3 1761 07036709 9

Ξυνόν ἐστι πᾶσι τὸ φρονεῖν.

Ἡράκλειτος
B 113

XENOPHONTIS

DE

CYRI MINORIS

EXPEDITIONE

LIBRI VII

ET ALIA

OPVSCVLA

GRAECE ET LATINE

EX RECENSIONE

EDVARDI WELLS.

LIPSIAE

EX OFFICINA LIBRARIA GLEDITSCHIANA

CIↃIↃCCCIV

PA
4494
A4
1804

LIBRARY
APR 7 1964
UNIVERSITY OF TORONTO

890979

CATALOGVS
OPERVM XENOPHONTEORVM
HVIVS TOMI.

Thomae Hutchinſoni Diſſertatio de Auctore ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ, et de Graecorum itinere.

Series Regum Perſicorum ad Xenophontis hiſtoriam accommodata.

De Cyri minoris Expeditione libri VII. p. 1

De Ageſilao Rege p. 465

De Lacedaemoniorum Republica p. 525

De Athenienſium Republica p. 569

Rationes Redituum, ſiue de Prouentibus p. 593

DISSERTATIO,

IN QVA

I. *Agitur de* ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ *auctore:* II. *de toto, quod Graeci confecerunt, itinere.*

I. Pauca quaedam de huius Operis auctore iam olim [1] adtuli: adlata, loco citato, si breuiter adstrinxeris, huc tandem redeunt — — Veterum vtique, si non omnium, at longe plurimorum tamen, [2] auctorum consensu ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΝ in numerum librorum, quos scripsit Xenophon, esse relatam.

Quod si quis a testibus, idoneis quidem illis et locupletibus, ad scripturae genus, quo vsus est auctor, animum traduxerit; id vero esse tale certissimis indiciis comperiet, quod a Xenophonte fluxisse, cito tutoque crediderit aequus rerum aestimator. Hoc enim in libro vnus et idem videtur esse habitus et quasi color orationis, quibus alii [3] libri a Xenophonte, intercedente nemine, conscripti, distinguuntur et ornantur.

Cum autem dicendi forma, tum ea, quae in ΑΝΑΒΑΣΕΙ leguntur, ipsa Xenophontem prae se ferunt auctorem. Nam quid quoque die acciderit, itinera singula, res quasque gestas adcurate adeo et diligenter persequutus est Historicus, vt ipsum iis interfuisse semper, saepius etiam praefuisse, facillime lector, paulo attentior, perspicere possit. Haud pauca certe de Xenophonte ipso memoriae tradidit, quae Xenophon ipse solus scire potuit, soluſque adeo literis consignasse videatur.

Porro, quanquam eo potissimum duce atque auctore, Graeci per tot rerum discrimina tandem incolumes euasere plerique, qua tamen laude tam insigni cumulatum eum exhibet haec historia? Tantum sane abest, vt in ea verbis effe-

ratur,

1) Diss. I. K. II. praemissae p. 11. (16.) et seq.

2) His adde *Photium;* cuius in Lex. Graeco inedito saepe laudatur Xenophon, in vocibus ex Ανα-βάσει petitis. Hoc me nuper docuit vir eruditiss. *I. Alberti*, Glossar. Gr. p. 372 et sq. Alios libens praetereo: quippe quorum vulgata sint scripta et satis nota.

3) Conferantur modo (alia vt omittam multa) quae in K. A. inter p. 90 et 103. (61 et 69) reperiuntur, cum iis, quae de Cyro Socrates itidem cum Critobulo differit, haud ita longe ab initio libelli

ratur, vt facta quidem eius egregia memorentur multa, nulla glorioſius praedicentur. At vero de talis tantique viri laude tam parce ſcribendi ratio, [1] Xenophontis vt ipſius cum verecundia praeclare congruit, ita certe, ſi quis eam alius vſurpaſſet, inuidiae vix ac ne vix quidem is abſoluendus eſſet.

Cum denique is eſſet Xenophon, cui tum facultas tum voluntas facinora nobiliora monumentis prodendi contigit, quam ſcribendi argumentum illud illuſtre, ΚΥΡΟΥ quod ſuppeditauit ΑΝΑΒΑΣΙΣ, optatius haud quidquam ei potuerit offerri; oblatum eum adripuiſſe, conſentaneum eſt. Quin idcirco forſan caeteris ſe Graecis, in Aſiam interiorem iamiam profecturis, libentius adiunxit, quod curioſis oculis terras alio ſole calentes luſtrare, multorum mores hominum perſpicere, materiam denique ſtilum exercendi nouam vberioremque adeo ſibi comparare vellet.

Haec fere ſunt argumenta, quae Xenophonti opus hoc adiudicandum eſſe doceant.

Ad ea vero, quae contrariam in partem, [2] ex Xenophonte in primis ipſo et Suida, proferri ſolent, paucis [3] alias reſpondi: quibus haec velim addas — — (1) Themiſtogenem nimirum illum, cuius, libro adpellato, meminit Xenophon, de Κύρῳ ἀναβάσει reuera forſan quaedam literis mandaſſe. (2) Xenophontem ſuam tunc temporis eiuſdem Ἀναβάσεως hiſtoriam non abſoluiſſe: (3) quamuis etiam illud, quod inchoauerat, ad exitum perduxiſſet opus, tamen prae ſingulari ea, qua erat, modeſtia, librum illum, cui dederat argumentum ipſe praecipuum, alienum potius quam ſuum nomen praeferre voluit. Huic certe ſimile fuit Adriani Caeſaris inſtitutum, *qui* ([4] Ael. Spartiani verba legis) *libros vitae ſuae ſcriptos a ſe, libertis ſuis literatis dedit, iubens vt eos ſuis nominibus publicarent: nam Phlegontis libri Adriani eſſe dicuntur.*

Quod ad Suidae demum teſtimonium attinet, id vero [1] te-

libelli iſtius Xenophontei, qui inſcribitur Οἰκονομικός.

1) Vide ſis Diſſ. K. n. praemiſſ. p. 7. (10.)

2) *Hiſt. Gr.* l. 3. ineunte.

3) Diſſ. K. n. praem. p. 11. (16.)

4) De *Adriano Imp.* Hiſt. Auguſtae Script. T. I. p. 50.

[1] teſtis ipſe non eleuauit modo, verum etiam refellit. Itaque laude tandem ſua fruatur Xenophon: laudem quippe non facta ſolum, ſed et ſcripta ſua ferant ei inſignem oportet. Atque adeo, qui beatiſſimorum [2] Plinianorum in numero collocentur, dignus habeatur, cui tum facere ſcribenda, tum ſcribere legenda datum eſt.

De Operis auctore haec hactenus: quibus ipſo de Opere iam pauca libet ſubnectere. Ξενοφῶντα δὲ ἔγωγε (verba ſunt [3] *Dionis Chryſoſt.*) ἡγοῦμαι, ἀνδρὶ πολιτικῷ, καὶ μόνον τῶν παλαιῶν ἐξαρκεῖν δύνασθαι. εἴτε ἐν πολέμῳ τὶς στρατηγῶν, εἴτε πόλεως ἀφηγούμενος, εἴτε ἐν δήμῳ λέγων, εἴτε ἐν βουλευτηρίῳ, μὴ ὡς ῥήτωρ ἐθέλοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς πολιτικὸς καὶ βασιλικὸς ἀνήρ, τὰ τοιάυτῳ προσήκοντα ἐν δίκῃ εἰπεῖν, πάντων ἄριστος ἐμοὶ καὶ λυσιτελέστατος πρὸς ταῦτα πάντα Ξενοφῶν. Τά τε γὰρ διανοήματα, σαφῆ καὶ ἁπλᾶ, καὶ παντὶ ῥάδια φαινόμενα· τό τε εἶδος τῆς ἀπαγγελίας προσηνὲς, καὶ κεχαρισμένον, καὶ πιστικὸν, πολλὴν μὲν ἔχον πιθανότητα, πολλὴν δὲ χάριν καὶ ἐπιβολήν· ὥστε μὴ λόγων δεινότητι μόνον, ἀλλὰ καὶ γοητείᾳ ἐοικέναι τὴν δύναμιν. Εἰ γᾶν ἐθελήσειας αὐτῷ τῇ περὶ τὴν Ανάβασιν πραγματείᾳ σφόδρα ἐπιμελῶς ἐντυχεῖν, εὑδένα λόγον εὑρήσεις τῶν ὑπὸ σᾶ λεχθῆναι δυνησομένων, ὃ ἀ διείληπται, καὶ κανόνος ἂν τρόπον ὑπόσχοιτο, τὸ πρὸς αὐτὸν ἀπευθῆναι ἢ μιμήσασθαι βουλομένῳ. Εἴτε γὰρ θαῤῥῦναι τὰς σφόδρα καταπεπτωκότας χρήσιμον πολιτικῷ ἀνδρὶ, καὶ πολλάκις ὡς χρὴ τοῦτο ποιεῖν δείκνυσιν· εἴτε προτρέψαι καὶ παρακαλέσαι, ἡδεῖς Ελληνικῆς φωνῆς ἐπαΐων, οὐκ ἂν ἐπαρθείη τοῖς προτρεπτικοῖς Ξενοφῶντος λόγοις. Εμοιγ' ἂν κινεῖται ἡ διάνοια, καὶ ἐνιότε δακρύω μεταξὺ τοσούτων ἔργων, τοῖς λόγοις ἐντυγχάνων. Εἴτε μεγαλοφρονοῦσι καὶ ἐπηρμένοις ὁμιλῆσαι φρονίμως, καὶ μήτε παθεῖν τι ὑπ' αὐτῶν δυσχεραναντων, μήτε ἀπρεπῶς διαλῶσαι τὴν αὐτοῦ διάνοιαν, καὶ τὸ ἐκείνοις κεχωρισμένον ἐκ παντὸς ποιῆσαι, καὶ ταῦτα ἔνεστι· Καὶ ἀπορρήτοις δὲ λόγοις ὡς πρσήκει χρήσασθαι, καὶ πρὸς στρατηγὸς ἄνευ πλήθους, καὶ πρὸς πλῆθος κατὰ ταυτό. καὶ βα-

1) Conferantur inter ſe ea, quæ ad v. Θεμιστογένης et Ξενοφῶν ſcripſit.
2) Plin. l. 6. ep. 16.
3) Orat. 18. p. 257 et ſeq.

βασιλικῶς τίνα τρόπον διαλεχθῆναι, καὶ ἐξαπατῆσαι ὅπως πολεμίως μὲν ἐπὶ βλάβῃ, φίλως δ' ἐπὶ τῷ συμφέροντι· καὶ μάτην ταραττομένους ἀλύπως τἀληθὲς καὶ πιστῶς εἰπεῖν· καὶ τὸ μὴ ῥᾳδίως πιστεύειν τοῖς ὑπερέχουσι· καὶ οἷς ἐξαπατῶσιν οἱ ὑπερέχοντες· καὶ οἷς καταστρατηγῶσι, καὶ καταστρατηγῶνται οἱ ἄνθρωποι, πάντα ταῦτα ἱκανῶς τὸ σύνταγμα περιέχει. Ατε γάρ, οἶμαι, μιγνὺς ταῖς πράξεσι τὸν λόγον, οὐκ ἐξ ἀκοῆς παραλαβών, οὐδὲ μιμησάμενος, ἀλλ' αὐτὸς πράξας ἅμα καὶ εἰπών, πιθανώτατος ἐπείσθη ἐν ἅπασί τε τοῖς συντάγμασι, καὶ ἐν τούτῳ μάλιστα, ὃ ἐπιμνηθεὶς ἐτύγχανον. Καὶ εὖ ἴσθι, οὐδένα σοι τρόπον μεταμελήσει· ἀλλὰ καὶ ἐν δήμῳ, ἐρέγοντός σοι χεῖρα αἰσθήσῃ τὸν ἀνδρὸς, εἰ αὐτῷ προθύμως καὶ φιλοτίμως ἐντυγχάνοις.

II. Iam vero, vt ab auctore ad iter illud, quod ipse, Graecis Cyrum sequutis adiunctus, confecit descripsitque, transeam, me monet instituti ratio. [1] Fidem autem vt liberem, priusquam ad ipsum iter lustrandum ingrediar, pauca de CASTOLI planitie, cuius, ineunte fere historia, meminit Xenophon, adferenda sunt. Pro ΚΑΣΤΩΛΟΥ nonnulli καϛαλῆ, alii Πακτωλῆ legendum existimarunt. At cum alibi etiam eiusdem illius apud auctorem loci facta sit mentio, vulgatam ipse quidem scripturam omnino retinendam censuerim. Haud ita nempe procul a fine [2] libri primi verba leguntur haec: στρατηγὸς δὲ καὶ πάντων ἀπεδείχθη (Cyrus,) οἷς καθήκει εἰς Καϛωλῆ πεδίον ἀθροίζεσθαι, etc. vbi cum neque exemplaria de voce ista varient, et eandem rem exponat auctor, quam [3] supra adtigerat, nihil est, vti mea fert opinio, quod quis nouam lectionem excogitet. Quin et illa [4] verba, quibus Artaxerxem vtentem facit Noster, eodem spectantia, Καϛωλῆ recte scribi abunde docent, Καταπέμπω Κῦρον κάρανον τῶν ἐς Καϛωλὸν ἀθροιζομένων. Accedit huc, quod *Stephanus* Byzant. tum vocem, tum auctorem agnoscat; Καϛωλῆ, inquit, πεδίον Δωριέων, ὡς Ξενοφῶν· ἐκλήθη δὲ ὅτι Καϛωλὸς τὰς Δωριεῖς οἱ Λύδοι φασίν· ἦν δὲ πόλις ἐν Λυδίᾳ Καϛωλός.

Hinc-

1) Vide K. A. p. 2. n. 3. (p. 2, lin. 1.)
2) P. 93. (p. 62.)
3) P. 2. (p. 2.)
4) *Hist. Gr.* l. 1. fere med.

Hactenus de cursu paululum digressus, *Castoli* illius apud Xenophontem nec temere factam esse mentionem, et cui regioni tribuendus esset, ostendere volui: nunc ad Cyrum exercitumque eius Sardis veniendum.

[1] SARDIS autem vrbs magna et satis antiqua fuit, in latere Tmoli montis, qua Lydia celebrabatur maxime. Loci celebritatem auxit [2] tum Lydorum regia, tum ager ille Cyri minoris conseptus et diligenter consitus, in quo proceritates arborum, et directos in quincuncem ordines, et humum subactam atque puram, et suauitatem odorum, qui afflarentur e floribus, admiratus est Lysander.

[3] Hinc Cyrus cum copiis suis mouens, per [4] LYDIAM, flexuosi amnis MAEANDRI recursibus persusam, tertiis castris, parasangas viginti duas progreditur. Amnis ille, cuius duum erat plethrorum latitudo, [5] ortus e lacu in monte Aulocrene, plurimisque adfusus oppidis, et repletus fluminibus crebris, ita sinuosus flexibus, vt saepe credatur reverti: Apamenam primum peruagatur regionem, mox Eumeneticam, ac dein Bargyleticos campos; postremo Cariam placidus, omnesque eos agros fertilissima rigans limo, ad decimum a Mileto stadium lenis illabitur mari.

[6] Transgressus Maeandrum, per Phrygiam castris vnis, parasangis octo confectis, COLOSSAS venit. [7] Vrbs haec Phrygiae erat frequens incolis, opulenta et magna. Maxime autem eam nobilitauit epistola, quam ad incolas eius scripsit D. Paulus.

Re-

1) *Strabo* l. 13. p. 928. *Plin.* H. N. l. 5. c. 29.

2) *Strabo* l. c. *Horat.* Epist. l. 1. ep. 11. v. 2. *Cicer.* de senect. c. 17. *Xenoph* Οἰκονομ. p. 484. edit. *Steph.* (c. 4. §. 20 seq.)

3) K. A. p. 9. (p. 7 fin. et 8. init.) De tempore, quo susceptа est Ἀνάβασις, non vna est auctorum sententia. *Diodoro Sic.* l. 14. p. 249 teste, Olymp. 94. anno 4to: ante aeram Christianam 401. ex mente *Vsserii* et *Prideaux*, nec non *Dodwelli*: cuius vide Chronolog. Xenoph. ad Olymp. cit. *Palmer.* comment. ad Marm. Arundel. 1. p. 218. ed. Maitt. *Lydiat.* ad idem Marmor p. 279 et seq. *Prideaux* in idem Marmor p. 438 et 450.

4) *Plin.* N. Hist. l. 5. c. 29.

5) Idem l. c. *Strabo* l. 12. p. 866. *Liu.* l. 38. c. 13.

6) K. A. p. 10. (8.)

7) K. A. l. c. *Herodot.* l. 7. c. 30. *Plin.* N. H. l. 5. c. 32. *Strabo* l. 12. p. 864.

Relictis Coloſſis, [1] ad vrbem CELAENAS, caſtris tertiis, paraſangas viginti progreſſus, exercitum adduxit. [2] Mediam illa tempeſtate interfluebat Marſyas amnis, fabulosis Graecorum carminibus inclitus. [3] Vrbs autem illa caput quondam Phrygiae fuit, ab incolis opibuſque felix, tum regis Perſici tum Cyri regia nobilis.

Caeterum [4] MARSYAS, quinque ac viginti pedum latitudine, haud procul a Maeandri fontibus oriens, in Maeandrum cadit. Famaque ita tenet, Celaenis Marſyam cum Apolline tibiarum cantu certaſſe; eiuſque ab Apolline victi caeſique nomen amni fuiſſe inditum.

A [5] Celaenis caſtris alteris, paraſangas decem progreditur ad PELTAS, [6] vrbem Phrygiae magnae, incolis frequentem.

[7] Egreſſum Peltis eum, altera poſt caſtra confectaſque duodecim paraſangas, CERAMORVM FORVM excepit; vrbs itidem οἰκεμένη, terrae vero Myſiae vltima. Κεράμων qui-

1) K. A. l. c.

2) *Q. Curtius* l. 3. c. 1.

3) K. A. l. c. *Liv.* l. 38. c. 13. Adde *Plin.* l. 5. c. 32. *Salmaſ.* exerc. in *Solin.* p. 580. et Cl. *Schwarz* ad *Cellar.* l. 3. c. 4. ſect. 71.

4) K. A. p. 11. (9.) *Liv.* l. c. *Plin.* N. H. l. 5. c. 29. *Diodor. Sic.* l. 3. p. 192 ſeq. K. A. p. 11. n. 2. (p. 9. lin. 3 ſeq.) et *Ariſtid.* T. 2. p. 526 ſeq.

5) K. A. p. 12 et ſeq. (9. 10)

6) *Ptolem.* l. 5. c. 2. *Strabo* l. 12. p. 864. *Steph. Byz.*

7) K. A. p. 13. (10.) Omnia, quae hāc in pagina reperiuntur, turbata eſſe, aut male ſana cenſuit *Palmerius*, Exercitat. in Auctores Graecos p. 59. *Myſiam extendit* (verba ſunt viri eruditi) *vltra Celaenas et Peltas duodecim paraſangas orientem verſus: quis hoc credat? Cayſtri pedium vrbem vocat, et eam ponit vltra Maeandri fontes paraſangas quinquaginta duo. Quod ſi verum eſt, non renuo, quin vapulem. Certe in hac pagella nihil eſt ſani: quaedam ſunt corrupta, vel loco mota: forte pro* Καΰστρου πεδίον *legendum* Κατάλλο πεδίον: *aut ſi Xenophon ſcripſit* Καΰστρου πεδίον, *procul dubio mota eſt loco ea vox. Nam ſi Cyrus per Cayſtri campum exercitum duxit, occurrebat illi Cayſtri campus ante Maeandrum. Tum, quis vnquam Cayſtri campum vrbem fuiſſe dixit? — multum fallit coniectura, niſi aliquod vrbis nomen latet ſub illa voce* Καΰστρου πεδίον. Haec *Palmer.* Mihi nihil mutandum videtur: neque enim mirum eſt, ſi Myſiae de terminis Xenophonti cum auctoribus aliis quaedam interceſſerit diſſenſio. Nam ipſe olim *Strabo* l. 13. p. 932 ſcripſit, τὰ Φρύγια, καὶ τὰ Λύδια, καὶ τὰ Καρικὰ, καὶ ἔτι τὰ τῶν Μυσῶν ὀυδιάκριτα εἶναι, παραπίπτοντα εἰς ἄλληλα. Dici autem videtur vrbs *Ceramorum Forum*, perinde atque oppida illa *Plin.* N. H. l. 5. c. 15. memorata, *Forum Clodii*, *Livii*, *Popilii*, etc. Apud *Cic.* ad Attic. l. 2. ep. 10. etiam *Appii Forum*: ad Famil. l. 10. ep. 17. *Forum Iulii*, *Forum Voconii*. Sic ſaepe alias.

quidem, Cariae oppidi, [1] mentio est satis crebra: quod Doridi tribuit [2] Ptolemaeus. At situs iste loci cum itineris Cyri ratione minus conuenit; rectius autem in illam Mysiae vrbem quadrat *Ceramae*, Phrygiae vulgo adscriptum oppidum; de quo [4] Plinius, memoratis ibidem Celaenis et Colossis, mentionem facit.

[5] Inde Cyrus castris tribus, parasangas triginta progressus, in CAYSTRI campum peruenit; cui nomen etiam vrbis cum incolis tribuit Xenophon. Hoc autem Καΰστρου πεδίον est ab illo longe disiunctum, cuius [6] Eustathius, [7] Stephanus Byz. [8] Strabo, [9] Ptolemaeus, [10] Xenophon, aliique passim meminere: atque adeo frustra fuit [10] Palmerius, qui Cyrum Caystri prius campum, quam ad Maeandrum veniisset, adtigisse censuerit. Porro, quamuis hac de vrbe fileant alia veterum annalium monumenta, tamen ab exemplaribus oculati testis ad nouum aliquod nomen, ex coniectura petitum, non nisi temere, opinor, transire poteris. At vero pluribus vrbibus vnum et idem inditum esse saepe nomen, id certe notius est, quam vt exemplis adlatis confirmari debeat. Quidni ergo CAYSTRI CAMPVM in Phrygia quoque superiore posueris? At *quis vnquam*, inquit Palmerius, *Caystri campum vrbem fuisse dixit*? Ideo forsan vrbem eam campi nomine designauit Xenophon, quod in regione sita fuerit campestri. Haud ita dissimili de causa, multae [8] *Castra* dictae fuerunt vrbes, propterea quod ibi conditae fuerunt, vbi castra dux celebrior aliquis habuerat.

Hinc tandem [12] THYMBRIVM, vrbem incolis frequentem, concedamus. A Caystrio campo parasangas decem aberat THYMBRIVM, quo Cyrus castris alteris peruenit. Phrygiae autem vrbibus adnumerandum esse docent [13] *Stephanus*

1) Apud *Hesych.* *Strabo* l. 14. p. 969. *Plin.* N. H. l. 5. c. 29.
2) L. 5. c. 2.
3) N. H. l. 5. c. 32. vbi forsan legendum *Ceramae*.
4) K. A. p. 13. (10.)
5) Ad Dionys. v. 837.
6) In voce Καΰστριον.
7) L. 13. p. 948. et l. 15. p. 1015.
8) L. 5. c. 2.
9) K. II. p. 102. (87.)
10) Loc. cit.
11) *Caesar* de B. C. l. 2. c. 25. Adde *Freinsh.* ad *Q. Curt.* l. 4. c. 7. p. 206.
12) K. A. p. 14. (11.) vbi vide n. 4. (ad lin. 4.) et K. II. p. 492. (411.)
13) Ad v. Αγκυρα cum *Pausan.* l. 1. c. 4. coll.

phanus Byz. et *Pauſanias*; ſi cum iis modo, quae de Midae fonte ſcripſit hoc loco Xenophon, *Pauſaniae* verba conferantur. Loci huius incolas Thymbrianos adpellat [1] *Plinius*.

Iam [2] TYRIAEVM inuenis, interuallo decem paraſangarum Thymbrio diſtans; quo caſtris itidem alteris peruentum eſt. Tyriaeo quoque fui erant incolae, [3] *Plinio* Tyrienſes adpellati. Vrbs [4] *Hierocli* Grammatico TYRAION dicta eſt et Piſidiae adſcripta: [5] *Stephano* TYROΣ, opinor, eſt; πόλις itidem, eodem auctore, καὶ Λυδίας, καὶ Πισιδίας: [6] *Straboni* Τυριάριον, vel potius ex fide MSS. TYPIAION.

Ad Phrygiae tandem vrbem vltimam, [7] ICONIVM, venit Cyrus, itinere trium dierum, paraſangarum viginti, confecto. ICONIVM autem [8] Lycaoniae tribuitur. Fabuloſam nominis [9] originem libens praetereo.

[10] Mox Lycaoniam quinque dierum iter, triginta paraſangas emenſus, per Cappadociam deinde quartis caſtris, paraſangas viginti quinque DANAM vſque proceſſit Cyrus, vrbem amplam et opulentam. ΔΑΝΑ vtique Xenophonteis in exemplaribus legitur, cuius locum [11] ſcriptores apud alios ADANA tenere ſolet. Et Ciliciae quidem vrbs ab iisdem dicitur: eam vero Xenophon quam proxime Ciliciam, in Cappadocia tamen, collocaſſe videtur. Hac de vrbe quae ſcripſit eruditiſſimus [12] *Ger. Voſſius*, lectu nequaquam ſunt indigna.

Ciliciam tandem ingreſſus, et per planitiem quatuor caſtris, paraſangas quinque et viginti progreſſus, [13] TARSVM per-

1) N. H. l. 5. c. 27. Add. *Hierocl. Gram.* p. 673. edit. *Weſſel.*

2) K. A. p. 15. (11.)

4) N. H. l. 5 c. 27.

3) p. 672. ed. *Weſſel.* MS. Eton. etiam dat Τυρᾶιον.

5) Ad v.

6) L. 14. p. 979.

7) K. A. p. 17. (13.)

8) *Ptolem.* l. 5. c. 6. *Strabo* l. 12. p. 853. *Steph.* Byz. *Plin.* N. H. l. 5. c. 27. *Hierocl.* Gram. p. 675. *Euſtath.* ad *Dionyſ.* v. 857.

9) De qua *Steph.* Byz. *Euſtath.* l. c. et auctor Etymol. m.

10) K. A. p. 17.

11) *Ptolem.* l. 5. c. 8. *Scylac.* Peripl. p. 40. *Plin.* N. H. l. 5. c. 27. *Steph.* Byz. *Appianus* de bello Mithrid. p. 237. edit. *Steph.* Quare apud Xenoph. etiam Αδανα recte forſan repoſueris. Adde *Procop.* l. 5. *Aedific.* c. 5. et *Antonin.* Itiner. p. 580.

12) De orig. et progr. idol. l. 1. c. 38.

13) K. A. p. 19. (14. 15.) *Strabo* l. 14. p. 990 et ſeq. *Q. Curtius* l. 3. c. 4 extr. *Steph* Byz. *Solin.* Polyhiſt. c. 38. *Plin.* l. 5. c. 27. *Mela*

peruenit Cyrus; vrbem Ciliciae tum opibus tum amplitudine celeberrimam. Erat multorum insignium virorum [1] locus natalis, ortu b. Pauli in primis illustratus. Nominis originem, quam finxere veteres, si cui scire libet, adeat velim *Stephanum Byz.* et *Eustathium* ad *Dionysium* Perieg.

Tarsum autem mediam interfluit [2] CYDNVS, amnis inclytus, duum plethrorum latitudine. Cydnus non spatio aquarum, sed liquore memorabilis: quippe leni tractu e fontibus labens, puro solo excipitur: nec torrentes incurrunt, qui placide manantis alueum turbent. Itaque incorruptus, idemque frigidissimus: quippe multa riparum amoenitate inumbratus, vbique fontibus suis similis in mare euadit.

[3] Hinc castris alteris, parasangas decem ad SARVM amnem, cuius trium erat plethrorum latitudo, pergit Cyrus. Hoc vero de fluuio, Xenophonti modo restituto, [4] iam dictum est. Quod si nomen vnde duxit, audire velis, [5] *Stephanum* ne te consulere pigeat.

Diei itinere, parasangis quinque confectis, [6] ad PYRAMVM amnem, cuius aequat latitudo stadium, venit Cyrus. Huius etiam Ciliciae [7] fluminis multi meminerunt [8] auctores: quod et inclytum vocat [9] *Q. Curtius*, nauigerum [10] *Strabo*.

A Pyramo castris binis, parasangas quindecim progreditur [11] ISSON, vltimam Ciliciae vrbem, amplam et opulentam. Apud [12] *Diodorum* etiam Siculum ἀξιόλογος audit; apud [13] *Strabonem* tantum πολίχνιον. Hic itaque de statu, quo locus erat iste aetate sua, loquitur: alium autem atque adeo meliorem obtinuerat antea. Vtrumque memorauit [14] Mela: *At in recessu*, inquit, *intimo locus est magni aliquando*

l. 1. c. 13. *Ammian. Marcell.* l. 14. c. 8.

1) *Strabo* l. c.

2) v. 870.

3) K. A. p. 20. (15.) *Q. Curtius* l. 3. c. 5. init. et ibid. c. 4. *Arrian.* de exped. Alex. l. 2. c. 4. *Dion. Chrysost.* Orat. 33. p. 394. *Tibull.* l. 1. el. 3. v. 13 et seq. *Plin.* et *Mela* locis cit. *Strabo* l. 14. p. 990.

4) K. A. p. 33. (25.)

5) Ibid. in not.

6) In v. Ἀδανα.

7) K. A. p. 33. (25.)

8) *Ptolem.* l. 5. c. 8. *Steph. Byz. Plin.* N. H. l. 5. c. 27. *Mela* l. 1. c. 13. *Arrian* l. 2. c. 5. aliique.

9) L. 3. c. 4.

10) L. 12. p. 809.

11) K. A. p. 34. (25.)

12) L. 17. p. 512.

13) L. 14. p. 994.

14) L. 1. c. 13. Adde *Steph. Byz. Q. Curt.* l. 3. c. 7 et 8. *Strabo* et

quando discriminis, fusorum ab Alexandro Persarum, fugientisque Darii spectator ac testis. Nunc ne minime quidem, tunc ingenti urbe celebris Issos fuit, etc.

Hinc castris vnis, parasangas quinque, ad [1] PORTAS CILICIAE SYRIAEque progreditur. Erant hae duo castella; quorum in Ciliciam alterum, alterum in Syriam erat obuersum: spatium autem inter vtrumque medium trium erat stadiorum. Quas vero Xenophon Ciliciae portas adpellat, hae [2] *Ptolemaeo* fuisse *pylae* videntur *Amanicae*; seu angustiae istae, qua ex Amano monte atque interiore Cilicia in Syriam adiri poterat. Ac tum Ciliciae tum Amani portas, tanquam diuersas, recenset [3] *Plinius*. In cornu montis illius praerupti, quo Cilicia includitur, asperi tres, auctore *Q. Curtio*, aditus et peranguſti sunt: primus scilicet, interprete [4] *Cellario*, a Septentrione ex Cappadocia per *Ciliciae Pylas*: secundus per *Amani Pylas* ex Syriae superioribus partibus, vbi in Armeniam itur: tertius per *Syriae portas*, ad Sinum Issicum, quibus ex Antiochene aditur. Pylas autem, a Xenophonte memoratas, [5] *Strabo ὄρεσιν* Κιλικίαν τε καὶ Συρίαν adpellat. [6] Medio inter castella illa, seu muros, loco fluit CERSVS amnis, latitudine plethri: cuius cum mihi nomen alius videre non contigerit, eum crebris iis, quorum meminit [7] *Q. Curtius*, riuis Ciliciae planitiem, qua vergit ad mare, diſtinguentibus adnumerandum censuerim.

Per Syriam deinde, portis transitus, vnius diei itinere, parasangis quinque confectis, [8] MYRIANDRVM peruentum est, vrbem Phoenicibus habitatam, atque ita situm, vt stationem nauibus onerariis praeberet. In sinu issico eam collocat [9] *Strabo*, quippe quod sinus iste in Syriam etiam per-

Diodor. locis cit. *Eustath.* ad *Dionys.* v. 118. *Plin.* N. H. l. 5. c. 27. et *Ptolem.* l. 5. c. 8.

1) K. A. p. 35. (26.)

2) L. 5. c. 8. extr.

3) Loco cit. πύλαι, inquit *Eustathius* ad *Dionys.* v. 1034. στενώτατον τόπον δηλοῖ — *Q. Curt.* itidem l. 3. c. 4. sunt *ingi fauces*.

4) Ad *Curt.* l. 3. c. 4. p. 84. Adde *Ammian. Marcell.* l. 22. c. 9. *Cic.* ad Fam. l. 14. ep. 4. *Arrian.* de exped. Alex. l. 2 c. 6. et quae ex *Diodoro Sic.* adtulimus K. A. p. 35. (26 fin. penult.) not

5) L. 14. p. 994. Adde *Plin.* N. H. l. 5. c. 22.

6) K. A. l. c.

7) L. 3. c. 4.

8) K. A. p. 36. (27.)

9) L. 14. p. 994. quocum consentit *Agathem.* l. 1. c. 4.

pertingeret; *Stephano* Byz. *Μυρίανδρος* eſt *πόλις Συρίας, πρὸς τῇ Φοινίκῃ, ὡς Ξενοφῶν ἐν πρώτῳ Ἀναβάσεως.* [1] *Scylax* etiam *Μυριανδρῆ Φοινίκων* meminit: quam [2] *Plinius* vrbem Syriae vocat, in Iſſico ſinu poſitam.

Inde caſtris quartis, paraſangas viginti progreditur ad [3] CHALVM amnem, plethrum latitudine aequantem, magnis manſuetiſque piſcibus refertum, [4] quos Syri pro diis habent. Huius amnis haud alibi nomen reperies. [5] Cl. *Delisle*, coniectura ex ipſo Cyri itinere facta, eum fuiſſe ſuſpicatur, cui hodie nomen eſt *Alep*; coniecturae praeſidium petit ex voce *Alep*, ſeu *Chalib*, qua prioris loco vtuntur Arabes: nam *Chalib*, inquit idem vir doctus, *a Chalo* Xenophonteo deriuari videtur. Prope hunc, auctore Xenophonte, ſiti erant Paryſatidis vici, in cingulum ei donati.

Caſtris inde quintis, paraſangas triginta progreſſus, ad [6] DARADACIS, fluuii quoque ſcriptoribus aliis ignoti, fontes peruenit. Plethri latitudinem ei tribuit Xenophon. Hic forſan eſt, quem *Marſyam* nominat [7] *Plinius*. Locum ornabant Beleſios, Syriae praefecti, regia et hortus admodum elegans.

Hinc caſtris tertiis, paraſangas quindecim, ad eam [8] EVPHRATIS partem, vbi quatuor ſtadia latus erat, et vrbs reperiebatur ampla locupleſque, nomine THAPSACVS. Vrbs haec, aetate [10] *Plinii*, *Amphipolis* dicebatur: eam [11] *Ptolemaeus* iuxta Euphraten quidem, at in Arabia deſerta, poſuit: quam [12] *Stephanus* et [13] *Plinius* Syriae tribuerunt. Eius etiam meminerunt [14] *Strabo* et [15] *Arrianus*. Nobilis euaſit tranſitu Euphratis. Ad vrbem quidem, quae *Zeugma* ad-

1) p. 40.

2) N. H. l. 2. c. 108. Adde eiuſdem l. 5. c. 22. *Ptolem.* l. 5. c. 15. *Mela* l. 1. c. 12. extr. *Arrianus* de exped. l. 2. c. 6.

3) K. A. p. 39. (29.)

4) Vide K. A. p. 40. (29. lin. 9.) not. et pro *Diodor. Sic.* l. 2. p. 207. lege *Diodor. Sic.* l. 2. p. 92.

5) In Differt. de ſitu etc. locorum, quae Cyrus Graecique peragrarunt.

6) K. A. p. 40. (29.) In MS. Etonenſi pro Δαραδακης legitur Δαρδακης.

7) N. H. l. 5. c. 23, 34.

8) K. A. p. 41. (30.)

9) N. H. l. 5. c. 24.

10) L. 5. c. 19.

11) In V.

12) Loco cit.

13) l. 2. p. 130 et ſeq. l. 16. p. 1076 et ſeq.

14) De exped. l. 2. c. 13. et l. 3. c. 7. Add. *Cellar.* l. 3. c. 12. ſect. 63.

adpellatur, quaeque, [1] *Strabone* teſte, duobus ſtadiorum millibus a Thapſaco diſtat, Alexandrum Euphraten tranſiviſſe ſcribunt [2] *Plinius* et [3] *Stephanus Byz.* De diuerſis nimirum expeditionibus intelligendae videntur diſcrepantes auctorum narrationes.

EVPHRATE (quem infra adtingemus) traiecto, [4] per SYRIAM caſtris nouem, paraſangas quinquaginta confectis, ad Araxen fluuium peruenerunt. Vides autem Xenophontem vltra Euphraten protuliſſe Syriam. [5] Similiter etiam Scriptores ſacri Syros in *Meſopotamia* collocarunt: ויצא אתי־ארם אשר בעבר הנהר, vbi ארם denotare Syros, et [6] נהר Euphraten, ſatis norunt harum literarum periti. [7] *Plinii* verba de regione illa libet adferre: *Iuxta Syria litus occupat, quondam terrarum maxima, et pluribus diſtincta nominibus. Namque Palaeſtina vocabatur, qua contingit Arabas, et Iudaea, et Caele, dein Phoenice: et qua recedit intus, Damaſcena: ac magis etiamnum meridiana, Babylonia. Et eadem Meſopotamia, inter Euphraten et Tigrim* etc. [8] Idem Xenophontis narrationi congruen er regionem hanc *vicatim diſperſam* fuiſſe ſcribit Caeterum, ARA ES ille [9] Ptolemaeo (vti quidem eruditiſſ. [10] Bochartus et [11] Delisle ſtatuerunt) eſt Ἀβώρας: [12] Straboni Ἀβόρρας: [13] Ammiano Marc. *Aboras.* [14] *Cellario* iudice, is amnis erat, quem [15] Ptolemaeus *Saocoran* vocat. Cum autem, [16] Ptolemaeo auctore, alii etiam, praeter memoratos, amnes per Meſopotamiam

1) L. 16. p. 1083.

2) N. H. l. 5. c. 24. et l. 34. c. 15.

3) In voce Ζεῦγμα: adde *Lucan.* l. 8. v. 237.

4) K. A. p. 45. (33.)

5) 2 Sam. X, 16. Adde Targum *Ionath* ad loc. et Gen. XXVIII, 6. 7. vbi interpretes LXX habent Μεσοποταμίαν Συρίας: ſic et *Ariſtot.* περὶ Θαυμασ. Ακουσμ. extr. ἐν δὲ τῇ Μεσοποταμίᾳ τῆς Συρίας etc. *Ioſeph* A. I. l. 7. c. 6. τῶν πέραν Εὐφράτου Σύρων.

6) In regionibus vtique vbi vnus eſt fluuius, aut vnus ſaltem eximius, adpellari ſolet ille, non proprio nomine, ſed plerumque communi *fluuius.*

7) L. 5. c. 12. Adde *Mel.* l. 11. c. 11 *Bochart.* G. S. l. 2. c. 6. *Spanhem.* de numiſm. T. I. p. 605.

8) L. 6. c. 26.

9) L. 5 c. 18.

10) G. S. l. 2. c. 6.

11) Diſſ. ſupra laud.

12) L. 16. p. 1084.

13) L. 14. c 3.

14) L. 3 c. 15. ſect. 15.

15) L. 5. c. 18.

16) Loc. cit.

potamiam fluxerint, quorum non adduxit nomina, difficile dictu videtur, quis ille fuerit, quem *Araxis* nomine designauit Xenophon. Sed hac de re plura mox, cum ad Mascam peruenerimus.

Illinc [1]per ARABIAM, cum Euphrates ad dextram ei esset, quina deserti in locis castra metatus, parasangas triginta quinque, cum suis progressus est Cyrus. Campi quidem, quos ibi tum peragrarunt, absinthio abundabant, aequoribusque in modum late patebant. Quin et fruticum genera seu arundinum, quae ibi reperiebantur, aromatum instar, suaues diffundebant odores. Sed operae pretium erit, [2]ipsum auctorem de iis omnibus, quibus siue ornata siue instructa erat ea regio, verba facientem audire. Redeamus ad nomen eius, cuius origo petenda videtur ab incolis, qui *Arabes Scenitae* solent adpellari. Quippe, [3]*Strabone* auctore, τὰ πρὸς μεσημβρίαν κεκλιμένα τῆς Μεσοποταμίας, καὶ ἀποτέρω τῶν ὀρῶν, ἀνυδρα καὶ λυπρὰ ὄντα ἔχουσι οἱ Σκηνῖται Ἄραβες. Multi autem Arabes, qui in aliis atque aliis habitabant locis, ita [4]a tabernaculis cognominati sunt, quae ciliciis mutabantur, vbi libuit. Sed nobis ARABIAE illius nomen vnde fuerit deductum, his etiam verbis indicauit [5]*Strabo:* Το γαρ τῶν Ἀραμαίων ἔθνος, καὶ τὸ τῶν Σύρων, καὶ τῶν Ἀράβων, πολλὴν ὁμοφυλίαν ἐμφαίνει κατά τε τὴν διάλεκτον, καὶ τὰς βίους, καὶ τὰς τῶν σωμάτων χαρακτῆρας, καὶ μάλιστα καθὸ πλησιόχωροι εἰσί· δηλοῖ δ' ἡ Μεσοποταμία ἐκ τῶν τριῶν συνεστῶσα τούτων ἐθνῶν. En itaque Arabia in Mesopotamia!

Facto autem per regionem hanc itinere, ad [6]MASCAM perueniunt amnem, cuius plethrum aequabat latitudo. A [7]Ptolemaeo *Saocoran* adpellatum fuisse censuit eruditissimus [8]*Barbarius*. Huius vero sententia [9]*Cellario*, viro quoque doctissimo, minus est probata; quippe cui Ptolemaei *Saocoras* idem esse videbatur, atque Xenophontis *Araxes*, supra paulo

1) K. A. p. 45. (33.)
2) P. 45. 46, 47, 48 (33 et seqq.) et conf. *Diodor. Sic.* l. 2. p. 132 seq.
3) L. 16. p. 1084.
4) *Plin.* N. Hist. l. 6. c. 28.
5) L. 1. p. 70.
6) K. A. p. 48. (34.)
7) L. 5. c. 18.
8) Geogr. S. l. 2. c. 6, 11.
9) L. 3. c. 15.

paulo memoratus. Idcirco autem Cellarius *Araxen* illum *Saocorae* potius quam *Chaborae* nomen apud Ptolemaeum nactum esse putauit, quod propior *Chaboras* esset Thapsaco, quam pro spatio definiti itineris; quinquaginta nempe parasangarum. Sed maius forsan Thapsacum et *Chaborae* alveum diuisit interuallum, quam quantum in tabulis geographicis vulgo repraesentari solet. Ab ARAXE quidem CHABORAS, SAOCORAS a MASCA satis magnam habent scripturae dissimilitudinem: verum maiores etiam in propriis eorundem tum oppidorum tum amnium nominibus haud raro reperiuntur varietates. Alias vt omittam, studio vtique literarum deditis passim obuias, ipsum nomen *Araxes* aliquando *Peneo* Thessaliae fluuio, datum fuisse scribit [1] *Eustathius*. [2] Caeterum Masca CORSOTES, vrbs ampla quidem, sed deserta, cincta erat. Haec mihi sane fuit vnum apud Xenophontem obuia. Itaque, per hanc ne mora sit, [5] ad PYLAS pergamus; quo Cyrus castris decimis tertiis, parasangas nonaginta per loca inculta, Euphrate ad dextram fluente, progressus, cum suis pervenit. PYLAE in finibus exstant Mesopotamiae, seu *Arabiae* desertae, qua Babyloniam adtingit.

[4] Per BABYLONIAM tribus castris, parasangas duodecim progressus, [5] Graecorum recentium agit, exercitumque adeo armis instruendum curat. Mox [6] castris vnis, parasangas tres progreditur ad [7] locum, vbi pugna tandem commissa est.

1) Ad *Dionys.* v. 739. vbi de *Araxe* Armeniae fluuio agitur. Adi etiam quae infra scripta sunt *de Physco* p. 19

2) K. A. p. 49. (35.) Voce autem ἔρημος non semper locum plane asperum, in quo nihil praeter fabulum, saxa, feraeque reperias, significari, satis inde liquet, quod Graeci apud Corsoten, quae ἐρήμη dicitur, triduum manebant, eodemque ex agro cibaria quaerebant. Vide sis doctiss. *Wolf* d Luc. XV, 4. et Marc. 6, 31. Adde *Reland.* Palaest. l. 1. c. 56.

3) K. A. l. c. nominis rationem exponit *Eustathius* ad *Dionys.* v. 43

4) K. A. p. 65. (45.)

5) K. A. p. 69. (49.) De eorum numero vide, praeter auctores memoratos p. 70. n. 3. (p. 49 ad lin. 12.) *I. Frontin.* l. 4. c 2. sect. 7. *Arrian.* de exped. Alex. l. 4. c. 11. et l. 1. c. 12.

6) K. A. p. 71. (50.)

7) *Plut.* in vita Artax. p. 1014. Κύναξα παλαίστρας.

Iam vero [1] Xenophon menſuram itineris hucuſque confecti, caſtrorumque interea poſitorum numerum ita collegit: ab Epheſo ad locum, in quo pugnatum eſt,

Caſtra	—	—	—	93
Paraſangae	—	—		535
Stadia	—	—		16050

Quod ſi caſtrorum paraſangarumque numerum, quem hiſtoriae ſeriem ſequutus, vbique verbis expreſſi, inire velis, eum ſic ſe habere, ni fallor, inuenies:

Caſtra — — 85.

Paraſangae — 517, ex quibus efficientur *ſtadia* 15510: datis vtique paraſangae cuique triginta ſtadiis. Cum vero, non a Sardibus, [2] vti ſupra, ſed ab Epheſo iam itineris initium duxit auctor, plura ponamus oportet caſtra, pluresque adeo paraſangas, ab Epheſo nimirum Sardes vſque progredientibus conficiendas. Huius itaque ſpatii, quod Epheſum Sardeſque interiacet, emetiendi cauſa, ſi *caſtra* demus *octo*, ipſumque *paraſangis duodeuiginti* conſtare fingamus, iam numerus numero reſpondebit; et adcurate ſcribi reperies, [3] quae modo ex auctore de itineris hucuſque menſura protulimus.

Poſtero die, quam pugna erat commiſſa Cyruſque occiſus, [4] Graeci ſe ad Ariaei contulere caſtra. [5] Inde, alia luce orta, in Babyloniae vicos deuenere, complureſque ibi dies commorati ſunt. Inſtituto tandem confectoque trium caſtrorum itinere, ad [6] Mediae murum peruenerunt: intra quem cum penetraſſent, [7] caſtris alteris, paraſangas octo progreſſi ſunt; atque binis alueis, e Tigri qui ducti fuerant, traiectis, ad Tigrin ipſum perueniunt; prope quem [8] vrbs extructa erat magna et incolis repleta, cui nomen SITACE. Si-

1) K. A. p. 126. (85.)

2) K. A. p. 9 (7.)

3) p. 126 (85.) Quae mox deinde legis, ἀπὸ δὲ τῆς μάχης ἐλέγοντο εἶναι εἰς Βαβυλῶνα, σταδίοι ἑξήκοντα καὶ τριακόσιοι — ea vero corrupta eſſe quidam ſuſpicati ſunt: quippe quia *Plutarcho* auctore, in *Artox.* p. 1015. Κούναξα, vbi pugnatum eſt, Βαβυλῶνος ἀπέχει σταδίους tantum πεντακοσίους: quare pro εἰς Βαβυλῶνα, *Inc. Cappellus* εἰς Σοῦσα legendum eſſe apud Xenophontem putauit.

4) K. A. p. 127. (85.)

5) p. 129. (87.)

6) p. 149. (102.) et ſeq.

7) p. 150. (102.)

8) p. 151. (103.)

Sitace autem, quae dicitur, apud [1] *Ptolemaeum* et [2] *Plinium* in Assyria fere media collocatur. Eandem esse vrbem putavit o πάνυ [3] *Bochartus*, quae a *Stephano* Ψιττακὴ, πόλις vtique παρὰ τῷ Τιγρίδι adpellatur.

Ponte nauigiis triginta septem facto, Tigri qui fuerat impositus, traiecto, castris quartis, parasangas viginti ad [4] Physcum vsque amnem, latitudine plethri, progressi sunt. PHYSCVS autem, inquit [5] *Stephanus*, ἐστι καὶ ποταμὸς, καθά φησι Σοφαίνετος ἐν Κύρᾳ ἀναβάσει. Multis apud veteres, ex mente eruditissimi [6] *Bocharti*, nominibus inclaruit *Physcus*: nimirum [7] Strabo et [8] Ptolemaeus Κάπρου, [9] Arrianus Βάμηλον, (Βαμαδον, opinor, voluit) [10] Curtius *Beumello* (scrib. *Bumado*), [11] Plinius *Absitrin*, [12] Ammianus *Adiauam*, Bocharto iudice, adpellat Ibi vrbs magna erat, nomine OPIS. Ἡ δὲ Οπις, inquit [13] *Strabo*, κώμη, ἐμπορεῖον τῶν κύκλῳ πάντων. At [14] *Herodoto* πόλις dicitur; similiter [15] *Arriano*, πόλις ἐπὶ τὸ Τιγρητος ὠκισμενη.

Per Mediam deinde dies sex, per loca minus culta, parasangas triginta, Paryssatidis ad vicos, rerum ad vsus vitae necessariarum copia locupletes, progressi sunt. Inde castra quinque locis in incultis metati, parasangis interea viginti confectis, ad opulentam magnamque, cui [16] CAENAE nomen, vrbem peruenere. Hanc sane agnouit *Stephanus*, nomine paulum mutato: ἔστι καὶ πόλις, inquit, Κάναι Τίγρητος ποταμῦ. Hac autem in voce aqua, vt aiunt, *Stephani* interpretibus haesit. Voluit hic, opinor, locum, quem describit Xenophon; atque adeo pro Κάναι repono Καιναὶ, vti apud Xenophontem scribi solet [17].

Mox

1) L. 6. c. 1.
2) N. H. l. 6. c. 27.
3) G. S. l. 4. c. 17.
4) Κ. Α. p. 154. (106.)
5) Alias etiam adlatis, quae in Κ. Α. reperiuntur, vocibus, Sophaenetum illum citat.
6) G. S. l. 4. c. 19.
7) L. 16 p. 1072.
8) L. 6. c. 1.
9) L. 3. c. 8.
10) L. 4. c. 9.
11) L. 6. c. 26.
12) L. 23. c. 6. Vide sis *Bochart.* G. S. l. c. vbi nominibus illis explicandis operam dat; et adde Cl. *Schwarz.* ad *Cellar.* l. 3. c. 17. sect. 17.
13) L. 16. p. 1074.
14) L. 1. c. 189.
15) L. 7. c 7.
16) Κ. Α. p. 156. (107.)
17) Hinc forsan emendandus etiam *Ptolemaeus* l. 6. c. 1. et pro Βίννα, vel, vt libri quidam, Κίννα, rescribendum Καιναί.

Mox [1] ad ZABATVM fluuium, quatuor plethrorum latitudine, ducum Graecorum caede nobilem, veniunt. Hodie, auctore [2] Cl. *Delisle*, vocatur ZAB. Ζάβατος autem (verba sunt doctiss. [3] *Bocharti*) factum videtur ex constructo דיבת. Existimauit etiam [4] *Bochartus*, Ζάβατον hunc eundem esse fluuium, qui *Lyci* nomine apud [5] *Ptolemaeum*, [6] *Strabonem*, [7] *Arrianum*, [8] *Curtium*, [9] *Plinium* venire solet; quique [10] *Ammiano* dictus est *Diabas* vel *Dianas*. Eius [11] infra meminit Xenophon: vbi tamen cum in quibusdam exemplaribus Ζάτην et Ζάθην male scriberetur, [12] doctiss. *Fullerus* Ζάτην et Ζάβατον in Xenophonte putauit esse diuersos amnes. Sed "certum est, (verba legis [13] *Bocharti*) Zaten „fluuium Xenophontis libro tertio, eundem esse cum Za„bato, de quo libro secundo egerat. Ibi enim narrat Grae„cos, e Parysatidis vicis cum excessissent, fluuium Zabaton „attigisse, ad quem cum moras necterent, Clearchum im„peratorem suum et praecipuos plerosque duces, Tissa„phernis artibus in Persarum castra pellectos, insigni prodi„tione fuisse interemtos. Haec libro secundo Xenophon. „Tertio deinde telam retexens institutae narrationis, refert „Graecos hoc casu, vt par erat, valde perculsos, et incer„tos quid agerent, tandem oratione sua erectos et recreatos, „animos resumpsisse, atque in mortuorum locum alios suf„fecisse duces. Quo facto demum *Zaten*, id est *Zabaton*, „de quo prius, instructo agmine traiecisse. *Zaten* porro, „seu *Zabaton*, eundem esse cum Lyco patet cum ex ampli„tudine, (nam describitur latus quatuor plethris) id est, pe„dibus quadringentis) tum quia, illo traiecto, nullus alius „occurrit Graecis vsque ad montes Carduchiorum, praeter „torrentem sine nomine.„ Hactenus ille.

[14] Traiecto Zabato, [15] Χαραδρὰν deinde quandam reperere

1) K. A. p. 156. (108.)
2) In Diss. supra laud.
3) G. S. l. 4. c. 19.
4) Loco cit.
5) L. 6. c. 1. vbi pro Λευκὸς scribendum Λύκος.
6) L. 16. p. 1072.
7) L. 3. c. 15.
8) L. 4. c. 9.
9) L. 6. c. 26.
10) L. 23. c. 6.
11) p. 226. (160.) vbi vide not.
12) Miscell. sacr. l. 3. c. 6.
13) G. S. l. 4. c. 19.
14) K. A. p. 126. (160.)
15) p. 233. (165.)

rere; quem [1] Plinii *Zerbin* esse putauit, [2] *Bochartus*. Nomen a verbo זרב *zerab* vel *zarab* deducit vir doctissimus; "quo „non Chaldaei solum, inquit, sed et Hebraei vtuntur et „Arabes. Proprie significat *effluere more torrentis*."

[3] Itinere vltra Χαράδραν facto, ad LARISSAM vrbem magnam, desertam tamen, prope Tigrin sitam, peruenere. Eam Medi priscis temporibus incoluerant: de qua legas velim, quae scripsit auctor. *Lariſſae* autem fuere multae, quas enumerant [4] *Strabo* et [5] *Stephanus*: earum tamen nulla reperitur in regione hac, de qua Noster agit. Quare *Bocharto* videtur accedendum, qui putat Xenophontis *Lariſſam* esse *Reſen*, de qua Moses Gen. X, 12. En eius verba — — "Hanc vrbem (scil. *Lariſſam*, cuius meminit Xenophon) „vt suspicer esse *Reſen*, multa me mouent. *Primo*, situs „prorsus conuenit, si vere Ninus fuit inter Lycum et Caprum, „vt hodie docti contendunt. *Secundo*, Lariſſa μεγάλη πό„λις moeniumque latitudine et altitudine conspicua; am„bitu etiam, quem Xenophon duabus parasangis definit. — „ — *Tertio*, videtur Xenophon *Reſen* mutasse in Λάρισσαν, „propter vocum allusionem. Saltem hoc certum, Lariſſae „vocabulum plane esse Graecum, atque vrbes huius nomi„nis in Graecia plures exstitisse; et si quae alibi fuerunt ex„tra Graeciam, eas pro Graecis esse habitas — — At in „Assyria Graecae vrbes, aeuo Xenophontis, id est, ante Ale„xandrum, nullae fuere: proinde nec vlla Lariſſa. Omnino „igitur vrbis huius verum nomen interpolauit Xenophon, „vt ad Graecam elegantiam accommodaret. Et verisimile „est, Graecis rogantibus, cuius vrbis essent rudera, Assyrios „respondisse לרסן *Loreſen*, addito *le*, genitiui nota, — — „atque illud *Loreſen* mutatum esse in Λάρισσαν." Haec ille: quocum consentit Cl. [6] *Clericus*.

[7] Inde castris vnis, parasangas sex ad castellum quoddam progressi sunt, propter vrbem situm, cui nomen MESPILA; de

1) N. H. l. 6. c. 26.
2) Loco cit.
3) K. A. p. 235. (166.)
4) L. 9. p. 672.
5) In voce. Adde *Schol.* in *Apollon.* Rhod. v. 40.
6) Ad Gen. X, 12.
7) K. A. p. 237. (167.)

de quibus legenda sunt, quae scripsit Xenophon. Vrbis meminit *Stephanus*, apud quem tamen scribitur Μίσπιλα.

Mox positis castris aliis atque aliis, ad CARDVCHIOS tandem venere montes. Carduchos Mediae tribuit [1] *Stephanus*, Parthiae [2] *Strabo*. Adiabenis, inquit [3] *Plinius*, connectuntur Carduchi quondam dicti, nunc Cordueni, praefluente Tigri. [4] Xenophon eos in confiniis Armeniae Australibus habitasse docet. Hodie, teste Cl. [5] *Delisle*, *Curdes* adpellantur. Multis olim nominibus erant dicti, [6] *Gordiaei* scilicet, *Gordi*, *Cordaei*, *Cardueni*. In CARDVCHIIS autem montibus arcam Noae subsitisse non leuibus de causis statuere [7] viri eruditi.

A montibus illis, [8] quibus in peragrandis septem dies Graeci consumpsere, stadia circiter sex septemue distabat fluuius [9] CENTRITES, latus bina fere plethra, qui Armeniam a Carduchorum agro separat. [10] *Diodorus* etiam *Siculus* amnis retinuit nomen; quod a גתרי *Gethere* vel *Getere* duci suspicatus est [11] *Bochartus*. Eo traiecto, [12] factoque deinde per Armeniam itinere, ad vicum peruenere, vbi satrapae erat regia, et larga commeatus copia.

[13] Hinc castris alteris, parasangas decem progressi, Tigris supra fontes euaserunt. De his autem fontibus auctores alii alia scripsere. [14] *Plinius* haec: *Oritur Tigris in regione Armeniae maioris, fonte conspicuo in planitie.* [15] *Strabone* teste, a Tauro monte in Seleuciam delatus est. Plures Tigres adfert [16] Herodotus: Πρῶτος μὲν, inquit, Τίγρης· μετὰ δὲ, δεύτερός τε καὶ τρίτος οὗτος ὀνομαζόμενος, ἐκ οὗτος ἐὼν ποταμος, ἀδὲ ἐκ τῦ αὐτῦ ῥεών. Xenophontem eius

1) In voce.
2) L. 16 p. 1083.
3) L. 5. c. 15.
4) P. 283. (201. 202.)
5) Dissert. laud.
6) *Stephanus* in v. Γορδυαία. Adde *Bochart.* G. S. l. 1. c. 3. et *Fuller.* Miscell. S. l. 1. c. 4. et *Tellier.* ad *Curt.* l. 4. c. 10. p. 242
7) Vide auctores proxime laudat. l. c. et *Grot.* ad Gen. VIII, 4.
8) K. A. p. 284. (202.) et *Diodor. Sic.* l. 14. p. 257.
9) K. A. p. 283. (202.)
10) L. 14. p. 258.
11) G. S. l. 2. c. 10.
12) K. A. p. 297. (211.)
13) Ibid. (212.)
14) N. H. l. 6. c. 27.
15) L. 11. p. 792.
16) L. 5. c. 52.

eius voluisse fontes, qui ad orientem vergit, cum Cl.[1] *Delisle* censuerim.

[2] Inde castris tertiis, parasangas quindecim, ad TELEBOAM progressi sunt. Pulchellus autem hic fluuius Euphratis esse brachium videtur, qua orientem maxime spectat. Locus, vnde duxit ortum, ARMENIA dicebatur ἡ πρὸς ἑσπέραν: seu, eorum regio, qui Ἑσπεριδῶν nomine veniunt, Ἀναβάσει extrema.

[3] Castris deinde tertiis, per planitiem parasangas quindecim progressi, tandem in vicos diuerterunt: [4] iugo mox superato, castrisque ter apud inculta loca positis, [5] EVPHRATIS adpropinquarunt fontibus. *Oritur* autem *Euphrates*, auctore [6] Plinio, *in praefectura Armeniae maioris Caranitide, vt prodidere ex iis, qui proxime viderant; Domitius Corbulo, in monte Aba: Licinius Mucianus, sub radicibus montis, quem Capoten adpellant, supra Zimaram, XII. M. pass. initio Pyxurates nominatus.* In septentrionalibus Tauri partibus fontes eius posuit [7] *Strabo.* [8] Apud Xenophontem quidem dicuntur non longe a Tigris fontibus abesse: at referente [9] *Strabone*, διέχουσιν ἀλλήλων αἱ πηγαὶ, τό τε Εὐφράτου καὶ τὸ Τιγριδος, περὶ διςχιλίους καὶ πεντακοσίους σταδίους. Diuersas vtique Euphratis partes intellexerunt; ille fontes designat, qua orientem spectat amnis; hic a brachio quodam occidentali, cum spatium inter eum et Tigrim definiuit, initae mensurae fecit initium.

Euphratis fontibus a tergo relictis, [10] per niuem altam, septentrionem versus iter faciunt: [11] niuem vix tandem eluctati, in vicos quosdam diuerterunt Armeniae; vbi repererunt equos, [12] qui tributi nomine regi alebantur.

[4] Consumptis ibi septem diebus, octauo demum motis septies

1) Diss. saepius laud.
2) K. A. p. 297. (212) et seq.
3) p. 299. (213) et seq.
4) p. 304. (217.)
5) p. 305. (217.)
6) N. H. l. 5 c. 24.
7) L. 11. p. 792.
8) K. A. p. 26.. (186.)
9) L. 11. p. 792. Adde *Salmas.* Plin. exerc. p. 438. *Ptolem.* l. 5. c. 13. et *Eustath.* ad *Dionys.* v. 976.
10) K. A. p. 306 (219)
11) p. 312. (223) et seq.
12) p. 318. (226. 227.) Adde *Strab.* l. 11. p. 796.
13) K. A. p. 319. (227. seq.)

ſepties caſtris, paraſangas quinque ſingulos in dies, ad [1] PHASIN amnem, latitudine fere plethri, progreſſi ſunt. Alius autem hic, atque [2] clariſſimus ille Ponti *Phaſis*, intelligendus eſt. Ad Xenophontis itaque narrationem optime conuenire videtur ille *Phaſis*, cuius [3] *Conſtantinus Porphyrogenetus* meminit, cuique nomen ERAX etiam inditum erat. Tam ea enim ſimilitudo quae in vocibus *Erax* et *Araxes* inuenitur, quam quae ſcriptor iſte memoriae prodidit, ad Phaſin minus conuenientia, recte [4] Cl. *Deliſle* adduxiſſe videntur, vt *Araxen*, qui in mare Caſpium delabitur, eundem eſſe fluuium exiſtimaret, quem Xenophon hic loci *Phaſin* adpellauit.

[5] Hinc caſtris binis, paraſangas decem per iuga montium progreſſi, in planitiem tandem, fugatis hoſtibus, deſcenderunt. [6] Mox caſtris quinquies poſitis, paraſangisque triginta confectis, ad TAOCHORVM regionem (vbi hodie TAOCHIR in Tabula *Georgiae* ponitur, teſte Cl. *Deliſle*) peruenerunt: [7] inde per CHALYBVM agros caſtris ſeptem, paraſangas quinquaginta progreſſi ſunt. Eos [8] Diodorus Siculus *Chalcideuſes* vocat. Sed pro Χαλκιδέων, quod exemplaria *Diodori* repraeſentant, legi mallem Χαλδαίων: qua ſcripturae mutatione facta, iam nulla erit Diodoro cum Xenophonte diſcordia: nam [9] *Strabone* teſte, Χαλδαῖοι, Χάλυβες τὸ παλαιον ὠνομάζοντο.

Ab his digreſſi, ad amnem HARPASVM, cuius erat quatuor plethrorum latitudo, peruenerunt. Apud auctores autem recentiores, ſua qui ſcriptis mandarunt itinera, fluuium

1) K. A. p. 320. (228. 229.)

2) De quo *Strabo* l. l. p. 457. et l. 11. p. 801. *Plin.* N. H. l. 6. c. 4. *Dionyſ.* v. 691. *Apollon.* Rhod. l. 2. v. 403. *Agathem.* l. 2. c. 1. aliique paſſim.

3) Imper. Orient. c. 45. Cl. *Deliſle* citat *Procopium* etiam: cum vero auctorum nec verba ſoleat adferre, nec indicare loca, vbi reperiantur, ipſe quidem *Procopium* teſtem in hanc rem citare nolui, cum neque locum, quem vir doctus huc facere cenſuerit, inuenire potuerim, et alias auctorem illum Phaſin amnem Colchicum adpellaſſe, atque adeo in Pontum Euxinum deduxiſſe, nouerim. Vide ſis eius de Bello Perſ. l. 1. c. 15. et de Bello Goth. l. 4. c. 2 et 6.

4) Diſſ. ſaepe cit.

5) K. A. p. 321, 328. (229, 235.)

6) p. 328. (235.) et ſeq. reſpice K. A. p. 321. (229.) not. (ad lin. 3.)

7) K. A. p. 334. (239.)

8) L. 14. p. 259.

9) L. 12. p. 826.

vium hunc HARPASON nomine venire testatur [1] Cl. *Delisle*. Caeterum *Diodoro Siculo* restituendum est nomen Ἁρπαζος cuius vtique locum occupauit [2] Ἁρπαγος.

[3] Hinc per SCYTHINORVM agrum castris quartis, parasangas viginti ad vicos progressi sunt; apud quos triduum manserunt. Pro Σκυθινῶν in [4] *Diodoro* male legitur Γασκυτινων: in *Stephano* Σκυθηνοὶ reperitur. Porro SCYTHINI forsan barbaris illis Ἑπτὰ κωμήταις, quorum meminit [5] *Strabo*, adnumerandi sunt. Castra deinde quater metati, vigintique parasangas emensi, [6] ad vrbem venere magnam, tam opibus quam incolis abundantem, cui nomen GYMNIAS: eadem [7] *Diodoro* dicitur GYMNASIA.

Paucis autem diebus interiectis, [8] THECHEN adtigere, montem sacrum; vnde Graeci mare, summa non sine laetitia, tandem conspexerunt. Apud [9] *Diodorum* mons hic vocatur Χήνιον; in Mss. quibusdam Xenophontis exemplaribus legitur Ηχης. [10] *Arrianus* Ιερον ὄρος inter Cerasuntem et Trapezuntem collocauit. Eundem hunc montem intellexisse videtur [11] *Apollonius Rhodius*: Ιερον δ' αὖτ' ἐπὶ τοῖσιν ὄρος — *Schol.* Ορος οὕτω καλούμενον τὸ καθῆκον εἰς Εὔξεινον πόντον.

[12] Hinc per MACRONVM regionem castris tribus, parasangas decem progressi sunt. Hi postea, [13] *Strabone* teste, Σάννοι dicti erant. Similiter [14] *Eustathius*: οἱ Μάκρωνες ἔθνος Ποντικὸν, Βεχείρων νοτιώτερον· τούτους νῦν Σάννους φαμὲν, ἰδιωτικώτερον δὲ Τζάνους — — [15] *Arrianus* autem *Drilas*, quos vocat Xenophon, *Sannas* nominat.

Tridui itinere confecto, [16] COLCHORVM ad montes Grae-

1) Diss. supra memor.
2) L. 14. p. 259. edit. *Rhodom.*
3) K. A. p. 336. (240, 241.)
4) Loco cit. Adde K. A. p. 336. not. (p. 240 ad lin. antepen.)
5) L. 12. p. 825. iisdem videntur addendi, quos Xenophon ΚΟΙΤΟΥΣ p. 616. (462) vocat.
6) K. A. p. 336. (241.)
7) L. 14. p. 259.
8) K. A. p. 337. (241.)
9) Loco proxime cit.
10) Peripl. P. E. p. 129. edit. *Blanc.*
11) Αργον. β'. v. 1017.
12) K. A. p. 340. (243.)
13) L. 12. p. 852.
14) Ad *Dionys.* v. 766. Adde *Apollon* Rhod. l. 2. v. 396, et *Plin.* N. H. l. 6. c. 4.
15) P. E. Peripl. p. 123.
16) K. A. p. 343. (246)

Graecos deduxere Macrones, Colchiſque in fugam verſis, in vicos illi commeatus copia abundantes diuerterunt. Iis autem, quae de vi mellis, quod ibi reperere Graeci, ſcripſit Xenophon, ſimilia memoriae tradidit [1] Plinius: *Aliud genus*, inquit, *in eodem Ponti ſitu, gente Sannorum, mellis, quod ab inſania, quam gignit*, maenomenon *vocant. Id exiſtimatur contrahi flore Rhododendri, quo ſcatent ſiluae.*

[2] Ab his vicis, caſtra bis metati, progreſſique adeo parasangas ſeptem, ad TRAPEZVNTEM, Graecam vrbem, coloniam Sinopenſium, in Colchorum regione, Pontum ad Euxinum ſitam, peruenere. Colchos etiam [3] *Arrianus* Τραπεζουντίοις ὁμόρους adpellat. [4] *Straboni* et [5] *Scylaci* TRAPEZVS eſt πόλις Ἑλληνίς: eademque [6] *Melae* illuſtris; [7] *Euſtathio*, κτίσμα Σινωπέων, μεγα ἐμπόριον: [8] *Tacito*, vetuſta Aſiae ciuitas, a Graecis in extremo Ponticae orae condita: [9] *Plinio*, liberum, ſcil. oppidum. Hic dies circiter triginta commorati ſunt Graeci; et [10] Trapezuntiis ducibus, in DRILARVM fines incurſiones fecere. Δρυλαὶ autem, ait *Stephanus*, (lege Δρίλαι) συνοικία τῆς Ποντικῆς Τραπεζοῦντος ὡς ποριῶ, ὡς Ξενοφῶν ἐν Ἀναβάσεως πεμπτῳ. Quibus [11] *Arriani* verba libet haec adiungere: Τραπεζουντίοις μὲν, καθαπερ καὶ Ξενοφῶν λέγει, Κόλχοι ὅμοροι· καὶ ὡς λέγει τὰς μαχιμωτάτας καὶ ἐχθρωτάτας εἶναι τοῖς Τραπεζουντίοις, ἐκεῖνος μὲν Δρίλλας (repone Δρίλας) ὀνομάζει, [12] ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν οἱ Σάννοι ὅτοι εἶναι· καὶ γὰρ μαχιμώτατοί εἰσιν εἰς τοῦτο ἔτι, καὶ τοῖς Τραπεζουντίοις ἐχθρωτατοι, καὶ τὰ χωρία ὀχυρὰ οἰκοῦσι, καὶ ἔθνος ἀβασίλευτον.

Graecos inde profectos excepit tandem [13] CERASVS, vrbs etiam Graeca, prope mare Euxinum ſita, in Colchide. Illuſtris et haec apud [14] *Melam* audit: nomen autem, [1] *Eu-*

1) N. H. l. 21. c. 13. Adde *Strab.* l. 12. p. 826.
2) κ. λ. p. 348. (250.)
3) Peripl. P. E. p. 123.
4) L. 12 p. 824.
5) p. 33.
6) L. 1. c. 19.
7) Ad *Dionyſ.* v. 687.
8) *Hiſt.* l. 3. c. 4. Adde *Steph.*
9) H. N. l. 6. c. 4.
10) κ. λ. p. 361. (259.)
11) Peripl. P. E. p. 11. edit. *Oxon.*
12) Sed reſpice ſupra paulo ſcripta de Macronibus.
13) κ. λ. p. 372. (268.)
14) L. 1. c. 19.

[1] *Eustathio* si modo sidem habeas, ἀπὸ τῶν φυτῶν τῶν κεράσων accepit. Quae vero Colchidis, Xenophontis aeuo, vrbs erat, postea [2] Ponto tribui solebat. Porro, [3] *Arriano* auctore, αὕτη ἡ Φαρνακεία πάλαι Κερασοῦς ἐκαλεῖτο, Σινωπέων καὶ αὕτη ἄποικος. Sed [4] *Ptolemaeus*, [5] *Strabo*, [6] *Plinius* Pharnaciae (seu Pharnaceae) et Cerasuntis, tanquam diuersarum vrbium, meminerunt. Imo vero, [7] *Strabone* teste, ex Cotyora συνῳκίσθη ἡ Φαρνακία.

[8] A Cerasunte digressi, MOSYNOECORVM in agrum penetrarunt: de quibus ita [9] *Strabo*: Εἰσὶ δ' ἅπαντες μὲν οἱ ὀρεῖοι τούτων ἄγριοι τελέως, ὑπερβεβλῆνται δὲ τοὺς ἄλλους οἱ Ἑπτὰ κωμῆται· τινὲς δὲ καὶ ἐπὶ δενδρέσιν ἢ πυργίοις οἰκοῦσι διὸ καὶ Μοσυνοίκους ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ, τῶν πύργων μοσύνων λεγομένων. ζῶσι δ' ἀπὸ θηρίων σαρκῶν καὶ τῶν ἀκροδρύων. Sed et mores hominum istorum et nominis originem, locis modo citatis, indicaui.

[10] Per eam autem, quam incoluere MOSYNOECI, regionem, castris octies positis, ad CHALYBAS progressi sunt Graeci. Iam vero [11] supra gentem vidimus, id cui nominis contigit, hac longo satis interuallo distantem. Solebant vtique barbari isti passim per inculta loca palari; nomenque adeo suum in aliis atque aliis, quae sedem iis aliquamdiu praebuere, locis inueniri, non est quod miretur aliquis. Chalybum etiam intra Halyn amnem sitorum meminit [12] *Herodotus*: similiter [13] *Ephorus*, quem ea de causa [14] *Strabo* frustra

1) Ad Dionys. v. 453.

2) *Pomp Mela* l. 1. c. 19. *Amm. Marcell.* l. 22. c. 8. *Strabo* l. 12. p. 825. *Ptolem.* l. 5. c. 6. *Hierocl.* p. 702. *Scylax* p. 33. Assyriae eam adscribit.

3) Peripl. P. E. p. 17. ed. *Oxon.*

4) L. 5. c. 6.

5) L. 12. p. 825.

6) L. 6. c. 4.

7) Loco cit.

8) K. A. p. 379. (272.) et seq. vbi vide not. (ad lin. penult.) et p. 389. not. 2 et 3. (279 ad lin. 4, 5) nec non p. 392. not. 4, 5, 7. (280. lin. 15. vlt. et p. 281. lin. 1.) p. 393. n. 1. (p. 281. lin. 5.)

9) L. 12. p. 825.

10) K. A. p. 394. (281 sq.)

11) p. 14.

12) L. 1. c. 28.

13) Apud *Strab.* l. 14. p. 996.

14) Loco cit. vbi vide quae notauit *Palmerius*. Quin et *Pomp. Mela* l. 1. c. 19. facta de Harmene, quae Paphlagoniam finit, mentione; *Chalybes*, mox inquit, *proximi vrbium clarissimas habent Amison et Sinopen — amnium Halyn et Thermodonta*. Adde *Plin.* N. H. l. 6, c. 3. extr.

ſtra caſtigat. Nam iſti forſan, mutatis iam, Strabonis aetate, ſedibus, orientem verſus habitatum commigraverant. Ii quidem Chalybes, de quibus [1] antea mentionem fecit Xenophon, longe erant fortiſſimi, Harpaſum vltra fluuium ſiti: iam vero memorat alios, numero exiguos, et Moſynoecorum, quibus erant vicini, ſubiectos imperio. Hos agnoſcit [2] *Euſtathius:* Οἰκοῦσι δὲ, (Tibareni ſcil.) inquit, καθὰ καὶ οἱ Χαλδαῖοι, μεχρὶ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας — ἐφ' οἷς οἱ Χάλυβες εἰσι — τέτας τὰς Χάλυβας ἄλλοι Χαλδίους ἐκάλεσαν (ἔθνος δὲ εἰσι Ποντικὸν παρὰ τῷ Θερμωδόντι): deinde, paucis interiectis, Ξενοφῶν δὲ, ait, ὀλίγους δὲ αὐτοὺς εἶναι λέγει, καὶ τῶν Μοσυνοίκων ὑπηκόους. [3] Hos quoque *Strabo* Chaldaeorum nomine deſignaſſe videtur.

Chalybas attingunt [4] TIBARENI; ad [5] quorum deinde ventum eſt agrum; quibus in ritu luſuque ſummum bonum eſt, [6] auctore *Mela*; [7] his ſimilia tradit *Ephorus:* ſed Moſynoecos hic et Tibarenos interſe confudiſſe [8] videtur. Tibarenos etiam [9] *Strabo* cum Chaldaeis (qui Noſtro ſunt Chalybes) et Sannis (qui olim Macrones dicebantur) coniungit. [10] Ἀγχι δὲ (*ſcil.* prope Chalybas) ναιεταασι πολύξενες Τιβαρηνοὶ

Ζηνὸς etc. Similiter [11] *Dionyſius.*

Cum [12] biduum per horum agrum perrexiſſent, ad COTYORA peruenerunt, vrbem Graecam, in regione Tibarenorum poſitam cuius incolae erant Sinopenſium coloni. Ταύτης, inquit [13] *Arrianus*, ὡς πόλεως Ξενοφῶν ἐμνεύσαν, καὶ λέγει Σινωπέων ἀποικον εἶναι· νῦν δὲ κώμη ἐστὶ, καὶ οὐδὲ αὐτὴ μεγάλη. Apud [14] *Strabonem* dicitur π λίγνα: apud *Stephanum Byz.* κώμη πρὸς τῷ Ποντῳ. [15] *Ptolemaei* exem-

1) K. A. p. 334. (239.)
2) Ad *Dion.* v 467.
3) L. 12. p. 825.
4) *Mela* l. 1 c. 19.
5) K. A. p. 394. (282.)
6) L. 1. c. 19.
7) Apud *Steph.* Byz. in v. Τιβαρηνία.
8) Vide ſis K. A. p. 393. (281.)
9) L. 12. p. 825 et 832.
10) *Apollon.* Rhod. l. 2. v. 377. Adde *Herodot.* l. 3. c. 94. et *Scylac.* p 33.
11) v. 767, vbi vide *Euſtath.* Adde *Plin.* N. H. l. 6. c. 4.
12) K. A. p. 395. (282.)
13) Peripl. P. E. p. 17.
14) L. 12. p. 825.
15) L. 5. c. 6.

exemplaria Κυτέωρον: [1] *Plinii*, COTYORVM, exhibent. Ex veteribus etiam libris [2] *Straboni*s editores adferunt Κύτωρος et Κύταρος: eadem videtur vrbs, quae [3] *Melae* vocata est *Cotyros*. In [4] *Diodoro* reperitur eadem atque in Xenophonte scriptura. Hucusque autem pedibus iter fecere Graeci: positis eum inter locum, in quo pugna fuerat commissa, et *Cotyora*, castris centum et viginti duobus, parasangis interea sexcentis viginti, stadiis duodeviginti mille viginti, mensibus octo confectis. [5] Hos vtique numeros repraesentare solent libri vulgati. Quod si parasangis singulis stadia triginta, [6] vti supra, tribuamus, iam vero augendus erit stadiorum numerus, et ex memoratis

parasangis, scilicet — 620 colligenda
stadia — — — 18000

Quapropter mendosa mihi videtur vulgata loci laudati scriptura, et pro στάδιοι μύριοι ὀκτακισχίλιοι εἴκοσι legerim, fide mixtus Mstorum Eton. et reg. Paris. στάδιοι μύριοι καὶ ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι.

Inde cum, nauigiis comparatis, soluissent [7] litusque Iasonium haud procul spectassent, Thermodonti primum, mox Irios, Halyos deinde fluuiorum ostia praeteruecti, ad Harmenem tandem Sinopes portum adpulere.

[8] THERMODON amnis Ponti Polemoniaci, cuius erat trium plethrorum latitudo, [9] ortus ad castellum, quod vocant Phanaroeam, praeterque radices Amazonii montis lapsus, [10] fuit Amazonibus, vt fama erat, accolis inclitus. Huic

1) N. H. l. 6. c. 4.

2) Loco cit.

3) L. 1. c. 19. Vide tamen *Scylac.* p. 34. *Marcian.* Heracl. p. 71. *Strabo* l. 12. p. 820. et *Berkel.* ad *Steph.* in v. Κυτώρα et Κύτωρις.

4) L. 14. p. 261.

5) Κ. Α. p. 395 et seq. (283.)

6) Diss. huius p. 10. (18.)

7) *Straboni* l. 12. p. 825. et *Arriano* Peripl. p. 17. est ἄκρα Ιασόνιον: *Ptolemaeo* l. 5. c. 6. Ιασόνιον ἄκρον: *Plinio* N. H. l. 6. c. 4. flumen Iasonium.

8) Κ. Α. p. 406. (291) 458, (331) *Ptolem.* l. 5. c. 6.

9) *Plin.* N. H. l. 6. c. 3. extr.

10) *Virgil.* Aen. l. 11. v. 659. *Propert.* l. 3. el. 12. v. 15 et seq. *Valer. Flacc.* l. 4. v. 601. *Dionys.* Perieg. v. 773 et seq. et *Eustath.* in loc. Adde *Apollon.* Rhod. l. 2. v. 390 et seq. *Strab.* l. 12. p. 823. *Arrian.* Peripl. P. E. p. 16. *Scylac.* p. 33. *Mel.* l. 1. c. 19. et *Ammian. Marcell.* l. 22. c. 8.

[1] Huic proximus est IRIS; de quo sic [2] *Strabo*: ἄλλος δὲ, scil. *fluuius*, τούτῳ (i. e. *Thermodonti*) πάρισος ῥέων ἐκ τῆς καλουμένης Φαναροίας, τὸ αὐτὸ διεξεῖσι πεδίον, (την Θεμίσκυραν) καλεῖται δὲ Ιρις. Εχει δὲ τὰς πηγὰς ἐν αὐτῷ τῷ Πόντῳ. Ρυεὶς δὲ δια — — et caetera ibi legenda. Eiusdem meminerunt [3] *Ptolemaeus*, [4] *Apollonius*, [5] *Dionysius*, [6] *Arrianus*, [7] *Marcianus*, [8] *Plinius*, [9] *Ammianus*. [10] HALYS deinde fluuius oram Ponti seu Paphlagoniae legentibus sese offert. De quo simul et binis illis modo memoratis ita cecinit [11] *Apollonius*:

— πόλεος δ' ἐπὶ πείρασι αἰγιαλοῖο
Ακτῇ ἐπι προβλῆτι ῥοαὶ Αλυος ποταμοῖο
Δεινὸν ἐρεύγονται. μετὰ τόνδ' ἀγχιῤῥοος Ιρις
Μειότερος λευκῆσιν ἑλίσσεται εἰς ἅλα δίναις.
— ἐπὶ δὲ στόμα Θερμώδοντος
Κόλπῳ εὐδιόωντι Θεμισκύρειον ὑπ' ἄκρην
Μύρεται, εὐρείης διαείμενος ἠπείροιο.

Et [12] *Dionysius*:

— ἀπ' ὄρεος Αρμενίοιο
Λευκὸν ὕδωρ προΐησιν Ενυάλιος Θερμώδων,
Ος ποτ' —
Ιρις δ' ἐξείης καθαρὸν ῥόον εἰς ἅλα βάλλει.
Τῷ δ' ἐπιμορμύρουσι ῥοαὶ Αλυος ποταμοῖο,
Ελκόμεναι βορεήνδε, etc.

Quibus addenda haec [11] *Arriani* verba: οὗτος ὁ ποταμὸς (scil. *Halys*) πάλαι μὲν ὅρος ἦν τῆς Κροίσου βασιλείας καὶ Περσῶν, νῦν ὑπὸ τῇ Ρωμαίων ἐπικρατείᾳ ῥέει, οὐκ ἀπὸ με-

1) K. A. p. 406. (191.)
2) L. 12. p. 823.
3) L. 5. c. 6.
4) L. 2. v. 367.
5) v. 783.
6) p. 16.
7) p. 74.
8) L. 6. c. 3. extr.
9) L. 22. c. 8. Obiter autem emendandus est *Eustathius*, cuius in *Dion.* v. 976. sic leguntur verba: ἔστι δὲ Τίγρις καὶ Παφλαγονικὸς ποταμός, περὶ οὗ φησι Ξενοφῶν, πρῶτον μὲν Θερμώδοντα. εὗρος τριῶν πλέθρων· δεύτερον δὲ Τίγριν, τρίπλεθρον ὡσαύτως. τρίτον δὲ Αλυν. Repone, δεύτερον δὲ Ιριν.
8) K. A. p. 407. (291.)
9) *Argon* l. 2. v. 365 et seq.
10) v. 773 et seq. Confer. *Val. Flacc.* l. 5. v. 120 et seq.
11) Peripl. P. E. p. 16.

μεσημβρίας, ως λέγει [1] Ηρόδοτος, ἀλλὰ ἀπὸ ἀνίσχοντος ἡλίου. καθότι δὲ εἰσβάλλει εἰς τὸν Ἕυξεινον, ὁρίζει τὰ Σινωπέων καὶ Ἀμισηνῶν ἔργα. [2] *Strabo* tum nominis originem, tum fontes eius indicat: ὠνόμασται δ' ἀπὸ τῶν ἁλῶν, ἃς παραβάλλει· ἔχει δὲ τὰς πηγὰς ἐν τῇ μεγάλῃ Καππαδοκίᾳ τῆς Ποντικῆς πλησίον, κατὰ τὴν Καμβυσηνήν.

[3] Graecos istorum amnium ostia praeteruectos excipit tandem HARMENE, πόλις Ἑλληνὶς, auctore [4] *Scylace*, καὶ λιμήν. Similiter [5] *Arrianus*: ἀπὸ δὲ Λεπτῆς ἄκρας ἐς Ἁρμένην, ἑξήκοντα, scil. στάδιοι· λιμὴν αὐτόθι· καὶ Ξενοφῶν τῆς Ἁρμενης ἐμνημόνευσεν. Dicitur etiam [6] κώμη τῶν Σινωπέων, ἔχουσα λιμένα: et [7] κώμη Παφλαγονίας: vrbs etiam, quae, [8] *Mela* teste, Paphlagoniam finit. Sed vltra eam regionis istius terminos extendit Xenophon.

[9] Ab Harmene stadia quinquaginta, *Strabone* et [10] *Marciano* auctoribus, distat SINOPE, ἀξιολογωτάτη τῶν ταύτῃ πόλεων. ἔκτισαν μὲν ἐν αὐτὴν Μιλήσιοι. Apud [11] *Stephanum* quoque audit πόλις διαφανεστάτη τῶν Πο[illegible]τικῶν. Nomen vnde duxit, si quis scire cupiat, adeat velim [12] *Apollonium* et [13] *Dionysium*. Fuit antiqua quidem vrbs, sed ante deductam eo Milesiorum coloniam minus firma, minusque clara: εἶθ' ὕστερον, verba sunt [13] *Strabonis*, Μιλήσιοι τὴν εὐφυΐαν ἰδόντες, καὶ τὴν ἀσθενειαν τῶν ἐνοικούντων, ἐξιδιάσαντο, καὶ ἐποίκους ἔστειλαν.

[14] Postea, PARTHENIVM praeteruecti, ad Heracleam peruenimus. PARTHENIVS autem amnis, auctore [15] *Strabone*,

1) Vide *Herodot.* l. 1. c. 72.
2) L. 12. p. 822.
3) K. A. p. 450. (324.)
4) p. 33. Scribitur etiam Ἀρμένη cum spiritu leni, nonnunquam *Armine*.
5) Peripl. P. E. p. 15.
6) *Strabo* l. 12. p. 821.
7) *Steph.* Byz. in v.
8) L. 1. c. 19. Adde *Plin.* N. H. l. 6. c. 2. et *Ptolem.* l. 5. c. 4.
9) *Strab.* l. c. K. A. p. 450. (324.) Adde *Mel.* l. 1. c. 19.
10) p. 72. *Arriano* autem teste, Peripl. P. E. p. 15. ἔνθεν εἰς Σινώπην, στάδιοι τεσσαράκοντα.
11) Ἀργον. l. 2. v. 948 et seq. vbi vide *Schol.*
12) Perieg. v. 775 et seq. Vide sis etiam *Eustath.* ad v. 772. Conf. *Valer. Flacc.* l. 5. v. 110 et seq. et *Scymn.* Fragm. v. 204.
13) L. 12 p. 822. Ea autem de colonia Miliesiorum agit illustris. *Spanh* Numism. T. 1. p. 487, 575. T. 2. p. 601.
14) K. A. p. 458. (331.)
15) L. 12. p. 818.

bone, διὰ χωρίων ἀνθηρῶν φερόμενος· καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ὀνόματος τούτου τετυχήκως, ἐν αὐτῇ τῇ Παφλαγονίᾳ τὰς πηγὰς ἔχει. Eiusdem meminerunt [1] *Mela*, [2] *Plinius*, [3] *Arrianus*, [4] *Marcianus*, [5] *Scylax*, [6] *Scymnus*, alii. Caeterum a *Strabone* nonnihil discedit *Stephanus Byz.* quippe huic Παρθένιος est ποταμὸς ἐν μέσῳ τῶν Αμαστριανῶν πόλεως ῥέων. Ἐκλήθη δ' ἐκ τοῦ συνεχῶς περὶ αὐτὸν τὴν παρθένον Ἄρτεμιν κυνηγετεῖν· ἢ διὰ τὸ ἠρεμαῖον καὶ παρθενῶδες τοῦ ῥεύματος,

Ὡς ἀκαλὰ προρέων, ὡς ἁβρὴ παρθένος εἶσι.

τινὲς, ὅτι ἐν αὐτῷ ἔπεσεν ἡ παρθένος — τῷ δὲ ποταμῷ Παρθένιον ὄνομα τοὺς προσχώρους θέσθαι, ἐπὶ τῷ πάθει τῆς παρθένου. [7] *Valerio* etiam *Flacco* auctore, Parthenius is est,

— *ante alios Triuiae qui creditur amnes*
Fidus, et Inopi materna gratior vnda.

[8] Porro autem HERACLEA vrbs erat Graeca, Megarensium colonia, in Maryandenorum agro sita. [9] *Ptolemaeo* dicitur Πόντου Ἡράκλεια: sic etiam [10] in nummis vocari solet, vt ab aliis eiusdem nominis vrbibus distingueretur. [11] *Plinius* quidem scriptum reliquit, Heracleam esse oppidum Lyco flumini adpositum: minus adcurate, si fides vtique [12] *Arriano* sit habenda. Nam, ἀπὸ Λύκου (verba legis *Arriani*) εἰς Ἡράκλειαν, πόλιν Ἑλληνίδα Δωρικήν, Μεγαρέων ἄποικον, στάδιοι εἴκοσι. [13] *Straboni* est πόλις εὐλιμένος, καὶ ἄλλως ἀξιόλογος: [14] a quo paulo ante dicitur Μιλησίων κτίσμα: cum tamen Xenophonti, qui Heracleam Μεγαρέων ἄποικον adpellat, haud pauci, iidemque fide digni, adstipulentur [15] auctores. Quocirca, pro Μιλησίων, le-

1) L. 1. c. 19.
2) L. 6. c. 2.
3) Peripl. P. E. p. 14.
4) p. 71.
5) p. 34.
6) Fragm. v. 226. Add. *Apollon.* Rhod. l. 2. v. 938. et *Schol.* ad loc. nec non *Ptolem.* l. 5. c. 1. et *Ammian. Marcell.* l. 22. c. 8.
7) L. 5. v. 107.
8) K. A. p. 458. (331.)
9) L. 5. c. 1.
10) Vide *Harduin.* Numm. antiqu. illustr. p. 194. et *Spanhem.* Numism. T. 1. p. 265.
11) N. H. l. 6. c. 1.
12) Peripl. P. E. p. 14.
13) L. 12. p. 817.
14) L. 12. p. 516.
15) *Arriano* adde *Scholiasten* ad *Apollon.* l. 2 v. 448. *Diodor. Sic.* l. 14. p. 261. *Pausan.* l. 5. c. 26.

legendum Μεγαρέων, apud *Strabonem*, ecte cenſuiſſe mihi videntur *Caſaubonus* et *Palmerius*. Caeterum, quae de Heraclea ſimul et CHERRONESO ACHERVSIADE, [1] cuius etiam et Heroulis ad Cerberum deſcenſus meminit Xenophon, [2] *Mela* ſcripſit, his libet adiungere: *In eo* (Ponto *ſcil.* Euxino) *primum Mariandyni vrbem habitant, ab Argiuo* (*vt ferunt*) *Hercule datam. Heraclea vocitatur: id famae fidem adiicit. Iuxta ſpecus eſt Acheruſia, ad Manes* (*vt aiunt*) *peruius, atque inde extractum Cerberum exiſtimant.* Haec *Mela*; cuius verba fere [3] *Solinus* exſcripſit. [4] At vero ὅτι ἡ περὶ Ἡράκλειαν Ἀχερουσιὰς καλουμένη, πανταχόθεν ἐκ θαλάσσης ἐξὶν ὑψηλή τε καὶ ἀπόκρημνος, καὶ ἀπονένευκεν εἰς δυσμὰς εἰς τὸ πρὸ τῆς Βιθυνίας πέλαγος· καὶ ὅτι προσπίπτον αὐτῇ τὸ κῦμα σφοδρὸς ἀποτελεῖ ἦχος· καὶ περὶ τῶν ἐπ' ἄκρας αὐτῆς πεφυκυιῶν πλατάνων, καὶ τῶ ἐπ' αὐτῇ πεδίῳ· καὶ ὅτι δοκεῖ αὐτόθι κατάβασις εἰς ᾅδου ὑπάρχειν, Νύμφις ἐν τῷ περὶ Ἡρακλείας ἀφησί. [5] Labitur autem ibi per planitiem LYCVS amnis, duo fere plethra latus, [6] qui viginti ſtadiis abeſt ab Heraclea. Eius meminerunt [7] *Arrianus*, [8] *Plinius*, [9] *Ouidius*, [10] *Apollonius*.

[11] Hinc digreſſi partim pedibus, partim nauibus CALPES portum, qui in Thracia reperitur Aſiatica venere Graeci. Huius meminit [12] *Arrianus*, citato Xenophonte; eundem agnoſcit quoque [13] *Plinius*, nec non [14] *Stephanus Byz.* Nomen forſan a fluuio Calpa, de quo [15] *Ptolemaeus*, [16] *Strabo*,

1) K. A. p. 458. (331.)
2) L. 1. c. 19.
3) Polyhiſt. c. 43.
4) Verba ſunt *Schol.* et *Apollon.* l. 2. v. 730 et ſeq. Vide ſis etiam *Plin.* N. H. l. 6. c. 1. et *Salmaſ.* Plin. exerc. p. 623. *Annm. Marcell.* l. 22. c. 8. *Spanhem.* numiſm. T. I. p. 263 et ſeq. *Val. Flacc.* l. 4. v. 595 et ſq. K. A. p. 458. (331) n. 2. (ad lin. 11.)
5) K. A. p. 459. (332.)
6) *Arrian.* Peripl. P. E. p. 14.
7) Loco cit.
8) N. H. l. 6. c. 1.
9) L. 4. ex Ponto, el. 10. v. 47.
10) L. 2. v. 726. vbi *Schol.* Λύκος, ποταμὸς ἐμβάλλων τῇ βιθυνίᾳ· μετὰ δὲ διὰ τῆς Μαριανδυνῶν χώρας. Adde ſis *Euſtath.* ad *Dionyſ.* v 787.
11) K. A. p. 464. (336.) 467. (339.) 473. (344) et ſeq.
12) Peripl. P. E p. 3 et 13. conf. K. A. p. 483. (351, 352.)
13) N. H. l. 6. c. 1.
14) In voce Κάλπαι.
15) L. 5. c. 1.
16) L. 12. p. 818. vbi pro Χάλπας ex *Ptolemaei* l. c. et *Marciani* p. 69 reſcribendum Κάλπας.

et [1] *Marcianus*, accepit. Ο δὲ Κάλπης λιμὴν (verbis [2] *Arriani* vtor) ὁποῖόν τι χωρίον ἐστὶν, καὶ ὁποῖος ὅρμος, καὶ ὅτι πηγὴ ἐν αὐτῷ ψυχρȣ καὶ καθαρȣ̃ ὕδατος, καὶ ὅτι ὕλαι πρὸς τῇ θαλάσσῃ ξύλων ναυπηγησίμων, καὶ αὗται ἔνθηροι, ταῦτα Ξενοφῶντι τῷ πρεσβυτέρῳ λέλεκται. Sed cum lectu dignissima sint ea, quae de portu hoc memoriae prodidit Xenophon, eius loca modo adpellata velim adeas. De THRACIA autem illa, vbi situs erat Calpes portus, [3] *Eustathius* haec: Ὅτι Θρᾶκες ȣ μόνον Εὐρωπαῖοι, ἀλλὰ καὶ Ασιανοὶ, κατὰ τὴν τȣ̃ Αρριανȣ̃ ἱστορίαν λέγοντος, ὥσπερ Φρύγας καὶ Μυσȣ̀ς, ȣ̃τως δὴ καὶ Θρᾷκας ἐξ Εὐρώπης διαβῆναι εἰς Ασίαν, μετὰ Πατάρȣ τινὸς ἡγεμόνος, ὅτε οἱ Κιμμέριοι τὴν Ασίαν κατέτρεχον· ȣ̃ς ἐκβαλόντες ἐκ Βιθυνίας οἱ Θρᾷκες ᾤκησαν αὐτοί. Vides, opinor, qua de causa THRACES isti a Xenophonte vocantur etiam [4] BITHYNI. Deinde, haud paucis interiectis, pergit *Eustathius*: [5] Ἡρόδοτος δὲ ἱστορεῖ καὶ ὑπὸ τῷ Κροίσῳ Θρᾷκας εἶναί τινας, λέγων ὅτι ὁ Κροῖσος κατεστρέψατο Χάλυβας, Παφλαγόνας, Θρᾶκας, Θυνȣ̀ς, Βιθυνȣ̀ς, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ Ξενοφῶν δὲ οἶδεν Ασιανήν τινα Θρᾴκην ἀρξαμένην ἀπὸ τȣ̃ στόματος τȣ̃ Πόντȣ, μέχρις Ἡρακλείας, ἐπὶ τὰ δεξιὰ εἰσπλέοντι. [6] *Arrianus* etiam istorum Thracum Bithynorum meminit. [7] Idem haec alibi: Μέχρι τȣ̃δε (i. e. vsque ad Parthenium amnem, [8] de quo supra) Θρᾶκες οἱ Βιθυνοὶ νέμονται, ὧν καὶ Ξενοφῶν ἐν τῇ συγγραφῇ μνήμην ἐποιήσατο, ὅτι μαχιμώτατι εἶεν τῶν κατὰ τὴν Ασίαν, καὶ τὰ πολλὰ κακὰ ἡ στρατιὰ τῶν Ελλήνων ὅτι ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ ἔπαθεν, [9] ἐπειδὴ ἀπεχωρίσθησαν οἱ Αρκάδες ἀπό τε τῆς Χειρισόφȣ καὶ τῆς Ξενοφῶντος μερίδος. Τὰ δὲ ἀπὸ τȣ̃δε ἤδη Παφλαγονία.

[10] Itinere per Thraciam Asiaticam seu Bithynorum agrum facto, ad Chrysopolin sexto demum die ventum est. CHRYSO-

1) Loco cit.
2) Peripl. P. E. p. 13.
3) Ad *Dionys.* v. 322.
4) K. A. p. 474. (345.) vbi vide not. coll. cum p. 466. (338.) 467. (339.) 496 (361.) 512 (374.)
5) Respicit *Herodot.* l. 1. c. 28. Adde eiusd. l. 3. c. 90. et l. 7. c. 75.
6) De exped. l. 1. extr. Adde *Strab.* l. 12. p. 816.
7) Peripl. P. E. p. 14.
8) Diss. p. 18. (31.)
9) Respicit ea, quae exstant K. A. p. 462-466 467 (334-339.)
10) K. A. p. 512. (374 fin. 375.) et seq.

SOPOLIS autem erat oppidum Chalcedoniae; [1] vltra Chalcedona ſeptentrionem verſus, e regione Byzantii, in Bithynia poſitum; ita dictum, ex nonnullorum ſententia, [2] quod ibi Perſae τȣ̃ χρυσȣ̃ ἀπὸ τῶν πόλεων προσιόντος ἀθροισμὸν fecerunt; plures autem ἀπὸ Χρυσȣ̃, vel Χρύσης, παιδὸς Χρυσηΐδος καὶ Αγαμέμνονος, nomen deducunt.

[3] Mox in BYZANTIVM, [4] vrbem in Boſporo ſatis notam, traiiciunt Graeci. [5] Deinde profecti ſunt ad PERINTHVM, [6] vrbem cum portu in Propontide ſitam, latitudine CC paſſuum, continenti adnexam: quam *Heracleam*, auctore [7] *Marcellino*, poſteritas dixit; quamque adeo, [8] eodem *Marcellino* teſte, Hercules conditam Perinthi comitis ſui memoriae dedicauit. [9] *Stephanus* autem Perinthum, non ab Herculis comite, ſed a Perintho Epidaurio, qui cum Oreſte militauerat, accepiſſe nomen perhibet.

[10] Poſtea Seuthae, ([11] is vtique erat Thracum in Europa ſitorum praefectus) qui ſibi imperium in [12] Melandeptas, et Thynos, et Thranipſas, olim patris ipſius imperio ſubiectos, vindicabat, adiunxere ſe Graeci. Iamque ſuſcepto bello adverſus Thracas illos, ſupra Byzantium ſitos, [13] aliis atque aliis nominibus diſtinctos, [14] ad locum, qui DELTA adpellatur, penetrarunt. Id autem nominis locis pluribus (for-

1) *Plin.* N. H. l. 5. c. vlt. *Steph.* Byz. *Amm. Marcell.* l. 22. c. 8. et *Diodor. Sic.* l. 14. p. 261.

2) Etymol. m. et *Steph.* Byz.

3) K. A. p. 516. (378.)

4) *Mela* l. 2. c. 2. *Plin.* N. H. l. 4. c. 11. *Arrian.* Peripl. P. E. p. 12, 25. *Euſtath.* ad *Dionyſ.* v. 803. *Steph.* Byz. *Strab.* l. 7. p. 492 et ſq. *Amm. Marcell.* l. 22. c. 8. *Ptolem.* l. 3. c. 11.

5) K. A. p. 531. (390) et ſeq.

6) *Plin.* N. H. l. 4. c. 11. *Mela* l. 2. c. 2. *Scylax* p. 28. *Scym.* v. 714.

7) L. 27. c. 4. Adde *Antonini* Itiner. p. 323. et quae ibi notauit Cl. *Weſſel.* et *Ptolem.* l. 3. c. 11.

8) L. 22. c. 8.

9) In voce.

10) K. A. p. 541. (398) et ſq.

11) Ibid. p. 616. (462.)

12) Doctiſſ. *Holſten.* in *Steph.* Byz. pro ΜΕΛΑΝΔΙΑ, χώρα Σικυωνίας, ex MSS. reponendum cenſuit — Σιθωνίας: quomodo vocatur *Thraciae* regio apud *Herodot.* l. 7. c. 122. Cum autem τὰ ἐθνικὰ ſint Μελάνδιος, καὶ Μελανδία, idem *Holſtenius* apud Xenophontem . c. Μελανδέπται in Μελανδίται mutandum putauit. Hanc ſane ſcripturam, quam maluit *Holſtenius*, exhibent MSS. Eton. et reg. Pariſ. Mihi tamen regio, de qua *Stephanus*, minus huc conuenire videtur.

13) *Herodot.* l. 5. c. 3. de Thracibus ſcriptum reliquit, ἐνύματα δὲ πολλὰ ἔχουσι κατὰ χώρας ἕκαστοι. Adde *Mel.* l. 2. c. 2.

14) K. A. p. 568. (421.)

(forsan ἀπὸ τῆς τῷ σχήματος ὁμοιότητος, quae [1] *Stephani Byz.* verba sunt) inditum fuisse docent [2] *Plinius*, [3] *Stephanus* et [4] *Strabo*. His addendus *Eustathius*, cuius [5] apud ὑπομνήματα leguntur haec: Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ Ξενοφῶν ἱστορεῖ καὶ τῆς Θράκης τόπον εἶναί τινα Δέλτα καλούμενον.

Caeterum ab itinere Graecorum iam paulum ad loca, quorum etiam meminit [6] Xenophon, Bisanthen, Ganum, Nouum Castellum seu Murum digrediendum est. BISANTHE dicta et Παίδεσον, auctore [7] *Ptolemaeo*, prope mare sita erat, [8] in Thracia. Errasse autem *Stephanum*, qui eam in Macedonia posuit, auctores infra citati demonstrant, atque Cl. etiam [9] *Holstenius* olim monuit. [10] Apud *Plinium* simul reperiuntur *Cipsella*, *Bisanthe*, *Macron Tichos dictum, qua a Propontide ad Melanem sinum inter duo maria porrectus murus procurrentem excludit Cherronesum.* Haec parum, opinor, accepit [11] *Surita*; quippe qui putauerit *Bisanthen* a Plinio *Macrontichos* esse dictam. Verum ea, tanquam loca diuersa, recensent [12] *Ptolemaeus* et [13] *Mela*. Quin plura τείχεα hic loci exstitisse scribit etiam [14] *Herodotus*.

Huic proximus est GANVS, quem oppidis quoque Thraciae [15] *Scylax* adnumerat, et fuisse scribit [16] *Plinius*. Ibidem νέον τεῖχος, quod, [17] *Plinium* imitatus, *Nouum Tichos* dixeris. Huius etiam meminit [18] *Scylax*. Vtrum autem vocem τεῖχος verteris *castellum* an *murum*, haud multum interest; cum et [19] *murus* denotet *arcem*, *propugnaculum*.

Iam vero ad Graecos, per [20] Thracum MELINOPHAGORVM agrum Salmydesson vsque progressos, redeamus. De

1) In v. Δέλτα.
2) N. H. l. 3. c. 16.
3) Loco cit.
4) L. 15. p. 1026.
5) In *Dionys.* v. 242.
6) p. 569 (422.)
7) L. 3 c. 11.
8) *Plutarch.* in Alcibiade p. 211. edit. Paris. *Herodotus* l. 7. c. 137. eam in Hellesponto; *Ptolemaeus* l. c. in Propontide collocat. Adde *Mel.* l. 2. c. 2.
9) Not. et castig. in *Steph.* p. 68.
10) N. H. l. 4. c. 11.
11) Ad Antonini Itin. p. 176. edit. *Wessel.*
12) L. 3. c. 11.
13) L. 2. c. 2.
14) L. 6. c. 33.
15) p. 28.
16) N. H. l. 4. c. 11.
17) Loco cit.
18) p. 28.
19) Vide sis quae doctiss. *Wessel.* scripsit ad *Anton.* Itin. p. 446. et ad *Hierocl.* p. 681.
20) Κ. Α p. 571. (424.) Vide sis etiam de nomine p. praeced.

De SALMYDESSO nonnihil variare videntur auctores. [1] *Melae* vrbs erat HALMYDESSOS; eadem apud [2] *Plinium* quoque nominis reperitur scriptura. [3] *Ptolemaeo* dicitur Ἁλμυδισσὸς αἰγιαλός. Est et Σαλμυδησσὸς, inquit [4] *Lycophronis* interpres, πόταμος Θράκης, εἰσβάλλων εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον. A *Stephano* scribitur Σαλμυδήτης κόλπος τοῦ Πόντου. [5] Apud *Scymnum* inuenitur αἰγιαλός τις Σαλμυδησσὸς λεγόμενος.

ΕΦ' ἑπτακόσια στάδια, τεναγώδης ἀγαν
Καὶ δυσπρόσορμος ἁλίμενός τε παντελῶς,
Παρατέταται, ταῖς ναυσιν ἐχθρώτατος τόπος.

Cum his velim ea conferas, quae de eodem loco memoriae prodidit [6] Xenophon. Ἀπὸ δὲ Θυνιάδος ([7] *Arriani* verba legis) εἰς Σαλμυδησσὸν, στάδιοι διακόσιοι· τάτε τοῦ χωρίου μνήμην πεποίηται Ξενοφῶν ὁ πρεσβύτερος. Sed de nomine et natura loci, vt vt variant exempla, inter se auctores reuera consentiunt: nam et vrbis, inquit doctiss. [8] *Cellarius*, et litoris et sinus commune nomen fuit: vrbe excisa, litoris et sinus nomen apud scriptores posterioris aeui mansit.

[9] Mox lectori occurrit SELYMBRIA: quae [10] *Ptolemaeo* Σηλυβρία vocata est, et in Propontide collocata, [11] *Scymno* auctore — ἐχομένη (*scil.* finitima Perintho) ἡ Σηλυμβρία
Ἣν οἱ Μεγαρεῖς κτίζουσι πρὸν Βυζαντίους,
In Propontide, ait [12] *Mela*, SELYMBRIA, *Perinthus* — similiter [13] *Plinius*. [14] *Scylaci* Σηλυμβρία est πόλις καὶ λιμήν.

Graeci, [15] data commeatui parando prius opera, [16] nauigiis in Lampsacum transierunt LAMPSACVS a [17] *Ptolemaeo*

1) L. 2. c. 2.
2) N. H. l. 4. c. 11.
3) L. 3. c. 11.
4) Ad *Alex.* v. 186.
5) v. 723 et seq. vbi vide annotat. *Hudson.*
6) K. A. p. 571. (424.)
7) Peripl. P. E. extr. vbi legendum, quae ex Xenophonte defumsit. Adde Auctorem anonym. Peripl. P. E. p. 15. *Strab* l. 1. p. 86. *Herodot.* l. 4. c. 93. *Diodor. Sic.* l. 14. p. 265.
8) Geogr. Ant. l. 2. c. 15.
9) K. A. p. 572. (425.)
10) L. 3. c. 11.
11) v. 714 et seq.
12) L. 2. c. 2.
13) N. H. l. 4. c. 11. His adde K. A. p. 538. (356) n. 2. (ad lin. 11)
14) p. 28 Vide sis e iam *Xenoph.* Hist. Gr. l. 1. p. 256. edit. Steph. (p. 21.) *Amm. Marcell* l. 22. c. 8.
15) K. A. p. 589. (440.)
16) p. 607 (456.)
17) L. 5. c. 2.

maeo in Propontide Mysiae, quae in Hellesponto est, [1] a *Scylace* in Phrygia, collocatur. [2] *Et Hellespontus*, (quae sunt Plinii verba) *septem stadiis Europam ab Asia diuidens, quatuor inter se contrarias vrbes habet; in Europa Callipolin et Seston: et in Asia* Lampsacum *et Abydon.* LAMPSACVS autem ([3] *Melae* modo si creduli simus) *Phocaeis adpellantibus, nomen ex eo traxit, quod consulentibus in quasnam terras potissimum tenderent, responsum erat, vbi primum fulsisset, ibi sedem capesserent.* His similia repraesentat auctor Etymol. m.: dissimilia *Stephanus*, cui Λαμψακος πόλις est, κατὰ τὴν Προποντίδα, ἀπὸ Λαμψάκης ἐπιχωρίας τινὸς κόρης. Ἐστι δὲ Φωκαέων κτίσμα, πάλαι Πιτύουσα λεγομένη — Cum hoc autem de nominis origine consentiunt [4] *Polyaenus* et [5] *Plutarchus*; a quibus adducta est etiam causa, cur puellae nomen vrbi fuit impositum. Lampsaco proximum est [6] OPHRYNIVM; in quo, auctore [7] *Strabone*, erat τὸ τοῦ Ἕκτορος ἄλσος ἐν περιφανεῖ τόπῳ. Ab eodem atque etiam [8] *Herodoto*, prope Dardanum ponitur OPHRYNIVM.

[9] Hinc per TROIAM profecti sunt Graeci, et superata Ida, primo ad Antandrum perueniunt; deinde itinere Lydiae propter mare facto, ad Thebes campum. Pro ΤΡΟΙΑΣ autem, quae in vulgatis comparet libris, MSS. Eton. et reg. Paris. exhibent ΤΡΟΑΔΟΣ. Verum, siue vrbem, quae fuit, intellexeris, siue regionem ei vicinam, scriptura recepta loco minime mouenda est. [10] Nam illa tota regio proprie TROIA dicitur; *Ilium*, princeps in eadem vrbs — ἀγλαὸν ἄστυ παλαιγενέων ἡρώων. Adposite ad hanc rem declarandam etiam [11] *Strabo* scripsit: Ἐκ δὴ τῶν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ λεγομένων, εἰκάζουσιν οἱ φροντίσαντες περὶ τούτου πλέον τι πᾶσαν τὴν παραλίαν ταύτην ὑπὸ τοῖς Τρωσὶ γεγονέναι· διῃρμένην

1) p. 35.
2) N. H. l. 4. c. 11.
3) L. 1. c. 19. vbi vide not. 6. Cl. *Gronou.*
4) L. 8. c. 38.
5) Γυναικ. ἀρετ. p. 255. Adde *Amm. Marcell.* l. 22 c. 8.
6) K. A. p. 608. (457.)
7) L. 13. p. 889.
8) L. 7. c. 43. vbi scribitur οφρύνειον.
9) K. A. p. 609. (457.)
10) Vide ibid. not. 2. (ad lin. penult.)
11) L. 13. p. 875. Adde *Steph.* in v. Ἰδη.

μένην μὲν εἰς δυναστείας ἐννία, ὑπὸ δὲ τῷ Περιάμῳ τεταγμένην κατὰ τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον, καὶ λεγομένην TPOIAN.

Caeterum, IDA, [1] mons TROIAE, (Myſiae etiam ex mente [2] *Melae* Aeolidiſue) *vetere duarum certamine, et iudicio Paridis memoratus, orientem ſolem, aliter quam in aliis terris ſolet adſpici, oſtentat Namque* et caetera apud [3] auctorem legenda. [4] *Is autem mons primo paruis vrbibus adſperſus eſt, — Gremio interiore campus THEBE nomine; ADRAMYTTION, Aſtyram, Chryſam, oppida, eodem quo dicta ſunt ordine adiacentia, continet; in altero latere ANTANDRVM. Duplex cauſa nominis iactatur. Alii Aſcanium, Aeneae filium, cum ibi regnaret, captum a Pelaſgis, ea ſe redemiſſe commemorant: alii ab iis putant conditam, quos ex Andro inſula vis et ſeditio exegerat. Hi ANTANDRVM, quaſi pro* Andro, *illi quaſi pro* viro, *accipi volunt.* At vero ANTANDROS πόλις (ſic vtique *Stephanus*) ὑπὸ τὴν Ἴδην τῇ Μυσίᾳ τῆς Αἰολίδος, ἀπὸ Ἀντάνδρου τοῦ στρατηγοῦ Αἰολέως. Sed, quod et de aliis plerumque oppidorum nominibus dici poteſt,

[5] *Nominis in dubio cauſa eſt:* —

Porro, [6] ἀπὸ τοῦ Ἀντάνδρου καὶ τῆς Ἰνδίσης τὸ κάτω ἦν πρότερον μὲν δι' αὐτὴν ἡ χώρα Μυσία μέχρι Τευθρανίας, νῦν δὲ ΛΥΔΙΑ. Hinc illud MARE LYDIAE, cuius meminit [7] Xenophon. Huc faciunt etiam verba [8] *Strabonis* haec: Τὸ δὲ ΘΗΒΗΣ ΠΕΔΙΟΝ Λυδοὶ ſcil. ἐπώνησαν. Itaque nihil eſt quod ex mente *Leunclauii*, vt ei fauent MSS. Eton. et reg. Pariſ. pro τῆς Λυδίας ſcribamus τῆς Ασίας. In eodem etiam hoc tractu THEBEN eiuſque campum, πλησίον Τροίας, agnoſcunt, praeter [9] *Melam* et [10] *Strabonem* ſupra modo citatos, [11] *Stephanus*, [12] *Herodotus*, [13] *Plinius*.

Inde

1) *Steph.* Byz.

2) L. 1. c. 18.

3) *Mela* l. 1. c. 18. extr. adde *Plin.* N. H. l. 5. c. 30. et *Strabon.* l. 13. p. 875.

4) *Mel.* l. c. Adde *Virgil.* Aen. l. 3. v. 6.

5) *Ouid.* Faſt. l. 3. v. 839.

6) *Scylac.* p. 36. Locus eſt corruptiſſimus, atque ita forſan emendandus: ἀπὸ Ἀντάνδρου καὶ τῆς Ἰδης, καὶ τὸ κάτω, ἦν πρότερον μὲν δὴ αὐτὴ ἡ χώρα Μυσία μέχρι Τευθρανίας, νῦν δὲ Λυδία. Vide ſis etiam *Voſſ.* et *Palmer.* ad loc.

7) Κ. Α. p. 609. (458)

8) L. 13. p. 877.

9) L. 1. c. 18.

10) L. 13. p. 877, 879.

11) In voce.

12) L. 7. c. 42.

13) N. H. l. 5. c. 30. adde *Liu.* l. 37. c. 19.

[1] Inde per Adramyttium et Certonium, a quibus haud procul erat Atarne, ad Caïci campum, mox et Pergamum, profecti sunt Graeci: ΑΔΡΑΜΥΤΤΕΙΟΝ δὲ (sic vtique apud *Stephanum* et [2] *Herodotum* scribitur) est πόλις τῆς κατὰ Καΐκου Μυσίας· ἡ γραφὴ διχῶς, (inquit *Stephanus*) διὰ τοῦ τ, καὶ διὰ τοῦ δ, καὶ διὰ διφθόγγου, καὶ διὰ τοῦ ι, καὶ δι' ἑνὸς τ, καὶ διὰ δύο· ἀλλὰ καὶ δι' ἑνὸς τ, ὅταν ἔχει δίφθογγον, καὶ διὰ δύο, τῷ ι μόνως. Apud [3] *Scylacem* reperitur Ἀδραμύτιον: apud [4] *Strabonem* Ατραμύττιον. In Phrygia maiore [5] *Ptolemaeus* collocat Ἀδραμύττιον. Huic proximum est CERTONIVM, quod apud [6] *Herodotum* Καρήνη adpellari videtur. Sic autem ille de Xerxis exercitu: Ἐποιέετο δὲ τὴν ὁδὸν ἐκ τῆς Λυδίης ὁ στρατὸς ἐπί τε ποταμὸν Κάϊκον καὶ τὴν γῆν Μυσίην· ἀπὸ δὲ Καΐκου ἐρεμεύμενος, Κάνης ὄρος ἔχων ἐν ἀριστερῇ, διὰ τοῦ Αταρνέος ἐς Καρήνην, πόλιν. Situm eundem, qui in Xenophonteam narrationem satis conuenit, obtinet etiam apud [7] *Plinium* CARENE; quam iuxta *Atarneam* posuit. ATARNEVS autem ([8] nam alio atque alio modo scribitur) est, auctore *Stephano*, πόλις μεταξὺ Μυσίας· καὶ Λυδίας, πλησίον Λεσβου. Porro, CAICI campus ille Mysorum erat, [9] *Herodoto* teste: cui accedit [10] *Strabo*: Η δὲ Μυσία, inquit, κατὰ τὴν μεσόγαιαν ἀπὸ τῆς Ολυμπηνῆς ἐπὶ τὴν Περγαμηνὴν καθήκει καὶ τὸ Καΐκου λεγόμενον πεδίον. Graecos hinc profectos excepit [11] PERGAMVM, oppidum longe clarissimum: quod Mysiae

1) K. A. p. 609. (458.)
2) L. 7. c. 42.
3) p. 36.
4) L. 13. p. 872.
5) L. 5. c. 2. adde *Mel.* l. 1. c. 18. *Plin.* N. H. l. 5. c. 3 a quo *Adramytteos* dicitur; a *Liuio* l. 37. c. 19. *Adramyttenum*.
6) L. 7. c. 42. vbi adfertur etiam ex MSto Κάρνη; *Stephanus* autem exhibet Καρήνη, citato *Herodoto*, in voce.
7) H. N. l. 5. c. 30. Caeterum *Stephanus* ex Theopompo adfert vrbem, nomine Κυτάνιον, μεταξὺ Μυσίας καὶ Λυδίας: quam, cum eius scriptura minus a Xenophonteo Κεφαισίῳ discedat, forsan hic aliquis libentius intellexerit.
8) *Stephano* est Ατάρνα: *Straboni* l. 13. p. 872 et 904 *Herodoto* l. 7. c. 42. *Scylaci* p. 37 *Aristoteli* πολιτ. l. 2. c. 7. *Isocrati* Panegyr. p. 70. edit. *Steph.* et Nostro *Hist. Gr.* l. 3. Ατάρνεύς: *Plinio* l. c. *Atarnea*, in casu recto.
9) L. 6. c. 28.
10) L. 12. p. 863.
11) K. A. p. 609. (458.)

siae tribuendum docet [1] *Plinius*: cuius plura verba, iis etiam quae infra scripsit [2] Xenophon illustrandis apta, libet adferre: *Supra Aeolida*, inquit, *et partem Troadis, in mediterraneo est, quae vocatur TEVTHRANIA, quam Mysi antiquitus tenuere. Ibi CAICI Samnis iam dictus oritur. Gens ampla per se, etiam cum totum Mysia adpellaretur.* In ea — [3] *HALISERNE — PARTHENIVM — APOLLONIA, longeque clarissimum Asiae PERGAMVM.* — — [4] Mox deinde Xenophon copias ad PARTHENIVM vsque oppidum ducebat; ibique capto Asidate, Pergamum cum suis reuersus est. [5] Parthenii supra meminerat Xenophon: idem etiam in eodem hoc tractu a [6] *Plinio* collocatum vides. Quare, pro ὑπὸ τὸ Παρθενικὸν πόλισμα, quae in libris editis comparere solent, ὑπὸ τὸ Παρθένιον πέλισμα, MSti regii Parisiensis auctoritate nixus, reponi tandem debere censeo.

[7] Iam vero Thymbroni Lacedaemonio, bellum in Tissaphernem et Pharnabazum intendenti, Graeci reduces sese adiunxerunt: atque ita demum finita est expeditio, in quam Cyrus eos eduxerat; quamque, illo mortuo, mensibus quindecim, auctore potissimum et duce Xenophonte, confecerunt.

En autem itineris totius mensura, ipse quam historiae subtexuit [8] Xenophon —

Parasangae	—	—	1150
Stadia	—	—	34255

At

1) *Plin.* N. H. l. 5. c. 30. Adde *Strab.* l. 13. p. 924. Scribitur autem et πέργαμον et πέργαμος. In Phrygia maiore a *Ptolemaeo*, l. 5. c. 2. collocatur πέργαμος. Tu vide sis Diss. huius p. 10. n. 3. et K. A. p. 609. (458. ad lin. 3.) not. 4. vbi pro τῆς Ασίας lege τῆς Λυδίας: sic enim edit. *Ald. Flor. Steph. Leuncl.* In vno tantum exemplari inueni τῆς Ασίας. At lectionem, quam auctori restitui, scil. τῆς Μυσίας, MSS. reg. Paris. et Eton. exhibent. Confer. *Spanhem.* Numism. T. 1. p. 622.

2) K. A. p. 612. (460.)

2) Scribitur et Αλίσαρνα apud *Stephanum* cum spiritu leni; cum aspero, apud Xenoph. Hist. Gr. l. 3. haud longe ab initio, Αλισαρνία: apud *Strab.* l. 14. p. 971. Αλίσαρνα. Adde *Mel.* l. 1. c. 18, *Scylac.* p. 36 et seq. *Strabon.* l. 13. p. 915. *Ptolem.* l. 5. c. 2. *Herodot.* l. 7. c. 42. *Steph.* in v. Τευθρανία.

4) K. A. p. 614. (461.)

5) p. 612. (460.)

6) Loco cit.

7) K. A. p. 615. (462.)

8) K. A. p. 616. (463.)

At vero si dederis, vt [1] alias, parasangis singulis stadia triginta, videbis illico stadiorum augendum esse numerum, atque adeo ex

Parasangis — — 1150 elicienda esse
Stadia — — — 34500.

Ad conciliandas istas inter se mensuras adiumenti nihil subministrant libri manu exarati: [2] imo vero minuendo stadiorum numero dissidium earum augere videntur. Itaque tentare libet an, mutata scriptura loci, nodus expediri possit: a MSto nimirum Etonensi cum absit plane διακόσια, vera lectio in πεντήκοντα πέντε latere, atque adeo locus ita legi debere, videatur, στάδια τρισμύρια τετρακισχίλια, πεντακόσια. Sic vtique stadiorum is exorietur numerus, quem dictae modo parasangae postulant. Attamen, quod dissimulandum non est, si respexeris collegerisque parasangas [3] supra memoratas, scil.

Ab *Epheso* ad locum, vbi pugnatum erat, 535
A pugnae loco ad *Cotyora* — 620

Graecis confectas, pro parasangis illis 1150, quarum Ἀναβάσει extrema reperitur mentio, sese tibi exhibebunt 1155. Quamobrem numeri forsan ita demum sunt in integrum restituendi — παρασάγγαι χίλιοι ἑκατὸν πεντήκοντα πέντε, στάδια τρισμύρια τετρακισχίλια, ἑξακόσια πεντήκοντα. Haud ita praeceps hoc, loco quod a mensurarum istarum inter se discordia laboranti oblatum est, remedium, opinor, habebitur animo si quis secum cogitauerit, [4] id duarum tantum literarum commutatione, et [5] vocis vnius translatione niti. Me quidem minime fugit, mensuras itinerum apud antiquitatis monumenta passim, pro varietate temporum regionumque, variare. Sed inde nullum sane lectioni vulgatae praesidium adferri potest; cum vis mensurarum nominibus eadem

1) Differt. p. 16. (29.)

2) Quippe MS. Eton. pro στάδια τρισμύρια τετρακισχίλια, διακόσια πεντήκοντα πέντε, repraesentant στάδια μύρια τετρακισχίλια πεντήκοντα πέντε: MS. reg. Paris. itidem — στάδια μύρια etc. libris editis congruenter.

3) Diss. p. 9 et 16. (18 et 29.)

4) Scil. διακόσια in ἑξακόσια.

5) Scil. πέντε, quae stadiis subnecti solet, ad parasangarum numerum.

eadem vbique, apud eundem vtique auctorem (ipse nisi moneat, vt aliter ea atque aliter subinde accipias) tribuenda videatur. Iam vero Xenophonteis parasangis (vti ex collatis inter se nominibus numerisque, [1] supra adductis, constat) stadia contineri solent triginta: proinde, quo numeri inter se cohaereant apte, sic tandem subducendi videntur —

ab Epheso ad Cotyora { *parasangae* 1155
[2] *stadia* — 34650: ex scriptura scilicet, quam auctori restituendam putaui. Verum de illa tuo vtere iudicio: nihil enim impedio.

Quamuis autem tibi dubia forsan adhuc et impedita, [3] tum tempus in itinere conficiendo consumptum, tum iter ipsum et loca peragrata, quaedam obiecerint, id tamen nullo negotio perspicies, auctorem vtique tuae passim consuluisse delectationi simul et vtilitati. [4] De regionibus certe, vrbibus, vicis, fluuiis, inlecta subinde mentione adcurata, facinorum ita distinxit historiam, vt lectionis taedium vsque fallat leuetue, suaui varietate suam orationem ornet, perutili rerum cognitione lectoris animum pascat perfundatque.

1) p. 9 et 16. (18 et 29.)

2) Quae milliarium nostrorum, plus minus, efficient 4331.

3) Vide sis quae viri eruditiss. *Dupin.* Biblioth. vniuers. Histor. c. 29. *Delisle* Diss. saepius laud. et *Rollin* Hist. antiq. T. 4. c. 2. sect. 6. scripsere.

4) *Aristid.* T. 2. p. 511. Κάλλη δὲ προσλαμβάνει ὁ λόγος ἀφελὴς καὶ ἐκ τέπων, ἂν ὅτω τύχῃ, καὶ ἐξ ἄλλων τῶν παρακολουθέντων οἷον, ὅταν πάλιν λέγῃ μεγάλην καὶ εὐδαίμονα· ὅταν ποταμὸν ἢ ὅθεν ῥεῖ, ἢ ὅσον τὸ εὖρος, ἀεὶ τὰ τοιαῦτα κάλλος προσίθησι τῷ λόγῳ.

SERIES

SERIES

REGVM PERSICORVM

a Cyro Cambyſis F. ad Artaxerxis Mnemonis vſque tempora deducta

Iuxta Calculum *Th. Hutchinſoni.*

I. CYRVS ſeptuagenarius vita functus eſt, poſtquam Perſici et Medici exercitus imperator declaratus eſt 30 annis; poſt captam Babylonem 9; poſt initam monarchiam 7, cum menſe vno aut altero. Anni autem illi nouem, ducto ſcilicet ab anno mundi 3466 initio, deſinunt in annum mundi 3475, ante Chriſtum 525, ante aeram vulgarem 529.

II. CAMBYSES, qui in Cyri patris imperium ſucceſſit, annos regnauit 7, cum menſibus 5. His ſi ſeptem illos menſes, quos, Cambyſe mortuo, in imperio exegit ſiue Smerdis, ſiue Magus quidam Smerdin mentitus, exorientur anni 8, qui in Canone aſtronomico Cambyſi tribuuntur. Obiit anno mundi 3482, ante Chriſtum 518, ante aeram vulgarem 522.

III. DARIVS *Hyſtaſpis* f. imperium deinde adeptus, illud annis adminiſtrauit 36, *ſcil.* ab anno mundi 3482, ad eius annum 3519; ante Chriſtum 48, ante aeram vulgarem 485. Hoc mortuo

IV. XERXES I. rerum potitus, regnauit annos 12: *ſcil.* ab anno mundi 3519, ad eius annum 3531; ante Chriſtum 469, ante aeram vulgarem 473. Ei fraude Artabani occiſo ſuccedit

V. ARTAXERXES *μακρόχειρ* nominatus, cuius regno dantur anni 48; inito *ſcil.* anno mundi 3531, finito 3579: ante Chriſtum 421, ante aeram vulgarem 425. Hoc mortuo

VI. XERXES II. ad vnum duntaxat annum imperio potitus eſt. At SOGDIANO, qui SECVNDIANVS etiam dictus eſt, fratri eius et interfectori, fuit imperium non vltra ſex ſeptemue menſes productum. Necatus ſiquidem eſt ab OCHO fratre, qui poſtea dictus etiam

VII.

VII. DARIVS II. siue NOTHVS, regnauit annos 19: *scil.* ab anno mundi 3581, ad annum 3600; ante Christum 400, ante aeram vulgarem 361. Dario autem morienti succedit

VIII. ARTAXERXES II. siue MNEMON, aduersus quem bellum comparauit frater eius minor natu Cyrus. Regnauit Artaxerxes hic annos 43; *scil.* ab anno mundi 3600 ad annum 3643; ante Christum 357, ante aeram vulgarem 361.

SERIES CHRONOLOGICA
IMPERATORVM PERSICORVM
ad Xenophontis historiam spectantium.

Iuxta Calculum *Dodwellianum*.

EX EDITIONE WELLSIANA.

	Ante Chr. Epoch. vulg.
Cyrus Cambysis Persarum Regis filius (cuius de institutione Xenophon scripsit Libros Octo, *Ol.* 55. 1. ante *Chr.* Epoch. vulg 560.) Croesum et Sardes cepit (*lib. VII. Instit. cap.* 2.) [1] *Ol.* 58. 1, *hoc est*, ante *Chr* Epoch. vulg.	548.
Babylonem cepit, adeoque totius Asiae imperium obtinuit	[2] 539
Post captam Babylonem regnauit annos 9, ideoque in vniuersum 30.	
Cambyses Cyri filius natu maior patri mortuo succedit, *lib. VIII. Instit. p.* 544.	[3] 530
Darius Hystaspis (cui Cyrus Gobryae filiam vxorem dedit, *Instit. lib. VIII. cap.* 4 *sect.* 11. 12.) filius, post Cambysem imperio Persarum potitus est	[4] 522
Xerxes Darii filius regnare coepit	[5] 486

Ar-

1) Vide *Marsham.* sed 59. 1. *Petau.* Ego *Marshamo* potius assentior.

2) Post Ian. 5. *Thoth.* anni *Nab.* 209.

3) Post *Thoth* anni *Nab.* 218. Ian. 3.

4) Addend. ad Diss. *Dodwellianam* de Cycl. p. 906.

5) Annal. *Thucyd.* p. 43.

Artaxerxes Xerxis filius, cognomine Longimanus, regnare coepit [6] 465

Hoc regnante (*viz.* Artaxerxe) bellum Peloponnesiacum coepit [7] 431

Darius, cognomento Nothus, (et Artaxerxi Cyrique cognomine iunioris pater, *lib. I. cap.* 1. §. 1. Ἀναβ.) regnare coepit [8] 424

Artaxerxes, cognomine Mnemon, patri defuncto succedit, *lib. I. cap.* 1 §. 3. Ἀναβ. [9] 405

Cyrus copias ducit aduersus fratrem Artaxerxem in Asiam superiorem, *lib. I. cap* 2. Ἀναβ. [10] 401

Ochus Artaxerxi mortuo succedit [11] 359

Xenophon [12] mortem obiit anno 359, vel superiori *Olymp.* 105. 1. *Laërt.*

6) Annal. *Thucyd.* Ante-*Pelop.* p. 78 etc.

7) Vide Ann. *Thucyd* p. 118.

8) Vide Anu. belli *Pelop.* VII XX.

9) Ante Dec. 2. *Thoth* anni *Nab.* 344. vide *Petau.* doct. temp. X. 29.

10) Vide Chronolog. Xenophont.

11) Post Nou. 21. *Thoth* an. *Nab.* 389. anno Iulian. sup. e Canone astronomic.

12) Vide plura in Apparatu *Dodwelliano* ad Annales *Thucydidis.*

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ [a] ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦ. α'.

Δαρείῳ [b] καὶ Παρυσάτιδος γίγνονται παῖδες δύο· πρεσβύτερος μὲν [c] Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κῦρος. ἐπεὶ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος, καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, ἐβούλετο τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι.

β'. Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρὼν ἐτύγχανε· Κῦρον δὲ μετεπέμπετο [d] ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἧς αὐτὸν σατράπην ἐποίησε, καὶ

XENOPHONTIS

DE CYRI EXPEDITIONE

HISTORIARVM,

LIBER PRIMVS.

CAP. I.

Darii et Paryſatidis filii duo fuere: quorum natu maior Artaxerxes, minor Cyrus erat. Quum autem Darius aeger vitae ſibi finem adeſſe ſuſpicaretur, filium vtrumque ad ſe venire voluit.

2. Ac maior quidem natu forte tunc aderat; Cyrum arcellit a praefectura, quam ei cum ſatrapae titulo conceſſerat; ſed

a) Expeditio haec a Xenophonte nuncupatur Ἀνάβασις, quia tendebat Cyrus cum ab Aſia maritima (ſeu minori, Dionyſ. Perieg. v. 799.) tum ad imperii Perſici metropolin, hoc eſt, Babylonem. Pari ratione reditus Xenophontis aliorumque Graecorum militum dicitur Κατάβασις Lib. vii. cap. vii. Sect. vii.

b) Darii, cognomento Nothi. Conſule ſeriem Regum Perſicorum.

c) Artaxerxes cognomento Mnemon.

d) Quaenam fuerit haec praefectura liquet ex Hiſtor. Gr. Lib. I. c. 4. §. 1. Κῦρος ἦρξεν πάντων τῶν ἐπὶ θαλάττῃ εἰς.

καὶ στρατηγὸν δὲ αὐτὸν ἀπέδειξε πάντων, ὅσοι εἰς Καστωλοῦ πεδίον ἀθροίζονται. ἀναβαίνει δ' ὁ Κῦρος, λαβὼν Τισσαφέρνην ὡς φίλον· καὶ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἔχων ὁπλίτας ἀνέβη τριακοσίους, ἄρχοντα δὲ αὐτῶν Ξενίαν Παρράσιον.

γ'. Ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησε Δαρεῖος, καὶ κατέστη εἰς τὴν βασίλειαν Ἀρταξέρξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ὡς ἐπιβουλεύοι αὐτῷ. ὁ δὲ πείθεται τε, καὶ συλλαμβάνει Κῦρον, ὡς ἀποκτενῶν. ἡ δὲ μήτηρ ἐξαιτησαμένη αὐτὸν ἀποπέμπει πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν.

δ'. Ὁ δ' ὡς ἀπῆλθε κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεὶς, βουλεύεται ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ' ἢν δύνηται, βασιλεύσει ἀντ' ἐκείνου. Παρύσατις μὲν δὴ μήτηρ ὑπῆρχε τῷ Κύρῳ, φιλοῦσα αὐτὸν μᾶλλον, ἢ τὸν βασιλεύοντα Ἀρταξέρξην.

ε. Ὅσις δ' ἀφικνεῖτο τῶν παρὰ βασιλέως πρὸς αὐτὸν, πάντας ὅτῳ διατιθεὶς ἀνεπέμπετο, ὡς ἑαυτῷ μᾶλλον φίλος εἶναι, ἢ βασιλεῖ. καὶ τῶν παρ' ἑαυτῷ

sed et praetorem eum designaverat omnium, quicunque ad Castioli planitiem congregari solent. Itaque Cyrus ascendit, Tissapherne tanquam amico sibi adiuncto, cum trecentis gravis armaturae militibus Graecis, quibus Xenias Parrhasius praeerat.

3. Posteaquam Darius vivendi finem fecit, et Artaxerxes regno potitus est; Tissapherenes Cyrum apud fratrem criminatur, quasi is illi insidiaretur. Adhibet ille fidem, et Cyrum, interficiendi consilio, comprehendit: sed matre precibus intercedente liberatur, et ad praefecturam suam remittitur.

4. Is vbi periculo objectus, et affectus contumelia, euasit; consilia init, quo pacto se deinceps e potestate fratris eximeret; atque etiam, si fieri posset, eius loco regno potiretur. Et Parysatis quidem mater a Cyri partibus stetit, quippe quae magis hunc, quam Artaxerxem regem, diligeret.

5. Ipse autem, si quis ad se a rege veniret, eos omnes sic affectos ab se remittebat, vt ei, quam regi, esse amici mallent. Praeterea

* Alias Καταλ. Forte legendum Πακτυλ.

ἑαυτῷ δὲ βαρβάρων ἐπιμελεῖτο, ὡς πολεμεῖν τε ἱκανοὶ εἶησαν, καὶ εὐνοϊκῶς ἔχοιεν αὐτῷ.

ς'. Τὴν δὲ Ἑλληνικὴν δύναμιν ἠθροιζεν, ὡς μάλιστα ἐδύνατο ἐπικρυπτόμενος, ὅπως ὅτι ἀπαρασκευαστότατον λάβοι βασιλέα. ὅτε δ' ἐποιεῖτο τὴν συλλογήν, ὁπόσους εἶχε φύλακας ἐν ταῖς πόλεσι, παρήγγειλε τοῖς φρουράρχοις ἑκάστοις λαμβάνειν ἄνδρας Πελοποννησίους ὅτι πλείστους καὶ βελτίστους, ὡς ἐπιβουλεύοντος Τισσαφέρνους ταῖς πόλεσι. καὶ γὰρ ἦσαν Ἰωνικαὶ πόλεις Τισσαφέρνους τὸ ἀρχαῖον, ἐκ βασιλέως δεδομέναι, τότε δ' ἀπέστησαν πρὸς Κῦρον πᾶσαι, πλὴν Μιλήτου.

ζ'. Ἐν Μιλήτῳ δ' ὁ Τισσαφέρνης πρασθόμενος τὰ αὐτὰ ταῦτα βουλευομένους, ἀποστῆναι πρὸς Κῦρον, τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐξέβαλεν. ὁ δὲ Κῦρος ὑπολαβὼν τοὺς φεύγοντας, συλλέξας στράτευμα, ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ἐπειρᾶτο κατάγειν τοὺς ἐκπεπτωκότας· αὕτη δ' ἦν ἄλλη πρόφασις ἣν αὐτῷ τοῦ ἀθροίζειν στράτευμα.

ἡ. Πρὸς

ea curabat vt barbari, quos habebat secum, et ad gerendum bellum idonei essent. et ipsum beneuolentia complecterentur.

6. Graecas copias, quam poterat occultissime, cogebat, vt regem imparatissimum offenderet. Quoties igitur delectum haberet eorum militum praesidiariorum, quicunque ei in vrbibus erant, totiès singulis eorum praefectis mandabat, vt e Peloponneso et plurimos et optimos quosque euocarent, quasi Tissaphernes vrbibus insidiaretur. Nam vrbes Ionicae fuerant illae quidem prius Tissapherni a rege traditae, sed hoc tempore omnes, excepta Mileto, ad Cyrum defecerant.

7. Quum enim Tissaphernes Mileti praesensisset, Milesios eandem ad Cyrum defectionem moliri; partim eos occiderat, partim eiecerat. Hos Cyrus in exilium actos quum excepisset, exercitu comparato, terra marique Miletum obsidebat, et eiectos reducere conabatur. Atque haec erat ei causa cogendi militis altera.

η'. Πρὸς δὲ βασιλέα πέμπων, ἠξίᾳ, ἀδελφὸς ὢν αὐτῷ, δοθῆναί οἱ ταύτας τὰς πόλεις μᾶλλον, ἢ Τισσαφέρνην ἄρχειν αὐτῶν· καὶ ἡ μήτηρ συνέπραττεν αὐτῷ ταῦτα· ὥστε βασιλεὺς τῆς πρὸς ἑαυτὸν ἐπιβουλῆς οὐκ ἠσθάνετο, Τισσαφέρνει δὲ ἐνόμιζε πολεμοῦντα αὐτὸν ἀμφὶ τὰ στρατεύματα δαπανᾶν· ὥστε ἀδεὲς ἦν αὐτῶν πολεμούντων. καὶ γὰρ ὁ Κῦρος ἀπέπεμπε τὸς γιγνομένους δασμὸς βασιλεῖ ἐκ τῶν πόλεων, ὧν ὁ Τισσαφέρνης ἐτύγχανεν ἔχων.

θ'. Ἄλλο δὲ στράτευμα συνελέγετο αὐτῷ, ἐν Χερρονήσῳ τῆς καταντιπέρας Ἀβύδου, τόνδε τὸν τρόπον· Κλέαρχος ἦν Λακεδαιμόνιος φυγάς· τούτῳ συγγενόμενος ὁ Κῦρος, ἠγάσθη τε αὐτὸν, καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους Δαρεικούς. ὁ δὲ λαβὼν τὸ χρυσίον, στράτευμα συνελέξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων· καὶ ἐπολέμει, ἐκ Χερρονήσου ὁρμώμενος, τοῖς Θραξὶ τοῖς ὑπὲρ Ἑλλησπόντου οἰκοῦσι, καὶ ὠφέλει τὸς Ἕλληνας· ὥστε καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφὴν τῶν στρατιωτῶν αἱ Ἑλλησποντιακαὶ πόλεις ἐκοῦσαι.

8. Mittebat et ad regem, atque orabat, vt fratri potius quam Tiſſapherni concedere in eas vrbes imperium vellet: qua in re matris etiam ſtudio adiuuabatur. Itaque accidit, vt rex inſidias ſibi ſtrui non animaduerteret; ſed exiſtimaret Cyrum idcirco copias alere, quia Tiſſapherni bellum faceret: adeoque moleſte non ferret, bellum inter ipſos geri. Nam et Cyrus mittebat tributum regi debitum iis ex vrbibus, quas Tiſſaphernes habuerat.

9. Cogebantur et aliae copiae Cyro in Cherſoneſo, e regione Abydi, idque in hunc modum: Cum Clearcho Lacedaemonio exule congreſſus Cyrus, admiratus eſt hominem, ac decem millia Daricorum nummorum ei donauit. Quo ille auro accepto, copias iiſdem pecuniis cogit, ac progreſſus e Cherſoneſo, Thracibus iis, quibus ſupra Helleſpontum ſedes ſunt, bellum infert. Quae res quia Graecis commodo erat, etiam ſponte ſua ciuitates Helleſponticae pecunias ad alendum hunc militem conferebant.

σαι. τῶτο δ' αὖ ὥτω τρεφόμενον ἐλάνθανεν αὐτῷ τὸ στράτευμα.

ί. Ἀρίσιππος δὲ ὁ Θετταλὸς ἐτύγχανε ξένος ὢν αὐ- 10.
τῷ, καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῶν οἴκοι ἀντισασιωτῶν, ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ αἰτεῖται αὐτὸν εἰς δισχιλίους ξένους, καὶ τριῶν μηνῶν μισθὸν, ὡς ὥτω περιγενόμενος ἂν τῶν ἀντισασιωτῶν. ὁ δὲ Κῦρος δίδωσιν αὐτῷ εἰς τετρακισχιλίους, καὶ ἓξ μηνῶν μισθὸν, καὶ δεῖται αὐτῷ μὴ πρόσθεν καταλῦσαι πρὸς τὺς ἀντισασιώτας, πρὶν ἂν αὐτῷ συμβουλεύσηται. ὥτω δὲ αὖ τὸ ἐν Θετταλίᾳ ἐλάνθανεν αὐτῷ τρεφόμενον στράτευμα.

ιά. Πρόξενον δὲ τὸν Βοιώτιον, φίλον ὄντα αὐτῷ, ἐκέ- 11.
λευσε λαβόντα ἄνδρας ὁτιπλείστους παραγενέσθαι, ὡς ἐπὶ Πεισίδας βουλόμενος στρατεύεσθαι, ὡς πράγματα παρέχοντων Πεισιδῶν τῇ ἑαυτῷ χώρᾳ. Σοφαίνετον δὲ τὸν Στυμφάλιον, καὶ Σωκράτην τὸν Ἀχαιὸν, ξένους ὄντας καὶ τούτους, ἐκέλευσεν ἄνδρας λαβόντας ἐλθεῖν ὁτιπλείστους, ὡς πολεμήσων

ferebent. Quapropter et hae copiae Cyro clam alebantur.

10. Ariſtippus vero Theſſalus, hoſpes Cyri, quum domi factione aduerſaria premeretur, venit ad eum, externoſque milites ab eo circiter bis mille, cum trium menſium ſtipendio petit; quod ſe hoc pacto facile ſuperiorem inimicis fore conſideret. Huic Cyrus ad quatuor millia conceſſit, et in ſex menſes ſtipendium; quum illud etiam peteret, vt prius cum aduerſariae factionis hominibus non tranſigeret, quam ſecum conſilia communicaſſet. Atque hoc modo clam in Theſſalia quoque exercitus ei alebatur.

11. Etiam Proxenum Boeotium, hominem amicum, cum quanto poſſet maximo militum numero venire iuſſit; quaſi vellet aduerſus Piſidas agrum ipſius infeſtantes, exercitum ducere. Sophaenetum quoque Stymphalium, et Socratem Achaeum, hoſpites itidem ſuos, cum quanta maxima poſſent manu venire iuſſit, quaſi cum Mileſiis exu-

μήσων Τισσαφέρνη σὺν τοῖς φυγάσι τῶν Μιλησίων. καὶ ἐποίουν ἅτως ἔτοι.

ΚΕΦ. β'.

Ἐπεὶ δ' ἐδόκει αὐτῷ ἤδη πορεύεσθαι ἄνω, τὴν μὲν πρόφασιν ἐποιεῖτο, ὡς Πεισίδας βαλόμενος ἐκβαλεῖν παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας· καὶ ἀθροίζει ὡς ἐπὶ τάτας τό, τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἐνταῦθα στράτευμα· καὶ παραγγέλλει τῷ τε Κλεάρχῳ λαβόντι ἥκειν ὅσον ἦν αὐτῷ στράτευμα· καὶ τῷ Ἀριστίππῳ, συναλλαγέντι πρὸς τὰς οἴκοι, ἀποπέμψαι πρὸς ἑαυτὸν ὃ εἶχε στράτευμα· καὶ Ξενίᾳ τῷ Ἀρκάδι, ὃς αὐτῷ προειστήκει τῶ ἐν ταῖς πόλεσι ξενικῶ, ἥκειν παρήγγειλε, λαβόντα τὰς ἄνδρας, πλὴν ὁπόσοι ἱκανοὶ εἶησαν τὰς ἀκροπόλεις φυλάττειν.

β'. Ἐκάλεσε δὲ καὶ τὰς Μίλητον πολιορκοῦντας, καὶ τὰς φυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι, ὑποσχόμενος αὐτοῖς, εἰ καλῶς καταπράξειεν ἐφ' ἃ ἐστρατεύετο, μὴ πρόσθεν παύσασθαι, πρὶν αὐτὰς καταγάγοι οἴκαδε. οἱ

libus Tiſſaphernem oppugnare vellet. Ac hi quidem ita faciebant.

CAP. II.

Cyrus quum in ſuperiorem Aſiam mouere ſtatuiſſet, cauſſam belli eam prae ſe ferebat, quaſi Piſidas vellet omnino ex regione ſua ejicere. Itaque aduerſus hos ſimulat ſe barbaricas et Graecas copias cogere, Clearchoque denuntiat, vt cum exercitu, quem haberet, ad ſe pergeret; et Ariſtippo, vt poſteaquam tranſegiſſet cum ciuibus, copias ſuas ad ſe mitteret: Xeniae Arcadi, qui praeerat copiis exteris, quas in ciuitatibus alebat, imperat vt ad ſe cum ſuis veniret, relictis iis, qui tuendis arcibus ſatis eſſent.

2. Arceſſiuit et illos, qui Miletum obſidebant, ipſoſque Milesios exules expeditioni adeſſe iuſſit; pollicitus ſe, ſi bellum, quod tunc ſuſciperet, ex ſententia conficeretur, non conquieturum prius, quam eos domum reduxiſſet. Parebant illi

οἱ δὲ ἡδέως ἐπείθοντο· (ἐπίστευον γὰρ αὐτῷ) καὶ λαβόντες τὰ ὅπλα, προσήεσαν εἰς Σάρδεις.

γ. Ξενίας μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων λαβὼν παρεγένετο εἰς Σάρδεις, ὁπλίτας εἰς τετρακισχιλίους· Πρόξενος δὲ παρῆν ἔχων ὁπλίτας μὲν εἰς πεντακοσίους καὶ χιλίους, γυμνήτας δὲ πεντακοσίους· Σοφαίνετος δὲ ὁ Στυμφάλιος, ὁπλίτας ἔχων χιλίους· Σωκράτης δὲ ὁ Ἀχαιὸς, ὁπλίτας ἔχων ὡς πεντακοσίους· Πασίων δὲ ὁ Μεγαρεὺς εἰς ἑπτακοσίους ἔχων ἄνδρας παρεγένετο. ἦν δὲ καὶ ἄτος καὶ ὁ Σωκράτης τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευομένων. 3

δ. Οὗτοι μὲν εἰς Σάρδεις αὐτῷ ἀφίκοντο. Τισσαφέρνης δὲ κατανοήσας ταῦτα, καὶ μείζονα ἡγησάμενος εἶναι, ἢ ὡς ἐπὶ Πεισίδας, τὴν παρασκευὴν, πορεύεται ὡς βασιλέα ἢ ἐδύνατο τάχιστα, ἱππέας ἔχων ὡς πεντακοσίους. 4

ε. Καὶ βασιλεὺς μὲν δὴ ἐπεὶ ἤκουσε παρὰ Τισσαφέρνους τὸν Κύρῳ στόλον, ἀντιπαρεσκευάζετο. Κῦρος δὲ ἔχων ὃς εἶπον, ὡρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων· καὶ ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυδίας, σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο, ἐπὶ τὸν Μαί- 5

illi perlubenter, quippe qui Cyro fidem haberent; ac sumtis armis Sardes accesserunt.

3. Eodem Xenias, cum iis qui ex vrbibus colligebantur, quatuor fere peditum grauis armaturae millibus venit: Proxenus, cum grauis armaturae militibus mille quingentis, et quingentis expeditis: Sophaenetus Stymphalius, cum gravis armaturae mille: Socrates Achaeus, cum grauis armaturae circiter quingentis: Pasion Megarensis cum septingentis fere venit. Erat autem hic cum Socrate de illorum numero, qui Miletum oppugnabant.

4. Atque hi quidem Sardes ad Cyrum veniebant. Quae Tissaphernes quum animaduertisset, apparatum maiorem arbitratus, quam qui aduersus Pisidas institueretur; quam celerrime poterat, cum quingentis equitibus ad regem contendit.

5. Rex posteaquam de exercitu Cyri ex Tissapherne cognouit, et ipse ad bellum se parat. Cyrus cum iis, quas dixi, copiis Sardibus mouet, et per Lydiam tertiis castris, parasangas viginti duas progressus, ad

Μαίανδρον ποταμόν. τάτε τὸ εὖρος δύο πλέθρα· γέφυρα δὲ ἐπῆν ἐζευγμένη πλοίοις ἑπτά.

ε'. Τᾶτον διαβὰς, ἐξελαύνει διὰ Φρυγίας σαβμὸν ἕνα, παρασάγγας ὀκτὼ, εἰς Κολοσσέας, πολιν οἰκεμενην, εὐδαίμονα καὶ μεγάλην. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμερας ἑπτά. καὶ ἦκει Μένων ὁ Θετταλὸς, ἔχων ὁπλίτας χιλιους, καὶ πελτασὰς πεντακοσίους, Δόλοπας καὶ Αἰνιᾶνας καὶ Ολυνθίους.

ς'. Εντεῦθεν ἐξελαύνει σαθμὸς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσιν, εἰς Κελαινὰς, τῆς Φρυγίας πόλιν οἰκεμενην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα Κύρω βασίλεια ἦν, καὶ παράδεισος μέγας, ἀγρίων θηρίων πλήρης, ἃ ἐκεῖνος ἐθήρευεν ἀπὸ ἵππε, ὁπότε γυμνάσαι βέλτιτο ἑαυτόν τε καὶ τὸς ἵππες. διὰ μέσε δὲ τᾶ παραδείσε ῥεῖ ὁ Μαίανδρος ποταμός. αἱ δὲ πηγαὶ αὐτᾶ εἰσὶν ἐκ τῶν βασιλείων· ῥεῖ δὲ καὶ διὰ τῆς Κελαινῶν πόλεως.

ζ'. Εσι δὲ καὶ μεγάλε βασιλέως βασίλεια ἐν Κελαιναῖς ἐρυμνὰ, ἐπὶ ταῖς πηγαῖς τᾶ Μαρσύε ποταμᾶ, ὑπὸ τῇ

Maeandrum fluuium peruenit. Is latitudinem duûm plethrorum habet, et ponte, quem nauigia feptem fuſtinebant, erat iunctus.

6. Hunc quum traieciſſet, per Phrygiam caſtris vnis, paraſangis octo confectis, Coloſſas venit, vrbem incolis frequentem, magnam et opulentam. Heic dies feptem quum ſubſtitiſſet, Menon Theſſalus cum mille grauis armaturae peditibus venit, cetratis quingentis, qui Dolopes, et Aeniaenſes, et Olynthii erant.

7. Inde caſtris tertiis, paraſangas viginti pergit Celaenas, vrbem Phrygiae, frequentem incolis, magnam, opulentam. Erat heic Cyro regia, et ingens hortus, refertus feris belluis, quas eques ipſe infectabatur, ſi quando ſeipſum et equos exercere vellet. Medium hortum Maeander fluuius perlabitur, cuius fontes ex ipſa regia oriuntur. Amnis ipſe etiam per Celaenas oppidum fluit.

8. Eſt et magni regis munita Celaenis regia, ad Marſyae fluminis fontes, ſub arce. Labitur

τῇ ἀκροπόλει· ῥεῖ δὲ καὶ ὗτος διὰ τῆς πολέως, καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸν Μαίανδρον. τῦ δὲ Μαρσύα τὸ εὖρος ἐστὶν εἴκοσι καὶ πέντε ποδῶν· ἐνταῦθα λέγεται Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσύαν, νικήσας ἐρίζοντά οἱ περὶ σοφίας, καὶ τὸ δέρμα κρεμάσαι ἐν τῷ ἄντρῳ, ὅθεν αἱ πηγαί· διὰ δὲ τῦτο ὁ ποταμὸς καλεῖται Μαρσύας.

θ'. Ἐνταῦθα Ξέρξης, ὅτε ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἡττηθεὶς τῇ μάχῃ ἀπεχώρει, λέγεται οἰκοδομῆσαι ταῦτά τε τὰ βασίλεια, καὶ τὴν Κελαινῶν ἀκρόπολιν. ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας τριάκοντα, καὶ ἦκε Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος, Φυγὰς, ἔχων ὁπλίτας χιλίους, καὶ πελταστὰς Θρᾷκας ὀκτακοσίους, καὶ τοξότας Κρῆτας διακοσίους. ἅμα δὲ καὶ * Σωσίας παρῆν ὁ Συρακόσιος, ἔχων ὁπλίτας ** χιλίους· καὶ Σοφαίνετος ὁ Ἀρκὰς, ἔχων ὁπλίτας χιλίους. ἐνταῦθα Κῦρος ἐξέτασιν καὶ ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων ἐποιήσεν ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐγένοντο οἱ σύμπαντες, ὁπλῖται μὲν μύριοι καὶ χίλιοι, πελταστὰὶ δὲ ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους.

ι. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, εἰς

Labitur hic quoque per vrbem, et in Maeandrum sese exonerat, et quinque ac viginti pedum latitudinem habet. Heic Apollo Marsyam victum ab se, dicitur excoriasse, quum is de sapientia cum ipso contenderet; ac in antro cutem suspendisse, ex quo sunt amnis fontes. Ea causa est, cur fluuius Marsyae nomen habet.

9. Hoc loco Xerxes, quum pugna victus retrocederet e Graecia, regiam hanc, et Celaenarum arcem, extruxisse dicitur. Cyrus heic triginta dies manssit, intra quos Clearchus Lacedaemonius exul cum peditibus mille grauis armaturae, et octingentis cetratis e Thracia, ducentisque sagittariis Cretensibus ad eum venit. Aderat et Solias Syracusanus cum mille grauis armaturae militibus: et cum totidem Sophaenetus Arcas. Heic Cyrus Graecum in horto militem recensuit, atque in vniuersum censa sunt armaturae grauis militum vndecim millia, cetratorum fere duo.

10. Inde castris alteris, parasangas decem progreditur ad

A 5 oppidum

* Al. Σωκράτης.

** Al. τριακοσίους.

εἰς Πέλτας, πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς, ἐν αἷς Ξενίας ὁ Ἀρκὰς τὰ Λύκαια ἔθυσε, καὶ ἀγῶνα ἔθηκε· τὰ δὲ ἆθλα ἦσαν φλεγγίδες χρυσαῖ· ἐθεώρει δὲ τὸν ἀγῶνα καὶ Κῦρος. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δώδεκα, εἰς Κεραμῶν ἀγορὰν, πόλιν οἰκουμένην, ἐσχάτην ἐν τῇ Μυσίᾳ χώρᾳ.

ια'. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας τριάκοντα, εἰς Καΰστρου πεδίον, πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας πέντε· καὶ τοῖς στρατιώταις ὤφειλετο μισθὸς, πλέον ἢ τριῶν μηνῶν. καὶ πολλάκις ἰόντες ἐπὶ τὰς θύρας, ἀπῄτουν. ὁ δὲ, ἐλπίδας λέγων δώσειν, καὶ δῆλος ἦν ἀνιώμενος. ἃ γὰρ ἦν πρὸς τῷ Κύρῳ τρόπα, ἔχοντα μὴ ἀποδιδόναι.

ιβ'. Ἐνταῦθα ἀφικνεῖται Ἐπύαξα, ἡ Συεννέσιος γυνὴ τοῦ Κιλίκων βασιλέως, παρὰ Κῦρον, καὶ ἔλεγετο Κύρῳ δῶναι χρήματα πολλά. τῇ δὲ στρατιᾷ τότε ἀπέδωκε Κῦρος μισθὸν τεττάρων μηνῶν. εἶχε δὲ ἡ Κίλισσα καὶ φύλακας

oppidum incolis frequens Peltas, vbi dies tres commoratus est; quibus Arcas ille Xenias Lupercalia, institutis sacrificiis et ludis, celebrauit: victoribus praemia erant aureae strigiles. Ludos etiam Cyrus ipse spectabat. Hinc pergit alteris castris, duodecim parasangas, ad Forum Ceramorum, vrbem incolis frequentem, vltimam terrae Myliae.

11. Inde castris tribus, triginta parasangas, ad Caystri campum procedit, vrbem frequentem. Ibi dies quinque commoratus est: et quum militi trimestre stipendium, atque eo maius deberetur, frequens ille postulatum hoc ad portas aderat. Cyrus autem non nisi spem vsque proposuit, neque sollicitudinem animi dissimulare potuit. Nec enim erat is Cyri mos, vt, quoties haberet stipendia, ea non daret.

12. Interim Epyaxa, Syennesis Cilicum regis vxor, ad Cyrum venit, quae illi magnam pecuniae vim dare ferebatur. Itaque tunc exercitui Cyrus salarium quatuor mensium persoluit. Habebat secum haec femina

κας περὶ αὐτὴν Κίλικας, καὶ Ασπενδίους. ἐλέγετο δὲ Κῦρον καὶ συγγίνεσθαι τῇ Κιλίσσῃ.

ιγ'. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, * εἰς Θύμβριον, πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη ἡ Μίδου καλουμένη, τῶν Φρυγῶν βασιλέως, ἐφ' ἧ λέγεται Μίδας f τὸν Σάτυρον θηρεῦσαι, οἴνῳ κεράσας αὐτήν.

ιδ'. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, εἰς Τυριαῖον πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς. καὶ λέγεται δεηθῆναι ἡ Κίλισσα Κύρου ἐπιδεῖξαι τὸ στράτευμα ἑαυτῇ. βουλόμενος δὲ ἐπιδεῖξαι, ἐξέτασιν ποιεῖται ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Ελλήνων καὶ τῶν βαρβάρων.

ιέ. Ἐκέλευσε δὲ τοὺς Ελληνας, ὡς νόμος αὐτοῖς, εἰς μάχην ὅτω ταχθῆναι καὶ σῆναι, συντάξαι δὲ ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ. ἐτάχθησαν δὲ ἐπὶ τεττάρων· εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν Μένων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, τὸ δ' εὐώνυμον Κλέαρχος καὶ οἱ ἐκείνου, τὸ δὲ μέσον οἱ ἄλλοι στρατηγοί.

ις'.

mina Cilicum et Aſpendiorum ſatellitum comitatum, ac Cyrus conſueſcere cum ea dicebatur.

13. Inde caſtris alteris, paraſangas decem progreditur ad oppidum frequens, cui nomen Thymbrium. Heic propter viam fons erat, qui Midae Phrygum regis fons dicebatur, et ad quem Midas Satyrum illum venatus eſſe fertur, quum fontem vino miſcuiſſet.

14. Hinc caſtris alteris, paraſangas decem pergit ad frequens oppidum Tyriaeum, quo loco triduum manſit: rogaſſeque Cyrum Ciliciae regina perhibetur, vt ſibi exercitum oſtenderet: quod quum ille facere cogitaret, tam Graecos quam barbaros in campo luſtrabat.

15. Graecis autem mandabat, vt more ſuo ad pugnam inſtructi ſtarent, ac quiſque ſuos diſponeret. Itaque in quaternos diſpoſiti ſunt; et dextrum quidem Menon cum ſuis obtinebat. laevum cum ſuis Clearchus, in medio caeteri duces erant.

15. Cy-

* Al. θυμβρείαν.

f) Intellige Silenum. De fonte Midae conſule Pauſaniam in Atticis, vnde conſtat in editionibus nonnullis male legi οἴνῳ κεράσας αὐτόν.

ις'. Εθεώρει δὴ ὁ Κῦρος πρῶτον μὲν τὰς βαρβάρους, (οἱ δὲ παρήλαυνον τεταγμένοι κατ' ἴλας καὶ κατὰ τάξεις·) εἶτα δὲ τὰς Ἑλληνας, παρελαύνων ἐφ' ἅρματος, καὶ ἡ Κίλισσα ἐφ' ἁρμαμάξης. εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ, καὶ χιτῶνας φοινικοῦς, καὶ κνημῖδας, καὶ τὰς ἀσπίδας ἐκπεπαθαρμένας.

ιζ'. Ἐπεὶ δὲ πάντας παρήλασε, στήσας τὸ ἅρμα πρὸ τῆς φάλαγγος μέσης, πέμψας Πίγρητα τὸν ἑρμηνέα παρὰ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων, ἐκέλευσε προβαλέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ἐπιχωρῆσαι ὅλην τὴν φάλαγγα. οἱ δὲ ταῦτα πρόσεπον τοῖς στρατιώταις· καὶ ἐπεὶ ἐσάλπιγξε, προβαλλόμενοι τὰ ὅπλα ἐπῆσαν. ἐκ δὲ τούτου θᾶττον προϊόντων σὺν κραυγῇ, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου δρόμος ἐγένετο τοῖς στρατιώταις ἐπὶ τὰς σκηνάς.

ιη'. Τῶν δὲ βαρβάρων φόβος πολλοῖς τε καὶ ἄλλοις, καὶ ἥτε Κίλισσα ἔφυγεν ἐκ τῆς ἁρμαμάξης· καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς, καταλιποντες τὰ ὤνια ἔφευγον. οἱ δ' Ἕλληνες σὺν γέλωτι ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἦλθον. ἡ δὲ Κίλισσα ἰδοῦσα τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν τάξιν τοῦ στρατεύματος, ἐθαύμαζε·

16. Cyrus primum barbaros ſpectabat, qui in turmas et cohortes inſtructi progrediebantur: deinde Graecos, quos ipſe in curru praeteruehebatur, Ciliſſa vero in carpento. Habebant autem omnes aereas galeas, et tunicas puniceas, et ocreas, et ſcuta deterſa.

17. Quum praeteruectus omnes eſſet, currum ante phalangem mediam ſiſtit. ac Pigrete interprete ad Graecorum duces miſſo, mandat; vt arma obverterent, totamque phalangem promouerent. Atque illi quidem militibus haec denuntiabant. Vbi claſſicum cecinisſet, armis obuerſis, procedebant: quumque celerius cum clamore progrederentur, vltro milites ad tabernacula curſu ſe conferebant.

18. Barbari vero cum alii terrebantur, tum Ciliſſa fugiebat e carpento, et turba forenſis, relictis rebus venalibus, itidem eſt dilapſa, Graecis cum riſu ad tabernacula ſe recipientibus. Ciliſſa ſplendorem atque ordinem copiarum, quem viderat, admirabatur.

μαζε· Κῦρος δὲ ἥδη, τὸν ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς βαρβάρους φόβον ἰδών.

ιθ. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὰς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσιν, εἰς Ἰκόνιον, τῆς Φρυγίας πόλιν ἐσχάτην. ἐνταῦθα ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας· ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυκαονίας, σταθμὰς πέντε, παρασάγγας τριάκοντα. ταύτην τὴν χώραν ἐπέτρεψε διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν, ὡς πολεμίαν οὖσαν.

κ'. Ἐντεῦθεν ὁ Κῦρος τὴν Κίλισσαν εἰς Κιλικίαν ἀποπέμπει τὴν ταχίστην ὁδόν, καὶ συνεπεψεν αὐτῇ στρατιώτας, ὡς Μένων εἶχε, καὶ αὐτὸν Μένωνα τὸν Θεσσαλόν. Κῦρος δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐξελαύνει διὰ Καππαδοκίας, σταθμὰς τέσσαρας, παρασάγγας εἴκοσι καὶ πέντε, πρὸς Δάναν, πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς, ἐν αἷς Κῦρος ἀπεκτεινεν ἄνδρα Πέρσην, Μεγαφέρνην, Φοινικικὴν βασιλειον, καὶ ἕτερόν τινα τῶν ὑπάρχων δυνάσην, αἰτιασάμενος ἐπιβουλεύειν αὐτῷ.

κα'. Ἐν-

batur. Cyrus vero magnam voluptatem cepit, quum barbaris metum a Graecis iniectum cerneret.

19. Inde castris tribus, viginti parasangas progreditur, ad vltimam Phrygiae vrbem Iconium. Heic triduum commoratus, per Lycaoniam castris quinque, triginta parasangas progreditur. Huius regionis agrum Graecis diripiendum concessit, quod hostilis esset.

20. Hinc Cyrus in Ciliciam via breuissima Cilissam, adiunctis ei militibus Menonis, et ipso etiam Menone Thessalo, dimittit. Cum caeteris per Cappadociam castris quatuor, viginti et quinque parasangas progreditur ad frequentem incolis vrbem, eandemque tum amplam, tum opulentam, Danam. Heic triduum substitit: et interea Megaphernem, hominem Persam, regium purpurae tinctorem, et alium quendam magnae inter praefectos potentiae, insidiarum ab ipsis sibi structarum titulo interfecit.

21. Hinc

κά. Ἐντεῦθεν ἐπειρῶντο ἐσβάλλειν εἰς τὴν Κιλικίαν. ἡ δὲ εἰσβολὴ ἦν ὁδὸς ἁμαξιτὸς, ὀρθία ἰσχυρῶς, καὶ ἀμήχανος εἰσελθεῖν στρατεύματι, εἴ τις ἐκώλυεν. ἐλέγετο δὲ καὶ Συέννεσιν εἶναι ἐπὶ τῶν ἄκρων, φυλάττοντα τὴν εἰσβολήν. διὸ ὃ ἔμεινεν ἡμέραν ἐν τῷ πεδίῳ. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἦκεν ἄγγελος, λέγων, ὅτι λελοιπὼς εἴη Συέννεσις τὰ ἄκρα, ἐπεὶ ἤθετο τό, τε Μένωνος στράτευμα, ὅτι ἐν Κιλικίᾳ εἴη εἴσω τῶν ὀρέων, καὶ ὅτι τριήρεις ἥκοι περιπλέουσας ἀπὸ Ἰωνίας εἰς Κιλικίαν Τάμων ἔχοντα, τὰς Λακεδαιμονίων καὶ αὐτῷ Κύρῳ.

κβ'. Κῦρος δὲ ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη, ἀδένος κωλύοντος, καὶ εἶδε * τὰς σκηνὰς, ἃ ἐφύλαττον οἱ Κίλικες. ἐντεῦθεν δὲ κατέβαινεν εἰς πεδίον μέγα, καλὸν καὶ ἐπίῤῥυτον, καὶ δένδρων παντοδαπῶν ἔμπλεων καὶ ἀμπέλων· πολὺ δὲ καὶ σήσαμον καὶ μελίνην καὶ κέγχρον καὶ πυρὸς καὶ κριθὰς φέρει. ὄρος δ' αὐτὸ περιέχει ὀχυρὸν καὶ ὑψηλὸν πάντῃ ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν.

κγ'. Καταβὰς δὲ διὰ τούτου τοῦ πεδίου, ἦλασε σταθμοὺς τέσ-

21. Hinc in Ciliciam irrumpere conabantur. Verum qua irrumpendum erat, via est plaustro tantum pervia, praeceps admodum, et exercitui non penetrabilis, si quis arceat. Et Syennesis aditum summis in iugis custodire ferebatur: quae causa fuit, cur in planitie diem unum subsisteret. Postridie nuntius venit, qui reliquisse vertices Syennesim renuntiabat, postcaquam animaduertisset, Menonis copias cis montes in Cilicia esse, ac Tamon audisset cum Lacedaemoniorum etiam ipsius Cyri triremibus in Ciliciam ex Ionia nauigare.

22. Cyrus, nemine prohibente, montes conscendit, et conspectis tabernaculis, in quibus Cilices iuga custodiuerant, magnam in planitiem descendit, eamque amoenam et irriguam, omnis generis arboribus ac vitibus plenam, sesamique, panici, milii, tritici, hordei feracem. Hanc mons vndique munitus et arduus a mari ad mare amplectitur.

23. Quum descendisset per istam planitiem quatuor castris, parasangas

* Forte melius, cum Mureto: εἶλε, *cepit tabernacula.*

τέσσαρας, παρασάγγας πέντε καὶ εἴκοσιν, εἰς Ταρσοὺς, πόλιν τῆς Κιλικίας μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα ἦσαν τὰ Συεννέσιος βασίλεια, τῶ Κιλίκων βασιλέως· διὰ μέσης δὲ τῆς πόλεως ῥεῖ ποταμὸς, Κύδνος ὄνομα, εὖρος δύο πλέθρων.

κδ'. Ταύτην τὴν πόλιν ἐξέλιπον οἱ ἐνοικοῦντες, μετὰ Συεννέσιος, * εἰς χωρίον ὀχυρὸν ἐπὶ τὰ ὄρη, πλὴν οἱ τὰ καπηλεῖα ἔχοντες. ἔμειναν δὲ καὶ οἱ παρὰ τὴν θάλατταν οἰκοῦντες ἐν Σόλοις καὶ ἐν Ισσοῖς.

κέ. Επύαξα δὲ, ἡ Συεννέσιος γυνὴ, πρότερα Κύρῳ πέντε ἡμέρας, εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο. ἐν δὲ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ὀρῶν τῶν εἰς τὸ πεδίον, δύο λόχοι τῶ Μένωνος στρατεύματος ἀπώλοντο· οἱ μὲν ἔφασαν ἁρπάζοντάς τι κατακοπῆναι ὑπὸ τῶν Κιλίκων· οἱ δὲ, ὑπολειφθέντας, καὶ ἀδυναμένους εὑρεῖν τὸ ἄλλο στράτευμα, ἀδὲ τὰς ὁδοὺς, εἶτα πλανωμένους ἀπολέσθαι. ἦσαν δὲ ὅτοι ἑκατὸν ὁπλῖται.

κς'. Οἱ δ' ἄλλοι ἐπειδὴ ἦκον, τήν τε πόλιν τοὺς Ταρσοὺς διήρ-

paraſangas quinque et viginti progreſſus, Tarſum venit, amplam Ciliciae opulentamque vrbem. Heic regia Syennefis Cilicum regis erat: ac per vrbem mediam fluuius labitur, cui nomen Cydnus, duûm plethrorum latitudine.

24. Hac ex vrbe incolae, vna cum Syennefi, munitum ad locum in montes diſceſſerunt; exceptis iis, qui ſtabula cauponaſque tenerent. Nec illi fuga dilapſi erant, qui propter mare Solos et Iſſos oppida inhabitabant.

25. Epyaxa quidem, Syennefis vxor, quinque ante Cyrum diebus Tarſum venerat; quae dum montes ad planitiem tendentes ſuperaret, duo de Menonis exercitu cunei periere: quos aiebant alii quadam in direptione a Cilicibus fuiſſe caeſos: alii, relictos a tergo, quum reperire copias caeteras, et vias non pollent, ſic deinde palantes periiſſe. Et erant hi grauis armaturae milites centum.

26. Reliqui, poſteaquam Tarſum venere, diripiunt vrbem, ira

* Legendum cenſet Leuncl. ἐκ χωρ. ὀχ. φυγόντες, πλὴν οἱ.

διήρπασαν, διὰ τὸν ὄλεθρον τῶν συστρατιωτῶν ὀργιζόμενοι, καὶ τὰ βασίλεια τὰ ἐν αὐτῇ. Κῦρος δὲ, ἐπεὶ εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν, μετεπέμπετο Συέννεσιν πρὸς ἑαυτόν. ὁ δὲ ὅτε πρότερον ἐδεήθη τινὸς αὐτοῦ ἐλθεῖν ἔφη, ὅτε τότε Κύρῳ ἰέναι ἤθελε· πρὶν ἡ γυνὴ αὐτὸν ἔπεισε, καὶ πίστεις ἔλαβε.

27 κζ'. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεὶ συνεγένοντο ἀλλήλοις, Συέννεσις μὲν Κύρῳ ἔδωκε χρήματα πολλὰ εἰς τὴν στρατιὰν, Κῦρος δ' ἐκείνῳ δῶρα, ἃ νομίζεται παρὰ βασιλεῦσι τίμια, ἵππον χρυσοχάλινον, καὶ στρεπτὸν χρυσοῦν, καὶ ψέλλια, καὶ ἀκινάκην χρυσοῦν, καὶ στολὴν Περσικὴν, καὶ τὴν χώραν μηκέτι ἁρπάζεσθαι· τὰ δὲ ἡρπασμένα ἀνδράποδα, ἤν τι ἐντυγχάνωσιν, ἀπολαμβάνειν.

ΚΕΦ. γ'.

1 Ἐνταῦθ' ἔμεινε Κῦρος καὶ ἡ στρατιὰ ἡμέρας εἴκοσιν. οἱ γὰρ στρατιῶται οὐκ ἔφασαν ἰέναι τὸ πρόσω.

ira propter commilitonum cladem accensi, ipsamque cum vrbe regiam. Cyrus vrbem ingressus eques, Syennesim ad se arcessit. Ille, quod ne antehac quidem se potentioris alicuius in manus venisse diceret, venire tum quoque prius ad Cyrum recusabat; quam suasu vxoris adductus esset, et fidem ab Cyro accepisset.

27. Post haec congressi quum essent, Syennesis Cyro ingentem pro exercitu pecuniam donat, et Cyrus illi vicissim ea munera, quae magni sunt apud reges pretii; nimirum fraenis aureis insignem equum, et torquem aureum, et armillas, et acinacem aureum, cum vestitu persico. Praeterea non amplius agrum direptum iri, ac direpta mancipia, siquibi in ea incidisset, recepturum.

CAP. III.

Hoc Cyrus cum exercitu dies viginti substitit, quod negarent se milites vlterius per-

sed

σω. ὑπόπτευον γὰρ ἤδη ἐπὶ βασιλέα ἰέναι, μισθωθῆναι δὲ οὐκ ἐπὶ τούτῳ ἔφασαν. πρῶτος δὲ Κλέαρχος τὸν αὑτοῦ στρατιώτας ἐβιάζετο ἰέναι. οἱ δὲ αὐτόν τε ἐβαλλον, καὶ τὰ ὑποζύγια τὰ ἐκείνου, ἐπεὶ ἤρξατο προϊέναι.

β'. Κλέαρχος δὲ τότε μὲν μικρὸν ἐξέφυγε τὸ μὴ καταπετρωθῆναι, ὕστερον δὲ, ἐπεὶ ἔγνω ὅτι οὐ δυνήσεται βιάσασθαι, συνήγαγεν ἐκκλησίαν τῶν αὑτοῦ στρατιωτῶν· καὶ πρῶτον μὲν ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἐτώς· οἱ δὲ ὁρῶντες ἐθαύμαζον, καὶ ἐσιώπων, εἶτα ἔλεξε τοιάδε·

γ'. "Ἄνδρες στρατιῶται, μὴ θαυμάζετε, ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν. ἐμοὶ γὰρ Κῦρος ξένος ἐγένετο, καί με φεύγοντα ἐκ τῆς πατρίδος τά τε ἄλλα ἐτίμησε, καὶ μυρίους ἔδωκε Δαρεικούς· οὓς ἐγὼ λαβὼν, οὐκ εἰς τὸ ἴδιον κατεθέμην ἐμοί, ἀλλ' οὐδὲ καθηδυπάθησα, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς ἐδαπάνων.

δ'. Καὶ πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Θρᾷκας ἐπολέμησα,

cturos. Iam enim ſuſpicabantur, contra regem ſe duci, adverſus quem ſtipendio ſe conductos negabant. Clearchus primus ſuos vi propellere, vt pergerent, volebat. At illi tum in ipſum procedere incipientem, tum in ipſius iumenta, lapides coniiciunt.

2. Quo factum, vt parum abeſſet, quin lapidibus obrueretur. Tandem quum vi ſe nihil perfecturum animaduerteret, militem ſuum ad concionem vocat; ac primum diu multis cum lacrumis ſlebat: quod quidem illi quum cernerent, cum ſilentio mirabantur, deinde in hunc modum eſt loquutus.

3. Ne vobis mirum ſit, milites, me praeſentem rerum ſtatum grauiter moleſteque ferre. Cyrus enim hoſpitii ius mecum iniit, meque exulantem a patria cum aliis ornauit honoribus, tum Daricorum nummûm decem millibus donauit. Eos poſteaquam accepi, non in commodum meum, nec voluptatem meam verti, ſed in vos expendi.

4. Ac primum quidem Thraci-

μησα, καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐτιμωρούμην μεθ' ὑμῶν, ἐκ τῆς Χερρονήσου αὐτοὺς ἐξελαύνων, βουλομένους ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἐνοικοῦντας Ἕλληνας τὴν γῆν. ἐπειδὴ δὲ Κῦρος ἐκάλει, λαβὼν ὑμᾶς ἐπορευόμην, ἵνα, εἴ τι δέοιτο, ὠφελοίην αὐτὸν, ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου.

ε'. Ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη δέ μοι ἢ ὑμᾶς προδόντα τῇ Κύρου φιλίᾳ χρῆσθαι, ἢ πρὸς ἐκεῖνον ψευσάμενον μεθ' ὑμῶν εἶναι. εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω, οὐκ οἶδα· αἱρήσομαι δ' ἔν γε ὑμᾶς, καὶ σὺν ὑμῖν ὅ, τι ἂν δέῃ, πείσομαι· καὶ ὅποτ' ἐρεῖ ὠδεῖς, ὡς ἐγὼ Ἕλληνας ἀγαγὼν εἰς τοὺς βαρβάρους, προδοὺς τοὺς Ἕλληνας, τὴν τῶν βαρβάρων φιλίαν εἱλόμην.

ς'. Ἀλλὰ ἐπεὶ ὑμεῖς ἐμοὶ οὐκ ἐθέλετε πείθεσθαι, ὧδε ἕπεσθαι, ἐγὼ σὺν ὑμῖν ἕψομαι, καὶ ὅ, τι ἂν δέῃ, πείσομαι. νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι πατρίδα, καὶ φίλους, καὶ συμμάχους, καὶ σὺν ὑμῖν μὲν ἂν εἶναι τίμιος, ὅπου ἐὰν ὦ· ὑμῶν

bus bellum intuli, et vobiscum eos, Graeciae cauſſa ſuſcepta, ſum vltus. Nam quum Graecis colonis Cherſoneſum eripere vellent, ego hoc ipſo eos agro expuli. Poſteaquam deinde me Cyrus arceſſiuit, vobiſcum ad eum veni, vt pro ipſius in me beneficiis ei, ſi ita vſus poſceret, commodarem.

5. Nunc quum vos nobiſcum hoc iter ſuſcipere non velitis, ac me neceſſe ſit vel vobis deſertis amicitia Cyri vti, vel ſpem illius fruſtratum, vobiſcum eſſe: tametſi haud ſcio, an iuſte facturus ſim, nec ne; vos quidem certe praeferam, vobiſcum, quidquid opus erit, feram. Nec vnquam quiſquam dicturus eſt, me poſtea quam Graecos barbaricum in ſolum abduxerim, deſertis ipſis amicitiam barbarorum amplexum eſſe:

6. Sed quia vobis morem mihi gerere, ac me ſequi non lubet, ſequar ego vos, ac quidquid ferendum erit, feram. Vos ego mihi patriam, vos amicos, vos ſocios duco; vobiſcum, vbicunque fuero, honoratum me fore exiſtimo:

a vobis

ὑμῶν δ' ἐρημωθεὶς, οὐκ ἂν ἱκανὸς εἶναι οἶμαι ὅτ' ἂν φίλοι ὠφελῆσαι, ὅτ' ἂν ἐχθροὶ ἀλεξήσασθαι, ὡς ἐμοῦ ὄντος ὅπη ἂν καὶ ὑμεῖς, ὅτῳ τὴν γνώμην ἔχετε.„

ζ'. Ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ στρατιῶται, οἵ τε αὐτῷ ἐκείνῳ, καὶ οἱ ἄλλοι, ταῦτα ἀκούσαντες, ὅτι ὁ Θαίη παρὰ βασιλέα πορεύεσθαι, ἐπῄνεσαν· παρὰ δὲ Ξενίου καὶ Πασίωνος πλείους ἢ δισχίλιοι, λαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκευοφόρα, ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ Κλεάρχῳ.

η'. Κῦρος δὲ τούτοις ἀπορῶν τε καὶ λυπούμενος, μετεπέμπετο τὸν Κλέαρχον. ὁ δ' ἰέναι μὲν οὐκ ἤθελε, λάθρᾳ δὲ τῶν στρατιωτῶν πέμπων αὐτῷ ἀγγελον, ἔλεγε θαῤῥεῖν, ὡς κατασησομένων τούτων εἰς τὸ δέον· μεταπεμπέσθαι δ' ἐκέλευεν αὐτὸν, αὐτὸς δὲ οὐκ ἐᾷ ἰέναι.

θ'. Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν τοὺς αὐτῷ στρατιώτας, καὶ τοὺς προσελθόντας αὐτῷ, καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον, ἔλεξε τοιάδε. "Ἄνδρες στρατιῶται, τὰ μὲν

a vobis si destitutus sim, neque vel amico quidquam afferre me commodi posse arbitror, vel hostem vlcisci. Quamobrem ea vos esse in sententia debetis, iturum me, quocunque vos perrexeritis.

7. Haec ille ait. Quae quum et ipsius et caeteri milites audiissent; laudarunt id quod diceret, aduersus regem se non proficisci. A Xenia quidem, ac Pasione, plures duobus millibus, sumtis armis et impedimentis, in Clearchi castra transierunt.

8. Cyrus ob haec inops consilii et moestus, Clearchum ad se vocabat. Is iturum se quidem negabat, sed clam tamen militibus misso ad ipsum nuntio, praesenti vt animo sit, hortatur. Nam fore, vt haec ita, vti expediat, componantur: se modo iterum arcesseret, quantumuis se venturum negaret.

9. Post haec conuocatis in concionem militibus, tam suis quam qui ad ipsum se contulerant, atque etiam ex aliis, cuicunque liberet, huiusmodi orationem habuit: „Ea nos, mei milites, polli-

μὲν δὴ Κύρῳ δηλονότι ὅτως ἔχει πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ τὰ ἡμέτερα πρὸς ἐκεῖνον. ὅτε γὰρ ἡμεῖς ἔτι ἐκείνῳ στρατιῶται, ἐπεί γε ἁ συνεπόμεθα αὐτῷ· ὅτε ἐκεῖνος ἡμῖν ἔτι μισθοδότης.

ι. Οτι μέντοι ἀδικεῖσθαι νομίζει ὑφ' ἡμῶν, οἶδα· ὥστε καὶ μεταπεμπομένῳ αὐτῷ, ἂν ἐθέλω ἐλθεῖν, τὸ μὲν μέγιστον, αἰσχυνόμενος, ὅτι σύνοιδα ἐμαυτῷ πάντα ἐψευσμένος αὐτόν· ἔπειτα δὲ καὶ δεδιὼς, μὴ λαβών με δίκην ἐπιθῇ, ὧν νομίζει ὑπ' ἐμοῦ ἠδικῆσθαι.

ια'. Εμοὶ δὲν δοκεῖ ἔχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν, οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ βουλεύεσθαι ὅ, τι χρὴ ποιεῖν ἐκ τούτων. καὶ εἴτε μένομεν δὲν, σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι, ὅπως ἀσφαλέστατα ἀπιώμεν, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἕξομεν. ἄνευ γὰρ τούτων ὅτε στρατηγὸς, ὅτε ἰδιώτης ὄφελος οὐδέν.

ιβ'. Ο δὲ ἀνὴρ πολλοῦ μὲν ἄξιος φίλος, ᾧ ἂν φίλος ᾖ· χα-

ceri nobis de Cyro iam debemus, quae sibi de nobis ipse pollicetur. Nam neque nos amplius Cyri milites sumus, quum ipsum non sequamur; neque nobis ille stipendium numerat.

10. Scio equidem illum existimare, iniurios nos in ipsum esse; quo fit vt, tametsi me arcessat, venire tamen nolim; maxime, quia pudet me mihimet esse conscium, deceptum illum a me prorsus esse. Deinde metuo, ne si me comprehenderit, ob ea me multet, quae a me per iniuriam existimat in se commissa.

11. Quamobrem nobis hoc tempore minime dormiendum arbitror, ne nos ipsos negligamus: sed deliberandum, quid deinceps facturi simus. Ac si quidem hoc manebimus, considerandum existimo, quo pacto quam tutissime mansuri simus: sin discedendum videtur, quo pacto quam minimo cum periculo discesserimus, etiam a commeatu satis instructi. Nam absque hoc sit, nec imperatoris, nec priuati militis vsus vllus fuerit.

12. Et Cyrus, cui quidem amicus est, quantiuis est amicus pretii:

χαλεπώτατος δ' ἐχθρὸς, ᾧ ἂν πολέμιος ᾖ. ἔτι δὲ δύναμιν ἔχει καὶ πεζὴν, καὶ ἱππικὴν, καὶ ναυτικὴν, ἣν πάντες ὁμοίως ὁρῶμέν τε καὶ ἐπισάμεθα. καὶ γὰρ ὑδὲ πόρρω δοκῶμέν μοι αὐτῶ καθέζεσθαι· ὥστε ὥρα λέγειν ὅ, τι τις γιγνώσκει ἄριστον εἶναι.„

ιγ'. Ταῦτ' εἰπὼν, ἐπαύσατο. ἐκ δὲ τούτου ἀνίσαντο οἱ μὲν ἐκ τῶ αὐτομάτου, λέξοντες ἃ ἐγίγνωσκον, οἱ δὲ, καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐγκέλευσοι, ἐπιδεικνύντες οἷα εἴη ἀπορία, ἄνευ τῆς Κύρου γνώμης, καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι. 13.

ιδ'. Εἷς δὲ δὴ εἶπε, προσποιούμενος σπεύδειν ὡς τάχιστα πορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, στρατηγὸς μὲν ἑλέσθαι ἄλλους ὡς τάχιστα, εἰ μὴ βούλεται Κλέαρχος ἀπάγειν· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἀγοράζεσθαι, (ἡ δ' ἀγορὰ ἦν ἐν τῷ βαρβαρικῷ στρατεύματι) καὶ συσκευάζεσθαι. ἐλθόντας δὲ Κῦρον αἰτεῖν πλοῖα, ὡς ἀποπλέοιεν· ἐὰν δὲ μὴ διδῷ ταῦτα, ἡγεμόνα αἰτεῖν Κῦρον, 14.

tii: grauiſſimus autem hoſtis illi, cum quo inimicitias exercet. Praeterea copias et pedeſtres, et equeſtres, et nauales habet, quas nos omnes pariter et videmus et nouimus. Nam non longe mihi ab ipſo videmur conſidere. Quapropter tempus eſt iudicandi, quod quiſque factu optimum eſſe ſtatuit.

13. Haec loquutus, dicendi finem fecit. Deinceps ſurgebant alii quidem ſua ſponte, ſententiam ſuam expoſituri; alii iuſſu Clearchi, quanta difficultas futura eſſet, demonſtrabant; ſi praeter Cyri voluntatem vel manere, vel diſcedere vellent.

14. Unus quidam properationem ſimulans, vt quamprimum Graeciam verſus iter faceret, ait quam primum deligendos eſſe praetores alios, ſi Clearchus ipſos recuſaret abducere: commeatum emendum eſſe, (et erat barbarorum in exercitu rerum venalium forum) ac vaſa colligenda. Eundum deinde ad Cyrum, petitum nauigia, quibus auehérentur. Quod ſi ea non daret, poſtulandum ab

Κῦρον, ὅτις ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας ἀπάξει. ἐὰν δὲ μηδὲ ἡγεμόνα διδῷ, συντάττεσθαι τὴν ταχίστην· πέμψαι δὲ καὶ προκαταλήψομένους τὰ ἄκρα, ὅπως μὴ * φθάσωσι μήτε ὁ Κῦρος, μήτε οἱ Κίλικες καταλαβόντες, ὧν πολλὰς καὶ πολλὰ χρήματα ἔχομεν ἠρπακότες.

15. Οὗτος μὲν δὴ τοιαῦτα εἶπε· μετὰ δὲ τοῦτον Κλέαρχος εἶπε τοσοῦτον· Ὡς μὲν στρατηγήσοντα ἐμὲ ταύτην τὴν στρατηγίαν, μηδεὶς ὑμῶν λεγέτω· (πολλὰ γὰρ ἐνορῶ, δι' ἃ ἐμοὶ τοῦτο οὐ ποιητέον·) ὡς δὲ τῷ ἀνδρὶ, ὃν ἂν ἕλησθε, πείσομαι ἢ δυνατὸν μάλιστα· ἵνα εἰδῆτε, ὅτι καὶ ἄρχεσθαι ἐπιστάμαι, ὥς τις καὶ ἄλλος μάλιστα ἀνθρώπων.„

16. Μετὰ δὲ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη, ἐπιδεικνὺς μὲν τὴν εὐήθειαν τοῦ τὰ πλοῖα αἰτεῖν κελεύοντος, ὥσπερ πάλιν σόλον Κύρῳ μὴ ποιεμένῳ, ἐπιδεικνὺς δὲ ὡς εὔηθες εἴη, ἡγεμόνα αἰτεῖν παρὰ τούτου, ᾧ λυμαινόμεθα τὴν πρᾶξιν. εἰ δέ

Cyro ducem esse, qui per regionem pacatam eos abduceret. Quod si ne ducem quidem daret, quamprimum strucndam esse aciem, ac mittendos, qui montium vertices antecaperent: vt nec Cyrus nos anteuertat occupandis hisce iugis, nec Cilices, quorum permultos habemus, multis cum opibus abreptos.

15. Huiusmodi fuit illius hominis oratio: Post quem Clearchus tantum dixit: Nemo vestrûm dicat mihi de imperatorio munere suscipiendo, quod permulta videam, quamobrem id fieri per me [non debeat; sed vt ei, quem vos delegeritis, pro viribus obtemperem: quo videatis, me alterius imperio parendi scientia, nemini mortalium cedere.

16. Post hunc surrexit alius, qui partim eius stoliditatem commonstrabat, qui poscendas naues esse dixerat a Cyro, velut expeditionem aliam deinceps non suscepturo; partim commonstrabat, quam stultum esset, ducem ab eo petere, cuius nos institutum ad nihilum redigimus. Quod si

* Al. βλάψωσι.

δέ τι καὶ τῷ ἡγεμόνι πιστεύσομεν, ᾧ ἂν Κῦρος δῷ, τί κωλύει καὶ τὰ ἄκρα ἡμῖν πελεύειν Κῦρον προκαταλαμβάνειν;

ιϛ'. Ἐγὼ γὰρ οἰκοίην μὲν ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, 17.
ἃ ἡμῖν δοίη, μὴ ἡμᾶς αὐταῖς ταῖς τριήρεσι καταδύσῃ· φοβοίμην δ' ἂν τῷ ἡγεμόνι, ᾧ ἂν δοίη, ἕπεσθαι, μὴ ἡμᾶς ἀγάγοι, ὅθεν ἂχ οἷόν τε ἔσαι ἐξελθεῖν. βουλοίμην δ' ἄν, ἀκοντος ἀπιὼν Κύρου, λαθὼν αὐτὸν ἀπελθεῖν. ὃ δ' δυνατόν ἐστιν.

ιή. Ἀλλ' ἔγωγε φημὶ, ταῦτα μὲν φλυαρίας εἶναι· 18.
δοκεῖ δέ μοι, ἀνδρας ἐλθόντας πρὸς Κῦρον (οἵτινες ἐπιτήδειοι) σὺν Κλεάρχῳ, ἐρωτᾶν ἐκεῖνον, τί βέλεται ἡμῖν χρήσασθαι. κἂν μὲν ἡ ἡ πρᾶξις παραπλησία, οἵαπερ καὶ πρότερον ἐχρῆτο τοῖς ξένοις, ἕπεσθαι καὶ ἡμᾶς, καὶ μὴ κακίους εἶναι τῶν πρόσθεν τότω συναβάντων.

ιθ'. Ἐὰν δὲ μείζων ἡ πρᾶξις τῆς πρόσθεν φαίνηται, 19.
καὶ ἐπιπονωτέρα, καὶ ἐπικινδυνωτέρα, ἀξιῶν ἢ πείσαντα ἡμᾶς

si duci fidem habebimus, quem nobis Cyrus dederit, quid vetat quo minus etiam vertices ipsos nobis occupari ab Cyro iubeamus?

17. Equidem naues conscendere, quos ille nobis dederit, plane reformidauero, ne cum ipsis nos triremibus demergat. Itidem sequi ducem metuero, quem ille nobis adiunxerit; ne nos eo ducat, vnde non sit exeundi facultas. Malim inuito Cyro clam discedere, sed hoc fieri nequit.

18. Quamobrem has equidem nugas esse censeo. Quin potius arbitror, debere nonnullos homines idoneos vna cum Clearcho Cyrum conuenire, qui de ipso quaerant, quam ad rem nostra vti opera velit. Quod si nihil a nobis aliud quam a conductitiis militibus antehac petet; sequamur censeo, nec iis ignauiores simus, qui prius iter hoc cum ipso susceperunt.

19. Sin erit res maior quam prior illa, grauiorisque tum laboris tum periculi; petamus vt vel nos suam in sententiam pertractos secum ducat, vel ipse nostram

ἡμᾶς ἄγειν, ἢ πειθέντα πρὸς Φιλίαν ἀφιέναι· ἅτω γὰρ καὶ ἑπόμενοι ἂν φίλοι αὐτῷ καὶ πρόθυμοι ἑποίμεθα, καὶ ἀπιόντες, ἀσφαλῶς ἂν ἀποίημεν· ὅ, τι δ' ἂν πρὸς ταῦτα λέγῃ, ἀπαγγεῖλαι δεῦρο· ἡμᾶς δὲ ἀκέσαντας πρὸς ταῦτα βουλεύεσθαι.„

κ'. Ἐδοξε δὲ ταῦτα· καὶ ἄνδρας ἑλόμενοι σὺν Κλεάρχῳ πέμπουσιν, οἳ ἠρώτων Κῦρον τὰ δόξαντα τῇ στρατιᾷ. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀκέοι * Ἀβροκόμαν, ἐχθρὸν ἄνδρα, ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ εἶναι, ἀπέχοντα δώδεκα σταθμούς. πρὸς τοῦτον ἔφη βούλεσθαι ἐλθεῖν· κἂν μὲν ᾖ ἐκεῖ, τὴν δίκην ἔφη χρῄζειν ἐπιθεῖναι αὐτῷ· ἢν δὲ φεύγῃ, ἡμεῖς ἐκεῖ πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα.

κα'. Ἀκέσαντες δὲ ταῦτα οἱ αἱρετοὶ, ἀναγγέλλουσι τοῖς στρατιώταις. τοῖς δὲ ὑποψία μὲν ἦν, ὅτι ἄγει πρὸς βασιλέα, ὅμως δὲ ἐδόκει ἕπεσθαι· προσαιτοῦσι δὲ μισθὸν ὁ Κῦρος ὑπισχνεῖται ἡμιόλιον πᾶσι

stram in sententiam concedens, in regionem pacatam nos dimittat. Sic enim fiet vt, siue sequamur ipsum, amicis et alacribus animis sequuturi simus: siue discedamus, tuto simus discessuri. Quidquid ad haec responderit, huc renuntiandum censeo; quod vbi nos audierimus, nostra ad id consilia facile accommodabimus.

20. Hac sententia comprobata, lectos homines cum Clearcho mittunt, qui Cyrum de iis, quae decreuerat exercitus, interrogabant. Respondebat ille, Audire se, hostem

21. Haec audita militibus illi delecti renuntiant. Milites vero, licet suspicarentur, Cyrum aduersus regem ducere; tamen sequendum decernebant. Quumque stipendium amplius poscerent, Cyrus se salarii pristini sesquiplum daturum

* Al. Ἀκρεκίμα.

πᾶσι δώσειν ἃ πρότερον ἔφερον, ἀντὶ Δαρεικῶν τρία ἡμιδαρεικὰ τὸν μηνὸς τῷ στρατιώτῃ. ὅτι δ' ἐπὶ βασιλέα ἄγοι, ἐνταῦθ' ἤκουεν ἀδείς, ἐν γε τῷ φανερῷ.

ΚΕΦ. δ'.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸς δύο, παρασάγγας δέκα, ἐπὶ τὸν Φάρον ποταμόν, ἃ ἦν τὸ εὖρος τρία πλέθρα. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, ἐπὶ τὸν Πύραμον ποταμόν, ἃ τὸ εὖρος στάδιον. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸς δύο, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, εἰς Ἰσσούς, τῆς Κιλικίας ἐσχάτην πόλιν, ἐπὶ τῇ θαλάττῃ, οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα.

β'. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ Κύρῳ παρῆσαν ἐκ Πελοποννήσου νῆες τριάκοντα καὶ πέντε, καὶ ἐπὶ ταύταις ναύαρχος Πυθαγόρας Λακεδαιμόνιος. ἦγεῖτο δ' αὐτῶν Ταμὼς Αἰγύπτιος ἐξ Ἐφέσου, ἔχων ναῦς ἑτέρας Κύρου πέντε καὶ εἴκοσιν, αἷς ἐπολιόρκει Μίλητον, ὅτι

daturum omnibus pollicetur, nimirum pro nummo Darico tres dimidiatos Daricos menstruos in singulos milites. Duci autem ipsos aduersus regem, ne quidem ibi quisquam audivit publice.

CAP. IV.

Hinc castris alteris, decem parasangas, ad Pharum flumen pergit, cuius est trium plethrorum latitudo. Inde castris vnis, parasangas quinque progreditur, ad Pyramum fluuium, cuius aequat latitudo stadium. Inde castris secundis, xv parasangas progressus, Issos, vrbem extremam Ciliciae, maritimam, frequentem incolis, amplam et opulentam, venit.

2. Heic dies tres subsitit, quibus ad Cyrum ex Peloponneso xxxv naues venere, quarum erat nauarchus Pythagoras Lacedaemonius. Dux earum inde vsque ab Epheso Tamos Aegyptius erat, qui naues etiam alias Cyri xxv adducebat, quibus Miletum obsederat;

 quod

* Al. ψάρον· fortassis rectius Hutchinsonus Σάρον.

ὅτι Τισσαφέρνη φίλη ἦν, καὶ συνεπολέμει Κύρῳ πρὸς αὐτόν.

γ'. Παρῆν δὲ καὶ Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος ἐπὶ τῶν νεῶν, μετάπεμπτος ὑπὸ Κύρου, ἑπτακοσίους ἔχων ὁπλίτας, ὧν ἐστρατήγει παρὰ Κύρῳ. αἱ δὲ νῆες ὅρμουν παρὰ τὴν Κύρου σκηνήν. ἐνταῦθα καὶ οἱ παρ' Ἀβροκόμα μισθοφόροι Ἕλληνες ἀποστάντες ἦλθον παρὰ Κῦρον, τετρακόσιοι ὁπλῖται, καὶ συνεστρατεύοντο ἐπὶ βασιλέα.

δ'. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, ἐπὶ πύλας τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας. ἦσαν δὲ ταῦτα δύο τείχη, καὶ τὸ μὲν ἔσωθεν, πρὸ τῆς Κιλικίας, Συέννεσις εἶχε καὶ Κιλίκων φυλακή· τὸ δ' ἔξω, τὸ πρὸ τῆς Συρίας, βασιλέως ἐλέγετο φυλακὴ φυλάττειν. διὰ μέσου δὲ τούτων ῥεῖ ποταμός, * Κέρσος ὄνομα, εὖρος πλέθρου. ἅπαν δὲ τὸ μεσον τῶν τειχῶν ἦσαν σάδιοι τρεῖς· καὶ παρελθεῖν οὐκ ἦν βίᾳ. ἦν γὰρ ἡ πάροδος στενή, καὶ τὰ τείχη εἰς τὴν θάλατταν καθήκοντα, ὕπερθεν δὲ ἦσαν πέτραι

quod vrbs ea Tiſſapherni faverat, aduerſus quem cum Cyro Tamos bellum gerebat.

3. Aderat item iis in nauibus Cheriſophus Lacedaemonius, euocatus a Cyro, cum hoc grauis armaturae militibus, quorum apud Cyrum dux erat. Naues ipſae propter Cyri tentorium appulerunt. Hoc loco etiam ſtipendiarii Graeci cccc grauis armaturae, qui Abrocomae militabant, ab eo deſiciunt, et contra regem ſigna Cyri ſequuntur.

4. Hinc vnius itinere diei, parafangas quinque conficit, ad portas vſque tum Ciliciae, tum Syriae. Erant hae, duo caſtella: quorum citerius obuerſum Ciliciae, Syennefis ac Cilicum praeſidium tenebat: vlterius, obuerſum Syriae, dicebatur regis praeſidium cuſtodire. Medio inter haec loco Cerſus amnis fluit, latitudine plethri. Totum vero ſpatium inter caſtella medium, trium erat ſtadiorum, neque tranſiri vi poterat. Nam tranſitus angustus erat, ac muri ad mare pertinebant, et ſaxa deſuper

* Al. Κάρσος.

πέτραι ἠλίβατοι. ἐπὶ δὲ τοῖς τείχεσιν ἀμφοτέροις ἐφειςήκεσαν πύλαι.

ε΄. Ταύτης ἕνεκα τῆς παρόδȣ Κῦρος τὰς ναῦς μετεπέμψατο, ὅπως ὁπλίτας ἀποβιβάσειεν εἴσω καὶ ἔξω τῶν πυλῶν, καὶ βιασάμενοι τȣ̀ς πολεμίȣς παρέλθοιεν, εἰ φυλάττοιεν ἐπὶ ταῖς Συρίαις πύλαις· ὅπερ ᾠετο ποιήσειν τὸν Αβροκόμαν ὁ Κῦρος, ἔχοντα πολὺ ςράτευμα. Αβροκόμας δὲ ȣ̀ τȣ̃το ἐποιήσατο, ἀλλ' ἐπεὶ ἤκȣε Κῦρον, ἐν Κιλικίᾳ ὄντα, ἀναςρέψας ἐκ Φοινίκης παρὰ βασιλέα ἀπήλαυνεν, ἔχων, ὡς ἐλέγετο, τριάκοντα μυριάδας ςρατιᾶς.

ς΄. Εντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ Συρίας ςαθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, εἰς Μυρίανδρον, πόλιν οἰκȣμένην ὑπὸ Φοινίκων, ἐν τῇ θαλάττῃ. ἐμπόριον δ' ἦν τὸ χωρίον, καὶ ὥρμȣν αὐτόθι ὁλκάδες πολλαί.

ζ΄. Ενταῦθ' ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ· καὶ Ξενίας ὁ Αρκὰς ςρατηγὸς, καὶ Πασίων ὁ Μεγαρεὺς, ἐμβάντες εἰς πλοῖον, καὶ τὰ πλείςȣ ἄξια ἐνθέμενοι, ἀπέπλευσαν

desuper erant inaccessa. Supra castellum vtrumque fauces illae siue portae prominebant.

5. Hic erat ille transitus, cuius caussa naues Cyrus adduci iusserat; quo transmissis citra et vltra portas grauis armaturae peditibus, atque hostibus loco pulsis, transire possent, si quos forte Syriacas portas praesidio tuentes reperissent. Nam hoc facturum Abrocomam Cyrus, instructum magnis copiis, arbitrabatur. Non tamen hoc fecit Abrocomas, sed quod Cyrum in Cilicia esse audierat, relicta Phoenicia, perrexit ad regem cum trecentis hominum millibus, quemadmodum quidem ferebatur.

6. Inde per Syriam vnius itinere diei, parasangas quinque confecit, Myriandrum vsque Phoenicum vrbem maritimam. Hic locus emporium erat, quo tunc onerariae naues permultae appulerant.

7. Heic ac septimum vsque diem substiterunt: et dux ille Xenias ex Arcadia, cum Pasione Megarensi, conscensa naui, et in eam maximi pretii rebus impositis.

σαν (ὡς μέντοι πλείοσιν ἐδόκει) φιλοτιμηθέντες, ὅτι τὰς στρατιώτας αὐτῶν παρὰ Κλέαρχον ἀπελθόντας, ὡς ἀπιόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα πάλιν, καὶ ἃ πρὸς βασιλέα, εἶα Κῦρος τὸν Κλέαρχον ἔχειν. ἐπεὶ δ' ἦν ἦσαν ἀφανεῖς, διῆλθεν ὁ λόγος, ὅτι διώκει αὐτὰς Κῦρος τριήρεσι. καὶ οἱ μὲν εὔχοντο ὡς δολίας ὄντας αὐτὰς ληφθῆναι· οἱ δ' ᾤκτειρον εἰ ἁλώσοιντο.

η'. Κῦρος δὲ συγκαλέσας τὰς στρατηγὰς, εἶπεν· Ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς Ξενίας καὶ Πασίων· ἀλλ' εὖγε μέντοι ἐπισάθωσαν, ὅτι ἅτε ἀποδεδράκασιν· (οἶδα γὰρ ὅπη εἴχονται) ἅτε ἀποπεφεύγασιν· ἔχω γὰρ τριήρεις, ὥστε ἑλεῖν τὸ ἐκείνων πλοῖον. ἀλλὰ μὰ τὰς Θεὰς, ἀκ ἐγωγε αὐτὰς διώξω, οὐδὲ ἐρεῖ οὐδεὶς, ὡς ἐγὼ, ἕως μὲν ἂν παρῇ τις, χρῶμαι· ἐπειδὰν δὲ ἀπιέναι βάλητα, συλλαβὼν καὶ αὐτὰς κακῶς ποιῶ, καὶ τὰ χρήματα ἀποσυλῶ. ἀλλὰ ἰόντων ἂν, εἰδότες ὅτι κακίας εἰσὶ περὶ ἡμᾶς, ἢ ἡμεῖς περὶ ἐκείνας. καί τοι

tis, diſceſſerunt: aemulatione ducti, quemadmodum complurib̃us videbatur, quod milites ſuos, qui ad Clearchum ſe contulerant, quaſi qui eſſent in Graeciam redituri, ac non adverſus regem perrecturi, penes Clearchum manere Cyrus permitteret. Quum prorſus ex hominum ſe conſpectu ſubduxiſſent, rumor eſt ditus, quaſi triremibus eos Cyrus perſequeretur; et nonnulli optabant, vt, quia fraude mala egiſſent, caperentur: alii, ne caperentur, ex commiſeratione metuebant.

8. Cyrus autem, collectis ducibus, ait: Deſeruere ſnos Xenias et Paſion; verum certo ſciant, nec clam ſe fugiſſe, quum egomet, quo ſeceſſerint, norim; nec effugiſſe, quum mihi triremes ſint, quibus ipſorum nauigium capere poſſum. Sed ego ipſos profecto non perſequar, neque quiſquam dicturus eſt, me hominum opera, dum adſunt, vti; poſteaquam abire voluerint, comprehenſos et laedere, et fortunis ſuis ſpoliare. Abeant vero, ac ſe ſciant iniquius nobiscum, quam nos cum ipſis agere.

Nam

τοι ἔχω γε αὐτῶν καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας, ἐν Τράλλεσι φρουρούμενα. ἀλλ' ὧδε τούτων κηδήσονται, ἀλλ' ἀπολήψονται, τῆς πρόσθεν ἕνεκα περὶ ἐμὲ ἀρετῆς.„

θ'. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δ' Ἕλληνες, εἴ τις καὶ ἀθυμότερος ἦν πρὸς τὴν ἀνάβασιν, ἀκούσαντες τὴν Κύρου ἀρετὴν, ἥδιον καὶ προθυμότερον συνεπορεύοντο. μετὰ δὲ ταῦτα Κῦρος ἐξελαύνει σταθμοὺς τέσσαρας, παρασάγγας εἴκοσιν, ἐπὶ τὸν Χάλον ποταμὸν, ὄντα τὸ εὖρος πλέθρου, πλήρη δ' ἰχθύων μεγάλων καὶ πραέων, οὓς οἱ Σύροι θεοὺς ἐνόμιζον, καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἴων, ὧδε τὰς περιστερᾶς. αἱ δὲ κῶμαι ἐν αἷς ἐσκήνουν, Παρυσάτιδος ἦσαν, * εἰς ζωὴν δεδομέναι.

ι'. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς πέντε, παρασάγγας τριάκοντα, ἐπὶ τὰς πηγὰς τοῦ ** Δαράδακος ποταμοῦ, οὗ τὸ εὖρος πλέθρου. ἐνταῦθα ἦσαν τὰ Βελέσιος βασίλεια, τοῦ Συρίας ἄρξαντος, καὶ παράδεισος πάνυ μέγας καὶ καλὸς, ἔχων πάντα, ὅσα ὥρᾳ φύεται. Κῦρος

Nam equidem ipsorum et liberos et vxores Trallibus praesidio septos habeo, quibus ipsis etiam non carebunt, sed virtuti erga me pristinae condonabuntur.

9. Haec Cyrus ait. At e Graecis, si qui erant minus ad expeditionem alacri animo, perspecta ipsius virtute, lubentius et alacrius eum sequebantur. Post haec Cyrus castris quartis, parasangas viginti ad Chalum fluvium, cuius erat vnius plethri latitudo, progreditur. Erat is magnis manuetisque piscibus refertus, quos Syri pro Diis habebant, neque laedi eos patiebantur, sicuti ne columbas quidem. Vici, in quibus castra metabantur, Paryssatidi erant ad vitae sumtus attributi.

10. Hinc castris quintis, parasangas triginta, ad Daradacis fluvii fontes pergit, cuius erat vnius plethri latitudo. Heic Belesis erat regia, qui Syriae cum imperio praefuerat, et ingens admodum eleganſque hortus, quo continebantur omnia, quaecunque anni tempora proferum.

* Alii malunt εἰς ζώνην.

** Al. Δάρδητος.

Κῦρος δ' αὐτὸν ἐξέκοψε, καὶ τὰ βασίλεια κατέκαυσεν.

ια'. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸς τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, ὄντα τὸ εὖρος τεττάρων σταδίων. καὶ πόλις αὐτόθι ᾠκεῖτο, μεγάλη καὶ εὐδαίμων, Θάψακος ὀνόματι. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας πέντε· καὶ Κῦρος μεταπεμψάμενος τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων, ἔλεγεν, ὅτι ἡ ὁδὸς ἐστοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν, εἰς Βαβυλῶνα, καὶ κελεύει αὐτοὺς λέγειν ταῦτα τοῖς στρατιώταις, καὶ ἀναπείθειν ἕπεσθαι.

ιβ'. Οἱ δὲ, ποιήσαντες ἐκκλησίαν, ἀπήγγελλον ταῦτα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐχαλεπαινον τοῖς στρατηγοῖς, καὶ ἔφασαν αὐτοὺς πάλαι ταῦτα εἰδότας κρύπτειν. καὶ οὐκ ἐθέλοιεν ἰέναι, ἂν μή τις αὐτοῖς χρήματα διδῷ, ὥσπερ καὶ τοῖς προτέροις μετὰ Κύρου ἀναβᾶσι παρὰ τὸν πατέρα τὸν Κύρου, καὶ ταῦτα, οὐκ ἐπὶ μάχην ἰόντων, ἀλλὰ καλοῦντος τοῦ πατρὸς Κῦρον.

ιγ'. Ταῦτα οἱ στρατηγοὶ ἀπήγγελλον, ὁ δ' ὑπέσχετο ἀνδρὶ ἑκάστῳ δώσειν πέντε ἀργυρίου μνᾶς, ἐπὰν εἰς

runt. Hunc Cyrus excidit, et regiam cremauit.

11. Inde caſtris tertiis, paraſangas quindecim, ad Euphratem fluuium procedit, cuius erat quatuor ſtadiorum latitudo. Ibi urbs ampla et locuples erat, cui nomen Thapſacus. Heic dies quinque ſunt commorati, et Cyrus arceſſitis Graecorum ducibus, iter hoc inſtitui Babylonem aiebat aduerſus magnum regem, idque tum diei militibus iubet, tum perſuaderi eisdem, vt ſequerentur.

12. Illi, coacta concione, quum haec renuntiarent, milites ducibus ſuccenſebant, et aiebant haec ipſos dudum perſpecta habuiſſe, atque occultaſſe. Negabant itidem progreſſuros ſe, niſi data pecunia, quae illis Graecis data fuiſſet, qui cum Cyro ad patrem prius iter fecerant; praeſertim quum illi nullam ad pugnam exiiſſent, ſed patre Cyrum arceſſente.

13. Haec Cyro renuntiant duces, qui ſe in ſingulos daturum minas argenti quinque pollicen-

tur.

εἰς Βαβυλῶνα ἥκωσι, καὶ τὸν μισθὸν ἐντελῆ, μέχρις ἂν καταστήσῃ τὰς Ἕλληνας εἰς Ἰωνίαν πάλιν. τὸ μὲν δὴ πολὺ τῶν Ἑλληνικῶν ἅτως ἐπείσθη. Μένων δὲ, πρὶν δῆλον εἶναι τί ποιήσουσιν οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πότερον ἕψονται Κύρῳ, ἢ ὅ, συνέλεξε τὸ αὑτῶν στράτευμα χωρὶς τῶν ἄλλων καὶ ἔλεξε τάδε·

ιδ'. "Ἄνδρες, ἐὰν ἐμοὶ πειθῆτε, ἅτε κινδυνεύ- 14
σαντες, ἅτε πονήσαντες τῶν ἄλλων πλέον προτιμήσεσθε στρατιωτῶν ὑπὸ Κύρου. τί ἂν κελεύω ποιῆσαι; νῦν δεῖται Κῦρος ἑπεσθαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ βασιλέα. ἐγὼ ἂν φημὶ ἡμᾶς χρῆναι διαβῆναι τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, πρὶν δῆλον εἶναι, ἔ, τι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀποκρινοῦνται Κύρῳ. ἢν μὲν γὰρ ψηφίσωνται 15
ἕπεσθαι, ὑμεῖς δόξετε αἴτιοι εἶναι, ἄρξαντες τοῦ διαβαίνειν, καὶ ὡς προθυμοτάτοις ὑμῖν ἔσται χάριν εἴσεται Κῦρος, καὶ ἀποδώσει· (ἐπίσταται δ' εἴ τις καὶ ἄλλος·) ἢν δ' ἀποψηφίσωνται οἱ ἄλλοι, ἄπιμεν μὲν πάν-

tur, quamprimum Babylonem veniſſent; itemque ſtipendium integrum, tamdiu, donec ipſos in Ioniam reduxiſſet. Huic conditioni bona Graecorum pars acquieuit. Menon autem prius quam pateret, quid milites caeteri facturi eſſent, ſequuturine Cyrum, an non; copias ſuas ſeorſum cogit, et hac eos oratione compellat.

14. Si mihi parueritis, milites, nullo nec periculo, nec labore veſtro conſequemini, vt maiori vos Cyrus honore, quam caeteros milites, afficiat. Quid ergo faciundum cenſeo? Rogat nunc Cyrus, vt aduerſus regem ſe Graeci ſequantur. Ego vero aio debere nos Euphratem fluuium traiicere, prius quam quid reliqui Graeci reſponſuri Cyro ſint, conſiet. Quod ſi decreuerint, ſequendum eſſe; vos illi totius rei auctores extitiſſe videbimini, a quibus traiiciendi factum fuerit initium: atque adeo gratiam vobis Cyrus, vt gratificandi ſibi ſtudioſiſſimis, habebit ac referet; quod quidem, ſi quiſquam alius, ipſe certe facere nouit. Sin caeteri ſecus ſtatuerint, vniuerſi

πάντες εἰς τοὔμπαλιν· ὑμῖν δ' ὡς μόνοις πειθομένοις, πιστοτάτοις χρήσεται καὶ εἰς φρούρια καὶ εἰς λοχαγίας, καὶ ἄλλου οὗ τινος ἂν δέησθε, οἶδα ὅτι ὡς φίλου τεύξεσθε Κύρου.

ιέ. Ἀκούσαντες ταῦτα, ἐπείθοντο, καὶ διέβησαν, πρὶν τοὺς ἄλλους ἀποκρίνασθαι. Κῦρος δ' ἐπεὶ ᾔσθετο διαβεβηκότας, ἥσθη τε, καὶ τῷ στρατεύματι πέμψας Γλοῦν, εἶπεν· "Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες, ἤδη ἡμᾶς ἐπαινῶ. ὅπως δὲ καὶ ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσητε, ἐμοὶ μελήσει, ἢ μηκέτι με Κῦρον νομίζετε.,,

ιϛ'. Οἱ μὲν δὴ στρατιῶται, ἐν ἐλπίσι μεγάλαις ὄντες, εὔχοντο αὐτὸν εὐτυχῆσαι· Μένωνι δὲ καὶ δῶρα ἐλέγετο πέμψαι μεγαλοπρεπῆ. ταῦτα δὲ ποιήσας, διεβαινε· συνείπετο δὲ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτῷ ἅπαν, καὶ τῶν διαβαινόντων τὸν ποταμὸν οὐδεὶς ἐβρέχθη ἀνωτέρω τῶν μασθῶν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ.

ιζ. Οἱ δὲ Θαψακηνοὶ ἔλεγον, ὅτι οὐ πώποθ' οὗτος ὁ ποταμὸς

versi quidem domum reuertemur; sed vos tamen, vt solos dicto audientes, fidissimorum loco habebit, et ad praesidia, et ad praefecturas cohortium, ac si quidem aliud etiam quid fuerit, quod requiretis, scio vos ab Cyro, vestri studioso, impetraturos.

15. Quae quum illi audissent, obtemperabant; ac prius, quam alii responderent, traiiciebant. Quos vbi Cyrus transmisisse animaduerteret, magnam voluptatem cepit, ac statim ad eas copias Glun cum his verbis misit: Equidem vos iam laudo, verum vt vos vicissim me laudetis, mihi curae erit, aut pro Cyro me non amplius habebitis.

16. Milites magna spe concepta, fausta feliciaque ipsi omnia precabantur. Menoni etiam magnifica munera misisse ferebatur. Quibus peractis, et ipse transmittebat, et vniuersus eum exercitus sequebatur; ac nemo ex iis, qui amnem traiiciebant, supra mamillas madefactus fuit.

17. Affirmabant Thapsaceni, nunquam alias id flumen pedibus

ταμὸς διαβατὸς γένοιτο πεζῇ, εἰ μὴ τότε, ἀλλὰ πλοίοις· ἃ τότε Ἀβροκόμας προϊὼν κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῇ. ἐοικέναι δὲ θεῖον εἶναι, καὶ σαφῶς ὑπουργῆσαι τὸν ποταμὸν Κύρῳ, ὡς βασιλεύσοντι.

ιή. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας σταθμοὺς ἐνέα, παρασάγγας πεντήκοντα, καὶ ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀράξην ποταμόν. ἐνταῦθα ἦσαν κῶμαι πολλαί, μεσταὶ σίτου καὶ οἴνου. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐπεσιτίσαντο. 17.

ΚΕΦ. ε'.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Ἀραβίας, τὴν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων, σταθμοὺς ἑπτὰ πέντε, παρασάγγας τριάκοντα καὶ πέντε. ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ ἦν μὲν ἡ γῆ πεδίον, ἅπαν ὁμαλὸν ὥσπερ θάλαττα, ἀψινθίου δὲ πλῆρες. εἰ δέ τι καὶ ἄλλο ἐνῆν ὕλης ἢ καλάμου, ἅπαντα ἦσαν εὐώδη, ὥσπερ ἀρώματα. 1.

β'. Δένδρον δ' οὐδὲν ἐνῆν· θηρία δὲ, πλεῖστοι μὲν οἱ ἄγριοι ὄνοι,

bus tranſmiſſum fuiſſe, quam hoc tempore: quippe quod nauigiis tantum traiiciatur, quae praecedens ante ipſos Abrocomas exuſſerat, ne Cyrus traiiceret. Res quidem ipſa diuinitus accidere viſa eſt, quaſi fluuius ipſe Cyro regnaturo cederet.

18. Deinceps per Syriam progreditur caſtris IX, paraſangas L, et ad Araxem fluuium peruenium. Heic vici multi erant, frumento et vino referti. Quamobrem triduum ibidem haerent, et commeatum comparant.

CAP. V.

Hinc per Arabiam, quum Euphratem haberet ad dextram, caſtris quinque, paraſangas XXXV per ſolitudinem conficit. Hoc loco planities tota maris inſtar aequabilis erat, abſinthio plena. Si quid aliud habebat vel fruticeti, vel arundinum, ea vero vniuerſa inſtar aromatum erant fragrantia.

2. Arbor quidem certe nulla erat. Ex feris habebat ſyluestres

ὄνοι, ὰκ ὀλίγαι δὲ στρθοὶ αἱ μεγάλαι· ἐνῆσαν δὲ καὶ ὠτίδες καὶ δορκάδες. ταῦτα δὲ τὰ θηρία οἱ ἱππεῖς ἐδίωκον ἐνίοτε. καὶ οἱ μὲν ὄνοι, ἐπεί τις διώκοι, προδραμόντες ἀνεισήκεσαν· (πολὺ γὰρ τῶ ἵππω θᾶττον ἔτρεχον) καὶ πάλιν ἐπεὶ πλησιάζοι ὁ ἵππος, ταυτὰ ἐποίουν. ὥστε ὰκ ἦν λαβεῖν, εἰ μὴ διαστάντες οἱ ἱππεῖς θηρῶεν διαδεχόμενοι τοῖς ἵπποις. τὰ δὲ κρέα τῶν ἁλισκομένων ἦν παραπλήσια τοῖς ἐλαφείοις, ἀπαλώτερα δέ.

γ'. Στρθὸν δὲ ὰδεὶς ἔλαβεν. οἱ δὲ διώξαντες τῶν ἱππέων ταχὺ ἐπαύοντο· πολὺ γὰρ ἀπέπτα ἀποφεύγουσα, τοῖς μὲν ποσὶ δρόμῳ, ταῖς δὲ πτέρυξιν ἄρασα, ὥσπερ ἱστίῳ χρωμένη. τὰς δὲ ὠτίδας, ἄν τις ταχὺ ἀνίστη, ἔστι λαμβάνειν· πέτονται γὰρ βραχύ, ὥσπερ περδικες, καὶ ταχὺ ἀπαγορεύουσι· τὰ δὲ κρέα αὐτῶν ἡδίστα ἦν.

δ'. Πορευόμενοι δὲ διὰ ταύτης τῆς χώρας, ἀφικνῦνται ἐπὶ τὸν Μασκᾶν ποταμὸν, τὸ εὖρος πλεθριαῖον. ἐν-

asinos quamplurimos, ac struthiocamelos grandes haud paucos. Erant heic et otides et damae. Atque has feras equites nonnunquam infectabantur. Asini quidem illi, si quis persequeretur, praecurrebant, ac deinde restitabant, quod multo velocius equo currerent; et rursus equo propius accedente, idem factitabant. Itaque capi non poterant, nisi ex interuallo distarent equites, atque aliis alii succedentes, eos venando vrgerent. Si quae caperentur, carnes habebant cerninis quidem illas consimiles, sed aliquanto teneriores.

3. Struthiocamelum nemo cepit, adeoque qui persequuti eos fuerant equites, cito desierunt. Nam volando fugiebat, quum et pedum cursu, et alis expansis pro velo vteretur. Otidas, si quis celeriter suscitet, licet capere. Nam breue ad interuallum, tanquam perdices, volant, et celeriter defatigantur. Carnes harum suauissimae erant.

4. Facto per hanc regionem itinere, ad Mascam fluuium perueniunt, cuius erat latitudo plethri

ἐνταῦθα ἦν πόλις ἐρήμη μεγάλη, ὄνομα δὲ αὐτῇ Κορσωτὴ, περιερρεῖτο δὲ αὖτη ὑπὸ τῦ Μασκᾶ κύκλῳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐπεσιτίσατο τὸ στράτευμα.

ε. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σαθμοὺς ἐρήμους τρεισκαίδεκα, παρασάγγας ἐνενήκοντα, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων, καὶ ἀφικνεῖται ἐπὶ πύλας. ἐν τούτοις τοῖς σαθμοῖς πολλὰ τῶν ὑποζυγίων ἀπώλετο ὑπὸ τῦ λιμῦ· ἡ γὰρ ἦν χόρτος, οὐδὲ ἄλλο δένδρον ὤδει, ἀλλὰ ψιλὴ ἦν ἅπασα ἡ χώρα. οἱ δὲ ἐνοικῦντες, ὄνους ἀλέτας περὶ τὸν ποταμὸν ὀρύττοντες, καὶ ποιῦντες, εἰς Βαβυλῶνα ἦγον καὶ ἐπώλων, καὶ ἀνταγοράζοντες σῖτον ἔζων. 5.

ς. Τὸ δὲ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε, καὶ πρίασθαι οὐκ ἦν, εἰ μὴ ἐν τῇ Λυδίᾳ ἀγορᾷ, ἐν τῷ Κύρῳ βαρβαρικῷ, τὴν καπίθην ἀλεύρων ἢ ἀλφίτων, τεττάρων σίγλων. ὁ δὲ σίγλος δύναται ἑπτὰ ὀβολὸς καὶ ἡμιοβόλιον Ἀττικός. ἡ δὲ καπίθη δύο χοίνικας Ἀττικὰς ἐχώ-

thri vnius. Heic vrbs erat ampla quidem illa, sed deserta, cui nomen Corsote, et quam Mascas vndique circumfluebat. Manserunt hoc loco triduum, et exercitui frumentatione prospiciebatur.

5. Hinc castris decimis tertiis, per loca deserta, parasangas nonaginta conficit, Euphratem fluuium ad dextram retinens, et ad portas siue fauces montium peruenit. In his stationibus multa iumenta fame peribant. Nam neque pabulum heic erat, neque vlla vsquam arbor; sed regio vniuersa nuda erat et vacua. Incolae vero lapides molares propter flumen effodiebant, et formatos, Babylonemque vectos vendebant: proque hoc pretio frumento comparato, vitam sustinebant.

6. Iam frumentum milites defecerat, neque coëmendi eius facultas erat reliqua, nisi in foro Lydio, illorum barbarorum in castris, qui Cyrum sequebantur: vbi farinae capitha siclis quatuor vendebatur. Siclus septem Atticis obolis et semisse valet, ac duos choenices Atticos capitha continebat.

ἐχώρει. κρέα ἂν ἐσθίοντες οἱ στρατιῶται διεγίγνοντο.

ζ'. Ἦν δὲ τούτων τῶν σταθμῶν, ὃς πάνυ μακρὰς ἤλαυνεν, ὁπότε ἢ πρὸς ὕδωρ βάλοιτο διατελέσαι, ἢ πρὸς χιλόν. καὶ δή ποτε στενοχωρίας καὶ πηλῶ φανέντος ταῖς ἁμάξαις δυσπορεύτου, ἐπέσχε ὁ Κῦρος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἀρίστοις καὶ εὐδαιμονεστάτοις, καὶ ἔταξε Γλοῦν καὶ Πίγρητα, λαβόντας τῶ βαρβαρικῶ στρατῶ συνεκβιβάζειν τὰς ἁμάξας.

η'. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει αὐτῷ σχολαίως ποιεῖν, ὥσπερ ὀργῇ ἐκέλευσε τοὺς περὶ αὐτὸν Πέρσας τοὺς κρατίστους συνεπισπεῦσαι τὰς ἁμάξας. ἔνθα δὴ μέρος τι τῆς εὐταξίας ἦν θεάσασθαι. ῥίψαντες γὰρ τὰς πορφυρᾶς κάνδυς, ὅπῃ ἕκαστος ἔτυχεν ἑστηκώς, ἵεντο, (ὥσπερ ἂν δράμοι τις περὶ νίκης,) καὶ μάλα κατὰ πρανοῦς γηλόφου, ἔχοντες τούτους τε τοὺς πολυτελεῖς χιτῶνας, καὶ τὰς ποικίλας ἀναξυρίδας. ἔνιοι δὲ καὶ

nebat. Quamobrem fe carnibus milites fuſtentabant.

7. Et nonnullae ex his ſtationibus admodum longo ex interuallo diſtabant, quoties vel ad aquam, vel ad pabulum peruenire ſuos volebat. Quin aliquando, quum vias angulias, lutumque offenderent, quod a plauſtris penetrari non poſſet, Cyrus cum eis, quos ſecum habebat praeſtantiſſimos et fortunatiſſimos, reſiitit; ac Clun Pigretemque cum barbarorum copiis, extrahere de luto plauſtra iuſſit.

8. Quum autem illi hoc lente Cyro facere viderentur, quaſi indignabundus, ſummā penes ſe auctoritate Perſas currus expedire celeriter coniunctis operis mandabat. Heic vero non omnino nullum parentis imperio modeſtiae indicium videre licuiſſet. Nam purpureis veſtibus, quas candyas vocant, abiectis eo loco, quo forte quilibet ſtabat, quaſi quiſpiam de victoria curreret, collem admodum etiam praecipitem ſubibant; quum magni pretii tunicas haberent, et variis coloribus cali-

gas

καὶ ϛρεπτὰς περὶ τῷ τραχήλῳ, καὶ ψελλια ἐπὶ τῶν χειρῶν. εὐθὺς δὲ σὺν τούτοις εἰσπηδήσαντες εἰς τὸν πηλὸν, θᾶττον ἢ ὥς τις ἂν ᾤετο, μετεώρους ἐξεκόμισαν τὰς ἁμάξας.

θ'. Τὸ δὲ σύμπαν, δῆλος ἦν Κῦρος σπεύδων πᾶσαν τὴν ὁδὸν, καὶ ὁ διατρίβων, ὅπως μὴ ἐπισιτισμὸς ἕνεκα, ἢ τινὸς ἄλλης ἀναγκαίης ἐκαθέζετο· νομίζων, ὅσῳ μὲν ἂν θᾶττον ἔλθοι, τοσούτῳ ἀπαρασκευαϛοτέρῳ βασιλεῖ μαχεῖσθαι, ὅσῳ δὲ σχολαιότερον, τοσούτῳ πλέον βασιλεῖ συναγείρεσθαι ϛράτευμα. καὶ συνιδεῖν ὁ' ἦν τῷ προσέχοντι τὸν νῶν, ἡ βασιλέως ἀρχὴ πλήθει μὲν χώρας καὶ ἀνθρώπων ἰσχυρὰ ἦσα, τῷ δὲ μήκει τῶν ὁδῶν, καὶ τῷ διεσπάσθαι τὰς δυνάμεις, ἀσθενὴς, εἴ τις διὰ ταχέων τὸν πόλεμον ποιοῖτο.

ι. Πέραν δὲ τοῦ Εὐφράτου, κατὰ τὰς ἐρήμους ϛαθμὰς, ἦν πόλις εὐδαίμων καὶ μεγάλη, ὄνομα δὲ Καρμάνδη. ἐκ ταύτης οἱ ϛρατιῶται ἠγόραζον τὰ ἐπιτήδεια, σχε-

gas, nonnulli etiam torques circa collum, et circum manus armillas. Nihilominus ſtatim cum his in lutum inſilientes, citius opinione cuiuſquam, plauſtra in ſublime ſublata exportabant.

9. Ad ſummam, res ipſa declarabat, Cyrum itineri feſtinationem addere, neque diuſius vſquam haerere, niſi frumentationis vel alterius neceſſariae rei cauſſa alicubi ſubſiſteret. Exiſtimabat enim, tanto ſe imparatiore cum rege dimicaturum, quanto celerius ipſe acceſſiſſet: quanto autem tardius, tanto maiores regi copias coactum iri. Neque non intelligere poterat, quicunque rem attentius conſideraret, regis imperium, regionis quidem illud amplitudine, hominumque copia firmum eſſe: verum et ob itinerum prolixitatem, et quia copiae hinc indeſſiuulſae ſint, idem illud imbecillum eſſe, ſi quis celeriter bellum gerat.

10. Vltra Euphratem, verſus illas ſtationes deſertas, tum opulenta tum magna vrbs erat, cui nomen Carmanda. Ex hac ſibi milites commeatum comparabant,

σχεδίαις διαβαίνοντες ὧδε. δι.φθέρας, ἃς εἶχον στεγάσματα, ἐπίμπλασαν χόρτα κάΦε. εἶτα συνῆγον καὶ συνέσπων, ὡς μὴ ἅπτεσθαι* τῆς κάρΦης τὸ ὕδωρ. ἐπὶ τάτων διέβαινον, καὶ ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια, οἶνόν τε ἐκ τῆς βαλάνα πεποιμένον τῆς ἀπὸ τᾶ Φοίνικος, καὶ σῖτον μελίνης. τᾶτο γὰρ ἦν ἐν τῇ χώρᾳ πλεῖστον.

11 ια'. Αμφιλεξάντων δέ τι ἐνταῦθα τῶν τε τᾶ Μένωνος στρατιωτῶν καὶ τᾶ Κλεάρχα, ὁ Κλέαρχος κρίνας ἀδικεῖν τὸν τᾶ Μένωνος, πληγὰς ἐνέβαλεν· ὁ δ' ἐλθὼν πρὸς τὸ ἑαυτᾶ στράτευμα, ἔλεγεν. ἀκάσαντες δ' οἱ στρατιῶται, ἐχαλέπαινον, καὶ ὠργίζοντο ἰσχυρῶς τῷ Κλεάρχῳ.

12 ιβ'. Τῇ δ' αὐτῇ ἡμέρᾳ Κλέαρχος ἐλθὼν ἐπὶ τὴν διάβασιν τᾶ ποταμᾶ, καὶ ἐκεῖ κατασκεψάμενος τὴν ἀγοράν, ἀΦιππεύει ἐπὶ τὴν αὐτᾶ σκηνὴν διὰ τᾶ Μένωνος στρατεύματος, σὺν ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτόν. Κῦρος δ' ὔπω ἦκεν, ἀλλ' ἔτι προσήλαυνε. τῶν δὲ Μένωνος στρατιωτῶν ξύλα

dum ratibus, opera tumultuaria confectis, in hunc modum traiiciebant: pelles eas, quibus vtebantur pro tegumentis, leui foeno referciebant; ac deinde futuris arctius innctis prohibebant, ne aqua pertingere ad paleas posset. His ergo traiiciebant, commeatumque comportabant; videlicet vinum ex palmulis factum, et panici frumentum. Nam huius in ea regione maxima erat copia.

11. Caeterum orta inter Menonis et Clearchi milites hoc loco controuersia, Clearchus Menonis militem, iudicio suo illatae reum iniuriae, verberibus caedi iussit. Is ad exercitum suum reuersus, rem exponit. Quo milites cognito, molestie ferebant, et Clearcho succensebant grauiter.

12. Eodem die Clearchus, quum ad traiectum fluminis accessisset, foro venalium rerum ibidem inspecto, ad tabernaculum suum per Menonis castra cum suis perpaucis equo reuehebatur. Cyrus autem nec dum venerat, sed adhuc erat in itinere, vt accederet. Quum vero quidam e Menonis militibus ligna

* Al. κεφῆς.

ξύλα σχίζων τις, ὡς εἶδε τὸν Κλέαρχον διελαύνοντα, ἧσι τῇ ἀξίνῃ. καὶ ὁ μὲν αὐτὸν ἁμαρτεν, ἄλλος δὲ λίθῳ, καὶ ἄλλος, εἶτα πολλοί, κραυγῆς γενομένης.

ιγ'. Ὁ δὲ καταφεύγει εἰς τὸ ἑαυτῶ στράτευμα, καὶ εὐθὺς παραγγέλλει εἰς τὰ ὅπλα, καὶ τοὺς μὲν ὁπλίτας ἐκέλευσεν αὐτῶ μεῖναι, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ γόνατα θέντας· αὐτὸς δὲ λαβὼν τοὺς Θρᾷκας καὶ τοὺς ἱππέας, οἳ ἦσαν αὐτῷ ἐν τῷ στρατεύματι πλείους ἢ τετταράκοντα, (τούτων δ' οἱ πλεῖστοι Θρᾷκες) ἤλαυνεν ἐπὶ τοὺς Μένωνος, ὥστε ἐκείνους ἐκπεπλῆχθαι, καὶ αὐτὸν Μένωνα, καὶ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὅπλα. οἱ δὲ καὶ ἔσασαν ἀπορῶντες τῷ πράγματι. 13.

ιδ'. Ὁ δὲ Πρόξενος (ἔτυχε γὰρ ὕστερον πρόσω, καὶ τάξις αὐτῷ ἑπομένη τῶν ὁπλιτῶν) εὐθὺς ὃν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων, ἔθετο τὰ ὅπλα, καὶ ἐδεῖτο τοῦ Κλεάρχου μὴ ποιεῖν ταῦτα. ὁ δὲ ἐχαλέπαινεν, ὅτι αὐτῷ ὀλίγου δέησαντος καταλευσθῆναι, πράως λέγοι τὸ αὐτῷ πάθος· ἐκέλευέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίσασθαι. 14.

ιέ. Ἐν

ligna ſcinderet, viſo Clearcho, qui eques tranſiret, ſecurim in eum coniicit, et ab illo quidem hic aberrat: verum alius eum lapide petebat, et item alius, excitatoque clamore permulti.

13. Clearchus ſua in caſtra fuga elabitur, ac ſtatim arma capi mandat, granifque armaturae militibus iſtic ſubſiſtere iuſſis, et ante pedes ſcuta collocare; cum Thracibus et equitibus ipſe, quos in agmine ſuo ſupra quadraginta habebat, et eos maxima ex parte Thraces, ſic aduerſus Menonis milites prouehitur, vt et illi vna cum ipſo Menone terrore perculſi ad arma concurrerent. Stabant autem nonnulli, incerti prorſus quid agerent.

14. Proxenus autem, qui tandem forte cum grauis armaturae militum acie acceſſerat, ſtatim ductis inter vtroſque copiis, arma deponebat †, et Clearchum rogabat, ne haec faceret. Ferebat ille grauiter, quod, cum parum abfuiſſet, quin lapidibus obrutus periiſſet, lenibus verbis acerbum caſum ſuum extenuaret. Denique de medio excederet, iubebat.

 15. In-

† Al. armatus conſtitit, ſ. armis rite diſpoſitis conſtitit.

15. ιε'. Ἐν τούτῳ δὲ, ἐπεὶ ἦκε Κῦρος, καὶ ἐπύθετο τὸ πρᾶγμα, εὐθὺς ἔλαβε τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, καὶ σὺν τοῖς παροῦσι τῶν πλείστων * ἦκεν ἐλαύνων εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει ὧδε· Κλέαρχε, καὶ Πρόξενε, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες Ἕλληνες, οὐκ ἴστε ὅ, τι ποιεῖτε. εἰ γάρ τινα ἀλλήλοις μάχην συνάψετε, νομίζετε ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἐμέ τε κατακεκόψεσθαι, καὶ ὑμᾶς οὐ πολὺ ἐμοῦ ὕστερον· κακῶς γὰρ τῶν ἡμετέρων ἐχόντων, πάντες ἴστε, ὅς ὁρᾶτε, βάρβαροι πολεμιώτεροι ἡμῖν ἔσονται τῶν παρὰ βασιλεῖ ὄντων.„ 16. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέαρχος, ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο, καὶ παυσάμενοι ἀμφότεροι κατὰ χώραν ἔθεντο τὰ ὅπλα.

ΚΕΦ. σ'.

1. Ἐντεῦθεν προϊόντων, ἐφαίνετο ἴχνη ἵππων καὶ κόπρος· εἰκάζετο δὲ εἶναι ὁ στῖφος ὡς δισχιλίων ἵππων. ἦσαν προϊόντες ἑκαὸν καὶ χιλὸν, καὶ εἴ τι ἄλλο χρήσιμον

15. Interea quum adueniſſet Cyrus, ac rem totam percepiſſet, mox fumtis in manus armis, vna cum maxima illorum manu, qui aderant, in medium aduehitur, et huiuſmodi quaedam inquit: Neſcitis plane, quid agatis, Clearche, tuque Proxene, ac Graeci caeteri, qui adeſtis. Nam ſi proelio inter vos congrediemini, exiſtimare debetis, et me hoc ipſo die, et vos non multo poſt, ad internecionem caeſum iri. Nam ſi non recte noſtrae res affectae fuerint, omnes hi barbari, quos cernitis, nobis infenſiores erunt; quam ii qui regis partes tuentur. Quae verba quum Clearchus audiiſſet, ad ſe rediit; et ambo, facto irafcendi fine, arma (*ſuo loco*) deponebant.

CAP. VI.

Inde quum procederent, ex equorum veſtigiis et ſtercore, quae conſpiciebantur, coniecturam faciebant, fuiſſe iſtic iter tritum pedibus equorum ad duo millia. Hi praecundo, tum pabulum, tum ſi quid aliud eſſet vſui

* Muretus vult: σὺν τοῖς πλείστοις τῶν παρόντων. Hutchinſonus coniicit: πιεζῶν, pro πλείστων.

σιμον ἦν. Ὀρόντας δὲ Πέρσης ἀνὴρ, γένει τε προσήκων βασιλεῖ, καὶ τὰ * πολέμια λεγόμενος ἐν τοῖς ἀρίστοις Περσῶν, ἐπιβουλεύει Κύρῳ, καὶ πρόσθεν πολεμήσας.

β'. Καταλλαγεὶς δὲ ἔτος Κύρῳ, εἶπεν· εἰ αὐτῷ δοίη ἱππέας χιλίους, ὅτι τὰς προκατακαίοντας ἱππέας ἢ κατακαίνοι ἂν ἐνεδρεύσας, ἢ ζῶντας πολλοὺς αὐτῶν ἕλοι, καὶ κωλύσειε τοῦ καίειν ἐπιόντας, καὶ ποιήσειεν ὥστε μή ποτε δύνασθαι αὐτοὺς, ἰδόντας τὸ Κύρου στράτευμα, βασιλεῖ διαγγεῖλαι. τῷ δὲ Κύρῳ ἀκούσαντι ταῦτα ἐδόκει ὠφέλιμα εἶναι· καὶ ἐκέλευεν αὐτὸν λαμβάνειν μέρος παρ' ἑκάστου τῶν ἡγεμόνων.

γ'. Ὁ δὲ Ὀρόντας, νομίσας ἑτοίμους αὐτῷ εἶναι τοὺς ἱππέας, γράφει ἐπιστολὴν παρὰ βασιλέα, ὅτι ἥξοι ἔχων ἱππέας ὡς ἂν δύνηται πλείστους· ἀλλὰ φράσαι τοῖς ἑαυτοῦ ἱππεῦσιν ἐκέλευεν, ὡς φίλιον αὐτὸν ὑποδέχεσθαι. ἐνῆν δ' ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ τῆς πρόσθεν φιλίας ὑπομνήματα, καὶ πίστεως.

vsui futurum, exurebant. Erat quidam Orontas Persa, qui genere familiam regis attingebat, et inter Persas rerum bellicarum peritia excellere ferebatur. Is Cyro insidias facere instituit, atque etiam ante hoc tempus arma contra Cyrum ceperat.

2. Tamen modo reconciliatus, aiebat; si mille sibi equites traderet, aut structis insidiis, equites illos incendiis omnia vastantes se interemturum, aut multos in potestatem suam vivos redacturum; prohibiturumque, ne accedendo reliqua incenderent: facturum denique ne vlli vnquam renuntiare regi possent, quod vidissent Cyri exercitum. Quae quum audiisset Cyrus, visa ei sunt e re sua futura. Quamobrem iussit, vt a singulis ducibus copiarum partem acciperet.

3. Orontes, qui existimaret, paratos sibi equites fore, literas ad regem scribit, venturum se cum equitatu quam posset maximo: saltem dici iuberet equitibus suis, vt se tanquam amicum exciperent. Eadem in epistola pristinam regi amicitiam ac fidem in memoriam

* Al. verius πολεμικά.

πίστεως. ταύτην τὴν ἐπιστολὴν δίδωσι πιστῷ ἀνδρί, ὡς ᾤετο.

δ'. Ὁ δὲ λαβών, Κύρῳ δείκνυσιν. ἀναγνὰς δὲ αὐτὴν Κῦρος, συλλαμβάνει Ὀρόντην, καὶ συγκαλεῖ εἰς τὴν αὐτῆ σκηνὴν Περσῶν τοὺς ἀρίστους τῶν περὶ αὐτὸν ἑπτά· καὶ τοὺς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὺς ἐκέλευεν ὁπλίτας ἀγαγεῖν, τάττας δὲ θεᾶσθαι τὰ ὅπλα περὶ τὴν αὐτῆ σκηνήν. οἱ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, ἀγαγόντες ὡς τρισχιλίους ὁπλίτας.

ε. Κλέαρχον δὲ καὶ εἴσω παρεκάλεσε σύμβουλον, ὅς γε καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει προτιμηθῆναι μάλιστα τῶν Ἑλλήνων. ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, ἐξήγγειλε τοῖς Φίλοις τὴν κρίσιν τὸ Ὀρόντου, ὡς ἐγένετο. ἀ γὰρ ἀπόῤῥητον ἦν. ἔφη δὲ Κῦρον ἄρχειν τῆ λόγω ὧδε.

ς'. Παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἄνδρες Φίλοι, ὅπως σὺν ὑμῖν βουλευόμενος ὅ, τι δικαιότατον καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων, τοῦτο πράξω περὶ Ὀρόντου τουτουί. τοῦτον γὰρ πρῶ-

revocabat, eamque homini, quemadmodum ipse existimabat, fideli tradebat.

4. Is quum primum eam accepisset, Cyro ostendit: qui ea lecta, comprehendit Orontam; et ad tabernaculum suum Persas septem, auctoritate apud se praestantissimos, arcessit; Graecorumque duces iubet grauis armaturae milites adducere, qui cum armis tabernaculum suum circumsisterent. Parebant illi, circiterque militum armaturae grauis tria millia ducebant.

5. Clearchum intro vocatum etiam in consilium adhibebat, quod is tum ipsi, tum caeteris, Graecos longe dignitate videretur antecellere. Quumque post ille de tabernaculo exisset, quo pacto de Oronta iudicium factum fuisset, amicis narrabat: quippe qui rem silentio tegere iussus non esset. Aiebat autem, Cyrum fecisse dicendi principium huiusmodi quoddam:

6. Equidem vos, amici, huc aduocari volui, quo de vestri consilii sententia, de hoc Oronta id statuam, quod et ad Deos, et ad homines aequissimum fuerit. Hunc primum

pater

πρῶτον μὲν ὁ ἐμὸς πατὴρ ἔδωκεν ὑπήκοον ἐμοὶ εἶναι. ἐπεὶ δὲ ταχθεὶς, ὡς ἔφη αὐτὸς, ὑπὸ τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ, ἔτος ἐπολέμησεν ἐμοὶ, ἔχων τὴν ἐν Σάρδεσιν ἀκρόπολιν, καὶ ἐγὼ αὐτὸν προσπολεμῶν ἐποίησα, ὥστε δόξαι τάττῳ τῷ πρὸς ἐμὲ πολέμῳ παύσασθαι, καὶ δεξιὰν ἔλαβον καὶ ἔδωκα.

ζ'. Μετὰ ταῦτα, ἔφη, Ὀρόντα, ἔστιν ὅ, τι σε ἠδίκησα; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι οὔ. πάλιν ὁ Κῦρος ἠρώτα· ἀκοῦν ὕστερον, ὡς αὐτὸς σὺ ὁμολογεῖς, οὐδὲ ὑπ' ἐμοῦ ἀδικούμενος, ἀποστὰς εἰς Μυσοὺς, κακῶς ἐποίεις τὴν ἐμὴν χώραν, ἤ, τι ἐδύνω; ἔφη ὁ Ὀρόντης. ἀκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος. ὁπότ' οὖν ἔγνως τὴν σεαυτοῦ δύναμιν, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος βωμὸν μεταμεμελῆσθαί σοι ἔφησθα, καὶ πείσας ἐμὲ, πίστα πάλιν ἔδωκάς μοι, καὶ ἔλαβες παρ' ἐμοῦ; καὶ ταῦθ' ὡμολόγει ὁ Ὀρόντης.

η'. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀδικηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ, νῦν τοτρίτον ἐπιβουλεύων μοι φανερὸς γέγονας; εἰπόντος δὲ τοῦ Ὀρόντου

pater meo ſub imperio eſſe voluit. Poſtea fratris mei iuſſu, quemadmodum ipſe faſſus eſt, aduerſum me arma cepit. Sardium arce occupata. Ego vero bello hominem perſequens, effeci, vt abſtinendum ſibi a bello aduerſus me putaret; adeoque dextram ipſi et dedi, et accepi.

7. Poſt haec, ait, vllane te iniuria affeci, Oronta? Quum is reſponderet, Nulla; rurſus interrogat Cyrus: Ergo deinceps, vt quidem ipſe proliteris, nullo me lacſus, nonne facta ad hoſtes defectione, agrum meum, quacunque ratione poteras, infeſtum habuiſti? Factum, Orontes ait. Ergo quum rurſus, quae tuae vires eſſent, agnoſceres; nonne ad aram Dianae acceſſiſti, ac poenituiſſe te facinoris tui dixiſti, mihique perſuaſo fidem dediſti, et accepiſti? Haec itidem Orontes faſſus eſt.

8. Quanam igitur, ait Cyrus, affectus a me iniuria, tertium modo mihi deprehenſus es inſidias ſtruere? Quum nulla ſe affectum Orontes iniuria dice-

rel,

τῳ ὅτι ἀδὲν ἀδικηθεὶς, ἠρώτησεν ὁ Κῦρος αὐτὸν, ὁμολογεῖς ἂν περὶ ἐμὲ ἄδικος εἶναι; ἦ γὰρ ἀνάγκη, ἔφη ὁ Ὀρόντης. ἐκ τούτου πάλιν ἠρώτησεν ὁ Κῦρος· ἔτι ἂν ἂν γένοιτο τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ πολέμιος, ἐμοὶ δὲ καὶ φίλος καὶ πιστός; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀδ' εἰ γενοίμην, ὦ Κῦρε, σοί γ' ἂν ἔτι ποτὲ δόξαιμι.

θ'. Πρὸς ταῦτα ὁ Κῦρος εἶπε τοῖς παροῦσιν· ὁ μὲν ἀνὴρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, ταῦτα δὲ λέγει· ὑμῶν δὲ σὺ πρῶτος, ὦ Κλέαρχε, ἀπόφηναι γνώμην ὅ, τι σοι δοκεῖ. Κλέαρχος δὲ εἶπε τάδε· Συμβουλεύω ἐγὼ τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδὼν ποιεῖσθαι ὡς τάχιστα· ὡς μηκέτι δέοι τοῦτον φυλάττεσθαι, ἀλλὰ σχολὴ ἡμῖν, τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι, τοὺς ἐθέλοντας φίλους τούτους εὖ ποιεῖν.„

ι'. Ταύτῃ δὲ τῇ γνώμῃ ἔφη καὶ τοὺς ἄλλους προσθέσθαι. μετὰ ταῦτα κελεύοντος Κύρου ἐλάβοντο τῆς ζώνης τὸν Ὀρόντην, ἐπὶ θανάτῳ, ἅπαντες ἀναστάντες, καὶ οἱ συγγενεῖς. εἶτα δὲ ἐξῆγον αὐτὸν οἷς προσεταχθή. ἐπεὶ δὲ εἶδον

rel, Cyrus eum interrogat: Ergone te fateris in me iniurium esse? Id quidem necesse est, ait Orontes. Tum rursum Cyrus: Etiamne deinceps fratri meo hostis fueris, mihique amicus et fidus? Cui ille: Tametsi maxime fim, respondit: tibi tamen, Cyre, non amplius fidus videbor.

9. Ad quae verba Cyrus iis, qui aderant, ait: Hic quidem huiusmodi tum fecit, tum fatetur: vestrum vero tu primus dicito, Clearche, sententiam tuam. Is Clearchus: Equidem censeo, ait, hunc hominem quamprimum e medio tollendum esse, ne deinceps necesse sit ab ipso nos cauere; sed otium nobis sit, quod hunc attinet, de iis, qui amici nobis esse volunt, bene promerendi.

10. Ad hanc sententiam Clearchus aiebat et caeteros accessisse. Post haec surgentes vniuersi, atque in his etiam propinqui hominis, Cyro sic iubente, cum iudicio necis, zonam Orontae prehenderunt. Deinde quibus hoc negotii datum erat, ipsum educebant: quem quum viderent ii, qui

prius

εἶδον αὐτὸν οἵπερ πρόσθεν προσεκύνουν, καὶ τότε προσεκύνησαν, καίπερ εἰδότες ὅτι ἐπὶ θανάτῳ ἄγοιτο.

ια΄. Επεὶ δὲ εἰς τὴν Αρταπάτα σκηνὴν εἰσήχθη, τοῦ πιστοτάτου τῶν Κύρου σκηπτούχων, μετὰ ταῦτα οὔτε ζῶντα Ορόντην, οὔτε τεθνεῶτα οὐδεὶς πώποτε εἶδεν, οὐδ' ὅπως ἀπέθανεν οὐδεὶς εἰδὼς ἔλεγεν. εἴκαζον δ' ἄλλοι ἄλλως. τάφος δ' οὐδεὶς πώποτε αὐτοῦ ἐφάνη.

ΚΕΦ. δ΄.

Εντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Βαβυλωνίας σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας δώδεκα. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σταθμῷ Κῦρος ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν Ελλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ πεδίῳ, περὶ μέσας νύκτας· (ἐδόκει γὰρ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἕω ἥξειν βασιλέα σὺν τῷ στρατεύματι μαχούμενον) καὶ ἐκέλευε Κλέαρχον μὲν τοῦ δεξιοῦ κέρως ἡγεῖσθαι, Μένωνα δὲ τὸν Θετταλὸν τοῦ εὐωνύμου. αὐτὸς δὲ τοὺς ἑαυτοῦ διέταττε.

β΄. Με-

prius eum summisse venerabantur, etiam tunc eundem illi venerationis honorem exhibebant, tametsi hominem duci ad mortem intelligerent.

11. Posteaquam introductus in Artapatae, quo Cyrus vno sceptrigerorum fidelissimo vtebatur, tabernaculum fuisset; nemo deinceps Orontam vel viuum vel mortuum vnquam vidit, aut dicere certo potuit, quo pacto extinctus esset; aliter aliis suspicantibus. Ne quidem vnquam sepulchri ipsius vllum vestigium extitit.

CAP. VII.

Inde per agrum Babylonium castris tertiis, parasangas XII conficit. Quum castra tertia metatus esset; tam Graecas quam barbaras copias in planitie lustrabat, idque nocte media: existimabat enim regem postridie mane, ineundi proelii caussa, cum copiis adfuturum. Et Clearchum quidem dextrum cornu ducere iubet: Menonem Thessalum, sinistrum. Suos struebat ipse.

2. Postea-

β'. Μετὰ δὲ τὴν ἐξέτασιν, ἅμα τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ αὐτόμολοι παρὰ μεγάλου βασιλέως ἥκοντες ἀπήγγελλον Κύρῳ περὶ τῆς βασιλέως στρατιᾶς. Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν Ελλήνων, συνεβούλευε τότε, πῶς ἂν τὴν μάχην ποιοῖτο· καὶ αὐτοὺς * παρῄνει θαῤῥύνων τοιάδε·

γ'. Ὦ ἄνδρες Ελληνες, οὐκ ἀνθρώπων ἀπορῶν βαρβάρων συμμάχους ὑμᾶς ἄγω, ἀλλὰ νομίζων ἀμείνονας καὶ κρείττους πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον. ὅπως ἂν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας, ἧς κέκτησθε, καὶ ὑπὲρ ἧς ὑμᾶς ἐγὼ εὐδαιμονίζω. εὖ γὰρ ἴσθε, ὅτι τὴν ἐλευθερίαν ἑλοίμην ἂν ἀντὶ ὧν ἔχω πάντων καὶ ἄλλων πολλαπλασίων.

δ'. Οπως δὲ εἰδῆτε εἰς οἷον ἔρχεσθε ἀγῶνα, ἐγὼ ὑμᾶς διδάξω. τὸ μὲν πλῆθος πολύ, καὶ πολλὴ κραυγῇ ἐπίασιν. ἂν δὲ ταῦτα ἀνάσχησθε, τἄλλα καὶ αἰσχύνεσθαί μοι

2. Poſteaquam Iuſiratae copiae fuiſſent, aderant poſtridie magno a rege tranſfugae, qui de exercitu regis Cyro nuntios adferebant. Is, aduocatis Graecorum praetoribus, et cohortium praefectis, quo pacto pugnam inſtitueret, conſultabat; ſimulque cohortatus ipſos, huiuſmodi verbis fiduciam addebat:

3. Ego vos, Graeci, non quod barbarorum mihi deeſſet copia, ſocios belli huc adduxi; ſed quod praeſtare multis vos barbaris exiſtimarem, ideirco mecum ſumendos putaui. Quamobrem date quaeſo operam, vt vos eos exhibeatis, qui libertate, quam obtinetis, et cuius gratia vos equidem beatos arbitror, digni ſitis. Nam ſcire vos volo, me libertatem rebus vniuerſis anteferre, quas polliceor, multoque etiam maioribus aliis.

4. Verum vt intelligatis, quale vobis in certamen ſit deſcendendum; rem omnem vobis aperiam. Hoſtium multitudo ingens eſt, et ingenti cum clamore aduerſarios invadunt. Quae ſi pertuleritis, quoad caetera pudet me dicere,

* Al. αὐτοῖς.

μοι δοκῶ οἵας ἡμῶν γνώσεσθε τὰς ἐν τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους. ὑμῶν δὲ ἀνδρῶν ὄντων, καὶ εὐτόλμων γενομένων, ἐγὼ ὑμῶν τὸν μὲν οἰκαδε βαλόμενον ἀπιέναι τοῖς οἴκοι ζηλωτὸν ποιήσω ἀπελθεῖν, πολλὰς δ' οἴμαι ποιήσειν τὰ παρ' ἐμοὶ αἱρήσεσθαι ἀντὶ τῶν οἴκοι.„

ε. Ἐνταῦθα Γαυλίτης παρὼν, Φυγὰς Σάμιος, πιστὸς δὲ Κύρῳ, εἶπε· "καὶ μήν, ὦ Κῦρε, λέγουσί τινες, ὅτι πολλὰ ὑπισχνῇ νῦν, διὰ τὸ ἐν τοιούτῳ εἶναι τῷ κινδύνῳ τῷ προσιόντος· ἂν δ' εὖ γένηταί τι, οὐ μεμνῆσθαί σε. ἔνιοι δὲ, οὐδ' εἰ μέμνηταί τε καὶ βούλοιο, δύνασθαι ἂν ἀποδοῦναι, ὅσα ὑπισχνῇ.„

ς'. Ἀκούσας ταῦτα ἔλεξεν ὁ Κῦρος· "ἀλλ' ἔστι μὲν ἡμῖν, ὦ ἄνδρες, ἡ ἀρχὴ ἡ πατρῴα, πρὸς μὲν τὴν μεσημβρίαν, μέχρις οὗ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν οἱ ἄνθρωποι· πρὸς δὲ ἄρκτον, μέχρις ὅτου διὰ χειμῶνα. τὰ δ' ἐν μέσῳ τούτων ἅπαντα σατραπεύουσιν οἱ τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ φίλοι. ἢν δ' ἡμεῖς νικήσωμεν,

dicere, quales esse nostros in his terris homines experiemini. Vos si, vt viri estis, etiam audentes vosmet exhibueritis: faciam, vt, quicunque domum redire voluerit, ciuibus suis suspiciendus redeat: quamquam etiam effecturum me arbitrer, vt multi rebus patriis oblatas a me rationes sint anteposituri.

5. Heic quum Gaulites quidam Samius exul adesset, Cyro fidus: Atqui, ait, nonnulli te dicunt, Cyre, multa polliceri hoc tempore, quod tali versaris in periculo, eoque iam imminente. Sed si fortuna prospera vtare, nullius te rei memorem fore. Nonnulli etiam aiunt te, si et memineris, et velis, minime tamen posse praestare, quae te praestaturum polliceare.

6. Quae quum Cyrus audisset: Nobis, inquit, paternum regnum, milites, pertingit versus meridiem ad ea loca, in quibus caloris causa homines habitare nequeunt; versus septentriones ad ea, in quibus nemo hyemis causa habitat. Quae his interiecta sunt omnia, fratris amici, satraparum cum titulo et potestate, obtinent. Quod si nos vicerimus,

μεν, ὑμᾶς δεῖ τὰς ἡμετέρας φίλας τούτων ἐγκρατεῖς ποιῆσαι. ὥστε δ' τοῦτο δέδοικα, μὴ οὐκ ἔχω ὅ, τι δῶ ἑκάστῳ τῶν φίλων, ἂν εὖ γένηται, ἀλλὰ μὴ οὐκ ἔχω ἱκανὰς, οἷς δῶ. ὑμῶν δὲ τῶν Ελλήνων καὶ στέφανον ἑκάστῳ χρησῶν δώσω.„

ζ'. Οἱ δὲ, ταῦτα ἀκούσαντες, αὐτοί τε ἦσαν πολὺ προθυμότεροι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξήγγελλον. εἰσῆσαν δὲ παρ' αὐτὸν οἵ τε στρατηγοὶ, καὶ τῶν ἄλλων Ελλήνων τινὲς, ἀξιοῦντες εἰδέναι, τί σφίσιν ἔσαι, ἐὰν κρατήσωσιν. ὁ δ', ἐμπιπλὰς ἁπάντων τὴν γνώμην, ἀπέπεμπε.

η'. Παρεκελεύοντο δ' αὐτῷ πάντες, ὅσοιπερ διελέγοντο, μὴ μάχεσθαι, ἀλλ' ὀπίσθεν ἑαυτῶν τάττεσθαι. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ Κλέαρχος ὧδέ πως ἤρετο Κῦρον· "οἴει γάρ σοι, ὦ Κῦρε, μαχεῖσθαι τὸν ἀδελφόν; νὴ Δί' ἔφη ὁ Κῦρος, εἴπερ γε Δαρείου καὶ Παρυσάτιδός ἐστι παῖς, καὶ ἐμὸς ἀδελφός, οὐκ ἀμαχεὶ ταῦτα ἐγὼ λήψομαι.„

θ'. Ev-

vicerimus, vos amicos noſtros his per me potiri aequum eſt. Quapropter non eſt quod metuam, ne, quod amicis ſingulis largiar, ſi quidem res ſucceſſerint, habeam: ſed ne non ſatis multos habiturus ſim, quibus dem. Vobis quidem Graecis etiam coronam ſingulis auream dabo.

7. Quae quum illi audiſſent, non ſolum eo nomine multo alacriores erant, ſed eadem aliis quoque renuntiabant. Ingreſſi deinde ad ipſum partim duces, partim quidam de Graecis caeteris, ſcire cupiebant, quid eſſent habituri, ſi vincerent. Hos omnes Cyrus, animis ſpe refertis, dimittit.

8. Quotquot autem cum ipſo colloquerentur, hortabantur eum, ne proeliaretur ipſe, ſed poſt aciem ſuam ſubſiſteret. Atque hoc ipſo tempore Clearchus eum interrogabat, in hanc ſententiam: Exiſtimaſne, Cyre, fratrem tuum proelio tecum decertaturum? Profecto, inquit Cyrus, ſiquidem Darii et Paryſatidis filius eſt, et frater meus, non ſine proelio equidem haec conſequar.

9. Cae-

θ'. Ενταῦθα δὴ ἐν τῇ ἐξοπλισίᾳ ἀριθμὸς ἐγένετο τῶν 10.
μὲν Ελλήνων, ἀσπὶς μυρία καὶ τετρακοσία· πελτασταὶ δὲ
δισχίλιοι καὶ * τετρακόσιοι· τῶν δὲ μετὰ Κύρου βαρβάρων
δεκα μυριάδες, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἀμφὶ τὰ εἴκοσι.
τῶν δὲ πολεμίων ἐλέγοντο εἶναι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μυριά- 11.
δες, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα διακόσια. ἄλλοι δὲ ἦσαν
ἑξακισχίλιοι ἱππεῖς, ὧν ** Αρταγερσης ἦρχεν. οὗτοι δὲ
πρὸ αὐτοῦ βασιλέως τεταγμένοι ἦσαν.

ι'. Τοῦ δὲ βασιλέως στρατεύματος ἦσαν ἄρχοντες, καὶ 12
στρατηγοὶ, καὶ ἡγεμόνες τετταρες, τριάκοντα μυριάδες ἕκα-
στος, *** Αβρωκόμας, Τισσαφερνης, Γωβρύας, Αρβάκης.
τούτων δὲ παρεγενοντο ἐν τῇ μάχῃ ἐνενήκοντα μυριάδες, καὶ
ἅρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα. Αβροκό-
μας γὰρ υστέρησε τῆς μάχης ἡμέρας πεντε, ἐκ Φοινίκης
ἐλαύνων. ταῦτα δὲ ἤγγελλον πρὸς Κῦρον οἱ αὐτομολήσαν- 13.
τες ἐκ τῶν πολεμίων παρὰ μεγάλου βασιλέως πρὸ τῆς μά-
χης· καὶ μετὰ τὴν μάχην οἱ ὕστερον ἐλήφθησαν τῶν πολε-
μίων, ταῦτα ἤγγελλον.

ιά. Εν-

9. Caeterum quum exercitus armaretur, cenſa ſunt Graecorum CCIↃↃ et CCCC, qui ſcutati erant; cetratorum, IICIↃ et CCCC. Barbarorum, qui Cyro militabant, erant CCCIↃↃↃ, currus falcati fere XX. Hoſtium numerus eſſe ferebatur duodecies centena millia, currus falcati CC. Item equitum millia ſex, quibus Artagerſes cum imperio praeerat; et hi ante regem diſpoſiti erant.

10. Regiarum copiarum imperatores, et praetores, et duces quatuor, trecentis millibus ſinguli praeerant Abrocomas, Tiſſaphernes, Gobryas, Arbaces. Verum ex hac multitudine tantum noningenta millia proelio interfuerunt. et currus falcati CL. Nam Abrocomas ſerius ex Phoenicia venit, nimirum die quinto a pugna. Etenim haec Cyro renuntiabant transfugae quidam, qui e caſtris magni Regis ante proelium exceſſerant: et qui, commiſſo iam proelio, deinceps intercepti fuerunt, eadem commemorabant.

11. Hinc

* Al. πεντακόσιοι.

** Al. Αντα γέρσης.

*** Al. Αβροκόμας, Τισσ, Γιβρύας, Αρκάβης.

ιά. Εντεῦθεν δὲ Κῦρος ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας τρεῖς, συντεταγμένῳ τῷ στρατεύματι παντὶ, καὶ τῷ Ελληνικῷ καὶ τῷ βαρβαρικῷ. ὥετο γὰρ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ μαχεῖσθαι βασιλέα. κατὰ γὰρ μέσον τὸν σταθμὸν τεῖχος τάφρος ἦν ὀρυκτὴ, βαθεῖα, τὸ μὲν εὖρος ὀργυιαὶ πέντε, τὸ δὲ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς.

ιβ'. Παρετέτατο δὲ ἡ τάφρος ἄνω διὰ τοῦ πεδίου ἐπὶ δώδεκα παρασάγγας, μέχρι τοῦ Μηδίας τείχους. ἔνθα δὴ εἰσὶν αἱ διώρυχες ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ ῥέουσαι. εἰσὶ δὲ τέτταρες, τὸ μὲν εὖρος πλεθριαῖαι, βαθεῖαι δὲ ἰσχυρῶς, καὶ πλοῖα πλεῖ ἐν αὐταῖς σιταγωγά. εἰσβάλλουσι δὲ εἰς τὸν Ευφράτην, διαλείπουσι δὲ ἑκάστη παρασάγγην, γέφυραι δὲ ἔπεισιν.

ιγ'. Ην δὲ παρ' αὐτὸν τὸν Ευφράτην πάροδος στενὴ, μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς τάφρου, ὡς εἴκοσι ποδῶν τὸ εὖρος. ταύτην δὲ τὴν τάφρον βασιλεὺς μέγας ποιεῖ ἀντὶ ἐρύματος, ἐπειδὴ πυνθάνεται Κῦρον προσελαύνοντα. ταύτην δὴ τὴν πάροδον Κῦρός τε καὶ ἡ στρατιὰ παρῆλθε, καὶ

11. Hinc Cyrus castris vnis, parasangas tres progreditur, quum copias vniuersas, tum Graecas, tum barbaras, instructas duceret. Nam hoc die regem proelium commissurum existimabat. Etenim non longius quam dimidii diei itinere fossa aberat alta, latitudine quinque orgyarum, altitudine trium.

12. Ea per campos sursum versus ad parasangas XII, nimirum vsque ad Mediae castellum, porrigebatur. Quo loco sunt aluei numero quatuor, latitudine plethri, profunditate ingenti; qui ex Tigri flumio deriuantur, atque etiam naues in eis agi frumentariae possunt. Iidem in Euphratem influunt, et parasangae interuallo distant inter se, pontibusque strati sunt.

13. Propter ipsum Euphratem tranlitus erat arctus, inter flumium ac fossam, latitudine fere XX pedum. Hanc fossam magnus Rex pro munimento fecit, postcaquam inaudisset, Cyrum cum exercitu aduentare. Sed tranlitum hunc Cyrus cum exercitu superauit, atque

καὶ ἐγένοντο εἴσω τῆς τάφρου. ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὐκ ἐμαχέσατο βασιλεύς, ἀλλ' ὑποχωρούντων φανερὰ ἦσαν καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων ἴχνη πολλά.

ιδ'. Ἐνταῦθα Κῦρον Σιλανὸν καλέσας τὸν Ἀμβρακιώτην μάντιν, ἔδωκεν αὐτῷ Δαρεικοὺς τρισχιλίους, ὅτι τὴν δεκάτην ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας πρότερον * θυόμενος, εἶπέν αὐτῷ, ὅτι βασιλεὺς οὐ μαχεῖται δέκα ἡμερῶν. Κῦρος δ' εἶπεν· οὐκ ἄρα ἔτι μαχεῖται, εἰ μὴ ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις μαχεῖται. ἐὰν δ' ἀληθεύσῃς, ὑπισχνοῦμαί σοι δέκα τάλαντα. τοῦτο τὸ χρυσίον τότε ἀπέδωκεν, ἐπεὶ παρῆλθον αἱ δέκα ἡμέραι.

ιέ. Ἐπεὶ ** τῇ τάφρῳ οὐκ ἐκώλυε βασιλεὺς τὸ Κύρου στράτευμα διαβαίνειν, ἐδόκει καὶ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπεγνωκέναι τὸ μαχεῖσθαι· ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ Κῦρος ἐπορεύετο ἠμελημένως μᾶλλον. τῇ δὲ τρίτῃ ἐπί τε τοῦ ἅρματος καθήμενος τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, καὶ ὀλίγους ἐν τάξει ἔχων πρὸ αὐτοῦ τὸ δὲ πολὺ αὐτῷ ἀνατεταραγμένον ἐπο-

atque intra foſſam ſeſe recepit. Ac Rex quidem eo die pugnam non commiſit, ſed tum equorum tum hominum retrocedentium multa veſtigia manifeſto cernebantur.

14. Heic Cyrus, arceſſito Silano Ambraciota vate, Daricis eum IIIcIo donauit, quod Cyro, die ante eum diem vndecimo, conſultis prius extis, dixiſſet, regem diebus decem proximis proelium non commiſſurum. Quo tempore Cyrus reſpondit, non amplius ſubiturum aleam proelii, ſi diebus iis non proeliaretur. Quod ſi tu verum dixeris, decem tibi talenta polliceor. Quapropter quum dies illi x praeteriiſſent, aurum hoc ei tunc dedit.

15. Rex vbi Cyri copias foſſam traiicere non prohiberet, viſum eſt Cyro et caeteris, ipſum pugnandi conſilium abiecille. Quamobrem poſtridie Cyrus negligentius iter faciebat. Die tertio etiam in curru ſedens proficiſcebatur, paucis acie inſtructa praeeuntibus. Ipſum militum vulgus, confu-

* Al. πυθόμενος.

** Al. forte melius: ἐπεὶ δ' ἐπὶ τῇ etc. *vbi vero iuxta foſſam rex Cyri copias tranſitu non prohiberet etc.*

ἐπορεύετο, καὶ τῶν ὅπλων τοῖς στρατιώταις πολλὰ ἐπὶ ἁμαξῶν καὶ ὑποζυγίων ἤγετο.

ΚΕΦ. ή.

Καὶ ἤδη τε ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν, καὶ πλησίον ἦν ὁ σαθμὸς, ἔνθα ἔμελλε καταλύσειν, ἡνίκα Παταγύας, ἀνὴρ Πέρσης, τῶν ἀμφὶ Κῦρον * πιστὸς, προφαίνεται ἐλαύνων κατὰ κράτος ἱδρῶντι τῷ ἵππῳ, καὶ εὐθὺς πᾶσιν, οἷς ἐνετύγχανεν, ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς καὶ Ἑλληνικῶς, ὅτι βασιλεὺς σὺν στρατεύματι πολλῷ προσέρχεται, ὡς εἰς μάχην παρασκευασμένος.

β'. Ἔνθα δὴ πολὺς τάραχος ἐγένετο. αὐτίκα γὰρ ἐδόκουν οἱ Ἕλληνες, καὶ πάντες δὲ, ἀτάκτοις σφίσιν ἐπιπεσεῖσθαι. καὶ Κῦρός τε καταπηδήσας ἐκ τοῦ ἅρματος τὸν θώρακα ἐνέδυ, καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον, τὰ παλτὰ εἰς χεῖρας ἔλαβε, τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλεν ἐξοπλίζεσθαι, καὶ καθίστασθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἕκαστον.

γ'. Ἔνθα

sis copiis pergebat, ac plerique in plaustris et iumentis arma vehebant.

CAP. VIII.

Iamque adeo id temporis erat, quo forum frequenti hominum turba refertum esse consuevit, et locus erat in proximo, quo metatis castris subsistere volebat; quum Patagyas Persa, vir ex familiaribus imprimis Cyro fidus, aduehi totis viribus e longinquo conspicitur equo fudante, statimque ad-

2. Tum vero tumultus ingens exortus est, Graecis et caeteris omnibus futurum existimantibus, vt in ipsos non instructos statim irrueret. Atque Cyrus etiam e curru desiliens loricam induebat, equoque conscenso, et arreptis tragulis, denuntiabat vniuersis, vt arma caperent, et suo quisque se loco sisteret.

3. Ibi

* Al. πιστῶν.

γ'. Ενθα δὴ σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσαντο, Κλέαρχος μὲν τὰ δεξιὰ τοῦ κέρατος ἔχων, πρὸς τῷ Ευφράτῃ ποταμῷ, Πρόξενος δὲ ἐχόμενος· οἱ δ' ἄλλοι, μετὰ τοῦτον· Μένων δὲ, καὶ τὸ φράτευμα, τὸ εὐώνυμον κέρας εἶχε τοῦ Ελληνικοῦ. τοῦ δὲ βαρβαρικοῦ, ἱππεῖς μὲν Παφλαγόνες εἰς χιλίους παρὰ Κλέαρχον ἔσασαν ἐν τῷ δεξιῷ, καὶ τὸ Ελληνικὸν πελτασικόν· ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ, Αριαῖός τε ὁ Κύρου ὕπαρχος, καὶ τὸ ἄλλο βαρβαρικόν.

δ'. Κῦρος δὲ, καὶ ἱππεῖς μετ' αὐτοῦ ἑξακόσιοι, * κατὰ τὸ μέσον, ὁπλισμένοι θώραξι μεγάλοις, καὶ παραμυριδίοις, καὶ κράνεσι πάντες, πλὴν Κύρου· Κῦρος δὲ ψιλὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν μάχην καθίσατο. λέγεται δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Πέρσας ψιλαῖς ταῖς κεφαλαῖς ἐν τῷ πολέμῳ διακινδυνεύειν. οἱ δ' ἵπποι ἅπαντες, οἱ μετὰ Κύρου, εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἱππεῖς Ελληνικάς.

ε. Καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας, καὶ ὅπου καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι. νίκα δὲ δειλὴ ἐγένετο, ἐφάνη κονιορτὸς,

3. Ibi tum impigre consiiterunt; Clearchus quidem ad cornu dextrum propter Euphratem fluuium, cui Proxenus contiguus erat, ac posi eum siabant caeteri: laeuum cornu Graecarum copiarum obtinebat Menon, et ipsius agmen. De barbaris, equites mille Paphlagones ad dextrum cornu, propter Clearchum steterunt, itemque Graeci, qui cetris vtebantur. In cornu siniistro Ariaeus, Cyri praefectus, cum barbaricis copiis erat.

4. Cyrus cum equitibus 10c in medio, qui omnes grandibus loricis muniti erant, et femorum tegumentis, et galeis; vnus Cyrus nudo capite, pugnam expectans consiitit. Aiunt caeteros etiam Persas capitibus nudis aleam proelii subire. Habebant et equi omnes, in exercitu Cyri, frontium pectorumque munimenta, et equites ipsi gladios Graecos.

5. Iam meridies erat, nec hostes adhuc conspiciebantur. Verum vbi posimeridianum tempus appetiisset, puluis quidam

* Desideratur in aliis ed. κατὰ τὸ μέσον.

τὸς, ὥσπερ νεφέλη λευκὴ, χρόνῳ δε * συχνῷ ὕστερον, ὥσπερ μελανία τις ἐν τῷ πεδίῳ ἐπιπολύ. ὅτε δὲ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο, τάχα δὴ καὶ χαλκός τις ἤστραπτε, καὶ αἱ λόγχαι, καὶ αἱ τάξεις καταφανεῖς ἐγίγνοντο.

5'. Καὶ ἦσαν ἱππεῖς μὲν λευκοθώρακες ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τῶν πολεμίων· (Τισσαφέρνης ἐλέγετο τάτων ἄρχειν) ἐχόμενοι δὲ τάτων, γερροφόροι· ἐχόμενοι δὲ ὁπλῖται σὺν ποδήρεσι ξυλίναις ἀσπίσιν· (Αἰγύπτιοι δὲ ἅτοι ἐλέγοντο εἶναι) ἄλλοι δὲ ἱππεῖς· ἄλλοι τοξόται. πάντες δὲ ἅτοι κατὰ ἔθνη, ἐν πλαισίῳ πλήρει ἀνθρώπων ἕκαστον ἔθνος ἐπορεύετο.

ζ'. Πρὸ δ' αὐτῶν, ἅρματα διαλείποντα συχνὸν ἀπ' ἀλλήλων, τὰ δρεπανηφόρα λεγόμενα. εἶχον δὲ τὰ δρέπανα ἐκ τῶν ἀξόνων εἰς πλάγιον ἀποτεταμένα, καὶ ὑπὸ τοῖς δίφροις εἰς γῆν βλέποντα, ὡς διακόπτειν ὅτῳ ἐντύχοιεν. ἡ δὲ γνώμη ἦν, ὡς εἰς τὰς τάξεις

visus est, tanquam nubes albicans, et tempore magno interiecto, tanquam nigredo quaedam, diu totum campum occupauit. Quum propius accessissent, statim et aes fulsit, et hastae, et ordines palam conspiciebantur.

6. Ac laeua quidem in parte copiarum hostilium equites erant, loricis albis induti: quibus cum imperio praeesse Tissaphernes perhibebatur. His erant proximi, qui scuta Persica gestabant; succedebant gravis armaturae pedites, cum scutis ligneis, ad pedes vsque tendentibus, qui esse ferebantur Aegyptii. Succedebat et alii tum equites, tum sagittarii. Atque hi omnes per gentes dispositi, agminibus quadratis, iisque plenis, singillatim incedebant.

7. Praeibant currus, qui magnis a se distabant intervallis, et falcati appellabantur. Ii falces habebant, ab ipsis axibus in obliquum porrectas, et sub curruum sellis in terram spectantes, vt, in quamcunque rem incidissent, eam discinderent. Erat autem hoc ipsis consilii, quod currus hos in ordines

* Al. ὀ συχνῷ.

τάξεις τῶν Ελλήνων ἐλόντων καὶ διακοψόντων.

η'. Ο μέντοι Κῦρος εἶπεν, ὅτε καλέσας παρεκελεύετο 11.
τοῖς Ελλησι τὴν κραυγὴν τῶν βαρβάρων ἀνασχέσθαι, ἐψεύσθη τοῦτο. ἀ γὰρ κραυγῇ, ἀλλὰ σιγῇ ὡς ἀνυτὸν, καὶ ἡσυχῇ, ἐν ἴσῳ καὶ βραδέως προσήεσαν· καὶ ἐν τούτῳ Κῦρος παρελαύνων αὐτὸς σὺν Πίγρητι τῷ ἑρμηνεῖ, καὶ ἄλλοις τρισὶν ἢ τέτταρσι, τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα, ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τὸ τῶν πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἴη. καὶ τοῦτ', ἔφη, νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πεποίηται.

θ'. Ορῶν δὲ ὁ Κλέαρχος τὸ μέσον σῖφος, καὶ ἀκέων 13.
Κύρῳ ἔξω ὄντα τῶ Ελληνικῶ εὐωνύμῳ βασιλέα, (τοσούτῳ γὰρ πλήθει περιῆν βασιλεὺς, ὥστε μέσον τὸ ἑαυτῶ ἔχων, τῶ Κύρῳ εὐωνύμῳ ἐξω ἦν) ἀλλ' ὅμως ὁ Κλέαρχος οὐκ ἤθελεν ἀποσπάσαι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὸ δεξιὸν κέρας, φοβούμενος μὴ κυκλωθείη ἑκατέρωθεν. τῷ δὲ Κύρῳ ἀπε-

dines Graecorum acturi eſſent, eoſque diſturbaturi.

8. Enimuero Cyrus in eo, quod dixerat, quum Graecos adhortaretur, vt barbarorum clamores ſuſtinerent, falſus eſt. Non enim cum clamore, ſed quanto maxime ſilentio poterant, ſedate, inceſſu aequabili, atque etiam lente ad proelium accedebant. Heic Cyrus, cum Pigrete interprete, aliiſque tribus aut quatuor, praeteruectus equo, clamore ſignificabat Clearcho, vt aduerſus mediam hoſtium aciem copias ſuas duceret, quod iſtic Rex eſſet. Eam, inquit, ſi vicerimus, omnia nobis confecta erunt.

9. Clearchus, tametſi medium illum globum videret, ac de Cyro audiret, Regem longe vltra Graecorum cornu laeuum eſſe; (nam tanta Rex multitudine hominum ſuperabat, vt, tametſi ſuorum aciem mediam obtineret, tamen laeuum Cyri cornu, ex aduerſo ſibi oppoſitum, non haberet) non tamen volebat Clearchus cornu dextrum a flumine auellere, quia metueret, ne ex vtraque parte circumdaretur. Cyro quidem re-

ἀπεκρίνατο, ὅτι αὐτῷ μέλοι, ὅπως καλῶς ἔχοι.

ι'. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τὸ μὲν βαρβαρικὸν στράτευμα ὁμαλῶς προήει· τὸ δ' Ἑλληνικὸν, ἅτ' ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ μένον, συνετάττετο ἐκ τῶν ἔτι * προσιόντων. καὶ ὁ Κῦρος παρελαύνων ἀ πάνυ πρὸς αὐτῷ τῷ στρατεύματι, κατεθεᾶτο ἑκατέρωθεν ἄποθεν, τάς τε πολεμίους ἀποβλέπων, τάς τε φιλίους.

ια'. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὑπελάσας ὡς συναντήσαι, ἤρετο εἴ τι παραγέλλοι· ὁ δ' ἐπιστήσας εἶπε, καὶ λέγειν ἐκέλευε πᾶσιν, ὅτι τὰ ἱερὰ καὶ τὰ σφάγια καλὰ εἴη. ταῦτα δὲ λέγων, θορύβου ἤκουσε διὰ τῶν τάξεων ἰόντος, καὶ ἤρετο τίς ὁ θόρυβος· ὁ δὲ Ξενοφῶν εἶπεν, ὅτι τὸ σύνθημα παρέρχεται δεύτερον ἤδη. καὶ ὃς ἐθαύμασε, τίς παραγγέλλει, καὶ ἤρετο ὅ, τι καὶ εἴη τὸ σύνθημα. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι Ζεὺς Σωτὴρ καὶ Νίκη. ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας· ἀλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ τοῦτο ἔστω.

ιβ'. Ταῦ-

spondebat, curae sibi futurum, vt res praeclare gereretur.

10. Interea barbari aequabiliter procedunt, et Graecorum ordines, quamdiu adhuc eodem loco subsistebant, ex iis, qui subinde accedebant, instruebantur. Cyrus autem copias modico ex interuallo praeteruectus, vtrosque spectabat eminus, tum conuersis in hostes oculis, tum in suarum partium milites.

11. Quem de Graecorum exercitu Xenophon Atheniensis vbi vidisset, equo nonnihil adacto, vt ei occurreret, num aliquid imperaret, quaerit. Cyrus paulum subsistens, dici iubet ad omnes, exta et hostias perpulchre sibi addicere. Quae proferens, tumultum quendam ordines peruagari audiit; et, quis esset ille fremitus, interrogauit. Respondit Xenophon, iterum iam tesseram dari. Mirum Cyro videri, quis eam dedidisset. Quapropter interrogat, quaenam sit tessera. Cui Xenophon: Iupiter, inquit, Seruator, et Victoria. Quod vbi Cyrus audisset: Accipio tesseram hanc, ait, atque ita sane esto.

12. Quae

* Al. προϊόντων.

ιβ'. Ταῦτα δὲ εἰπὼν, εἰς τὴν ἑαυτῦ χώραν ἀπήλαυνε· καὶ οὐκέτι τρία ἢ τέτταρα στάδια ἀπεῖχέτην τῶ φάλαγγε ἀπ' ἀλλήλων, ἡνίκα ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ἕλληνες, καὶ ἤρχοντο ἀντίοι ἰέναι τοῖς πολεμίοις. ὡς δὲ πορευομένων ἐξεκύμαινέ τι τῆς φάλαγγος, τὸ ἐπιλειπόμενον ἤρξατο δρόμῳ θεῖν, καὶ ἅμα ἐφθέγξαντο πάντες, οἷόν περ τῷ Ἐνυαλίῳ ἐλελίζουσι, καὶ πάντες δὲ ἔθεον.

ιγ'. Λέγουσι δέ τινες, ὡς καὶ ταῖς ἀσπίσι πρὸς τὰ δόρατα ἐδόκησαν, φόβον ποιοῦντες τοῖς ἵπποις. πρὶν δὲ τόξευμα ἐξικνεῖσθαι, ἐκκλίνουσιν οἱ βάρβαροι τοῖς ἵπποις καὶ φεύγουσι. καὶ ἐνταῦθα δὴ ἐδίωκον μὲν κατὰ κράτος οἱ Ἕλληνες, ἐβόων δὲ ἀλλήλοις, μὴ θεῖν δρόμῳ, ἀλλ' ἐν τάξει ἕπεσθαι.

ιδ'. Τὰ δὲ ἅρματα ἐφέρετο τὰ μὲν δι' αὐτῶν τῶν πολεμίων, τὰ δὲ καὶ δι' αὐτῶν* τῶν Ἑλλήνων, κενὰ ἡνιόχων. οἱ δὲ, ἐπεὶ προῖδοιεν, ἵσταντο· ἔστι δ' ὅς τις καὶ κατελήφθη, ὥσπερ ἐν ἱπποδρόμῳ, ἐκπλαγείς. καὶ οὐδὲν μέντοι

12. Quae loquutus, ſuum ad locum ſe recepit. Iamque adeo non vltra tria quatuorue ſtadia phalanges ambae ab ſe inuicem diſtabant, quum Graeci paeanem canunt, et in hoſtes aduerſos incipiunt pergere. Quumque progredientibus ipſis, pars aciei quaedam fluctus inſtar prorueret: qui relicti a tergo erant, curſu ferri coeperunt. Simul vniuerſi, dum currerent, conclamabant; quemadmodum Martiae vlulationes fieri conſueuerunt.

13. Nonnulli aiunt, eos etiam, ſcutis ad haſtas allidis, ſtrepitum excitaſſe, quo equis terrorem incuterent. Priuſquam intra ictum teli ventum eſſet, barbari conuerſis equis fugiunt. Tum vero totis viribus Graeci perſequendo incumbunt, et acclamant alter alteri, ne curſu ferrentur, ſed ordine non perturbato ſequerentur hoſtem.

14. Currus partim per hoſtium ipſorum aciem agebantur, partim per Graecos, aurigis vacui. Quos quia Graeci nonnulli praeuiderant, ſubſiſtebant: nonnulli territi, ſicut in equeſtri curriculo fieri ſolet, a curribus adacti fuere: quibus

* Muretus et alii rectius omittunt: αὐτῶν.

μέντοι ἀδὲ τᾶτον παθεῖν ἔφασαν, ἀδὲ ἄλλος δὲ τῶν Ελλήνων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἔπαθεν ἀδείς ἀδέν, πλὴν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοξευθῆναί τις ἐλέγετο.

ιέ. Κῦρος δὲ, ὁρῶν τὰς Ελληνας νικῶντας τὸ καθ' αὑτὰς καὶ διώκοντας, ἡδόμενος καὶ προσκυνούμενος ἤδη ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτὸν, ἀδ' ὡς ἐξήχθη διώκειν. ἀλλὰ συνεσπειραμένην ἔχων τὴν τῶν σὺν ἑαυτῷ ἑξακοσίων ἱππέων τάξιν, ἐπεμελεῖτο ὅ, τι ποιήσει βασιλεύς. καὶ γὰρ ἤδει αὐτὸν, ὅτι μέσον ἔχοι τᾶ Περσικᾶ στρατεύματος.

ιϛ'. Καὶ πάντες δὲ οἱ τῶν βαρβάρων ἄρχοντες μέσον ἔχοντες τὸ αὑτῶν ἡγᾶντο, νομίζοντες ὅτως ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι, ἢν ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἑκατέρωθεν ᾖ, καὶ εἴ τι παραγγεῖλαι χρήζοιεν, ἡμισυ ἐν χρόνῳ αἰσθάνεσθαι τὸ στράτευμα.

ιζ'. Καὶ βασιλεὺς δὴ τότε μέσον ἔχων τῆς ἑαυτᾶ στρα-

men nihil accidisse mali proditum est; sicuti nec quisquam alius Graecorum hac in pugna perpessus est aliquid, extra quam quod a latere laeuo quidam sagitta vulneratus fuisse dicebatur.

15. Cyrus quum Graecos a parte sua victores euasisse cerneret, eosdemque iam hostes persequi, voluptatem magnam capiebat: iamque nonnulli eorum, qui apud ipsum erant, tanquam regem eum adorabant. Neque tamen ad persequendum propterea fuit enagatus, sed stipatus conferto 10c equitum globo, quos apud se habebat, quid Rex facturus esset, studiose obseruabat. Norat enim, hunc mediam exercitus Persici aciem obtinere.

16. Quin etiam caeteri barbarorum praefecti sic suos ducebant, vt ipsi media in acie essent; quod existimarent, hoc pacto se quam tutissimo loco futuros, si ex vtraque parte robur suum haberent, et animadversum iri duplo citius ab exercitu putarent, si quid oporteret imperari.

17. Rex autem, quanquam id tem-

στρατιᾶς, ὅμως ἔξω ἐγένετο τῆ Κύρε εὐωνύμε κέρατος. ἐπεὶ δὲ ἀδεὶς αὐτῷ ἐμάχετο ἐκ τῆ ἐναντίε, ἀδὲ τοῖς αὐτῆ τεταγμένοις ἔμπροσθεν, ἐπέκαμπτεν ὡς εἰς κύκλωσιν. ἔνθα δὴ Κῦρος δείσας, μὴ ὄπισθεν γενόμενος κατακόψη τὸ Ἑλληνικόν, ἐλαύνει ἀντίος· καὶ ἐμβαλὼν σὺν τοῖς ἑξακοσίοις, νικᾷ τὲς πρὸ βασιλέως τεταγμένες, καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε ἑξακισχιλίες· καὶ ἀποκτεῖναι λέγεται αὐτὸς τῇ ἑαυτῆ χειρὶ Αρταγέρσην τὸν ἄρχοντα αὐτῶν.

ιή. Ως δὲ ἡ τροπὴ ἐγένετο, διασπείρονται καὶ οἱ Κύρε ἑξακόσιοι, εἰς τὸ διώκειν ὁρμήσαντες· πλὴν πάνυ ὀλίγοι ἀμφ' αὐτὸν κατελείφθησαν, σχεδὸν οἱ ὁμοτράπεζοι καλέμενοι. σὺν τέτοις δὲ ὢν, καθορᾷ βασιλέα καὶ τὸ ἀμφ' ἐκεῖνον σῖφος· καὶ εὐθὺς ἀκ ἠνέσχετο, ἀλλ' εἰπὼν, Ορῶ τὸν ἄνδρα, ἴετο ἐπ' αὐτὸν, καὶ παίει κατὰ τὸ σέρνον, καὶ τιτρώσει διὰ τῆ θώρακος, ὡς φησὶ Κτη-

temporis aciem ſuam mediam obtineret, tamen vltra Cyri laeuum cornu erat. Quum autem nemo in ipſum acie pugnaret aduerſa, nec in eos, quos ante ſe collocatos habebat: inflectendo ſe mouit, tanquam hoſtes circumdaturus. Ibi vero metuens Cyrus, ne, poſteaquam a tergo ſuos inuaderet, Graecum agmen caederet; aduerſus irruit, et facta cum ioc illis impreſſione, vincit eos, qui ante regem collocati erant, adeoque illa equitum victo in fugam vertit. Quin et ipſe manu ſua Artagerſen, horum praefectum, interfeciſſe dicitur.

18. Poſteaquam illi terga vertere, Cyri etiam illi ioc equites perſequendi ſtudio diſſipantur, praeter paucos admodum, qui reliqui apud ipſum erant, fere qui menſae participes dicebantur. Hos quum apud ſe haberet, regem cum globo ſuo conſpicit; et mox, quia ſe continere non poterat: Video, inquit, hominem. Itaque, facto in ipſum impetu, pectus ei ferit, et per ipſam loricam fratrem vulnerat, quemadmodum Cteſias medi-

cus

Κτησίας ὁ ἰατρὸς, καὶ ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι.

ιθ'. Παίονται δ' αὐτὸν ἀκοντίζει τις παλτῷ ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν βιαίως· καὶ ἐνταῦθα μαχόμενοι καὶ βασιλεὺς καὶ Κῦρος, καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ὑπὲρ ἑκατέρου, ὁπόσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθανον, Κτησίας λέγει· (παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν) Κῦρος δὲ, αὐτός τε ἀπέθανε, καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ.

κ'. Ἀρταπάτης δὲ, ὁ πιστότατος αὐτῷ τῶν σκηπτούχων θεράπων, λέγεται, ἐπειδὴ εἶδε πεπτωκότα Κῦρον, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου, περιπεσεῖν αὐτῷ. καὶ οἱ μέν φασι βασιλέα κελεῦσαί τινα ἐπισφάξαι αὐτὸν Κύρῳ· οἱ δὲ, ἑαυτὸν ἐπισφάξαι, σπασάμενον τὸν ἀκινάκην· εἶχε γὰρ χρυσοῦν. καὶ τρεπτὸν δὲ ἐφόρει, καὶ ψέλλια, καὶ τἆλλα, ὥσπερ οἱ ἄριστοι τῶν Περσῶν. ἐτετίμητο γὰρ ὑπὸ Κύρου δι' εὔνοιάν τε καὶ πιστότητα.

ΚΕΦ.

cus memoriae prodidit, qui ſe etiam vulnus illud curaſſe commemorat.

19. Dum fratrem Cyrus ferit, quidam magna vi haſtam vibrans, ſub oculum eius adigit. Ibi dum et Rex et Cyrus inter ſe dimicant, et qui vtrumque tutabantur; quot homines ex parte regis perierint, Cteſias refert, qui apud regem tunc erat. Cyrus et ipſe interfectus eſt, et ſupra ipſum octo longe fortiſſimi ſtipatores eius iacuerunt.

20. Artapatas autem, miniſter vnus Cyro inter ſceptrigeros fideliſſimus; poſteaquam humi cecidiſſe Cyrum vidit, ab equo deſiliens, ad ipſum ſe abieciſſe fertur. Atque hunc, ſunt qui dicant, iuſſu regis a quodam ſupra Cyri cadauer iugulatum eſſe. Alii tradunt, eum, ſtricto, quem aureum habebat, acinace, manus ipſe ſibi attuliſſe. Nam torquem etiam geſtabat, et armillas, et alia, vt quiuis e Perſarum praeſtantiſſima dignitate viris. Erat enim apud Cyrum in honore tum ob beneuolentiam, tum fidem.

CAP.

ΚΕΦ. θ'.

Κῦρος μὲν δὴ ὅτως ἐτελεύτησεν, ἀνὴρ ὢν Περσῶν, τῶν μετὰ Κῦρον τὸν ἀρχαῖον γενομένων βασιλικώτατός τε καὶ ἄρχειν ἀξιώτατος, ὡς παρὰ πάντων ὁμολογεῖται τῶν Κύρῳ δοκόντων ἐν πείρᾳ γενέσθαι· πρῶτον μὲν γὰρ παῖς ἔτι ὤν, ὅτε ἐπαιδεύετο καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις παισὶ, πάντων πάντα κράτιστος ἐνομίζετο.

β'. Πάντες γὰρ οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐν ταῖς βασιλεως θύραις παιδεύονται, ἔνθα πολλὴν μὲν σωφροσύνην καταμάθοι ἂν τις, αἰσχρὸν δ' οὐδὲν ἔστε ἀκόσαι ἔστ' ἰδεῖν ἔστι. θεῶνται δ' οἱ παῖδες καὶ τὲς τιμωμένους ὑπὸ βασιλέως, καὶ ἀκόυσι, καὶ ἄλλους ἀτιμαζομένους· ὥς' εὐθὺς παῖδες ὄντες μανθάνουσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι.

γ'. Ἔνθα Κῦρος * εὐμαθέστατος μὲν πρῶτον τῶν ἡλίκων ἐδόκει εἶναι, τοῖς τε πρεσβυτέροις καὶ τῶν ἑαυτῷ ὑποδεεστέρων

CAP. IX.

Hic Cyri fuit exitus, qui vir inter Perſas, conſentiente omnium iudicio, qui vſi eius conſuetudine fuiſſent, poſt Cyrum illum priſcum, maxime regia fuit indole, ac imperio digniſſimus. Primo, quum puer adhuc eſſet, ac vna cum fratre, caeteriſque pueris inſtitueretur, omnium in omnibus viſus eſt eſſe praeſtantiſſimus.

2. Nam ſumma dignitate hominum apud Perſas liberi, Regis ad portam educantur; vbi magnam continentiam animadvertere licet, nec eſt quidquam iſtic turpe vel audire, vel videre. Quinetiam ſpectant pueri tum eos, qui a rege ornantur, deque iis audiunt; tum alios, qui ignominia notantur. Quo fit, vt mox a prima pueritia parendi et imperandi leges diſcant.

3. Heic primum Cyrus maxime viſus eſt eſſe inter æquales docilis, et ſenibus etiam obedientior, quam illi, qui fortuna longe

* Al. αἰδημονέστατος.

δεεστέρων μᾶλλον πείθεσθαι. ἔπειτα δὲ φιλιππότατος, καὶ τοῖς ἵπποις ἄριστα χρῆσθαι. ἔκρινον δ' αὐτὸν καὶ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων, τοξικῆς τε καὶ ἀκοντίσεως, φιλομαθέστατον εἶναι, καὶ μελετηρότατον.

δ'. Ἐπεὶ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἔπρεπε, καὶ φιλοθηρότατος ἦν, καὶ πρὸς τὰ θηρία μέντοι φιλοκινδυνώτατος. καὶ ἄρκτον ποτὲ ἐπιφερομένην οὐκ ἔτρεσεν, ἀλλὰ συμπεσὼν κατεσπάσθη ἀπὸ τοῦ ἵππου· καὶ τὰ μὲν ἔπαθεν, ὧν καὶ τὰς ὠτειλὰς φανερὰς εἶχε, τέλος δὲ κατέκτανε. καὶ τὸν πρῶτον μέντοι βοηθήσαντα πολλοῖς μακαριστὸν εἶναι ἐποίησεν.

ε'. Ἐπεὶ δὲ κατεπέμφθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς σατράπης Λυδίας τε, καὶ Φρυγίας μεγάλης, καὶ Καππαδοκίας, στρατηγὸς δὲ πάντων ἀπεδείχθη, οἷς καθήκει εἰς Κασωλοῦ πεδίον ἀθροίζεσθαι, πρῶτον μὲν ἐπέδειξεν αὐτὸν, ὅτι περὶ πλείστου ποιοῖτο, εἴ τῳ σπείσαιτο, καὶ εἴ τῳ συνθεῖτο, καὶ εἴ τῳ ὑπόσχοιτό τι, μηδὲν ψεύ-

longe impari eſſent. Deinde rei equeſtris ſtudioſiſſimus, equiſque vti quam optime viſus eſt. Exiſtimabatur etiam in pertinentibus ad arma ſtudiis, ſagittis ac iaculis mittendis, admodum docilis, et in exercitationibus tolerantiſſimus.

4. Ipſo in adoleſcentiae flore, venandi maximo deſiderio tenebatur, et in pugnando adverſus belluas pericula nulla defugiebat. Etiam vrſum aliquando irruentem non extimuit, ſed cum eo congreſſus, et auulſus ab equo, accepit ea vulnera, quorum in eo cicatrices cernebantur, quum quidem ad extremum feram occideret. Quin et illum, qui tum ei primus opem tulit, iis muneribus ornauit, vt ab omnibus fortunatus praedicaretur.

5. Poſteaquam a patre in Lydiam, Phrygiam magnam, Cappadociam cum ſatrapae titulo miſſus, et eorum omnium, quos ex officio neceſſe eſt in Caſioli campum conuenire, praetor deſignatus fuit: primum declarauit, ſibi nihil antiquius eſſe, quam ne falleret, ſi quis eſſet forte, quocum vel foedus iniiſſet, vel eſſet pactus, vel aliquid pol-

ψεύδεσθαι· καὶ γὰρ ἂν ἐπίστευον μὲν αὐτῷ αἱ πόλεις ἐπιτρεπόμεναι, ἐπίστευον δ' οἱ ἄνδρες· καὶ εἴ τις πολέμιος ἐγένετο σπεισαμένῳ Κύρῳ ἐπίστευε μηδὲν ἂν παρὰ τὰς σπονδὰς παθεῖν.

ς'. Τοιγαρῶν ἐπεὶ Τισσαφέρνει ἐπολέμησε, πᾶσαι αἱ πόλεις ἐπᾶσαι Κῦρον εἵλοντο ἀντὶ Τισσαφέρνους, πλὴν Μιλησίων. οὗτοι δὲ, ὅτι οὐκ ἤθελε τὰς φεύγοντας προέσθαι, ἐφοβοῦντο αὐτόν. καὶ γὰρ ἔργῳ ἐπεδείκνυ, καὶ ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἂν ποτε προεῖτο, ἐπεὶ ἅπαξ αὐτοῖς φίλος ἐγένετο, οὐδ' εἰ ἔτι μὲν μείους γένοιντο, ἔτι δὲ καὶ κάκιον πράξειαν.

ζ'. Φανερὸς δ' ἦν, καὶ εἴ τις ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν αὐτὸν, νικᾶν πειρώμενος· καὶ εὐχὴν δέ τινες αὐτῷ ἐξέφερον, ὡς εὔχοιτο τοσοῦτον χρόνον ζῆν, ἕως τε νικήσῃ καὶ τοὺς εὖ καὶ τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἀλεξόμενος· καὶ γὰρ ἂν πλεῖστοι αὐτῶν * ἑνί γε ἀνδρὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν ἐπεθύμησαν καὶ χρήματα, καὶ πόλεις, καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα προέσθαι.

ὁ δ' αὐτῷ

ἡ. Οὐ

pollicitus. Quapropter et ciuitates, quae erant ipsius curae creditae, fidem habebant ei, sicut et homines ipsi. Immo hostes, posteaquam pacta conuenta essent, nihil sibi metuebant, ne quid praeter pacta accideret.

6. Quare, posteaquam bellum aduersus Tissaphernem mouisset, vrbes omnes, extra solos Milesios, vltro Tissapherni Cyrum praetulerunt. Nam illi metuebant eum, quod exulum caussam negligere nollet. Etenim tum reapse declarabat, tum verbis, nunquam se illos deserturum, quos semel in amicitiam receperat; ne si pauciores quidem forent, ac fortuna magis aduersa premerentur.

7. Praeterea palam adnitebatur, vt eis superior euaderet, quicunque ipsum vel afficerent beneficio, vel iniuria. Nonnulli etiam votum eius protulerunt, optare se, vt tamdiu viueret, donec et bene de se promeritos beneficiis, et hostes vicendo vinceret. Quamobrem vni huic ex omnibus aetatis nostrae hominibus quamplurimi et fortunas, et vrbes, et corpora sua credere cupiebant.

8. Ne-

ή. Οὐ μὲν δὴ ȣ̓δὲ τȣ̃τ' ἄν τις εἴποι, ὡς τȣ̀ς κακȣ́ργȣς καὶ ἀδίκȣς εἴα καταγελᾶν, ἀλλ' ἀφειδέςατα πάντων ἐτιμωρεῖτο. πολλάκις δ' ἦν ἰδεῖν παρὰ τὰς ςειβομένας ὁδȣ̀ς, καὶ ποδῶν καὶ χειρῶν καὶ ὀφθαλμῶν ςερȣμένȣς ἀνθρώπȣς· ὥςε ἐν τῇ τȣ̃ Κύρȣ ἀρχῇ ἐγένετο, καὶ Ελληνι καὶ βαρβάρω μηδὲν ἀδικȣ̃ντι ἀδεῶς πορεύεσθαι, ὅποι τις ἤθελεν, ἔχοντι ὅ, τι προχωροίη.

θ'. Τȣ̀ς μέντοι γε ἀγαθȣ̀ς εἰς πόλεμον ὡμολόγητο διαφερόντως τιμᾶν. καὶ πρῶτον μὲν ἦν αὐτῷ πόλεμος πρὸς Πεισίδας καὶ Μυσȣ́ς. ςρατευόμενος ȣ̃ν καὶ αὐτὸς εἰς ταύτας τὰς χώρας, ȣ̀ς ἑώρα ἐθέλοντας κινδυνεύειν, τȣ́τȣς καὶ ἄρχοντας ἐποίει ἧς κατεςρέφετο χώρας, καὶ ἄλλοις δώροις ἐτίμα· ὥςε φαίνεσθαι τȣ̀ς μὲν ἀγαθȣ̀ς εὐδαιμονεςάτȣς, τȣ̀ς δὲ κακȣ̀ς, δȣ́λȣς τȣ́των ἀξιȣ̃σθαι εἶναι. τοιγαρȣ̃ν πολλὴ ἦν ἀφθονία τῶν ἐθελόντων

8. Neque tamen hoc etiam dici poteſt, quod improbis et ſceleratis illudere ſibi permiſerit: ſed ita in eos animadvertebat, vt prorſus ipſis non parceret. Ac ſaepenumero tritis in viis erat cernere quosdam homines, qui pedibus, manibus, oculis multati eſſent. Quo factum, vt in iis locis, vbi Cyrus imperaret, cuiuis tam Graeco quam barbaro neminem laedenti, ſecure liceret iter facere, quocunque vellet, et quidquid tandem ſecum ipſi geſtare commodum eſſet.

9. Militari quidem certe virtute praeditos, omnium conſenſu, eximiis honoribus ornabat. Primum bellum aduerſus Piſidas et Myſos geſſit. Aduerſus has regiones ſuſceptae expeditioni quum et ipſe intereſſet, quoſcunque ſponte ſua ſalutem in diſcrimen conicere videbat, eos partim illi agro, quem occupauerat, cum imperio praeficiebat, partim aliis praemiis ornabat. Qua re fiebat, vt viri fortes longe fortunatiſſimi omnium in oculis eſſent; ignaui vero, pro ſeruis horum ducerentur. Enimuero magna erat illorum copia, qui adire

λόντων κινδυνεύειν, ὅπως τις οἴοιτο Κῦρον αἰσθήσεσθαι.

ι. Εἴς γε μὴν δικαιοσύνην εἴ τις αὐτῷ φανερὸς γένοιτο ἐπιδεικνύσθαι βουλόμενος, περὶ παντὸς ἐποιεῖτο τούτους πλουσιωτέρους ποιεῖν τῶν ἐκ τοῦ ἀδίκου φιλοκερδούντων. καὶ γὰρ ἂν ἄλλά τε πολλὰ δικαίως αὐτῷ διεχειρίζετο, καὶ στρατεύματι ἀληθινῷ ἐχρήσατο. καὶ γὰρ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ὑ χρημάτων ἕνεκα πρὸς ἐκεῖνον ἔπλευσαν, ἀλλ' ἐπεὶ ἔγνωσαν κερδαλεώτερον εἶναι Κύρῳ καλῶς πειθαρχεῖν, ἢ τὸ κατὰ μῆνα κέρδος· ἀλλὰ μήν εἴ τις γέ τοι αὐτῷ προσάξαντι καλῶς ὑπηρετήσειεν, ὑδὲν * πώποτε ἀχάριστον εἴασε τὴν προθυμίαν. τοιγαροῦν κρατίστοι δὴ ὑπηρέται παντὸς ἔργου Κύρῳ ἐλέχθησαν γενέσθαι.

ια. Εἰ δέ τινα ὁρῴη δεινὸν ὄντα οἰκονόμον ἐκ τοῦ δικαίου, καὶ κατασκευάζοντά τε ἧς ἄρχοι χώρας, καὶ πρόσοδον ποιοῦντα, ὑδένα ἂν πώποτε

re pericula vellent, ſicubi quis animaduerſurum id Cyrum arbitraretur.

10. Quod ſi qui iuſtitiae dediſſent illuſtre documentum, eos exiſtimabat omnibus modis locupletiores reddendos eſſe, quam ii forent, qui rationibus iniuſtis lucrum facerent. Itaque cum alia multa iuſte ab ipſo adminiſtrabantur, tum illum habebat exercitum, qui vere exercitus dici mereretur. Nam et legionum praetores et cohortium praefecti non pecuniae cauſſa ad ipſum nauigabant: ſed quod eſſe fructuoſius exiſtimarent, Cyri imperio recte parere, quam menſtruo lucro ditari. Quod ſi quis, ipſo aliquid mandante, egregie imperata feciſſet; hanc ipſam animi promtitudinem nequaquam praemio carere patiebatur. Quapropter in rebus omnibus habuiſſe Cyrus adminiſtros longe praeſtantiſſimos perhibetur.

11. Si quem iuſta ratione rem familiarem mirifice augere videret, aut regionem, cui cum imperio praeeſſet, ornando longe prouentu fructuoſiorem facere: tantum abeſt.

* Alii praeferunt: ὅτου.

τε ἀφείλατο *, ἀλλὰ καὶ πλείω προσεδίδου· ὥστε καὶ ἡδέως ἐπόνουν, καὶ θαῤῥαλέως ἐκτῶντο, καὶ ἃ πέπατο αὖ τις, ἥκιστα Κῦρον ἔκρυπτεν· οὐ γὰρ φθονῶν τοῖς φανερῶς πλουτοῦσιν ἐφαίνετο, ἀλλὰ πειρώμενος χρῆσθαι τοῖς τῶν ὑποκρυπτομένων χρήμασι.

ιβ'. Φίλους γε μὴν ὅσους ποιήσαιτο, καὶ εὔνους γνοίη ὄντας, καὶ ἱκανοὺς κρίνειε συνεργοὺς εἶναι ὅ,τι τυγχάνει βουλόμενος κατεργάζεσθαι, ὁμολογεῖται πρὸς πάντων κράτιστος δὴ γενέσθαι θεραπεύειν. καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, οὗπερ αὐτὸς ἕνεκα φίλων ᾤετο δεῖσθαι, ὡς συνεργοὺς ἔχοι, καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο συνεργὸς τοῖς φίλοις κράτιστος εἶναι τούτου, ὅτου ἕκαστον αἰσθάνοιτο ἐπιθυμοῦντα.

ιγ'. Δῶρα δὲ πλεῖστα μὲν, οἶμαι, εἷς γε ἀνὴρ ὢν, ἐλάμβανε διὰ πολλά. ταῦτα δὲ δὴ πάντα μάλιστα τοῖς φίλοις ἐδίδου, πρὸς τὸν τρόπον ἑκάστου σκοπῶν, καὶ ὅτου μάλιστα ὁρῴη ἕκαστον δεόμενον. καὶ ὅσα τῷ σώμα-

τι

est, vt huic aliquid adimeret, etiam addebat plura. Quo fiebat, vt illi cum voluptate labores perferrent, et fidenter bona pararent, et quae quisque possideret, ea Cyrum haudquaquam celarent. Nec enim iis, qui se diuites esse profitebantur, inuidere videbatur; sed illorum vti pecuniis conabatur, qui eas occultarent.

12. Amicos certe quoscunque sibi adiungeret, sibique beneuolos esse animaduerteret, ac iudicaret idoneos ad eas res secum efficiundas esse, quas confici cuperet; omnium consensu obsequiis demereri studiosissime solebat. Nam ea ipsa de caussa, ob quam sibi existimabat amicis opus esse, nimirum vt gerendarum rerum adiutores haberet; etiam ipse conabatur amicis operam suam egregie probare, quidquid tandem singulos cupere persentisceret.

13. Vnus ipse plurimis donis cumulabatur multas ob caussas. Verum ea potissimum amicis, considerato cuiusque ingenio, et quo quemque maxime videret egere, largiebatur. Praeterea de iis, quaecunque

* Alii praeferunt: ἀφείλετο.

τι αὐτῷ κόσμον πέμποι τις, ἢ ὡς εἰς πόλεμον, ἢ ὡς εἰς καλλωπισμὸν, καὶ περὶ τούτων λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὅτι τὸ μὲν ἑαυτῷ σῶμα οὐκ ἂν δύναιτο τούτοις πᾶσι κοσμηθῆναι, φίλους δὲ καλῶς κεκοσμημένους, μέγιστον κόσμον ἀνδρὶ νομίζοι.

ιδ'. Καὶ τὸ μὲν τὰ μεγάλα νικᾶν τοὺς φίλους εὖ ποιοῦντα, οὐδὲν θαυμαστὸν, ἐπειδή γε καὶ δυνατώτερος ἦν· τὸ δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ περιεῖναι τῶν φίλων, καὶ τῷ προθυμεῖσθαι χαρίζεσθαι, ταῦτα μᾶλλον ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαστὰ εἶναι. Κῦρος γὰρ ἔπεμπε βίκους οἴνου ἡμιδεεῖς πολλάκις, ὁπότε πάνυ ἡδὺν λάβοι, λέγων, ὅτι ὅπῳ δὴ πολλῷ χρόνῳ τούτου ἡδίονι οἴνῳ ἐπιτύχοι. τοῦτο ἂν σοι ἔπεμψε, καὶ δεῖται σου τοῦτον ἐκπιεῖν τήμερον σὺν οἷς μάλιστα φιλεῖς. πολλάκις δὲ χῆνας ἡμιβρώτους ἔπεμπε, καὶ ἄρτων ἡμίσεα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἐπιλέγειν κελεύων τὸν φέροντα· τούτοις ἤδη Κῦρος βάλεται ἂν καὶ σὲ τούτων γεύσασθαι.

ιε. Ὅπου δὲ χιλὸς σπάνιος πάνυ εἴη, αὐτὸς δὲ ἡδύνατο

cunque ad ornatum corporis ipsi mitterentur, vel ad vsum belli, vel ad elegantiam vestitus, dicere solitum accepimus: Non posse suum corpus omnibus his ornari, sed praeclare ornatos amicos se maximum hominis ornamentum ducere.

14. Et magnis quidem beneficiis quod amicos vinceret, qui longe potentior esset, nihil mirum erat: at quod et cura de ipsis, et gratificandi cupiditate eos superabat, haec vero mihi potius admiranda videntur. Nam saepenumero eis orcas vini semiplenas mittebat, quoties vinum admodum suaue nactus esset; addens, longo iam tempore se suauius vinum adeptum non esse. Quamobrem illud tibi Cyrus mittit, teque rogat, vt illud hodie, cum quibus gratissimum erit tibi, bibas. Saepenumero semesos etiam auferes mittebat, et panes dimidiatos, et huius generis alia, quum addere iuberet eum, cui ferenda dabat: Cyrus his delectatus esset, eaque de causa vult haec te quoque gustare.

15. Quod si pabuli esset ingens penuria, quod ipsi paratu

τοῦ παρασκευάσθαι, διὰ δὲ πολλὰς ἐχειν ὑπηρέτας, καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, διαπέμπων ἐκέλευε τὰς Φίλας τοῖς τὰ ἑαυτῶν σώματα ἄγουσιν ἵπποις ἐμβάλλειν τῶτον τὸν χιλὸν, ὡς μὴ πεινῶντες τὰς ἑαυτῶ Φίλας ἄγωσιν. εἰ δὲ δή ποτε πορεύοιτο, καὶ πλεῖσοι μέλοιεν ὀψεσθαι, προσκαλῶν τὰς Φίλας ἐσπεδαιολογεῖτο, ὡς δηλοίη ὃς τιμᾶ· ὥσε ἔγωγε, ἐξ ὧν ἀκήκω, ἀδένα κρίνω ὑπὸ πλειόνων περιλῆσθαι, ἅτε Ἑλλήνων ἅτε βαρβάρων.

ιε'. Τεκμήριον δὲ τῶτω καὶ τόδε. παρὰ μὲν Κύρω, δόλω ὄντος, ἀδεὶς ἀπῆει πρὸς βασιλέα· πλὴν Ὀρόντας ἐπεχείρησε· καὶ ἅτος δὲ, ὃν ᾤετο πιςὸν οἱ εἶναι, ταχὺ αὐτὸν εὗρε Κύρῳ φιλαίτερον, ἢ ἑαυτῷ. παρὰ δὲ βασιλεως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον, ἐπεὶ πολεμιοι ἀλλήλοις ἐγενοντο. καὶ ἅτοι μέντοι, οἱ μάλιςα ὑπ' αὐτῦ ἀγαπώμενοι, νομίζοντες παρὰ Κύρῳ ὄντες ἀγαθοὶ, ἀξιωτέρας ἂν τιμῆς τυγχάνειν, ἢ παρὰ βασιλεῖ.

ις'.

esset facile, propter ministrorum copiam ac diligentiam; hinc inde aliquid mittens, hortabatur, vt hoc pabulum amici equis illis, quibus eorum corpora veherentur, obiicerent: ne illi amicos suos fame confecti gestarent. Si aliquando quopiam proficisceretur, ac multos se spectaturos sciret: arcessitis ad se amicis, data opera cum eis serio differebat; vt quos honore maximo dignaretur, significaret. Quo fit, vt neminem eorum, de quibus equidem auditione accepi, pluribus tum Graecis tum barbaris earum fuisse iudicem.

16. Cuius rei hoc quoque argumentum est, quod ab Cyro, qui alteri seruiebat, nemo ad regem defecerit, extra vnum Orontam, qui saltem hoc facere conatus fuit: quanquam illum Rex, dum sibi fidelem putat, pene Cyro, quam sibi, amiciorem reperit. At vero a rege permulti ad Cyrum transierunt, postea quam fratres hostiliter inuadere se coeperunt, et quidem ii, quos Rex maximo amore complectebatur. Existimabant enim fore, vt virtuti suae apud Cyrum plus honoris ac praemiorum deferretur, quam apud regem.

17.

ιζ'. Μέγα δὲ τεκμήριον καὶ τὸ ἐν τῇ τελευτῇ τȣ̃ βίȣ αὐτῷ γενόμενον, ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν ἀγαθὸς, καὶ κρίνειν ὀρθῶς ἐδύνατο τȣ̀ς πιςȣ̀ς καὶ εὔνȣς καὶ βεβαίȣς. ἀποθνήσκοντος γὰρ αὐτȣ̃, πάντες οἱ παρ' αὐτὸν φίλοι, καὶ συντράπεζοι, μαχόμενοι ἀπέθανον ὑπὲρ Κύρȣ, πλὴν Αριαίȣ. ȣ̃τος δὲ τεταγμένος ἐτύγχανεν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τȣ̃ ἱππικȣ̃ ἄρχων. ὡς δ' ᾔσθετο Κῦρον πεπτωκότα, ἔφυγεν ἔχων καὶ τὸ ςράτευμα πᾶν, ȣ̃ ἡγεῖτο.

ΚΕΦ. ί.

Ενταῦθα δὴ Κύρȣ ἀποτέμνεται ἡ κεφαλὴ καὶ χεὶρ ἡ δεξιά. βασιλεὺς δὲ, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, διώκων εἰςπίπτει εἰς τὸ Κυρεῖον ςρατόπεδον· καὶ οἱ μὲν μετὰ Αριαίȣ ȣ̓κέτι ἵςανται, ἀλλὰ φεύγȣσι διὰ τȣ̃ αὐτῶν ςρατοπέδȣ εἰς τὸν ςαθμὸν, ἐν ᾧ * ὥρμηντο. τέτταρες δὲ ἐλέγοντο παρασάγγαι τῆς ὁδȣ̃ εἶναι.

β'. Βα-

17. Magnum et illud argumentum est, quod in exitu vitae ipsi accidit, tum ipsum fuisse bonum, tum recte iudicare potuisse, quosnam et fideles, et beneuolos, et constantes haberet. Nam quum vitam amitteret, omnes apud eum amici et mensae participes, pro eo pugnantes mortem oppetierunt, extra vnum Ariaeum. Is forte copiis equestribus, ad laeuum aciei cornu, praeesse suo loco iussus fuerat: quumque cecidisse Cyrum comperissent, integro cum agmine suo fugam arripuit.

CAP. X.

Et Cyro quidem tunc et caput et dextra praecisa fuit, Rex autem cum suis dum hostes persequitur, in castra Cyriana incidit. Heic Ariaei milites nequaquam subsistunt, sed per castra sua stationem ad illam, vnde paulo ante discesserant, dissugiunt. Id iter quatuor esse parasangarum ferebatur.

 2. Rex

* Al. ἐξ ȣ̃, al. ἔνθα siue ἔνθεν, Muretus ἐν ᾧ ὥρμων.

β'. Βασιλεὺς δὲ, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, τά τε ἄλλα πολλὰ διαρπάζουσι, καὶ τὴν Φωκαΐδα, τὴν Κύρου παλλακίδα, τὴν σοφὴν καὶ καλὴν λεγομένην εἶναι, λαμβάνει. ἡ δὲ Μιλησία ἡ νεωτέρα, ληφθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀμφὶ βασιλέα, ἐκφεύγει γυμνὴ πρὸς τῶν Ἑλλήνων, οἳ ἔτυχον ἐν τοῖς σκευοφόροις ὅπλα ἔχοντες· καὶ ἀντιταχθέντες, πολλοὺς μὲν τῶν διαρπαζόντων, ἀπέκτειναν, οἱ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον· ἃ μὴν ἐφυγόν γε, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἔσωσαν, καὶ τἆλλα, ὅσα ἐντὸς αὐτῶν, καὶ χρήματα, καὶ ἄνθρωποι, ἐγένοντο, πάντα ἔσωσαν.

γ'. Ἐνταῦθα διέσχον ἀλλήλων βασιλεύς τε καὶ οἱ Ἕλληνες ὡς τριάκοντα στάδια, οἱ μὲν διώκοντες τὰς καθ' ἑαυτούς, ὡς πάντας νικῶντες. οἱ δὲ ἁρπάζοντες, ὡς ἤδη πάντες νικῶντες. ὡς δὲ ἤσθοντο οἱ μὲν Ἕλληνες, ὅτι βασιλεὺς σὺν στρατεύματι ἐν τοῖς σκευοφόροις εἴη, βασιλεὺς δ' αὖ ἤκουσε Τισσαφέρνους, ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῷεν τὸ καθ' ἑαυτούς, καὶ εἰς τὸ πρόσθεν οἴχοιντο διώκοντες, ἐνταῦθα δὴ βα-

2. Rex cum ſuis praeter alia, quae diripiebant, etiam Cyri concubinam, patria Phocaeenſem, quae ſapiens et elegans appellabatur, cepit. Tenim altera natu minor, Mileſia, quum eſſet et ipſa regiis a militibus capta, nuda profugit ad Graecos, qui armati apud impedimenta erant. Nam ii Perſis reſiſtentes, partim multos, qui caſtra populabantur, interficiebant; partim et ipſi occidebantur. Neque tamen terga dedere, ſed et mulierem hanc ſaluam eripuerunt, et alia, quae intus habebant, ipſos ſcilicet cum facultatibus hominum conſeruarunt.

3. Erat heic inter Regem et Graecos triginta fere ſtadiorum interuallum, quum hi oppoſitos ſibi hoſtes perſequerentur, quaſi qui vniuerſos vicíſſent: illi caſtra diriperent, quaſi totus ipſorum exercitus victoriam adeptus eſſet. Verum poſteaquam Graeci regem cum copiis eſſe apud impedimenta ſua perſentiſcerent, et Rex de Tiſſapherne audiiſſet, Graecos aciem oppoſitam ſibi viciſſe, ac perſequi fuſos vlterius: tum vero

βασιλεὺς μὲν ἀθροίζει τὰς ἑαυτῶ, καὶ συντάττεται. ὁ δὲ Κλεαρχος ἐβουλεύετο, Πρόξενον καλέσας, (πλησιαίτατος γὰρ ἦν) εἰ πέμποιέν τινας, ἢ πάντες ἴοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀρήξοντες.

δ'. Εν τούτῳ βασιλεὺς πάλιν δῆλος ἦν προσιών, ὡς ἐδόκει, ὄπισθεν· καὶ οἱ μὲν Ελληνες συστραφέντες παρασκευάζονται, ὡς ταύτη προσιόντες καὶ δεξόμενοι. ὁ δὲ βασιλεὺς ταύτη μὲν οὐκ ἦγεν, ἢ δὲ παρῆλθεν ἔξω τῶ εὐωνύμω κέρατος, ταύτη καὶ ἀπῆγαγεν, ἀναλαβὼν καὶ τὰς ἐν τῇ μάχῃ πρὸς τὰς Ελληνας αὐτομολήσαντας, καὶ Τισσαφέρνην, καὶ τὰς σὺν αὐτῷ.

ε. Ο γὰρ Τισσαφέρνης ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ διήλασε καὶ παρὰ τὸν ποταμὸν κατὰ τὰς Ελληνας πελταστάς· διελαύνων δὲ κατέκτανε μὲν οὐδένα, διαστάντες δὲ οἱ Ελληνες ἔπαιον καὶ ἠκόντιζον αὐτός. Επιθένης δὲ * Αμφιπολίτης ἦρχε τῶν πελταστῶν, καὶ ἐλέγετο φρόνιμος γενέσθαι.

ς'. Ο οὖν Τισσαφέρνης ὡς μεῖον ἔχων ἀπηλλάγη·

vero suos Rex collectos instruit. Clearchus autem, vocato ad se Proxeno, qui ei proximus erat, num quosdam mitteret, deliberabat, an potius omnes ad castrorum defensionem pergerent.

4. Interea Rex iterum accedere palam visus est, et quidem a tergo, vti putabatur. Graeci, vt, acie conuersa, regem adorirentur et sustinerent, sese comparant. Rex autem non hac ducebat, sed qua progressus vltra cornu laeuum fuerat, eadem retrocessit; receptis ad se iis, qui ad Graecos in proelio perfugerant, ipsoque etiam Tissaphierne cum suis.

5. Nam Tissaphernes primo in conflictu non fugerat, sed ad flumen ipsum cum equitatu penetrarat aduersus Graecos, qui cetris vtebantur. Quo in conatu penetrandi, neminem quidem interfecit ipse: sed Graeci, duas in partes diuisi, Tissaphernis copias caedebant et premebant iaculis. Cetratorum praefectus erat Epistenes Amphipolitanus; vir, vti ferebatur, prudens.

6. Itaque Tissaphernes, qui se

γη· εἰς δὲ τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος τῶν Ἑλλήνων, ἐκεῖ συντυγχάνει βασιλεῖ, καὶ ὁμοῦ δὴ πάλιν συνταξάμενοι ἐπορεύοντο. ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ τὸ εὐώνυμον τῶν Ἑλλήνων κέρας, ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες, μὴ προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας, καὶ περιπτύξαντες ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς διακόψειαν· καὶ ἐδόκει αὐτοῖς ἀναπτύσσειν τὸ κέρας, καὶ ποιήσασθαι ὄπισθεν τὸν ποταμόν.

ζ'. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐβουλεύοντο, καὶ δὴ βασιλεὺς παραμειψάμενος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα, κατέστησεν ἐναντίαν τὴν φάλαγγα, ὥσπερ τὸ πρῶτον μαχόμενος συνῆει. ὡς δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ἐγγύς τε ὄντας καὶ παρατεταγμένους, αὖθις παιανίσαντες ἐπῆσαν πολὺ ἔτι προθυμότερον, ἢ τοπρόσθεν.

η'. Οἱ δ' αὖ βάρβαροι οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐκ πλείονος, ἢ τοπρόσθεν, ἔφευγον. οἱ δ' ἐπεδίωκον μέχρι κώμης τινός, ἐνταῦθα δὲ ἔστησαν οἱ Ἕλληνες. ὑπὲρ γὰρ τῆς κώμης γήλοφος ἦν, ἐφ' ὃν ἀνεβάθησαν οἱ ἀμφὶ βασιλέα· πεζοὶ μὲν οὐκέτι, τῶν δὲ ἱππέων ὁ λόφος ἐνεπλήσθη, ὥστε τὸ

inferiorem esse cerneret, discessit; quumque Graecorum in castra peruenisset, ibidem forte in regem incidit. Quo factum, vt ambo simul de integro instructis suis abirent. Ad laeuum Graecorum cornu quum peruenissent, verebantur Graeci, ne cornua sua inuaderent, et vtrinque circumuentos caederent. Quare visum est ipsis, ita cornu hoc explicandum esse, vt a tergo flumen haberent.

7. Hoc illi dum consilii capiunt, Rex, ad pristinam aciei formam, qua primum hostes adortus fuerat, reducta phalange, aduersus constitit. Quum autem Graeci, hostes iam et instructos, et in propinquo cernerent, rursum paeanem exorsi, multo alacrius quam antea, in eos pergunt.

8. Horum impetum barbari non sustinent, sed effusius quam prius, fugam arripiunt. Graeci eos vsque ad vicum quendam persequuntur, vbi demum subsistunt. Nam vico quidam collis imminebat, in quo se conuertebant ii, qui erant cum rege; complente collem equitatu, qui pedites secum

τὸ ποιούμενον μὴ γιγνώσκειν· καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὁρᾶν ἔφασαν, ἀετόν τινα χρυσῆν * ἐπὶ πέλτης, ἐπὶ ξύλου ἀνατεταμένον.

θ. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐνταῦθα ἐχώρουν οἱ Ἕλληνες, λείπουσι δὴ καὶ τὸν λόφον οἱ ἱππεῖς, οὐ μέντοι ἔτι ἀθρόοι, ἀλλ' ἄλλοι ἄλλοθεν. ἐψιλᾶτο δ' ὁ λόφος τῶν ἱππέων· τέλος δὲ καὶ πάντες ἀπεχώρησαν. ὁ δὲ Κλέαρχος ἐκ ἀναβιβάζει ἐπὶ τὸν λόφον, ἀλλ' ὑπὸ αὐτὸν στήσας τὸ στράτευμα, πέμπει Λύκιον τὸν Συρακόσιον, καὶ ἄλλον ἐπὶ τὸν λόφον, καὶ κελεύει κατιδόντας τὰ ὑπὲρ τοῦ λόφου, τί ἔστι, ἀπαγγεῖλαι. καὶ ὁ Λύκιος ἤλασε, καὶ ἰδὼν ἀπαγγέλλει, ὅτι φεύγουσιν ἀνὰ κράτος.

ι. Σχεδὸν δ', ὅτε ταῦτα ἦν, καὶ ἥλιος ἐδύετο. ἐνταῦθα δ' ἔστησαν οἱ Ἕλληνες, καὶ θέμενοι τὰ ὅπλα ἀνεπαύοντο· καὶ ἅμα μὲν ἐθαύμαζον, ὅτι οὐδαμοῦ Κῦρος φαίνοιτο, οὐδ' ἄλλος ἀπ' αὐτοῦ οὐδεὶς παρήει. οὐ γὰρ ᾔδεσαν αὐτὸν τεθνηκότα,

secum nullos habebat. Quo factum, vt Graeci, quid rerum ageretur, haud scirent. Etiam signum regium videre se dicebant, auream quandam aquilam in hasta extensam.

9. Quum autem Graeci huc etiam tenderent, deserunt collem equites, non confertis copiis, sed passim alii alio: nudabaturque adeo collis equitum copiis, donec omnes discessissent. Clearchus tamen non continuo militem promouit in collem, sed copiis sub ipso collocatis, Lycium Syracusanum mittit cum alio quodam, atque imperat, vt speculati, quae essent in colle, omnia sibi renuntiarent. Lycius quum adequitasset, et omnia vidisset, fugere ipsos totis viribus renuntiat.

10. Quum haec gererentur, sol propemodum occidebat. Atque hoc Graeci subsistebant, et armis collocatis † quiescebant; neque non mirari poterant, quamobrem nec Cyrus vlquam appareret, nec alius ab ipso quisquam adesset. Nam mortuum

E 5 esse

* Legendum videtur ἐπὶ πάλτοῦ ἀνατεταμένην, et quae sequuntur (ἐπὶ ξύλου) tanquam scholion esse delenda, vel in marginem reiicienda. Sed Hutchinsonus pro ξύλου legit ξυσῦ.

† Al. θέμενοι τὰ ὅπλα vertit *sub armis*.

κότα, ἀλλ' εἴπαζον ἢ διώκοντα οἴχεσθαι, ἢ καταληψόμενόν τι προσεληλακέναι *. καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύοντο, εἰ αὐτῇ μείναντες τὰ σκευοφόρα ἐνταῦθα ἀγάγοιντο, ἢ ἀπιέναι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς ἀπιέναι. καὶ ἀφικνοῦνται ἀμφὶ δόρπιστον ἐπὶ τὰς σκηνάς. ταύτης μὲν τῆς ἡμέρας τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο.

ια'. Καταλαμβάνουσι δὲ τῶν τε ἄλλων χρημάτων τὰ πλεῖστα διηρπασμένα, καὶ εἴ τι σιτίον ἢ ποτὸν ἦν, καὶ τὰς ἁμάξας μεστὰς ἀλεύρων καὶ οἴνου, ἃς παρεσκευάσατο Κῦρος, ἵνα εἴ ποτε σφοδρὰ λάβοι τὸ στρατόπεδον ἐνδεια, διαδιδοίη τοῖς Ἕλλησιν. ἦσαν δ' αὗται, ὡς ἐλέγοντο, τετρακόσιαι ἅμαξαι. καὶ ταύτας τότε οἱ σὺν βασιλεῖ διήρπασαν· ὥστε ἄδειπνοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων· ἦσαν δὲ καὶ ἀάριστοι. πρὶν γὰρ δὴ καταλύσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασιλεὺς ἐφάνη. ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα οὕτω διεγένοντο.

ΞΕΝΟ-

esse ignorabant, atque adeo suspicabantur, eum vel hostes persequi, vel ad occupandum aliquid pronectum esse. Consultabant autem inter se, num illic potius manendum esset, adductis eo impedimentis: an ad castra pergendum. Ad extremum placuit in castra redire, ac sub coenae tempus ad tentoria perueniunt. Et hic quidem eius diei fuit exitus.

11. Offendunt autem cum alias fortunas suas maxima ex parte direptas, tum quidquid potulentum esculentumue fuerat, et plaustra farina vinoque onusta, quae Cyrus sibi paraverat; vt, si quando grani in exercitu penuria rerum laboraretur, inter Graecos ea distribueret. Plaustra ipsa numero fuisse cccc dicuntur, quae tum regiae copiae diripuerunt, eaque de causa maxima Graecorum pars coena carebat, quum ne quidem pransi fuissent. Nam priusquam ad prandendum accedere in castra potuisset exercitus, rex sese ostenderat. Atque hanc quidem noctem sic exegerunt.

XENO-

* Plerique malunt: προσεληλακέναι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

Ὡς μὲν ἂν ἠθροίσθη Κύρῳ τὸ Ἑλληνικὸν, ὁπότε ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην ἐστρατεύετο, καὶ ὅσα ἐν τῇ ἀνόδῳ ἐπράχθη, καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο, καὶ ὡς Κῦρος ἐτελεύτησε, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐλθόντες οἱ Ἕλληνες ἐκοιμήθησαν, οἰόμενοι πάντα νικᾶν, καὶ Κῦρον ζῆν· ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ δεδήλωται.

β'. Αμα

XENOPHONTIS

DE CYRI EXPEDITIONE

HISTORIARVM,

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

Quemadmodum igitur Graecas Cyrus copias coëgerit, quo tempore aduersus Artaxerxem fratrem expeditionem fuscepit, et quae in itinere, dum ascenderetur, gesta facerint; quo pacto pugna fuerit commissa, et Cyrus occubuerit, Graecique ad castra sua reuerti, quieti se dederint, quod vicisse se omnino existimarent, et Cyrum esse superstitem; superiore libro declarauimus.

2. Mane

2. β'. Αμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον, ὅτι Κῦρος οὔτε ἄλλον πέμποι σημανοῦντα, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, οὔτ' αὐτὸς φαινοιτο. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, συσκευασαμένοις ἃ εἶχον, καὶ ἐξοπλισαμένοις, προϊέναι εἰς τὸ πρόσθεν, ὡς Κύρῳ συμμίξειαν.

3. γ'. Ἤδη καὶ ἐν ὁρμῇ ὄντων, ἅμ' ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἦλθε Προκλῆς, ὁ Τευθρανίας ἄρχων γεγονὼς, ἀπὸ Δαμαράτου τοῦ Λάκωνος, καὶ Γλοῦς ὁ * Ταμών. οὗτοι ἔλεγον, ὅτι Κῦρος μὲν τέθνηκεν, Αριαῖος δὲ πεφευγὼς ἐν τῷ σταθμῷ εἴη μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων, ὅθεν τῇ προτέρᾳ ὁρμῶντο. καὶ λέγοι, ὅτι ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν περιμείνειεν ἂν αὐτοὺς, εἰ μέλλοιεν ἥκειν. τῇ δὲ ἄλλῃ ἀπιέναι φαίη ἐπὶ Ιωνίας, ὅθενπερ ἦλθε.

4. δ'. Ταῦτα πυνθανόμενοι οἱ στρατηγοὶ, καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, βαρέως ἔφερον. Κλέαρχος δὲ τάδε εἶπεν· ἀλλ' ὤφελε μὲν Κῦρος ζῆν· ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκεν, ἀπαγγέλλετε Ἀριαίῳ, ὅτι ἡμεῖς γε νικῶμεν βασιλέα, καὶ, ὡς ὁρᾷτε,

2. Mane summo quum coiuissent duces, mirabantur, a Cyro nec alium quenquam mitti, qui significaret, ecquid agendum esset, nec ipsum in conspectum prodire. Quamobrem visum est eis, vt collectis impedimentis, armati procederent, donec cum Cyro se coniungerent.

3. Quum iam progredi coepissent, sub ipsum solis ortum, Procles Teuthraniae praetor, ex Damarati Lacedaemonii posteritate ortus, et Tami filius Glus, veniunt. Narrant hi, Cyrum vitam cum morte commutasse: Ariaeum, qui fugae se dedisset, iis esse in castris, cum reliquis barbaris, e quibus pridie profecti fuissent, dicere hunc, velle se diem illum Graecos expectare, si venturi essent: postridie perrecturum in Ioniam, vnde venisset.

4. Haec quum duces perciperent, itemque Graeci caeteri, grauiter sane ferebant. Clearchus quidem certe: Vtinam Cyrus, ait, viueret: verum quia mortuus est, Ariaeo renuntiate, vicisse nos regem, neque quenquam

* Al. Ταμῶ. κακοῦσαντες

ὁρᾶτε, ὀδὲις ἡμῖν ἔτι μάχεται· καὶ εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. ἐπαγγελλόμεθα δὲ Ἀριαίῳ, ἐὰν ἐνθάδε ἔλθῃ, εἰς τὸν θρόνον τὸν βασίλειον αὐτὸν καθιεῖν. τῶν γὰρ μάχην νικόντων καὶ τὸ ἄρχειν ἐστί.

ε. Ταῦτ' εἰπὼν ἀποστέλλει τὸς ἀγγέλους, καὶ σὺν αὐτοῖς Χειρίσοφον τὸν Λάκωνα, καὶ Μένωνα τὸν Θετταλόν· καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Μένων ἐβούλετο· ἦν γὰρ φίλος καὶ ξένος Ἀριαίῳ. οἱ μὲν ᾤχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε. τὸ δὲ στράτευμα ἐπορίζετο σῖτον, ὅπως ἐδύνατο, ἐκ τῶν ὑποζυγίων, κόπτοντες τὸς βοῦς καὶ ὄνους. ξύλοις δ' ἐχρῶντο, μικρὸν προϊόντες ἀπὸ τῆς φάλαγγος, ἔ ἡ μάχη ἐγένετο, τοῖς τε οἰκοῖς, πολλοῖς ὄσιν, (ὃς ἠνάγκαζον οἱ Ἕλληνες ἐκβάλλειν τὸς αὐτομολοῦντας παρὰ βασιλέως) καὶ τοῖς γέρροις, καὶ ταῖς ξυλίναις ἀσπίσι ταῖς Αἰγυπτίαις. πολλαὶ δὲ καὶ πέλται, καὶ ἄμαξαι ἦσαν φέρεσθαι ἔρημοι· εἷς πᾶσι χρώμενοι, κρέα ἕψαντες ἤδιον ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

ς'. Καὶ

quam amplius reſtare, quemadmodum videtis, qui aduerſus nos pugnet. Quod nili vos veniſſetis, aduerſus ipſum regem perrexiſſemus. Simul Ariaeo pollicemur, ſi huc venerit, nos ipſum regium in ſolium collocaturos. Nam iis, qui proelio ſuperiores euadunt, regnum etiam debetur.

5. Quum haec dixiſſet, nuncios ablegat, adiunctis Cheriſopho Lacedaemonio, et Theſſalo Menone. Nam Menon ipſe ſic volebat, quippe cui cum Ariaeo et hoſpitii ius intercederet, et amicitiae. Et hi quidem iter ſunt ingreſſi, quum Clearchus ſubſiſteret. Exercitus interea iumentis victitabat, vt poterat, ac boues et aſinos mactabat. Progreſſique parumper ab aciei loco, quo loco proelium commiſſum fuerat, pro lignis vtebantur ſagittis, quarum magna erat copia, coactis iis, qui a rege perfugerant, vt eas euellerent †; itemque ſcutis Perſicis, et ligneis ſcutis Aegyptiacis. Erant et cetrae paſſim, et plauſtra vacua, quibus vſi omnibus, elixabant carnes, iiſque famem illo die leuabant.

6. Et

† Al. ἐμβάλλειν ἠνάγκαζον vertit: proiicere coëgerant.

ς'. Καὶ ἤδη τε ἦν περὶ πλήθουσαν ἀγοράν, καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους κήρυκες, οἱ μὲν ἄλλοι, βάρβαροι· ἦν δὲ αὐτῶν * Φαλῖνος εἷς Ἕλλην, ὃς ἐτύγχανε παρὰ Τισσαφέρνει ὤν, καὶ ἐντίμως ἔχων. καὶ γὰρ προσεποιεῖτο ἐπιστήμων εἶναι τῶν περὶ τὰς τάξεις τε καὶ ὁπλομαχίαν. ἔνθα δὲ προσελθόντες, καὶ καλέσαντες τὰς τῶν Ἑλλήνων ἄρχοντας, λέγουσιν ὅτι βασιλεὺς κελεύει, τοὺς Ἕλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχάνει, καὶ Κῦρον ἀπέκτονε, παραδόντας τὰ ὅπλα, ἰόντας ἐπὶ τὰς βασιλέως θύρας, εὑρίσκεσθαι ἤν τι δύνωνται ἀγαθόν.

ζ'. Ταῦτα μὲν εἶπον οἱ βασιλέως κήρυκες. οἱ δὲ Ἕλληνες βαρέως μὲν ἤκουσαν. ὅμως δὲ Κλέαρχος τοσόνδε εἶπεν· "ὅτι ἃ τῶν νικώντων εἴη τὰ ὅπλα παραδιδόναι· ἀλλ' (ἔφη) ὑμεῖς μὲν, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, τούτοις ἀποκρίνασθε ὅ,τι κάλλιστόν τε καὶ ἄριστον ἔχετε· ἐγὼ δὲ αὐτίκα ἥξω.„ ἐκάλεσε γάρ τις αὐτὸν τῶν ὑπηρετῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ἐξηρημένα. ἔτυχε γὰρ θυόμενος.

η'. Ἐνθα

6. Et iam id erat temporis, quo forum maxima hominum multitudine frequens erat, quum a Rege ac Tiſſapherne caduceatores veniunt, alii quidem barbari, vnus Graecus Phalinus; qui apud Tiſſapherneni erat, et quidem honeſto loco, quod aciei ſtruendae, et gladiatoriae peritiam ſibi vindicaret. Hi quum acceſſiſſent, Graecorumque praefectos euocaſſent; mandare aiunt regem, quia Cyro interfecto, penes ſe victoria ſit, arma traderent, et regis ad portam profecti periculum facerent, ſi quid forte commodi poſſent impetrare.

7. Haec regii caduceatores aiebant; quae audita tametſi grauiter moleſteque Graeci ferrent. Clearchus tamen id vnum reſpondit: non eſſe illorum, qui viciſſent, arma tradere. Verum vos duces, ait, hoc eis reſpondete, quod honeſtiſſimum et optimum vobis in mentem veneri: Ego mox reuertar. Nam vnus ex apparitoribus eum arceſſiuerat, vt exta iam exemta inſpiceret, quod id temporis forte rem ſacram faceret

8. Ibi

* Al. Φαλοῦνος.

ἡ. Ἐνθα δὲ ἀπεκρίνατο Κλεάνωρ μὲν ὁ Ἀρκὰς, πρεσβύτατος ὢν, ὅτι πρόσθεν ἂν ἀποθάνοιεν, ἢ τὰ ὅπλα παραδοῖεν. Πρόξενος ὁ Θηβαῖος, Ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, ὦ Φαλῖνε, θαυμάζω πότερα ὡς κρατῶν βασιλεὺς αἰτεῖ τὰ ὅπλα, ἢ ὡς διὰ Φιλίαν καὶ δῶρα. εἰ μὲν γὰρ ὡς κρατῶν, τί δεῖ αὐτὸν αἰτεῖν, ἀλλ' ἀ λαβεῖν ἐλθόντα; εἰ δὲ πείσας βάλεται λαβεῖν, λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται; 10.

θ'. Πρὸς ταῦτα Φαλῖνος εἶπε· βασιλεὺς νικᾷν ἡγεῖται, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτονε. τίς γὰρ αὐτῷ ἐστὶν, ὅστις ἀρχῆς ἀντιποιεῖται; νομίζει δὲ καὶ ὑμᾶς αὐτῷ εἶναι, ἔχων ἐν μέσῃ τῇ αὐτῷ χώρᾳ, καὶ ποταμῶν ἐντὸς ἀδιαβάτων· καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐφ' ὑμᾶς δυνάμενος ἀγαγεῖν, ὅσον, ἀδ' εἰ παρέχοι ὑμῖν, δύναισθ' ἂν ἀποκτεῖναι. 11

ι. Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν Ἀθηναῖος εἶπεν· ὦ Φαλῖνε, νῦν, ὡς σὺ ὁρᾷς, ἡμῖν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἀγαθὸν, εἰ μὴ ὅπλα καὶ 12

8. Ibi Cleanor Arcas, natu maximus omnium, respondet: Prius se morituros, quam arma traderent. Proxenus vero Thebanus, Equidem miror, inquit, Phaline, vtrum sic arma Rex postulet, vt qui viceritan amicitiae ac munerum causa. Nam si ea victoriae nomine postulat, quid opus est ea petere? cur non potius ereptum venit? Sin persuadendo putat ea se consequuturum, dicat nobis, quid habituri milites sint, vbi in hoc ei gratificati fuerint?

9. Ad haec Phalinus: Rex, inquit, vicisse se arbitratur, quia Cyrum occiderit. Nam quis est hominum, qui sibi regnum hoc praeterea vindicet? Vos etiam pro suis ducit, quos, media in regione sua conclusos, tenet intra flumina traiectu difficillima; et aduersus quos hominum eam multitudinem ducere potest, quam vos ne perimere quidam possetis, si potestatem eius vobis faceret.

10. Tum Xenophon Atheniensis: Nobis iam, inquit, Phaline, nullius boni, ceu vides, copia est, extra sola haec arma, et

καὶ ἀρετή. καὶ ὅπλα μὲν ἔχοντες, οἰόμεθα ἂν καὶ τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι· παραδόντες δ' ἂν ταῦτα, καὶ τῶν σωμάτων στερῆσθαι. μὴ ἂν οἴου τὰ μόνα ἡμῖν ἀγαθὰ εἶναι ἅπερ ἡμᾶς παραδώσειν· ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ περὶ τῶν * ὑμετέρων
13 ἀγαθῶν μαχούμεθα. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φαλῖνος ἐγέλασε, καὶ εἶπεν· ἀλλὰ φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὦ νεανίσκε, καὶ λέγεις οὐκ ἀχάριτα. ἴσθι μέντοι ἀνόητος ὤν, εἰ οἴει ἂν τὴν ὑμετέραν ἀρετὴν περιγενέσθαι τῆς βασιλέως δυνάμεως.

14 ια'. Ἄλλους δέ τινας ἔφασαν λέγειν ὑπομαλακιζομένους, ὡς καὶ Κύρῳ πιστοὶ γένοιντο, καὶ βασιλεῖ γ' ἂν πολλῷ ἄξιοι γένωνται, εἰ βούλοιτο φίλος γενέσθαι· καὶ εἴ τέ τι ἄλλο βούλεται χρῆσθαι, εἴτ' ἐπ' Αἴ-
15 γυπτον στρατεύειν, συγκαταστρέψαιντ' ἂν αὐτῷ. ἐν τούτῳ καὶ Κλέαρχος ἦκε, καὶ ἠρώτησεν, εἰ ἤδη ἀποκεκριμένοι εἶεν. Φαλῖνος δ' ὑπολαβών, εἶπεν·

et virtutem. Quamobrem, quamdiu arma retinebimus, virtutem vsui nobis fore putabimus: eadem si tradiderimus, veremur corpora nobis ereptum iri. Quamobrem non existimes, ea nos bona, quae sola nobis reliqua sunt, tradituros: sed horum ipsorum ope, de bonis etiam vestris pugnaturos. Quae quum Phalinus audiisset: cum risu, Tu quidem, ait, philosophi speciem prae te fers, adolescens, et non iniucunda quaedam profers. Sed enim sultum te esse scito, si fortitudinem vestram viribus regis superiorem fore speras.

11. Alios autem nonnullos ferebatur animis nonnihil remissis fuisse, qui Cyro se fidos fuisse dicerent; atque etiam regi maximo commodo futuros, si recipere ipsos in amicitiam vellet. Nam et in aliis quibusuis expeditionibus affuturos, in quibus vsurus ipsorum esset opera; et, si debellare Aegyptum vellet, vna cum ipso eam expugnaturos. Interea Clearchus reuertens, ecquid iam respondissent, quaerebat. Eius sermonem Phalinus excipiens: Horum, inquit,

* Al. ἡμετέρων.

πεν. ἅτοι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει. σὺ δ' ἡμῖν εἰπὲ, τί λέγεις.

ιβ'. Ὁ δ' εἶπεν. ἐγώ σε, ὦ Φαλῖνε, ἄσμενος ἑώρακα, οἶμαι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἅτοι. σύ τε γὰρ Ελλην εἶ, καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτοι ὄντες, ὅσους σὺ ὁρᾷς· ἐν τοιούτοις δὲ ὄντες πράγμασι, συμβουλευόμεθά σοι, τί χρὴ ποιεῖν περὶ ὧν λέγεις. σὺ δ', πρὸς Θεῶν, συμβούλευσον ἡμῖν ὅ, τι σοι δοκεῖ κάλλιστον καὶ ἄριστον εἶναι, καὶ ὃ σοι τιμὴν οἴσει εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἀναλεγόμενον, ὅτι Φαλῖνος ποτὲ πεμφθεὶς παρὰ βασιλέως, κελεύων τοὺς Ελληνας τὰ ὅπλα παραδοῦναι, συνεβουλεύομεν συμβούλευσεν αὐτοῖς τάδε. οἶδα δὲ, ὅτι ἀνάγκη λεχθῆναι ἐν τῇ Ελλάδι, ὃ ἂν συμβουλεύσῃς.

ιγ'. Ὁ δὲ Κλέαρχος ταῦτα ὑπήγετο, βουλόμενος καὶ αὐτὸν τὸν παρὰ βασιλέως πρεσβεύοντα συμβουλεῦσαι μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα, ὅπως εὐελπίδες μᾶλλον οἱ Ελληνες εἶεν. Φαλῖνος δὲ ὑποδείσας, παρὰ τὴν δόξαν αὐτῷ εἶπεν·

quit, alius aliud ait, Clearche. Tu quid dicas, exponito.

12. Et ille: Ego vero Phaline, ait, lubens te vidi, atque itidem omnes hi, mea quidem sententia. Nam et tu perinde Graecus es, ac nos, qui tot numero sumus, quot ipse vides, et hoc rerum nolitarum fiatu, consilium abs te de eo, quod nobis agendum sit illa in causa, quam affers, poscimus. Quamobrem, per Deos immortales, te obtestamur, vt consulas nobis, quod tibi pulcherrimum et optimum factu videbitur, et quod sequuturis temporibus repetitum commemoratumque honorem tibi afferet: Phalinum videlicet, a rege missum olim, vt Graecos arma tradere iuberet, haec et illa ipsis consuluisse. Scis autem necessario futurum, vt eius consilii, quod dederis, in Graecia mentio fiat.

13. Haec Clearchus adiiciebat, quia vellet, illum ipsum, qui legationem regis obiret, hoc ipsis consilii dare, ne arma traderent, vt Graeci spem meliorem conciperent. Phalinus autem (secedens) vbi reuertisset, praeter ipsius opinio-

13 εἶπεν ὧδε· "Ἐγώ, εἰ μὲν τῶν μυρίων ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἐστι σωθῆναι πολεμοῦντας βασιλεῖ, συμβουλεύω μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα· εἰ μέντοι μηδεμιᾶς * σωτηρίας ἐστὶν ἐλπὶς ἄκοντος βασιλέως, συμβουλεύω σώζεσθαι ὅπη δυνατόν."

14 ιδ'. Κλέαρχος δὲ πρὸς ταῦτα εἶπεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε ταῦτα, ὅτι ἡμεῖς οἰόμεθα, εἰ μὲν δεοι βασιλεῖ φίλοι εἶναι, πλείονος ἂν ἄξιοι εἶναι φίλοι, ἔχοντες τὰ ὅπλα, ἢ παραδόντες ἄλλῳ· εἰ δὲ δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμεῖν ἔχοντες τὰ ὅπλα, ἢ ἄλλῳ παραδόντες.

15 ιε'. Ὁ δὲ Φαλῖνος εἶπε· ταῦτα μὲν δὴ ἀπαγγελῶμεν· ἀλλὰ καὶ τάδε ὑμῖν ἐκέλευσεν εἰπεῖν βασιλεύς, ὅτι μένουσι μὲν ὑμῖν αὐτῷ, σπονδαὶ εἰησαν, προϊοῦσι δὲ καὶ ἀπιοῦσι, πόλεμος. εἴπατε δὲ καὶ περὶ τούτου, πότερα μενεῖτε καὶ σπονδαί εἰσιν, ἢ ὡς πολέμου ὄντος παρ' ὑμῶν ἀπαγγελῶ.

16 Κλέαρχος δ' ἔλεξεν· ἀπάγγελλε τοίνυν καὶ περὶ τούτων, ὅτι καὶ ἡμῖν ταῦτα ** δοκεῖ, ἅπερ βασιλεῖ.

ιϛ'. Τί

nem hoc modo respondit: Ego, si vel vna spes de mille vobis est reliqua, fore vos saluos, si bellum cum rege geratis; hoc consilii do, ne tradatis arma: Sin rege inuito nulla vobis spes salutis superest, salutem amplectendam esse consulo, quacunque ratione poteritis.

14. Ad ea Clearchus: Dicis tu quidem haec, inquit. Verum nostris verbis renuntiato, existimare nos, si regi amicos esse oporteat, multo nos ipsi futuros vtiliores amicos, quum arma retinebimus, quam si alteri ea tradiderimus. Sin bellum cum ipso gerendum erit, melius id geremus armis instructi, quam iisdem alii traditis.

15. Renuntiabimus haec, ait Phalinus: sed et illa dici Rex iussit, se vobis heic manentibus, foedera; discedentibus ac progredientibus, bellum offerre. Quamobrem de hoc etiam respondete, num manendo iniri foedera velitis, an bellum vos anteponere nuntiandum sit? Et Clearchus: Hac etiam in parte, inquit, renuntiato, nobis eadem, quae regi, videri.

16. At

* Al. μείονος etc. quod rectius opponatur antec. τῶν μυρίων etc.

** Alii malunt ταυτὰ etc.

ις'. Τί ἂν ταῦτ' εἰη; ἔφη ὁ Φαλῖνος. ἀπεκρίνατο Κλέαρχος· ἢν μὲν μενωμεν, σπονδαί· ἀπιοῦσι δὲ καὶ πρεσβεύσι, πόλεμος. ὁ δὲ πάλιν ἠρώτησε· σπονδὰς ἢ πόλεμον ἀπαγγελῶ; Κλέαρχος δὲ ταῦτα * παλιν ἀπεκρίνατο· σπονδαὶ μεν μένουσιν, ἀπιοῦσι δὲ ἢ προϊοῦσι πόλεμος. ὁ, τι δὲ ποιήσει, ἐδιδήμανε.

ΚΕΦ. β'.

Φαλῖνος μὲν δὴ ὤχετο, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. οἱ δὲ παρὰ Ἀριαίου ἦκον, Πρόκλης καὶ Χειρίσοφος· Μένων δὲ αὐτοῦ ἔμεινε παρὰ Ἀριαίῳ. ἔτοι δ' ἔλεγον, ὅτι πολλὰς φαίη Ἀριαῖος εἶναι Πέρσας ἑαυτῷ βελτίους, ὡς ἂν ἀνασχέσθαι αὐτὸ βασιλεύοντος. ἀλλ' εἰ βέλεσθε συναπιέναι, ἦκειν ἤδη κελεύει τῆς νυκτός. εἰ δὲ μή, αὐτὸς πρωὶ ἀπιέναι φησίν. ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπεν· ἀλλ' ὅτῳ χρὴ ποιεῖν, ἂν μὲν ἥκωμεν, ὥσπερ λέγετε. εἰ δὲ μή, πειρᾶτέ ὁποῖον ἂν τι ὑμῖν

16. At quae ſunt illa? ſubiecit Phalinus. Si manebimus, ait Clearchus, foedera nos facturos: ſin abeamus ac progrediamur, bellum. Et Phalinus iterum quaerit: Foedera ne, an bellum renuntiabo? Clearchus rurſum: Foedera quidem manentibus; diſcedentibus autem, vel progredientibus, bellum eſto. Quid autem ipſe facturus eſſet, non ſignificabat.

CAP. II.

Quapropter Phalinus cum ſuis abibat. Procles vero, et Cheriſophus, ab Ariaeo quum rediſſent, Menone apud Ariaeum remanente: aiebant dixiſſe Ariaeum, multos Perſas ſibi longe praeſtare dignitate, qui laturi non ſint, vt rerum ipſe potiatur. Verum ſi vultis cum ipſo diſcedere, noctu iam venire nos iubet: ſin autem, ſcire vos vult, prima ſe luce cras diſceſſurum. Et Clearchus: Sic faciendum eſt, inquit, ſi ad ipſum accedere volumus, quemadmodum vos dicitis: ſin autem, facite id, quod vobis maxime profuturum exiſtima-

F 2 tis.

* Al. ταυτὰ etc.

ὑμῖν οἴηθε μάλιστα συμφέρειν. ὅ, τι δὲ ποιήσει, ἀδὲ τούτοις εἶπε.

β'. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἤδη ἡλίῳ δύνοντος συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγούς, ἔλεξε τοιάδε. Ἐμοί, ὦ ἄνδρες, θυομένῳ ἰέναι ἐπὶ βασιλέα, οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. καὶ εἰκότως ἄρα οὐκ ἐγίγνετο. ὡς γὰρ ἐγὼ νῦν πυνθάνομαι, ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ βασιλέως ὁ Τίγρης ποταμός ἐστι ναυσίπορος, ὃν οὐκ ἂν δυναίμεθα ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δ' ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. οὐ μὲν δὴ αὐτῷ γε μένειν οἷόν τε. τὰ γὰρ ἐπιτήδεια οὐκ ἔστιν. ἰέναι δὲ παρὰ τοὺς Κύρου φίλους, πάνυ καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερὰ ἦν. ὧδε ἂν χρὴ ποιεῖν. ἀπιόντας δειπνεῖν, ὅ,τι τις ἔχει· ἐπειδὰν δὲ σημήνῃ τῷ κέρατι ὡς ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε· ἐπειδὰν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατίθεσθε ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ἐπὶ δὲ τῷ τρίτῳ, ἕπεσθε τῷ ἡγεμένῳ, τὰ μὲν ὑποζύγια ἔχοντες πρὸ τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ ὅπλα ἔξω.„

γ'.

tis. Ipse quid facturus esset, non indicabat.

2. Post haec, sole iam occidente, conuocatis praetoribus et cohortium praefectis, huiusmodi quaedam loquutus est: Sacram mihi rem facienti, milites, expeditionis aduersus regem suscipiendae causa, exta abdixerunt, et merito quidem. Nam vt ego iam comperio, medio inter regem et nos loco Tigris fluuius interest, qui nauibus tantum traiici potest: ideoque traiici a nobis absque nauigiis haudquaquam poterit, quod a nauibus destituimur. Heic autem fieri non potest vt subsistamus, quod commeatus nos deficit. Caeterum de profectione ad amicos Cyri, auspicata nobis exta imprimis obtigerunt. Quamobrem sic res est agenda: abite, ac coenam, pro copia quisque sua, capite: deinde quum eo modo, quo quiescendi tempus significatur, datum cornu signum fuerit, colligite res vestras: quum signum alterum dabitur, iumentis eas imponite: ad signum tertium, ducentem sic sequimini, vt secundum flumen iumenta sint, exterius armati.

3.

γ'. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ἀπῆλθον, καὶ ἐποίουν ὅτω· καὶ τὸ λοιπὸν ὁ μὲν ἦρχεν, οἱ δ' ἐπείθοντο, οὐχ ἑλόμενοι, ἀλλ' ὁρῶντες, ὅτι μόνος ἐφρόνει οἷα δεῖ τὸν ἄρχοντα, οἱ δὲ ἄλλοι ἄπειροι ἦσαν. ἀριθμὸς δὲ τῆς ὁδοῦ, ἣν ἦλθον ἐξ Ἐφέσου τῆς Ἰωνίας μέχρι τῆς μάχης, σταθμοὶ τρεῖς καὶ ἐνενήκοντα, παρασάγγαι πέντε καὶ τριάκοντα καὶ πεντακόσιοι, στάδιοι πεντήκοντα καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ μύριοι. ἀπὸ δὲ τῆς μάχης ἐλέγοντο εἶναι εἰς Βαβυλῶνα, στάδιοι ἑξήκοντα καὶ τρισχίλιοι.

δ'. Ἐντεῦθεν δὴ ἐπεὶ σκότος ἐγένετο, Μιλτοκύθης μὲν ὁ Θρᾷξ, ἔχων τάς τε ἵππους τὰς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τεσσαράκοντα, καὶ τῶν πεζῶν Θρᾳκῶν ὡς τριακοσίους, ηὐτομόλησε πρὸς βασιλέα. Κλέαρχος δὲ τοῖς ἄλλοις ἡγεῖτο, κατὰ τὰ παρηγγελμένα, οἱ δ' εἵποντο. καὶ ἀφικνοῦνται εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν παρὰ Ἀριαῖον καὶ τὴν ἐκείνου στρατιάν, ἀμφὶ μέσας νύκτας, καὶ ἐν τάξει θέμενοι τὰ ὅπλα, συν-

3. Quae quum duces audiissent, itemque praefecti cohortium, abeunt, et imperata faciunt. Atque ex hoc tempore Clearchus imperium obtinebat, parebant illi, non quod eum ad hoc delegissent, sed quia viderent solum sic sapere, vt principem in exercitu virum oporteat, quum alii rerum vsum nullum haberent. Iter, quod ab Epheso Ioniae oppido ad proelii tempus vsque confecerant, castris XCIII absoluerant, quae parasangae sunt IↃXXXV, stadia vero XVICIↃ, et L. A pugna dicebantur Babylonem vsque restare tria millia stadiorum et sexaginta.

4. Inde quum aduesperasset, Miltocythes Thrax cum XL equitibus, et circiter CCC e Thracia peditibus, ad regem perfugit. Caeterorum dux erat Clearchus, quemadmodum conuenerat. Qui quum eum sequerentur, ad castra prima perveniunt prope Ariaeum, et ipsius exercitum, circa medium noctis. Quumque † armatorum acies instructa esset, Graecorum

F 3 prae-

† Al. vertit: *arma ordine disposuissent.*

συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων παρὰ Ἀριαῖον, καὶ ὤμοσαν οἵτε Ἕλληνες, καὶ Ἀριαῖος, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ οἱ κράτιστοι, μήτε προδώσειν ἀλλήλους, σύμμαχοί τε ἔσεσθαι· οἱ δὲ βάρβαροι προσώμοσαν, καὶ ἡγήσεσθαι ἀδόλως· ταῦτα δ' ὤμοσαν, σφάξαντες κάπρον, καὶ ταῦρον, καὶ λύκον, καὶ κριὸν, εἰς ἀσπίδα βάπτοντες οἱ μὲν Ἕλληνες ξίφος, οἱ δὲ βάρβαροι λόγχην.

12 ε. Ἐπεὶ δὲ τὰ πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ Κλέαρχος· ἄγε δή, ὦ Ἀριαῖε, ἐπείπερ ὁ αὐτὸς ἡμῖν σόλος ἐστὶ καὶ ὑμῖν, εἰπὲ τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς πορείας· πότερον ἅπιμεν ἥπερ ἤλθομεν, ἢ ἄλλην τινὰ ἐννενοηκέναι δοκεῖς ὁδὸν 13 κρείττω; ὁ δ εἶπε· ἣν μὲν ἤλθομεν ἀπιόντες, πάντες ἂν ὑπὸ λιμῷ ἀπολοίμεθα. ὑπάρχει γὰρ νῦν ἡμῖν οὐδὲν τῶν ἐπιτηδείων. ἑπτακαίδεκα γὰρ σταθμῶν τῶν ἐγγυτάτω οὐδὲ δεῦρο ἰόντες ἐκ τῆς χώρας οὐδὲν εἴχομεν λαμβάνειν· ἔνθα δ' εἴ τι ἦν, ἡμεῖς διαπορευόμενοι κατεδαπανήσαμεν. νῦν

praetores, et praefecti cohortium, apud Ariaeum conueniunt; et tam Graeci, quam Ariaeus, cum aliis apud hunc dignitate praestantissima viris, iuramento confirmant: non prodituros se mutuo, sed in societate constanter permansuros; addentibus hoc sacramentum barbaris, sine fraude se itineris duces futuros. Haec sacramenta sic conceperunt, vt apro, tauro, lupo, ariete, mactatis; Graeci gladium, barbari hastam in scutum tingerent.

5. Posteaquam fidei sacramento se obligassent, Clearchus inquit: Age vero, mi Ariaee, quando eadem nobis et vobis expeditio suscipitur, dic mihi, quae sententia tua sit de itinere: eademne redeundum nobis via sit, qua venimus, an aliam animaduertisse tibi potiorem videris? Et Ariaeus: Si viam, qua venimus, inquit, fuerimus ingressi, omnes fame peribimus: quippe qui commeatum nullum habeamus. Nam totis denis septenis castris proximis, ne tum quidem, quum huc pergeremus, quidquam ex ipsa regione habere potuimus; et si quid sane

illic

νῦν δ' ἐπινοῶμεν πορεύεσθαι μακροτέραν μὲν, τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορήσομεν. πορευτέον δ' ἡμῖν τὰς πρώτας ταύτας, 12.
ὡς ἂν δυνώμεθα, μακροτάτας, ἵνα ὡς πλεῖστον ἀποσπασθῶμεν τῆς βασιλικῆς στρατεύματος. ἢν γὰρ ἅπαξ δυοῖν ἢ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπόσχωμεν, οὐκέτι μὴ δύνηται βασιλεὺς ἡμᾶς καταλαβεῖν. ὀλίγῳ μὲν γὰρ στρατεύματι ἐτολμήσει ἐφέπεσθαι· πολὺν δ' ἔχων στόλον, οὐ δυνήσεται ταχὺ πορεύεσθαι· ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδείων σπανιεῖ. ταύτην, ἔφη, γνώμην ἔχω.

ε'. Ην δὲ αὕτη ἡ στρατηγία οὐδὲν ἄλλο δυναμένη, 13
ἢ ἀποδρᾶναι, ἢ ἀποφυγεῖν· ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον, λογιζόμενοι ἥξειν ἅμα ἡλίῳ δύνοντι εἰς κώμας τῆς Βαβυλωνίας χώρας. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐψεύσθησαν.

ς'. Ετι δὲ ἀμφὶ δείλην ἔδοξαν πολεμίους ἑρᾶν 14.
ἱπ-

ifitic fuit, nos quum iter illac faceremus, totum abfumfimus. Iam vero cogitamus via longiore quidem illa proficifci, fed in qua commeatus nobis haud deerit. Ac caftra quidem prima, quam fieri poterit, longiffime promouenda erunt; vt quam maxime regiis a copiis diuellamur. Nam fi femel bidui vel tridui ab ipfis itinere abfuerimus, non iam Rex amplius nos aflequi poterit: Nam paruis cum copiis fequi nos minime audebit, et magno cum exercitu celeriter progredi non poterit, atque etiam fortaffe commeatus inopia laborabit. Haec mea, inquit, fententia eft.

6. Caeterum hoc, de ducendo exercitu, confilium ad nihil aliud, quam ad receffum et fugam, accommodatum erat. Verumeninuero fortuna melius ducis eft officio functa. Nam vbi primum illuxiffet, fic iter faciebant, vt folem haberent ad dextram. Exiftimabant enim, occidente fole ad vicos agri Babylonici fe peruenturos; in quo fane haudquaquam falfi funt.

7. Verum circa veſperam ho-

ἱππέας· καὶ τῶν τε Ἑλλήνων οἱ μὴ ἔτυχον ἐν ταῖς τάξεσιν ὄντες, εἰς τὰς τάξεις ἐθεον, καὶ Ἀριαῖος (ἐτύγχανε γὰρ ἐφ' ἁμάξης πορευόμενος, διότι ἐτέτρωτο) καταβὰς ἐθωρακίζετο, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. ἐν ᾧ δὲ ὡπλίζοντο, ἦκον λέγοντες οἱ προπεμφθέντες σκοποὶ, ὅτι οὐχ ἱππεῖς εἰσὶν, ἀλλὰ ὑποζύγια νέμοιτο. καὶ εὐθὺς ἔγνωσαν πάντες, ὅτι ἐγγύς πᾳ ἐστρατοπεδεύστο βασιλεύς. καὶ γὰρ καὶ καπνὸς ἐφαίνετο ἐν κώμαις ἀ πρώσω.

ή. Κλέαρχος δὲ, ἐπὶ μὲν τὰς πολεμίους οὐκ ἦγεν· (ᾔδει γὰρ καὶ ἀπειρηκότας τοὺς στρατιώτας, καὶ ἀσίτους ὄντας. ἦν δὲ καὶ ὀψὲ ἦν) ἀ μέντοι ἀδ' ἀπέκλινε, φυλαττόμενος μὴ δοκοίη φεύγειν· ἀλλ' εὐθύωρον ἄγων, ἅμα τῷ ἡλίῳ δυομένῳ εἰς τὰς ἐγγυτάτω κώμας τὰς πρώτας ἔχων κατεσκήνωσεν, ἐξ ὧν διήρπαζο ὑπὸ τῶ βασιλικῶ στρατεύματος καὶ αὐτὰ τὰ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ξύλα.

θ'. Οἱ μὲν οὖν πρῶτοι ὁμοίῳ τρόπῳ τιὶ ἐστρατοπεδεύοντο,

stiles equitum copias videre visi sunt. Quare tum Graeci, qui extra ordines incedebant, cursu se ad eos receperunt: tum Ariaeus, qui forte curru faciebat iter, quod vulneratus esset, descendens de eo, lorica se muniebat vna cum suis. Interea dum armis illi se induerent, speculatores praemissi redeunt, ac non equites hos esse renuntiant, sed iumenta pastum quaerentia. Quapropter omnes animadvertebant, regem alicubi in propinquo habere castra. Nam et fumus non magno ex intervallo in vicis conspiciebatur.

8. Ibi Clearchus, tametsi in hostem non duceret, quod norat, milites tantum non animos despondisse, atque etiam affligi inedia; quum praeterea dies quoque declinasset admodum: non tamen etiam deflectebat, quod caveret, ne fugere videretur; sed recto ducens tramite, sole iam occidente, cum iis, qui erant in fronte, proximis in vicis castra locat. Erant autem ex illis ab agmine regio directa etiam ipsa aedificiorum ligna.

9. Ac primi quidem tali quodam modo castra sunt metati:

δεύοντο, οἱ δ' ὕστεροι σκοταῖοι προσιόντες, ὡς ἐτύγχανον ἕκαστοι ηὐλίζοντο, καὶ κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν καλοῦντες ἀλλήλους, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν. ὥστε οἱ μὲν ἐγγύτατα τῶν πολεμίων καὶ ἔφυγον ἐκ τῶν σκηνωμάτων. δῆλον δὲ τοῦτο τῇ ὑστεραίᾳ ἐγένετο. ἅτε γὰρ ὑποζύγιον ἔτι οὐδὲν ἐφάνη, ἅτε κρατόπεδον οὐδὲ καπνὸς ἀδαμοῦ πλησίον. ἐξεπλάγη δὲ, ὡς ἔοικε, καὶ βασιλεὺς τῇ ἐφόδῳ τοῦ στρατεύματος. ἐδήλωσε δὲ τοῦτο, οἷς τῇ ὑστεραίᾳ ἔπραττε.

ί. Προϊούσης μέντοι τῆς νυκτὸς ταύτης, καὶ τοῖς Ἕλλησι Φόβος ἐμπίπτει, καὶ θόρυβος, καὶ δεῖμος ἦν, οἷον εἰκὸς, φόβου ἐμπεσόντος, γίγνεσθαι. Κλέαρχος δὲ Τολμίδην Ἠλεῖον, ὃν ἐτύγχανεν ἔχων παρ' ἑαυτῷ κήρυκα, ἄριστον τῶν τότε, τοῦτον ἀνειπεῖν ἐκέλευσε, σιγὴν κατακηρύξαντα, ὅτι προαγορεύουσιν οἱ ἄρχοντες, ὃς ἂν * τὸν ἀφιέντα τὸν ὄνον εἰς τὰ ὅπλα καταμηνύσῃ, ὅτι λήψεται μισθὸν τάλαντον

tati: posteriores quia nocte obscura venerant, quo forte quilibet loco erat, cubabant; ac mutuo se appellando, tantum clamorem excitabant, vt is ab hostibus etiam audiretur. Quo factum est, vt hostium proximi suis e tentoriis fugerent. Satis hoc postridie animadversum fuit. Nam neque iumentum vllum vsquam apparuit, neque castra, neque fumus vllus in proximo. Quin et rex ipse nostri exercitus recessu, quemadmodum videbatur, perterritus fuit: idque satis declarauit quae altero die fecit.

10. Sed tamen eadem nocte procedente, Graecos etiam terror ac tumultus quidam invasit, tantusque strepitus erat, quantum esse consentaneum est tum, quum terror aliquis incidit. Clearchus vero Tolmidem, Eleum, quem longe praestantissimum eius temporis praeconem apud se forte tunc habebat, pronuntiare iussit, silentio prius indicto: Significare duces omnibus, eum, qui indicarit a quo fuerit immissus in exercitum asinus, pro mercede talentum argenti accepturum. Id postea quam pro-

F 5 clamatum

* Legendum videtur ὃς ἂν τὸν ἀφιέντα τὸν φόβον etc. Nam paulo supra dicitur τοῖς Ἕλλ. φόβος ἐμπίπτει, et mox ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἴη.

τον ἀργυρίου. ἐπὶ δὲ ταῦτα ἐκηρύχθη, ἔγνωσαν οἱ στρατιῶται, ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἴη, καὶ οἱ ἄρχοντες σῶοι. ἅμα δὲ ὄρθρῳ παρήγγειλε Κλέαρχος εἰς τάξιν τὰ ὅπλα τίθεσθαι τὰς Ἑλληνικάς, ἥπερ εἶχον, ὅτε ἦν ἡ μάχη.

ΚΕΦ. γ'.

Ὅδε δὴ ἔγραψα, ὅτι βασιλεὺς ἐξεπλάγη τῇ ἐφόδῳ τῇδε, δῆλον ἦν. τῇ μὲν γὰρ πρόσθεν ἡμέρᾳ πέμπων τὰ ὅπλα παραδιδόναι ἐκέλευε, τότε δὲ ἅμα ἡλίῳ ἀνατέλλοντι κήρυκας ἔπεμψε περὶ σπονδῶν. οἱ δ' ἐπεὶ ἦλθον πρὸς τὰς προφύλακας, ἐζήτουν τοὺς ἄρχοντας. ἐπεὶ δ' ἀπήγγειλαν οἱ προφύλακες, Κλέαρχος τυχὼν τότε τὰς τάξεις ἐπισκοπῶν, εἶπε τοῖς προφύλαξι, κελεύειν τοὺς κήρυκας περιμένειν, ἄχρις ἂν σχολάσῃ.

β'. Ἐπεὶ δὲ κατέστησε τὸ στράτευμα, ὥστε καλῶς ἔχειν ὁρᾶσθαι πάντη φάλαγγα πυκνὴν, τῶν δὲ ὁπλων μη-

clamatum per praeconem fuit, intellexere milites terrorem vanum fuisse, ac duces salvos esse. Sub primam lucem Clearchus Graecis imperat, vt armati illum in ordinem se collocarent, quo in proelio priori constiterant.

CAP. III.

Caeterum quod paullo ante scripsi, regem hoc aduentu nostro exterritum fuisse; id sano manifestum erat. Nam missis ad nos quibusdam pridie eius diei, postulabat arma sibi tradi: tunc vero sub ortum solis per caduceatores de foederibus agebat. Illi quum ad primas excubias veniissent, duces quaerere se iubebant. Quod vbi renuntiatum a custodibus esset, forte Clearchus id temporis ordines lustrans, custodibus ait; mandarent eis, vt opperirentur, donec sibi otium esset.

2. Quum autem sic instruxisset exercitum, vt omni ex parte pulcherrimam densae phalangis speciem exhiberet, nec quis-

quam

μηδένα καταφανῆ εἶναι, ἐκάλεσε τὰς ἀγγέλους, καὶ αὐτός τε προῆλθε τάς τε εὐσπλοτάτας ἔχων, καὶ εὐειδεστάτας τῶν αὑτῷ στρατιωτῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς ταῦτα ἔφρασεν.

γ'. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοῖς ἀγγέλοις ἦσαν, ἠρώτα τί βούλοιντο. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι περὶ σπονδῶν ἥκοιεν ἄνδρες, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται τά τε παρὰ βασιλέως τοῖς Ἕλλησιν ἀπαγγεῖλαι, καὶ τὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων, βασιλεῖ. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· ἀπαγγέλλετε τοίνυν αὐτῷ, ὅτι μάχης δεῖ πρῶτον. ἄριστον γὰρ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ὁ τολμήσων περὶ σπονδῶν τοῖς Ἕλλησι λέγειν, μὴ πορίσας ἄριστον.

δ'. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἄγγελοι ἀπήλαυνον, καὶ ἧκον ταχύ· ὡς καὶ δῆλον ἦν, ὅτι ἐγγύς που ἦν βασιλεύς, ἢ ἄλλος τις, ᾧ ἐπετέτακτο ταῦτα πράττειν. ἔλεγον δὲ, ὅτι εἰκότα δοκοῖεν λέγειν βασιλεῖ, καὶ ἥκοιεν ἡγεμόνας ἔχοντες, οἱ αὐτούς, ἐὰν σπονδαὶ γένωνται, ἄξουσιν ἐνθεν

quam inermis esset in conspectu: nuntios arcessit, ac tum ipse progreditur aliquantum cum parte militum suorum armis instructissima, visuque pulcherrima; tum aliis haec ducibus denuntiat.

3. Postea quam ad nuntios peruentum esset, quid vellent, interrogat. Respondent illi, missos esse homines idoneos incundorum foederum causa, qui et Graecis renuntiare mandata regis possent, et Graecorum mandata regi. Quibus Clearchus: Ergo renuntiate regi, ait, primum proelio decertandum esse. Nam et prandium nusquam nobis est, et nemo est hominum, qui apud Graecos mentionem facere foederum audeat, nisi prandium praebeat.

4. His nuntii auditis abequitant, ac statim redeunt: vnde constabat in propinquo regem alicubi esse, vel quendam alium, cui huius rei perficiendae negotium datum esset. Respondent autem, regi videri aequa esse, quae proponerent: itaque venire se cum ducibus itinerum, qui eos, si foedera inirentur, ducturi essent, vbi commeatum

ἔνθεν ἔξεσι τὰ ἐπιτήδεια. ὁ δ' ἠρώτα, εἰ αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσι σπένδοιτο ἰέναι καὶ ἀπιέναι, ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐσονται σπονδαί. οἱ δὲ, πᾶσιν, ἔφασαν, μέχρις ἂν βασιλεῖ τὰ παρ' ὑμῶν διαγγελθῇ.

ε'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον, μεταστησάμενος αὐτὰς ὁ Κλέαρχος, ἐβουλεύετο· καὶ ἐδόκει ταχὺ τὰς σπονδὰς ποιεῖσθαι, καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια, καὶ λαβεῖν. ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπε· δοκεῖ μὲν καὶ ἐμοὶ ταῦτα· ἐγὼ μέντοι ταχύ γε ἀπαγγελῶ, ἀλλὰ διατρίψω, ἕως ἂν ὀκνήσωσιν οἱ ἄγγελοι, μὴ ἀποδόξῃ ὑμῖν τὰς σπονδὰς ποιήσασθαι. οἶμαί γε μέντοι, ἔφη, καὶ τοῖς ἡμετέροις στρατιώταις τὸν αὐτὸν φόβον παρέσεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει καιρὸς εἶναι, ἀπήγγελλεν ὅτι σπένδοιτο, καὶ εὐθὺς ἠγεῖσθαι ἐκέλευε πρὸς τὰ ἐπιτήδεια· καὶ οἱ μὲν ἦγον.

ς'. Κλέαρχος μέντοι ἐπορεύετο, τὰς μὲν σπονδὰς ποιησόμενος, τὸ δὲ στράτευμα ἔχων ἐν τάξει, καὶ αὐτὸς ὡπιθο-

meatum abunde habituri essent. Quos vicissim Clearchus interrogabat, an iis tantum foedera polliceretur, qui ad ipsum ituri ac redituri essent: an futurum sit, vt omnes iisdem foederibus comprehendantur. Respondent illi, pacem omnibus promitti, quousque a vobis proposita ad regem referantur.

5. Quae quum dixissent, Clearchus, nonnihil summotis ipsis, de tota re consultabat; decretumque est, quam primum foedera ineunda esse, vt pacate peruenire ad capiendum commeatum posset. Idem sibi placere Clearchus aiebat; sed tamen hoc consessum ipsis non significabo, sed cunctabor aliquandiu, donec legati vereantur, ne foederum ineundorum ratio a nobis repudietur. Equidem nostros etiam milites eodem in metu futuros arbitror. Polleaquam visum est illi esse commodum, percussurum se foedus ait, statimque duci ad commeatum parandum se iussit. Praecibant illi.

6. Clearchus foedera percussurus, copiis instructis iter faciebat, quarum ipse partem vltimam

ὠπιθοφυλάκει. καὶ ἐνετύγχανον τάφροις καὶ αὐλῶσι πλήρεσιν ὕδατος, ὡς μὴ δύναθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν· ἀλλ' ἐποιοῦντο διαβάσεις ἐκ τῶν φοινίκων, οἱ ἦσαν ἐκπεπτωκότες, τὰς δὲ καὶ ἐξέκοπτον.

ζ'. Καὶ ἐνταῦθα ἦν Κλέαρχον καταμαθεῖν ὡς ἐπεσάτει, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸ δόρυ ἔχων, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ βακτηρίαν. καὶ εἴ τις αὐτῷ δοκοίη τῶν πρὸς τᾶτο τεταγμένων βλακεύειν, ἐκλεγόμενος τὸν ἐπιτήδειον * ἔπαυσεν ἄν, καὶ ἅμα αὐτὸς προσελάμβανεν εἰς τὸν πηλὸν ἐμβαίνων, ὥστε πᾶσιν αἰσχύνην εἶναι, μὴ σπεδάζειν. 11.

ή. Καὶ ἐτάχθησαν μὲν πρὸς αὐτὸν οἱ τριάκοντα ἔτη γεγονότες· ἐπεὶ δὲ καὶ Κλέαρχον εἶδον σπεδάζοντα, προσελάμβανον καὶ οἱ πρεσβύτεροι. πολὺ δὲ μᾶλλον ὁ Κλέαρχος ἔσπευδεν, ὑποπτεύων μὴ αἰεὶ ἄτω πλήρεις εἶναι τὰς τάφρους ὕδατος. (ἐ γὰρ ἦν ὥρα οἵα τὸ πεδίον ἄρ- 12.

mam cuſtodiebat. Incidunt autem in foſſas et alueos aqua plenos, quos abſque pontibus tranſire non poterant. Sed tamen eos palmarum adiumento traiiciebant, quae partim humi ſtratae iacebant, partim ab ipſis caedebantur.

7. Atque heic animaduerti poterat, quo pacto Clearchus praeeſſet. Nam manu laeua tenebat haſtam, dextra baculum: ac ſi quis ei videretur illorum, quibus hoc negotii dederat, ignauius ſe gerere; mox idoneum eligens, illum alterum remouebat: quum quidem ipſe deſcendens in coenum, cum aliis manum operi admoueret. Quo fiebat, vt omnes dedecori ſibi fore ducerent, ſi non et ipſi magno ſtudio rem maturarent.

8. Quanquam autem apud ſe triginta tantum annos natos conſtituiſſet, tamen etiam aetate prouectiores, poſteaquam Clearchum maturantem opus viderunt, et ipſi manus admouerunt. Multo certe magis Clearchus feſtinabat, quod foſſas in hunc modum non ſemper aqua plenas eſſe ſuſpicaretur: quippe quum illud anni tempus non

* Al. ὑπαιτιον.

ἄρδειν) ἀλλ' ἵνα πολλὰ τὰ ἄπορα φαίνοιτο τοῖς Ελλησιν εἶναι εἰς τὴν πορείαν, τούτου ἕνεκα βασιλέα υπόπτευεν ἐπὶ τὸ πεδίον τὸ ὕδωρ ἀφεικέναι.

θ'. Πορευόμενοι δὲ ἀφίκοντο εἰς κώμας, ὅθεν ἀπέδειξαν οἱ ἡγεμόνες λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. ἐνῆν δὲ σῖτος πολὺς, καὶ οἶνος φοινίκων, καὶ ὄξος ἑψητὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν. αὗται δὲ αἱ βάλανοι τῶν φοινίκων, οἵας μὴ * ἐν τοῖς Ελλησιν ἔστιν ἰδεῖν, τοῖς οἰκεταις ἀπέκειντο· αἱ δὲ τοῖς δεσπόταις ἀποκείμεναι, ἦσαν ἀπόλεκτοι, θαυμασιαι τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος· ἡ δὲ ὄψις ἠλέκτρου οὐδὲν διέφερε. τὰς δέ τινες ** ξηραίνοντες, τραγήματα ἀπετίθεσαν. καὶ ἦν καὶ παρὰ πότον ἡδὺ μὲν, κεφαλαλγὲς δέ. ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος πρῶτον ἔφαγον οἱ στρατιῶται, καὶ οἱ πολλοὶ ἐθαύμαζον τό, τε εἶδος, καὶ τὴν ἰδιότητα τῆς ἡδονῆς. ἦν δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο κε-

non esset, quo campi rigari solerent. Existimabat nimirum regem idcirco aquam campo immisisse, quo multa Graecis in itinere difficultatem allatura viderentur.

9. Confecto itinere, ad vicos veniunt, e quibus duces viae commeatum capiendum esse demonstrauerant. Erat heic magna frumenti copia, et vinum expressum de palmulis, cum aceto, quod de iisdem palmulis decoctum erat. Hae palmarum glandes, cuiusmodi (non) inuenias in Graecia, famulis reseruabantur. Quae autem dominorum in vsum servabantur, delectae cum cura erant, admirabili tum pulchritudine, tum magnitudine. Aspectu nihil ab electro differebant. Nonnullas exsiccatas pro bellariis reposuerant. Et erant ad potum suaues quidem illae, sed capitis tamen dolorem excitabant. Hoc loco primum milites etiam medulla palmae vesci coeperunt, multis et genus ipsum, et propriam quandam in hoc cibo suauitatem admirantibus. Sed tamen idem hoc etiam capiti vehementer infestum erat. Palma ipsa,

* Al. pro μὴ legunt μὲν, cui respondet δὲ, quod proxime sequitur.
** Al. τὰς δέ τινας, siue τάςδε τινὲς.

κεφαλαλγές. ὁ δὲ φοίνιξ, ὅθεν ἐξαιρεθείη ὁ ἐγκέφαλος, ὅλος αὐαίνετο.

ί. Ἐνταῦθα δὲ ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς. καὶ παρὰ μεγά- 17.
λᾳ βασιλέως ἦλθε Τισσαφέρνης, καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφός, καὶ ἄλλοι Πέρσαι τρεῖς· ὄχλοι δὲ πολλοὶ εἵποντο. ἐπεὶ δὲ ἀπήντησαν αὐτοῖς οἱ τῶν Ἑλλήνων στρατηγοί, ἔλεγε πρῶτον Τισσαφέρνης διὰ ἑρμηνέως τοιάδε.

ιά. Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, γείτων οἰκῶ τῇ Ἑλλάδι. 18.
καὶ ἐπεὶ ὑμᾶς εἶδον εἰς πολλὰ κακὰ καὶ ἀμήχανα πεπλωκότας, εὕρημα ἐποιησάμην, εἴ πως δυναίμην παρὰ βασιλέως αἰτήσασθαι δῶναί μοι ἀποσῶσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑμᾶς. οἶμαι γάρ, οὐκ ἀχαρίστως μοι ἔχειν ἅτε πρὸς ὑμῶν, ἅτε πρὸς τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης. ταῦτα δὲ γνοὺς, ἠτόμην 19
βασιλέα, λέγων αὐτῷ, ὅτι δικαίως ἂν μοι χαρίζοιτο, ὅτι αὐτῷ Κύρου τε ἐπιστρατεύοντα πρῶτος ἠγγειλα, καὶ βοήθειαν ἔχων ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ἀφικόμην, καὶ μόνος τῶν κατὰ τοὺς Ἕλληνας τεταγμένων οὐκ ἔφυγον, ἀλλὰ διήλασα καὶ συνεμίξα βασιλεῖ ἐν τῷ ὑμετέρῳ στρατοπέδῳ, ἔνθα

ipsa, cui medulla esset ademta, prorsus exarescebat.

10. Tres hoc dies commorati sunt, et interea Tissaphernes a magno rege venit, cum coniugis regiae fratre, ac tribus aliis Persis, quos multi servi sequebantur. His quum duces Graecorum obviam processissent, prior Tissaphernes haec per interpretem loquutus est:

11. Equidem, Graeci, proximus vestrae sum Graeciae, et quia videbam vos in multa et inexplicabilia mala incidisse; reperiundum mihi aliquid duxi, si qua ratione petere a rege possem, vt vos per ipsum mihi liceret salvos in Graeciam reducere. Ito quo quum intelligerem, tum vos, tum Graeciam vniuersam erga me non ingratam fore: petii hoc a rege, simulque dixi, iure ipsum hac in parte mihi gratificaturum, qui primus de Cyri expeditione ad ipsum retulerim, et vna cum nuntio mecum etiam attulerim copias auxiliares; ac solus ex iis, qui oppositi Graecis fuere, non fugerim; sed aciem perruperim, ac cum rege, vestris in castris, me con-

ἔνθα βασιλεὺς ἀφίκετο, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτεινε· καὶ τὰς σὺν Κύρῳ βαρβάρας ἐδίωξα σὺν τοῖσδε τοῖς παρῶσι νῦν μετ' ἐμοῦ, οἵπερ αὐτῷ εἰσὶ πιστότατοι. καὶ περὶ μὲν τούτων ὑπέσχετό μοι βουλεύσασθαι. ἔρεσθαι δέ με ὑμᾶς ἐκέλευσεν ἐλθόντα, τίνος ἕνεκα ἐστρατεύσατε ἐπ' αὐτόν· καὶ συμβουλεύω ὑμῖν μετρίως ἀποκρίνασθαι, ἵνα μοι εὐπρακτότερον ᾖ, ἐάν τι δύνωμαι ἀγαθὸν ὑμῖν παρ' αὐτοῦ διαπράξασθαι."

ιβ'. Πρὸς ταῦτα μεταξάντες οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο, καὶ ἀπεκρίναντο. Κλέαρχος δὲ ἔλεγεν· "Ἡμεῖς ἅτε συνήλθομεν ὡς βασιλεῖ πολεμήσοντες, ἅτ' ἐπορευόμεθα ἐπὶ βασιλέα. ἀλλὰ πολλὰς προφάσεις Κῦρος εὗρισκεν, ὡς καὶ σὺ εὖ οἶσθα, ἵνα ὑμᾶς τε ἀπαρασκευάστους λάβοι, καὶ ἡμᾶς ἐνθάδε ἀναγάγοι. ἐπεὶ μέντοι ἤδη ἐωρῶμεν αὐτὸν ἐν δεινῷ ὄντα, ᾐσχύνθημεν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους προδοῦναι αὐτόν, ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παρέχοντες ἡμᾶς αὐτοὺς εὖ ποιεῖν. ἐπεὶ δὲ

coniunxerim, in quae rex, Cyro iam interfecto, venerat: qui denique barbaros ex parte Cyri, cum iis ipsis, quas nunc mecum habeo, fidissimas ipsi, copiis prosequutus fuerim. Itaque mihi pollicitus est, se de his deliberaturum. Sed tamen quaeri ex vobis iussit, quamobrem aduersus ipsum arma ceperitis. Equidem vobis suadeo, moderate respondeatis; vt mihi facilius sit, quantum quidem potero boni, vobis ab ipso impetrare.

12. Ad quae verba Graeci, nonnihil secedentes, quum inter se consultassent, Clearchi verbis in hanc sententiam respondent; Nos neque propterea coiuimus, vt bellum regi faceremus, neque aduersus regem profecti sumus: sed, quod ipse nosti, multos Cyrus praetextus inueniebat, vt et vos imparatos offenderet, et nos huc perduceret. Posteaquam vero circumuentum iam ipsum difficilibus periculis videremus Deos atque homines reueriti sumus, ne ipsum desereremus: praesertim qui superioribus temporibus ipsius beneficia non fuissemus aspernati. Posteaquam

δὲ Κῦρός τέθνηκεν, οὔτε ἀντιποιούμεθα βασιλεῖ τῆς ἄρχης, οὔτ' ἔστιν οὗ ἕνεκ' ἂν βουλοίμεθα τὴν βασιλέως χώραν κακῶς ποιεῖν. οὐδ' αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἂν ἐθέλοιμεν, πορευοίμεθα δὲ ἂν οἴκαδε, εἴ τις ἡμᾶς μὴ λυποίη. ἀδικοῦντα μέντοι πειρασόμεθα σὺν τοῖς Θεοῖς ἀμύνασθαι, ἐὰν μέντοι τις ἡμᾶς καὶ εὖ ποιῶν ὑπάρχῃ, καὶ τούτου εἴς γε δύναμιν οὐχ ἡττησόμεθα εὖ ποιοῦντες.„

ιγ'. Ο μὲν οὕτως εἶπεν. ἀκούσας δὲ ὁ Τισσαφέρνης, ἔφη· "Ταῦτα ἐγὼ ἀπαγγελῶ βασιλεῖ, καὶ ὑμῖν πάλιν τὰ παρ' ἐκείνου. μέχρι δ' ἃ ἐγὼ ἥκω, αἱ σπονδαὶ μενόντων. ἀγορὰν δὲ ἡμεῖς παρέξομεν. καὶ εἰς μὲν τὴν ὑστεραίαν οὐχ ἧκεν· ὥσθ' οἱ Ελληνες ἐφρόντιζον· τῇ δὲ τρίτῃ ἥκων ἔλεγεν, ὅτι διαπεπραγμένος ἥκοι παρὰ βασιλέως δοθῆναι αὐτῷ σώζειν τοὺς Ελληνας, καίπερ πάνυ πολλῶν ἀντιλεγόντων, ὡς οὐκ ἄξιον εἴη βασιλεῖ, ἀφεῖναι τοὺς ἐφ' ἑαυτὸν στρατευσαμένους. τέλος δ' εἶπε· καὶ νῦν ἔξεστιν ὑμῖν

eaquam Cyrus e viuis excessit, neque de regno cum rege contendimus; neque quidquam habuimus caussae, cur ipsius agrum infestare vellemus; nec eum tollere de medio cupimus, modo liceat domum sine cuiusquam molestia redire. Quod si quis iniurius erit, in hunc cum Deum ope vindicare conabimur. Si quis etiam beneficiis nos prosequatur, ab illo superari nos benefaciendo, pro viribus nostris, haud patiemur.

13. Haec Clearchus; quae Tissaphernes quum audisset, inquit: Equidem haec regi nuntiabo, vicissimque mandata ipsius vobis. Sunto autem induciae, donec ego rediero. Itidem forum vobis nos suppeditabimus. Postridie non rediit: quae res sane sollicitos Graecos habuit. Die tertio quum venisset, ait perfecisse se apud regem, vt sibi facultas Graecos incolumes domum reducendi concessa sit; tametsi quamplurimi fuissent, qui contradicerent, non ex regis esse dignitate, qui aduersus ipsum arma cepissent, dimittere. Ad extremum: Licet iam, ait, fidem a

ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν, ἢ μὴν Φιλίαν ὑμῖν παρέξειν
τὴν χώραν, καὶ ἀδόλως ἀπάξειν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀγο-
ρὰν παρέχοντας. ὅπῃ δ' ἂν μὴ παρέχωμεν ἀγοράν, λαμ-
13 βάνειν ὑμᾶς ἐκ τῆς χώρας ἐάσομεν τὰ ἐπιτήδεια. ὑμᾶς
δ' αὖ ἡμῖν ὀμόσαι, ἢ μὴν πορεύεσθαι ὡς διὰ Φιλίας
ἀσινῶς, σῖτα καὶ ποτὰ λαμβάνοντας, ὁπόταν μὴ παρέ-
χωμεν ἀγοράν. ἐὰν δὲ παρέχωμεν ἀγοράν, ὠνουμένους ἔχειν
τὰ ἐπιτήδεια.

14 ιδ'. Ταῦτα ἔδοξε, καὶ ὤμοσαν, καὶ δεξιὰς ἔδοσαν
Τισσαφέρνης, καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς
τοῖς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς, καὶ ἔλαβον
15 παρὰ τῶν Ἑλλήνων. μετὰ δὲ ταῦτα Τισσαφέρνης εἶπε· νῦν
μὲν δὴ ἄπειμι ὡς βασιλέα· ἐπειδὰν δὲ διαπράξωμαι
ἃ δέομαι, ἥξω συσκευασάμενος, ὡς ἀπάξων ὑμᾶς εἰς
τὴν Ἑλλάδα, καὶ αὐτὸς ἀπιὼν ἐπὶ τὴν ἐμαυτοῦ ἀρ-
χήν.

ΚΕΦ.

a nobis accipiatis, certo nos ditionem regis pacatam vobis reddituros; et suppeditato commeatu, sine fraude vos ducturos in Graeciam: Sicubi forum non suppeditauerimus, potestatem vobis faciemus, commeatum ex regione nostra sumendi: Vos vicissim nobis iureiurando sancte pollicebimini, tanquam per regionem amicorum, sine vllo damno vos iter facturos; ac si forum non praebuerimus, esculenta et potulenta sumturos: sin forum instituatur, commeatum pretio numerato redemturos.

14. Decreta sunt haec, et iureiurando sancita; quum Tissaphernes, et coniugis regiae frater, Graecorum ducibus ac praefectis cohortium manus dextras porrigerent, ac vicissim a Graecis acciperent. Post haec Tissaphernes: Equidem, ait, ad regem me iam confero. Posteaquam vero perfecero, quae perfici necesse erit; redibo, paratis omnibus, deductum vos in Graeciam, et meam in prouinciam meinet receptum.

CAP.

ΚΕΦ. δ'.

Μετὰ ταῦτα περιμένον Τισσαφέρνην οἵ τε Ἕλληνες καὶ Ἀριαῖος, ἐγγὺς ἀλλήλων ἐστρατοπεδευμένοι, ἡμέρας πλείους ἢ εἴκοσιν. ἐν δὲ ταύταις ἀφικνοῦνται πρὸς Ἀριαῖον καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναγκαῖοι, καὶ πρὸς τοὺς σὺν ἐκείνῳ Περσῶν τινὲς παραθαῤῥύνοντές τε καὶ δεξιὰς ἐνιοι παρὰ βασιλέως φέροντες, μὴ μνησικακήσειν βασιλέα αὐτοῖς τῆς σὺν Κύρῳ ἐπιστρατείας, μηδὲ ἄλλου μηδενὸς τῶν παρεληλυθότων. τούτων δὲ γιγνομένων, ἔδοξε τοῖς περὶ τὸν Ἀριαῖον ἧττον τοῖς Ἕλλησι προσέχοντες τὸν νοῦν. ὥστε καὶ τοῦτο τοῖς μὲν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἤρεσκεν, ἀλλὰ προσιόντες τῷ Κλεάρχῳ ἔλεγον, καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς·

Β'. Τί μένομεν; ἢ οὐκ ἐπιστάμεθα, ὅτι βασιλεὺς ἡμᾶς ἀπολέσας περὶ παντὸς ἂν ποιήσαιτο, ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι φόβος ἢ ἐπὶ βασιλέα στρατεύειν; καὶ νῦν μὲν

CAP. IV.

Hinc iam et Graeci, et Ariaeus, castris in proximo locatis, Tissaphernem amplius viginti diebus opperiebantur. Interea veniunt ad Ariaeum fratres, et propinqui caeteri, itemque nonnulli Persarum ad ipsius milites, qui animum eis addebant, nonnullis a a rege fidem datam significantibus, non fore memorem eius iniuriae regem, quod in armis cum Cyro fuissent, nec vllius alterius rei praeteritae. Quae quum ita fierent, palam animaduerti poterat, Ariaeum cum suis minus iam Graecis addictos esse: vt iam illud ipsum plerisque Graecorum non placeret, qui Clearchum quum accessissent, ac duces caeteros:

2. Quid, inquiunt, heic expectamus? an nescimus, nihil regem malle, quam nos perditos, vt Graecis etiam caeteris metum incutiat, ne adversus ipsum arma capiant? Nimirum iam dedita opera

μὲν ἡμᾶς ὑπάγεσθαι μένειν, διὰ τὸ διεσπάρθαι αὐτῷ τὸ στράτευμα· ἐπειδὰν δὲ πάλιν ἀλισθῇ αὐτῷ ἡ στρατιά, ἂν ἔσιν ὅπως οὐκ ἐπιθήσεται ἡμῖν. ἴσως δέ πᾳ ἢ ἀποσκάπτει τι, ἢ ἀποτειχίζει, ὡς ἄπορος ἡ ἡ ὁδός. οὐ γάρ ποτε ἑκὼν γε βελήσεται ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαγγεῖλαι, ὡς ἡμεῖς τοσοῖδε ὄντες ἐνικῶμεν τὴν βασιλέως δύναμιν ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτῦ, καὶ καταγελάσαντες ἀπήλθομεν.„

γ'. Κλέαρχος δὲ ἀπεκρίνατο τοῖς ταῦτα λέγουσιν· Ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι μὲν καὶ ταῦτα πάντα. ἐννοῶ δὲ, ὅτι εἰ νῦν ἄπιμεν, δόξομεν ἐπὶ πολέμῳ ἀπιέναι, καὶ παρὰ τὰς σπονδὰς ποιεῖν. ἔπειτα πρῶτον μὲν ἀγορὰν οὐδεὶς ἡμῖν παρέξει, οὐδ' ὁπόθεν ἐπισιτιόμεθα. αὖθις δὲ ὁ ἡγησόμενος οὐδεὶς ἔσαι. καὶ ἅμα ταῦτα ποιούντων ἡμῶν εὐθὺς Ἀριαῖος ἀφεσήξει. ὥστε φίλος ἡμῶν οὐδεὶς λελείψεται, ἀλλ' οἱ καὶ πρόσθεν ὄντες, πολέμιοι ἡμῖν ἔσονται. ποταμὸς δὲ εἰ μέν

nos hoc retinere conatur, quum exercitum hinc inde dispersum habeat. Verum quamprimum is de integro collectus fuerit, fieri non potest, quin nos adoriatur. Fortassis etiam alicubi vel fossus struit, vel munimenta, vt nobis iter nullum pateat. Neque enim fiet ipso volente, vt nos in Graeciam reuersi nuntium afferamus, tam exiguas copias nostras regiam potentiam, non procul a portis eius, fregisse, ac, illuso rege, rediisse.

3. Clearchus autem iis, qui haec aiebant: Equidem, respondebat, haec omnia cum animo meo perpendo: sed tamen illud etiam cogito, si iam discedamus, futurum, vt videamur ita voluisse discedere, quasi bellum expetamus, et contra foedera facere velimus. Deinde forum nemo nobis praebebit, neque frumentandi copia suppetet. Praeterea ducem itineris neminem habebimus. Etiam Ariaeus mox a nobis deficiet, si hoc fecerimus. Quo fiet, vt neminem amicum simus habituri reliquum: sed illi etiam futuri sint hostes, qui prius amici erant. Fluuius quidem

μέν τις καὶ ἄλλος ἄρα ἡμῖν ἐστι διαβατέος, οὐκ οἶδα· τὸν δ' ὃν Εὐφράτην ἴσμεν ὅτι ἀδύνατον διαβῆναι, πολυόντων πολεμίων. ἐ μὲν δὴ ἂν μάχεσθαι δέῃ, ἱππεῖς εἰσιν ἡμῖν σύμμαχοι. τῶν δὲ πολεμίων ἱππεῖς εἰσιν οἱ πλεῖστοι καὶ πλείστου ἄξιοι· ὥστε νικῶντες μὲν τίνα ἂν ἀποκτείναιμεν; ἡττωμένων δὲ μὴν οὐδένα οἷόν τε σωθῆναι. ἐγὼ μὲν οὖν βασιλέα, ᾧ πολλὰ ἔτως ἐστὶ τὰ σύμμαχα, εἴπερ προθυμεῖται ἡμᾶς ἀπολέσαι, οὐκ οἶδα ὅ, τι δεῖ αὐτὸν ὀμόσαι, καὶ δεξιὰν δοῦναι, καὶ θεοὺς ἐπιορκῆσαι, καὶ τὰ ἑαυτοῦ πιστὰ ἄπιστα ποιῆσαι Ἕλλησι καὶ βαρβάροις.»

δ'. Τοιαῦτα ἔλεγε πολλά. ἐν δὲ τούτῳ Τισσαφέρνης ἦκεν, ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ὡς εἰς οἶκου ἀπιών, καὶ Ὀρόντας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν. ἦγε δὲ καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως ἐπὶ γάμῳ. ἐντεῦθεν δὲ Τισσαφέρνους ἡγουμένου, καὶ ἀγορὰν παρέχοντος ἐπορεύοντο. ἐπορεύετο δὲ καὶ Ἀριαῖος, ἔχων τὸ Κύρου βαρ-

dem num traiiciendus ſit nobis alius, haud ſcio: Euphratem certe ſcimus, hoſte impediente, nullo modo tranſiri poſſe. Nec equites habemus auxiliarios, ſi pugnam res poſcat. At hoſtii tum ampliſſimus, tum pretii quantiuis equitatus eſt. Quemnam igitur interficiemus, ſit maxime ſuperiores in pugna ſimus? certe ſi vincemur, nemo ſaluus euadere poterit. Equidem haud ſcio, cur regem, perdere nos cupientem, iuſiurandum praeſtare neceſſe fuerit, ac dare dextram, Deosque iurisiurandi teſtes implorare †, datam denique tum Graecis tum barbaris fidem irritam facere, quum a tam multis ipſe auxiliis inſtructus ſit.

4. Multa in hanc ſententiam dicebat. Interea Tiſſaphernes cum copiis ſuis aderat, quaſi domum profecturus, itemque cum copiis ſuis Orontas. Etiam regis filiam Orontas, matrimonio ſibi iunctam, ſecum ducebat. Itaque deinceps Tiſſapherne praecunte, ac forum ſuppeditante, proficiscebantur. Comitabatur et Ariaeus Tiſſaphernem ac Orontam, cum co-

† Al. *per deos faliendi animo et dolo malo iurare*

βαρβαρικὸν στράτευμα, ἅμα Τισσαφέρνει καὶ Ορόντᾳ, καὶ συνεστρατοπεδεύετο σὺν ἐκείνοις.

10. ε'. Οἱ δὲ Ελληνες ὑφορῶντες τούτους, αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν, ἡγεμόνας ἔχοντες. ἐστρατοπεδεύοντο δὲ ἑκάστοτε ἀπέχοντες ἀλλήλων παρασάγγην, καὶ μεῖον· ἐφυλάττοντο δὲ οἱ ἀμφότεροι, ὥσπερ πολεμίους, ἀλλήλους, καὶ εὐθὺς
11. τοῦτο ὑποψίαν παρεῖχεν. ἐνίοτε δὲ καὶ ξυλιζόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ, καὶ χόρτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα συλλέγοντες, πληγὰς ἐνέτεινον ἀλλήλοις· ὥστε καὶ τοῦτο ἔχθραν παρεῖχε.

12. ϛ'. Διελθόντες δὲ τρεῖς σταθμοὺς, ἀφίκοντο πρὸς τὸ Μηδίας τεῖχος, καὶ παρῆλθον αὐτοῦ εἴσω· ἦν δὲ ὠκοδομημένον πλίνθοις ὀπταῖς ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις, εὖρος εἴκοσι ποδῶν, ὕψος δὲ ἑκατόν· μῆκος δὲ ἐλέγετο εἶναι εἴκοσι παρασαγγῶν. ἀπεῖχε δὲ Βαβυλῶνος οὐ πολύ.

13. ζ'. Εντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας ὀκτὼ, καὶ διέβησαν διώρυχας δύο, τὴν μὲν ἐπὶ γεφύρας, τὴν δ', ἐζευγμένην πλοίοις ἑπτά. αὗται δὲ ἦσαν ἀπὸ

piis, quas de barbaris Cyrus conscripserat; et erant illis castra communia.

5. Graeci, quum eos suspectos haberent, seorsum cum itineris ducibus suis pergebant. Semper ita metabantur castra, vt aliquando minus vna parasanga ab se inuicem distarent. Praeterea cauebant alterutri sibi ab alteris, tanquam hostibus; quae res statim suspicioni ansam praebuit. Nonnunquam inter lignandum eodem loco, vel inter pabulandum, vel colligendum eius generis alia, verberibus sese multabant. Quae res et ipsa inimicitias excitabat.

6. Quum castra ter habuissent, ad Mediae murum perveniunt, quem et ingressi sunt, extructum opere latericio, et bitumine, quum latitudinem haberet xx pedum, altitudinem c. longitudo ferebatur esse parasangarum xx, neque procul a Babylone aberat.

7. Inde castris alteris, quum parasangas confecissent octo, binos alueos, manu factos, traiecere, ponte alterum, alterum nauigiis septem iunctum. Ducti erant hi a Tigri

ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ. (κατετέτμηντο δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τάφροι ἐπὶ τὴν χώραν, αἱ μὲν πρῶται, μεγάλαι, ἔπειτα δ' ἐλάσσους, τέλος δὲ καὶ μικροὶ ὀχετοί, ὥσπερ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπὶ τὰς μελίνας) καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμὸν, πρὸς ᾧ πόλις ἦν μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος, ᾗ ὄνομα Σιτάκη, ἀπεχουσα τοῦ ποταμοῦ σταδίους πεντεκαίδεκα.

ή. Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες παρ' αὐτὴν ἐσκήνωσαν, ἐγγὺς παραδείσου καλοῦ καὶ μεγάλου, καὶ δασέος παντοίων δένδρων. οἱ δὲ βάρβαροι διαβεβηκότες τὸν Τίγρητα, ἀμέντοι γε καταφανεῖς ἦσαν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἔτυχον ἐν περιπάτῳ ὄντες πρὸ τῶν ὅπλων Πρόξενος καὶ Ξενοφῶν· καὶ προσελθὼν ἐρώτησεν ἄνθρωπός τις τοὺς προφύλακας, πᾶ ἂν ἥδοι Πρόξενον ἢ Κλέαρχον. Μένωνα δὲ οὐκ ἐζήτει, καὶ ταῦτα, παρὰ Ἀριαίου ὢν τοῦ Μένωνος ξένου.

θ'. Ἐπεὶ δὲ Πρόξενος εἶπεν, ὅτι αὐτὸς εἴη, ὃν ζητεῖ, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος· "ἔπεμψάν με Ἀριαῖος καὶ Ἀρταέζας, πιστοὶ ὄντες Κύρῳ, καὶ ὑμῖν εὖνοι, καὶ κελεύουσι φυλάττεσθαι,

gri fluuio, et ab his foſſae per totam illam regionem erant deriuatae, primae maiores, deinde minores, tandem etiam exigui canales, cuiuſmodi ad panici ſegetem in Graecia ducuntur. Hinc ad Tigrim fluuium perueniunt, propter quem vrbs erat ingens et populoſa, cui nomen Sitaca, interuallo ſtadiorum xv a flumine remota.

8. Heic ad vrbem Graeci non procul ab horto caſira locant, qui et elegans erat, et amplus, et multis arboribus denſus. Barbari' quum Tigrim tranſiiſſent, conſpici amplius haud poterant. A coena forte Proxenus et Xenophon pro caſtris ambulabant, quum quidam accedens, excubias primas interrogat, vbinam vel Proxenum vel Clearchum reperiret. De Menone non quaerebat, quanquam ab Ariaeo veniret, Menonis hoſpite.

9. Quum reſpondiſſet Proxenus, ſe illum eſſe, quem quaereret: Ariaeus, inquit, et Artaëzus, fideles olim Cyro, et vobis beneuoli, me miſerunt; cauendumque

ϑαι, μὴ ὑμῖν ἐπιϑῶνται τῆς νυκτὸς οἱ βάρβαροι. ἔστι δὲ στράτευμα πολὺ ἐν τῷ πλησίον παραδείσῳ· καὶ ἐπὶ τὴν γέφυραν τὸ Τίγρητος ποταμοῦ πέμψαι κελεύσει φυλακήν, ὅτι διανοεῖται λῦσαι αὐτὴν Τισσαφέρνης τῆς νυκτὸς, ἵνπερ δύνηται, ὡς μὴ διαβῆτε, ἀλλ' ἐν μέσῳ ἀποληφθῆτε τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς διώρυχος.

ι. Ακούσαντες ταῦτα ἄγουσιν αὐτὸν παρὰ τὸν Κλέαρχον, καὶ φράζουσιν ἃ λέγει. ὁ δὲ Κλέαρχος ἀκούσας ἐταράχθη, καὶ ἐφοβεῖτο σφόδρα. νεανίσκος δέ τις τῶν παρόντων ἐννοήσας, εἶπεν ὡς ἂν ἀκόλουθα εἴη, τό, τε ἐπιϑήσεσθαι, καὶ τὸ λύσειν τὴν γέφυραν. δῆλον γὰρ, ὅτι ἐπιτιϑεμένους ἢ νικᾶν δεήσει αὐτούς, ἢ ἡττᾶσθαι. ἐὰν μὲν οὖν νικῶσι, τί δεῖ αὐτοὺς λύειν τὴν γέφυραν; οὐδὲ γὰρ, ἂν πολλαὶ γέφυραι ὦσιν, ἔχοιμεν ἄν, ὅποι φυγόντες ἡμεῖς σωϑῶμεν. ἂν δ' αὖ ἡμεῖς νικῶμεν, λελυμένης τῆς γεφύρας οὐκ ἔξεσιν ἐκεῖνοι, ὅποι ἂν φύγωσιν· οὐδὲ μὴν βοηϑῆσαι,

dumque vobis esse denuntiant, ne barbari noctu vos adoriantur. Etenim numerosae copiae in vicino vobis horto sunt. Praeterea vos hortantur, vt ad pontem Tigris fluminis praesidium mittatis. Nam Tissaphernes noctu eum solvere cogitat, vt, si fieri possit, non transeatis; sed inter Tigrim et alueum intercludamini.

10, Quae quum illi audiissent, ducunt hominem ad Clearchum; et quae diceret, exponunt. Perturbatus ille hoc nuntio, mirifico in metu erat; quum adolescens quidam ex iis, qui aderant, re considerata, nequaquam esse aiebat consentanea, quod diceretur ipsos adoriturus Tissaphernes, et pontem etiam soluturus. Nam necesse est, eos, si nos adoriantur, vel vincere vel vinci. Si ergo vicerint, quid opus est pontem soluere? Tametsi enim complures pontes fuerint, non tamen erit, quo fugientes euadere salui possimus. Sin e contrario, nos victores fuerimus, soluto ponte, nulla fugiendi facultas ipsis erit reliqua; ne quidem ferre quisquam

σαι, πολλῶν ὄντων πέραν, ὁδὸς αὐτοῖς δηνήσεται, λελυμένης τῆς γεφύρας.

ια'. Ακούσας δὲ ταῦτα ὁ Κλέαρχος, ἤρετο τὸν ἄγγελον, πόση τις εἴη χώρα ἡ ἐν μέσῳ τῷ Τίγρητος καὶ τῆς διώρυχος. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι πολλὴ, καὶ κῶμαι ἔνεισι, καὶ πόλεις πολλαὶ καὶ μεγάλαι. τότε δὲ καὶ ἐγνώσθη, ὅτι οἱ βάρβαροι τὸν ἄνθρωπον ὑποπέμψαιεν, ἀκνοῦντες μὴ οἱ Ελληνες διελθόντες τὴν γέφυραν, μένοιεν ἐν τῇ νήσῳ, ἐρύματα ἔχοντες, ἔνθεν μὲν τὸν Τίγρητα ποταμὸν, ἔνθεν δὲ τὴν διώρυχα· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἔχοιεν ἐκ τῆς ἐν μέσῳ χώρας, πολλῆς καὶ ἀγαθῆς οὔσης, καὶ τῶν ἐργασομένων ἐνόντων· εἶτα δὲ καὶ ἀποσροφὴ γένοιτο, εἴ τις βάλοιτο βασιλέα κακῶς ποιεῖν.

ιβ'. Μετὰ ταῦτα ἀνεπαύοντο, ἐπὶ μέντοι τὴν γέφυραν ὅμως φυλακὴν ἔπεμψαν. καὶ ὅτε ἐπέθετο ὁδὸς ὁδαμόθεν, ὅτε πρὸς τὴν γέφυραν ὁδὸς ἦλθε τῶν πολεμίων, ὡς οἱ

quam ipsis auxilium poterit, deiecto ponte, quantumuis trans amnem multi sint.

11. Quae quum Clearchus audiisset, quaerit de nuntio, quam late pateret ea regio, quae Tigri et alueo sit interiecta. Respondit is, amplam esse, multosque vicos, multas et magnas vrbes habere. Tum vero animaduersum est, clam submissum a barbaris hominem fuisse; qui verererentur, ne Graeci pontem transirent, ac in insula manerent, in qua ex parte vna Tigri fluuio, ex altera alveo pro munimentis vterentur: commeatum ex agro his interiecto haberent, qui et latus esset, et fertilis, praesertim non defuturis etiam, qui eum colerent. Quo loco pro refugio vterentur, si qui regem petere bello vellent.

12. Secundum haec quieti se dabant, ac nihilo minus ad pontem praesidium mittunt. Verum nec vlla ex parte quisquam eos inuasit, nec ad pontem vllus hostium venit; quemadmodum ii, qui praesidii causa locati ad eum fue-

οἱ φυλάττοντες ἀπήγγελλον. ἐπειδὴ δὲ ἕως ἐγένετο, διέβησαν τὴν γέφυραν ἐξευγμένην πλοίοις τριάκοντα καὶ ἑπτά, ὡς οἷόν τε μάλιστα πεφυλαγμένως. ἐξήγγελλον γάρ τινες τῶν παρὰ Τισσαφέρνους Ἑλλήνων, ὡς διαβαινόντων μέλλοιεν ἐπιτίθεσθαι· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ψευδῆ ἦν. διαβαινόντων μέντοι Γλοῦς αὐτοῖς ἐπεφάνη μετ' ἄλλων, σκοπῶν εἰ διαβαίνοιεν τὸν ποταμόν. ἐπεὶ δὲ εἶδεν, ᾤχετο ἀπελαύνων.

ιγ'. Ἀπὸ δὲ τοῦ Τίγρητος ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσιν, ἐπὶ τὸν Φύσκον ποταμόν, τὸ εὖρος πλέθρου. ἐπῆν δὲ γέφυρα, καὶ ἐνταῦθα ᾠκεῖτο πόλις μεγάλη, ᾗ ὄνομα Ὦπις· πρὸς ἣν ἀπήντησε τοῖς Ἕλλησιν ὁ Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου τέθος ἀδελφός, ἀπὸ Σούσων καὶ Ἐκβατάνων στρατιὰν πολλὴν ἄγων, ὡς βοηθήσων βασιλεῖ· καὶ στήσας τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα, παρεχομένους ἐθεώρει τοὺς Ἕλληνας.

ιδ'. Ὁ δὲ Κλέαρχος ἡγεῖτο μὲν εἰς δύο, ἐπορεύετο δ' ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἐφιππάμενος. ὅσον δ' ἂν χρόνον τὰ ἡγούμενον

fuerant, nuntiarunt. Mane prima aurora pontem, xxxvii nauigiis iunctum, quam cautissime fieri posset, transeunt. Nam quidam apud Tissaphernem Graeci futuros nuntiarant, qui transeuntes adorirentur; quod sane falsum fuit: nisi quod in ipso transitu Glus, cum quibusdam aliis, conspectus ab eis fuit, qui, num amnem transirent, specularetur: quod quum Graecos facere videret, statim abequitabat.

13. A Tigri fluuio castris quartis, parasangas xx confecerunt, vsque ad Physcum amnem, qui est latitudine plethri. Habebat et pontem, ac non procul aberat ampla ciuitas, cui nomen Opis. Ad eam quum venissent, obuiam habuere Cyri et Artaxerxis fratrem nothum; qui vt opem regi ferret, a Susis et Ecbatanis numerosas copias ducebat. Has quum subsistere iussisset, Graecos transeuntes spectabat.

14. Ducebat exercitum in binos Clearchus, et sic faciebat iter, vt nonnunquam insisteret. Quantisper autem pars copiarum

μενον τὸ στρατεύματος ἐπισχῇ, τοσοῦτον ἀνάγκη χρόνον διὰ ὅλου τοῦ στρατεύματος γίγνεσθαι τὴν ἐπίσασιν· ὥστε τὸ στράτευμα καὶ * αὐτοῖς τοῖς Ἕλλησι δόξαι πάμπολυ εἶναι, καὶ τὸν Πέρσην ἐκπεπλῆχθαι θεωροῦντα.

15. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Μηδίας σταθμοὺς ἐρήμους ἓξ, παρασάγγας τριάκοντα, εἰς τὰς Παρυσάτιδος κώμας, τῆς Κύρου καὶ βασιλέως μητρός. ταύτας Τισσαφέρνης Κύρῳ ἐπεγγελῶν διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν ἐπέτρεψε, πλὴν ἀνδραπόδων. ἦν δὲ σῖτος πολὺς, καὶ πρόβατα, καὶ ἄλλα χρήματα.

16. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἐρήμους πέντε, παρασάγγας εἴκοσι, τὸν Τίγρητα ποταμὸν ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ σταθμῷ, πέραν τοῦ ποταμοῦ, πόλις ὠκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων, ὄνομα Καιναὶ, ἐξ ἧς οἱ βάρβαροι διῆγον ἐπὶ ** σχεδίας διφθερῶν ἄρτους, τυρὸν, οἶνον.

ΚΕΦ.

rrum anterior subsisteret, tantisper etiam, per omnem exercitum, inhibitionem ab itinere fieri necesse erat. Quo factum est, vt ipsis etiam Graecis ingentes esse copiae viderentur, et hic Persa spectans eas obstupesceret.

15. Inde per Mediam in solitudine castris sextis, parasangas xxx progressi, ad Parysatidis, quae Cyri ac regis mater erat, vicos perueniunt. Tissaphernes, vt Cyro illuderet, eos diripiendi potestatem Graecis fecit, exceptis mancipiis. Erat autem in eis magna frumenti, pecudum, caeterarum rerum copia.

16. Hinc per solitudinem itinere facto, castris quintis, parasangas xx confecerunt, quum Tigrim amnem ad laeuam haberent. Ad castra prima, trans flumen, vrbs ampla et opulenta erat, cui nomen Caenae, ex qua barbari ratibus coriaceis panes, caseum, vinum aduehebant.

CAP.

* Al. καὶ τοῖς Ἕλλησι. ** Al. σχεδίαις.

ΚΕΦ. ε'.

Μετὰ ταῦτα ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Σάβατον ποταμὸν, τὸ εὖρος τεττάρων πλέθρων. καὶ ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν δὲ ταύταις ὑποψίαι μὲν ἦσαν, φανερὰ δ' ἀδεμία ἐφαίνετο ἐπιβουλή. ἔδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ συγγενέσθαι Τισσαφέρνει, καὶ εἴ πως δύναιτο, παῦσαι τὰς ὑποψίας, πρὶν ἐξ αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι. καὶ ἔπεμψέ τινα ἐρῶντα, ὅτι συγγενέσθαι αὐτῷ χρήζοι. ὁ δὲ ἑτοίμως ἐκέλευσεν ἥκειν. ἐπειδὴ δὲ συνῆλθον, λέγει ὁ Κλέαρχος τάδε·

β'. Ἐγὼ, ὦ Τισσαφέρνη, οἶδα μὲν ἡμῖν ὅρκους γεγενημένους, καὶ δεξιὰς δεδομένας, μὴ ἀδικήσειν ἀλλήλους· φυλαττόμενον δέ σε ὁρῶ ὡς πολεμίους ἡμᾶς· καὶ ἡμεῖς ὁρῶντες ταῦτα ἀντιφυλαττόμεθα. ἐπεὶ δὲ σκοπῶν οὐδὲν δύναμαι ἴδειν σε αἰσθέσθαι πειρώμενον ἡμᾶς κακοποιεῖν, ἐγὼ

CAP. V.

Deinde ad Zabatum fluuium veniunt, qui erat plethrorum quatuor latitudine. Heic dies tres sunt commorati, quibus nonnullae suspiciones ortae sunt, nullae tamen apparebant insidiae manifestae. Quamobrem Clearcho visum est conuenire Tissaphernem, et si qua ratione posset, suspiciones prius extinguere; quam bellum ex eis oriretur. Mitti ergo, qui diceret, cupere Clearchum cum ipso congredi. Respondit is promte, vt modo veniret. Quum conuenissent, Clearchus hac oratione vsus est:

2. Noui ego, Tissaphernes sacramentis nos mutuo deuinctos esse, datasque dextras, ne iniuriam alter alteri faciat. Sed tamen cauere te tibimet a nobis, tanquam ab hostibus, video: nosque vicissim, quum id videamus, nobis abs te cauemus. Quia vero mecum ipse dispiciens, nihil animadvertere possem, in quo tu nos laedere coneris; et ipse certe

ἐγώ τε σαφῶς οἶδα, ὅτι ἡμεῖς γε οὐδ' ἐπινοοῦμεν οὐδὲν τοιοῦτον, ἔδοξέ μοι εἰς λόγους σοι ἐλθεῖν, ὅπως, εἰ δυναίμεθα, ἐξέλοιμεν ἀλλήλων τὴν ἀπιστίαν. καὶ γὰρ οἶδα 5
ἤδη ἀνθρώπους, τοὺς μὲν ἐκ διαβολῆς, τοὺς δὲ ἐξ ὑποψίας, οἳ φοβηθέντες ἀλλήλους, φθάσαι βουλόμενοι πρὶν παθεῖν, ἐποίησαν ἀνήκεστα κακὰ τοὺς οὔτε μελλοντας, οὔτε βουλομένους τοιοῦτον οὐδέν. τὰς οὖν τοι- 6
αύτας ἀγνωμοσύνας νομίζων συνουσίαις μάλιστα ἂν παύεσθαι, ἥκω, καὶ διδάσκειν σε βούλομαι, ὡς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς ἀπιστεῖς. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέ- 7
γιστον, οἱ Θεῶν ὅρκοι ἡμᾶς κωλύουσι πολεμίους εἶναι ἀλλήλοις. ὅστις δὲ τούτων σύνοιδεν αὐτῷ παρημεληκὼς, τοῦτον ἐγὼ οὔποτ' ἂν εὐδαιμονίσαιμι. τὸν γὰρ Θεῶν πόλεμον * οὐκ οἶδα οὔτ' ἀπὸ ποίου ἂν τάχους φεύγων τις ἀποφύγοι, οὔτ' εἰς ποῖον ἂν σκότος ἀποδραίη, οὔθ' ὅπως ἂν εἰς ἐχυρόν χωρίον ἀποσταίη. πάντη γὰρ πάντα τοῖς Θεοῖς ὕποχα, καὶ πανταχῆ

certo ſcio, uos nihil tale ne quidem cogitare: putaui tie mihi colloquendi cauſſa conveniendum eſſe, vt, ſi qua ratione poſſemus, finem mutuo diffidendi nobis faceremus. Nam noui equidem homines, qui quum vel propter criminationes, vel ſuſpicionem, mutuo ſeſe metuerent, prius quam quid ipſis accideret, anteuertendi conatu atrociſſimis malis eos afficerent, qui nihil tale nec expectarent, nec vellent. Quare quum huiuſmodi errores exiſtimarem maxime familiari conſuetudine ſopiri, ad te venio, teque docere cupio, non recte nobis te diffidere. Quod enim primum eſt et maximum, ipſa nos iuriſiurandi religio nobis inuicem infeſtos eſſe non patitur: quam ſi quis parui ſe feciſſe ſibimet conſcius eſt, eum equidem beatum praedicare non poſſum. Nam haud ſcio, quo pacto quis bellum ſibi a Diis illatum vlla celeritate poſſit effugere, nec quibus ab eo ſe latebris tegere poſſit, vel propugnaculis includere. Nimirum vbiuis locorum omnia Diis ſubiecta ſunt, et

* Al. οὐκ οἶδα ὑφ' ὁποῖον.

ταχῆ πάντων ἴσον οἱ Θεοὶ κρατῦσι. περὶ μὲν δὴ τῶν Θεῶν τε καὶ τῶν ὅρκων ἅτω γιγνώσκω, παρ' ὃς ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεθέμεθα. τῶν δὲ ἀνθρωπίνων σε ἔγωγε ἐν τῷ παρόντι νομίζω μέγιστον εἶναι ἀγαθόν. σὺν μὲν γάρ σοι πᾶσα ἡμῖν ὁδὸς εὔπορος, πᾶς ποταμὸς διαβατός, τῶν δ' ἐπιτηδείων ἄκ ἀπορία. ἄνευ δέ σε πᾶσα μὲν ἡ ὁδὸς διὰ σκότους, (οὐδὲν γὰρ αὐτῆς ἐπιστάμεθα) πᾶς δὲ ποταμὸς δύσπορος, πᾶς δ' ὄχλος φοβερός. φοβερώτατον δ' ἐρημία· μεστὴ γὰρ πολλῆς ἀπορίας ἐστίν. εἰ δὲ δὴ καὶ μανέντες σε κατακτείναμεν, ἄλλο τι ἄν, ἢ τὸν εὐεργέτην κατακτείναντες, πρὸς βασιλέα τὸν μέγιστον ἐφεδρον ἀγωνιζοίμεθα; ὅσων δὲ δὴ καὶ οἵων ἐλπίδων ἐμαυτὸν ἂν στερήσαιμι, εἰ σέ τι κακὸν ἐπιχειρήσαιμι ποιεῖν, ταῦτα λέξω. ἐγὼ γὰρ Κῦρον ἐπεθύμησά μοι φίλον γενέσθαι, νομίζων τῶν τότε ἱκανώτατον εἶναι εὖ ποιεῖν ὃν

et vbique Dii pari ratione omnia fua poteſtate continent. Atque haec eſt mea de Diis ac iureiurando ſententia, apud quos initam nos amicitiam depoſuimus. Quod humanas autem res attinet, equidem te nobis in hoc tempore longe maximum eſſe bonum ſtatuo. Nam per te nobis omnis via tranſitu facilis eſt, omne flumen permeabile, nulla commeatus inopia: abſque eodem ſit, iter omne caliginoſum erit, (quippe cuius ignari plane ſimus) flumen omne traiectu difficile, amnis turba terribilis, multoque maxime terribilis ſolitudo, quippe quae variis difficultatibus referta ſit. Quod ſi te furore impulſi occidamus, quid aliud fecerimus, quam quod, occiſo homine de nobis bene promerito, aduerſus regem maximum, vindicem tuum, decertabimus? Equidem quas et quales mihi ſpes facturus ſim irritas, ſi quid aduerſus te mali ſtruere coner, exponam ipſe. Cyri amicitiam ego expetiui, quod illum vnum arbitrarer inter homines ſui temporis idoneum maxime ad bene merendum, de

quibus

ὃν ἂν βάλοιτο. σὲ δὲ νῦν ὁρῶ τήν τε Κύρῳ δύναμιν καὶ χώραν ἔχοντα, καὶ τὴν σεαυτῷ ἀρχὴν σώζοντα, τὴν δὲ βασιλέως δύναμιν, ἣ Κῦρος πολεμίᾳ ἐχρῆτο, σοὶ ταύτην σύμμαχον ἔσαν. τούτων δὲ τοιούτων ὄντων, τίς ἂν μαίνεται, ὅστις ἂ σοὶ βάλεται φίλος εἶναι; ἀλλὰ μὴν ἐρῶ γὰρ καὶ ταῦτα, ἐξ ὧν ἔχω ἐλπίδας, καί σε βελήσεσθαι φίλον ἡμῖν εἶναι. οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν Μυσοὺς λυπηροὺς ὄντας, ὃς ἐλπίζω ἂν σὺν τῇ παρούσῃ δυνάμει ταπεινοὺς ὑμῖν παρασχεῖν· οἶδα δὲ καὶ Πεισίδας· ἀκήκοα δὲ καὶ ἄλλα ἔθνη πολλὰ τοιαῦτα εἶναι, ἃ οἶμαι ἂν παῦσαι ἐνοχλοῦντα ἀεὶ τῇ ὑμετέρᾳ εὐδαιμονίᾳ. Αἰγυπτίους δὲ, οἷς μάλιστα ὑμᾶς νῦν γιγνώσκω τεθυμωμένους, ἐγὼ ὁρῶ ποίᾳ δυνάμει συμμάχῳ χρησάμενοι μᾶλλον ἂν κολάσεσθε τῆς νῦν σὺν ἐμοὶ ἔσης. ἀλλὰ μὴν ἔν γε τοῖς πέριξ οἰκοῦσι σὺ, εἰ μὲν βάλοιό τῳ φίλος εἶναι, ὡς μέγιστος ἂν εἴης· εἰ δέ τίς σε λυποίη, ὡς δεσπότης ἀνα-

quibus ipsi visum esset. Nunc te video potitum et potentia et ditione Cyri, quum nihilominus integrum tibi sit imperium tuum, atque etiam potestas regia, quam Cyrus infestam expertus est, tibi praesidio sit. Quae quum ita se habeant, quis vsque adeo insaniat: vt esse tibi nolit amicus? Enimvero dicam etiam, vnde spem ipse concipiam, fore te quoque nobis amicum. Scio Mysos vobis molestos esse, quos equidem bona in spe sum, me harum copiarum adiumento vobis subiecturum. Scio idem de Pisidis; atque etiam alias nationes permultas eiusmodi esse audio, quas cohibiturum me arbitror, quominus semper vestrae felicitati molestiae nonnihil exhibeant. In Aegyptios quidem certe, quibus nunc maxime vos infensos esse intelligo, quarum copiarum auxiliarium ope freti, quam quas ego iam habeo, facilius animaduertere possitis, equidem non video. Nimirum si cui finitimorum tu amicus esse velles, longe esses maximus: sin quis aliquid tibi molestiae crearet, eum tanquam

ἀναγρέφοιο, ἔχων ἡμᾶς ὑπηρέτας, οἳ σοι οὐκ ἂν τῷ μισθῷ ἕνεκα μόνον ὑπηρετοῖμεν, ἀλλὰ καὶ τῆς χάριτος, ἣν σωθέντες ὑπὸ σοῦ σοὶ ἂν ἔχοιμεν δικαίως. ἐμοὶ μὲν ταῦτα πάντα ἐνθυμουμένῳ ἔτω δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι τό σε ἡμῖν ἀπιστεῖν, ὥστε καὶ ἥδιστ' ἂν ἀκούσαιμι τοῦνομα, τίς ἐστιν ἔτω δεινὸς λέγειν, ὥστε πεῖσαι λέγων, ὡς ἡμεῖς σοι ἐπιβουλεύοιμεν.

γ'. Κλέαρχος μὲν δὴ τοσαῦτα εἶπε· Τισσαφέρνης δὲ ὧδε ἀπεμείφθη. Ἀλλ' ἥδομαι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἀκούων σε φρονίμως λόγους. ταῦτα γὰρ γιγνώσκων, εἴ τι ἐμοὶ κακὸν βουλεύοις, ἅμα ἂν μοι δοκῇς καὶ σεαυτῷ κακόνους εἶναι. ὡς δ' ἂν μάθῃς, ὅτι οὐδ' ἂν ὑμεῖς δικαίως ἅτε βασιλεῖ ἔτ' ἐμοὶ ἀποσπᾶίητε *, ἀντάκουσον. εἰ γὰρ ὑμᾶς ἐβουλόμεθα ἀπολέσαι, πότερά σοι δοκοῦμεν ἱππέων πλήθους ἀπορεῖν, ἢ πεζῶν, ἢ ὁπλίσεως· ἐν ᾗ ὑμᾶς μὲν βλάπτειν ἱκανοὶ ἂν ἦμεν, ἀντιπάσχειν δὲ οὐδεὶς κίνδυνος; ἀλλὰ χωρίων ἐπιτηδείων ὑμῖν ἐπιτίθεσθαι ἀπο-

quam dominus tibi peſſundares, idque opera noſtra, qui non tantum ſubſeruiremus ſtipendii cauſſa; ſed etiam gratiae, quam abs te incolumes conſeruati merito tuo tibi haberemus. Mihi quidem certe cuncta haec cum animo meo perpendenti adeo mirum eſſe videtur, te fidem nobis non habere: vt lubentiſſime nomen eius etiam ſim auditurus, qui tantum dicendo valeat, vt oratione ſua perſuadere poſſit, tibi nos inſidiari.

3. Haec Clearchus: ad quae Tiſſaphernes in hunc modum reſpondit: Equidem Clearche, de prudente tua oratione magnam voluptatem capio. Nam quum haec intelligas, ſi quid in me mali moliris, mala mihi contra teipſum agitare conſilia videris. Verum vt intelligas, non iure vos vel a rege, vel a me deficere poſſe, me viciſſim audi. Nam ſi vos perdere vellemus, num arbitraris equitum nobis defuturam copiam? num peditum? num armatorum? quibus ſane vos laedere ſine vllo periculo noſtro poſſemus. Num locorum, quae ad inuadendum vos idonea ſint,

* Al. optius: ἀπιστήτε.

ἀπορεῖν ἄν σοι δοκῶμεν; ὃ τοσαῦτα μὲν πεδία ὑμῖν φιλία ὄντα σὺν πολλῷ πόνῳ διαπορεύεσθε, τοσαῦτα δὲ ὄρη ὑμῖν ὁρᾶτε ὄντα πορευτέα, ἃ ἡμῖν ἔξεστι προκαταλαβέσθαι ἄπορα ὑμῖν παρέχειν; τοσοῦτοι δέ εἰσι ποταμοί, ἐξ ὧν ἔξεστιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι ὁπόσοις ἂν ὑμῶν βουλοίμεθα μάχεσθαι; εἰσὶ δ' αὐτῶν, ὃς δ' ἂν παντάπασι διαβαίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς ὑμᾶς διαπορεύοιμεν. εἰ δὲ ἐν πᾶσι τούτοις ἡττώμεθα, ἀλλὰ τό γε πῦρ τοῦ καρποῦ κρεῖττόν ἐστιν, ὃν ἡμεῖς δυναίμεθ' ἂν κατακαύσαντες, λιμὸν ὑμῖν ἀντιτάξαι. ὦ ὑμεῖς, δ' εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἶτε, μάχεσθαι ἂν δύναισθε. πῶς δ' ἂν ἔχοντες τοσούτους πόρους πρὸς τὸ ὑμῖν πολεμεῖν, καὶ τούτων μηδένα ἡμῖν ἐπικίνδυνον, ἔπειτα ἐκ τούτων πάντων τοῦτον ἂν τὸν τρόπον ἐξελοίμεθα, ὃς μόνος μὲν πρὸς θεῶν ἀσεβής, μόνος δὲ πρὸς ἀνθρώπων αἰσχρός; παντάπασι δὲ ἀπόρων ἐστὶ, καὶ ἀμηχάνων, καὶ ἀνάγκη ἐχομένων,

sint, copiam nobis deesse putas? Nonne vos per tot campos pacatos nobis, magno cum labore iter facietis, ac tot montes in conspectu sunt, qui vobis transeundi sunt, et si a nobis praeoccupentur, intercluſi eritis? nonne tot flumina sunt, quorum adiumento liceat nobis, velut e penu, depromere, cum quantis vestrum copiis ipſi velimus dimicare? Immo nonnulla sunt, quae ne transmittere quidem possitis, nisi nostra ope traieceritis. Sed enim fac rebus hisce omnibus inferiores simus, ignis certe fructibus est superior: quibus nos concrematis, famem vobis tanquam in acie possemus opponere? aduersus quam, tametsi vel fortissimi estis, pugnare tamen non possetis. Qui ergo, quum tot rationes nobis suppetant ad bellum aduersus vos gerendum, quarum etiam nulla nostro sit cum periculo coniuncta, saltem illam de omnibus eligeremus, quae vna sit ad Deos impia, turpis ad homines? quaeque adeo illorum sit, qui et consilii sunt inopes, et difficultatibus objectis ac necessitate praepedun-

μένων, καὶ τούτων πονηρῶν, οἵτινες ἐθέλουσι δι' ἐπιορκίας τε πρὸς θεοὺς, καὶ ἀπιστίας πρὸς ἀνθρώπους, πράττειν τι; οὐχ ὅτως ἡμεῖς, ὦ Κλέαρχε, ὅτε ἠλίθιοι, ὅτε ἀλόγιστοι ἐσμέν. ἀλλὰ τί δή, ὑμᾶς ἐξὸν ἀπολέσαι, ἥκομεν ἐπὶ * τοῦτο ἥλθομεν; εὖ ἴσθι, ὅτι ὁ ἐμὸς ἔρως τούτου αἴτιος, τῶν τοῖς Ἕλλησιν ἐμὲ πιστὸν γενέσθαι, καὶ ὦ Κῦρός ἀνέρχεται ξενικῶν διὰ μισθοδοσίαν πιστεύων, τούτῳ ἐμὲ καταβῆναι δι' εὐεργεσίας ἰσχυρόν. ὅσα δέ μοι ὑμεῖς χρήσιμοι ἐστε, τὰ μὲν καὶ σὺ εἶπες, τὸ δὲ μέγιστον ἐγὼ οἶδα. τὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν ἔχειν, τὴν δ' ἐπὶ τῇ καρδίᾳ ἴσως ἂν ὑμῶν παρόντων καὶ ἕτερος εὐπετῶς ἔχοι.„

δ'. Ταῦτα εἰπὼν ἔδοξε τῷ Κλεάρχῳ ἀληθῆ λέγειν· καὶ εἶπεν· ἀκήν, ἔφη, οἵτινες, τοιούτων ἡμῖν εἰς φιλίαν ὑπαρχόντων, πειρῶνται διαβάλλοντες πολεμίους

pediuntur, atque etiam sunt improbi, quippe qui periurio erga Deos, et fidei erga homines violatione perficere aliquid cupiunt? Non adeo vecordes vel rationis expertes sumus, Clearche. Verumenim vero quum nostra esset in potestate vos perdere, cur id aggressi non sumus? A meo profectum hoc studio scire debes, vt nimirum fidum me Graecis declararem, ac vicissim ipse cum externis copiis, quibus Cyrus stipendio conductis fretus huc ascendit, fat beneficentia mea munitus, in Asiam inferiorem descenderem. Quas vero ad res vestra mihi opportuna sit opera, quanquam tu fere commemorasti; tamen ego id, quod est maximum, noui. Nimirum vni regi fas est tiaram in capite rectam gestare, verum eandem in corde gerere, si vos adiunctos sibi habeat, fortassis alteri quoque non difficulter licuerit.

4. Quae quum dixisset, verum Clearcho dicere visus est. Quamobrem subiecit: Si ergo res huiusmodi nobis ad amicitiam mutuam suppetunt, extremis suppliciis digni sunt, qui

* Al. malunt: ἐπὶ τοῦτο.

μίας ποιῆσαι ἡμᾶς, ἄξιοί εἰσι τὰ ἔσχατα παθεῖν. καὶ 25
ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Τισσαφέρνης, εἰ βούλεσθε μοι οἵ τε στρατη-
γοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐν τῷ ἐμφανεῖ ἐλθεῖν, λέξω τοὺς πρὸς
ἐμὲ λέγοντας, ὡς σὺ ἐπιβουλεύεις ἐμοί τε καὶ τῇ σὺν ἐμοὶ
στρατιᾷ. ἐγὼ δ', ἔφη ὁ Κλέαρχος, ἄξω πάντας· καὶ σοὶ 26
αὖ ἐγὼ δηλώσω, ὅθεν ἐγὼ περὶ σοῦ ἀκούω.

ε. Ἐκ τούτων δὴ τῶν λόγων ὁ Τισσαφέρνης φιλοφρο- 27
νούμενος, τότε μὲν μένειν τε αὐτὸν ἐκέλευσε, καὶ ξένιον
ἐποιήσατο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ Κλέαρχος ἐλθὼν ἐπὶ τὸ στρατό-
πεδον, δῆλός τε ἦν πάνυ φιλικῶς οἰόμενος διακεῖσθαι
τῷ Τισσαφέρνει, καὶ ἔλεγεν ἃ ἐκεῖνος ἀπήγγελλεν· ἔφη
τε χρῆναι ἑαυτὸν παρὰ Τισσαφέρνει ἰέναι, καὶ εἰ
ἄν ἐξελεχθῶσι διαβάλλοντες τῶν Ἑλλήνων, ὡς προδό- 28
τας αὐτοὺς, καὶ κακόνους τοῖς Ἕλλησιν ὄντας, τιμωρήσε-
σθαι. ὑπώπτευε δὲ εἶναι τὸν διαβάλλοντα Μένωνα, εἰδὼς
αὐτὸν καὶ συγγεγενημένον Τισσαφέρνει μετὰ Ἀριαίου,
καὶ

qui criminando nobis infestos mutuo nosmet reddere conantur. Et Tissaphernes: Equidem, ait, si vos praetores, et cohortium praefecti, palam ad me venire volueritis, indicabo eos, qui dicant, te mihi et exercitui meo insidiari. Ego vero, inquit Clearchus, omnes abducam, atque etiam significabo tibi, a quibus de te audierim.

5. Post haec verba comiter Clearchum Tissaphernes excipiens, iussit eum apud se manere: ac mensae suae adhibuit. Postridie reversus ille in castra, manifesto prae se ferebat, quasi admodum Tissapherni amicus esset, et quae ille nuntiasset, exponebat. Praeter haec aiebat, ad Tissaphernem iis eundum esse, quos ipse iussisset: quique Graecorum convicti fuerint, suspectos et inimicos alios velle reddere, hi tanquam proditores, et improba consilia contra Graecos agitantes, supplicis multabuntur. Suspicabatur vero Menonem esse illum, qui calumniis alios exponeret. Norat enim, hunc se contulisse ad Tissaphernem cum Ariaeo,

καὶ θασιάζοντα αὐτῷ, καὶ ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ, ὅπως τὸ στράτευμα ἅπαν πρὸς ἑαυτὸν λαβὼν, φίλος ἢ Τισσαφέρνει.

5'. Ἐβούλετο δὲ καὶ ὁ Κλέαρχος ἅπαν τὸ στράτευμα πρὸς ἑαυτὸν ἔχειν τὴν γνώμην, καὶ τοὺς παραλυποῦντας ἐκποδὼν εἶναι. τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀντέλεγόν τινες αὐτῷ, μὴ εἶναι πάντας τοὺς λοχαγοὺς καὶ στρατηγούς, μηδὲ πιστεύειν ΤισσαΦέρνει. ὁ δὲ Κλέαρχος ἰσχυρῶς κατέτεινεν, ἕστε διεπράξατο, πέντε μὲν στρατηγοὺς εἶναι, εἴκοσι δὲ λοχαγούς. συνηκολούθησαν δὲ, ὡς εἰς ἀγοράν, καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ὡς διακόσιοι.

6'. Ἐπεὶ δ' ἦσαν ἐπὶ ταῖς Θύραις ΤισσαΦέρνους, οἱ μὲν στρατηγοὶ παρεκλήθησαν εἴσω, Πρόξενος Βοιώτιος, Μένων Θετταλὸς, Ἀγίας Ἀρκὰς, Κλέαρχος Λάκων, Σωκράτης Ἀχαιός. οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐπὶ θύραις ἔμενον. ἀ πολλῷ δὲ ὕστερον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου

eundemque secum inimicitias exercere, ac eas insidias struere, quibus exercitu vniuerso suas in partes traducto, cum Tissapherne amicitiam coleret.

6. Volebat et Clearchus totius agminis animos in se respicere, ac eos, quos graues molestosque sibi experiretur, remouere. Aduersabantur ei milites plerique, qui dicerent, duces omnes, omnesque cohortium praefectos, nequaquam pergere ad Tissaphernem debere, neque illi fidem habendam esse. Verum Clearchus tam diu vehementissime contendit, donec perfecit, vt duces quinque cum xx praefectis cohortium, ad Tissapherнem irent. Hos vna caeteris ex militibus circiter cc sequuti sunt, quasi ad rerum venalium forum pergerent.

7. Postcaquam ad praetorium Tissaphernis peruentum esset, duces intro arcessiti sunt, Proxenus Boeotius, Menon Thessalus, Agias ex Arcadia, Clearchus Lacedaemonius, Socrates Achaeus. Praefecti cohortium ad portas substiterunt. Neque multo post, ad idem signum

μείζ οἵ τε ἔνδον συνελαμβάνοντο, καὶ οἱ ἔξω κατεκόπησαν. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν βαρβάρων τινὲς ἱππέων διὰ τοῦ πεδίου ἐλαύνοντες, ὅτινι ἐντυγχάνοιεν Ἕλληνι ἢ δήλῳ, ἢ ἐλευθέρῳ, πάντας ἔκτεινον.

η'. Οἱ δὲ Ἕλληνες τήν τε ἱππασίαν αὐτῶν ἐθαύμαζον, ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὁρῶντες, καὶ ὅ, τι ἐποίουν ἠμφιγνόουν, πρὶν Νίκαρχος Ἀρκὰς ἥκε φεύγων, τετρωμένος εἰς τὴν γαστέρα, καὶ τὰ ἔντερα ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων, καὶ εἶπε πάντα τὰ γεγενημένα. ἐκ τούτου δὴ οἱ Ἕλληνες ἔθεον ἐπὶ τὰ ὅπλα πάντες ἐκπεπληγμένοι, καὶ νομίζοντες αὐτίκα ἥξειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

θ'. Οἱ δὲ πάντες μὲν οὐκ ἦλθον, Ἀριαῖος δὲ καὶ Ἀρταόζος καὶ Μιθραδάτης, οἳ ἦσαν Κύρῳ πιστότατοι. ὁ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἑρμηνεὺς ἔφη, καὶ τὸν Τισσαφέρνους ἀδελφὸν σὺν αὐτοῖς ὁρᾶν καὶ γιγνώσκειν. συνηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι Πέρσαι τεθωρακισμένοι, εἰς τριακοσίους.

ι'. Οὗτοι, ἐπεὶ ἐγγὺς ἦσαν, προσελθεῖν ἐκέλευον εἴ τις

signum tam ii qui intus erant, comprehensi fuere; quam qui foris, caesi. Tum deinde barbari quidam equites, per campum discurrentes, in quemcunque Graecum, siue seruum, seu ingenuum indicissent, omnes trucidarunt.

8. Horum Graecis et obequitatio admirationi erat, quam e castris spectabant; et quid illud esset, quod ageretur, ambigebant: donec Nicarchus Arcas fuga dilapsus venit, quum, vulnere in ventre accepto, manibus intestina gestaret. Is omnia quae gesta erant commemorat. Quare Graeci ad arma currebant, quum omnes exanimati essent, et hostes mox ad castra venturos existimarent.

9. At illi toto cum agmine non venerunt, sed tantum Ariaeus, et Artaozus, et Mithradates, qui Cyro fide maxima coniuncti fuerant. Et Graecorum interpres vna cum eis se Tissaphernis etiam fratrem videre atque agnoscere aiebat. Praeterea quidam ex Persis alii numero cc loricati hos sequebantur.

10. Posteaquam propius accessissent, venire iubebant

τις εἴη τῶν Ἑλλήνων ἢ στρατηγὸς ἢ λοχαγός, ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰ παρὰ βασιλέως. μετὰ ταῦτα ἐξῆλθον τῶν Ἑλλήνων φυλαττόμενοι, στρατηγοὶ μὲν, Κλεάνωρ Ὀρχομένιος, καὶ Σοφαίνετος Στυμφάλιος, σὺν αὐτοῖς δὲ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὅπως μάθῃ τὰ περὶ Προξένου. Χειρίσοφος δ' ἐτύγχανεν ἀπὼν, ἐν κώμῃ τινὶ σὺν ἄλλοις ἐπισιτιζόμενος.

38 ια'. Ἐπεὶ δ' ἔτησαν εἰς ἐπήκοον, λέγει Ἀριαῖος· "Κλέαρχος μὲν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ἐπεὶ ἐπιορκῶν τε ἐφάνη, καὶ τὰς σπονδὰς λύων, ἔχει τὴν δίκην καὶ τέθνηκε. Πρόξενος δὲ καὶ Μένων, ὅτι κατήγγειλαν * αὐτῷ τὴν ἐπιβολὴν, ἐν μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν. ὑμᾶς δὲ βασιλεὺς τὰ ὅπλα ἀπαιτεῖ· ἑαυτοῦ γὰρ εἶναι φησὶν, ἐπείπερ Κύρου ἦσαν, τοῦ ἐκείνου δούλου.,,

39 ιβ'. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο οἱ Ἕλληνες· ἔλεγε δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος· "Ὦ κάκιστε ἀνθρώπων Ἀριαῖε, καὶ ἄλλοι, ὅσοι ἦτε Κύρου φίλοι, οὐκ αἰσχύνεσθε ὅτε Θεοὺς, ὅτε ἀν-

omnes, quicunque Graecorum vel praetores, vel praefecti cohortium essent; vt eis, quae a rege mandata haberent, exponerent. Prodeunt ergo Graeci, quum sibi fat cauissent, duces quidem, Cleanor Orchomenius, Sophaenetus Stymphalius, et cum eis Xenophon Atheniensis, qui, Proxeno quid accidisset, cognoscere cupiebat. Cherisophus forte aberat, cum aliis, commeatus parandi causa, quendam in vicum profectus.

11. Posteaquam eo loco consitere, de quo audiri potuerant, Ariaeus inquit: Clearchus sane, viri Graeci, quia palam et iusiurandum et foedera violauit, morte poenas meritas luit. Proxenus et Menon, quod insidias eius detulerint, magno sunt in honore. Caeterum a vobis Rex arma postulat. Nam ea sibi deberi statuit, quippe quae Cyri, seruī sui, fuerint.

12. Ad ea respondit, Graecorum nomine, Cleanor Orchomenius: Sceleratissime hominum Ariaee, vosque caeteri, qui Cyro amicitia coniuncti eratis, non Deos atque homines reueremini?

* Al. αὐτῷ τ. ἐπ. ἐς μίγε τιμῇ.

ἀνθρώπους, οἵτινες ὀμόσαντες ἡμῖν τὰς αὐτὰς φίλους καὶ ἐχθροὺς νομιεῖν, προδόντες ἡμᾶς σὺν Τισσαφέρνει τῷ ἀθεωτάτῳ τε καὶ πανουργοτάτῳ, τούς τε ἄνδρας αὐτοὺς, οἷς ὤμνυτε, ὡς ἀπολωλέκατε, καὶ τοὺς ἄλλους ἡμᾶς προεδώκοτες, σὺν τοῖς πολεμίοις ἔρχεσθε ἐφ' ἡμᾶς; ὁ δὲ Ἀριαῖος εἶπε· Κλέαρχος γὰρ πρόσθεν ἐπιβουλεύων φανερὸς ἐγένετο Τισσαφέρνει τε, καὶ Ὀρόντᾳ, καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς σὺν τούτοις.

ιγ'. Ἐπὶ τούτοις δὲ Ξενοφῶν τάδε εἶπε· Κλέαρχος μὲν τοίνυν, εἰ παρὰ τοὺς ὅρκους ἔλυε τὰς σπονδὰς, τὴν δίκην ἔχει. δίκαιον γὰρ ἀπόλλυσθαι τοὺς ἐπιορκοῦντας. Πρόξενος δὲ, καὶ Μένων, ἐπείπερ εἰσὶν ὑμέτεροί τε εὐεργέται, ἡμέτεροί τε στρατηγοὶ, πέμψατε αὐτοὺς δεῦρο. δῆλοι γὰρ, ὅτι φίλοι γε ὄντες ἀμφοτέροις, πειράσονται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν. πρὸς ταῦτα οἱ βάρβαροι, πολὺν χρόνον διαλεχθέντες ἀλλήλοις, ἀπῆλθον, οὐδὲν ἀποκρινόμενοι.

ΚΕΦ.

ni? qui quum iureiurando vosmet obligaueritis, eosdem vos nobiscum et amicos et hostes ducturos, iam cum Tissapherne, homine omnium impiissimo et vaferrimo, nos etiam proditis; ac posteaquam eos, quibus sacramento confirmabatis, vos plane periisse †, cum nobis vniuersis deseruistis, iam cum hostibus etiam aduersus nos venitis? Ad quae Ariaeus: Atqui Clearchus, inquit, antea deprehensus est, Tissapherni, et Orontae, et nobis omnibus, qui cum ipsis eramus, insidias moliri.

13. Heic Xenophon ait: Si ergo Clearchus praeter religionem iurisiurandi foedera rupit, merito poenas dedit. Iustum est enim, periuros interire. At Proxenum et Menonem, qui bene de vobis promeriti, ac duces nostri sunt, nobis huc remittite. Manifestum est enim, eos, quia vtrisque amici sunt, conaturos, tam vobis quam nobis id dare consilii, quod optimum facto fuerit. Ad quae barbari, quum diu colloquuti inter se essent, nullo responso dato, discesserunt.

† Al. *quibus dedistis iusiurandum, perdidistis.*

ΚΕΦ. ε'.

Οἱ μὲν δὴ στρατηγοὶ ὅτω ληφθέντες, ἀνήχθησαν ὡς βασιλέα, καὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύτησαν. εἷς μὲν αὐτῶν Κλέαρχος, ὁμολογουμένως ἐκ πάντων τῶν ἐμπείρως αὐτῷ ἐχόντων, δόξας γενέσθαι ἀνὴρ καὶ πολεμικὸς καὶ φιλοπόλεμος ἐσχάτως.

β'. Καὶ γὰρ δὴ ἕως μὲν πόλεμος ἦν τοῖς Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, παρέμεινεν. ἐπεὶ δ' εἰρήνη ἐγένετο, πείσας τὴν αὑτῷ πόλιν, ὡς οἱ Θρᾷκες ἀδικοῦσι τοὺς Ἕλληνας· καὶ διαπραξάμενος ὡς ἐδύνατο παρὰ τῶν Ἐφόρων, ἐξέπλει ὡς πολεμήσων τοῖς ὑπὲρ Χερρονήσου καὶ Περίνθου Θραξίν. ἐπεὶ δὲ μεταγνόντες πως οἱ Ἔφοροι, ἤδη ἔξω ὄντος αὐτοῦ, ἀποστρέφειν αὐτὸν ἐπειρῶντο ἐξ Ἰσθμοῦ, ἐνταῦθα οὐκέτι πείθεται, ἀλλ' ᾤχετο πλέων εἰς Ἑλλήσποντον. ἐκ τούτου καὶ ἐθανατώθη

CAP. VI.

Duces quidem ipsi, hoc pacto comprehensi, ad regem deducti sunt, et capitibus abscissis vitae finem fecerunt. Ex eis Clearchus omnium consensu, qui usu eum norant, visus est fuisse vir et peritus rerum bellicarum, et earundem supra modum cupidus.

2. Etenim quamdiu bellum inter se Lacedaemonii et Athenienses gerebant, non deseruit suos: pace constituta, ciuibus suis persuasit, Thraces aduersus Graecos iniurios esse; neque ab Ephoris, quanto poterat conatu, impetrata, classem Thracibus iis, qui supra Chersonesum et Perinthum sedes habent, bellum illaturus eduxit. Posteaquam vero Ephori, mutata quodammodo sententia, quum iam domo profectus esset, ex Isthmo reuocare ipsum niterentur; non iam amplius obtemperauit, sed nauigare in Hellespontum perrexit. Ex eo factum, vt Spartani magistratus

ϑη ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Σπάρτῳ τελῶν, ὡς ἀπειϑῶν.

γ'. Ηδη δὲ φυγὰς ὢν ἔρχεται πρὸς Κῦρον, καὶ ὁποίοις μὲν λόγοις ἔπεισε Κῦρον, ἀλλαχῆ γέγραπται· ἐίδωσι δ' αὐτῷ Κῦρος μυρίας Δαρεικάς. ὁ δὲ λαβὼν, οὐκ ἐπὶ ῥαθυμίαν ἐτράπετο, ἀλλ' ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων συλλέξας στράτευμα, ἐπολέμει τοῖς Θραξί· καὶ μάχῃ τε ἐνίκησε, καὶ ἀπὸ τούτου ἔφερε, καὶ ἦγεν αὐτούς· καὶ πολεμῶν διεγένετο, μέχρις οὗ Κῦρος ἐδεήθη τοῦ στρατεύματος. τότε δ' ἀπῆλθεν, ὡς σὺν ἐκείνῳ αὖ πολεμήσων.

δ'. Ταῦτα δὴ φιλοπολέμου δοκεῖ ἀνδρὸς ἔργα εἶναι, ὅστις, ἐξὸν μὲν εἰρήνην ἔχειν ἄνευ αἰσχύνης, καὶ βλάβης, αἱρεῖται πολεμεῖν· ἐξὸν δὲ ῥαθυμεῖν, βούλεται πονεῖν ὥστε πολεμεῖν· ἐξὸν δὲ χρήματα ἔχειν ἀκινδύνως, αἱρεῖται πολεμῶν μείονα ταῦτα ποιεῖν. ἐκεῖνος δὲ, ὥσπερ εἰς παιδικὰ, ἢ εἰς ἄλλην

gistratus hominem morti addicerent, quasi qui parere noluisset.

3. Quapropter in exilio quum ageret, Cyrum accedit, quem cuiusmodi rationibus sibi conciliauerit, alibi perscriptum a nobis est. Cyrus quidem ei Daricorum nummorum ccIoo quum donasset, non ille, auro accepto, secordiae se dedit; sed collectis hac pecunia copiis, Thracibus bellum intulit, quos et proelio vicit, et deinceps populatus est, continuato adversus eos bello, donec Cyrus exercitu eius egeret. Tunc enim discessit e Thracia, vt qui vna cum Cyro ad bellum gerendum se coniuncturus esset.

4. Haec igitur satis apparet opera fuisse hominis ad belli studia propensi, qui cum citra ignominiam et detrimentum suum pacem colere posset, bellum gerere malebat: quum secordiae se dare posset, labores suscipere malebat, vt bello interesset: quum extra omne periculum in re lauta esse posset, potius fortunas suas deminuendas bellicis sumtibus statuebat. Quapropter in bellum pecunias

λην τινα ἡδονὴν, ἤθελε διαπαναῦ εἰς πόλεμον. οὕτω μὲν Φιλοπόλεμος ἦν.

ε. Πολεμικὸς δὲ αὖ ταύτῃ εἶναι ἐδόκει, ὅτι φιλοκίνδυνός τε ἦν, καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἄγων ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς φρόνιμος, ὡς οἱ παρόντες παντα χῇ πάντες ὡμολόγουν. καὶ ἀρχικὸς δὲ ἐλέγετο εἶναι, ὡς δυνατὸν, ἐκ τοιούτου τρόπου, οἷον καὶ ἐκεῖνος εἶχεν. ἱκανὸς μὲν γὰρ, ὥς τις καὶ ἄλλος, φροντίζειν ἦν, ὅπως ἕξει ἡ στρατιὰ αὐτῷ τὰ ἐπιτήδεια, καὶ παρασκευάζειν ταῦτα. ἱκανὸς δὲ καὶ ἐμποιῆσαι τοῖς παροῦσιν, ὡς οὐκ ἀπιστέον * εἴη Κλεάρχῳ.

ς'. Τοῦτο δὲ ἐποίει ἐκ τοῦ χαλεπὸς εἶναι. Καὶ γὰρ ὀργῆν συγνὸς ἦν, καὶ τῇ φωνῇ τραχὺς, ἐκόλαζέ τε αἰσὶ ἰσχυρῶς, καὶ ὀργῇ ἐνίοτε, ὥστε καὶ αὐτῷ μεταμέλειν ἔδ' ἔστε. καὶ γνώμῃ δὲ ἐκόλαζεν. ἀκολάστου γὰρ στρατεύματος οὐδὲν ἡγεῖτο ὄφελος εἶναι. Ἀλλὰ καὶ λέγειν αὐ-

erogabat, atque si eas in amores et voluptates alias expenderet. Tantum in eo belli studium erat.

5. Peritus autem bellicarum rerum fuisse visus est ex eo, quod pericula non reformidaret, et noctu dieque in hostem duceret, inque rebus formidolosis prudens esset: quemadmodum ii, qui cum eo fuerunt, omnes vbique falli sunt. Praeterea imperandi artem egregie tenere dicebatur, pro illo ingenio, quo ipso praeditus erat. Nam si quis alius, Clearchus certe procurare poterat, vt exercitus a commeatu instructus esset, ac eundem compararet. Idem militum animis hoc ipsum indere poterat, vt imperium Clearchi minime detrectandum statuerent.

6. Atque hoc acerba duritie sua consequebatur. Nam et tristis erat in eius vultu severitas, et asperitas in voce. Semper puniebat grauiter, nonnunquam iracunde, vt etiam aliquando ipsum supplicii poeniteret. Sed tamen etiam certo animi iudicio poenas sumebat. Nam exercitus impuniti nullum esse putabat vsum. Quin dicere solitum

* Al. ἀπιστίου eodem sensu.

αὐτὸν ἔφασαν, ὡς δέοι τὸν στρατιώτην φοβεῖσθαι μᾶλλον τὸν ἄρχοντα, ἢ τὰς πολεμίας, εἰ μέλλοι ἢ φυλακὰς φυλάξειν, ἢ φίλων ἀφέξεσθαι, * μὴ ἀπροφασίστως ἰέναι πρὸς τὰς πολεμίας.„

ζ'. Ἐν μὲν δὴ τοῖς δεινοῖς ἤθελον αὐτῷ ἀκούειν σφόδρα, καὶ οὐκ ἄλλον ἠρῶντο οἱ στρατιῶται. καὶ γὰρ τὸ εὐγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτῷ ἐν τοῖς προσώποις ἔφασαν φαίνεσθαι, καὶ τὸ χαλεπὸν, ἐῤῥωμένον πρὸς τὰς πολεμίας ἐδόκει εἶναι. ὥστε σωτήριον καὶ οὐκέτι χαλεπὸν ἐφαίνετο. ὅτε δ' ἔξω τῶν δεινῶν γένοιντο, καὶ ἐξείη πρὸς ἄλλους ἀρχομένους ἀπιέναι, πολλοὶ αὐτὸν ἀπέλειπον. τὸ γὰρ ἐπιχαρὲς οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ ἀεὶ χαλεπὸς καὶ ὠμὸς ἦν. ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. καὶ γὰρ ἦν φιλίᾳ μὲν καὶ εὐνοίᾳ ἑπομένως οὐδέ ποτ' εἶχεν· οἵτινες δὲ ἢ ὑπὸ πόλεως τεταγμένοι, ἢ

solitum aiunt, militem metuere magis imperatorem debere, quam hostem; si quidem vel excubias recte sit obiturus, vel abstinenter in amicos se gesturus, vel sine recusatione perrecturus in hostem.

7. In periculosis quidem rebus milites admodum ipsius orationem expetebant, neque quemquam alium ei praeferebant. Nam pro severitate illa tristi, aiebant tum quandam hilaritatem ex eius vultu relucere, et acerbitas videbatur aliquid habere roboris adversus hostem. Quo fiebat, vt non iam amplius acerbitas illa molesta, sed esse salutaris existimaretur. Verum posteaquam periculis liberati erant, et iam ad aliorum imperia conferendi se potestatem habebant, complures eum relinquebant. Nam suauitas in eo morum nulla erat, sed semper esse grauis ac saeuus pergebat. Denique militum erat is erga Clearchum animus, qui puerorum est erga magistrum. Quippe nunquam eum sequuti sunt propter quandam erga ipsum beneuolentiam et amorem. Qui autem vel a republica ipsi erant

* Al. ἢ pro μή.

ἢ ὑπὸ τῶ δεῖσθαι, ἢ ἄλλη τινὶ ἀνάγκη κατεχόμενοι παρείησαν αὐτῷ, σφόδρα πειθομένοις ἐχρῆτο.

ἡ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἤρξαντο νικᾶν σὺν αὐτῷ τὰς πολεμίας, μεγάλα ἤδη ἦν τὰ χρήσιμα ποιοῦντα εἶναι τὰς σὺν αὐτῷ στρατιώτας. τό, τε γὰρ πρὸς τὰς πολεμίας θαῤῥαλέως ἔχειν παρῆν, καὶ τὸ τὴν παρ' ἐκείνῳ τιμωρίαν φοβεῖσθαι, αὐτὰς εὐτάκτας ἐποίει. τοιοῦτος μὲν δὴ ἄρχων ἦν· ἄρχεσθαι δ' ὑπ' ἄλλων ὁ μάλα ἐθέλειν ἐλέγετο. ἦν δὲ, ὅτε ἐτελεύτα, ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη.

θ'. Πρόξενος δὲ ὁ Βοιώτιος, εὐθὺς μὲν μειράκιον ὢν, ἐπεθύμει γενέσθαι ἀνὴρ τὰ μεγάλα πράττειν ἱκανός, καὶ διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν ἔδωκε Γοργίᾳ ἀργύριον τῷ Λεοντίνῳ. ἐπεὶ δὲ συνεγένετο ἐκείνῳ, ἱκανὸς ἤδη νομίσας εἶναι καὶ ἄρχειν, καὶ, φίλος ὢν τοῖς πρώτοις, μὴ ἡττᾶσθαι εὐεργετῶν, ἦλθεν εἰς ταύτας τὰς σὺν Κύρῳ πράξεις, καὶ ᾤετο κτήσεσθαι ἐκ τούτων

erant attributi, vel egerent, vel neceſſitate quadam alia coacti aderant: hos admodum in officio continere poterat.

8. Poſteaquam vero milites etiam hoſtes vincere vna cum ipſo coeperunt, tum vero deinde permulta ipſi ſuppetebant, quibus milites ſuos frugi redderet. Nam et praeſentibus aduerſus hoſtes animis erant, et quia ſupplicia ducis metuerent, magis obſeruantes ordinis. Huiuſmodi Clearchus imperator extitit. Caeterum alterius imperio non lubenter parere ferebatur. Annum agebat, quum migraret e vita, circiter quinquageſimum.

9. Proxenus autem Boeotius, mox inde a prima aetate, in eum virum euadere cupiebat, qui magnis rebus gerendis idoneus eſſet. Qua cupiditate ductus, Georgiae Leontino mercedem dedit; cuius vbi conſuetudine vſus eſſet, ac ſe iam idoneum arbitraretur, qui in alios imperium obtineret, atque etiam ſic principibus viris amicus eſſet, vt beneficiis ſuperari ſe non pateretur: his Cyri negotiis ſeſe implicauit, paraturumque de iis

clarum

τάτων ὄνομα μέγα, καὶ δύναμιν μεγάλην, καὶ χρήματα πολλά. τάτων δ' ἐπιθυμῶν, σφόδρα ἐνδηλον αὖ καὶ τοῦτο εἶχεν, ὅτι τάτων οὐδὲν ἂν θέλοι κτᾶσθαι μετὰ ἀδικίας, ἀλλὰ σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ ὥστο δεῖν τούτων τυγχάνειν, ἄνευ δὲ τάτων μή.

ί. Ἄρχειν δὲ καλῶν μὲν καὶ ἀγαθῶν ἱκανὸς ἦν· ἐ μέντοι ἀδ' αἰδῶ τοῖς στρατιώταις ἑαυτὸ ἄτε φόβον ἱκανὸς ἐμποιήσαι, ἀλλὰ καὶ ἠσχύνετο μᾶλλον τὰς στρατιώτας, ἢ οἱ ἀρχόμενοι ἐκεῖνον, καὶ φοβούμενος μᾶλλον ἦν φανερὸς τὸ ἀπεχθάνεσθαι τοῖς στρατιώταις, ἢ οἱ στρατιῶται, τὸ ἀπιστεῖν ἐκείῳ. ὥστο δὲ ἀρκεῖν πρὸς τὸ ἀρχικὸν εἶναι καὶ δοκεῖν, τὸν μὲν καλῶς ποιοῦντα ἐπαινεῖν, τὸν δὲ ἀδικοῦντα μὴ ἐπαινεῖν. τοιγαρῶν αὐτῷ οἱ μὲν καλοὶ κἀγαθοὶ τῶν συνόντων εὖνοι ἦσαν, οἱ δ' ἀδίκοι ἐπεβούλευον, ὡς εὐμεταχειρίστῳ ὄντι. ὅτε δὲ ἀπέθνησκεν, ἦν ἐτῶν ὡς τριάκοντα.

ιά. Μένων δὲ ὁ Θετταλὸς δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν μὲν

clarum se nomen, et potentiam insignem, et fortunas amplas existimabat. Quas res quamquam expeteret, tamen palam animaduerti poterat, nolle ipsum quidquam horum per iniuriam apisci: sed cum iustitia et rationibus honestis, non sine his, consequenda putabat.

10. Caeterum imperare poterat ille quidem bonis et egregiis militibus, sed tamen pudorem vel motum incutere suis haud poterat, sed magis subiectos imperio suo reuerebatur, quam illi ipsum; magisque metuere palam animadvertebatur, ne militum odium incurreret, quam metuerent milites, ne parum ei parerent. Idem existimabat, ad hoc, vt imperandi peritus et esset et videretur, sufficere; si honeste se gerentem collaudaret, iniustum non laudaret. Enimuero praeclari et egregii milites, qui cum ipso viuebant, propenso erant in ipsum animo: iniusti tanquam ei, qui circumueniri facile posset, insidiabantur. Annum agebat trigesimum fere, quum mortem obiret.

11. Menon Thessalus ingen-

tem

μὲν πλάτει ἰσχυρῶς, ἐπιθυμῶν δὲ ἄρχειν, ὅπως πλείω λαμβάνοι· ἐπιθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδάνοι. Φίλος τ' ἐβούλετο εἶναι τοῖς μεγίστου δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μὴ δίδοιη δίκην. ἐπὶ δὲ τὸ κατεργάζεσθαι, ὧν ἐπιθυμοίη, συντομωτάτην ὁδὸν ᾤετο εἶναι διὰ τὸ ἐπιορκεῖν τε, καὶ ψεύδεσθαι, καὶ ἐξαπατᾶν. τὸ δὲ ἁπλῶν τε καὶ ἀληθὲς, τὸ αὐτὸ τῷ ἠλιθίῳ εἶναι.

12 ιβ'. Στέργων δὲ φανερὸς μὲν ἦν οὐδένα, ὕτῳ δὲ φαίη φίλος εἶναι, τούτῳ ἔνδηλος ἦν ἐπιβουλεύων. καὶ πολεμίοις μὲν οὐδενὸς κατεγέλα, τῶν δὲ συμμάχων πάντων ὡς καταγελῶν αἰεὶ διελέγετο. καὶ τοῖς μὲν τῶν πολεμίων κτήμασιν οὐκ ἐπεβούλευε. (χαλεπὸν γὰρ ᾤετο εἶναι τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβάνειν) τὰ δὲ τῶν φίλων μόνος ᾤετο εἰδέναι ὅτι ῥᾷστον ἀφύλακτα λαμβάνειν.

13 ιγ'. Καὶ ὅσους μὲν ἠπίστησε καὶ ἀδίκησε, ὡς εὖ ὡπλισμένους ἐφοβεῖτο· τοῖς δ' ὁσίοις καὶ ἀληθείαν ἀσκοῦσι

tem opum cupiditatem aperte prae se ferebat, et non minus imperii cupidus erat, vt plura consequeretur; et esse in honore volebat, vt plus lucri faceret. Potentissimis quibusque amicus esse volebat, vt iniuriarum poenas non daret. Viam maxime compendiariam arbitrabatur esse ad efficiendum ea quae concupisceret, si peieraret, et mentiretur, et falleret. Simplicem et candidum esse, pro eo ducebat, atque si quis sit stupidus.

12. Neminem ex animo diligebat: ac si cui amicum se profiteretur, ei palam insidiabatur. Hostem nullum irridebat, verum de iis, quibuscum esset, ita semper loquebatur, vt quos haberet ludibrio. Itidem bonis hostium non insidiabatur, quod difficile putabat esse, facultates eorum, qui sibi cauerent, consequi; sed amicorum res, quia non admodum seruantur solus intelligere videri volebat, captu facillimas esse.

13. Quoscunque periuros et iniustos esse animaduerteret, quasi satis munitos formidabat: religionis ac pietatis studiosis, tanquam

ἀσκῆσιν, ὡς ἀνάνδροις ἐπειρᾶτο χρῆσθαι. ὥσπερ δέ τις ἀγάλλεται ἐπὶ θεοσεβείᾳ, καὶ ἀληθείᾳ, καὶ δικαιότητι, ἕτω καὶ Μένων ἠγάλλετο τῷ ἐξαπατᾶν δύνασθαι, τῷ πλάσασθαι ψευδῆ, τῷ φίλους διαγελᾶν, τὸν δὲ μὴ παιγνιῶδες. γον, ἀπαίδευτον ἐνόμιζεν εἶναι. καὶ παρ' οἷς μὲν ἐπεχείρει ἐρωτεύειν φιλίᾳ, διαβάλλων τὰς πρώτας, τούτους ὥστο δεῖν κτήσασθαι.

ιδ'. Τὸ δὲ πειθομένους τὰς στρατιώτας παρέχεσθαι, ἐκ τοῦ συναδικεῖν αὐτοῖς ἐμηχανᾶτο. τιμᾶσθαι δὲ καὶ θεραπεύεσθαι ἠξίου, ἐπιδεικνύμενος ὅτι πλεῖστα δύναιτο καὶ ἐθέλοι ἂν ἀδικεῖν. εὐεργεσίαν δὲ κατέλεγεν, ὁπότε τις αὐτὸν ἀφίστατο, ὅτι χρώμενος αὐτῷ οὐκ ἀπώλεσεν αὐτόν, καὶ τὰ μὲν δὴ ἀφανῆ ἔξεστι περὶ αὐτοῦ ψεύδεσθαι. ἃ δὲ πάντες ἴσασι, τάδ' ἐστί.

ιε'. Παρὰ Ἀριστίππῳ μὲν, ἔτι ὡραῖος ὢν, στρατηγεῖν διεπράξατο τῶν ξένων. Ἀριαίῳ δὲ βαρβάρῳ ὄντι,

tanquam minime virilibus pro libidine vtebatur. Et quemadmodum alius quispiam propter pietatem erga Deum, veritatem, iustitiam gestit; sic Menon iactabat se, quod circumscribere posset alios, quod mendacia fingere, quod amicos irridere. Si quis vafer non esset, eum rudem et imperitum esse censebat. Apud quos in amicitia loco volebat esse principe, hos sibi conciliandos putabat, criminationibus illorum qui principes apud eos essent.

14. Iniuriarum societate milites sibi obsequentes reddebat. Affici se honore atque coli propterea volebat, quod demonstraret, et posse, et velle se plurimum iniuriae inferre. Illis, qui ab se defecissent, obiiciebat hoc beneficii loco; quod id temporis, quum ipsorum vteretur opera, non eos perdidisset. Ac obscura quidem, ficta videri possunt; quae autem norunt omnes, haec sunt.

15. Apud Aristippum, forma et aetate adhuc commendatus, stipendiariorum praeturam impetrauit. Idem Ariaeo, barbaro homini,

τι, ὅτι μειρακίοις καλοῖς ἥδετο, οἰκειότατος ἔτι ὡραίος ὢν ἐγένετο. αὐτὸς δὲ παιδικὰ εἶχε Θαρύπαν, ἀγένειος ὢν γενειῶντά.

ιε'. Ἀποθνησκόντων δὲ τῶν στρατηγῶν, ὅτι ἐστράτευσαν ἐπὶ βασιλέα σὺν Κύρῳ, τὰ αὐτὰ πεποιηκὼς ἀπέθανε. μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατηγῶν, τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, ἀχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλάς, ὅσπερ κάλλιστος θανάτων ἐδόκει εἶναι. ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν, ὡς πονηρὸς, λέγεται τελευτῆς τυχεῖν.

ιζ'. Ἀγίας δὲ ὁ Ἀρκὰς, καὶ Σωκράτης ὁ Ἀχαιὸς καὶ τούτω ἀπεθανέτην. τούτων δὲ οὐδεὶς οὐθ' ὡς ἐν πολέμω κακῶν κατεγέλα, οὔτ' ἐς φιλίαν αὐτοὺς ἐμέμφετο. ἦσάν τε ἄμφω ἀμφὶ * τετταράκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς.

ΞΕΝΟ-

homini, eodem in aetatis flore, maxime familiaris fuit, quod ille formosis adulescentibus delectabatur. Ipse imberbis adhuc, Tharypam barbescentem in deliciis habebat.

16. Quum autem duces Graeci necarentur, propterea quod aduersus regem cum Cyro expeditionem fuscepcrant, quanquam eadem culpa teneretur, non tamen est interfectus. Sed necatis iam ducibus caeteris, et ipse a rege mortis poena multatus est, non ille quidem, vt Clearchus, et duces caeteri, quibus praecisa sunt capita, quae mors esse videbatur honestissima; sed vt homo conscleratus, anno toto excruciatus vinus, tandem expirasse dicitur.

17. Sunt et Agias ille Arcas, et Socrates Achaeus interfecti, quos nemo vnquam vt ignauos in bello irrisit, vel in amicitia colenda reprehendit. Vterque XL aetatis annos fere habebat.

ΧΕΝΟ-

*. Al. τὰ πέντε καὶ τριάκοντα.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει * μετὰ Κύρου οἱ Ἕλληνες ἔπραξαν μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα (ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν) ἐγένετο, ἀπιόντων τῶν Ἑλλήνων σὺν Τισσαφέρνει ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

β'. Ἐπεὶ δὲ οἵ τε στρατηγοὶ συνειλημμένοι ἦσαν, καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ στρατιωτῶν οἱ συνεπόμενοι ἀπολώλεσαν, ἐν

XENOPHONTIS

DE CYRI EXPEDITIONE

HISTORIARVM,

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

Quae Graeci in expeditione cum Cyro ad pugnam vſque geſſerint, quaeque poſt obitum Cyri acciderint, diſcedentibus ipſis per inducias cum Tiſſapherne, ſuperiore libro eſt expoſitum.

2. Poſteaquam vero duces comprehenſi erant, et qui eos ſequuti fuerant praefecti cohortium atque milites periiſſent: magnis

* Al. ἀναβάσει τῇ μετὰ.

ἐν πολλῇ δὴ ἀπορίᾳ ἦσαν οἱ Ελληνες, ἐνθυμούμενοι ὅτι ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις ἦσαν, κύκλῳ δ' αὐτοῖς πάντη πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμιαι ἦσαν, ἀγορὰν δὲ οὐδεὶς ἔτι παρέξειν ἔμελλεν, ἀπεῖχον δὲ τῆς Ελλάδος πλέον ἢ μύρια ςάδια, ἡγεμὼν δ' οὐδεὶς τῆς ὁδοῦ ἦν, ποταμοὶ δὲ διεῖργον ἀδιάβατοι ἐν μέσῳ τῆς οἴκαδε ὁδοῦ, προδεδώκασι δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες βάρβαροι, μόνοι δὲ καταλελειμμένοι ἦσαν, οὐδὲ ἱππέα οὐδένα σύμμαχον ἔχοντες· ὥς' εὔδηλον ἦν, ὅτι νικῶντες μὲν οὐδ' ἂν ἕνα * Φεύγοντα κατακαίνοιεν, ἡττηθέντων δὲ αὐτῶν οὐδεὶς ἂν λειφθείη.

γ'. Ταῦτα ἐννοούμενοι, καὶ ἀθύμως ἔχοντες, ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέραν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πυρὰν ** ἔκαυσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἦλθον ταύτῃ τῇ νυκτί. ἀνεπαύετο δὲ ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαςος, οὐ δυνάμενοι καθεύδειν ὑπὸ λύπης, καὶ πόθου πατρίδων, γονέων,

magnis rerum difficultatibus Graeci vrgebantur, quum se prope a porta regis abesse cogitarent: multas vndique tum nationes, tum vrbis infestas esse: annonam neminem deinceps suppeditaturum: se a Graecia stadiis amplius cc100 abesse: ducem itineris desiderari: fluuios medio in itinere patriam versus complures se arcere, qui transiri vado non possent: proditos se ab illis etiam barbaris esse, qui cum Cyro in Asiam ascenderant: solos iam relictos esse, ac nullas habere copias auxiliarias equestres: vnde manifesto pateret, neque si vincerent, vel vnum fugientem interfecturos: et si vincerentur, ne vnum quidem viuum relictum iri.

3. Haec quum apud animos suos expenderent, ac moerore afficerentur; pauci sub vesperam cibum cepere, pauci accenderunt ignes, multis ea nocte ne quidem ad armatos ordines accedentibus. Quisque requieti se illo dabat loco, in quem forte fortuna incidisset, quum prae animi aegritudine, ac desiderio patriae, parentum, vxorum,

* Desiderari videtur in aliis edd. φεύγοντα,

** Al. πυρὰ.

νέων, γυναικῶν, παίδων, ὃς ἄ ποτε ἐνόμιζον ὅτι ὄψεσθαι.

δ'. Οὕτω μὲν διακειμένοι πάντες ἀνεπαύοντο. ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς ὅτε στρατηγὸς, ὅτε λοχαγὸς, ὅτε στρατιώτης ὢν συνηκολούθει, ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἴκοθεν, ξένος ὢν ἀρχαῖος· ὑπισχνεῖτο δὲ αὐτῷ, εἰ ἔλθοι, φίλον Κύρῳ ποιήσειν, ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν τῆς πατρίδος.

ε. Ο μέντοι Ξενοφῶν ἀναγνὺς τὴν ἐπιστολὴν, ἀνακοινᾶται Σωκράτει τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς πορείας. καὶ ὁ Σωκράτης ὑποπτεύσας, μή τι πρὸς τῆς πόλεως οἱ ὑπαίτιον εἴη Κύρῳ φίλον γενέσθαι, ὅτι ἐδόκει ὁ Κῦρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμῆσαι, συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι, ἐλθόντι εἰς Δελφοὺς ἀνακοινῶσαι τῷ Θεῷ περὶ τῆς πορείας. ἐλθὼν δὲ ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλω, τίνι ἂν θεῶν θύων καὶ εὐχόμενος

rum, liberum, quos nunquam se deinceps visuros arbitrabantur, somnum nullum caperent.

4. His illi tum animis omnes quiescebant. Erat autem quidam in exercitu Xenophon Atheniensis, qui neque ducis, neque cohortis alicuius praefecti, neque militis nomine sequutus agmen erat: sed e patria Proxenus ipsum euocarat, cum iam olim erat hospitii iure coniunctus. Pollicebatur hic ei, si ad se veniret, amicitiam illi se cum Cyro conciliaturum, quem ipse sibi vtiliorem videri, quam patriam, diceret.

5. Hanc epistolam quum Xenophon legisset, de hoc itinere suo Socratem Atheniensem consulit. Socrates veritus ne suos apud ciues ei fraudi amicitia cum Cyro iuncta foret, quia Cyrus alacriter Lacedaemonios in eo bello iuuerat, quod aduersus Athenienses illi gesserant: hoc dat Xenophonti consilii, vt Delphos profectus, Deum illum de itinere consuleret. Eo quum Xenophon profectus esset, Apollinem interrogat, cui Deum rem sacram faceret, quem comprecaretur, vt iter, quod

μενος κάλλιστ' ἂν καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδὸν, ἣν ἐπινοεῖ, καὶ καλῶς πράξας σωθείη. καὶ ἀνεῖλεν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων, Θεοῖς οἷς ἔδει θύειν.

ς'. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦλθε, λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει. ὁ δ' ἀκούσας ἠτιᾶτο αὐτὸν, ὅτι ἃ τοῦτο πρότερον ἠρώτα, πότερον λῴον αὐτῷ εἴη πορεύεσθαι, ἢ μένειν, ἀλλ' αὐτὸς κρίνας ἰτέον εἶναι, τοῦτο ἐπυνθάνετο, ὅπως ἂν κάλλιστα πορευθείη. ἐπεὶ μέντοι ὅτως ἦρε, ταῦτ', (ἔφη) χρὴ ποιεῖν, ὅσα ὁ Θεὸς ἐκέλευσεν.

ζ'. Ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν ὅτω θυσάμενος οἷς ἀνεῖλεν ὁ Θεὸς, ἐξέπλει, καὶ καταλαμβάνει ἐν Σάρδεσι Πρόξενον καὶ Κῦρον, μέλλοντας ἤδη ὁρμᾶν τὴν ἄνω ὁδόν. καὶ συνεσάθη Κύρῳ. προθυμουμένου δὲ τοῦ Προξένου, καὶ ὁ Κῦρος συμπροθυμεῖτο, μεῖναι αὐτόν. εἶπε δὲ, ὅτι, ἐπειδὰν τάχιστα ἡ στρατεία λήξῃ, εὐθὺς ἀποπέμψει αὐτόν. ἐλέγετο δὲ ὁ στόλος εἶναι εἰς Πεισίδας.

ἡ. Ἐστρα-

apud animum inſtituiſſet, pulcherrime ac honeſtiſſime perficeret, reque praeclare geſta ſalvus rediret. Reſpondit ei per oraculum Apollo, Diis ſacrificaret, quibus id deberetur.

6. Athenas reuerſus, oraculum Socrati aperit. Qui quum illud audiiſſet, reprehendit in eo, quod non ante omnia quaeſiiſſet, vtrum ſibi conſultius eſſet, iter hoc ſuſcipere, an manere domi: ſed quum ipſe prius ſtatuiſſet, eundum eſſe, interrogaſſet; quo pacto quam pulcherrime profectionem inſtitueret. Sed quando ita quaeſiiſti, ait, faciunda ſunt, quae Deus imperauit.

7. Quare Xenophon Diis illis quum ſacrificaſſet, quos Apollo per oraculum ſignificarat, nauem conſcendit, ac Sardibus Proxenum et Cyrum aſſequitur, qui iamiam aſcenſuri in Aſiam erant, ſtatimque Cyro commendatur. Quumque contenderet Proxenus, vt ſecum maneret; vna Cyrus magno ſtudio idem contendebat. Addebat, ſe eum ſtatim poſt expeditionem ablegaturum. Expeditio ipſa ferebatur aduerſus Piſidas inſtitui.

S. Hoc

ἡ. Ἐστρατεύετο μὲν δὴ, ὅτως ἐξαπατηθεὶς, ὐχ ὑπὸ τῦ Προξένυ· ὁ γὰρ ἤδει τὴν ἐπὶ βασιλέα ὁρμήν, κὸ ἄλλος ὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων, πλὴν Κλεάρχυ. ἐπεὶ μέντοι εἰς Κιλικίαν ἦλθον, σαφὲς πᾶσιν ἐδόκει εἶναι, ὅτι ὁ τόλος εἴη ἐπὶ βασιλέα. Φοβύμενοι δὲ τὴν ὁδὸν, καὶ ἀκοντες, ὅμως οἱ πολλοὶ δι' αἰσχύνην καὶ ἀλλήλων καὶ Κύρυ συνηκολύθησαν· ὧν εἰς καὶ Ξενοφῶν ἦν.

θ'. Ἐπεὶ δ' ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο μὲν σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ ὐκ ἐδύνατο καθεύδειν. μικρὸν δὲ ὕπνυ λαχὼν, εἶδεν ὄναρ· ἔδοξεν αὐτῷ, βροντῆς γενομένης, σκηπτὸς πεσεῖν εἰς τὴν πατρῴαν οἰκίαν, καὶ ἐκ τύτυ λάμπεσθαι πᾶσαν. περίφοβος δ' εὐθὺς ἀνηγέρθη, καὶ τὸ ὄναρ πῇ μὲν ἔκρινεν ἀγαθὸν, (ὅτι ἐν πόνοις ὢν καὶ κινδύνοις φῶς μέγα ἐκ Διὸς ἰδεῖν ἔδοξε) πῇ δὲ καὶ ἐφοβεῖτο, (ὅτι ἀπὸ Διὸς μὲν βασιλέως τὸ ὄναρ ἐδόκει αὐτῷ εἶναι, κύκλῳ δ' ἐδόκει λάμπεσθαι τὸ πῦρ) μὴ ὐ δύναιτο ἐκ τῆς χώ-

8. Hoc modo Xenophon militiae dat nomen, deceptus ille quidem, sed non a Proxeno. Nam is aduersus regem quidquam moliri Cyrum ignorabat, quemadmodum et Graeci caeteri, extra vnum Clearchum. Verum vbi in Ciliciam peruentum esset, perspicuum vniuersis esse videbatur, aduersus regem arma capi. Ac tum quidem plerique, tametsi hoc iter formidarent, et inuiti suspiciperent; partim tamen mutua, partim Cyri reuerentia retenti, vna sequebantur. Eorum vnus erat Xenophon.

9. Quum autem haec rerum difficultas esset, moestus quidem ille cum caeteris, dormire non poterat: sed tamen paullum consopitus, somnium vidit. Videbatur ei telum fulminis in domum paternam deferri, ac mox vniuersam coruscare. Prae metu confestim excitatus est e somno, atque ipsum insomnium partim faustum iudicabat; (quod quum laboribus et periculis premeretur, magnam lucem a Ioue ortam videre visus esset) partim (quod somnium hoc a Ioue rege profectum putaret, et quod visus esset ignis vndique lucere) metuebat, ne extra ditio-

χώρας ἐξελθεῖν τῆς βασιλέως, ἀλλ' εἴργοιτο πάντοθεν ὑπό τινων ἀπορίων.

ι. Οποῖόν τι μὲν δή ἐστι τὸ τοιοῦτον ὄναρ ἰδεῖν, ἔξεστι σκοπεῖν ἐκ τῶν συμβάντων μετὰ τὸ ὄναρ. γίγνεται γὰρ τάδε εὐθύς, ἐπειδὴ ἀνηγέρθη. πρῶτον μὲν ἔννοια αὐτῷ ἐμπίπτει, τί κατάκειμαι; ἡ δὲ νὺξ προβαίνει· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ εἰκὸς τὸς πολεμίους ἥξειν. εἰ δὲ γενησόμεθα ἐπὶ βασιλεῖ, τί ἐμποδὼν, μὴ ἐχὶ πάντα μὲν τὰ χαλεπώτατα ἐπιόντας, πάντα δὲ τὰ δεινότατα παθόντας, ὑβριζομένους ἀποθανεῖν; ὅπως δὲ ἀμυνούμεθα, ἐδεὶς παρασκευάζεται, οὐδ' ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ κατακείμεθα, ὥσπερ ἐξὸν ἡσυχίαν ἄγειν. ἐγὼ δ' ἂν τὸν ἐκ ποίας πόλεως στρατὸν * προσδοκῶ ταῦτα πράξειν; ποίαν δ' ἡλικίαν ἐμαυτῷ ἐλθεῖν ἀναμένω; ἐγὼ γὰρ ἐγωγ' ἔτι πρεσβύτερος ἔσομαι, ἐὰν τήμερον προδῶ ἐμαυτὸν τοῖς πολεμίοις.

ιά. Ἐκ τούτου ἀνίσταται, καὶ συγκαλεῖ τὸς Προξένου πρῶτον λοχαγούς. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξεν· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες

nem regis quadere non poſſet, ſed vndique difficultatibus quibuſdam praepediretur.

10. Caeterum quale fuerit hoc ſomnium, animaduertere de euentis licet. Nam ſtatim haec acciderunt: Poſteaquam excitatus eſſet, primum coepit ipſe ſecum cogitare: Quid heic iaceo? nox progreditur, et quamprimum illuxerit, conſentaneum eſt, hoſtes aduentûros. Quod ſi regis in poteſtatem deuenerimus, quid prohibet, quominus grauiſſima quaeque aſpiciamur, et in primis terribilia perpetiamur, et contumeliis affecti necemur? Quo pacto nosmet tutari debeamus, ad id ſe nemo comparat, neque res vlli curae eſt: ſed heic ita iacemus, quaſi nobis otioſis eſſe liceat. Atenim quanam ex vrbe ducem haec facturum expecto? quam aetatem mihimet ipſi venturam opperior? nec enim maturiorem ad aetatem perueniam, ſi hoſtibus hodie me dediderо.

11. Poſt haec ſurgit, et primum conuocatis Proxeni cohortium praefectis, ait: Equidem,

* Plerique malunt στρατηγόν.

δρες λοχαγοὶ, ὅτε καθεύδειν δύναμαι, (ὥσπερ, οἶμαι, ὑμεῖς) ὅτε κατακεῖσθαι ἔτι, ὁρῶν ἐν οἷοις ἐσμεν. οἱ μὲν γὰρ δὴ πολέμιοι δηλονότι ἃ πρότερον πρὸς ἡμᾶς τὸν πόλεμον ἐξέφηναν, πρὶν ἐνόμισαν τὰ ἑαυτῶν καλῶς παρασκευάσθαι. ἡμῶν δ' ἁδεὶς ἁδὲ ἀντεπιμελεῖται, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα.

ιβ'. Καὶ μὴν εἰ ὑφησόμεθα, καὶ ἐπὶ βασιλεῖ γενησόμεθα, τί οἰόμεθα πείσεσθαι; ὃς καὶ τῷ ὁμομητρίῳ καὶ ὁμοπατρίῳ ἀδελφῷ, καὶ τεθνηκότος ἤδη, ἀποτεμὼν τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα ἀνεσταύρωσεν. ἡμᾶς δὲ, εἰς κηδεμόνων μὲν ἁδεὶς πάρεστιν, ἐστρατεύσαμεν δ' ἐπ' αὐτὸν, ὡς δῆλον ἀντὶ βασιλέως ποιήσαντες, καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα, τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν; ἆρ' ἂν ἐπίπαν * ἔλθοι, ὡς ἡμᾶς τὰ αἴσχιστα αἰκισάμενος, πᾶσιν ἀνθρώποις φόβον παράσχῃ τῷ στρατεῦσαι ποτὲ ἐφ' ἑαυτόν; ἀλλ' ὅπως τοι μὴ ἐπ' ἐκείνῳ γενησόμεθα, πάντα ποιητέον.

ιγ'. Ἐγὼ

dem, praefecti cohortium, neque dormire poſſum, quod et vobis vſuuenire arbitror; neque facere amplius; dum qui rerum, in quibus verſamur, ſtatus ſit, video. Nimirum hoſtes non prius bellum nobis aperte denuntiarunt, quam res ſuas bene comparatas eſſe putarent. At ex aduerſo, noſtrûm nemini curae eſt, vt quam praeclariſſime in certamen deſcendamus.

12. Atqui ſi nos ſummittemus, et regi in poteſtatem trademus; quid tandem nobis euenturum exiſtimamus? quum is tum germani, tum vterini fratris, eiuſque iam interfecti et caput abſciſſum, et manum, palo ſuffixerit. Nobis vero, quibus nullus adeſt, de nobis ſollicitus, qui aduerſus ipſum arma cepimus, qui pro rege ſeruum facere voluimus, atque etiam occidere, ſi licuiſſet, quid euenturum exiſtimamus? An non omnino venit, vt, poſteaquam nos indigniſſimis modis excepérit, vniuerſis hominibus terrorem incutiat, ne aliquando aduerſus ipſum arma capiant? Enimuero ne in eius poteſtate ſimus, quiduis faciendum.

I 4 13. Equi-

* Al. disiunctim ἐπὶ πᾶν, et vertunt: *omni adgredietur via*, vt etc.

ιγ'. Ἐγὼ μὲν ἔν, ἔστ' ἂν μὲν αἱ σπονδαὶ ἦσαν, ὅποτε ἐπαυόμην ἡμᾶς μὲν οἰκτείρων, βασιλέα δὲ καὶ τὰς σὺν αὐτῷ μακαρίζων, διαθεώμενος αὐτῶν ὅσην μὲν χώραν καὶ οἵαν ἔχοιεν, ὡς δὲ ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, ὅσας δὲ θεράποντας, ὅτα δὲ κτήνη, χρυσόν δὲ, ἐσθῆτα δέ. τὰ δ' αὖ τῶν στρατιωτῶν ὁπότε ἐνθυμοίμην, ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν πάντων ὁδενὸς ἡμῖν μετείη, εἰ μὴ περιαιμεθα, ὅτε δὲ ὠνησόμεθα, ἤδειν ὅτι * ὀλίγας ἐχοντας, ἄλλως δέ πως πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἢ ὠνεμένας, ὅρκας ἤδη κατέχοντας ἡμᾶς· ταῦτ' ἔν λογιζόμενος ἐνίοτε, τὰς σπονδὰς μᾶλλον ἐφοβέμην, ἢ νῦν τὸν πόλεμον.

ιδ'. Ἐπεὶ μέντοι ἐκεῖνοι ἔλυσαν τὰς σπονδὰς, λελύσθαι μὲν δοκεῖ καὶ ἡ ἐκείνων ὕβρις, καὶ ἡ ἡμετέρα ὑποψία. ἐν μέσῳ γὰρ ἤδη κεῖται ταῦτα τὰ ἀγαθὰ, ἆθλα, ὁπότεροι ἂν ἡμῶν ἄνδρες ἀμείνονες ὦσιν. ἀγωνοθέται δ' οἱ Θεοί εἰσιν, οἳ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐσονται. ὅτοι μὲν γὰρ αὐ-

13. Equidem quamdiu durabant induciae, nunquam non noſtram fortem deplorabam, regemque cum ſuis felicem praedicabam; quum conſiderarem, qualem et quantam ipſi regionem haberent, quam commeatus copiam, quot famulos, quot iumenta, quantum auri, quantum veſtium. E diuerſo ſi militum noſtrorum conditionem meo cum animo expenderem, nullius videlicet boni copiam nobis eſſe, niſi pretio redimeremus, quod quidem ipſum paucos habere ſcirem: ac ſi rationem aliam parandi commeatus, extra emtionem, vſurparemus, futurum, vt foederis religione prohiberemur: haec igitur nonnunquam mecum ipſe reputans, magis tum foedera, quam modo bellum metuebam.

14. Verum poſteaquam foedera ipſi violarunt, arbitror et ipſorum inſolentiam, et ſuſpicionem noſtram finem habere. Nam ea nunc bona, tanquam praemia illorum, qui fortiter vtrinque ſe geſſerint, in medio propoſita ſunt. Ipſi Dii certaminis ſunt praeſides, qui quidem a partibus noſtris, ceu par eſt, ſtabunt.

* Al. ὅτι ὀλίγας.

αὐτὰς ἐπιωρκήκασιν. ἡμεῖς δὲ, πολλὰ ὁρῶντες ἀγαθὰ, σφῶν αὐτῶν ἀπειχόμεθα, διὰ τὰς τῶν Θεῶν ὅρκους. ὥστε ἐξεῖναι μοι δοκεῖ ἰέναι ἐπὶ τὸν ἀγῶνα πολὺ σὺν φρονήματι μείζονι, ἢ τούτοις.

ιέ. Ἔτι δὲ ἔχομεν σώματα ἱκανώτερα τούτων καὶ ψύχη, καὶ θάλπη, καὶ πόνους φέρειν· ἔχομέν τε καὶ ψυχὰς σὺν τοῖς Θεοῖς ἀμείνονας. οἱ δὲ ἄνδρες καὶ τρωτοὶ καὶ θνητοὶ μᾶλλον ἡμῶν, ἢν οἱ Θεοὶ, ὥσπερ τοπρόσθεν, νίκην ἡμῖν διδῶσιν. ἀλλ' ἴσως γὰρ καὶ ἄλλοι ταῦτα ἐνθυμῆνται.

ιϛ'. Πρὸς τῶν Θεῶν, μὴ ἀναμένωμεν ἄλλους ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν, παρακαλοῦντας ἐπὶ τὰ κάλλιστα ἔργα, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρξωμεν τοῦ ἐξορμῆσαι καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὴν ἀρετήν. Φάνητε τῶν λοχαγῶν ἄριστοι, καὶ τῶν στρατηγῶν ἀξιοστρατηγότεροι. κἀγὼ δὲ, εἰ μὲν ὑμεῖς ἐθέλετε ἐξορμᾶν ἐπὶ ταῦτα, ἕπεσθαι ὑμῖν βούλομαι εἰ

bunt. Nam hi peierarunt, nos quum multa bona videremus, firmiter ab eis abſtinuimus, idque propter illa, quae Diis teſtibus erant praeſtita, ſacramenta. Quo fit, vt iure me multo maiori cum ſpiritu quam hos, ad certamen deſcenſurum exiſtimem.

15. Praeterea nobis corpora ſunt, quae multo magis, quam illorum corpora, ad frigora, calores, labores perferendos valeant. Itidem animi noſtri, Deum beneficio, generoſiores. Milites ipſi, facilius quam nos, et vulneribus et caedibus peribunt; ſi quidem Dii victoriam nobis ita, vt antehac, dederint. Verum haec fortaſſis etiam aliis in mentem veniunt.

16. Per Deos immortales, non expectemus, donec ad nos alii veniant, qui nos ad facinora praeclariſſima cohortentur; ſed ipſimet auctores aliis ſimus, vt et ipſi ad virtutem ſemet excitent. Exhibete vos tales, qui inter cohortium praefectos praeſtantiſſimi ſint, et inter duces imperatorio munere digniſſimi. Equidem ſi vos ad haec alacriter ducetis, lubens vos ſe-

εἰ δὲ ὑμεῖς τάττετέ με ἡγεῖσθαι, ἀδὲν προφασίζομαι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν ἡγοῦμαι ἐρύκειν ἀπ' ἐμαυτοῦ τὰ κακά.,,

ιζ'. Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεξεν. οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀκούσαντες ταῦτα, ἡγεῖσθαι ἐκέλευον ἅπαντες· πλὴν Ἀπολλωνίδης τις ἦν, βοιωτιάζων τῇ φωνῇ. ἔτος δ' εἶπεν, ὅτι φλυαροίη, ὅστις λέγοι ἀλλως πως σωτηρίας ἂν τυχεῖν, ἢ βασιλέα πείσας, εἰ δύναιτο, καὶ ἅμα ἤρχετο λέγειν τὰς ἀπορείας. ὁ μέντοι Ξενοφῶν μεταξὺ ὑπολαβὼν, ἔλεξεν ὧδε·

ιή. Ὦ θαυμασιώτατε ἄνθρωπε, σύ γε οὐδ' ὁρῶν γιγνώσκεις, οὐδ' ἀκούων μέμνησαι. ἐν ταυτῷ γε μέντοι ἦθα τούτοις, ὅτε βασιλεὺς, ἐπεὶ Κῦρος ἀπεθανε, μέγα φρονήσας ἐπὶ τούτῳ, πέμπων ἐκέλευε παραδιδόναι τὰ ὅπλα· ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς οὐ παρεδόντες, ἀλλ' ἐξωπλισμένοι ἐλθόντες παρεσκευήσαμεν αὐτῷ, τί ἂν ἐποίησε πρέσβεις πέμπων,

quar: si me ducis munere fungi iubetis, aetatis excusatione nequaquam vtar, sed adolescentiae vigorem ad propulsandum mala mihi profuturum arbitrabor.

17. Haec fuit eius oratio: quam posteaquam praefecti cohortium audiissent; vniuersi censebant huic ducis munus esse tribuendum. Vnus erat Apollonides, Boeoticum quid sonans, qui aiebat nugari eos, qui alia ratione dicerent ipsos salutem consequi posse, quam si Rex persuaderetur, modo id fieri posset: simul difficultates explicare incipiebat. Cuius sermone interrupto, Xenophon inquit:

18. Vir admiratione dignissime, tu neque quod vides, intelligis; neque quod audis, memoria tenes. Nimirum aeque tu, atque hi, praesens adfuisti; quum Rex, Cyro interfecto, eam ipsam ob caussam magnos spiritus gerens, ad nos mitteret, atque arma posceret. Verum quum nos ea non modo non traderemus, sed etiam armati propter ipsius tabernacula castra locaremus, quid non ille per legatos ad nos nuntios fecit?

quum

σπονδὰς αἰτῶν, καὶ παρέχων τὰ ἐπιτήδεια, ἔστ' ἂν σπονδῶν ἔτυχεν;

ιθ'. Επεὶ δ' αὖ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ, ὥσπερ δὴ καὶ σὺ κελεύεις, εἰς λόγους αὐτοῖς ἄνευ ὅπλων ἦλθον, πιστεύσαντες ταῖς σπονδαῖς, οὐ νῦν ἐκεῖνοι παιόμενοι, κεντούμενοι, ὑβριζόμενοι, οὐδ' ἀποθανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται, καὶ μάλ' (οἶμαι) ἐρῶντες τούτου; ἃ σὺ πάντα εἰδὼς, τοὺς μὲν ἀμύνεσθαι κελεύοντας φλυαροῖν φῄς, πείθειν δὲ πάλιν κελεύεις ἰόντας;

κ'. Εμοὶ δὲ, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ, τὸν ἄνθρωπον τοῦτον μήτε προσίεσθαι εἰς ταυτὸ ἡμῖν αὐτοῖς, ἀφελομένους τε τὴν λοχαγίαν, σκεύη ἀναθέντας, ὡς τοιούτῳ χρῆσθαι. οὗτος γὰρ καὶ τὴν πατρίδα καταισχύνει, καὶ πᾶσαν τὴν Ελλάδα, ὅτι Ελλην ὤν, τοιοῦτός ἐστιν.,,

κά. Εντεῦθεν ὑπολαβὼν Αγασίας Στυμφάλιος, εἶπεν. ἀλλὰ τούτῳ γε οὔτε τῆς Βοιωτίας προσήκει οὐδὲν, οὔτε τῆς Ελλάδος παντάπασιν. ἐπεὶ ἐγὼ αὐτὸν εἶδον,

quum et foedus ipse peteret, et suppeditaret commeatum, donec tandem foedus a nobis impetraret?

19. Posteaquam vero duces ac praefecti cohortium, quemadmodum tu quoque fieri iam vis, foederibus freti, colloquutum ad eos inermes venerunt; annon plagis, vulneribus, iniuriis atrocibus affecti, ne mortem quidem oppetere miseri possunt, quod quidem imprimis, vt arbitror, expetunt? Haec omnia quum tu noris, illos tamen, qui ad defensionem milites hortantur, nugari dicis, ac rursum nobis hostes adeundos ais, vt eos persuadeamus?

20. Ego vero, commilitones, existimo nobis hunc hominem posthac in communitatem hanc nostram admittendum non esse, ademtaque praefectura cohortis, impedimentis esse onerandum. Nam et patriae dedecus affert, et vniuersae Graeciae; quum, natione Graecus, ita se gerat.

21. Et Agasias Stymphalius: Huic vero, inquit, nihil omnino neque cum Boeotia, neque Græcia commune est. Nam vidi vtramque

εἶδον, ὥσπερ Λυδὸν, ἀμφότερα τὰ ὦτα τετρυπημένον· καὶ εἶχεν ἕτως.

κβ'. Τοῦτον μὲν ἔν ἀπήλασαν· οἱ δ' ἄλλοι παρὰ τὰς τάξεις ἰόντες, ὅπᾳ μὲν στρατηγὸς σῶος εἴη, τὸν στρατηγὸν παρεκάλουν. ὁπόθεν δὲ οἴχοιτο, τὸν ὑποστράτηγον. ὅπᾳ δὲ λοχαγὸς σῶος εἴη, τὸν λοχαγόν. ἐπεὶ δὲ πάντες συνῆλθον, εἰς τὸ πρόσθεν τῶν ὅπλων ἐκαθέζοντο· καὶ ἐγένοντο οἱ συνελθόντες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀμφὶ τοὺς ἑκατόν. ὅτε δὲ ταῦτα ἦν, σχεδὸν ἦσαν μέσαι νύκτες.

κγ'. Ἐνταῦθα Ἱερώνυμος Ἠλεῖος, πρεσβύτατος ὢν τῶν Προξένου λοχαγῶν, ἤρξατο λέγειν ὧδε· Ἡμῖν, ὦ ἄνδρες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ, ὁρῶσι τὰ παρόντα ἔδοξε καὶ αὐτοῖς συνελθεῖν, καὶ ὑμᾶς παρακαλέσαι, ὅπως βουλευσαίμεθα, εἴ τι δυναίμεθα, ἀγαθόν. λέξον δ' ἔφη, καὶ σὺ ὦ Ξενοφῶν, ἅπερ καὶ πρὸς ἡμᾶς.

κδ'. Ἐκ τούτου λέγει τάδε Ξενοφῶν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἅπαντες ἐπισταίμεθα, ὅτι βασιλεὺς καὶ Τισσαφέρνης, ὃς μὲν

vtramque aurem ei, perinde ac Lydo, perforatam esse. Quod quidem ita reuera erat.

22. Quare quum hominem abegissent, caeteri per ordines incedentes; vbicunque praetor saluus esset, praetorem euocabant; vbi ille periisset, propraetorem; vbi praefectus cohortis superstes erat, cohortis praefectum. Quum omnes conuenissent, prima in acie consederunt, et erant duces ac praefecti cohortium, qui conuenerant, fere centum. Media prope nocte res gerebatur.

23. Atque heic Hieronymus Eleus, inter Proxeni cohortium praefectos natu maximus; in hunc modum dicere coepit: Visum est nobis, duces, ac vos praefecti cohortium, praesentem rerum nostrarum statum intuentibus, conuenire ac vos accessere; vt deliberemus, ecquid inuenire consilii nobis vtilis possimus. Etiam vero tu Xenophon, ait, ea dicito, quae ad nos modo dicebas.

24. Tum ille: Nouimus omnes, inquit, Regem et Tissaphernem, ex nobis eos quos potuerunt,

μὲν ἐδυνήθησαν, συνειλήφασιν ὑμῶν, τοῖς δ' ἄλλοις δηλονότι * ἐπιβουλεύσουσιν, ὡς, ἢν δύνωνται, ἀπολέσωσιν. ἡμῖν δέ γ' οἶμαι πάντα ποιητέα, ὡς μήποτ' ἐπὶ τοῖς βαρβάροις γενόμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον, ἢν δυνώμεθα, ἐκεῖνοι ἐφ' ἡμῖν.

κέ. Εὖ τοίνυν ἐπίσασθε, ὅτι ὑμεῖς τοσοῦτοι ὄντες ὅσοι νῦν συνεληλύθατε, μέγιστον ἔχετε καιρόν. οἱ γὰρ στρατιῶται ἅτοι πάντες πρὸς ὑμᾶς ἀποβλέπουσι. κἂν μὲν ὑμᾶς ὁρῶσιν ἀθυμοῦντας, πάντες κακοὶ ἔσονται· ἢν δὲ ὑμεῖς αὐτοί τε παρασκευαζόμενοι φανεροὶ ἦτε ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλῆτε, εὖ ἴστε, ὅτι ἕψονται ὑμῖν, καὶ πειράσονται μιμεῖσθαι.

κϛ'. Ἴσως δέ τοι καὶ δίκαιόν ἐστιν ὑμᾶς διαφέρειν τι τούτων. ὑμεῖς γὰρ ἐστὲ στρατηγοί, ὑμεῖς ταξίαρχοι καὶ λοχαγοί. καὶ ὅτε εἰρήνη ἦν, ὑμεῖς καὶ χρήμασι καὶ τιμαῖς τούτων ἐπλεονεκτῆτε· καὶ νῦν τοίνυν, ἐπὶ πόλεμός ἐστιν, ἀξιοῦν δεῖ ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμείνους τε τῶ πλήθους εἶναι, καὶ προβουλεύειν τούτων, καὶ προπονεῖν, ἤν πῃ δέῃ.

κζ. Καὶ

tuerint, comprehendisse: caeteris haud dubie insidiantur, vt, si quidem possint, nos interimant. Ego vero faciundum quiduis arbitror, nè vnquam barbarorum in potestatem veniamus: sed illi potius, si fieri possit, nostra sint in potestate.

25. Quamobrem scire vos volo, plurimum in vobis esse situm †, quotquot sane iam conuenistis. Nam hi milites vniuersi vos intuentur: quos si fractos animis esse viderint, omnes desides erunt: sin et vos in oculis omnium contra hostes parare se animaduertent, et caeteros excitare; scitote sequuturos, et daturos operam, vt vos imitentur.

26. Et vero aequum est, vos hisce nonnihil praestare. Vos enim duces estis, vos ordinum, vos cohortium praefecti: vos pacatis temporibus, et fortunis et honoribus potiores his fuistis. Quare nunc etiam pugnae tempore vos ipsos arbitrari debetis militum vulgo praestantiores esse, adeoque horum caussa vobis et capienda esse consilia, et labores suscipiendos, sicubi vsus postulet.

27. Iam

* Al. ἄλλον ὅτι.

† Al. *opportunissimam vos habere occasionem.*

κζ'. Καὶ νῦν πρῶτον μὲν οἶμαι ἂν ὑμᾶς μέγα ὀνῆσαι τὸ στράτευμα, εἰ ἐπιμεληθείητε, ὅπως ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων ὡς τάχιστα στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ κατασταθῶσιν. ἄνευ γὰρ ἀρχόντων οὐδὲν ἂν ὅτε καλὸν ὅτε ἀγαθὸν γένοιτο, ὡς μὲν συνελόντι εἰπεῖν, οὐδαμοῦ, ἐνδὲ δὴ τοῖς πολεμικοῖς, παντάπασιν. ἡ μὲν γὰρ εὐταξία σώζειν δοκεῖ, ἡ δὲ ἀταξία πολλοὺς ἤδη ἀπολώλεκεν.

κη'. Ἐπειδὰν δὲ καταστήσησθε τοὺς ἄρχοντας, ὅσους δεῖ, καὶ ἢν τοὺς ἄλλους στρατιώτας συλλέγητε, καὶ παραθαῤῥύνητε, οἶμαι ὑμᾶς πάνυ ἂν ἐν καιρῷ ποιῆσαι. νῦν μὲν γὰρ ἴσως καὶ ὑμεῖς αἰσθάνεσθε, ὡς ἀθύμως μὲν ἦλθον ἐπὶ τὰ ὅπλα, ἀθύμως δὲ πρὸς τὰς φυλακάς. ὥστε ὅτω γε ἐχόντων, οὐκ οἶδα ὅ, τι ἂν τις χρήσαιτο αὐτοῖς, εἴτε νυκτὸς δέοι τι, εἴτε καὶ ἡμέρας.

κθ'. Ἢν δέ τις αὐτῶν τρέψῃ τὰς γνώμας, ὡς μὴ τοῦτο μόνον ἐννοῶνται, τί πείσονται, ἀλλὰ καὶ τί ποιήσουσι, πολὺ εὐ-

27. Iam quidem certe primum arbitror, magno vos exercitui commodo futuros, si curaueritis, vt in locum eorum, qui perierunt, praetores ac praefecti cohortium quamprimum subrogentur. Nam absque iis sit, qui imperent, nihil neque praeclarum, neque vtile geri potest vsquam, vt summatim dicam, et bellica in administratione inprimis. Etenim ordinis obseruatio salutaris est, eiusdem perturbatio multis iam dudum perniciem attulit.

28. Vbi subrogati tot duces fuerint, quot esse necesse est; admodum vos opportune facturos arbitror, si caeteris etiam militibus collectis animos addideritis. Nam animaduertitis ipsi, quanto cum animorum languore ad arma veniant, quanta cum anxietate ad excubias. Quo sit, vt, si hoc pacto affecti sint, haud sciam, quis eorum futurus sit vsus siue noctu, seu interdiu.

29. Sin eorum quis animos flexerit, vt non solum cogitent, quid perpessuri sint, verum etiam quid facturi; multo alacriores

εὐθυμότεροι ἔσονται. ἐπίσασθε γὰρ δήπου, ὅτι ἄτε πλήθος ἐστιν, ἄτε ἰσχὺς ἡ ἐν τῷ πολέμῳ τὰς νίκας ποιοῦσα· ἀλλ' ὁπότεροι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ταῖς ψυχαῖς ἐρρωμενέστεροι ἴωσιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, τούτους ὡς ἐπιτοπολὺ οἱ ἐναντίοι ὑποδέχονται.

λ'. Ἐντεθύμημαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦτο, ὅτι ὁπόσοι μὲν μαστεύουσι ζῆν ἐκ παντὸς τρόπου ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οἵδε κακῶς τε καὶ αἰσχρῶς ὡς ἐπιπολὺ ἀποθνήσκουσιν. ὁπόσοι δὲ τὸν μὲν θάνατον ἔγνωσαν πᾶσι κοινὸν εἶναι καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἀποθνήσκειν ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλλόν πως εἰς τὸ γῆρας ἀφικνουμένους, καὶ, ἕως ἂν ζῶσιν, εὐδαιμονέστερον διάγοντας. ἃ καὶ ἡμᾶς δεῖ νῦν καταμαθόντας, (ἐν τοιούτῳ γὰρ καιρῷ ἐσμεν,) αὐτούς τε ἀγαθοὺς ἄνδρας εἶναι, καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν.„

λά. Ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν, ἐπαύσατο. μετὰ τοῦτον δ' εἶπε Χειρίσοφος· Ἀλλὰ πρόσθεν μέν, ὦ Ξενοφῶν, τοσοῦτον μόνον σε ἐγίγνωσκον, ὅσον ἤκουον Ἀθηναῖον εἶναι. νῦν δὲ καὶ ἐπαινῶ σε ἐφ' οἷς λέγεις τε καὶ πράττεις, καὶ βουλόμην

criores erunt. Scitis enim, non multitudinem esse, non robur, quod victoriam in bellis parit: sed eos, qui Diis adiuuantibus, firmioribus animis hostes adoriuntur, plerumque illi non sustinent.

30. Venit et hoc in mentem mihi, eos, qui bellicis in rebus quoquo modo vitam quaerant, ignaue turpiterque vt plurimum mori. Qui vero mortem communem hominibus vniuersis esse, ac necessariam statuunt, tantumque de eo solliciti sunt, vt praeclare mortem obeant: eos equidem video magis ad senectam peruenire, ac quamdiu viuunt, maiore felicitate frui. Quae vos et animaduertite, quandoquidem ita temporis ratio postulat: et quum ipsi viri fortes sitis, tum alios cohortamini.

31. Quae quum dixisset, finem fecit: ac post ipsum Cherisophus: Ego vero antehac, inquit, saltem ex eo te noram, mi Xenophon, quod Atheniensem esse audieram. Nunc et orationem, et facta tua laudo, ac tui similes quamplurimos esse

μην ἂν ὅτι πλείστας εἶναι τοιάτας. κοινὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ ἀγαθόν. καὶ νῦν, ἔφη, μὴ μέλλωμεν, ὦ ἄνδρες, ἀλλ' ἀπελθόντες ἤδη αἱρεῖσθε οἱ δεόμενοι ἄρχοντας, καὶ ἐλόμενοι ἥκετε εἰς τὸ μέσον τῶ στρατοπέδω, καὶ τὰς αἱρεθεντας ἄγετε. ἔπειτα ἐκεῖ συγκαλῶμεν τὰς ἄλλας στρατιώτας. παρέσω δ' ἡμῖν, ἔφη, καὶ Τολμιδης ὁ κήρυξ.„

λβ'. Καὶ ἅμα ταῦτα εἰπὼν ἀνέστη, ὡς μὴ μέλλοιτο, ἀλλὰ περαίνοιτο τὰ δέοντα. ἐκ τάτε ἡρέθησαν ἄρχοντες, ἀντὶ μὲν Κλεάρχα Τιμασίων Δαρδανεὺς, ἀντὶ δὲ Σωκράτας Ξανθικλῆς Αχαιὸς, ἀντὶ δὲ Αγίου Αρκάδος Κλεάνωρ Ορχομένιος, ἀντὶ δὲ Μένωνος Φιλήσιος Αχαιὸς, ἀντὶ δὲ Πρόξένου Ξενοφῶν Αθηναῖος.

ΚΕΦ. β'.

Ἐπεὶ δὲ ἤρηντο, ἡμέρα τε σχεδὸν ὑπέφαινε, καὶ εἰς τὸ μέσον ἦκον οἱ ἄρχοντες, ἔδοξεν αὐτοῖς, προφύλακας καταστήσαντας, συγκαλεῖν τὰς στρατιώτας. ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρα-

esse opto. Nam ea res bono publico seruiret. Enimuero ne cessemus, amici, sed discedite, ac quicunque magistratibus egetis, eos designate. Designati quum fuerint, media in castra reuertimini, et quos delegeritis, adducite. Nam deinde milites etiam caeteros advocabimus. Adfit etiam nobis Tolmides praeco.

32. Haec vbi dixisset, surrexit: vt ne differrentur ea, quae confici necesse erat, sed absoluerentur quamprimum. Deinde praetores lecti sunt, pro Clearcho, Timasion Dardanensis; pro Socrate, Xanthicles Achaeus; pro Agia Arcade, Cleanor Orchomenius; pro Menone, Philesius Achaeus; Proxeni loco, Xenophon Atheniensis.

CAP. II.

Dum illi legerentur, ac prope iam illucesceret, ac duces in medium prodirent; habito consilio statuunt, collocatis ante castra excubiis, militem conuocandum esse: qui vbi conuenisset,

ςρατιῶται συνῆλθον, ἀνέςη πρῶτον μὲν Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος, καὶ ἔλεξεν ὧδε·

β΄. Ω ἄνδρες ςρατιῶται, χαλεπὰ μὲν τὰ παρόντα, ὁπότε ἀνδρῶν ςρατηγῶν τοιούτων ςερόμεθα, καὶ ςρατιωτῶν *. πρὸς δ' ἔτι, καὶ οἱ ἀμφὶ Αριαῖον, οἱ πρόσθεν σύμμαχοι ὄντες, προδεδώκασιν ἡμᾶς. ὅμως δὲ δὴ ἐκ τῶν παρόντων ἄνδρας ἀγαθούς τε ἐλθεῖν, καὶ μὴ ὑφίεσθαι, ἀλλὰ πειρᾶσθαι, ὅπως, ἢν μὲν δυνώμεθα, καλῶς νικῶντες σωζώμεθα· εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ καλῶς γε ἀποθνήσκωμεν, ὑποχείριοι δὲ μή ποτε γενόμεθα ζῶντες τοῖς πολεμίοις. οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα παθεῖν, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ Θεοὶ ποιήσειαν.„

γ΄. Επὶ τούτῳ Κλεάνωρ Ορχομένιος ἀνέςη, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἀλλ' ὁρᾶτε μὲν, ὦ ἄνδρες, τὴν βασιλέως ἐπιορκίαν καὶ ἀσέβειαν· ὁρᾶτε δὲ τὴν Τισσαφέρνους ἀπιςίαν, ὅςις λέγων, ὡς γείτων τε εἴη τῆς Ελλάδος, καὶ περὶ πλείςου ἂν

ποι-

nisset, primus Cherisophus Lacedaemonius surgens, in hunc modum verba fecit:

2. Difficilis est, milites, rerum praesentium status, quum eiusmodi ducibus, et cohortium praefectis, et militibus orbati simus. Praeterea copiae Ariaei, quae nobis antea societate coniunctae erant, iam nos deseruerunt. Sed tamen e praesentibus hisce malis, vt viros fortes decet, emergendum nobis erit, ac nequaquam abiiciendi animi: quin potius danda opera, vt, si quidem poterimus, praeclare vincendo salutem consequamur: sin autem, saltem praeclare mortem obeamus, ac nunquam hostium in potestatem viui perueniamus. Etenim, ea nos perpessuros arbitror, quae in ipsos hostes Dii conuertant.

3. Post hunc Orchomenius ille Cleanor surgens, in hanc sententiam verba fecit: Videtis, inquit, milites, periurium regis et impietatem, itemque Tissaphernis perfidiam videtis, qui dum se vicinum Graeciae praedicat, ac plurimi hoc ipsum se facturum ait, quod incolumes

* Al. καὶ λοχαγῶν καὶ ςρατιωτῶν.

ποιήσαιτο σῶσαι ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτὸς ὀμόσας ἡμῖν, αὐτὸς δεξιὰς δοὺς, αὐτὸς ἐξαπατήσας, συνέλαβε τοὺς στρατηγούς· καὶ οὐδὲ Διὰ Ξένιον ἠδέσθη, ἀλλὰ Κλεάρχῳ καὶ ὁμοτράπεζος γενόμενος, αὐτοῖς τούτοις ἐξαπατήσας τοὺς ἄνδρας ἀπολώλεκεν. Ἀριαῖος δὲ, ὃν ἡμεῖς ἠθέλομεν βασιλέα καθιστάναι, καὶ ἐδώκαμεν καὶ ἐλάβομεν πίστα, μὴ προδώσειν ἀλλήλους, καὶ ὅτος ὅτε τοὺς Θεοὺς δείσας, ὅτε Κῦρον τὸν τεθνηκότα αἰδεσθείς, τιμώμενος μάλιστα ὑπὸ Κύρου ζῶντος, νῦν πρὸς τοὺς ἐκείνου ἐχθίστους ἀποστὰς, ἡμᾶς τοὺς Κύρου φίλους πανοῦργα ποιεῖν πειρᾶται. ἀλλὰ τούτους μὲν οἱ Θεοὶ ἀποτίσαιντο· ἡμᾶς δὲ δεῖ ταῦτα ὁρῶντας, μήποτε ἐξαπατηθῆναι ἔτι ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ μαχομένους ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα, τοῦτο, ὅ, τι ἂν δοκῇ τοῖς Θεοῖς, πάσχειν.„

δ'. Ἐκ τούτου Ξενοφῶν ἀνίσταται, ἐσταλμένος εἰς πόλεμον ὡς ἐδύνατο κάλλιστα· νομίζων, εἴτε νίκην διδοῖεν οἱ Θεοὶ, τὸν κάλλιστον κόσμον τῷ νικᾶν πρέπειν·

incolumes nos abducere poſſit: idem nobis iureiurando ſeſe obſtrinxit, idem dextram dedit, idem in fraudem duces illexit, et comprehendit. Nec Iouem hoſpitalem reueritus, Clearchum conuiuam excepit, et his artibus omnes circumſcriptos perdidit. Etiam Ariaeus, quem nos ad regnum euehere voluimus, cui nos fidem dedimus, ac viciſſim accepimus, de nobis mutuo non deferendis, etiam hic neque Deos metuens, neque Cyrum mortuum reueritus, a quo, dum viuerat, maximis erat honoribus ornatus, ad homines Cyro infeſtiſſimos defecit; ac nos, amicos Cyri, affligere nititur. Verum de his Dii merita ſupplicia ſumant. Nos autem, quum haec videamus, cauere debemus, ne ab eis amplius decipiamur; ſed, vbi fortiſſimis animis dimicaverimus, quidquid Diis viſum fuerit, feramus.

4. Hinc Xenophon ſurgit, quam elegantiſſime potuit, ad pugnam ornatus. Exiſtimabat enim, ſi Dii victoriam largirentur, pulcherrimum ornatum victoriae conuenire: ſin moriendum

πειν· εἴ τε τελευτᾶν δέοι, ὀρθῶς ἔχειν, τῶν καλλίστων ἑαυτὸν ἀξιώσαντα, ἐν τούτοις τῆς τελευτῆς τυγχάνειν. τὰ δὲ λόγε ἤχετο ὧδε· "Τὴν μὲν τῶν βαρβάρων ἐπιορκίαν τε καὶ ἀπιστίαν λέγει Κλεάνωρ, ἐπίστασθε δέ, οἶμαι, καὶ ὑμεῖς. εἰ μὲν δὴν βελευόμεθα πάλιν αὐτοῖς διὰ φιλίας ἰέναι, ἀνάγκη ἡμᾶς πολλὴν ἀθυμίαν ἔχειν, ὁρῶντας τὰς στρατηγὰς, οἳ διὰ πίστεως αὐτοῖς ἑαυτὰς ἐνεχείρισαν, οἷα πεπόνθασιν. εἰ μέντοι διανοούμεθα σὺν τοῖς ὅπλοις ὧν τε πεποιήκασι δίκην ἐπιθεῖναι αὐτοῖς, καὶ τὸ λοιπὸν διὰ παντὸς πολέμιε αὐτοῖς ἰέναι, σὺν τοῖς Θεοῖς, πολλαὶ ἡμῖν καὶ καλαὶ ἐλπίδες εἰσὶ σωτηρίας.,,

6. Τοῦτο δὲ λέγοντος αὐτοῦ, πτάρνυταί τις. ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται, πάντες μιᾷ ὁρμῇ προσεκύνησαν τὸν Θεόν. καὶ Ξενοφῶν εἶπε· "δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, ἐπὶ περὶ σωτηρίας ἡμῶν λεγόντων οἰωνὸς τὸ Διὸς τὸ Σωτῆρος ἐφάνη, εὔξασθαι τῷ Θεῷ τούτῳ θύσειν σωτήρια. ὅπερ ἂν

moriendum esset; elegantissimo se dignum cultu indicabat, quo ornatus diem in terris extremum clauderet. Is in hunc modum exorsus est: Cleanor barbarorum nobis et periuria et perfidiam exposuit, quae quidem vobis etiam nota esse arbitror. Quod si ergo rursum amice cum ipsis agere consilium est, necesse est id magna cum demissione animi faciamus; quum videamus, qualia ducibus, qui se ipsis accepta fide tradiderunt, acciderint. Sin de ipsis, armata manu, poenas eorum quae perpetrarunt, exigere cogitamus, et omni genere belli eos persequi: multae, Diis iuuantibus, ac praeclarae se nobis spes salutis ostendunt.

5. Haec eo loquente, quidam sternuit. Id quum audiissent, vniuersi milites vno impetu Deum adorant. Et Xenophon ait: Quando, milites, nobis de salute loquentibus, saluatoris Iouis augurium oblatum est: equidem arbitror, huic Deo votum nuncupandum esse, mactaturos nos victimas, quibus nos gratos ob conseruatio-

ἂν πρῶτον εἰς Φιλίαν χώραν ἀφικώμεθα· συνεπεύξασθαι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις Θεοῖς θύσειν κατὰ δύναμιν. καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτ', ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα.'' καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες. ἐκ τούτου εὐξαντο καὶ ἐπαιάνισαν.

5'. Ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν Θεῶν καλῶς εἶχεν, ἤρχετο πάλιν ὧδε. ''Ἐτύγχανον λέγων, ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας. πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν Θεῶν ὅρκους, οἱ δὲ πολέμιοι ἐπιωρκήσασί τε, καὶ καὶ τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς ὅρκους λελύκασιν. ἔτω δ' ἐχόντων, εἰκὸς τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίους εἶναι τοὺς Θεούς, ἡμῖν δὲ συμμάχους, οἵπερ ἱκανοί εἰσι καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν, καὶ τοὺς μικροὺς, κἂν ἐν δεινοῖς ὦσι, σώζειν εὐπετῶς, ὅταν βούλωνται.

6'. Ἔπειτα δὲ, ἀναμνήσω γὰρ ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους· ἵν' εἰδῆτε ὡς ἀγαθοῖς τε ὑμῖν προσήκει εἶναι, σώζονταί τε σὺν τοῖς Θεοῖς καὶ ἐκ

nem noſtri declarabimus, quamprimum in regionem pacatam perueneriſmus. Praeterea Diis caeteris votum faciamus, ſacrificaturos nos pro facultatibus noſtris. Haec cuicunque placuerint, manum tollat. Sustulerunt omnes. ac deinde, voto concepto, paeanem exorſi ſunt.

6. Peractis rite omnibus, quae ad Deorum cultum pertinebant, rurſus ita coepit dicere: Aiebam modo, multas ac praeclaras ſpes ſalutis ſe nobis oſtendere. Primum enim ſacramenta, Diis teſtibus concepta, rata habuimus; quum hoſtes, peierando, tum foederum tum iurisiurandi religionem omnem violarint. Quae quum ita ſint, conſentaneum eſt, hoſtibus noſtris Deos infenſos eſſe, nobis praeſidio. Pollunt autem Dii tum ex magnis ſubito paruos facere, tum paruos, etiamſi periculis iactentur, facile conſeruare, quum volunt.

7. Libet hoc loco maiorum etiam noſtrorum pericula vobis in mentem reuocare, vt ſciatis et veſtrum eſſe, vt viri fortes ſitis, et ſtrenuos homines Deum ope, gra-

ἐκ πάνυ δεινῶν οἱ ἀγαθοί. ἐλθόντων μὲν γὰρ Περσῶν καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς παμπληθεῖ ςόλῳ ὡς ἀφανιούντων τὰς Αθήνας, ὑποςῆναι αὐτοῖς Αθηναῖοι τολμήσαντες ἐνίκησαν αὐτούς. καὶ εὐξάμενοι τῇ Αρτέμιδι, ὁπόσους ἂν κατακάνοιεν τῶν πολεμίων, τοσαύτας χιμαίρας καταθύσειν τῇ Θεῷ, ἐπεὶ οὐκ εἶχον ἱκανὰς εὑρεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς κατ' ἐνιαυτὸν πεντακοσίας θύειν· καὶ ἔτι καὶ νῦν ἀποθύουσιν.

ή. Επειτα ὅτε Ξέρξης ὕςερον ἀγείρας τὴν ἀναρίθμητον ςρατιὰν ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ελλάδα, καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς τούτων προγόνους, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. ὧν ἐςι μὲν τεκμήρια ὁρᾶν τὰ τρόπαια, μέγιςον δὲ μαρτύριον ἡ ἐλευθερία τῶν πόλεων, ἐν αἷς ὑμεῖς ἐγένεσθε καὶ ἐτράφητε· οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς Θεοὺς προσκυνεῖτε.

θ'. Τοιούτων μέν ἐςε προγόνων. οὐ μὲν δὴ τοῦτό γε ἐρῶ, ὡς ὑμεῖς καταισχύνετε αὐτούς· ἀλλ' οὔπω πολλαὶ

grauissimis etiam in periculis, seruari. Nam quum Persae vna cum aliis, quos adiunxerant sibi, ingente cum exercitu venirent, vt Athenas delerent: ausi Athenienses ipsis se obiicere, victoria potiti sunt. Quumque votum Dianae fecissent, quot hostes occidissent, tot se illi Deae capras mactaturos, quia satis multas inuenire non poterant: decretum factum est, vt singulos in annos 10 mactarentur, quas etiam quotannis hac tempestate mactant.

8. Deinde quum subsequentibus annis Xerxes, coacto illo innumerabili exercitu, in Graeciam profectus esset; tum quoque maiores nostri horum maiores terra marique vicerunt. Licet eius rei tanquam argumenta videre, quae tum constituta sunt, tropaea; longeque maximum testimonium est ipsa libertas vrbium, in quibus vos, et in lucem editi, et alti estis. Nec enim vllum hominem pro domino, sed Deo adoratis.

9. Huiusmodi maioribus prognati estis. Neque tamen eis vos dedecori esse dixerim: quippe nec-

λὰ ἡμέραι, ἀφ' ὧν ἀντιταξάμενοι τούτοις τοῖς ἐκείνων ἐκγόνοις, πολλαπλασίοις ὑμῶν αὐτῶν ἐνικᾶτε σὺν τοῖς θεοῖς. καὶ τότε μὲν δὴ περὶ τῆς Κύρου βασιλείας ἄνδρες ἦτε ἀγαθοί. νῦν δ', ὁπότε περὶ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ὁ ἀγὼν ἐστί, πολὺ δήπου ὑμᾶς προσήκει καὶ ἀμείνονας καὶ προθυμοτέρους εἶναι. ἀλλὰ μὴν καὶ θαρραλεωτέρους νῦν πρέπει εἶναι πρὸς τὰς πολεμίους.

1. Τότε μὲν γὰρ ἄπειροι ὄντες αὐτῶν, τό, τε πλῆθος ἀμέτρητον ὁρῶντες, ὅμως ἐτολμήσατε σὺν τῷ πατρίῳ φρονήματι ἰέναι εἰς αὐτούς· νῦν δ' ὁπότε καὶ πεῖραν ἤδη ἔχετε αὐτῶν, ὅτι θέλουσι, καὶ πολλαπλάσιοι ὄντες, μὴ δέχεσθαι ὑμᾶς, τί ὑμῖν ἔτι προσήκει τούτους φοβεῖσθαι; μηδὲ μέντοι τοῦτο μεῖον δόξητε ἔχειν, εἰ οἱ Κυρεῖοι, πρόσθεν σὺν ὑμῖν ταττόμενοι, νῦν ἀφεστήκασιν. ἔτι γὰρ ὅτοι κακίονες εἰσὶ τῶν ὑφ' ἡμῶν ἡττημένων. ἔφευγον δὲ πρὸς ἐκείνους, καταλιπόντες ὑμᾶς. τοὺς δὲ ἐθέλοντας φυγῆς ἄρχειν, πολὺ κρείττους, σὺν τοῖς πολεμίοις ταττομένους, ἢ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ τάξει, ὁρᾶν.

ια'. Εἰ

needum multi dies abiere, quum aduerſus hos, illorum poſteros, acie congreſſi, Deûm ope multo, quam vos eſtis, plures ſuperaſſis. Atque id fane temporis, pro Cyri regno viros vos fortes praeſtitiſſis: nunc quum de ſalute veſtra certamen propoſitum ſit, multo vos et meliores et alacriores eſſe par eſt, atque etiam aduerſus hoſtem fidentiores.

10. Nam ſi tum, quum nullum adhuc de ipſis periculum feciſſetis, conſpecta ipſorum immenſa multitudine, nihilominus patrio ſpiritu pergere aduerſus eos auſi eſtis: nunc quum periculum feceritis, ipſos ne quidem multo pluribus cum copiis vos ſuſtinere velle, quid cauſſae fuerit, cur eos adhuc metuatis? Enimuero non ideo vos deteriore loco eſſe putetis, quod Cyriani, prius a veſtris partibus ſtantes, iam defecerint. Nam illi etiam his ignaviores ſunt, quos nos vicimus. Etenim, nobis relictis, ad ipſos fugerunt. At eos, qui facere fugae initium velint, multo melius eſt, hoſtium in acie quam noſtra, cernere.

11. Quod

ιά. Εἰ δέ τις αὖ ὑμῶν ἀθυμεῖ, ὅτι ὑμῖν μὲν ἐκ εἰσὶν ἵππεῖς, τοῖς δὲ πολεμίοις πολλοὶ πάρεισιν, ἐνθυμήθητε, ὅτι οἱ μύριοι ἱππεῖς οὐδὲν ἄλλο, ἢ μύριοι ἄνθρωποι εἰσίν. ὑπὸ μὲν γὰρ ἵππου ἐν μάχῃ οὐδεὶς πώποτε ὅτε ἐκχθεὶς ὅτε λακτισθεὶς ἀπέθανεν· οἱ δ' ἄνδρες εἰσὶν οἱ ποιοῦντες ὅ, τι ἂν ἐν ταῖς μάχαις γίγνηται. ἐκεῖνοι τῶν γε ἱππέων πολὺ ἡμεῖς ἐπ' ἀσφαλεστέρᾳ ὀχήματος ἐσμέν. οἱ μὲν γὰρ ἔφ' ἵππων κρέμανται, φοβούμενοι οὐχ ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καταπεσεῖν· ἡμεῖς δ' ἐπὶ τῆς γῆς βεβηκότες, πολὺ μὲν ἰσχυρότερον παίσομεν, ἤν τις προσίῃ, πολὺ δ' ἔτι μᾶλλον, ὅτε ἂν ἐθέλωμεν, τευξόμεθα. ἑνὶ μόνῳ προέχουσιν ἡμᾶς οἱ ἱππεῖς· φεύγειν αὐτοῖς ἀσφαλέστερόν ἐστιν, ἢ ἡμῖν.

ιβ'. Εἰ δὲ δὴ τὰς μὲν μάχας θαῤῥεῖτε, ὅτι δ' ἐκέτι ἡμῖν Τισσαφέρνης ἡγήσεται, οὐδὲ βασιλεὺς ἀγορὰν παρέξει, τοῦτο ἄχθεσθε, σκέψασθε πότερον κρεῖττον, Τισσαφέρ-

11. Quod si vestrum minus praesenti est animo, propterea quod ab equitibus destituti simus, quorum copiam hostes habent: cogitetis velim, equites ceteros nihilo plus esse quam ceteros homines. Nam ab equi vel morsu, vel calcitratione, nemo unquam in proelio periit: viri sunt, per quos in pugnis omnia geruntur: ac nos quidem multo, quam equites, tutiore vehiculo vtimur. Nam illi ab equis pendent, neque nos tantum metuunt, sed illud etiam, ne ab equis excutiantur: nos terrae firmiter innixi, longe vehementius feriemus, si quis accedat, et multo magis id attingemus, quod volueriimus. Una tantum re nobis equites praestant: securius quam nos, fugam arripiunt.

12. Quod si ad pugnam quidem animi vestri satis sunt confidentes, sed illud vobis graue est, quod non amplius Tissaphernem ducem habituri sitis, neque rex posthac rerum venalium forum est suppeditaturus: considerare, vtrum potius sit, Tissaphernem du-

φέρειν ἡγεμόνα ἔχειν, ὃς ἐπιβουλεύων ἡμῖν φανερός ἐστιν, ἢ ὃς ὧν ἡμεῖς ἄνδρας λαβόντες ἡγεῖσθαι κελεύωμεν, οἳ εἴσονται, ὅτι, ἤν τι περὶ ἡμᾶς ἁμαρτάνωσι, περὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἁμαρτάνωσι. τὸ δ' ἐπιτήδεια πότερον ὠνεῖσθαι κρεῖττον ἐκ τῆς ἀγορᾶς, ἧς ἔτοι παρεῖχον, μικρὰ μέτρα πολλῶ ἀργυρίῳ, μηδὲ τοῦτο ἔτι ἔχοντας αὐτοὺς, λαμβάνειν· ἢ, ἅπερ κρατοῦμεν, μέτρῳ χρωμένους, ὁπόσῳ ἂν ἕκαστος βούληται.

ιγ'. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν γιγνώσκετε, ὅτι ἅδε κρεῖττον, τὰς δὲ ποταμοὺς ἄπορον νομίζετε εἶναι, καὶ μεγάλως ἡγεῖσθε ἐξαπατηθῆναι διαβάντες, σκέψασθε εἰ ἄρα τοῦτο καὶ μωρότατον πεποιήκασιν οἱ βάρβαροι. πάντες μὲν γὰρ οἱ ποταμοὶ, ἢν πρόσω τῶν πηγῶν ἄποροι ὦσι, προϊοῦσι πρὸς τὰς πηγὰς διαβατοὶ γίγνονται, ἀδὲ τὸ γόνυ βρέχοντες.

ιδ'. Εἰ δὲ μήθ' οἱ ποταμοὶ διήσουσιν, ἡγεμών τε μηδεὶς

cem habere, qui nobis insidiari deprehensus est: an eos, quos delectos nosmet duces esse iussimus; et qui se intelligent, si quid committant, adversus animos suos, suaque corpora committere. Item considerate, num commeatum satius sit eo foro emere, cuius hi nobis copiam fecerunt, magna nimirum pecunia mensuras parvas, quum quidem vnde posthac argentum sumamus, non habeamus; an, victoria potitos, vti mensura, quam magna lubitum fuerit.

13. Quod si intelligitis, haec melius hoc quidem modo habitura, verum flumina esse quiddam, quod traiici nequeat, existimatis; atque ea vos transisse, magnae vobis esse fraudi ducitis; considerate quaeso, an non illud ipsum longe sultissime barbari fecerint. Quamvis enim omnes flumii procul a fontibus suis transiri nequeant, tamen ab iis, qui ad fontes ipsos progrediuntur, sic transiri possunt, vt ne genu quidem ab aqua humectetur.

14. Iam si nec amnes nos transmissuri sint, et dux nullus

vsquam

δεὶς φανεῖται, ἀδ' ὡς ἡμῖν γε ἀθυμητέον. ἐπισάμεθα γὰρ Μυσοὺς, οὓς ἂν ἡμῶν φαίημεν βελτίους εἶναι, οἱ βασιλέως ἄκοντος ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ πολλάς τε, καὶ μεγάλας, καὶ εὐδαίμονας πόλεις οἰκοῦσιν. ἐπισάμεθα δὲ Πεισίδας ὡσαύτως. Λυκάονας δὲ καὶ αὐτοὶ εἴδομεν ὅτι, ἐν τοῖς πεδίοις τὰ ἐρυμνὰ καταλαβόντες, τὴν τούτου χώραν καρπούμενοι.

ις'. Καὶ ἡμᾶς δ' ἂν ἔφην * ἔγωγε χρῆναι μήπω φανερὰς εἶναι οἰκαδε ὡρμημένους, ἀλλὰ κατασκευάζεσθαι, ὡς αὐτοῦ που οἰκήσοντας. οἶδα γὰρ, ὅτι καὶ Μυσοῖς βασιλεὺς πολλοὺς μὲν ἡγεμόνας ἂν δοίη, πολλοὺς δ' ἂν ὁμήρους τῶν ἀδόλως ἐκπέμψειν· καὶ ὁδοποιήσειέ γ' ἂν αὐτοὺς, καὶ εἰ σὺν τεθρίπποις βάλοιντο ἀπιέναι. καὶ ἡμῖν γ' ἂν οἶδ' ὅτι τρισάσμενος ταῦτα ἐποίει, εἰ ἑώρα ἡμᾶς μένειν παρασκευαζομένους.

ις'. Ἀλλὰ γὰρ δέδοικα μὴ, ἂν ἅπαξ μάθωμεν ἀργοὶ ζῆν, καὶ ἐν ἀφθόνοις βιοτεύειν, καὶ Μήδων δὲ καὶ Περσῶν καὶ-

visquam compareat; non tamen ne sic quidem animum despondere debemus. Scimus enim, Mysos, quos dicere nobis praestantiores non possumus, inuito rege, in ipsius ditione multas, et amplas, et opulentas vrbes incolere. Idem de Pisidis scimus. Lycaonas ipsi vidimus, occupatis munitis in planitie locis, regiae ditionis fructus percipere.

15. Atque equidem haudquaquam dixero, debere nos palam profiteri, quasi domum pergamus: sed potius simulandum existimo, quasi heic alicubi velimus habere sedes ac domicilia. Scio certe regem Mysis permultos duces daturum esse, permultos obsides, sine fraude se eos dimissurum. Immo etiam viam ipsis struerent, etiamsi vel in quadrigis discedere vellent. Quae quidem ipsa, sat scio, lubentissime nobis etiam praestaret, si nos videret ita nosmet parare, quasi mansuri heic essemus.

16. Verum metuo ne, si semel ignauiter, et in omnium rerum copia viuere consuescamus, atque etiam Persarum et Medo-

rum

* Al. φαίην.

καλαῖς καὶ μεγάλαις γυναιξὶ καὶ παρθένοις ὁμιλεῖν, μὴ, ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι, ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ. δοκεῖ ἔν μοι εἰκὸς καὶ δίκαιον εἶναι, πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τὰς οἰκείας πειρᾶσθαι ἀφικνεῖσθαι, καὶ ἐπιδεῖξαι τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι ἑκόντες πένονται, ἐξὸν αὐτοῖς τὰς νῦν οἴκοι ἀπλήρεις πολιτεύοντας, ἐνθάδε κομισαμένους, πλησίους ὁρᾶν. ἀλλὰ γὰρ, ὦ ἄνδρες, πάντα ταῦτ' ἀγαθὰ δηλονότι τῶν κρατούντων ἐστί.

ιζ'. Τοῦτο δὴ δεῖ λέγειν, πῶς ἂν πορευοίμεθά τε ὡς ἀσφαλέστατα, καὶ, εἰ μάχεσθαι δέοι, ὡς κράτιστα μαχοίμεθα. πρῶτα μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ μοι κατακαῦσαι τὰς ἁμάξας, ἃς ἔχομεν, ἵνα μὴ τὰ ζεύγη ἡμῶν στρατηγῇ, ἀλλὰ πορευώμεθα ὅποι ἂν τῇ στρατιᾷ συμφέρῃ. ἔπειτα καὶ τὰς σκηνὰς συγκατακαῦσαι. αὗται γὰρ αὖ ὄχλον μὲν παρέχουσιν ἄγειν, συνωφελοῦσι δὲ οὐδὲν ὅτε εἰς τὸ μάχεσθαι, ὅτ' εἰς τὸ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν.

ιή. Ετι

rum proceris et elegantibus feminis ac puellis familiares esse coeperimus, Lotophagorum in morem, suscipiendi in patriam itineris obliuiscamur. Quamobrem consentaneum et aequum mihi videtur esse, primum, vt in Graeciam et ad propinquos redire conemur, ac Graecis ostendamus, sua ipsos sponte pauperes esse; quum liceat eis, qui domi iam vitam inopem agunt, si huc pergant, palam opulentis esse. Sed enim, milites, haec omnia bona sunt eorum, qui victores euadunt.

17. De eo iam dicendum erit, quo pacto quam tutissime profecturi simus, ac, si proelio decertandum sit, quam optime proelium ineamus. Itaque primum plaustra nobis exurenda censeo, ne impedimentorum vehicula nobis imperent; sed quocunque visum erit exercitui conducere, pergamus: Deinde etiam tabernacula concremanda esse. Nam eorum vectura negotium nobis facessit, neque quidquam vel ad pugnam, vel ad commeatum comparandum adiumenti afferunt.

18. Prae-

ιή. Ετι δὲ τῶν ἄλλων σκευῶν τὰ περιττὰ ἀπαλλάξωμεν, πλὴν ὅσα πολέμῳ ἕνεκεν, ἢ σίτων, ἢ ποτῶν ἔχομεν· ἐν ἀς πλεῖστοι μὲν ἡμῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ὦσιν, ὡς ἐλάχιστοι δὲ σκευοφορῶσι. κρατουμένων μὲν γὰρ ἐπίσασθε ὅτι πάντα τὰ * ἀλλότρια· ἢν δὲ κρατῶμεν, καὶ τὰς πολεμίας δεῖ σκευοφόρας ἡμετέρας νομίζειν.

ιθ'. Λοιπόν μοι εἰπεῖν, ὅπερ καὶ μέγιστον νομίζω εἶναι· ὁρᾶτε γὰρ καὶ τὰς πολεμίας, ὅτι ἀ πρόσθεν ἐξενεγκεῖν ἐτόλμησαν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον, πρὶν τὰς στρατηγὰς ἡμῶν συνέλαβον, νομίζοντες ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων, καὶ ἡμῶν πειθομένων, ἱκανὰς εἶναι ἡμᾶς περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ· λαβόντας δὲ τὰς ἄρχοντας, ἀναρχίαν καὶ ἀταξίαν ἐνόμιζον ἡμᾶς ἀπολέσθαι.

κ'. Δεῖ δὴ πολὺ μὲν τὰς ἄρχοντας ἐπιμελεστέρας γενέσθαι τὰς νῦν τῶν πρόσθεν, πολὺ δὲ τὰς ἀρχομένας εὐτακτοτέρας, καὶ πειθομένας μᾶλλον τοῖς ἄρ-

18. Praeterea vaſorum reliquorum, quae ſuperuacanea ſunt, onere noſmet liberabimus; exceptis iis, quae vel ad bellicos vſus, vel cibi, vel potus habemus: vt quamplurimi noſtrûm inter armatos ſint, pauci admodum impedimenta vehant. Noſtis enim, fortunas omnes illorum, qui vincuntur, alienam in poteſtatem tranſire. Adeoque ſi vicerimus, exiſtimare debemus, hoſtes ipſos impedimenta noſtra vecturos

19. Reſtat, vt de eo dicam, quod eſſe mihi videtur maximum: Videtis etiam hoſtes non ante, bello nos auſos fuiſſe laceſſere, quam duces noſtros cepiſſent. Exiſtimabant enim, quamdiu duces habituri eſſemus, ac nos ipſis obtemperaturi; ſatis fore virium nobis ad hoc, vt ſuperiores in bello euaderemus: verum vbi duces cepiſſent, eorundem orbitate, ac perturbatione ordinis, futurum arbitrabantur vt periremus.

20. Quamobrem et duces iam deſignatos, neceſſe eſt iis, quos antehac habuimus, multo eſſe diligentiores: et milites ordinum obſeruantiores

* Alii omittunt τὰ

ἄρχωσι νῦν, ἢ καὶ πρόσθεν. ἢν δέ τις ἀπειθῇ, ἢν ψηφίσεσθε τὸν ἀεὶ ὑμῶν ἐντυγχάνοντα σὺν τῷ ἄρχοντι κολάζειν, ὅπως οἱ πολέμιοι πλεῖον ἐψευσμένοι ἔσονται· τῇδε γὰρ τῇ ἡμέρᾳ μυρίους ὄψονται ἀνθ' ἑνὸς Κλεάρχου, τοὺς ἑδενὶ ἐπιτρέψοντας κακῷ εἶναι.

κά. Ἀλλὰ γὰρ καὶ περαίνειν ἤδη ὥρα. ἴσως γὰρ οἱ πολέμιοι αὐτίκα παρέσονται. ὅ, τι μὲν ἓν τούτων δοκεῖ καλῶς ἔχειν, ἐπικυρώσατε ὡς τάχιστα, ἵν' ἔργῳ περαίνητε· εἰ δέ τις τί εἶδε τῶν ἄλλων βέλτιον ἢ ταύτῃ, τολμάτω καὶ ὁ ἰδιώτης διδάσκειν. πάντες γὰρ κοινῆς σωτηρίας δεόμεθα.„

κβ'. Μετὰ δὲ ταῦτα Χειρίσοφος εἶπεν· Ἀλλ' εἰ μέν τινος ἄλλου δεῖ πρὸς τούτοις, οἷς λέγει Ξενοφῶν, καὶ αὐτίκα ἔξεστι ποιεῖν. ἃ δὲ νῦν εἴρηκε, δοκεῖ μοι ὡς τάχιστα ψηφίσασθαι ἄριστον εἶναι. καὶ ὅτῳ δοκεῖ

res, et ad parendum praefectis promptiores modo quam antehac. Quod si decreueritis, vt, si quis dicto non fuerit audiens, semper liceat ei, qui e vobis forte adfuerit, in hunc, vna cum praefecto, exemplum statuere; tum nimirum hostes plane spe sua excident. Nam hodierno die Clearchos vel sexcentos pro vno conspecturi sunt, per quos nemini esse ignauo liceat.

21. Sed iam tempus est, vt ad finem haec perducamus. Nam fortassis hostes mox aderunt. Quidquid autem horum vobis recte dictum videtur, quamprimum ratum habete, quo reipsa perficiatur. Quod si quis aliorum meliorem hac rationem perspicit, etiamsi priuatus gregarinsque miles sit, tamen eam nobis commonstrare ne vereatur. Omnes enim communiter salutis et incolumitatis egemus.

22. Post haec Cherisophus: Enimuero, inquit, si quid aliud necessarium erit, quod Xenophon omiserit, statim fieri poterit. Quae autem iam dixit, quamprimum decerni optimum esse duco:

δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα.„ ἀνέτειναν ἅπαντες.

κγ'. Λυσὰς δὲ πάλιν εἶπε Ξενοφῶν· "ὦ ἄνδρες, ἀκήκοατε ὧν προσδοκᾶν δοκεῖ μοι. δηλονότι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ, ὅπῃ ἕξομεν τὰ ἐπιτήδεια. ἀκήκοα δὲ κώμας εἶναι καλὰς, ἃ πλεῖον εἴκοσι σαδίων ἀπεχέσας. ὃκ ἂν ἔν θαυμάζοιμι, εἰ οἱ πολέμιοι, ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες, τὺς μὲν παριόντας διώκουσί τε καὶ δάκνουσιν, ἢν δύνωνται, τὺς δὲ διώκοντας φεύγουσιν· εἰ καὶ αὐτοὶ ἡμῖν ἀπιέσιν ἐπακολουθοῖεν.

κδ'. Ισως ἔν ἀσφαλέστερον ἡμῖν πορεύεσθαι πλαίσιον ποιησαμένυς τῶν ὅπλων, ἵνα τὰ σκευοφόρα, καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλεστέρῳ ᾖ. εἰ ἔν νῦν ἀποδειχθείη, τίνα χρὴ ἡγεῖσθαι τὲ πλαισίε, καὶ τὰ πρόσθεν κοσμεῖν, καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἑκατέρων εἶναι, καὶ τίνας ὀπισθοφυλακεῖν, ὃκ ἄν, ὁπότε οἱ πολέμιοι ἐλθοιεν, βελεύεσθαι ὑμᾶς δέοι, ἀλλὰ χρώμεθ' ἂν εὐθὺς τοῖς τεταγμένοις.

κέ. Εἰ

duco: et vero cui probantur, is manum tollat. Mox sustulerunt omnes.

23. Et Xenophon, quum iterum adsurrexisset: Audite, inquit, milites, quae nobis metuenda putem. Patet, eundum nobis esse ad ea loca, in quibus commeatum habeamus. Ego vero pulcherrimos audio vicos non vltra xx stadia hinc abesse. Quare nihil mirer, si, quemadmodum timidi canes praetereuntes et insectantur et mordent, si possint; persequentes fugiunt; sic etiam hostes isti nos discedentes a tergo sequantur.

24. Itaque securius fortassis iter fecerimus, si in quadratum agmen dispositis armatis incedamus, vt impedimenta, et omnis turba loco sit tutiore. Quod si iam statuerimus, quem a fronte curare, quem ab vtroque latere, quem a tergo quadrati agminis esse oporteat; non necesse sit tum nos deliberare, quum hostes aduenerint, sed milite iam instructo licebit vti.

25. Si

κέ. Εἰ μὲν οὖν ἄλλος τις βέλτιον ὁρᾷ, ἄλλως ἐχέτω· εἰ δὲ μὴ, Χειρίσοφος μὲν ἡγοῖτο, ἐπειδὴ καὶ Λακεδαιμόνιός ἐστι. τῶν δὲ πλευρῶν ἑκατέρων δύο τῶν πρεσβυτάτων στρατηγὼ ἐπιμελοίσθην, ὀπισθοφυλακῶμεν δὲ ἡμεῖς οἱ νεώτατοι, ἐγώ τε καὶ Τιμασίων, τὸ νῦν εἶναι. τὸ δὲ λοιπὸν, πειρώμενοι ταύτης τῆς τάξεως, βουλευσόμεθα ὅ, τι ἂν αἰεὶ κράτιστον δοκοίη εἶναι. εἰ δέ τις ἄλλο βέλτιον ὁρᾷ, λεξάτω.,,

κϛ'. Επεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντέλεγεν, εἶπεν, ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. ἔδοξε ταῦτα. "νῦν, ἔφη, ἀπιόντας ποιεῖν δεῖ τὰ δεδογμένα. καὶ ὅστις τε ἡμῶν τοὺς οἰκείους ἐπιθυμεῖ ἰδεῖν, μεμνήσθω ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι. οὐ γὰρ ἐστιν ἄλλως τούτου τυχεῖν. ὅστις τε ζῆν ἐπιθυμεῖ, πειράσθω νικᾶν. τῶν μὲν γὰρ νικόντων, τὸ κατακαίνειν, τῶν δὲ ἡττωμένων, ἀποθνήσκειν ἐστί. καὶ εἴ τις γε χρημάτων ἐπιθυμεῖ, κρατεῖν πειράσθω. τῶν γὰρ νικόντων ἐστὶ καὶ τὰ ἑαυτῶν σώζειν, καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων λαμβάνειν.

ΚΕΦ.

25. Si quid igitur ab alio rectius perspicitur, aliter res instituitor: sin autem, Cherisophus fronti praesit, praesertim quum sit Lacedaemonius. Vtrivsque lateris, duo natu maximi duces, curam habeant: tergum nos aetate minores custodiamus, ego scilicet ac Timasion, vti nunc quidem res habet. Quod superest, posteaquam huius ordinis periculum fecerimus, quidquid semper optimum factu videbitur, id consilii capiemus. Si quis meliorem rationem perspicit, eam exponat.

26. Quum nemo aduersareur, ait: Cui probantur haec, manum tollat. Itaque res decreta fuit. Et Xenophon: Praestanda iam sunt, inquit, reipsa, quae a nobis decreta sunt. Qui suos videre desiderat, meminerit debere se virum fortem esse. Nam caeteroqui nequit hoc adipisci. Qui item vita cupit frui, det operam vt vincat. Victoribus enim, caedes hostium; victis, mors est proposita. Si denique opum quis cupiditate ducitur, id conetur, vt superior euadat. Etenim victorum est, et sua tueri; et ea, quae victi possident, sibi vindicare.

CAP.

ΚΕΦ. γ'.

Τούτων λεχθέντων ἀνέσησαν, καὶ ἀπελθόντες κατέπαυον τὰς ἁμάξας καὶ τὰς σκηνάς. τῶν δὲ περιττῶν, ὅτου μὲν δέοιτό τις, μετεδίδοσαν ἀλλήλοις, τὰ δὲ ἄλλα εἰς τὸ πῦρ ἐρρίπτουν. ταῦτα ποιήσαντες ἠρίστοποιοῦντο. ἀριστοποιουμένων δὲ αὐτῶν ἔρχεται Μιθραδάτης σὺν ἱππεῦσιν ὡς τριάκοντα, καὶ καλεσάμενος τοὺς στρατηγοὺς εἰς ἐπήκοον, λέγει ὧδε·

Ε'. Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, καὶ Κύρῳ πιστὸς ἦν, ὡς ὑμεῖς ἐπίστασθε, καὶ νῦν ὑμῖν εὔνους· καὶ ἐνθάδε εἰμὶ σὺν πολλῷ φόβῳ διάγων. εἰ ἔν ὁρῴην ὑμᾶς σωτήριόν τι βουλευομένους, ἔλθοιμι ἂν πρὸς ὑμᾶς, καὶ τοὺς θεράποντας πάντας ἄγων. λέξατε ἔν, ἔφη, πρός με, τί ἐν νῷ ἔχετε, ὡς πρὸς φίλον τε καὶ εὔνουν, βουλόμενον κοινῇ σὺν ὑμῖν τὸν πόλον ποιεῖσθαι.„

γ'. Βουλευομένοις τοῖς στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀποκρίνασθαι τάδε, καὶ ἔλεγε Χειρίσοφος, Ἡμῖν δοκεῖ, ἢν μέν τις

CAP. III.

Quae quum ab Xenophonte dicta fuissent, surrexerunt omnes, et quum abiissent, plaustra tentoriaque cremarunt. Deinde vasa superuacanea cum indigentibus communicant, caetera in ignem abiiciunt. Posi haec prandent, quo tempore Mithradates cum equitibus triginta circiter venit: ac ducibus, in locum, vnde posset exaudiri, vocatis, ait:

2. Equidem Cyro, Graeci, quemadmodum vobis constat, fidelis fui, et vobis nunc optime volo, adeoque heic magno cum metu versor. Itaque si quid vos consilii salutaris habere videro, ad vos me cum ministris omnibus conferam. Quare quid vobis animi sit, mihi et amico, et vestri studioso, et vobiscum proficiscendi cupido, exponite.

3. Duces, re deliberata, statuerunt respondendum esse verbis Cherisophi: Decreuimus per hanc

τις ἐᾶ ἡμᾶς ἀπιέναι οἴκαδε διαπορεύεσθαι τὴν χώραν, ὡς ἂν δυνώμεθα, ἀσινέστατα· ἢν δέ τις ἡμᾶς τῆς ὁδοῦ ἀποκωλύῃ, διαπολεμεῖν τούτῳ, ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα.

δ'. Ἐκ τούτου ἐπειρᾶτο Μιθραδάτης διδάσκειν, ὡς ἄπορον εἴη, βασιλέως ἄκοντος, σωθῆναι· ἔνθα δὴ ἐγιγνώσκετε, ὅτι ὕποπτος εἴη. καὶ γὰρ τῶν Τισσαφέρνους τις οἰκείων παρῃκολούθει πίστεως ἕνεκα. καὶ ἐκ τούτου ἐδόκει τοῖς στρατηγοῖς, βέλτιον εἶναι, δόγμα ποιήσασθαι, τὸν πόλεμον ἀκήρυκτον εἶναι, ἕως τε ἐν τῇ πολεμίᾳ εἶεν. διέφθειρον γὰρ προσιόντες τοὺς στρατιώτας, καὶ ἕνα γε λοχαγὸν διέφθειραν, Νίκαρχον Ἀρκάδα· καὶ ᾤχετο ἀπιὼν νυκτὸς σὺν ἀνθρώποις ὡς εἴκοσι.

ε. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀρισήσαντες, καὶ διαβάντες τὸν Ζάθην* ποταμὸν, ἐπορεύοντο τεταγμένοι, τὰ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ ἔχοντες. ὡς πολὺ δὲ προελελυθότων αὐτῶν, ἐπιφαίνεται πάλιν ὁ Μιθραδάτης, ἱππέας ἔχων ὡς διακοσίους, καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας ὡς τετρακοσίους, μάλα ἐλα-

hanc regionem quam pacatissime domum iter facere, si per alios liceat. Sin quis iter impediat, eum pro viribus fortiter bello petemus.

4. Tum vero Mithradates offendere nitebatur, nullam, inuito rege, salutis iniri posse rationem: deque hoc intellectum esi, fidem ei non habendam. Nam et Tissaphernis familiaris quidam, fidei causa, Mithradati aderat. Proinde visum est ducibus, nihil statui melius posse, quam si, quam diu sint in hostico, bellum, praeconibus nullis interuenientibus, gererent. Nam illi accedendo militum animos corrumpebant, atque inter alios Nicarchum Arcadem, cohortis praefectum, qui noctu cum viginti hominibus discessit.

5. Post haec pransi Zathen fluuium traiiciunt, et instructi pergunt, iumentis ac turba inermi in medium recepta. Non longe progressi quum essent, prodit iterum Mithradates hic in conspectum, cum cc equitibus, sagittariis et funditoribus agilibus et expeditis

* Al. Ζάβατον.

ἐλαφρὸς καὶ εὐζώνους· καὶ προσήει μὲν, ὡς φίλος ὤν, πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

ς'. Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἐγένετο, ἐξαπίνης οἱ μὲν αὐτῶν ἐτόξευον καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοὶ, οἱ δ' ἐσφενδόνων καὶ ἐτίτρωσκον. οἱ δ' ὀπισθοφύλακες τῶν Ἑλλήνων ἔπασχον μὲν κακῶς, ἀντεποίουν δὲ οὐδέν. οἵ τε γὰρ Κρῆτες βραχύτερα τῶν Περσῶν ἐτόξευον, καὶ ἅμα φίλοι ὄντες εἴσω τῶν ὅπλων κατεκέκλιντο· οἵ τε ἀκοντισταὶ βραχύτερα ἠκόντιζον ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τῶν σφενδονητῶν.

ζ'. Ἐκ τούτου Ξενοφῶντι ἐδόκει διωκτέον εἶναι, καὶ ἐδίωκον τῶν δὲ ὁπλιτῶν καὶ τῶν πελταστῶν οἱ ἔτυχον σὺν αὐτῷ ὀπισθοφυλακοῦντες· διώκοντες δὲ οὐδένα κατελάμβανον τῶν πολεμίων. ὅτε γὰρ ἱππεῖς ἦσαν τοῖς Ἕλλησιν, ὅτε οἱ πεζοὶ τοὺς πεζοὺς ἐκ πολλοῦ φεύγοντας ἐδύναντο καταλαμβάνειν ἐν ὀλίγῳ χωρίῳ. πολὺ γὰρ οὐκ οἷόν τε ἦν ἀπὸ τοῦ ἄλλου στρατεύματος διώκειν. οἱ δὲ βάρβαροι ἱππεῖς καὶ φεύγοντες ἅμα ἐτίτρωσκον, εἰς

ditis admodum cccc, simulans se Graecis amicum, accedere.

6. Quum propius abesset, et subito equites ipsorum, et pedites partim emittebant tela, partim fundis nostros vulnerabant. Graeci autem qui extremo erant in agmine, feriebantur impune, quum ipsi nihil nocerent. Nam Cretenses minus ad interuallum, quam Persae, sagittas mittebant; et quia nudi essent, intra grauis armaturae milites se recipiebant. Itidem iaculatores minus longe tela emittebant, vt attingere funditores haud possent.

7. Tum vero Xenophonti visum est persequendum esse hostem, adeoque grauis armaturae milites, et cetrati, qui cum ipso erant, extremo in agmine, tametsi persequerentur, nullum tamen ex hostibus ceperunt. Nam equites Graeci nullos habebant, et pedites fugientem e longinquo peditatum hostium, exiguo in campo, capere non poterant. Non enim longe a copiis caeteris persequi licebat. Praeterea barbari equites etiam quum fugerent, nihilominus vulnerabant sequentes, quip-

εἰς τὰ ὄπισθεν τοξεύοντες ἀπὸ τῶν ἵππων. ὁπόσον δὲ προδιώξειαν οἱ Ἕλληνες, τοσοῦτο πάλιν ἐπαναχωρεῖν μαχομένους ἔδει.

η'. Ὡς δὲ τῆς ἡμέρας ὅλης διῆλθον ὡς πλέον πέντε καὶ εἴκοσι σταδίων, ἀλλὰ δείλης ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας. ἔνθα δὴ πάλιν ἀθυμία ἦν. καὶ Χειρίσοφος καὶ πρεσβύτατοι τῶν στρατηγῶν Ξενοφῶντα ἠτιῶντο, ὅτι ἐδίωκεν ἀπὸ τῆς φάλαγγος, καὶ αὐτός τε ἐκινδύνευε, καὶ τοὺς πολεμίους οὐδὲν μᾶλλον ἐδύνατο βλάπτειν.

θ'. Λυσίας δὲ ὁ Ξενοφῶν ἔλεγεν, ὅτι ὀρθῶς ἠτιῶντο, καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτοῖς μαρτυροίη· "ἀλλ' ἐγὼ ἠναγκάσθην διώκειν, ἐπεὶ ἑώρων ἡμᾶς ἐν τῷ μένειν κακῶς μὲν πάσχοντας, ἀντιποιεῖν δ' οὐδὲν δυναμένους. ἐπειδὴ δὲ ἐδιώκομεν, ἀληθῆ, ἔφη, ὑμεῖς λέγετε. κακῶς μὲν γὰρ οὐδὲν ποιεῖν μᾶλλον ἐδυνάμεθα τοὺς πολεμίους, ἀνεχωρήσαμεν δὲ πάνυ χαλεπῶς. τοῖς οὖν Θεοῖς χάρις, ὅτι

pe qui ab equis a tergo ſagittas eiacularentur. Et quantum ſpatii perſequendo Graeci progrediebantur, tantundem eos pugnando retrocedere neceſſe erat.

8. Quo factum eſt, vt die toto non plura quam xxv ſtadia conficerent; et ſub veſperam in vicos peruenirent. Hoc vero noua erat anxietas. Cheriſophus et ii, qui inter duces maximi natu erant, Xenophontem reprehendebant, quod a phalange longius hoſtem perſequutus fuiſſet; neque id vllo cum hoſtium incommodo, et ſuo cum periculo.

9. Quae quum audiret Xenophon, recte ſe reprehendi aiebat, ipſa re orationi eorum teſtimonium perhibente: Verum equidem inquit, neceſſitate adductus ſum, vt ipſos perſequerer. Nam videbam nos grauiter affligi, dum conſiſteremus; quum nihil ipſi poſſemus afferre hoſtibus detrimenti. Quum primum autem perſequi coepimus, acciderunt illa ſane nobis, quae dicitis. Etenim nulla re hoſtem laedebamus, et difficulter admodum retrocedebatur. Quare Diis habeo gratiam, quod

non

ἀ σὺν πολλῇ ῥώμῃ, ἀλλὰ σὺν ὀλίγοις ἦλθον· ὥστε βλάψαι μὲν μὴ μεγάλα, δηλῶσαι δὲ ὧν δεόμεθα.

ι. Νῦν γὰρ οἱ μὲν πολέμιοι τοξεύσει καὶ σφενδονῶσιν ὅσον ἅτε οἱ Κρῆτες ἀντιτοξεύειν δύνανται, ἅτε οἱ ἐκ χειρὸς βάλλοντες ἐξικνεῖσθαι. ὅταν δὲ αὐτὰς διώκωμεν, πολὺ μὲν οὐκ οἷόν τε φεύγειν ἀπὸ τοῦ στρατεύματος διώκειν, ὀλίγον δὲ· ἐνθα καὶ εἰ ταχὺς εἴη πεζὸς, πεζὸν ἂν διώκων καταλάβοι ἐκ τόξου ῥύματος. ἡμεῖς μὲν δὴ, εἰ μέλλομεν τάττεσθαι εἴργειν, ὥστε μὴ δύνασθαι βλάπτειν ἡμᾶς πορευομένους, σφενδονητῶν τε τὴν ταχίστην δεῖ καὶ ἱππέων.

ιά. Λύκιος δ' εἶναι ἐν τῷ στρατεύματι ἡμῶν Ροδίους, ὧν τοὺς πολλοὺς φασὶν ἐπίστασθαι σφενδονᾶν, καὶ τὸ βέλος αὐτῶν καὶ διπλάσιον φέρεσθαι τῶν Περσικῶν σφενδονῶν. ἐκεῖναι γὰρ, διὰ τὸ χειροπλήθεσι τοῖς λίθοις [σφενδονᾶν,

non copiosa cum manu, sed cum paucis venerint: vt magnum quidem rebus nostris damnum afferre non possent, quid vero nobis esset ex vsu, significarent.

10. Nam sagittis et fundis vtuntur hostes aduersus nos, tanto ex internallo, vt neque Cretenses vicissim eos sagittis petere possint, neque ad eos pertingere alii, qui manu tela torquent. Quod si eos persequi volumus, fieri non potest, vt longo spatio ab exercitu ipsos persequamur. Vbi vero spatium exiguum est, ibi pedes, ne quidem si celer fuerit, peditem persequendo assequi intra sagittae iactum potest. Quare si hos impedire volumus, ne nobis iter facientibus detrimentum afferre possint; quamprimum nos et funditores et equites habere necesse est.

11. Ac nostris quidem in castris esse Rhodios audio, quorum complures fundae vsum habere cognitum aiunt, eorumque telum duplo tendere longius perhibent, quam fundae Persicae soleant. Nam hae propterea, quod lapides eiaculentur eos, qui manus implent.

δοιᾶν, ἐπὶ βραχὺ ἐξικνῆνται. οἱ δέ γε Ῥόδιοι καὶ ταῖς μολιβδίσιν ἐπίστανται χρῆσθαι. ἢν οὖν αὐτῶν ἐπισκεψώμεθα τίνες πεπάνται σφενδόνας, καὶ τούτων τῷ μὲν δῶμεν αὐτῶν ἀργύριον, τῷ δὲ ἄλλας πλέκειν ἐθέλοντι ἄλλο ἀργύριον τελῶμεν, καὶ τῷ σφενδονᾶν ἐντεταγμένῳ ἐθέλοντι ἄλλην τινὰ ἀτέλειαν εὑρίσκωμεν, ἴσως τινὲς φανῆνται ἱκανοὶ ἡμᾶς ὠφελεῖν.

ιβ'. Ὁρῶ δὲ καὶ ἵππους ἐν τῷ στρατεύματι, τοὺς μέν τινας παρ' ἐμοί, τοὺς δὲ τῷ Κλεάρχῳ καταλελειμμένους, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους αἰχμαλώτους σκευοφοροῦντας. ἂν οὖν τούτους πάντας ἐκλέξαντες, σκευοφόρα μὲν ἀντιδῶμεν, τοὺς δὲ ἵππους εἰς ἱππέας κατασκευάσωμεν, ἴσως καὶ ὅτοι τοὺς φεύγοντας ἀνιάσωσιν.„ ἐδόκει ταῦτα, καὶ ταύτης τῆς νυκτὸς σφενδονῆται μὲν εἰς διακοσίους ἐγένοντο, ἵπποι δὲ καὶ ἱππεῖς ἐδοκιμάθησαν τῇ ὑστεραίᾳ εἰς πεντήκοντα, καὶ στολάδες καὶ θώρακες αὐτοῖς ἐπορίσθησαν, καὶ ἵππαρχος ἐπεστάθη Λύκιος ὁ Πολυστράτου, Ἀθηναῖος.

ΚΕΦ.

ad breue ſpatium pertingunt: Rhodii glandibus etiam plumbeis vti norunt. Quod ſi ergo conſideraeuerimus, quinam eorum fundas habeant, atque his partim argentum dederimus, partim alias pretio faciundas locauerimus, et receptis in funditorum ordinem (*iis qui velint*) immunitatis aliam quoque rationem inuenerimus; fortaſſe nonnulli exhibebunt ſe, qui eſſe nobis vſui poterunt.

12. Praeterea video in caſtris equos, partim apud me, partim a Clearcho relictos, partim alios bello captos, quibus impedimenta veluntur. Horum igitur omnium delectu habito, ſi pro eis iumenta ſubſtituemus vehendis impedimentis idonea, et equos ipſos equitibus adornabimus; fortaſſis et illi hoſtibus fugientibus aliquid moleſtiae exhibuerint. Probata haec eſt ſententia, ſtatimque nocte illa funditores circiter cc facti ſunt, ac poſtridie tum equi, tum equites quinquaginta lecti, eisque confectae ſtolades et loricae. Equitibus praefectus datus eſt Lycius, Polyſtrati filius, Athenienſis.

CAP.

ΚΕΦ. δ'.

Μείναντες δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν, τῇ ἄλλῃ ἐπορεύοντο, πρωϊαίτερον ἀναστάντες. χαράδραν γὰρ αὐτοὺς ἔδει διαβῆναι, ἐφ' ἣ ἐφοβοῦντο μὴ ἐπιθοῖντο αὐτοῖς διαβαίνουσιν οἱ πολέμιοι. διαβεβηκόσι δὲ αὐτοῖς ἐπιφαίνεται ὁ Μιθραδάτης πάλιν, ἔχων ἱππέας χιλίους, τοξότας δὲ καὶ σφενδονήτας εἰς τετρακισχιλίους. τοσούτους γὰρ ἤτησε Τισσαφέρνην, καὶ ἔλαβεν, ὑποσχόμενος, ἢν τούτους λάβῃ, παραδώσειν αὐτῷ τοὺς Ἕλληνας· καταφρονήσας, ὅτι ἐν τῇ ἔμπροσθεν προσβολῇ ὀλίγους ἔχων, ἔπαθε μὲν οὐδέν, πολλὰ δὲ κακὰ ἐνόμισε ποιῆσαι.

β'. Ἐπεὶ δὲ οἱ Ἕλληνες διαβεβηκότες ἀπεῖχον τῆς χαράδρας ὅσον ὀκτὼ σταδίους, διέβαινε καὶ ὁ Μιθραδάτης, ἔχων τὴν δύναμιν. παρήγγελτο δὲ, τῶν τε πελταστῶν ὡς ἑκάστοις διώ-

CAP. IV.

Quum autem hoc die, quo subsiiterant, loco mansissent; postridie mane, quum maturius aliquanto surrexissent, profecti sunt. Erat enim vallis quaedam eis transeunda, quam dum transirent, ne hostes ipsos adorirentur, metuebant. Quum iam transiissent, offert illis in conspectum se rursus Mithradates cum CIↃ equitibus, sagittariis et funditoribus IIIICIↃ. Tot enim a Tissapherne petierat et impetrarat: quippe qui pollicitus fuerat, se, si tantas sibi copias daret, in eius potestatem Graecos traditurum. Etenim iam ipsi contemtui erant, quod priore incursu, paucis instructus, nihil detrimenti accepisset, ac graviter se laesisse nos arbitraretur.

2. Quum ergo Graeci, transita valle, stadia circiter IIX ab ea distarent; etiam Mithradates suis cum copiis transit. Erat autem praeceptum nostris, quinam persequi hostem cetrati deberent, quique gravis armaturae

διώκειν, καὶ τῶν ὁπλιτῶν, καὶ τοῖς ἱππεῦσιν εἴρητο θαρρεῖσι διώκειν, ὡς ἐφεψομένης ἱκανῆς δυνάμεως.

γ'. Επεὶ δὲ ὁ Μιθραδάτης κατειλήφει, καὶ ἤδη σφενδόναι καὶ τοξεύματα ἐξικνοῦντο, ἐσήμηνε τοῖς Ελλησι τῇ σάλπιγγι, καὶ εὐθὺς ἔθεον ὁμόσε οἷς εἴρητο, καὶ οἱ ἱππεῖς ἤλαυνον. οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἔφευγον ἐπὶ τὴν χαράδραν. ἐν ταύτῃ τῇ διώξει τοῖς βαρβάροις τῶν τε πεζῶν ἀπέθανον πολλοὶ, καὶ τῶν ἱππέων ἐν τῇ χαράδρᾳ ζωοὶ ἐλήφθησαν ὡς ὀκτωκαίδεκα. τοὺς δ' ἀποθανόντας αὐτοκέλευστοι οἱ Ελληνες ᾐκίσαντο, ὡς ὅτι φοβερώτερον τοῖς πολεμίοις εἴη ὁρᾶν.

δ'. Καὶ οἱ μὲν πολέμιοι οὕτω πράξαντες ἀπῆλθον, οἱ δ' Ελληνες ἀσφαλῶς πορευόμενοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας, ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν. ἐνταῦθα πόλις ἦν ἐρήμη, μεγάλη, ὄνομα δ' αὐτῇ ἦν Λάρισσα· ᾤκουν δ' αὐτὴν τοπαλαιὸν Μῆδοι. τοῦ δὲ τείχους ἦν αὐτῆς τὸ εὖρος πέντε καὶ εἴκοσι πόδες, ὕψος δ'

milites; et mandatum equitibus, vt fidenter in eos proueherentur: quippe sequuturas satis magnas copias.

3. Iam Mithradates Graecos assecutus erat, ac fundae cum telis ad hostem pertingebant, quum signum Graecis tuba datum est: itaque mox in hostem illi cursu feruntur, quibus hoc mandatum erat, equitibus etiam in aduersos se fundentibus. Illi vero impetum haud sustinebant, sed ad vallem se recipiebant fuga. Multos hac in persecutione barbari pedites amiserunt, equites in valle viui capti sunt ad XIIX. Caesos Graeci, neminis iussu, sed sponte sua, foede lacerarunt; vt maiori cum terrore ab hostibus spectarentur.

4. Atque hostes, hoc modo re gesta, discedebant. Graeci, quod reliquum diei erat, secure pergendo quum confecissent, ad Tigrim amnem perueniunt. Eo loco deserta quaedam vrbs erat ampla, cuius nomen Larissa. Habitauerant eam priscis temporibus Medi. Murus habebat XXV pedum latitudinem,

δ' ἑκατόν. τὸ δὲ κύκλῳ ἡ περίοδος δύο παρασάγγαι· ὠκοδόμητο δὲ πλίνθοις κεραμίαις· κρηπὶς δὲ ὑπῆν λιθίνη τὸ ὕψος εἴκοσι ποδῶν.

ε. Ταύτην βασιλεὺς ὁ Περσῶν, ὅτε παρὰ Μήδων ἐλάμβανον τὴν ἀρχὴν Πέρσαι, πολιορκῶν, ἐδενὶ τρόπῳ ἐδύνατο ἑλεῖν. ἥλιος δὲ νεφέλην προκαλύψας * ἠφάνισε, μέχρις οἱ ἄνθρωποι ἐξέλιπον, καὶ ἅτως ἑάλω. παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν ἦν πυραμὶς λιθίνη, τὸ μὲν εὖρος ἑνὸς πλέθρου, τὸ δὲ ὕψος δύο πλέθρων. ἐπὶ ταύτης πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἦσαν ἐκ τῶν πλησίον κωμῶν ἀποπεφευγότες.

ς'. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας ἑξ, πρὸς τεῖχος ἔρημον, μέγα, πρὸς τῇ πόλει κείμενον· ἔνομα δ' ἦν τῇ πόλει Μέσπιλα. Μῆδοι αὐτὴν ποτε ᾤκισαν. ἦν δὲ ἡ μὲν κρηπὶς λιθοξεστῷ κογχυλιάτῃ, τὸ εὖρος πεντήκοντα ποδῶν, καὶ τὸ ὕψος πεντήκοντα. ἐπὶ δὲ ταύτῃ ἐπῳκοδόμητο πλίνθινον τεῖχος, τὸ μὲν εὖρος πεντήκοντα ποδῶν, τὸ δὲ ὕψος ἑκατόν. τὸ δὲ κύκλῳ περίοδος ἓξ παρα-

latitudinem, altitudinem c. Ambitus ad parasangas duas se explicabat. Laterculis fictilibus exstructus erat, et fundamentum suberat lapideum, xx pedum altitudine.

5. Hanc Persarum Rex, quo tempore Medis imperium Persae eripiebant, obsessam capere nullo modo poterat. Sol vero nube obtectus non apparuit, donec homines defecissent; atque ita capta fuit. Propter vrbem ipsam pyramis erat lapidea, quae vnius plethri latitudinem habebat, altitudinem duorum. In hac complures erant barbari, qui eo de vicinis pagis confugerant.

6. Inde castris vnis, parasangas VI, progressi ad castellum quoddam magnum, idque desertum, perueniunt, situm propter vrbem, cui nomen erat Mespila, quondam a Medis habitata. Huius crepido de polito lapide conchyliato erat, latitudine L pedum, totidemque pedum altitudine. Supra hanc murus lateribus extructus erat, cuius habebat latitudo pedes L, altitudo c. Ambitus erat para-

* Al. ἥλιον δὲ νεφέλη προκαλύψασα etc.

παρασάγγαι. ἐνταῦθα ἐλέγετο Μηδία γυνὴ βασιλέως φυγεῖν, ὅτε ἀπώλλυσαν * τὴν ἀρχὴν ὑπὸ Περσῶν Μῆδοι, ταύτην δὲ τὴν πόλιν πολιορκῶν ὁ Περσῶν βασιλεὺς, ȣ̓κ ἐδύνατο ȣ̓̓τε χρόνῳ ἑλεῖν, ȣ̓̓τε βίᾳ. Ζεὺς δὲ ἐμβροντήτȣς ποιεῖ τȣ̀ς ἐνοικȣ̃ντας, καὶ ȣ̓̓τως ἑάλω.

ζ'. Εντεῦθεν δ' ἐπορεύοντο ϛαθμὸν ἕνα, παρασάγγας τέτταρας. εἰς τȣ̃τον δὲ τὸν ϛαθμὸν Τισσαφέρνης ἐπεφάνη, ȣ̓ς ** τε αὐτὸς ἦλθεν ἱππέας ἔχων, καὶ τὴν Ορόντȣ δύναμιν, τȣ̃ τὴν βασιλέως θυγατέρα ἔχοντος, καὶ ȣ̓̀ς Κῦρος ἔχων ἀνέβη βαρβάρȣς, καὶ ȣ̓̀ς ὁ βασιλέως ἀδελφὸς ἔχων βασιλεῖ ἐβοήθει, καὶ πρὸς τȣ́τοις, ὅσȣς βασιλεὺς ἔδωκεν αὐτῷ· ὥϛε τὸ ϛράτευμα πάμπολυ ἐφάνη. ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἐγένετο, τὰς μὲν τῶν τάξεων εἶχεν ὄπισθεν καταϛήσας, τὰς δὲ εἰς τὰ πλάγια παραγαγὼν, ἐμβάλλειν μὲν ȣ̓κ ἐτόλμησεν, ȣ̓δ' ἐβȣ́λετο διακινδυνεύειν· σφενδονᾷν δὲ παρήγγελε καὶ τοξεύειν.

η'. Επεὶ δὲ διαταχθέντες οἱ Ρόδιοι ἐσφενδόνησαν, καὶ

ſangarum VI.] Huc ferebatur Media regis vxor fugiſſe, quo tempore Medis ademtum fuit a Perſis imperium. Vrbem ipſam Perſarum Rex quum obſideret, neque temporis diuturnitate, neque vi capere poterat. Tandem Iupiter habitatores eius attonitos reddidit: atque ita capta eſt.

7. Inde paraſangas IV vnis caſtris abſoluerunt. Ad ea caſtra Tiſſaphernes eis ſe obtulit, cum equeſtribus copiis ſuis, et Orontae exercitu: cum quo regis erat nupta filia: itidemque cum barbaris, quos ſecum Cyrus in Aſiam ſuperiorem duxerat, et cum quibus regis frater, opem fratri laturus, venerat; ac praeter hos cum iis etiam, quoſcunque Rex ei dederat, vt ingens adeo videretur eſſe exercitus. Quum propius acceſſiſſet, nonnullos ſuorum globos a tergo conſtituebat: nonnullos ad latera transferebat: neque tamen adoriri Graecos audebat, quod periculo ſe nollet exponere: tantum fundis ſuos, et ſagittis vti iubebat.

8. Poſteaquam Rhodii, hinc inde diſpoſiti, fundis vti coeperunt,

* Al. ἀπώλεσαν.

** Al. οἷς, quod eſt pro σὺν οἷς.

καὶ οἱ Σκυθοτοξόται ἐτόξευσαν, καὶ ὀδεὶς ἡμάρτανεν ἀνδρὸς, (ὀδὲ γὰρ, εἰ πάνυ πρὸθυμεῖτο, ῥᾴδιον ἦν) καὶ ὁ Τισσαφέρνης μάλα ταχέως ἔξω βελῶν ἀπεχώρει, καὶ ἄλλαι τάξεις ἀπεχώρησαν· καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας οἱ μὲν ἐπορεύοντο, οἱ δ' εἵποντο, καὶ ὀκέτι ἐπέκειντο οἱ βάρβαροι τῇ τότε ἀκροβολίσει. μακρότερον γὰρ οἵ τε Ῥόδιοι τῶν Περσῶν ἐσφενδόνων, καὶ τῶν πλείστων τοξοτῶν.

θ'. Μεγάλα δὲ καὶ τὰ τόξα τὰ Περσικά ἐστιν· ὥστε χρήσιμα ἦν, ὁπόσα ἁλίσκοιτο τῶν τοξευμάτων τοῖς Κρησὶ, καὶ διετέλουν χρώμενοι τοῖς τῶν πολεμίων τοξεύμασι, καὶ ἐμελέτων τοξεύειν ἄνω ἱέντες μακράν. εὑρίσκετο δὲ καὶ νεῦρα πολλὰ ἐν ταῖς κώμαις, καὶ μόλυβδος. ὥστε χρῆσθαι εἰς τὰς σφενδόνας.

ι. Καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ἐπεὶ κατεσκατοπεδεύοντο οἱ Ἕλληνες κώμαις ἐπιτυχόντες, ἀπῆλθον οἱ βάρβαροι, μεῖον ἔχοντες ἐν τῇ τότε ἀκροβολίσει. τὴν δὲ ἐπιοῦσαν ἡμέ-

runt, et ſagittarii Scythas imitantes, ſagittas eiaculari, quorum nemo ab hoſte aberrabat (vti fane id facile fieri non poterat, etiamſi quis etiam magnopere cuperet) Tiſſapherneſ celerrime ſe extra iactum telorum, item et caeteris eius globis facientibus, recepit: quodque diei reliquum erat, illi progrediebantur, ſequebantur hi; nec ſemel tunc coepta velitatione barbari amplius eis incumbebant. Nam Rhodii longius, quam Perſae ac plurimi illi ſagittarii, tela mittebant.

9. Sunt et Perſici arcus ingentes. Itaque ſi quae ſagittae hoſtium interciperentur, eae Cretenſibus etiam vſui erant; qui nunquam non ſagittis hoſtium vtebantur, easque ſurſum excutiendo, longum ad intervallum eiaculari diſcebant. Praeterea permulti nerui, et plumbi copia in vicis reperiebantur, quae vſui ad fundas erant.

10. Atque hoc die Graeci, quum in vicos delati, caſtra in eis locaſſent; barbari diſcedebant, ea velitatione ſuperati. Poſtridie Graeci eodem loco ſtru-

ἡμέραν ἔμειναν οἱ Ἕλληνες, καὶ ἐπεσιτίσαντο. ἦν γὰρ πολὺς σῖτος ἐν ταῖς κώμαις. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο διὰ τὸ πεδίον, καὶ Τισσαφέρνης εἵπετο ἀκροβολιζόμενος.

ιά. Ἐνθα δὴ οἱ Ἕλληνες ἔγνωσαν, ὅτι πλαίσιον ἰσόπλευρον πονηρὰ τάξις εἴη πολεμίων ἑπομένων. ἀνάγκη γάρ ἐστιν, ἢν μὲν συγκύπτῃ τὰ κέρατα τῷ πλαισίῳ, ἢ ὁδῷ στενοτέρᾳ ὕσῃ, ἢ ὄρεων ἀναγκαζόντων, ἢ γεφύρᾳ, ἐκθλίβεσθαι τοὺς ὁπλίτας, καὶ πορεύεσθαι πονήρως, ἅμα μὲν πιεζομένους, ἅμα δὲ καὶ ταραττομένους· ὥστε δυσχερὲς εἶναι ἀνάγκη, ἀτάκτους ὄντας.

ιβ. Ὅταν δ' αὖ διασχῇ τὰ κέρατα, ἀνάγκη διασπᾶσθαι τοὺς τότε ἐκθλιβομένους, καὶ κενὸν γίγνεσθαι τὸ μέσον τῶν κεράτων, καὶ ἀθυμεῖν τοὺς ταῦτα πάσχοντας, τῶν πολεμίων ἑπομένων. καὶ ὁπότε δέοι γεφύραν διαβαίνειν, ἢ ἄλλη τινὰ διάβασιν, ἐσπευδεν ἕκαστος, βουλόμενος φθάσαι

mentationis cauſſa commorabantur, quod illis in vicis magna eſſet frumenti copia. Atque ita poſtridie per planitiem faciebant iter, ſubſequente ipſos Tiſſapherne, ac velitationibus laceſſente.

11. Ibi tum animaduerſum a Graecis eſt, agmen quadratum aequalium laterum non ſatis eſſe commodam aciem, ſi hoſtes pone ſequantur. Neceſſe eſt enim, vt, ſi quadrati latera coierint, quum vel anguſta via eſt, vel montes ita facere cogunt, vel pontes, grauis armaturae milites loco ſuo excludantur, aegreque procedant, quum partim premantur, partim perturbentur. Quo fit, vt, ordinibus turbatis, neceſſario nullus eorum ſit vſus.

12. Vbi vero cornua rurſus explicantur, diuelli eos neceſſe eſt, qui ante in arctum redacti, loco ſuo excludebantur; adeoque medium inter cornua ſpatium vacuum eſſe, moleſtiaque milites affici, quibus hoc accidat, hoſte ſequente. Quod ſi pons tranſeundus eſſet, aut alia quaepiam via difficilis; vnusquiſque properabat, et caeteros primus anteuertere conabatur.

φθάσαι πρῶτος· καὶ εὐεπίθετον ἦν ἐνταῦθα τοῖς πολεμίοις.

ιγ'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔγνωσαν οἱ στρατηγοὶ, ἐποιήσαντο ἐξ λόχους ἀνὰ ἑκατὸν ἄνδρας, καὶ λοχαγοὺς ἐπέστησαν, καὶ ἄλλους πεντηκοντῆρας, καὶ ἄλλους ἐνωμοτάρχας. οἱ δὲ πορευόμενοι οἱ λοχαγοὶ, ὁπότε μὲν συγκύπτοι τὰ κέρατα, ὑπέμενον ὕστεροι, ὥστε μὴ ἐνοχλεῖν τοῖς κέρασι. τότε παρῆγον ἔξωθεν τῶν κεράτων.

ιδ'. Ὁπότε δὲ διάσχοιεν αἱ πλευραὶ τὸ πλαισίῳ, τὸ μέσον ἀνεξεπίμπλασαν, εἰ μὲν στενότερον εἴη τὸ διέχον, κατὰ λόχους· εἰ δὲ πλατύτερον, κατὰ πεντηκοστῦς. εἰ δὲ πάνυ πλατύ, κατ' ἐνωμοτίας· ὥστε ἀεὶ ἔκπλεων εἶναι τὸ μέσον. εἰ δὲ καὶ διαβαίνειν τινὰ δέοι διάβασιν ἢ γέφυραν, ἐπεκάττοντο, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει οἱ λοχαγοὶ διέβαινον. καὶ εἴ πῃ δέοι τι τῆς φάλαγγος, ἐπιπαρῆσαν ἅτοι. τότῳ τῷ τρόπῳ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας.

ιε. Ἡνίκα δὲ τὸν πέμπτον ἐπορεύοντο σταθμὸν, εἶ-

δον

batur. Quo fiebat, vt tum quoque facilius inuadi ab hostibus possent.

13. Haec quum duces animaduertissent, cohortes sex instituebant, quarum singulae milites centum haberent, eisque ductores praeficiebant: et alios quinquagenûm praefectos, et manipularios duces. Hi cohortium praefecti quum progrediebantur, si quidem coirent cornua, postremi subsistiebant, vt nequid cornibus molestiae crearetur. Itaque etiam extra cornua ducebant.

14. Sin quadrati agminis latera laxarentur, complebant medium, et quidem per cohortes, si arctius esset id, quod laxatum erat: sin latius, per quinquagenos: sin latissimum, per manipulos; vt semper id, quod in medio loco contineretur, confertum esset. Quo fiebat, vt, si quis locus vel pons transeundus esset, non perturbarentur: sed vicissim singuli cohortium ductores transirent: itemque si phalange opus esset, aderant. Hac ratione ad quarta castra progressi sunt.

15. Ad quinta quum pergerent,

δον βασίλειόν τι, καὶ περὶ αὐτὸ κώμας πολλὰς τήν τε ὁδὸν πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο διὰ γηλόφων ὑψηλῶν γιγνομένην, οἱ καθῆκον ἀπὸ τοῦ ὄρους, ὑφ' ᾧ ἦν κώμη· καὶ εἶδον μὲν τοὺς γηλόφους ἄσμενοι οἱ Ἕλληνες, ὡς εἰκὸς τῶν πολεμίων ὄντων ἱππέων. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκ τοῦ πεδίου ἀνέβησαν ἐπὶ τὸν πρῶτον γήλοφον, κατέβαινον ὡς ἐπὶ τὸν ἕτερον ἀναβαῖεν.

ις'. Ἐνταῦθα παραγίνονται οἱ βάρβαροι, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ ἐπὶ τὸ πρανὲς ἐβαλλον, ἐσφενδόνων, ἐτόξευον ὑπὸ μαστίγων, καὶ πολλοὺς κατετίτρωσκον, καὶ ἐκράτησαν τῶν Ἑλλήνων γυμνητῶν, καὶ κατέκλεισαν αὐτοὺς εἴσω τῶν ὅπλων· ὥστε παντάπασι ταύτην τὴν ἡμέραν ἄχρηστοι ἦσαν, ἐν τῷ ὄχλῳ ὄντες, καὶ οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ τοξόται.

ιζ'. Ἐπεὶ δὲ πιεζόμενοι οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν διώκειν, σχολῇ μὲν ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀφικνοῦνται, ὁπλῖται ὄντες· οἱ δὲ πολέμιοι ταχὺ ἀνεπήδων. πάλιν δὲ,

rent, regiam quandam conſpexerunt, et circum eam multos vicos: via, quae tendebat ad hunc locum, per editos colles ducente, qui colles a monte, ſub quo vicus erat, oriebantur. Eos colles Graeci lubentes videbant, vt conſentaneum erat, qui hoſtes haberent equites: ſed tamen, quum in itinere de planitie primum in collem aſcendiſſent, rurſum deſcendebant, vt in alterum aſcenderent.

16. Tum vero barbari adeſſe, deque ſuperiore loco deorſum iacere, fundas torquere, ſagittas mittere, verberibus ad hoc compulſi. Quare multi vulnerabantur, ac Graeci, qui expediti erant, diſcedebant inferiores, intra grauis armaturae militum ordines concluſi. Adeoque nulli eo die vſui erant funditores et ſagittarii Graeci, quum intra militum ſe turbam abderent.

17. Ita quum vrgerentur Graeci, ac propterea hoſtes perſequi niterentur; tarde in cliuum perueniebant, vt qui graui etiam armatura onerarentur, hoſte interim retrorſum celeriter reſiliente. Idem

iplis

δὲ, ὁπότε ἀπίοιεν πρὸς τὸ ἄλλο στράτευμα, ταυτὰ ἐπασχον· καὶ ἐπὶ τῷ δευτέρῳ γηλόφῳ ταυτὰ ἐγίγνετο· ὥστε ἀπὸ τοῦ τρίτου γηλόφου ἔδοξεν αὐτοῖς μὴ κινεῖν τοὺς στρατιώτας· πλὴν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τὸ πλαισιὸν ἀνήγαγον πελτασὰς πρὸς τὸ ὄρος.

ιή. Ἐπεὶ δ' ἔτοι ἐγένοντο ὑπὲρ τῶν ἑπομένων πολεμίων, ἐκέτι ἐπετίθεντο οἱ πολέμιοι τοῖς καταβαίνουσι, δεδοικότες μὴ ἀποτμηθείησαν· ἀμφοτέρωθεν αὐτῶν γένοιντο οἱ πολέμιοι. ἔτω τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας πορευόμενοι, οἱ μὲν τῇ ὁδῷ κατὰ τοὺς γηλόφους, οἱ δὲ κατὰ τὸ ὄρος ἐπιπαριόντες, ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας, καὶ ἰατροὶ κατέστησαν ἐκτώ. πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ τετρωμένοι.

ιθ'. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ τῶν τετρωμένων ἕνεκα, καὶ ἅμα ἐπιτήδεια πολλὰ εἶχον, ἀλευρα, οἶνον, κριθὰς ἵπποις συμβεβλημένας πολλάς. ταῦτα δὲ συνηγμένα ἦν τῷ σατραπεύοντι τῆς χώρας. τετάρτῃ δ' ἡμέρᾳ καταβαίνουσιν εἰς τὸ πεδίον.

κ'. Ἐπεὶ

ipsis accidebat, quum ad aliud agmen hostium tendebant. Quumque hoc etiam altero in colle ipsis vsuueniret, visum est de cliuo tertio milites mouendos non esse: tantum a latere dextro quadrati agminis cetratos in montem ducebant.

18. Illi quum supra hostes euasissent, qui a tergo ipsos sequebantur: non iam amplius ii descendentes inuadebant. Metuebant enim, ne a suis abscisi, vtraque parte hostes haberent. Ita tum id, quod diei reliquum erat, in itinere quum consumpsissent; aliis via, quae per colles ducebat, aliis per montem proficiscentibus, ad vicos perueniunt. Heic medicos octo constituunt, quod permulti vulnerati essent.

19. Ibidem triduum sunt commorati, partim vulneratorum caussa, partim quia commeatus magna erat his locis copia, farinae, vini, hordei, quod equis congesium fuerat. Nam haec vniuersa in vsum eius, qui regionis erat satrapa, fuerant comportata. Die quarto in campum descendunt.

20. Quum-

κ΄. Ἐπεὶ δὲ κατέλαβεν αὐτὸς Τισσαφέρνης σὺν τῇ δυνάμει, ἐδίδαξε τοὺς Ἕλληνας τῇ ἀνάγκῃ κατασκηνῆσαι ἓν πρῶτον εἶδον κώμην, καὶ μὴ προελθεῖν ἔτι μαχουμένους. πολλοὶ γὰρ ἦσαν ἀπόμαχοι, τετρωμένοι, καὶ οἱ ἐκείνους φέροντες, καὶ οἱ τῶν φερόντων τὰ ὅπλα δεξάμενοι. ἐπεὶ δὲ κατεσκήνησαν, καὶ ἐπεχείρησαν αὐτοῖς ἀκροβολίζεσθαι οἱ βάρβαροι πρὸς τὴν κώμην προσιόντες, πολὺ περιῆσαν οἱ Ἕλληνες. πολὺ γὰρ διέφερεν ἐκ τῆς χώρας ὁρμωμένους ἀλεξασθαι, εἰ προελθόντας ἐπιοῦσι τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι.

κά. Ἡνίκα δ' ἦν ἤδη δείλη, ὥρα ἦν ἀπιέναι τοῖς πολεμίοις. ὅποτε γὰρ μεῖον ἀπέχρατο πεδεύοντο οἱ βάρβαροι τὸ Ἑλληνικὸν ἐχόμενα σταδίων, φοβούμενοι μὴ τις νυκτὸς ἐπιθοῖντο αὐτοῖς. πονηρὸν γὰρ νυκτὸς ἔστι στρατεύμα Περσικόν. οὔτε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς δέδενται, καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ πεποδισμένοι εἰσὶ, τοῦ μὴ φεύγειν ἕνεκα, εἰ λυθείησαν. ἐάν τε τὶς θόρυβος γίγνηται, δεῖ ἐπισάξαι τὸν

20. Quumque Tiſſaphernes, ſuis cum copiis, eos aſſecutus eſſet, docuit ipſos, vt neceſſario caſtra collocarent in primo quoque vico, qui ſe offerret, neque inter eundum proeliarentur. Permulti enim ad pugnam, propter vulnera, inutiles erant; itidemque illi, qui vulneratos geſtabant; ac rurſum, qui horum geſtabant arma. Quum iam caſtra metati eſſent, ac barbari ad velitationes eos laceſſerent, ad ipſum vſque vicum delati, longe ſuperiores erant Graeci. Nam multo praeſtabat, facto ex vico impetu hoſtem reprimere; quam inter proficiſcendum aduerſus eos irruentes dimicare.

21. Quum adueſperaſceret, abeundi hoſtibus viſum eſt eſſe tempus. Non enim vnquam barbari intra LX ſtadia a Graecis caſtra metabantur. Etenim metuebant, ne Graeci noctu ipſos inuaderent. Sunt certe Perſarum caſtra noctu perincommoda. Nam et equi ipſorum alligantur, ac plerumque pediciſ conſtricti tenentur, ne, ſi ſoluti ſint, aufugiant. Quod ſi quis tumultus incidat, neceſſe eſt hominem

τὸν ἵππον Πέρσῃ ἀνδρὶ, καὶ χαλινῶσαι δεῖ, καὶ θωρακίσθεντα ἀναβῆναι ἐπὶ τὸν ἵππον. ταῦτα δὲ πάντα χαλεπὸν νυκτὸς, ἅτε καὶ θορύβου ὄντος, ποιεῖν. τούτου ἕνεκα πόῤῥω ἀπεσκήνουν τῶν Ελλήνων.

κβ'. Επεὶ δὲ ἐγίγνωσκον αὐτοὺς οἱ Ελληνες βουλομένους ἀπιέναι καὶ διαγγελλομένους, ἐκήρυξε τοῖς Ελλησι παρασκευάζεσθαι, ἀκουόντων τῶν πολεμίων. καὶ χρόνον μέν τινα ἐπέσχον τῆς πορείας οἱ βάρβαροι· ἐπειδὴ δὲ ὀψὲ ἐγίγνετο ἀπῄεσαν. οὐ γὰρ ἐδόκει λυσιτελεῖν αὐτοῖς νυκτὸς πορεύεσθαι, καὶ κατάγεσθαι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

κγ'. Επειδὴ δὲ σαφῶς ἀπιόντας ἤδη ἑώρων οἱ Ελληνες, ἐπορεύοντο καὶ αὐτοὶ ἀναζεύξαντες, καὶ διῆλθον ὅσον ἑξήκοντα σταδίους· καὶ γίγνεται τοσοῦτον μεταξὺ τῶν στρατευμάτων, ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ οὐκ ἐφάνησαν οἱ πολεμιοι, οὐδὲ τῇ τρίτῃ· τῇ δὲ τετάρτῃ, νυκτὸς προσελθόντες *, καταλαμβάνουσι χωρίον ὑπερδέξιον οἱ βάρβαροι, ᾗ ἔμελλον οἱ Ελλη-

νες

mini Persico equus insternatur, necesse est fraenetur, atque vbi iam quis lorica se munierit, equum conscendat necesse est. Ea vero vniuersa noctu difficulter fiunt, quo tempore tumultus esse solent. Haec erat caussa, quamobrem longe a Graecis castra sua remouerent.

22. Quum autem Graeci animaduerterent, velle ipsos discedere, idque denuntiari: per praecones suis indicabant, vt quisque se pararet, idque sic, vt audiri ab hostibus posset. Itaque barbari aliquamdiu ab itinere faciundo se cohibebant, verum nocte iam imminente abierunt. Non enim conducere sibi putabant, vt noctu profecti in castra reuerterentur.

23. Quum eos Graeci iam certo discedere viderent, etiam ipsi castris motis pergebant, et ad LX stadia progrediebantur. Quo factum est, vt tanto ex interuallo castra distarent, vt neque die altero, neque tertio hostes vsquam apparerent. Quarto tandem barbari, quum noctu eos anteuertissent, locum altitudine sua peropportunum occupant, qua Graeci transituri

* Al. προελθόντες.

νες παριέναι, ἀκροωνυχίαν ὄρους, ὑφ' ἣν ἡ κατάβασις ἦν εἰς τὸ πεδίον.

κδ'. Ἐπειδὴ δὲ ἑώρα Χειρίσοφος προκατειλημμένην τὴν ἀκροωνυχίαν, καλεῖ Ξενοφῶντα ἀπὸ τῆς ἀρᾶς· καὶ κελεύει λαβόντα τοὺς πελταστὰς παραγενέσθαι εἰς τὸ πρόσθεν. ὁ δὲ Ξενοφῶν τοὺς μὲν πελταστὰς οὐκ ἦγεν. (ἐπιφαινόμενον γὰρ ἑώρα Τισσαφέρνην, καὶ τὸ στράτευμα πᾶν) αὐτὸς δὲ προσελάσας ἠρώτα, τί καλεῖς; ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· ἔξεστιν ὁρᾶν. προκατείληπται γὰρ ἡμῖν ὁ ὑπὲρ τῆς καταβάσεως λόφος, καὶ οὐκ ἐστι παρελθεῖν, εἰ μὴ τούτους ἀποκόψομεν. ἀλλὰ τί οὐκ ἦγες τοὺς πελταστάς; ὁ δὲ λέγει, ὅτι οὐκ ἐδόκει αὐτῷ ἔρημα καταλιπεῖν τὰ ὄπισθεν ἐπιφαινομένων τῶν πολεμίων. ἀλλὰ μὴν ὥρα γ', ἔφη, βουλεύεσθαι, πῶς τις τοὺς ἄνδρας ἀπελᾷ τοῦ λόφου.

κε. Ἐνταῦθα Ξενοφῶν ὁρᾷ τοῦ ὄρους τὴν κορυφὴν ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ στρατεύματος οὖσαν, καὶ ἀπὸ ταύτης ἐφοδον ἐπὶ τὸν λόφον, ἔνθα ἦσαν οἱ πολέμιοι. καὶ λέγει· κρά-

transituri erant; nimirum montis iugum, sub quo descensus ad planitiem patebat.

24. Cherisophus vbi vidisset iugum montis eos antecepisse, Xenophontem ab agmine extremo arcessit, eumque cum cetratis ad primam aciem adesse iussit. Verum Xenophon cetratos non duxit, quod Tissaphernem cum copiis ostendere se videret: sed ipse aduectus equo ad Cherisophum, Quamobrem me arcessis? inquit. Id vero tibi vel videre licet, ait. Nam occupatus est collis ille, qui viae imminet, qua descendendum erit: neque transire nobis licebit, si non hos vi deiiciemus. Tu vero cur cetratos non adduxisti? Quod, inquit, visum non fuisset relinquere posterius agmen desertum, quum hostes se ostenderent. Sed enim tempus est consultandi, quo pacto quis eos de colle deiiciat.

25. Ibi tum Xenophon videt montis verticem copiis suis imminere, atque ab hoc ad collem illum, in quo erant hostes, aditum quendam esse. Itaque mox: Optimum

κράτιστον, ὦ Χειρίσοφε, ἡμῖν ἡσθαι ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἄκρον. ἐὰν γὰρ τοῦτο λάβωμεν, οὐ δυνήσονται μένειν ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ. ἀλλ', εἰ βάλει, μένε ἐπὶ τῷ στρατεύματι· ἐγὼ δὲ ἐθέλω πορεύεσθαι. εἰ δὲ χρήζεις, πορεύου ἐπὶ τὸ ὄρος· ἐγὼ δὲ μενῶ αὐτοῦ. ἀλλὰ δίδωμί σοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ὁπότερον βάλει, ἑλέσθαι.

κς'. Εἰπὼν ὁ Ξενοφῶν, ὅτι νεώτερός ἐστιν, αἱρεῖται πορεύεσθαι· κελεύει δὲ οἱ συμπέμψαι ἀπὸ τοῦ στόματος ἄνδρας· μακρὰν γὰρ ἦν ἀπὸ τῆς ἀραγίας * λαβεῖν. καὶ ὁ Χειρίσοφος συμπέμπει τοὺς ἀπὸ τοῦ στόματος πελταστάς. ἔλαβε δὲ τοὺς κατὰ μέσον τοῦ πλαισίου. συνέπεσθαι δ' ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ τοὺς τριακοσίους ὁ Χειρίσοφος, οὓς αὐτὸς εἶχε τῶν ἐπιλέκτων ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ πλαισίου.

κζ'. Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο ὡς ἐδύναντο τάχιστα. οἱ δ' ἐπὶ τοῦ λόφου πολέμιοι ὡς ἐνόησαν αὐτῶν τὴν πορείαν ἐπὶ τὸ ἄκρον, εὐθὺς καὶ αὐτοὶ ὥρμησαν ἀμιλ-

Optimum fuerit, inquit, Cherisophe, quamprimum nos ad illud cacumen tendere. Nam illo occupato, viae non poterunt imminere amplius. Tu, si ita videtur, ad exercitum maneto: equidem eo tendere cogito. Sin hoc mauis, tu in montem pergito, atque ego heic subsistam. Equidem tibi, ait Cherisophus, optionem do, vtrum velis, eligendi.

26. Xenophon quum se minorem natu diceret, proficiscendi munus sibi posceit. Milites tantum quosdam ex fronte sibi adiungi iubet. Nam longum erat, aliquos ab agmine extremo sumere. Et Cherisophus vna cum ipso cetratos, qui erant primo in agmine, misit; atque etiam sumtos de quadratae aciei medio. Praeterea iussit, vt eum illi ccc sequerentur, quos habebat ipse lectos milites in fronte quadrati agminis.

27. Inde, quam poterant celerrime, progressi sunt. Hostes, qui erant in colle, quum iter ipsorum, quod ad cacumen tenderet, animaduerterent; mox et ipsi

* Al. ἀπὸ τῆς ἀρᾶς.

ἀμιλλᾶσθαι ἐπὶ τὸ ἄκρον. καὶ ἐνταῦθα πολλὴ μὲν κραυγὴ ἦν τῶ Ἑλληνικῶ στρατεύματος, διακελευομένων τοῖς ἑαυτῶν· πολλὴ δὲ κραυγὴ τῶν ἀμφὶ Τισσαφέρνην τοῖς ἑαυτῶν διακελευομένων.

κή. Ξενοφῶν δὲ παρελαύνων ἐπὶ τὸ ἵππ, παρεκελεύετο· ἄνδρες, νῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα νομίζετε ἀμιλλᾶσθαι, νῦν πρὸς παῖδας καὶ γυναῖκας· νῦν ὀλίγον πονήσαντες χρόνον, ἀμαχεὶ τὴν λοιπὴν πορευσόμεθα. Σωτηρίδας δὲ ὁ Σικυώνιος εἶπεν· οὐκ ἐξ ἴσου, ὦ Ξενοφῶν, ἐσμέν. σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὀχῇ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω, τὴν ἀσπίδα φέρων.

κθ'. Καὶ ὃς, ἀκούσας ταῦτα, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου, ὠθεῖτο αὐτὸν ἐκ τῆς τάξεως, καὶ τὴν ἀσπίδα αἴρεσθαι κελεύων, ὡς ἐδύνατο τάχιστα ἐπορεύετο. ἐτύγχανε δὲ καὶ θώρακα ἔχων τὸν ἱππικόν, ὥστε ἐπιέζετο. καὶ τοῖς μὲν ἔμπροσθεν ὑπάγειν παρεκελεύετο, τοῖς δὲ ὄπισθεν, παριέναι, μόγις ἑπομένοις.

λ'. Οἱ

ipsi certatim eo se conferre coeperunt. Ingens tum clamor Graeci exercitus audiri, cohortantis suos: ingens eorum, qui cum Tissaphierne erant, ac suos itidem excitabant.

28. Xenophon autem obequitans, hoc modo suos exhortabatur: Nunc vobis, milites, de reditu in Graeciam, nunc de reditu ad vxores ac liberos, propositum esse certamen existimate: nunc si exiguum ad tempus laboris tolerantes fuerimus, deinceps sine proelio licebit iter facere. Heic Soteridas Sicyonius: Non aequa, inquit, nostrum est conditio, Xenophon. Nam tu equo veheris; ego scutum portans, graviter defatigor.

29. Quae quum audiisset Xenophon, ex equo desilit, et homini, loco proturbato, clupeum adimit, quamque celerrime poterat, pergit. Forte tunc etiam lorica equestri indutus erat, qua licet premeretur, nihilo tamen sequius et anteriores exhortabatur, vt procederent: et posteriores, qui vix sequebantur, vti pergerent.

30. Mili-

λ'. Οἱ δ' ἄλλοι στρατιῶται παίοντες, καὶ βάλλοντες, καὶ λιθοβολοῦντες τὸν Σωτηρίδαν, ἕως ἠνάγκασαν λαβόντα, τὴν ἀσπίδα προεύεσθαι. ὁ δὲ ἀναβὰς, ἐπὶ τοῦ ἵππου, ἕως μὲν βάσιμα ἦν, ἤλαυνεν. ἐπὶ δὲ ἄβατα ἦν, καταλιπὼν τὸν ἵππον, ἔσπευδε πεζῇ. καὶ φθάνουσιν ἐπὶ τῷ ἄκρῳ γενόμενοι τοὺς πολεμίους.

ΚΕΦ. ε'.

Ἔνθα δὴ οἱ μὲν βάρβαροι στραφέντες ἔφευγον, ἢ ἕκαστος ἐδύνατο, οἱ δὲ Ἕλληνες εἶχον τὸ ἄκρον. οἱ δὲ ἀμφὶ Τισσαφέρνην καὶ Ἀριαῖον ἀποστρεπόμενοι ἄλλην ὁδὸν ᾤχοντο· οἱ δὲ ἀμφὶ Χειρίσοφον, καταβάντες εἰς τὸ πεδίον, ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν κώμῃ μεστῇ πολλῶν ἀγαθῶν. ἦσαν δὲ καὶ ἄλλαι κῶμαι πολλαὶ, πλήρεις πολλῶν ἀγαθῶν, ἐν τούτῳ τῷ πεδίῳ, παρὰ τὸν Τίγρητα ποταμόν.

β'. Ἡνίκα δ' ἦν δείλη, ἐξαπίνης ἐπιφαίνονται οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ τῶν Ἑλλήνων κατέκψαν τινας τῶν ἐσκεδασμένων ἐν τῷ πεδίῳ καθ' ἁρπαγήν.

30. Milites caeteri Soteridam caedendo, iaciendo, conviciis proscindendo, tandem cogunt, recepto clupeo, pergere, Xenophon, equo conscenso, quam quidem diu loca haec equitationi idonea erant, eques praeibat: quum inaccessa fieri coepissent, equo relicto, pedes festinabat. Quo factum, vt citius, quam hostes, in cacumen peruenirent.

CAP. V.

Tum vero conuersi barbari, qua quisque poterat, fugiebant, Graecis verticem obtinentibus. Tissaphernis et Ariaei milites aliam ad viam se vertentes, abibant. Cherisophi copiae, quum in planitiem descendissent, quodam in vico castra locabant, qui copiis omnibus refertissimus esset. Erant et alii vici plures in planitie, secundum Tigrim fluvium sita, omni rerum vtilium genere plane referti.

2. Vesperi se hostes in planitie subito ostendunt, ac nonnullos Graecos, ad praedam per campum hinc inde sparsos, in-

γήν. καὶ γὰρ νομαὶ πολλαὶ βοσκημάτων διαβαζόμεναι εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ κατελήφθησαν.

γ'. Ἐνταῦθα Τισσαφέρνης, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, καίειν ἐπεχείρησαν τὰς κώμας. καὶ τῶν Ἑλλήνων μάλα ἠθύμησάν τινες, ἐννοούμενοι μὴ τὰ ἐπιτήδεια, εἰ καύσειεν, οὐκ ἔχοιεν ὁπόθεν λαμβάνοιεν. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Χειρίσοφον ἀπῆσαν ἐπὶ βοηθείας. ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἐπὶ κατέβη, παρελαύνων ἐπὶ τὰς τάξεις, ἡνίκα ἀπὸ τῆς βοηθείας ἀπῆσαν οἱ Ἕλληνες, ἔλεγεν·

δ'. Ὁρᾶτε, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ὑφιέντας τὴν χώραν ἤδη ἡμετέραν εἶναι· ἃ γὰρ, ὅτε ἐσπένδοντο, διεπράττοντο, μὴ κάειν τὴν βασιλέως χώραν, ἰὼν αὐτοὶ κάουσι ὡς ἀλλοτρίαν. ἀλλὰ ἐάν πω καταλίπωσί γε αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια, ὄψονται καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα πορευομένους. ἀλλ', ὦ Χειρίσοφε, ἔφη, δοκεῖ μοι βοηθεῖν ἐπὶ τοὺς κάοντας, ὡς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας. ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπεν· ἄκων ἔμοιγε δοκεῖ· ἀλλὰ

terficiunt. Nam pecorum agmina complura, translata trans fluuium, huic capta sunt.

3. Tiffaphernes cum suis vicos exurere conabatur. Quo factum vt Graeci quidam mirifice deiectis animis essent, qui cogitarent, si commeatus incenderetur, non habituros vnde alium sumerent. Et Cherisophi quidem milites, posteaquam suis opem tulissent, redibant. Xenophon vero quum defcendisset, ordines obequitans, Graecis ope lata redeuntibus, dixit:

4. Videtis, concedere nobis barbaros, regionem totam nostram esse. Nam quae a nobis impetrabant id temporis, quum foedera nobiscum sancirent, ne quis scilicet regis agrum exurendo perderet; ea nunc ipsi faciunt, quasi si ditionem alienam exurerent. Quod si alicubi commeatum vllum sibi ipsis reliquerint, videbunt nos etiam eo proficisci. Enimuero, mi Cherisophe, arbitror equidem aduersus exurentes opem ferendam esse, ac si regio haec nostra foret. Ego vero non arbitror, ait Cherisophus; sed potius nos etiam excitemus

ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἔφη, κάωμεν, καὶ ὅτῳ θᾶττον παύσονται.

β'. Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἀπῆλθον, οἱ μὲν ἄλλοι περὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν, στρατηγοὶ δὲ καὶ λοχαγοὶ συνῆλθον. καὶ ἐνταῦθα πολλὴ ἀπορία ἦν. ἐνθεν μὲν γὰρ ὄρη ἦν ὑπερύψηλα, ἔνθεν δὲ ποταμὸς τοσοῦτος τὸ βάθος, ὡς μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν πειρομένοις τῷ βάθει. ἀπορουμένοις δὲ αὐτοῖς προσελθών τις ἀνὴρ Ῥόδιος, εἶπε· ἐγὼ θέλω ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, διαβιβάσαι κατὰ τετρακισχιλίους ὁπλίτας, ἢν μοι ὧν δέομαι ὑπηρετήσητε, καὶ τάλαντόν μισθὸν πορίσητε.

γ'. Ἐρωτώμενος δὲ, ὅτου δεήσοιτο, ἀσκῶν, ἔφη, δισχιλίων δεήσομαι. πολλὰ δὲ ὁρῶ ταῦτα πρόβατα, καὶ αἶγας, καὶ βόας, καὶ ὄνους, ἃ ἀποδαρέντα καὶ φυσηθέντα, ῥᾳδίως ἂν παρέχοι τὴν διάβασιν. δεήσομαι δὲ καὶ τῶν δεσμῶν, οἷς χρῆσθε περὶ τὰ ὑποζύγια. τούτοις δ', ἔφη, ζεύξας τοὺς ἀσκούς, πρὸς ἀλλήλους ἁρμόσας ἕκαστον ἀσκὸν, λίθους ἀρ-

citemus incendia, quo fiet, vt citius ipsi desinant.

5. Ad tabernacula ventum quum esset, commeatui conquirendo reliqui intenti erant: at duces, cohortiumque praefecti, conueniebant. Erat enim magna rerum difficultas. Ex parte vna montes praeardui cernebantur, ex altera flumen tantae altitudinis, vt ne hastae quidem, quibus vadum tentaretur, quidquam extarent. Hac rerum in difficultate quum haererent, Rhodius quidam accedens: Ego vero, inquit, [illegible] ad quater mille gravis armaturae pedites volo, si mihi suppeditaueritis ea, quibus opus erit, ac pro mercede prabueritis talentum.

6. Interrogatus, quibus rebus egeret: Vtribus, ait, bis mille. Video autem hic permultas pecudes, et capras, et boues, et asinos; quibus si coria detrahantur et inflentur, facilem nobis traiectum praebebunt. Etiam vinculis iis mihi opus erit, quibus ad immenia vtimini. His vbi vtres connexuero, quolibet eorum ad alterum applicato, appensis lapidibus, iisque

ἀφεὶς ὥσπερ ἀγκύρας, εἰς τὸ ὕδωρ δὲ ἀγαγὼν, καὶ ἀμφοτέρωθεν δήσας, ἐπιβαλῶ ὕλην, καὶ γῆν ἐπιφορήσω. ὅτι μὲν οὖν οὐ καταδύσεσθε, αὐτίκα μάλα εἴσεσθε. ὁ γὰρ ἀσκὸς δύο ἄνδρας ἕξει τοῦ μὴ καταδῦναι· ὥστε δὲ μὴ ὀλισθανεῖν, ἡ ὕλη καὶ ἡ γῆ σχήσει.

ζ'. Ακούσασι ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς τὸ μὲν ἐνθύμημα χάριεν ἐδόκει εἶναι, τὸ δὲ ἔργον ἀδύνατον. ἦσαν γὰρ οἱ κωλύσοντες πέραν πολλοὶ ἱππεῖς, οἳ εὐθὺς τοῖς πρώτοις οὐδὲν ἂν ἐπέτρεπον τούτων ποιεῖν.

η'. Ενταῦθα τὴν μὲν ὑστεραίαν ἐπανεχώρουν εἰς τοὔμπαλιν ἢ πρὸς Βαβυλῶνα, εἰς τὰς ἀκαύστους κώμας, κατακαύσαντες ἔνθεν ἐξῄεσαν. ὥστε οἱ πολέμιοι οὐ προσήλαυνον, ἀλλὰ ἐθεῶντο, καὶ ὅμοιοι ἦσαν θαυμάζοντες, ὅποι ποτὲ τρέψονται οἱ Ελληνες, καὶ τί ἐν νῷ ἔχοιεν.

θ'. Ενταῦθα οἱ μὲν ἄλλοι στρατιῶται ἀμφὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ πά-

ancorarum ritu demissis, deinde deductis in aquam vtribus, et vtraque parte colligatis, virgulta imponam, et terram ingeram. Statim quidem certe intelligetis, nequaquam futurum, vt mergamini. Nam vtres singuli binos facile sustinebunt, quominus mergantur. Vt autem non vacillent, tum virgulta tum terra impedient.

7. Quod quum duces audiissent, visum est eis inuentum non inelegans esse; facinus ipsum tale, quod perfici non posset. Nam permulti equites trans flumen erant, qui ipsos essent impedituri; ac ne primis quidem concessuri, vt quidquam horum molirentur.

8. Itaque postridie retrocedebant auersa a Babylone via, non exustos ad pagos; quum eos, de quibus exierant, accendissent. Quo factum, vt hostes non adequitarent, sed Graecos spectarent, admirantibus similes, quo illi perrecturi essent, et quid haberent in animo.

9. Erant tunc milites caeteri commeatui colligendo intenti, duces vero, et cohortium praefecti,

πάλιν συνῆλθον· καὶ συναγαγόντες τὰς αἰχμαλώτους, ἤλεγχον τὴν κύκλῳ πᾶσαν χώραν τίς ἑκάστη εἴη. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι τὰ μὲν πρὸς μεσημβρίαν, τῆς ἐπὶ Βαβυλῶνα εἴη καὶ Μηδίαν, δι' ἥσπερ ἤκοιεν· ἡ δὲ πρὸς ἕω, ἐπὶ Σοὺσά τε καὶ Ἐκβάτανα φέροι, ἔνθα θερίζειν καὶ ἐαρίζειν λέγεται βασιλεύς· ἡ δὲ διαβάντι τὸν ποταμὸν πρὸς ἑσπέραν, ἐπὶ Λυδίαν, καὶ Ἰωνίαν φέροι· ἡ δὲ διὰ τῶν ὀρέων καὶ πρὸς ἄρκτον τετραμμένη, ὅτι εἰς Καρδούχους ἄγοι.

ι. Τούτους δ' ἔφασαν οἰκεῖν ἀνὰ τὰ ὄρη, καὶ πολεμικοὺς εἶναι, καὶ βασιλέως οὐκ ἀκούειν· ἀλλὰ καὶ ἐμβαλεῖν ποτὲ εἰς αὐτοὺς βασιλικὴν στρατιὰν, δώδεκα μυριάδας. τούτων δὲ δώδεκα ἀπονοσῆσαι διὰ τὴν δυσχωρίαν. ὁπότε μέντοι πρὸς τὸν σατράπην τὸν ἐν τῷ πεδίῳ σπείσαιντο, καὶ ἐπιμίγνυσθαι σφῶν τε πρὸς ἐκείνους, καὶ ἐκείνων πρὸς αὐτούς.

ια. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ στρατηγοὶ, ἐκάθισαν χωρὶς τοὺς ἑκασταχόσε φάσκοντας εἰδέναι, ὁδὸν δῆλον ποιήσαντες,

fecti, rursum conueniebant; et captiuis coactis, quaenam esset quaelibet quauis ex parte regio, percunctabantur. Aiebant illi, meridiem versus, viam Babylonem atque in Mediam ducere, qua ipsi veniissent: ad orientem Solem quae sit, Susa et Ecbatana ducere; vbi rex aestatem et ver exigere dicitur: tertiam, quae trans fluvium ad occidentem tendat, versus Lydiam et Ioniam ducere: Quae denique per montes ad septentriones vergat, ad Carduchos pertinere.

10. Hos aiebant in montibus habitare, ac bellicosos esse, neque regis imperio parere. Immo copias aliquando regias, quae centies et vicies mille hominibus constarent, eos invasisse; quorum nemo, propter summam locorum difficultatem, domum redierit. Quod si foedera inter satrapam regionis campestris et ipsos intercedant, esse libera inter vtrosque commercia.

11. Quae quum duces audiissent, seorsum collocatis, qui singuli singulos regionum tractus sibi cognitos aiebant, et plane non indica-

σαντες, ὅποι πορεύεσθαι ἔμελλον. ἐδόκει δὲ τοῖς στρατηγοῖς ἀναγκαῖον εἶναι, διὰ τῶν ὀρέων εἰς Καρδούχους ἐμβάλλειν. τούτους γὰρ διελθόντες, ἔφασαν εἰς Ἀρμενίαν ἥξειν, ἧς Ὀρόντας ἦρχε, πολλῆς καὶ εὐδαίμονος. ἐντεῦθεν δὲ εὔπορον ἔφασαν εἶναι, ὅποι τις ἐθέλει πορεύεσθαι.

ιβ'. Ἐπὶ τούτοις ἐθύσαντο, ὅπως, ὁπηνίκα δοκοίη τῆς ὥρας, τὴν πορείαν ποιοῖντο. τὴν γὰρ ὑπερβολὴν τῶν ὀρῶν ἐδεδοίκησαν μὴ καταληφθείη. καὶ παρήγγειλαν ἐπειδὴ δειπήσειαν, συνεσκευασμένους πάντας ἀναπαύεσθαι, καὶ ἕπεσθαι ἡνίκ' ἄν τις παραγγείλῃ.

ΞΕΝΟ-

runt, quo profecturi essent. Ipsi inter se necessarium esse statuebant, vt per montes in Carduchos pergerent. Nam posteaquam per illorum regionem penetrassent, peruenturos dixerant captiui in Armeniam; cui Orontas cum imperio praeesset; regioni certe amplae ac opulentae. Inde dixerant pergi, quo quis vellet, sine difficultate posse.

12. Post haec rem sacram faciunt, vt, quamprimum viderefur commodum, iter ingrederentur. Metuebant enim, ne iuga montium, per quae pergendum esset, occuparentur. Imperant etiam militibus, vt posteaquam coenassent, et omnes sua comportassent, se quieti darent; et, vbi significatum esset, sequerentur.

XENO-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐγένετο μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα μετὰ τὴν μάχην ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἃς βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες Ἕλληνες ἐσπείσαντο, καὶ ὅσα, παραβάντες τὰς σπονδὰς βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους, ἐπολεμήθη πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἑπακολουθοῦντος τῷ Περσῶν στρατεύματος, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

β'. Ἐπεὶ

XENOPHONTIS

DE CYRI EXPEDITIONE

HISTORIARVM,

LIBER QVARTVS.

CAP. I.

Quaecunque in expeditione Cyri ascendentis in Asiam, vsque ad id tempus, quo proelium commissum fuit, gesta sint; et quae a proelio, quamdiu foedera seruata sunt, inter regem et Graecos, qui cum Cyro ascenderant, inita; quae aduersus Graecos, insequente ipsos Persarum exercitu, hostiliter facta sint, posteaquam rex ac Tissaphernes foedera violassent; superioribus commentariis expositum.

β'. Επεὶ δὲ ἀφίκοντο, ἔνθα ὁ μὲν Τίγρης ποταμὸς παντάπασιν ἄπορος ἦν διὰ τὸ βάθος καὶ μέγεθος, πάροδος δ' οὐκ ἦν, ἀλλὰ τὰ Καρδούχια ὄρη ἀπότομα ὑπὲρ αὐτῆς τοῦ ποταμοῦ ἐκρέματο, ἐδόκει τοῖς στρατιώταις * διὰ τῶν ὀρέων πορευτέον εἶναι.

γ'. Ἤκουον γὰρ τῶν ἁλισκομένων, ὅτι, εἰ διέλθοιεν τὰ Καρδούχια ὄρη, ἐν τῇ Αρμενίᾳ τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, ἣν μὲν βάλωνται, διαβήσονται· ἢν δὲ μὴ βάλωνται, περιάσι. καὶ τοῦ Ευφράτου τε τὰς πηγὰς ἐλέγετο ὁ πρόσω τοῦ Τίγρητος εἶναι· καὶ ἔστιν ὃ τὸ στενόν.

δ'. Τὴν δὲ εἰς τὰς Καρδούχους ἐμβολὴν ὧδε ποιοῦνται, ἅμα μὲν λαθεῖν πειρώμενοι, ἅμα δὲ φθάσαι πρὶν τοὺς πολεμίους καταλαβεῖν τὰ ἄκρα. ἡνίκα δ' ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακήν, καὶ ἐλείπετο τῆς νυκτὸς ὅσον σκοταίους διελθεῖν τὸ πεδίον, τηνικαῦτα ἀναστάντες, ἀπὸ παραγγέλσεως πορευόμενοι ἀφίκνοῦνται ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ ὄρος.

ε. Ενθα

2. Quum autem ad Tigrim fluvium veniſſent, qua is propter altitudinem et magnitudinem tranſiri non poteſt; neque tranſitus alius eſſet, quod montes Carduchii praerupti fluvio imminerent; videbatur duobus, eſſe per hos montes iter faciundum.

3. Nam futurum audiebant, de iis quos ceperant, vt, ſi Carduchios montes peragraſſent, Tigris fluvii fontes in Armenia, ſi ita liberet, tranſirent: ſin autem, eos circumirent. Etiam Euphratis fontes non longe a Tigris fontibus abeſſe dicebatur: Nonnullis quidem in locis anguſtias eſſe.

4. Itaque in Carduchos hoc modo mouerunt, partim quod quam occultiſſime proficiſci vellent, partim quod anteuertere cacumina occupationem, priuſquam id ab hoſtibus fieret. Quum excubiae poſtremae haberentur, tantumque noctis reliquum eſſet, quantum ſufficeret, vt per tenebras planitiem peragrarent; tunc et loco ſe mouent, et vti denuntiatum fuerat, iter ingreſſi prima luce ad montem perueniunt.

5. Erat

* Al. στρατηγοῖς.

ε. Ενθα δὴ Χειρίσοφος μὲν ἡγεῖτο τῷ στρατεύματι, λαβὼν τὸ ἀμφ' αὐτὸν, καὶ τοὺς γυμνήτας πάντας· Ξενοφῶν σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξιν ὁπλίταις εἵπετο, κενὸν ἔχων γυμνῆτα. ἀδεὲς γὰρ ἐδόκει κίνδυνος εἶναι, μή τις ἄνω πορευομένων ἐκ τοῦ ὄπισθεν ἐπίσποιτο· καὶ ἐπὶ μὲν τὸ ἄκρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος, πρίν τινα αἰσθέσθαι τῶν πολεμίων· ἔπειτα δὲ ὑφηγεῖτο, ἕφειπετο δὲ ἀεὶ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ στρατεύματος, εἰς τὰς κώμας τὰς ἐν τοῖς ἄγκεσι τε καὶ μυχοῖς τῶν ὀρέων.

ς'. Ενθα δὴ οἱ μὲν Καρδοῦχοι ἐκλιπόντες τὰς οἰκίας, ἔχοντες καὶ γυναῖκας, καὶ παῖδας, ἐφευγον ἐπὶ τὰ ὄρη. τὰ δ' ἐπιτήδεια πολλὰ ἦν λαμβάνειν· ἦσαν δὲ καὶ χαλκώμασι παμπόλλοις κατεσκευασμέναι αἱ οἰκίαι, ὧν οὐδὲν ἔφερον οἱ Ελληνες, οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐδίωκον, ὑποφειδόμενοι, εἴ πως ἂν ἐθελήσειαν οἱ Καρδοῦχοι δι' αὐτῶν ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας, ἐπείπερ βασιλεῖ πολέμιοι ἦσαν. τὰ μέντοι ἐπιτήδεια, ὅτῳ τις ἐπιτυγχάνοι, ἐλάμβανον· ἀνάγκη γὰρ ἦν.

ζ'. Οἱ

5. Erat in exercitus fronte Cherisophus cum copiis suis, et omnibus expeditis militibus: Xenophon agmine postremo cum grauisarmaturae militibus, nullis autem expeditis, sequebatur. Nam nihil esse periculi videbatur, ne quis sursum tendentes a tergo sequeretur. Ac Cherisophus, prius quam quisquam hostium animaduerteret, in verticem ascendit: deinde modice praeibat ad vicos, qui in conuallibus et anfractibus montium siti erant, reliqua exercitus parte semper subsequente †.

6. Carduchi, desertis aedibus, cum vxoribus ac liberis in montes fugiunt. Magna heic erat commeatus copia, aedes ipsae vasis aheneis multis instructae, de quibus Graeci nihil auferebant, nec homines persequebantur. Parcebant enim ipsis, vt periculum facerent, an Carduchi potestatem eis facturi essent transeundi per ipsorum fines, tanquam per regionem pacatam, maxime quia regi infesti erant. Commeatum solum, quocunque quis loco poterat, sumebat; quod ita necessitas poscebat.

7. At

† Al. cum exercitus pars ea semper subsequeretur, quae verticem superarat.

ζ'. Οἱ δὲ Καρδοῦχοι ὅτε καλούντων ὑπήκουον, ὅτε ἄλλο φιλικὸν ἔδειν ἐποίουν. ὅτε δὲ οἱ τελευταῖοι τῶν Ἑλλήνων κατέβαινον εἰς τὰς κώμας ἀπὸ τοῦ ὄρους ἤδη σκοταῖοι, (διὰ γὰρ τὸ στενὴν εἶναι τὴν ὁδὸν, ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἀνάβασις αὐτοῖς ἐγένετο καὶ κατάβασις εἰς τὰς κώμας) τότε δὴ συλλεγέντες τινὲς τῶν Καρδούχων τοῖς τελευταίοις ἐπετίθεντο, καὶ ἀπέκτεινον τινὰς, καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασι κατέτρωσαν ὀλίγοι τινὲς ὄντες.

η'. Ἐξ ἀπροσδοκήτου γὰρ αὐτοῖς ἐπέπεσε τὸ Ἑλληνικόν. εἰ μέντοι τότε πλείους συνελέγησαν, ἐκινδύνευσεν ἂν διαφθαρῆναι πολλὰ τοῦ στρατεύματος. καὶ ταύτην μὲν τὴν νύκτα ἔτως ἐν ταῖς κώμαις ηὐλίσθησαν. οἱ δὲ Καρδοῦχοι κύκλῳ πυρὰ ἔκαιον ἐπὶ τῶν ὀρέων, καὶ συνεώρων ἀλλήλους.

θ'. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθοῦσι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς τῶν Ἑλλήνων ἔδοξε, τῶν τε ὑποζυγίων τὰ ἀναγκαῖα καὶ τὰ δυνατώτατα πορεύεσθαι ἔχον-

7. At Carduchi nec vocati obtemperabant, nec vllum aliud benenolentiae ſignum dabant. Quum autem Graecorum vltimi, iam tenebris obortis, de vertice montis ad vicos deſcenderent, quandoquidem ob anguſtiam viae diem totum aſcendendo, ac viciſſim ad vicos deſcendendo contriverant: tum vero collecti nonnulli ex Carduchis, vltimos invaſere, ac peremtis quibuſdam, alios lapidibus et ſagittis ſanciabant, homines alioqui numero perpauci.

8. Nam Graecorum exercitus nec-opinato caſu ipſorum ditionem ingreſſus erat. Quod ſi plures eorum collecti fuiſſent, res non caruiſſet periculo, ne magna pars exercitus interiiſſet. Atque hanc quidem noctem ita in vicos diuerterunt. Carduchi vndique in montibus ignes accendebant, ſeque mutuo aſpectabant.

9. Quum illuxiſſet, viſum eſt Graecis ducibus et cohortium praefectis, poſteaquam conueniſſent, ſic iter faciendum eſſe; vt tantum iumenta neceſſaria, et maxime ad iter conficiundum idonea ſecum ſumerent,

ἔχοντας, καταλιπόντας τὰ ἄλλα, καὶ ὁπόσα ἦν νεωστὶ αἰχμάλωτα ἀνδράποδα ἐν τῇ στρατιᾷ, πάντα ἀφεῖναι.

ι. Σχολαίαν γὰρ ἐποιοῦντο τὴν πορείαν πολλὰ ὄντα τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ αἰχμάλωτα· καὶ πολλοὶ δὴ αὐτῶν, οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες, ἀπόμαχοι ἦσαν, διπλάσιά τε τὰ ἐπιτήδεια ἔδει πορίζεσθαι καὶ φέρεσθαι, πολλῶν τῶν ἀνθρώπων ὄντων. δόξαν δὲ ταῦτα, ἐκήρυξαν ὅτῳ ποιεῖν.

ια'. Ἐπειδὴ δὲ ἀριστήσαντες ἐπορεύοντο, ὑποστάντες ἐν στενῷ οἱ στρατηγοὶ, εἴ τι εὑρίσκοιεν τῶν εἰρημένων, μὴ ἀφιέμενον, ἀφῃροῦντο. οἱ δ' ἐπίθοντο, πλὴν εἴ τις τι ἔκλεψεν, ἢ παιδὸς ἐπιθυμήσας, ἢ γυναικὸς τῶν εὐπρεπῶν. καὶ ταύτην μέν τὴν ἡμέραν ὅτως ἐπορεύθησαν, τὰ μὲν τι μαχόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἀναπαυόμενοι.

ιβ'. Εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν χειμὼν γίνεται πολὺς, ἀναγκαῖον δ' ἦν πορεύεσθαι· ἀ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπιτήδεια. καὶ ἡγεῖτο μὲν Χειρίσοφος, ὀπισθοφυλάκει δὲ Ξε-

sumerent, caetera relinquerent, dimissis etiam mancipiis in exercitu recens captis.

10. Nam multa illa iumenta et mancipia profectioni moram afferebant. Quin etiam multi, his praefecti, ad pugnandum propterea inutiles erant; quum quidem duplo quoque maior commeatus parandus esset, et portandus, pro tanta hominum turba. Quod vbi decretum fuisset, praeconis est voce denuntiatum, ita esse faciundum.

11. Posteaquam pransi iam iter facere coepissent, arcto quodam in loco duces subsistebant; ac ei, qui non dimitteret id, quod imperatum fuerat, auferebant. Parebant illis in omnibus milites, extraquam si quis furtim aliquid retineret, vel pueri cupiditate, vel formosae mulieris accensus. Atque hoc modo diem hunc in itinere consumebant, partim dimicantes, partim requiescentes.

12. Postridie vehemens tempestas erat, sed tamen pergendum erat necessario, quod a commeatu instructi non essent. Erat in fronte Cherisophus, et agmen vltimum Xeno-

Ξενοφῶν. καὶ οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπετίθεντο, καὶ σενῶν ὄντων τῶν χωρίων, ἐγγὺς προσιόντες ἐτόξευον, καὶ ἐσφενδόνων· ὥσε ἠναγκάζοντο οἱ Ελληνες ἐπιδιώκοντες, καὶ πάλιν ἀναχάζοντες, σχολῇ πορεύεσθαι· καὶ θαμινὰ παρήγγειλεν ὁ Ξενοφῶν ὑπομένειν, ὅτε οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπικείοιντο.

ιγ'. Ενθα ὁ Χειρίσοφος, ἄλλοτε μὲν, ὅτε παρεγγυῶτο, ὑπέμενε, τότε δὲ οὐχ ὑπέμενεν, ἀλλ' ἦγε ταχέως, καὶ παρηγγύα ἕπεσθαι. ὥσε δῆλον ἦν, ὅτι πρᾶγμά τι εἴη. σχολὴ δὲ οὐκ ἦν ἰδεῖν παρελθόντι τὸ αἴτιον τῆς σπαδῆς· ὥσε ἡ πορεία ὁμοία Φυγῆς ἐγίνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι. καὶ ἐνταῦθα ἀποθνήσκει ἀνὴρ ἀγαθὸς Λακωνικὸς Κλεώνυμος, τοξευθεὶς διὰ τῆς ἀσπίδος καὶ τῆς σολάδος εἰς τὰς πλευράς, καὶ Βασίας Αρκὰς, διαμπερὲς εἰς τὴν κεφαλήν.

ιδ'. Επεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ σαθμὸν, εὐθὺς ὥσπερ εἶχεν ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν πρὸς τὸν Χειρίσοφον, ἠτιᾶτο αὐ-

Xenophon ducebat, quum hostes acriter Graecos inuadunt: et quia loca per erant angusta, propius accedebant, et tum sagittis petebant, tum fundis. Quo fiebat, vt, dum Graeci necessario persequerentur hostem, ac deinde rursus cederent, tarde progrederentur. Saepe Xenophon etiam denuntiabat expectandum esse, quoties hostis eum grauiter vrgeret.

13. Forte Cherisophus, qui alias, quum denuntiabatur, expectabat, tum non subsiliebat, sed ducebat celeriter, suisque vt sequerentur, imperabat. Adeoque manifestum erat, aliquam rem molestam superuenisse. Nec erat otium, vt ad ipsum quis pergeret, ac quae festinationis esset causa, videret. Denique fugae similis erat haec agminis vltimi profectio. In ea vir fortis periit Cleonymus Lacedaemonius, sagitta adacta, per clupeum et indumentum, in ipsas costas: itemque Basias ex Arcadia, capite transfixus.

14. Ad locum castris locandis idoneum quum peruenissent, Xenophon ita, vt instructus erat, ad

αὐτὸν, ὅτι ἐχ ὑπέμεινεν, ἀλλ' ἠναγκάζοντο φεύγοντες ἅμα μάχεσθαι· καὶ νῦν δύο καλώ τε κἀγαθὼ ἄνδρε τεθνάτην, καὶ ἔτε ἀναλέσθαι, ἔτε θάψαι αὐτὼ ἐδυνάμεθα.

ιέ. Ἀποκρίνεται πρὸς ταῦτα ὁ Χειρίσοφος· βλέψον, ἔφη, εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἴσθι ὡς ἅβατα πάντα ἐστί. μία γε αὕτη ὁδὸς, ἣν ὁρᾷς, ὀρθία· καὶ ἐπὶ ταύτην ὁρᾷν ἀνθρώπων ἔξεστί σοι ὄχλον τοσοῦτον, οἳ κατειληφότες φυλάττουσι τὴν ἔκβασιν. ταῦτα ἐγὼ ἔσπευδον, καὶ διὰ τοῦτό σε ἐχ ὑπέμενον, εἴ πως δυναίμην φθάσαι, πρὶν κατειλῆφθαι τὴν ὑπερβολήν· οἱ δὲ ἡγεμόνες, ὃς ἕπομεν, ἄ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν.

ιϛ. Ὁ δὲ Ξενοφῶν λέγει· ἀλλ' ἐγὼ ἔχω δύο ἄνδρας. ἐπεὶ γὰρ ἡμῖν πράγματα παρεῖχον, ἐνηδρεύσαμεν, ὅπερ ἡμᾶς καὶ ἀναπνεῦσαι ἐποίησε, καὶ ἀπεκτείναμεν μέν τινας αὐτῶν, καὶ ζῶντας προὐθυμήθημεν λαβεῖν,

ad Cherisophum venit, eumque incusat, quod non subsititisset; quo quidem factum esset, vt in ipsa fuga coacti fuerint dimicare. Duo quidem iam, inquit, praeclari ac fortes viri occubuerunt; quos neque nobiscum tollere, neque terrae mandare potuimus.

15. Ad ea respondens Cherisophus: Respice, ait, ad montes, ac vide, quam ad eos omnes difficilis sit aditus. Nimirum haec vna via est, quam vides, ardua. Ad eandem, quantam videre est hominum multitudinem, hanc occupatam praesidio tenentium, ne quis euadat? Haec causa festinationis meae fuit, et cur te non expectarim: nimirum an praecipere conatum hostium possem prius, quam transitus ille occuparetur. Duces quidem ii, quos habemus, aliam viam esse negant.

16. Ego vero, inquit Xenophon, duos homines habeo. Nam quum negotia nobis facessierent, insidias struximus, quae ipsa res nobis etiam respirandi facultatem dedit; ac nonnullos ex eis occidimus: nonnullos viuos vt caperemus,

βεῖν, αὐτῷ τούτῳ ἕνεκεν, ὅπως ἡγεμόσιν εἰδόσι τὴν χώραν χρησώμεθα.

ιζ'. Καὶ εὐθὺς ἀγαγόντες τοὺς ἀνθρώπους, ἤλεγχον διαλαβόντες, εἴ τινα εἰδείεν ἄλλην ὁδὸν, ἢ τὴν φανεράν. ὁ μὲν δὴ ἕτερος οὐκ ἔφη, καὶ μάλα πολλῶν φόβων προσαγομένων· ἐπειδὴ δὲ ἑδὲν ὠφέλιμον ἔλεγεν, ὁρῶντος τοῦ ἑτέρου κατεσφάγη. ὁ δὲ λοιπὸς ἔλεξεν, ὅτι ἕτος μὲν διὰ ταῦτα οὐ φαίη εἰδέναι, ὅτι αὐτῷ συγχαίνει θυγάτηρ ἐκεῖ παρ' ἀνδρὶ οἰκοῦσα· αὐτὸς δ' ἔφη ἡγήσεσθαι καὶ ὑποζυγίοις πορεύεσθαι ὁδόν.

ιή. Ἐρωτάμενος δ', εἰ εἴη τι ἐν αὐτῇ δύσβατον χωρίον, ἔφη εἶναι ἄκρον, ὃ, εἰ μή τις προκαταλήψοιτο, ἀδύνατον εἶναι παρελθεῖν. ἐνταῦθα οἴεσθαι, συγκαλέσαντας λοχαγοὺς, καὶ πελταστὰς, καὶ τῶν ὁπλιτῶν, λέγειν τε τοῖς παροῦσι, καὶ ἐρωτᾶν, εἴ τις ἐστὶν, ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐθέλει γενέσθαι, καὶ ὑποσὰς ἐθελοντὴς πορεύεσθαι.

ιθ'. Υφ'-

mus, hac ipſa de cauſſa dedimus operam, vt ipſis pro itinerum ducibus vteremur, quibus eſſet haec regio nota.

17. Statim adducti ſunt homines, et quaeſitum ex eis ſeparatim ſumtis, ecquam viam aliam noſſent, praeter eam, quae vulgo nota eſſet. Horum alter nihil aiebat, quantumuis multi terrores ipſi inciterentur. Quum nihil diceret, quod in rem eſſet, alterius in conſpectu iugulatus eſt. Alter ille ſuperſtes aiebat, eum propterea nihil prodidiſſe, quod illic filiam cum viro nuptam haberet. Se vero dicebat ducem itineris futurum, quo etiam pergere iumenta poſſent.

18. Interrogatus, ecquid eſſet in ea via loci difficilis tranſitu: verticem quendam eſſe inquit, quem niſi quis occupando anteuerteret hoſtes, fieri non poſſe, vt tranſiretur. Heic vero viſum eſt, conuocatis cohortium praefectis, et cetratis, et grauis armaturae militibus, praeſentem rerum ſtatum indicandum eſſe; ac quaerendum, ecquis ſit, qui ſe virum fortem praeſtare velit, hac profectione ſponte.

19. Polli-

* Al. τις αὐτῶν εἴη.

ιθ'. Ὑφίστανται τῶν μὲν ἐπλιτῶν Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς Ἀρκὰς, καὶ Ἀγασίας Στυμφάλιος Ἀρκάς. * ἀντεσσιάζων δὲ αὐτοῖς Καλλίμαχος Παρράσιος Ἀρκὰς, καὶ Ἀγασίας Στυμφάλιος Ἀρκάς. καὶ ἔτος ἐΩν ἐθέλειν πορεύεσθαι, προσλαβὼν ἐθελοντὰς ἐκ παντὸς τοῦ στρατεύματος. εὖ γὰρ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἕψονται πολλοὶ τῶν νέων ἐμοῦ ἡγεμόνος. ἐκ τούτου ἐρωτῶσιν, εἴ τις καὶ τῶν γυμνητῶν ἢ ταξιαρχῶν ἐθέλοι συμπορεύεσθαι. ὑφίσταται ** Ἀρισέας Χῖος, ὃς πολλαχοῦ πολλοῦ ἄξιος τῇ στρατιᾷ εἰς ταῦτα ἐγένετο.

ΚΕΦ. β'.

Καὶ ἦν μὲν δείλη, ἤδη δ' ἐκέλευον αὐτοὺς ἐμφαγόντας πορεύεσθαι. καὶ τὸν ἡγεμόνα δήσαντες, παραδιδόασιν αὐτοῖς, καὶ συντιθενται, τὴν μὲν νύκτα, ἣν λάβωσι τὸ ἄκρον, τὸ χωρίον φυλάττειν. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ

19. Polliciti sunt operam suam ex grauis armaturae militibus, Arisionymus Methydriensis Arcas, et Agasias Stymphalius ex eadem Arcadia. Imprimis inter se contendebant Callimachus Parrhasius, et Agasias Stymphalius, ambo Arcades. Et is quidem aiebat, ire se velle cum iis, qui de toto exercitu se ad ipsum sponte aggregaturi essent. Nam sat scio, inquit, multos iuuenes sequuturos; si ego dux sim. Post haec interrogant, num quis expeditorum militum, vel ordinibus praefectorum vna cum his ire velit. Heic Aristeas Chius operam suam offert, qui in re eiusmodi persaepe fuit exercitui quantiuis pretii homo.

CAP. II.

Iam aduesperauerat, et milites, sumto cibo, proficisci iubebantur. Itaque ducem viae, constrictum vinculis, eis tradunt, et rem ita componunt; vt, siquidem iugum occuparent, noctu illud custodirent, et quamprimum illuxisset, tuba signum darent:

* Al. ἀντισσιάζων δ, αὐτ. Κ. Π, Ἀρκὰς καὶ ὅτος ὤφ.
** Al. Ἀρίσαρχος.

τῇ σάλπιγγι σημαίνειν· καὶ τοὺς μὲν ἄνω ὄντας ἰέναι ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὴν φανερὰν ἔκβασιν. αὐτοὶ δὲ συμβουλῆς ἕνεκεν * ἐκβαίνοντες ὡς ἂν δύνωνται τάχιστα. ταῦτα συνθέμενοι, οἱ μὲν ἐπορεύοντο, πλῆθος ὡς δισχίλιοι. καὶ ὕδωρ πολὺ ἦν ἐξ οὐρανοῦ.

β'. Ξενοφῶν δὲ ἔχων τοὺς ὀπισθοφύλακας ἡγεῖτο πρὸς τὴν φανερὰν ἔκβασιν, ὅπως ταύτῃ τῇ ὁδῷ οἱ πολέμιοι προσέχοιεν τὸν νοῦν, καὶ ὡς μάλιστα λάθοιεν οἱ παριόντες. ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ χαράδραν οἱ ὀπισθοφύλακες, ἣν ἔδει διαβάντας πρὸς τὸ ὄρθιον ἐκβαίνειν, τηνικαῦτα ἐκυλίνδουν οἱ βάρβαροι ὁλοτρόχους ἁμαξιαίους, καὶ μείζους καὶ ἐλάττους λίθους, οἱ φερόμενοι παίοντες πρὸς τὰς πέτρας διεσφενδονῶντο· καὶ παντάπασιν οὐδὲ πελάσαι οἷόν τ' ἦν τῇ ὁδῷ.

γ'. Ενιοι δὲ τῶν λοχαγῶν, εἰ μὴ ταύτῃ δύναιντο, ἄλλῃ ἐπειρῶντο· καὶ ταῦτα ἐποίουν, μέχρι σκότος ἐγένετο. ἐπεὶ

rent: ac deinde qui superiori essent loco, tenderent aduersus eos, qui transitum illum manifestum obsiderent: ipsi cum iisdem se coniungerent in montem euadendo, quam celerrime possent. His ita compositis, illi proficiscebantur, numero circiter bis mille. Magni tum erant imbres.

2. Et Xenophon, cum extremi agminis custodibus, ad exitum illum vulgo notum pergebat, vt hostes huic duntaxat viae intenti essent, ac maxime occulti essent ii, qui alio tendebant. Posteaquam ad cavum quendam alueum postremum agmen accessisset, quem vbi permeassent, in aduersum montem arduum ascendendum erat: barbari rotunda saxa, quae vel singula plaustrum onerassent, et maiores minoresque lapides deuoluebant. Illi delati et allisi ad saxa, tanquam e funda contorquebantur: quo fiebat, vt propius ad viam ne quidem accessus pateret.

3. Nonnulli cohortium praefecti, quum hac non liceret, alia via pergere tentabant, idque ad obortas vsque tenebras. Quum

* Al. αὐτοὶ δὲ συμβουληθεῖεν. Al. α. δ. συμβληθεῖεν. Al. αὐτὸς δὲ συμβουληθεῖεν ἐκβαίνοντας εἰς.

ἐπεὶ δὲ ᾤοντο ἀφανεῖς εἶναι ἀπιόντες, τότε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον. ἐτύγχανον δὲ καὶ ἀνάριστοι ὄντες αὐτῶν οἱ ὀπισθοφυλακήσαντες. οἱ μέντοι πολέμιοι οὐδ' ἀνεπαύσαντο ὅλης τῆς νυκτὸς κυλινδοῦντες τοὺς λίθους. τεκμήρασθαι δ' ἦν τῷ ψόφῳ.

δ'. Οἱ δὲ ἔχοντες τὸν ἡγεμόνα, καὶ τὰ κύκλῳ περιϊόντες, καταλαμβάνουσι τοὺς φύλακας ἀμφὶ πῦρ καθημένους· καὶ τοὺς μὲν ἀποκτείναντες, τοὺς δὲ καταδιώξαντες, αὐτοὶ ἐνταῦθα ἔμενον, ὡς κατέχοντες τὸ ἄκρον. οἱ δ' οὐ κατεῖχον, ἀλλὰ μαστὸς ἦν ὑπὲρ αὐτῶν, παρ' ὃν ἦν ἡ στενὴ αὕτη ὁδὸς, ἐφ' ᾗ ἐκάθηντο οἱ φύλακες. ἔφοδος μέντοι αὐτόθεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἦν, οἳ ἐπὶ τῇ φανερᾷ ὁδῷ ἐκάθηντο.

ε'. Καὶ τὴν μὲν νύκτα ἐνταῦθα διήγαγον. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπέφαινεν, ἐπορεύοντο σιγῇ συντεταγμένοι ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ γὰρ ὁμίχλη ἐγένετο· ὥστε ἔλαθον ἐγγὺς προσελθόντες. ἐπεὶ δὲ εἶδον ἀλλήλους, ἥτε σάλπιγξ ἐφ-

Quum iam se discedentes conspici amplius non posse putarent, ad coenam abeunt. Nonnulli in extremo agmine milites ne pransi quidem fuerant. Hostes noctem totam lapides deuoluere non cessabant: cuius rei argumentum erat ipse fragor.

4. At milites nostri, qui secum itineris ducem habebant, post longos circuitus, praesidiarios hostium ad ignem sedentes offendunt: quorum quum alios occidissent, alios persequendo deiecissent; ibidem ipsi manebant, quasi verticem tenerent. Minime tamen eum tenebant, sed erat supra ipsos iugum eminens quoddam montis, propter quod angusta illa via erat, ad quam hostium praesidiarii sedebant. Aditus quidem inde patebat ad hostes, qui ad viam manifestam consederant.

5. Eo loco illi tum pernoctabant. Quum illuxisset, instructi tacite in hostem pergunt: et quia caligo quaedam incidebat, tamdiu occulti erant, donec iam prope abessent. Posteaquam se mutuo intuiti essent, ac tuba clan-

ἐφθέγξατο, καὶ ἀλαλάξαντες οἱ Ἕλληνες ἵεντο εἰς τὰς ἀνθρώπους· οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ καταλιπόντες τὴν ὁδὸν, φεύγοντες ὀλίγοι ἀπέθνησκον· εὔζωνοι γὰρ ἦσαν.

5'. Οἱ δ' ἀμφὶ Χειρίσοφον, ἀκούσαντες τῆς σάλπιγγος, εὐθὺς ἵεντο ἄνω κατὰ τὴν φανερὰν ὁδόν. ἄλλοι δὲ τῶν στρατηγῶν κατὰ ἀτριβεῖς ὁδοὺς ἐπορεύοντο ἢ ἔτυχον ἕκαστοι ὄντες· καὶ ἀναβάντες ὡς ἐδύναντο, ἀνίμων ἀλλήλους τοῖς δόρασι, καὶ ἅτοι μόνοι* πρῶτοι συνέμιξαν τοῖς προκαταλαβοῦσι τὸ χωρίον.

ζ'. Ξενοφῶν δὲ, ἔχων τῶν ὀπισθοφυλάκων τὰς ἡμίσειας, ἐπορεύετο ἧπερ οἱ τὸν ἡγεμόνα ἔχοντες, (εὐοδωτάτη γὰρ ἦν τοῖς ὑποζυγίοις) τὰς δ' ἡμίσειας ὄπισθεν τῶν ὑποζυγίων ἔταξε. πορευόμενοι δ' ἐντυγχάνουσι λόφῳ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ, κατειλημμένῳ ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὃς ἢ ἀποκόψαι ἦν ἀνάγκη, ἢ διεζεῦχθαι ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

ι. Καὶ

geret, Graeci, ſublato clamore, ipſos adoriebantur. At impetum illi non ſuſtinuerunt, ſed relicta via, dilapſi fuga ſunt, paucis interfectis. Erant enim homines expediti.

6. Cherifophi copiae quum tubam audiiſſent, mox furſum via manifeſta tendebant, praetoribus caeteris per tramites non tritos, qua quisque forte fortuna peruenerat, pro viribus furſum pergentibus, haſtiſque ſe mutuo ſubleuantibus. Hi primi ſe cum iis, qui locum occuparant, coniunxere.

7. Xenophon autem, cum dimidia copiarum extremarum parte, ea via faciebat iter; qua illi, qui ducem habuerant. Etenim ea iumentis commodiſſima erat. Alteram partem dimidiam poſt iumenta diſpoſuerat. Forte hoc in itinere in collem incidunt, qui viae imminebat, et occupatus erat ab hoſtibus; qui vel pellendi loco vi erant, vel a Graecis caeteris neceſſario ſe diuulſum iri videbant.

8. Po-

* μόνοι in al. deeſt.

ἡ. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἂν ἐπορεύθησαν, ἥπερ οἱ ἄλλοι, τὰ δ' ὑποζύγια οὐκ ἦν ἄλλῃ ἢ ταύτῃ ἐκβῆναι. ἐνθα δὴ παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις, προσβάλλουσι πρὸς τὸν λόφον ὀρθίοις τοῖς λόχοις, οὐ κύκλῳ, ἀλλὰ καταλιπόντες ἄφοδον τοῖς πολεμίοις, εἰ βούλοιντο φεύγειν. καὶ ὁρῶντες αὐτοὺς ἀναβαίνοντας, ὅπῃ ἐδύναντο ἕκαστος, οἱ βάρβαροι ἅτε ἐτόξευον, ἅτε ἔβαλλον ἐγγὺς ὁδὸν προσιόντας, ἀλλὰ φυγῇ λείπουσι τὸ χωρίον.

θ'. Καὶ τοῦτόν τε παρελήλυθεισαν, οἱ Ἕλληνες, καὶ ἕτερον ὁρῶσιν ἔμπροσθεν λόφον κατεχόμενον, ἐπὶ τοῦτον αὖθις ἐδόκει πορεύεσθαι. ἐννοήσας δ' ὁ Ξενοφῶν, μὴ, εἰ ἔρημον καταλείποι τὸν ἡλωκότα λόφον, καὶ πάλιν λαβόντες οἱ πολέμιοι ἐπιθοῖντο τοῖς ὑποζυγίοις παριοῦσιν, (ἐπιπολὺ δὲ ἦν τὰ ὑποζύγια, ἅτε διὰ στενῆς τῆς ὁδοῦ πορευόμενα) καταλείπει ἐπὶ τῷ λόφῳ λοχαγοὺς Κηφισόδωρον Κηφισιφῶντος, Ἀθηναῖον, καὶ Ἀρχαγόραν Ἀργεῖον φυγάδα. αὐτὸς δὲ

8. Potuiſſent quidem viam ingredi eam, qua ingreſſi reliqui fuerant; ſed iumenta non poterant alia via, quam hac, euadere. Heic ergo mutuo ſe cohortati, cohortibus rectis in collem impetum faciunt, non omni tamen ex parte; ſed hoſtibus exitu relicto, ſi fugam arripere vellent. Barbari quum eos aſcendere, qua quiſque poterat, vidiſſent: neque ſagittis petebant, neque iaculis eos, qui prope viam accedebant, ſed locum fuga dilapſi relinquunt.

9. Quare hunc etiam collem Graeci tranſeunt, et quum ante ſe alium quendam conſpicerent, qui et ipſe teneretur ab hoſtibus; viſum eſt ad illum quoque recta pergendum eſſe. Xenophon autem, quum futurum animaduerteret, vt, ſi verticem, quem ceperant, deſeruiſſet, hoſtes eum reciperent, ac iumenta tranſeuntia adorirentur: (et erant ea longius explicata, quippe quae per iter anguſtum incederent) Cephiſodorum Cephiſiphontis filium, Athenienſem, et Archagoram Argiuum exulem, cohortium praefectos, in eo relinquit. Ipſe cum reliquis ad verticem alterum tendit,

δὲ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπορεύετο ἐπὶ τὸν δεύτερον λόφον, καὶ τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ τοῦτον αἱροῦσιν.

ι'. Ἔτι δ' αὐτοῖς τρίτος μαστὸς λοιπὸς ἦν πολὺ ὀρθιώτατος, ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπὶ τῷ πυρὶ καταληφθείσης φυλακῆς τῆς νυκτὸς ὑπὸ τῶν προελθόντων. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦγον οἱ Ἕλληνες, λείπουσιν οἱ βάρβαροι ἀμαχητὶ τὸν μαστόν. ὥστε θαυμαστὸν γενέσθαι πᾶσι, καὶ ὑπώπτευον δείσαντας αὐτοὺς μὴ κυκλωθέντες πολιορκοῖντο, ἀπολείπειν. οἱ δὲ ἄρα ἀπὸ τοῦ ἄκρου καθορῶντες τὰ ὄπισθεν γιγνόμενα, πάντες ἐπὶ τὰς ὀπισθοφύλακας ἐχώρουν.

ια'. Καὶ Ξενοφῶν μὲν σὺν τοῖς νεωτάτοις ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄκρον, τοὺς δ' ἄλλους ἐκέλευσεν ὑπάγειν, ὅπως οἱ τελευταῖοι λοχαγοὶ προσμίξειαν, καὶ προσελθόντας κατὰ τὴν ὁδὸν ἐν τῷ ὁμαλῷ θεῖναι τὰ ὅπλα εἶπεν· καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἦλθεν Ἀρχαγόρας ὁ Ἀργεῖος πεφευγὼς, καὶ λέγει ὡς ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου λόφου, καὶ ὅτι τεθνᾶσι Κηφισόδωρος καὶ Λυκιδάτης, καὶ ἄλλοι, ὅσοι μὴ ἀλλόμενοι κατὰ τῆς

quem quidem eodem modo capiunt.

10. Reſtabat iugum tertium, maxime praeruptum, quod imminebat excubiis, quas ad ignem deprehenderant ii, qui noctu illuccontenderant. Quum autem prope Graeci cum copiis abeſſent, barbari ſine proelio iugum relinquunt. Quae res omnibus admirationi fuit, atque adeo ſuſpicabantur, eos locum propterea relinquere, quod verentur, ne circumventi vndique obſiderentur. Verum ii ſummo de vertice deſpicientes ea quae a tergo gererentur, omnes in extremum agmen tendebant.

11. Xenophon cum iunioribus in iugum aſcendebat, caeteros ſubſequi iubebat, vt extremae cohortes cum iplis coniungere ſe poſſent: quae vbi acceſſiſſent, edixit, vt in via loco aequabili in armis conſiſterent. Ibi tum Archagoras Argiuus elapſus fuga venit, ac ſe cum ſuis de primo colle vi pulſum narrat, et Cephiſodorum, Amphicratem, caeteros peremtos ait, quicunque de ſaxo non de-

τῆς πέτρας πρὸς τὰς ὀπισθοφύλακας ἀφίκοντο.

ιβ'. Ταῦτα δὲ διαπραξάμενοι οἱ βάρβαροι, ἦκον ἐπ' ἀντίπορον λόφον τῷ μαχῷ· καὶ Ξενοφῶν διελέγετο αὐτοῖς δι' ἑρμηνέως περὶ σπονδῶν, καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπήτει. οἱ δ' ἔφασαν ἀποδώσειν, ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς κώμας. συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. ἐν ᾧ δὲ τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα παρῆν, οἱ δὲ ταῦτα διελέγοντο, πάντες οἱ ἐκ τούτου τοῦ τόπου συνερρύησαν.

ιγ'. Ἐνταῦθα ἵσταντο οἱ πολέμιοι, καὶ ἐπεὶ ἤρξαντο καταβαίνειν ἀπὸ τοῦ μαχοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους, ἔνθα τὰ ὅπλα ἔκειντο, ἵεντο δὴ οἱ πολέμιοι πολλῷ πλήθει καὶ θορύβῳ. καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ μαχοῦ, ἀφ' οὗ Ξενοφῶν κατεβαίνεν, ἐκυλίνδουν πέτρας, καὶ ἑνὸς μὲν κατέαξαν τὸ σκέλος· Ξενοφῶντα δὲ ὁ ὑπασπιστὴς, ἔχων τὴν ἀσπίδα, ἀπέλιπεν· Εὐρύλοχος δὲ Λουσιεὺς Ἀρκὰς προσέθεμεν αὐτῷ ὁπλίτης, καὶ πρὸ ἀμφοῖν προβεβλημένος ἀπεχώρει, καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς τοὺς συντεταγμένους ἀπῆλθον.

ιδ'. Ἐκ

desiliissent, et ad extremi agminis subsidia peruenissent.

12. Qua re confecta, barbari ad collem tendunt oppositum vertici. Eos Xenophon, inducianum nomine, per interpretem compellat, et interfectorum corpora poscit. Aiunt illi, reddituros ea se, modo vicos non exurerent. Assentitur in hoc ipsis Xenophon. Interea vero, dum copiae caeterae praetereunt, atque inter se de conditionibus differunt: omnes eo de loco confluxerant.

13. Tum vero subsiiterunt hostes; quumque Graeci descendere de iugo ad alios coepissent, vbi milites in armis stabant, pergunt magno numero ac tumultu barbari, conscensoque vertice iugi, de quo Xenophon descenderat, saxa deuoluebant: quorum vi crus vni fractum fuit. Aberat a Xenophonte, cum scuto, ipsius satelles: verum Eurylochus Lusiensis Arcas, grauis armaturae miles, ad ipsum accurrit, ac, pro vtroque scuto hostibus obiecto, pedem referebat, caeteris etiam ad illos, qui stabant instructi, pergentibus.

ιδ'. Ἐκ δὲ τούτου πᾶν ὁμοῦ ἐγένετο τὸ Ἑλληνικὸν, καὶ ἐσκήνησαν αὐτοῦ ἐν πολλαῖς καὶ καλαῖς οἰκίαις, καὶ ἐπιτηδείοις δαψιλέσι. καὶ γὰρ οἶνος πολὺς ἦν, ὥστε ἐν λάκκοις κωνιατοῖς εἶχον. Ξενοφῶν δὲ καὶ Χειρίσοφος διεπράξαντο, ὥστε λαβόντες τοὺς νεκροὺς ἀποδοῦναι τὸν ἡγεμόνα, καὶ πάντα ἐποίησαν τοῖς ἀποθανοῦσιν ἐκ τῶν δυνατῶν, ὥσπερ νομίζεται ἀνδράσιν ἀγαθοῖς.

ιε'. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἄνευ ἡγεμόνος ἐπορεύοντο. μαχόμενοι δ' οἱ πολέμιοι, καὶ ὅπη εἴη στενὸν χωρίον προκαταλαμβάνοντες, ἐκώλυον τὰς παρόδους. ὁπότε μὲν οὖν τοὺς πρώτους κωλύοιεν, Ξενοφῶν ὄπισθεν ἐκβαίνων πρὸς τὰ ὄρη, ἔλυε τὴν ἀπόρρηξιν τῆς παρόδου τοῖς πρώτοις, ἀνωτέρω πειρώμενος γίγνεσθαι τῶν κωλυόντων. ὁπότε δὲ τοῖς ὄπισθεν ἐπιθοῖτο, Χειρίσοφος ἐκβαίνων, καὶ πειρώμενος ἀνωτέρω γίγνεσθαι τῶν κωλυόντων, ἔλυε τὴν ἀπόρρηξιν τῆς παρόδου τοῖς ὄπισθεν. καὶ ἀεί τοι ἐβοήθουν ἀλλήλοις, καὶ ἰσχυρῶς ἀλλήλων ἐπεμελοῦντο.

ιε'. Ην

14. Ita tunc omnes Graecae copiae conuenerunt eodem loco, proque tabernaculis multas et elegantes domos habuerunt, cum largo commeatu. Nam tanta vini erat heic copia, vt etiam cisternis illitis opere tectorio continerentur. Perfecerunt autem Xenophon et Cherisophus, vt tradito itineris duce, mortuorum corpora reciperent. Eis iusta pro viribus facta, quae fieri viris fortibus in more est.

15. Postridie sine duce proficiscebantur. Hostes autem partim pugnando, partim loca, si qua essent angusta, antecapiendo, transitu nostros arcebant. Quod si ergo primos impediebant, Xenophon a tergo montes conscendens efficiebat, vt viae primis obstructae aperirentur; quum operam daret, vt altius iis, qui arcebant, ascenderet: sin vltimum agmen adorirentur, Cherisophus ascendens, operam dabat, vt arcentibus altior euaderet, atque ita viam vltimis obseptam aperiebat. Hoc modo semper opem sibi mutuam ferebant, et nauiter admodum alter alterius curam gerebat.

16. Non-

ις'. Ην δὲ ὁπότε καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀναβάσι πολλὰ πράγματα παρεῖχον οἱ βάρβαροι πάλιν καταβαίνουσιν. ἐλαφροὶ γὰρ ἦσαν. ὥστε καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀποφεύγειν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο εἶχον, ἢ τόξα καὶ σφενδόνας. ἄριστοι δὲ τοξόται ἦσαν· εἶχον δὲ τόξα ἐγγὺς τριπήχη, τὰ δὲ τοξεύματα πλέον ἢ διπήχη. ἦλκον δὲ τὰς νευρὰς, ὁπότε τοξεύοιεν, πρὸς τὸ κάτω τοῦ τόξου, τῷ ἀριστερῷ ποδὶ προβαίνοντες. τὰ δὲ τοξεύματα ἐχώρει διὰ τῶν ἀσπίδων καὶ διὰ τῶν θωράκων. ἐχρῶντο δὲ αὐτοῖς οἱ Ἕλληνες ἐπιλαβόμενοι ἀκοντίοις ἐναγκυλῶντες. ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις οἱ Κρῆτες χρησιμώτατοι ἐγένοντο· ἦρχε δὲ αὐτῶν Στρατοκλῆς Κρής.

ΚΕΦ. γ'.

Ταύτην δ' αὖ τὴν ἡμέραν ηὐλίσθησαν ἐν ταῖς κώμαις ταῖς ὑπὲρ τοῦ πεδίου τοῦ παρὰ τὸν Κεντρίτην ποταμὸν, εὖρος ὡς δίπλεθρον, ὃς ὁρίζει τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν τῶν Καρ-

16. Nonnunquam barbari, quum iam montes superassent, descendentibus negotium faciebant. Erant enim adeo expediti, vt etiam, quam proxime accessissent, possent effugere. Neque sane quidquam praeter arcus et fundas gestabant, quum quidem sagittarii longe peritissimi essent. Arcus ternûm fere cubitûm habebant, sagittas binis cubitis longiores. Neruos, emissuri sagittas, versus imam partem arcus tendebant, pedem sinistrum applicantes. Sagittae ipsos clupeos et loricas penetrabant. Eas si Graeci nacti essent, amentabant; et deinde loco iaculorum eis vtebantur. His in locis maximo vsui Cretenses fuere, quibus Stratocles, ipsorum civis, praerat.

CAP. III.

Atque eo quidem die in vicis commorati sunt, vltra planitiem, propter Centritem fluuium sitam. Habet is duûm plethrûm latitudinem, et Armeniam a Carduchorum

Καρδόχων χώραν. καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνταῦθα ἀνεπαύσαντο. ἀπεῖχε δὲ τῶν ὀρέων ὁ ποταμὸς ὡς ἓξ ἢ ἑπτὰ σάδια τῶν Καρδόχων.

β'. Τότε μὲν ἂν ηὐλίσθησαν μάλα ἡδέως, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχοντες, καὶ πολλὰ τῶν παρεληλυθότων πόνων μνημονεύοντες. ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας, ὅσας περ ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρδόχων, πάσας μαχόμενοι διετέλεσαν, καὶ ἔπαθον κακὰ οἷα δὴ τὰ σύμπαντα ὑπὸ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους.

γ'. Ὡς δὲ ἀπηλλαγμένοι τούτων, ἡδέως ἐκοιμήθησαν. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὁρῶσιν ἱππέας πέραν τοῦ ποταμοῦ ἐξωπλισμένους, ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν· πεζοὺς δ' ἐπὶ ταῖς ὄχθαις παρατεταγμένους ἄνω τῶν ἱππέων, ὡς κωλύσοντας εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐμβαίνειν.

δ'. Ἦσαν δὲ ὅτοι Ὀρόντου καὶ Ἀρτούχου, Ἀρμένιοι καὶ Μυγδόνιοι καὶ Χαλδαῖοι μισθοφόροι. ἐλέγοντο δὲ οἱ Χαλδαῖοι ἐλεύθεροι καὶ ἄλκιμοι εἶναι· ὅπλα δ' εἶχον, γέρρα μακρὰ, καὶ λόγχας· αἱ δὲ ὄχθαι αὗται,

agro separat. Hoc loco Graeci se quieti dabant. A Carduchorum montibus amnis ipse circiter sex vel septem stadiis aberat.

2. Sunt autem heic iucundissimo diuersorio vsi, quum et commeatum haberent, et praeteritorum laborum multum recordarentur. Nam dies totos septem, quibus per Carduchos profecti erant, perpetuis exercitii proeliis fuerant, eaque perpessi mala, quae vniuersa ab rege et Tissapherne illata incommoda aequare nequeant.

3. Quamobrem, quasi liberati ab his essent, iucunde somno se recrearunt. Exoriente iam die trans fluuium equites armatos vident, tanquam si transitum impediturі essent. Supra equites in ripis fluminis pedites instructi stabant, impediturі, ne in Armeniam defleeterent.

4. Erant hi ab Oronta et Artucho conducti stipendio milites ex Armenia, Mygdonia, et Chaldaea. Chaldaei quidem liberi ac bellicosi esse ferebantur. Gerris oblongis, et hastis armorum loco vtebantur. Altiores illae ripae, in

ται, ἐφ' ὧν παρατεταγμένοι ἦσαν, τρία ἢ τέτταρα πλέθρα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπεῖχον. ὁδὸς δὲ μία ἡ ὁρωμένη ἦν, ἀγομένη ἄνω, ὥσπερ χειροποίητος.

ε. Ταύτῃ ἐπειρῶντο διαβαίνειν οἱ Ἕλληνες. ἐπεὶ δὲ πειρωμένοις τό, τε ὕδωρ ὑπὲρ τῶν μαστῶν ἐφαίνετο, καὶ τραχὺς ἦν ὁ ποταμὸς μεγάλοις λίθοις καὶ ὀλιθηροῖς, καὶ ὅτε ἐν τῷ ὕδατι τὰ ὅπλα ἦν ἔχειν· εἰ δὲ μή, ἥρπαζεν ὁ ποταμός· ἐπί τε τῆς κεφαλῆς τὰ ὅπλα εἴ τις φέροι, γυμνοὶ ἐφέροντο πρὸς τὰ τοξεύματα καὶ τὰ ἄλλα βέλη· ἀνεχώρησαν *, καὶ αὐτοῦ ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ τὸν ποταμόν.

ς'. Ἐνθα δὲ αὐτοὶ τὴν πρόσθεν νύκτα ἦσαν ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἑώρων τοὺς Καρδούχους πολλοὺς συνειλεγμένους σὺν τοῖς ὅπλοις. ἐνταῦθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν τοῖς Ἕλλησιν, ὁρῶσι μὲν τὸν ποταμὸν τὴν δυσπορίαν, ὁρῶσι δὲ τοὺς διαβαίνειν κωλύσοντας, ὁρῶσι δὲ τοῖς διαβαίνουσιν ἐπικεισομένους τοὺς Καρδούχους ὄπισθεν. ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα μείνοντες ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ ὄντες,

ζ. Ξε-

in quibus hi instructi stabant, tres vel quatuor plethris ab amne aberant. Via, quae quidem cerneretur, una erat, eaque sursum ducebat, quasi manu facta.

5. Hac Graeci transire conabantur. In hoc conatu quum aqua mamillas superasset, ac flumen propter ingentia saxa, eaque lubrica, esset asperum; armaque in aqua gestari non possent, quod caeteroqui flumen eos abriperet; ac si quis in capite gestare vellet, nudos incedere aduersus sagittas et tela reliqua oporteret; retrocesserunt, atque ibi propter amnem castra metati sunt.

6. In monte autem, in quo nocte superiore ipsi fuerant, videbant multos Carduchos collectos, eosque armatos. Itaque tum Graeci admodum exanimati erant, quum et in amne traiiciendo difficultatem cernerent, et cernerent eos, qui traiectum impediturі essent, et Carduchos denique cernerent, qui traiicientibus a tergo molesti futuri essent. Quamobrem hunc diem ac noctem in tanta rerum difficultate exigunt.

7. In-

* Al. ἀνεχώρησαν ἔν, καὶ etc.

ζ'. Ξενοφῶν δὲ ὄναρ εἶδεν. ἐδόξεν ἐν πέδαις δεδέσθαι, αὗται δὲ αὐτῷ αὐτόματοι περιῤῥαγῆναι, ὥστε λυθῆναι, καὶ διαβαίνειν ὁπόσον ἐβούλετο. ἐπεὶ δὲ ὄρθρος ἦν, ἔρχεται πρὸς τὸν Χειρίσοφον, καὶ λέγει, ὅτι ἐλπίδας ἔχει καλῶς ἔσεσθαι· καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ὄναρ. ὁ δὲ ἥδετό τε, καὶ ὡς τάχιστα, ἕως ὑπέφαινεν, ἐθύοντο πάντες παρόντες οἱ στρατηγοί· καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν εὐθὺς ἀπὸ τῶ πρώτω· καὶ ἀπιόντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ παρήγγελλον τῇ στρατιᾷ ἀριστοποιεῖσθαι.

η'. Ἀριστῶντι δὲ τῷ Ξενοφῶντι προσῤῥέχετον δύο νεανίσκω. ἤδεσαν γὰρ πάντες, ὅτι ἐξείη αὐτῷ καὶ ἀριστῶντι καὶ δειπνοῦντι προσελθεῖν, καὶ, εἰ καθεύδοι, ἐπεγείραντα εἰπεῖν, εἴ τι τὶς ἔχοι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ τότε ἔλεγον, ὅτι τυγχάνοιεν Φρύγανα συλλέγοντες ὡς ἐπὶ πῦρ, κἄπειτα κατίδοιεν ἐν τῷ πέραν ἐν ταῖς πέτραις καθημένους ἐπ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν

7. Interea Xenophon per ſomnium ſibi compedibus conſtrictus eſſe viſus eſt, quae ſua ſponte deinde rumperentur. Itaque ſolutus deinde fuiſſe, ac pro lubitu per omnia euaſiſſe. Quare diluculo ad Cheriſophum venit, ac bona ſe cum ſpe eſſe dicit, bene rem habituram: ſimulque ſomnium commemorat. Delectatus eo Cheriſophus eſt, et mox dum necdum plane illuxiſſet, duces omnes rem ſacram faciunt. Ibi tum ſtatim ab initio perlitatum. Itaque diſcedunt a ſacrificiis duces et cohortium praefecti, militique denuntiant prandendum eſſe.

8. Eo tempore ad Xenophontem adhuc prandentem iuuenes duo adcurrunt. Norant enim vniuerſi, licere militibus, vt ad ipſum accederent, ſiue adeo prandēret, ſiue coenaret: atque etiam ſi dormiret, vt excitato dicerent, quidquid haberet aliquis, quod ſciri bellicae rei cauſſa intereſſet. Itaque tunc illi quoque commemorabant, forte ſe, dum ad ignem ſarmenta colligerent, vltra flumen in ſaxis ad amnem ipſum pertinentibus

ταμὸν γέροντά τε, καὶ γυναῖκα, καὶ παιδίσκας, ὥσπερ μαρσίππους ἱματίων κατατεθεμένους ἐν πέτρᾳ ἀντρώδει.

θ'. Ἰδόντι δὲ σφίσι δόξαι, ἀσφαλὲς εἶναι διαβῆναι· ἐδόκει γὰρ τοῖς πολεμίοις ἱππεῦσι πρόσβατον εἶναι κατὰ τοῦτο. ἐνδύντες δὲ, ἔφασαν ἔχοντες τὰ ἐγχειρίδια γυμνὰ ὡς νευσόμενοι διαβαίνειν· πορευόμενοι δὲ, πρόσθεν διαβῆναι πρὶν βρέξαι τὰ αἰδοῖα· καὶ διαβάντες, καὶ λαβόντες τὰ ἱμάτια, πάλιν ἦκειν.

ί. Εὐθὺς ἂν ὁ Ξενοφῶν αὐτός τε ἔσπενδε, καὶ τοῖς νεανίσκοις ἐγχεῖν ἐκέλευσε, καὶ εὔχεσθαι τοῖς Φήναι Θεοῖς τά τε ὀνείρατα καὶ τὸν πόρον, καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἐπιτελέσαι. σπείσας δὲ, εὐθὺς μὲν ἦγε τοὺς νεανίσκους παρὰ τὸν Χειρίσοφον, καὶ διηγοῦνται ταῦτα.

ιά. Ἀκούσας δὲ ὁ Χειρίσοφος, σπονδὰς ἐποίει· σπεισάντες δὲ, τοῖς μὲν ἄλλοις παρήγγελλον συσκευάζεσθαι, αὐτοὶ δὲ συγκαλέσαντες τοὺς στρατηγοὺς, ἐβουλεύσαντο ὅπως

nentibus vidiſſe ſenem, et foeminam, et ancillas, quae in ſpecu quoſdam quaſi veſtimentorum ſaccos deponerent.

9. Quamobrem viſum ipſis fuiſſe tuto tranſiri amnem poſſe: Nec enim fieri poſſe, vt hac parte hoſtium equeſtres copiae accederent. Igitur ſe exutos cum pugionibus nudis, quaſi qui natauri eſſent, traiicere coepiſſe narrant. Quum autem pergerent, prius ſe tranſiiſſe, quam pudenda madefacerent. Hoc modo quum amnem tranſiiſſent, et veſtimenta illa accepiſſent, eodem vado reuerſos.

10. Heic Xenophon ſtatim libationem inſtituit, et infundi adoleſcentibus hiſce iubet, atque etiam votum nuncupare, aliaque perſoluere Diis, qui tum ſomnia, tum vadum amnis commonſtraſſent. Libatione facta, ducit ad Cheriſophum adoleſcentes, eique rem narrant.

11. Ille, cognitis omnibus, et ipſe libationes inſtituit: quibus abſolutis, denuntiant caeteris, vt vaſa colligerent: ipſi, conuocatis ducibus, quo pacto

quam

ὅπως ἂν κάλλιστα διάβαῖεν, καὶ τάς τε πρόσθεν νικῶεν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄπιθεν μηδὲν κακὸν πάσχοιεν.

ιβ'. Καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς, Χειρίσοφον μὲν ἡγεῖσθαι, καὶ διαβαίνειν, ἔχοντα τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δὲ ἥμισυ ὑπομένειν σὺν Ξενοφῶντι· τὰ δὲ ὑποζύγια, καὶ τὸν ὄχλον, ἐν μέσῳ τούτων διαβαίνειν. ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν, ἐπορεύοντο· ἠγοῦντο δὲ οἱ νεανίσκοι, ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸν ποταμόν. ὁδὸς δὲ ἦν ἐπὶ τὴν διάβασιν ὡς τέτταρα στάδια.

ιγ'. Πορευομένων δ' αὐτῶν ἀντιπαρῆσαν ἱππεῖς τῶν ἱππέων. ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ τὴν διάβασιν, καὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἐθέντο τὰ ὅπλα, καὶ αὐτὸς πρῶτος Χειρίσοφος ἐστεφανωμένος καὶ ἀποδὺς ἐλάμβανε τὰ ὅπλα, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλε· καὶ τοὺς λοχαγοὺς ἐκέλευεν ἄγειν τοὺς ὀρθίους, τοὺς μὲν ἐν ἀριστερᾷ, τοὺς δὲ ἐν δεξιᾷ ἑαυτοῦ.

ιδ'. Καὶ οἱ μὲν μάντεις ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν ποταμόν·

quam tutissime transirent, et tum aduersos hostes vincerent, tum a subsequentibus a tergo nihil detrimenti acciperent, deliberant.

12. Decretum est tandem, Cherisophum debere prima in fronte esse, ac dimidia cum exercitus parte transire; reliquae parti dimidiae cum Xenophonte a tergo manendum esse. Impedimenta, cum imbelli turba, debere medio inter hos loco transire. His ita recte constitutis, pergunt: adolescentibus illis praeeuntibus, quum quidem amnis ad laeuam ipsis esset. Via, quae ducebat ad vadum, stadiorum fere quatuor erat.

13. Quum proficisci coepissent, pergunt aduersus eos equitem turmae. Ad locum traiectus vbi pernentum esset, ac fluminis ripas; arma ponunt †, et primus Cherisophus redimitus serto, ac veste posita, iteram arma capit, idemque caeteris omnibus faciundum imperat: praeterea cohortium praefectis mandat, vt cohortes rectas vtrinque tum ad dextram suam, tum ad laeuam ducerent.

14. Ibi vates, hostiis ad amnem caesis,

† Al. armati subsiterunt aciei instruendae causa.

μόν. οἱ δὲ πολέμιοι ἐτόξευόν τε καὶ ἐσφενδόνων· ἀλλ' ὅπως ἐξικνοῦντο. ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ σφάγια, παιανίζουσιν πάντες οἱ στρατιῶται, καὶ ἀνηλάλαζον, συνωλόλυζον δὲ καὶ αἱ γυναῖκες ἅπασαι. παῖδες γὰρ ἦσαν ἑταῖραι ἐν τῷ στρατεύματι.

ιέ. Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἐνέβαινε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· ὁ δὲ Ξενοφῶν, λαβὼν τῶν ὀπισθοφυλάκων τοὺς εὐζωνοτάτους, ἔθει ἀνὰ κράτος πάλιν ἐπὶ τὸν πόρον τὸν κατὰ τὴν ἔκβασιν τὴν εἰς τὰ τῶν Ἀρμενίων ὄρη, προσποιούμενος ταύτῃ διαβὰς ἀποκλείσειν τοὺς παρὰ τὸν ποταμὸν ἱππεῖς.

ιϛ. Οἱ δὲ πολέμιοι, ὁρῶντες μὲν τοὺς ἀμφὶ Χειρίσοφον εὐπετῶς τὸ ὕδωρ διαπερῶντας, ὁρῶντες δὲ τοὺς ἀμφὶ Ξενοφῶντα θέοντας εἰς τὄμπαλιν, δείσαντες μὴ ἀποκλεισθείησαν, φεύγουσιν ἀνὰ κράτος πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἔκβασιν ἄνω. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐγένοντο, ἔτεινον ἄνω πρὸς τὸ ὄρος.

ιζ. Λύκιος δὲ ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν ἱππέων, καὶ Αἰσχίνης ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν πελταστῶν τῶν ἀμφὶ Ξε-

caesis, sacrificabant. Hostes tametsi sagittis et fundis vterentur, nec dum tamen ad nos pertingere poterant. Posteaquam perlitatum fuisset, milites vniversi paeane inchoato iubilabant, clamitantibus vna mulierculis omnibus. Erant enim permulta in exercitu scorta.

15. Heic quum Cherisophus cum suis amnem ingrederetur, Xenophon cum expeditissimis in extremo agmine, velocissimo cursu ad vadum contendit, quod erat propter aditum, ducentem Armeniorum in montes. Simulare nimirum volebat, hac se transiturum, et intercluſurum equites, qui secundum flumen erant.

16. Hostes vbi Cherisophi copias amnem videbant nullo negotio traiicere, Xenophontis autem milites retro currere: metu perculsi, ne intercluderentur, totis viribus ad eum tramitem fugiunt, qui a flumio sursum tendebat. Eam in viam quum peruenissent, sursum in montem pergebant.

17. Hos quum Lycius, equestris agminis praefectus, et Aeschines praefectus cetratorum,

qui

Χειρίσοφον, ἐπεὶ ἑώρων ἀνὰ κράτος φεύγοντας, ἔφοντο· οἱ δὲ στρατιῶται βόων μὴ ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ συνεκβαίνειν ἐπὶ τὸ ὄρος. Χειρίσοφος δὲ αὖ ἐπεὶ διέβη, τὰς μὲν ἱππέας οὐκ ἐδίωκεν, εὐθὺς δὲ κατὰ τὰς προσηκούσας ὄχθας ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξέβαινεν ἐπὶ τοὺς ἄνω πολεμίους. οἱ δὲ ὄνω, ὁρῶντες μὲν τοὺς ἑαυτῶν ἱππέας φεύγοντας, ὁρῶντες δὲ ὁπλίτας ἐπιόντας σφίσιν, ἐκλείπουσι τὰ ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ ἄκρα.

ιή. Ξενοφῶν δὲ, ἐπεὶ τὰ πέραν ἑώρα καλῶς γιγνόμενα, ἀπεχώρει τὴν ταχίστην πρὸς τὸ διαβατὸν στράτευμα. καὶ γὰρ οἱ Καρδοῦχοι φανεροὶ ἤδη ἦσαν εἰς τὸ πεδίον καταβαίνοντες, ὡς ἐπιθησόμενοι τοῖς τελευταίοις· καὶ Χειρίσοφος μὲν τὰ ἄνω κατεῖχε, Λύκιος δὲ σὺν ὀλίγοις ἐπιχειρήσας ἐπιδιώξαι, ἔλαβε τῶν σκευοφόρων τὰ ὑπολειπόμενα, καὶ μετὰ τούτων ἐσθῆτά τε καλὴν, καὶ ἐκπώματα.

ιθ'. Καὶ τὰ μὲν σκευοφόρα τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ ὄχλος ἀκμὴν διέβαινε· Ξενοφῶν δὲ στρεψας καὶ τοὺς * Καρ-

qui cum Cherisopho erant, fugere viderent, sequebantur. Milites caeteri clamabant, se illos haud deserturos, sed vna cum eis in montem euasuros. Cherisophus vbi transiisset, non ille quidem equites insequebatur; sed statim per altiores ad amnem se porrigentes ripas aduersus hostiles copias, superioribus in locis subsistentes, euadit. Illi quum equites suos fugere cernerent, et gravis armaturae milites aduersus se pergere; iuga fluuio imminentia deserunt.

18. Interim Xenophon, qui videret in aduersa ripa rem bene successisse, quam celerrime ad copias amnem transeuntes reuertitur. Nam Carduchi palam in planitiem descendebant, quasi qui extremum agmen inuasuri essent. Tenebat iam superiora loca Cherisophus, et Lycius cum paucis persequi hostes aggressus, impedimenta tardius vecta ceperat, et in his vestes perpulchras cum poculis.

19. Transibant adhuc Graecorum impedimenta et turba, quum Xenophon acie conuersa in

* Al. στρέψας πρὸς τοὺς Κ.

*Καρδούχους, ἀντία τὰ ὅπλα ἔθετο, καὶ παρήγγειλε τοῖς λοχαγοῖς κατ' ἐνωμοτίας ποιήσασθαι ἕκαστον τὸν ἑαυτοῦ λόχον, † παρ' ἀσπίδας παραγαγόντας τὴν ἐνωμοτίαν ἐπὶ φάλαγγος. καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς καὶ τοὺς ἐνωμοτάρχας πρὸς τῶν Καρδούχων ἰέναι, οὐραγοὺς δὲ καταστήσασθαι πρὸς τοῦ ποταμοῦ.

κ'. Οἱ δὲ Καρδοῦχοι, ὡς ἑώρων τοὺς ὀπισθοφύλακας τοῦ ὄχλου ψιλουμένους, καὶ ὀλίγους ἤδη φαινομένους, θᾶττον δὴ ἐπῄεσαν, ᾠδάς τινας ᾄδοντες· ὁ δὲ Χειρίσοφος, ἐπεὶ τὰ παρ' αὐτῷ ἀσφαλῶς εἶχε, πέμπει παρὰ Ξενοφῶντα τοὺς πελταστὰς καὶ σφενδονήτας καὶ τοξότας, καὶ κελεύει ποιεῖν ὅ, τι ἂν παραγγέλλῃ.

κά. Ἰδὼν δὲ αὐτοὺς ** διαβαίνοντας ὁ Ξενοφῶν, πέμψας ἄγγελον κελεύει αὐτοῦ μεῖναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ διαβάντας· ὅταν δ' ἄρξονται αὐτοὶ διαβαίνειν, ἐναντίους ἔνθεν καὶ ἔνθεν σφῶν ἐκβαίνειν ὡς διαβησομένους, διηγκυλισμένους τοὺς

in aduersos Carduchos pergit, *acie instructa*, ac praefectis cohortium imperat, vt quisque cohortem suam per manipulos instrueret, ac versus clupeos manipulum in phalangem ducerent. Deinde cohortium praefecti et manipularii duces in Carduchos pergerent, a tergo curantibus iuxta flumen constitutis.

20. Carduchi posteaquam cernerent, agmen extremum a multitudine nudari, iamque paucos adeo videri: celerrime hos inuadunt, simulque nescio quid canebant. Heic Cherisophus, constitutis in tuto suis, cetratos et funditores et sagittarios ad Xenophontem mittit; vtque facerent, quidquid ille iuberet, imperat.

21. Eos Xenophon iam transire quum videret, misso nuntio mandat, vt istic ad amnem subsisterent; ac vbi se cum suis transire viderent, tunc etiam ipsi ex aduerso parte vtraque pergerent, tanquam transituri; iaculatores amentis hastarum prehensis, sagittarii cum sagittis in

* Al. κατὰ τοὺς Καρδούχους.

† Hoc est, versus sinistram, iuxta Suidam. Sed ἐπὶ δόρυ p seq est ad dextram.

** Al. καταβαίνοντας descendentes, et lin. seq. καταβάντας malunt.

τὰς ἀκοντισάς, καὶ ἐπιβεβλημένας τὰς τοξότας μὴ πρόσω δὲ τᾶ ποταμᾶ προδιαβαίνειν.

κβ'. Τοῖς δὲ παῤ ἑαυτῷ παρήγγειλεν, ἐπειδὰν σφενδόνη ἐξικνῆται, καὶ ἀσπὶς ψοφῇ, παιανίσαντας θεῖν ἀεὶ ἐς τὰς πολεμίας· ἐπειδὰν δὲ ἀναστρέψωσιν οἱ πολεμιοι, καὶ ἐκ τᾶ ποταμᾶ ὁ σαλπιγκτὴς σημήνῃ τὸ πολεμικὸν, ἀναστρέψαντας [1] ἐπὶ δόρυ ἡγεῖσθαι μὲν τὰς ἀρχάς, θεῖν δὲ πάντας ὁτιτάχιστα, καὶ διαβαίνειν ἢ ἕκαστος τὴν τάξιν εἶχεν, ὡς μὴ ἐμποδίζειν ἀλλήλας· ὅτι ὅστος ἄριστος ἐσοιτο, ὃς ἂν πρῶτος ἐν τῷ πέραν γένηται.

κγ'. Οἱ δὲ Καρδᾶχοι, ὁρῶντες ὀλίγας ἤδη τὰς λοιπὰς, (πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν μένειν τεταγμένων ᾤχοντο ἐπιμελησόμενοι οἱ μὲν ὑποζυγίων, οἱ δὲ σκευοφόρων, οἱ δὲ ἑταίρων) ἐνταῦθα δὴ ἐπέκειντο θρασέως, καὶ ἤρξαντο σφενδονᾶν καὶ τοξεύειν. οἱ δὲ Ἕλληνες παιανίσαντες ὥρμησαν δρόμῳ ἐπ' αὐτούς· οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο. καὶ γὰρ ἦσαν ὡπλισμένοι, ὡς

in neruos impositis: procul tamen in fluminis transitu non progrederentur.

22. Eis vero, quos secum habebat, mandabat; vti quam primum fundae perstingerent, et clupei complosi creparent, paeanem exorsi, cursu semper in hostes ferrentur: Illis se auertentibus, ac tubicine classicum a flumio canente, tunc et ipsis versus hastam conuersis, a tergo curantes praeirent, et concitatissimo cursu omnes procederent, ac suo quisque loco transiret, ne sibi mutuo impedimento essent. Nimirum qui primus in aduersam ripam euaderet, eum se pro maxime strenuo habiturum.

23. Carduchi quum paucos esse reliquos viderent, quandoquidem multi etiam illorum, qui fuerant instli manere, curaturi partim iumenta, partim impedimenta, partim res alias, discedebant; audacter in eos irruunt, fundisque ac sagittis incipiunt vti. Verum Graeci paeanem exorsi, pleno cursu eos adoriuntur; quos illi nequaquam sustinebant, quod ratione montium satis ad incursiones et fugam armati essent: sed ad sustinendos ho-

1) Hoc est: ad dextram, Suid. Sed παρ' ἀσπίδας v. p. antec.

ὡς μὲν ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἱκανῶς πρὸς τὸ ἐπιδραμεῖν καὶ φεύγειν, πρὸς δὲ τὸ εἰς χεῖρας δέχεσθαι, οὐχ ἱκανῶς.

κδ'. Ἐν τούτῳ σημαίνει ὁ σαλπιγκτής, καὶ οἱ μὲν πολέμιοι ἔφευγον πολὺ ἔτι θᾶττον· οἱ δ' Ἕλληνες τὰ ἐναντία στρέψαντες, ἔφευγον διὰ τοῦ ποταμοῦ ὁτιτάχιστα. τῶν δὲ πολεμίων οἱ μέν τινες αἰσθανόμενοι, πάλιν ἐδραμον ἐπὶ τὸν ποταμὸν, καὶ τοξεύοντες ὀλίγους ἔτρωσαν. οἱ δὲ πολλοὶ, καὶ πέραν ὄντων τῶν Ἑλλήνων, ἔτι φανεροὶ ἦσαν φεύγοντες. οἱ δὲ ὑπαντήσαντες, ἀνορίζόμενοι, καὶ προσωτέρω τοῦ καιροῦ προϊόντες, ὕστερον τῶν μετὰ Ξενοφῶντος διέβησαν πάλιν· καὶ ἐτρώθησάν τινες καὶ τούτων.

ΚΕΦ. δ'.

Ἐπεὶ δὲ διέβησαν ἀμφὶ μέσον ἡμέρας, συνταξάμενοι ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Ἀρμενίας πεδίον ἅπαν, καὶ λείους γηλόφους, ὀλίγον ἢ πέντε παρασάγγας. ὀλίγον γὰρ ἦσαν ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ κῶμαι, διὰ

hostes, qui manum conferrent, nequaquam satis muniti.

24. Atque huic tubicine classicum canente, multo etiam celerius hostes fugam arripiunt: et Graeci diuersam in partem abeuntes, quam citissime per amnem aufugiunt. Re tamen a nonnullis ex hostibus animaduersa, rursus ab eis ad fluuium concursus factus est, sagittisque nonnulli nostrorum vulnerati. Maior quidem pars etiam tunc, quum Graeci in aduersam ripam euasissent, adhuc fugere cernebatur. Qui autem e nostris hosti obuiam tendebant, quum. sumtis animis, vlterius quam commodum esset, progrederentur; aliquanto post illos, qui cum Xenophonte traiecerant, et ipsi transierunt. Eorum item aliqui vulnerati sunt.

CAP. IV.

Quum autem vniuersi iam transissent sub ipsam meridiem, dispositis ordinibus, per Armeniam via prorsus campestri, perque colles leniter surgentes iter faciunt, non minus quinque parasangis. Nec enim propius flumen

διὰ τὰς πολέμους τὰς πρὸς Καρδούχους. εἰς δὲ ἣν ἀφίκοντο κώμην μεγάλη τε ἦν, καὶ βασίλειόν τε εἶχε τῷ σατράπῃ, καὶ ἐπὶ ταῖς πλείσταις οἰκίαις τύρσεις ἐπῆσαν· ἐπιτήδεια δ' ἦν δάψιλῆ.

β'. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, μέχρις ὑπερῆλθον τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ. ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, ἐπὶ τὸν Τηλεβόαν ποταμόν. οὗτος δ' ἦν καλὸς μὲν, μέγας δ' οὔ.* κῶμαι δὲ πολλαὶ περὶ τὸν ποταμὸν ἦσαν. ὁ δὲ τόπος οὗτος Ἀρμενία ἐκαλεῖτο ἡ πρὸς ἑσπέραν.

γ'. Ὑπαρχος δ' αὐτῆς ἦν Τηρίβαζος, ὁ καὶ βασιλεῖ φίλος γενόμενος· καὶ ὁπότε παρείη, οὐδεὶς ἄλλος βασιλεα ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέβαλλεν. οὗτος προσήλασεν ἵππους ἔχων, καὶ προπέμψας ἑρμηνέα, εἶπεν ὅτι βούλοιτο διαλεχθῆναι τοῖς ἄρχουσι. τοῖς δὲ στρατηγοῖς ἐδόκει ἀκοῦσαι· καὶ προσελθόντες εἰς ἐπήκοον, ἠρώτων τί θέλοι. ὁ δὲ ἔλεγεν

vlli erant vici, propter ea, quae cum Carduchis gerebantur, bella. Vicus autem, ad quem venere, magnus erat, et regiam continebat in vſum ſatrapae. Domus pleraeque turres habebant. Commeatus larga erat copia.

2. Inde caſtris alteris, paraſangas decem conficiunt, donec Tigris fluuii fontes traiecissent. Inde caſtris tertiis, paraſangas quindecim progressi, ad Teleboam fluuium, pulchrum quidem illum, ſed non magnum, perueniunt. Multi circum amnem vici. Locus hic appellabatur Armenia verſus occidentem.

3. Praeerat ei cum poteſtate Teribazus, amicus regis. Quoties is regi aderat, nemo praeter ipſum, regem in equum tollebat. Atque hic cum equeſtribus copiis adequitabat, praemiſſoque interprete, velle ſe cum ducibus colloqui ſignificabat. Illis audiendum eſſe hominem videbatur, quumque ad locum acceſſiſſent, e quo audiri, quidquid diceretur, poſſet: quid vellet, interrogabant. Reſpondet, hac ſe conditione cupidum

* Al. verbis transpoſitis ἔστι δ' ἦν μέγας μὲν οὔ, καλὸς δέ.

γεν' ὅτι σπείσαιτο βάλοιτο, ἐφ' ᾧ μήτ' αὐτὸς τὸς Ἕλληνας ἀδικεῖν, μήτ' ἐκείνους καίειν τὰς οἰκίας, λαμβάνειν τε τὰ ἐπιτήδεια, ὅσων δέοιντο. ἔδοξε ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς, καὶ ἐσπείσαντο ἐπὶ τούτοις.

δ'. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμὸς τρεῖς, διὰ τῆ πεδίε, παρασάγγας πεντεκαίδεκα· καὶ Τηρίβαζος παρηκολούθει, ἔχων τὴν ἑαυτῆ δύναμιν, ἀπέχων ὡς δέκα σταδίους· καὶ ἀφίκοντο εἰς βασίλεια καὶ κώμας πεςὶξ πολλὰς, πολλῶν τῶν ἐπιτηδείων μεστάς.

ε. Στρατοπεδευομένων δ' αὐτῶν γίγνεται τῆς νυκτὸς χιὼν πολλή· καὶ ἔωθεν ἔδοξε διασκηνῆσαι τὰς τάξεις καὶ τὸς στρατηγὸς κατὰ τὰς κώμας. ὁ γὰρ ἑώρων πολέμιον οὐδένα, καὶ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι, διὰ τὸ πλῆθος τῆς χιόνος. ἐνταῦθα εἶχον πάντα τὰ ἐπιτήδεια, ὅσα ἐστὶν ἀγαθὰ, ἱερεῖα, σῖτον, οἶνος παλαιὸς, εὐώδεις, ἀσαφίδας, ὄσπρια παντοδαπά.

ς'. Τῶν δὲ ἀποσκεδαννυμένων τινὲς ἀπὸ τῆ στρατοπέδου ἔλ-

dum esse incundi cum ipsis foederis, vt nec ipse Graecos laederet, nec Graeci domos exurerent: saltem commeatum, quantum eis indigerent, caperent. Comprobata sunt haec a ducibus, et iis conditionibus foedus initum.

4. Inde castris tertiis, parasangarum quindecim iter per planitiem conficiunt, subsequente suis cum copiis Teribazo, fere decem stadiorum ex interuallo. Atque heic ad regiam perueniunt, circum quam permulti vici erant, magno rerum omnium commeatu referti.

5. Quum autem in castris degerent, magna niuis copia in eos decidit. Quare primo mane visum est, militum cohortes ac duces hinc inde per vicos distribuendos esse. Nec enim hostem vllum cernebant, et quia magna niuis esset copia, tutum facto videbatur. Erant etiam heic vniuersae res vtibus ipsorum necessariae, victimae, frumentum, vina vetera, eaque fragrantia, vuae passae, omnis generis legumina.

6. Quum autem nonnulli a castris longius palarentur, exer-

ἔλεγον, ὅτι κατίδοιεν στράτευμα, καὶ νύκτωρ πολλὰ πυρὰ φαίνοιτο. ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι διασκηνᾶν, ἀλλὰ συναγαγεῖν τὸ στράτευμα. πάλιν ἐντεῦθεν συνῆλθον. καὶ γὰρ ἐδόκει διαθριάζειν.

ζ'. Νυκτερευόντων δ' αὐτῶν ἐνταῦθα, ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε καὶ τὰ ὅπλα, καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους. καὶ τὰ ὑποζύγια συνεπέδησεν ἡ χιών, καὶ πολὺς ὄκνος ἦν ἀνίστασθαι. κατακειμένων δὲ ἐλεεινὸν ἦν χιὼν ἐπιπεπτωκυῖα ὅτῳ μὴ παραῤῥυείη.

η'. Ἐπεὶ δὲ Ξενοφῶν ἐτόλμησε γυμνὸς ἀναστὰς σχίζειν ξύλα, τάχα ἀναστάς τις καὶ ἄλλος ἐκείνῳ ἀφελόμενος ἔσχισεν. ἐκ δὲ τούτου καὶ οἱ ἄλλοι ἀναστάντες πῦρ ἔκαιον καὶ ἐχρίοντο. πολὺ γὰρ ἐνταῦθα ηὑρίσκον τὸ χρίσμα, ᾧ ἐχρῶντο ἀντ' ἐλαίου, σύειον, καὶ σησάμινον, καὶ ἀμυγδάλινον, ἐκ τῶν πικρῶν, καὶ τερεβίνθινον. ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ μύρον εὑρίσκετο.

θ'. Μετὰ

citum se videre dicebant, et noctu multos ignes lucere. Quare visum est ducibus haudquaquam tutum esse, milites hinc inde diuertere; sed potius copias rursus esse cogendas. Itaque rursum conueniunt, quum quidem sub dio commorandum esse censerent.

7. Verum ita pernoctantibus ipsis, tam copiosa nix in eos cecidit, vt ab ea tum arma, tum milites ipsi, qui humi iacebant, tegerentur. Etiam iumenta nix constrinxerat, vt diu surgere nequirent. Miserabile certe erat illos intueri, in quos iacentes delapsa nix non defluxerat.

8. Sed posteaquam Xenophon surgens nudus, ausus est ligna findere; tum vero et alius quispiam surgens, a Xenophonte hunc sibi laborem depopposcit. Itaque dein factum, vt et alii consurgentes, igne accenso, semet vngerent. Nam magnam huic vnguenti copiam reperere, quo vtebantur olei loco; scil. suilli, sesamini, amygdalini, de amaris amygdalis facti, terebinthini. De iisdem rebus confectum etiam vnguentum fragrans inueniebatur.

9. Se-

θ'. Μετὰ ταῦτα πάλιν ἐδόκει διασκηνητέον εἶναι* τὰς κώμας εἰς στέγας. ἔνθα δὴ οἱ στρατιῶται σὺν πολλῇ κραυγῇ καὶ ἡδονῇ ἦεσαν ἐπὶ τὰς στέγας καὶ τὰ ἐπιτήδεια. ὅσοι δὲ, ὅτε τοπρότερον ἀπήεσαν, τὰς οἰκίας ἐνέπρησαν, ὑπὸ τῆς αἰθρίας δίκην ἐδίδοσαν, κακῶς σκηνοῦντες.

ι'. Ἐντεῦθεν ἔπεμψαν τῆς νυκτὸς Δημοκράτην Τεμενίτην, ἄνδρας δόντες, ἐπὶ τὰ ὄρη, ἔνθα ἔφασαν οἱ ἀποσκεδαννύμενοι καθορᾶν τὰ πυρά. ἔτος γὰρ ἐδόκει καὶ πρότερον πολλὰ ἤδη ἀληθεῦσαι τοιαῦτα, τὰ ὄντα τε ὡς ὄντα, καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς οὐκ ὄντα. πορευθεὶς δὲ, τὰ μὲν πυρὰ οὐκ ἔφη ἰδεῖν, ἄνδρα δὲ συλλαβὼν ἦκεν ἄγων, ἔχοντα τόξον Περσικόν, καὶ φαρέτραν, καὶ σάγαριν, οἵανπερ καὶ Λμαζόνες ἔχουσιν.

ιά. Ἐρωτώμενος δὲ τὸ, ποδαπὸς εἴη, Πέρσης μὲν ἔφη εἶναι, πορεύεσθαι δὲ ἀπὸ τῆ Τηριβάζῳ στρατεύματος ὅπως ἐπιτήδεια λάβοι. οἱ δ' ἠρώτων αὐτὸν, τὸ στράτευμα ὁπό-

9. Secundum haec iterum ſub tectis per vicos hinc inde diuertendum eſſe decreuerunt. Quare milites magno cum clamore ac voluptate ad tecta et commeatum tendebant. Quotquot autem id temporis, quo prius e tectis migrarant, exuſſerant domos: hi poenas illas dederunt, vt ſub dio miſerè cubarent.

10. Inde noctu Democratem Temeniten, adiuncta ei militum manu, in montes eos mittunt, in quibus hinc inde palati milites videre ſe ignes dixerant. Nam is iam antea ſaepenumero in huiusmodi rebus dixiſſe verum exiſtimabatur: itaque rem expoſuiſſe, vti vel erat, vel non erat. Hic quum eo profectus eſſet, ignes ſe vidiſſe negabat; hominem tamen captum ſecum afferebat, qui arcum habebat Perſicum, et pharetram, et ſecurim, quali vtuntur Amazones.

11. Quum interrogaretur cuias eſſet; Perſam ſe eſſe reſpondit, et a Teribazi caſtris profectum parandi commeatus cauſſa. Quaerentibus iiſdem, quantae Teribazi eſ-

* Al. κατὰ τὰς.

ὁπόσον τε εἴη, καὶ ἐπὶ τίνι συνειλεγμένον. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι Τηρίβαζος εἴη ἔχων τήν τε ἑαυτῶ δύναμιν, καὶ μισθοφόρους Χάλυβας καὶ Ταόχους. παρεσκευάσθαι δὲ αὐτὸν ἔφη, ὡς ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶ ὄρους ἐν τοῖς στενοῖς, ἥπερ μοναχὴ εἴη πορεία, ἐνταῦθα ἐπιθησόμενον τοῖς Ελλησιν.

ιβ'. Ακούσασι τοῖς στρατηγοῖς ταῦτα ἔδοξεν τὸ στράτευμα συναγαγεῖν. καὶ εὐθὺς καταλιπόντες φύλακας, καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῖς μένουσι Σοφαίνετον Στυμφάλιον, ἐπορεύοντο ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν ἁλόντα ἄνθρωπον. ἐπειδὴ δὲ ὑπερέβαλον τὰ ὄρη, οἱ πελτασαὶ προϊόντες, καὶ κατιδόντες τὸ στρατόπεδον, οὐκ ἔμειναν τὰς ὁπλίτας, ἀλλ' ἀνακραγόντες ἔθεον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

γ'. Οἱ δὲ βάρβαροι ἀκούσαντες τὸν θόρυβον, οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ἔφευγον· ὅμως δὲ ἀπέθανον τινὲς τῶν βαρβάρων, καὶ ἵπποι ἥλωσαν ὡς εἴκοσι, καὶ ἡ σκηνὴ Τηρίβαζου ἑάλω, καὶ ἐν αὐτῇ κλῖναι ἀργυρόποδες, καὶ ἐκπώματα, καὶ οἱ ἀρτοποιοὶ, καὶ οἱ οἰνοχόοι φάσκοντες εἶναι·

ιδ'. Επεὶ

sent copiae, quaue de cauſſa collectae: reſpondit, adeſſe ſuo cum exercitu Teribazum, militeſque ſtipendiarios Chalybes et Taochos conduxiſſe, ac paratum eſſe in montium anguſtiis, qua vnicus tantum exitus pateret, Graecos adoriri.

12. Quae quum duces audiiſſent, viſum eſt colligere copias: ac mox adeo relictis excubitoribus, et duce remanentibus iſtic dato Sophaeneto Stymphalio, pergunt cum itineris duce, homine illo captiuo. Poſteaquam montes ſuperaſſent, cetrati progreſſi aliquantulum, quum adſpicerent caſtra, grauis armaturae militem nequaquam expectant, ſed ſublato clamore, caſtra curſu inuadunt.

13. Eo tumultu barbari percepto non ſubſiſtunt, ſed in fugam ſe coniiciunt. Nonnulli ex eis interfecti, capti equi circiter viginti, vna cum Teribazi tentorio, in quo lectuli erant innixi pedibus argenteis, et pocula, et nonnulli, qui ſe panum conficiundorum artifices, ac pincernas eſſe dicerent.

14. Quae

ιδ'. Επει δὲ ἐπύθοντο πάντα οἱ τῶν ὁπλιτῶν στρατηγοὶ, δοκεῖ αὐτοῖς ἀπιέναι τὴν ταχίστην ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μή τις ἐπιθεσις γένηται τοῖς καταλελειμμένοις. καὶ εὐθὺς ἀνακαλεσάμενοι τῇ σάλπιγγι ἀπῆσαν, καὶ ἀφικνοῦνται αὐθημερὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

ΚΕΦ. ε'.

Τῇ δ' ὑστεραία πορευτέον ἐδόκει εἶναι, ἢ δύναιντο τάχιστα, πρὶν συλλεγῆναι τὸ στράτευμα πάλιν, καὶ καταλαβεῖν τὰ στενά. συσκευασάμενοι δ' εὐθὺς, ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς, ἡγεμόνας ἔχοντες πολλούς. καὶ αὐθημερὸν ὑπερβαλόντες τὸ ἄκρον, ἐφ' ᾧ ἔμελλεν ἐπιτίθεσθαι Τηρίβαζος, κατεστρατοπεδεύσαντο.

β'. Εντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἐρήμους * τρεῖς, παρὰ τὸν Ευφράτην ποταμόν. καὶ διέβαινον αὐτὸν βρεχόμενοι πρὸς τὸν ὀμφαλόν. ἐλέγοντο δὲ αὐτῷ αἱ πηγαὶ ὑπρόσω εἶναι. ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς καὶ σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα.

γ'. Ο

14. Quae omnia quum gravis armaturae militum duces percepissent, quamprimum ad castra pergendum statuunt, ne quis relictas copias adoriretur. Itaque statim tuba receptui canentes, discedunt, eodemque die ad castra reuertuntur.

CAP. V.

Postridie, quanta fieri celeritate posset, pergere visum est prius, quam hostilis exercitus de integro cogeretur, angustiaque loca illa occuparet. Itaque mox collectis vasis, per largam niuem proficiscuntur, quum ab itinerum ducibus multis instructi essent; eodemque die iugo illo superato, in quo Teribazus ipsos aggredi voluerat, castra metantur.

2. Inde habitis castris in solitudine tertiis, ad Euphratem perueniunt; eum saltem ad vmbilicum vsque se madefacientes transeunt. Ferebantur ab eo loco fontes eius haud procul abesse. Inde per multas niues, et planitiem, castris tertiis, parasangas xv progressi sunt.

γ'. Ὁ δὲ τρίτος ἐγένετο χαλεπὸς, καὶ ἄνεμος βορρᾶς ἐναντίος ἔπνει, παντάπασιν * ἀποκαίων καὶ πήγνυς τὰς ἀνθρώπους. ἔνθα δή τῶν μάντεών τις εἶπε σφαγιάσασθαι τῷ ἀνέμῳ· καὶ σφαγιάζεται· καὶ πᾶσι περιφανῶς ἐδοξε λῆξαι τὸ χαλεπὸν τὸ πνεύματος.

δ'. Ἦν δὲ τῆς χιόνος τὸ βάθος, ὀργυία· ὥστε καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἀνδραπόδων πολλὰ ἀπώλετο, καὶ τῶν στρατιωτῶν ὡς τριάκοντα. διεγένοντο δὲ τὴν νύκτα πῦρ καίοντες. ξύλα δ' ἦν ἐν τῷ σταθμῷ πολλά. οἱ δὲ ὑψὲ προϊόντες, ξύλα οὐκ εἶχον.

ε. Οἱ δὲ πάλαι ἥκοντες, καὶ πῦρ καίοντες, ὃ προσίεσαν πρὸς τὸ πῦρ τὰς ὀψίζοντας, εἰ μὴ μεταδιδοῖεν αὐτοῖς πυρὸς, ἢ ἄλλο τι ὧν ἔχοιεν βρωτῶν. ἔνθα δὴ μετεδίδοσαν ἀλλήλοις ὧν εἶχον ἕκαστοι. ἐνθα δὲ πῦρ ἐκαιετο, διατηκομένης τῆς χιόνος, βόθροι ἐγίγνοντο μεγάλοι ἐς τε ἐπὶ τὸ ὀάπεδον, ὅ δὴ παρῆν μετρεῖν τὸ βάθος τῆς χιόνος.

ς'. Ἐν-

3. Ac tertii quidem diei perdifficile fuit iter, aduerso borea flante, ac omnino tum vrente homines, tum congelante. Ibi tum quidam e vatibus rem sacram vento faciendam esse praecipit. Quo facto, nemini non manifesto visum est, molestum illum et asperum flatum desinere.

4. Nix altitudinem habebat orgyae: quo fiebat, vt et iumenta et mancipia multa interirent, atque etiam milites fere triginta. Noctem integram ignes accendebantur, quod in castrorum loco lignorum esset copia. Qui tamen serius processerant, a lignis destituebantur.

5. Quamobrem illi, qui iamdudum huc venerant, et habebant accensos ignes, serius venientes non admittebant; nisi si vel triticum, vel quid aliud eiculentae rei cum eis communicassent. Atque heic mutuo sibi, quidquid habebant singuli, impertiebantur. Quibus locis ignes accendebantur, niue liquata, scrobes ingentes efficiebantur ad solum vsque, de quo niuis altitudinem metiri erat.

6. Inde

* Al. ἀπεκαίων πάντα καὶ πην.

ς'. Εντεῦθεν δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὅλην ἐπορεύοντο διὰ χιόνος, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐβλιμίασαν. Ξενοφῶν δὲ ὀπισθοφυλακῶν, καὶ καταλαμβάνων τοὺς πίπτοντας τῶν ἀνθρώπων, ἠγνόει ὅ, τι τὸ πάθος εἴη.

ζ. Ἐπειδὴ δὲ εἶπέ τις αὐτῷ τῶν ἐμπείρων, ὅτι σαφῶς βλιμιῶσι, καὶ ἐάν τι φάγωσιν, ἀναστήσονται, παριὼν ἐπὶ τὰ ὑποζύγια, εἴ πᾳ ποτὸν ἢ βρωτὸν ὁρᾷη, ἐδίδου, καὶ διέπεμπε διδόντας τοὺς δυναμένους παρατρέχειν τοῖς βλιμιῶσιν. ἐπειδὴ δέ τι ἐμφάγοιεν ἀνίσαντο καὶ ἐπορεύοντο.

η. Πορευομένων δὲ, Χειρίσοφος μὲν ἀμφὶ κνέφας πρὸς κώμην ἀφικνεῖται, καὶ ὑδροφορούσας ἐκ τῆς κώμης γυναῖκας καὶ κόρας πρὸς τῇ κρήνῃ καταλαμβάνει ἐμπροσθεν τοῦ ἐρύματος. αὗται ἠρώτων αὐτοὺς τίνες εἶεν. ὁ δὲ ἑρμηνεὺς εἶπε Περσιστὶ ὅτι παρὰ βασιλέως πορεύοιντο πρὸς τὸν σατράπην. αἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐκ ἐνταῦθα εἴη, ἀλλ' ἀπέχει ὅσον παρασάγγην.

θ'. Οἱ

6. Inde toto ſubſequente die per niuem iter faciunt, multis hominibus prae ingenti fame deficientibus. Xenophon autem, qui extremo in agmine curabat, vbi homines offenderet, qui humi iacerent; primum, quid illud morbi eſſet, ignorabat.

7. Quum vero quidam vſu rerum valens dixiſſet, eos homines plane prae ingenti fame deficere, ac ſi quid ederent, ſurrecturos: ad iumenta pergens, ſi quid vel potus, vel cibi cerneret, id partim ex fame deficientibus ipſe dabat; partim, qui hinc inde diſcurrere poſſent, et iiſdem dare, mittebat. Quam primum quid illi ſibi guſtaſſent, ſurgebant, et in itinere pergebant.

8. Hoc modo quum proficiſcerentur, Cheriſophus ſub ipſum crepuſculum ad vicum quendam venit, ac de vico mulieres et puellas, aquam ferentes, propter fontem ante munitionem ipſam offendit. Interrogant hae, Quinam hominum eſſent: quibus interpres lingua Perſica reſpondit, a rege ſe ad ſatrapam venire. Subiiciunt illae, non iam ipſum eſſe hoc loco, ſed abeſſe paraſangae vnius intervallo.

9. Quia

θ'. Οἱ δ', ἐπεὶ ὀψὲ ἦν, πρὸς τὴν κωμάρχην συνεισέρχονται εἰς τὸ ἔρυμα σὺν ταῖς ὑδροφόροις. Χειρίσοφος μὲν δὴ καὶ ὅσοι ἐδυνήθησαν τῷ στρατεύματος, ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεύσαντο· τῶν δ' ἄλλων στρατιωτῶν οἱ μὴ δυνάμενοι διατελέσαι *ἐν τῇ ὁδῷ, ἐνυκτέρευσαν ἄσιτοι καὶ ἄνευ πυρός. καὶ ἐνταῦθά τινες ἀπώλοντο τῶν στρατιωτῶν.

ι. Ἐφείποντο δὲ τῶν πολεμίων συνειλεγμένοι τινὲς καὶ τὰ μὴ δυνάμενα τῶν ὑποζυγίων ἥρπαζον, καὶ ἀλλήλοις ἐμάχοντο περὶ αὐτῶν. ἐλείποντο δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν οἵ τε διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος τὰς ὀφθαλμὰς, οἵ τε ὑπὸ τῶ ψύχους τὰς δακτύλας τῶν ποδῶν ἀποσεσηπότες.

ια. Ἦν δὲ τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς ἐπικούφισμα τῆς χιόνος εἴ τις μέλαν τι ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν πορεύοιτο· τῶν δὲ ποδῶν, εἴ τις κινοῖτο, καὶ μηδέποτε ἡσυχίαν ἔχειν **, καὶ εἰ τὴν νύκτα ὑπολύοιτο. ὅσοι δὲ ὑποδεδεμένοι ἐκοιμῶντο, εἰσεδύοντο εἰς τὰς πόδας οἱ ἱμάντες, καὶ τὰ ὑποδήματα περι-

9. Quia vero ſerius veniebant, vna cum mulierculis, aquam geſtantibus, in munitionem ad vici praefectum ingrediuntur. Ibi ergo tum Cheriſophus, tum quotquot poterant, caſtra habuerunt: caeteri milites, qui tantum itineris conficere non poterant, abſque cibis et ignibus pernoctarunt; eoque factum eſt, vt nonnulli perirent.

10. Praeterea quidam ex hoſtibus collecti ſequebantur, et iumenta imbecilla rapiebant, deque iis inter ſe dimicabant. Relinquebantur a tergo milites etiam quidam, quibus partim ex niue corrupti erant oculi, partim ex frigore pedum digiti putruerant.

11. Ferebat autem opem aduerſus niuem, ſi quis ita pergeret, vt nigri aliquid ante oculos haberet: pedibus, ſi quis ſe commoueret, ac nunquam interquieſceret, noctuque calceamenta ſolueret. Quotquot autem calceati cubabant, iis lora in pedes imprimebantur, et calcei pedibus adhaere-

* Al. τὴν ὁδὸν.

** Al. ἴσχειν.

περιεπύγνυντο. καὶ γὰρ ἦσαν, ἐπειδὴ ἀπέλιπε τὰ ἀρχαῖα ὑποδήματα, καρβατίναι πεποιημέναι ἐκ τῶν νεοδάρτων βοῶν.

ιβ'. Διὰ τὰς τοιαύτας δ' ἂν ἀνάγκας ὑπελίποντό * τινες τῶν στρατιωτῶν, καὶ ἰδόντες μέλαν τι χωρίον, διὰ τὸ ἐκλελοιπέναι αὐτόθεν τὴν χιόνα, εἰκάζον τετηκέναι τὴν χιόνα. καὶ ἐτετήκει διὰ κρήνην τινά, ἣ πλησίον ἦν ἀτμίζουσα ἐν νάπει. ἐνταῦθα ἐκτραπόμενοι ἐκάθηντο, καὶ οὐκ ἔφασαν πορεύεσθαι.

ιγ'. Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἔχων ὁπισθοφύλακας, ὡς ἤσθετο, ἐδεῖτο αὐτῶν πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ, μὴ ἀπολείπεσθαι· λέγων, ὅτι ἕπονται πολλοὶ πολέμιοι συνειλεγμένοι· καὶ τελευτῶν ἐχαλέπαινεν· οἱ δὲ σφάττειν ἐκέλευον· οὐδὲ γὰρ ἂν δύνασθαι πορευθῆναι.

ιδ'. Ἐνταῦθα ἐδόξε κράτιστον εἶναι τὰς ἑπομένας πολεμίους φοβῆσαι, εἴ τις δύναιτο, μὴ ἐπιπέσοιεν τοῖς κάμνουσι. καὶ ἦν μὲν σκότος, οἱ δὲ προσῄεσαν πολλῷ θορύβῳ,

refcebant. Habebant enim, poſteaquam veteres calcei defeciſſent, carbatinas factas de corio recens bobus detracto.

12. Ob neceſſitates igitur huiuſmodi, milites quidam remanebant a tergo; quumque locum quendam nigrum conſpexiſſent, quod illic nives defeciſſent, liquatas eas exiſtimabant. Et erant fane liquatae propter fontem quendam, qui non procul inde exhalabat in valle quadam. Quare quum huc e via deflexiſſent, confidebant, ac perrecturos ſe negabant.

13. Id quum Xenophon agminis extremi ductor intelleXiſſet, quouis artificio et molitione obſecrabat eos, ne a tergo manerent: addens, hoſtes collectos magno numero ſequi. Tandem etiam indignabundus obiurgabat. Illi iugulare iubebant, quod fieri non poſſet, vt pergerent.

14. Viſum eſt igitur optimum facto, vt ſequentibus hoſtibus terror incuteretur, ſi quidem fieri poſſet, ne illi in defatigatos irruerent. Erant iam noctis tenebrae, et hoſtes magno cum tumultu acce-

* Al. ὑπελείποντό etc.

ρύβῳ, ἀμφὶ ἃ εἶχον διαφερόμενοι. ἔνθα δὴ οἱ μὲν ὀπισθοφύλακες ἐξαναστάντες, ἅτε ὑγιαίνοντες, ἐδραμον εἰς τὰς πολεμίας· οἱ δὲ κάμνοντες, ἀνακραγόντες ὅσον ἐδύναντο μέγιστον, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ δόρατα ἔκρουσαν. οἱ δὲ πολέμιοι δείσαντες, ἦκαν ἑαυτὰς κατὰ τῆς χιόνος, εἰς τὴν νάπην, καὶ ἁδεὶς ἔτι ἁδαμᾶ ἐφθέγξατο.

ιέ. Καὶ Ξενοφῶν μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, εἰπόντες τοῖς ἀσθενέσιν ὅτι τῇ ὑστεραίᾳ ἥξουσί τινες ἐπ' αὐτὰς πορευόμενοι, πρὶν τέτταρα σάδια διελθεῖν, ἐντυγχάνουσιν ἐν τῇ ὁδῷ ἀναπαυομένοις ἐπὶ τῆς χιόνος τοῖς στρατιώταις ἐγκεκαλυμμένοις, καὶ ἁδὲ φυλακὴ ἁδεμία καθειστήκει. καὶ ἀνίσασαν αὐτάς. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι οἱ ἔμπροσθεν οὐχ ὑποχωροῖεν.

ις'. Ὁ δὲ παριὼν, καὶ παραπέμπων τῶν πελτασῶν τὰς ἰσχυροτάτας, ἐκέλευε σκέψασθαι, τί εἴη τὸ κωλύον. οἱ δὲ ἀπήγγελλον, ὅτι ὅλον ἅτως ἀναπαύοιτο τὸ στράτευμα. ἐνταῦθα καὶ οἱ περὶ Ξενοφῶντα κυλίσθησαν αὐτᾶ ἄνευ

cedebant, qui de rebus, quas haberent, inter se diffidebant. Ibi tum extremi agminis milites surgunt, qui valetudine adhuc erant integra, et cursu feruntur in hostes, et quotquot erant ex defatigatione debiles, sublato clamore, quam possent maximo, clupeos ad hastas pulsant. Hostes metu perciti, per niuem, in hanc ipsam conuallem se dimittunt, nec vllius deinde vsquam vox audita est.

15. Xenophon, et qui aderant ei milites, vbi significassent aegris illis, postridie venturos quosdam ad ipsos, priusquam stadia quatuor confecissent, in milites passim in via supra niues requiescentes, eosque tectos, incidunt, nullis excubiis constitutis. Hi excitati aiebant, eos qui praecellissent, de via non cedere.

16. At Xenophon tum ipse praetergressus, tum robustissimum quemque de cetratorum numero praemittens, considerare iubet, quid illud esset, a quo impedirentur. Renuntiant illi, copias vniuersas hoc modo quiescere. Quapropter et illi, qui circum Xenophontem

ἄνευ πυρὸς καὶ δείπνοι, φυλακὰς οἵας ἐδύναντο κατασησάμενοι. ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἡμέραν ἦν, ὁ Ξενοφῶν πέμψας πρὸς τοὺς ἀθενοῦντας τοὺς νεωτάτους, ἀναστήσοντας, ἐκέλευσεν ἀναγκάζειν προϊέναι.

ιζ'. Ἐν δὲ τούτῳ Χειρίσοφος πέμπει τοὺς ἐκ τῆς κώμης, πευσομένους πῶς ἔχοιεν οἱ τελευταῖοι. οἱ δὲ, ἅσμενοι ἰδόντες, τοὺς μὲν ἀθενοῦντας τούτοις παρέδοσαν κομίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, αὐτοὶ δὲ ἐπορεύοντο. καὶ πρὶν εἴκοσι στάδια διεληλυθέναι, ἦσαν ἐν τῇ κώμῃ, ᾗ Χειρίσοφος ηὐλίζετο.

ιή. Ἐπεὶ δὲ συνεγίγνοντο ἀλλήλοις, ἔδοξε κατὰ τὰς κώμας ἀσφαλὲς εἶναι τὰς τάξεις σκηνοῦν. καὶ Χειρίσοφος μὲν αὐτοῦ ὑπέμεινεν, οἱ δὲ ἄλλοι, διαλαχόντες ἃς ἑώρων κώμας, ἐπορεύοντο ἕκαστοι τοὺς ἑαυτῶν ἔχοντες. ἔνθα δὴ * Πολυκράτης Ἀθηναῖος λοχαγὸς ἐκέλευσεν ἀφιέναι αὐτόν. καὶ λαβὼν αὐτὸς τοὺς εὐζώνους, θέων ἐπὶ τὴν κώμην, ἣν εἰλήχει Ξενοφῶν, κα-

tem erant, ibidem incoenati, absque igne, constitutis, quales sane poterant, excubiis, commorati sunt. Quum prope dies adesset, mittit Xenophon ad aegrotantes, aetate quosdam maxime vegetos, qui eos excitarent; mandans etiam, vt ad pergendum cogerent.

17. Interea Cherisophus quosdam ex vico mittit, qui, quo pacto extremi agminis milites se haberent, quaererent. Hos vltimi perlubenter viderunt, et iisdem aegrotos tradiderunt ad castra perferendos. Ipsi deinde pergunt in itinere, ac prius quam stadia viginti confecissent, erant in vico, ad quem Cherisophus diverterat.

18. Posteaquam conuenissent, visum est sat tutum fore, si cohortes per vicos locarent. Manebat eodem loco Cherisophus; caeteri, de vicis, quos cernebant, quoscunque forte cepissent, ad eos quisque pergebat. Ibi tum Polycrates Atheniensis, cohortis ductor, abeundi potestatem sieri sibi postulat; itaque nonnullos expeditos homines secum sumens, atque ad vicum currens, qui Xenophonti

* Al. πολυβάτης.

καταλαμβάνει πάντας ἐνδον τὰς κωμήτας καὶ τὸν κωμάρχην, καὶ πώλους εἰς δασμὸν βασιλεῖ τρεφομένους ἑπταkαίδεκα, καὶ τὴν θυγατέρα τῦ κωμάρχυ, ἐννάτην ἡμέραν γεγαμημένην. ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς λαγὼς ᾠχετο θηράσων, καὶ ἀχ ἥλω ἐν ταῖς κώμαις.

ιθ'. Αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος, κάτω δ' εὐρεῖαι. αἱ δ' εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταὶ, οἱ δὲ ἄνθρωποι κατὰ κλίμακας κατέβαινον. ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, ὄιες, βόες, ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔγκονα τούτων· τὰ δὲ κτήνη πάντα χιλῷ ἐνδον ἐτρέφετο. ἦσαν δὲ καὶ πυροὶ, καὶ κριθαὶ, καὶ ὄσπρια, καὶ οἶνος κρίθινος ἐν κρατῆρσι· ἐνῆσαν δὲ καὶ αὐταὶ αἱ κριθαὶ ἰσοχειλεῖς, καὶ κάλαμοι ἐκέκειντο, οἱ μὲν, μείζους, οἱ δὲ, ελάττους, γόνατα οὐκ ἔχοντες. τούτους δ' ἔδει, ὁπότε τις δίψῴη, λαβόντα εἰς τὸ στόμα ἀμύζειν· καὶ πάνυ ἄκρατος ἦν, εἰ μή τις ὕδωρ ἐπιχέοι· καὶ μάλα ἡδὺ πῖμα συμμαθόντι ἦν.

κ'. Ο

nophonti forte obtigerat, tum vicanos omnes in eo, tum ipsum vici praefectum offendit: praeterea pullos equinos septendecim, qui regi tributi nomine alebantur, et praefecti filiam, quae ante diem nonum cum viro nupta fuerat. Aberat is in leporum venatione, nec in vicis vsquam captus fuit.

19. Domus heic erant subterraneae, quarum ostia puteorum ostiis erant consimilia, quum in imo latae essent. Iumenta per aditus foſſos ingrediebantur, homines per scalas descendebant. Ipsis in aedibus et caprae, et oues erant, et boves, et gallinae, cum suis quaeque foetibus. Iumenta pabulo nutriebantur. Nec triticum, aut hordeum, aut legumina deerant, nec vinum hordeaceum in crateribus. Hordeum ipsum vasorum labra aequabat. Iacebant heic et calami partim maiores, partim minores, enodes. Hos fugere necesse erat in os sumtos, si quis sitiret: ac potus is admodum erat fortis, si non aquam aliquis affunderet, et plane suauis, si ei quis adsuesceret.

20. Ne-

κ'. Ο δὲ Ξενοφῶν τὸν μὲν ἄρχοντα τῆς κώμης ταύτης σύνδειπνον ἐποιήσατο, καὶ θαῤῥεῖν ἐκέλευεν αὐτὸν, λεγων ὅτι οὔτε τῶν τέκνων ςερήσοιτο, τήν τε οἰκίαν αὐτοῦ ἀντεμπλήσαντες τῶν ἐπιτηδείων ἀπίασιν, ἢν ἀγαθόν τι τῷ ςρατεύματι ἐξηγησόμενος * φαίνηται, ἐςτ' ἂν ἐν ἄλλῳ ἔθνει γένωνται. ὁ δὲ ταῦτα ὑπισχνεῖτο, καὶ φιλοφρονούμενος, οἶνον ἔφρασεν ἔνθα ἦν κατορωρυγμένος. ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα διασκηνήσαντες οὕτως ἐκοιμήθησαν ἐν πᾶσιν ἀφθόνοις ἀγαθοῖς οἱ ςρατιῶται, ἐν φυλακῇ ἔχοντες τὸν κωμάρχην, καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ὁμοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς.

κα'. Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ Ξενοφῶν λαβὼν τὸν κωμάρχην, πρὸς τὸν Χειρίσοφον ἐπορεύετο. ὅπου δὲ παρίοι κώμην, ἐτρέπετο πρὸς τοὺς ἐν ταῖς κώμαις, καὶ κατελάμβανε πανταχοῦ εὐωχουμένους, καὶ εὐθυμουμένους, καὶ οὐδαμόθεν ἀφίεσαν, πρὶν παραθεῖεν αὐτῷ ἄριςον. οὐκ ἦν δ' ὅπου οὐ παρετίθεσαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν κρέα ἄρνεια, ἐριφεῖα,

χοι-

20. Xenophon vici praefectum, mensae suae adhibitum, bono esse animo iubet: quippe nec liberos amissurum, et se domum eius, quum abituri essent, vicissim omni commeatu refarturos; si quidem exercitui Graeco, donec is ad nationem aliam peruenisset, boni alicuius auctor extitisse visus esset. Pollicebatur hic operam ad ea suam: atque vt beneuolentiam suam declararet, quo loco vinum defossum esset, indicabat. Hac igitur nocte milites hinc inde diuerterunt, eamque in rerum omnium copia exegerunt; quum interea tam vici praefectum in custodia, quam liberos eius in oculis et conspectu haberent.

21. Postridie Xenophon cum praefecto ad Cherisophum pergit, ac quacunque vicum aliquem praeteriret, ad eos, qui passim in vicis erant, diuertebat. Vbique milites conuiuiis sese exhilarantes offendit, et quidem nusquam eum prius dimittebant, quam prandium adposuissent. Nusquam non eadem in mensa carnes agninae, hoedinae, suillae, vitulinae, gallinaceae.

* Al. ἐξηγησάμενος.

χοίρεια, μόσχεια, ἐρνίθεια, σὺν ποικίλοις ἄρτοις, τοῖς μὲν, πυρίνοις, τοῖς δὲ, κριθίνοις.

κε'. Ὁπότε δέ τις φιλοφρονούμενός τῳ βάλοιτο πρόπιειν, εἶλκεν ἐπὶ τὸν κρατῆρα, ἔνθα κύψαντα ἐδει ῥοφῆντα πιεῖν ὥσπερ βοῦν. καὶ τῷ κωμάρχῃ ἐδίδοσαν λαμβάνειν ὅ, τι βάλοιτο. ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐδέχετο· ὅπου δέ τινα τῶν συγγενῶν ἴδοι, πρὸς ἑαυτὸν ἀεὶ ἐλάμβανεν.

κγ'. Ἐπεὶ δὲ ἦλθον πρὸς Χειρίσοφον, κατελάμβανον καὶ ἐκείνους σκηνοῦντας, ἐστεφανωμένους τὸ ξηρὸν χιλὸν στεφάνοις, καὶ διακονοῦντας Ἀρμενίοις παῖδας σὺν ταῖς βαρβαρικαῖς στολαῖς· τοῖς δὲ παισὶν ἐδοκίκνυσαν ὥσπερ ἐκείνοις ὅ, τι δέοι ποιεῖν. ἐπεὶ δὲ ἀλλήλους ἐφιλοφρονήσαντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν, κοινῇ δὲ ἀνηρώτων τὸν κωμάρχην διὰ τοῦ περσίζοντος ἑρμηνέως, τίς εἴη ἡ χώρα, ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι Ἀρμενία. καὶ πάλιν ἠρώτων, τίνι ἵπποι τρέφοιντο. ὁ δ' ἔλε-

naceae, multis cum panibus partim triticeis partim hordeaceis apponebantur.

22. Quod si quis, declarandae benevolentiae studio, propinare alii vellet, eum ad craterem trahebat, de quo capite demisso bouis instar sorbentem bibere necesse erat. Etiam praefecto vici, quidquid vellet, sumenti potestatem faciebant. Is vero aliud quidem nihil accipiebat, sed sicubi cognatum aliquem videret, eum ad se recipiebat.

23. Ad Cherisophum quum perueniissent, illos etiam milites sub tectis reperiunt, sertis ex arido gramine redimitos, quibus pueri Armenii, barbaricis stolis amicti, ministrabant. Atque hisce pueris tanquam surdis, quid opus facto esset, ostendebant. Postea quam se Xenophon et Cherisophus comiter excepissent, communiter vici praefectum, per interpretem Persice callentem, interrogant, quaenam haec esset regio. Qui cum Armeniam esse respondisset, rursum quaerunt, cuinam equi alerentur. Regi hos tributi nomine

ἔλεγεν, ὅτι βασιλεῖ δασμός. τὴν δὲ πλησίον χώραν ἔφη εἶναι Χάλυβας, καὶ τὴν ὁδὸν ἔφραζεν, ἣ εἴη.

κδ'. Καὶ αὐτὸν τότε μὲν ᾤχετο ἄγων Ξενοφῶν πρὸς τὰς ἑαυτοῦ οἰκέτας, καὶ ἵππον, ὃν εἱλήφει, παλαιότερον δίδωσι τῷ κωμάρχῃ ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, (ὅτι ἤκουσεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ ἡλίου) δεδιὼς μὴ ἀποθάνῃ. ἐκεκάκωτο γὰρ ὑπὸ τῆς πορείας. αὐτὸς δὲ τῶν πώλων λαμβάνει, καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν ἕδωκεν ἑκάστῳ πῶλον. ἦσαν δὲ οἱ ταύτῃ ἵπποι μείονες μὲν τῶν Περσικῶν, θυμοδέστεροι δὲ πολλῷ. ἐνταῦθα δὴ καὶ διδάσκει ὁ κωμάρχης περὶ τὰς πόδας τῶν ἵππων καὶ ὑποζυγίων σακκία περιδεῖν, ὅταν διὰ τῆς χιόνος ἄγωσιν. ἄνευ γὰρ τῶν σακκίων κατεδύοντο μέχρι τῆς γαστρός.

ΚΕΦ. ε'.

Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἦν ὀγδόη, τὸν μὲν ἡγεμόνα παραδίδωσι Χειρισόφῳ, τὰς δ' οἰκέτας καταλείπει τῷ

nomine ali, respondet. Addit, regionem proximam esse Chalybum; simul viam, quae illuc duceret, indicat.

24. Tunc Xenophon eum ad familiam suam reducit: equumque vetulum, quem acceperat, ei tradit pascendum, et in sacrificio mactandum. Inaudierat enim Soli sacrum esse, ac metuebat, ne ab itinere debilitatus moreretur. Ipse de istis equuleis quosdam accipit, ac singulis ducibus cohortiumque praefectis equuleum donat. Erant autem equi hoc loco minores quidem illi Persicis, sed multo tamen animosiores. Docuit tunc vici praefectus eos, vt equorum et iumentorum pedes sacculis obligarent, quoties ea per niues acturi essent. Nam absque saccis ad ventrem vsque in niuem demergebantur.

CAP. VI.

Erat etiam dies octauus, quum Xenophon vici praefectum Cherisopho ducem itineris tra-

τῷ κωμάρχῃ, πλὴν τοῦ υἱοῦ ἄρτι ἡβάσκοντος. τοῦτον δ' *Ἐπιθένει Ἀμφιπολίτῃ παραδίδωσι φυλάττειν, ὅπως, εἰ καλῶς ἡγήσαιτο, ἔχων καὶ τοῦτον ἀπίοι. καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῷ εἰσεφόρησαν ὡς ἐδύναντο πλεῖστα, καὶ ἀναζεύξαντες ἐπορεύοντο.

β'. Ἡγεῖτο δ' αὐτοῖς ὁ κωμάρχης λελυμένος διὰ χιόνος. καὶ ἤδη τ' ἦν ἐν τῷ τρίτῳ σταθμῷ, καὶ ὁ Χειρίσοφος αὐτῷ ἐχαλεπάνθη, ὅτι οὐκ εἰς κώμας ἦγεν. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι οὐκ εἶεν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. ὁ δὲ Χειρίσοφος αὐτὸν ἐπαισε μὲν, ἐδησε δ' οὔ. ἀπὸ δὲ τούτου ἐκεῖνος τῆς νυκτὸς ἀποδρὰς ᾤχετο καταλιπὼν τὸν υἱόν. τοῦτό τε ** δὴ Χειρισόφῳ καὶ Ξενοφῶντι μόνον διάφορον ἐν τῇ πορείᾳ ἐγένετο, ἡ τοῦ ἡγεμόνος κάκωσις καὶ ἀμέλεια. Ἐπιθένης δὲ ἡράσθη τε τοῦ παιδὸς, καὶ οἰκαδε κομίσας πιστοτάτῳ ἐχρῆτο.

γ'. Μετὰ τοῦτο σταθμοὺς ἑπτὰ ἐπορεύθησαν, ἀνὰ πέντε παρασάγγας τῆς ἡμέρας, παρὰ τὸν Φᾶσιν ποταμὸν, εὖρος ὡς

dit, relictis ei domeſticis, praeter vnum filium iam pubeſcentem. Hunc Epiſthenei Amphipolitano tradit adſeruandum; vt, ſi recte ductoris functus eſſet officio, recepto illo, domum pater rediret. Praeterea in domum eius, quam poterant plurima, congerebant: atque ita motis caſtris pergebant.

2. Placebat per niuem praefectus vici ſolutus, iamque tertiis in caſtris erant; quum Cheriſophus ei ſuccenſet, propterea quod non ad vicos duceret. Negabat ille vicos hoc eſſe loco. Quare Cheriſophus hominem caedit, neque tamen vincit. Tum ille noctu, relicto filio, profugit. Hoc vnicum inter Cheriſophum et Xenophontem hoc toto itinere diſſidium extitit, quod nimirum ille ducem itineris per iniuriam ceciderat, et negligenter tamen adſeruarat. Filium autem huius Epiſthenes adamauit, et vbi domum eum ſecum adduxiſſet, fideliſſimo eſt vſus.

3. Poſt haec caſtris ſeptimis ad Phaſin amnem peruenitur, confectis in dies ſingulos quinque paraſangis. Erat is latitudine

* Al. κλισθένης. ** Al. τοῦτό γε.

ὡς πλεθριαῖον. ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμὸς δύο, παρασάγγας δέκα· ἐπὶ δὲ τῇ εἰς τὸ πεδίον ὑπερβολῇ ἀπήντησαν αὐτοῖς Χάλυβες καὶ Τάοχοι καὶ Φασιανοί.

δ'. Χειρίσοφος δὲ, ἐπεὶ κατεῖδε τὰς πολεμίους ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ, ἐπαύσατο πορευόμενος, ἀπέχων ὡς * τριάκοντα σταδίους· ἵνα μὴ κατὰ κέρας ἄγων πλησιάσῃ τοῖς πολεμίοις. παρήγγειλε δὲ τοῖς ἄλλοις παράγειν τὰς λόχους, ὅπως ἐπὶ φάλαγγος γένοιτο τὸ στράτευμα. ἐπεὶ δὲ ἦλθον οἱ ὀπισθοφύλακες, συνεκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς καὶ ἔλεξε τάδε·

ε. Οἱ μὲν πολέμιοι, ὡς ὁρᾶτε, κατέχουσι τὰς ὑπερβολὰς τῶν ὀρῶν, ὥρα δὲ βουλεύεσθαι, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ παραγγέλλειν μὲν ἀριστοποιεῖσθαι τοῖς στρατιώταις, ἡμᾶς δὲ βουλεύεσθαι, εἴτε τήμερον, εἴτε αὔριον δοκεῖ ὑπερβάλλειν τὸ ὄρος.

ς'. Ἐμοὶ δέ γε, ἔφη ὁ Κλεάνωρ, δοκεῖ, ἐὰν ὡς τάχιστα ἀρισήσωμεν, ἐξοπλισαμένους ὡς τάχιστα ἰέναι

dine plethri. Hinc caſtris alteris, decem paraſangas procedunt, quo tempore conantibus ipſis in planitiem, montibus ſuperatis, deſcendere, Chalybes et Taochi et Phaſiani occurrunt.

4. Poſteaquam in eo loco, quo tranſeundum erat, hoſtes conſpexit Cheriſophus; deſinit progredi, quum triginta ſtadiorum interuallo abeſſet: ne ducta in cornu acie propius ad hoſtem accederet. Aliis mandat, cohortes adducerent, vt vniuerſae copiae in phalangem coirent. Poſteaquam extremum agmen adeſſet, ducibus et cohortium praefectis conuocatis, in hunc modum loquutus eſt:

5. Tenent hoſtes, vti videtis, editas montis partes, et tempus ipſum poſtulat, vt deliberemus, quo pacto quam honeſtiſſime aduerſus eos dimicemus. Equidem arbitror militi denuntiandum eſſe, vt prandeat: nobis autem conſultandum, hodiene potius, an eras hic mons ſuperandus videatur.

6. Mihi vero, ſubiecit Cleanor, videtur, quamprimum pranſi fuerimus, ſumma celeri-

* Al. πεντήκοντα.

ναι ἐπὶ τὰς ἄνδρας. εἰ γὰρ διατρίψομεν τὴν τήμερον ἡμέραν, οἵ τε νῦν ὁρῶντες ἡμᾶς πολέμιοι θαρσαλεώτεροι ἔσονται, καὶ ἄλλως εἰκὸς, τούτων θαῤῥούντων, πλέους προσγενέσθαι.

ζ'. Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν εἶπεν· ἐγὼ δ' οὕτω γινώσκω· εἰ μὲν ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, τοῦτο δὴ *παρασκευάσασθαι, ὅπως ὡς κράτιστα μαχούμεθα· εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς ῥᾷστα ὑπερβάλλειν, τοῦτό μοι δοκεῖ σκεπτέον εἶναι, ὅπως ἐλάχιστα μὲν τραύματα λάβοιμεν, ὡς ἐλάχιστα δὲ σώματα ἀνδρῶν ἀποβάλοιμεν.

η'. Τὸ μὲν οὖν ὄρος ἐστὶ τὸ ὁρώμενον πλέον ἢ ἐφ' ἑξήκοντα στάδια, ἄνδρες δ' ὀλίγοι φυλάττοντες ἡμᾶς φανεροί εἰσιν, ἀλλ' ἢ κατὰ ταύτην τὴν ὁδόν. πολὺ ἂν κρεῖττον τοῦ ἐρήμου ὄρους καὶ κλέψαι τι πειρᾶσθαι λαθόντας, καὶ ἁρπάσαι φθάσαντας, ἢν δυνώμεθα, μᾶλλον, ἢ πρὸς ἰσχυρὰ χωρία καὶ ἄνδρας παρεσκευασμένους μάχεσθαι.

θ'. Πολὺ γὰρ ῥᾷον ὄρθιον ἀμαχεὶ ἰέναι, ἢ ὁμαλὸν, ἔνθεν

tate capienda esse arma, et adversus eos pergendum. Nam si diem hodiernum contrivierimus, partim hostes, qui iam nos adspiciunt, fidentiores erunt: partim horum exemplo animatos alios, consentaneum est, plures accessuros.

7. Post eum Xenophon: Equidem statuo, inquit, si pugnandum necessario sit, ita nos parare nosmet debere, vt quam fortissimis animis pugnemus: sin quam facillima ratione montem superare lubet, hoc mihi considerandum arbitror, vt quam minimum vulneremur, et pauciſſimos amittamus.

8. Ac mons quidem hic, quem iuuenum, amplius quam ad stadia sexaginta porrigitur: quum nulli vsquam homines, qui nos obseruent, appareant, praeterquam in hac via. Quapropter multo potius fuerit, aliquam deserti montis partem clam ipsis furtim nos occupare, (*et ipsis, si poterimus, praeripere*); quam simul et aduersus munita loca, et homines paratos dimicare.

9. Nam longe facilius est, sine proelio in locum arduum euadere: quam per planum et aequabilem

* Al. ἐᾶν.

θεν καὶ ἔνθεν πολεμίων ὄντων. καὶ νύκτωρ ἀμαχεὶ μᾶλλον ἄν τὰ πρὸ ποδῶν ὁρῴη τις, ἢ μεθ' ἡμέραν μαχόμενος· καὶ ἡ τραχεῖα τοῖς ποσὶν, ἀμαχεὶ ἴσην εὐμενεστέρα, ἢ ὁμαλὴ, τὰς κεφαλὰς βαλλομένοις.

ι. Κλέψαι δὲ δὴ ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι, ἐξὸν μὲν νυκτὸς ἰέναι, ὡς μὴ δύνασθαι ὁρᾶσθαι· ἐξὸν δὲ ἀπελθεῖν τοσοῦτον, ὡς μὴ αἰσθησιν παρεχειν. δοκοῦμεν δ' ἄν μοι, ταύτῃ προσποιούμενοι προσβαλεῖν, ἐρημοτέρῳ ἂν τῷ ἄλλῳ ὄρει χρῆσθαι. μένοιεν γὰρ αὐτοῦ μᾶλλον ἀθρόοι οἱ πολέμιοι.

ια. Ἀτὰρ τί ἐγὼ περὶ κλοπῆς συμβάλλομαι; ὑμᾶς γὰρ ἔγωγε, ὦ Χειρίσοφε, ἀκούω τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅσοι ἐστὲ τῶν ὁμοίων, εὐθὺς ἐκ παίδων κλέπτειν μελετᾶν. καὶ δὴ καὶ αἰσχρὸν εἶναι, ἀλλὰ ἀναγκαῖον κλέπτειν, ὅσα μὴ κωλύει νόμος. ὅπως δὲ ὡς κράτιστα κλέπτητε καὶ πειρᾶσθε λανθάνειν,

bilem incedere, si hostes vtrinque immineant. Praeterea noctu quae ante pedes sunt, multo cernuntur rectius, si absque pugna pergere liceat; quam si quis interdiu iter inter dimicandum faciat. Denique aspera via sine proelio, longe pedibus aequior est; quam aequabilis, si capita iaciendo laedantur.

10. Posse autem hac in parte furtim agi, mihi quidem videtur, quum noctu pergere liceat, quo tempore nemo nos videre poterit: et liceat tanto ex internallo seiunctos ab eis iter facere, vt iplis nullum itineris nostri indicium praebeamus. Quod si etiam hac parte nos eos inuasuros simulemus, reliquas montis partes longe desertiores reperiemus. Nam heic malent hostes conferti subsistere.

11. Verum quid ego de furto in medium affero? nam vos Lacedaemonios, Cherisophe, quotquot vestrum pares estis, statim a pueris furta meditari audio: nec esse turpe, furto quid adimere; immo potius necessarium, modo ne quid lex auferre vetet. Atqui vt quam sollertissime furta com-

νειν, νόμιμον ἄρα ὑμῖν ἐστιν, ἐὰν ληφθῆτε κλέπτοντες, μαστιγοῦσθαι. νῦν ἂν μάλα σοι καιρὸς ἐστιν ἐπιδείξασθαι τὴν παιδείαν, καὶ φυλάττεσθαι μέντοι, μὴ ληφθῶμεν κλέπτοντες τὸ ὄρος, ὡς μὴ πολλὰς πληγὰς λάβωμεν.

ιβ'. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ἐγὼ ὑμᾶς ἀκούω τοὺς Ἀθηναίους δεινοὺς εἶναι κλέπτειν τὰ δημόσια, (καὶ μάλα ὄντος δεινοῦ τοῦ κινδύνου τῷ κλέπτοντι) καὶ τοὺς κρατίστους μέντοι μάλιστα, εἴπερ ὑμῖν οἱ κράτιστοι ἄρχειν ἀξιοῦνται· ὥστε ὥρα καὶ σοὶ ἐπιδείκνυσθαι τὴν παιδείαν.

ιγ'. Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἕτοιμός εἰμι, τοὺς ὀπισθοφύλακας ἔχων, ἐπειδὰν δειπνήσωμεν, ἰέναι καταληψόμενος τὸ ὄρος. ἔχω δὲ καὶ ἡγεμόνας. οἱ γὰρ γυμνῆται τῶν ἐφεπομένων ἡμῖν κλοπῶν ἔλαβόν τινας ἐνεδρεύσαντες τούτων.* καὶ πυνθάνομαι,

mittatis, operamque detis, quo clam perpetretis ea; legibus apud vos sancitum est, vt in furto deprehensi flagris caedantur. Quamobrem opportunissimum modo fuerit, vt institutionis specimen edas; sic tamen, quo caueamus, ne deprehendamur, dum partem aliquem montis furtim inuadere voluerimus. Nam grauiter caeteroqui vapularemus.

12. Et Cherisophus: Equidem, inquit, etiam vos Athenienses audio peritissimos esse depeculandi publicas opes, quamquam graue sit periculum peculatoribus propositum, et quidem hoc in optimum quemque potissimum cadere: siquidem optimi quique apud vos gerere rempublicam volunt. Quapropter tempus est oblatum iam tibi quoque edendi institutionis vestrae specimen.

13. Ego vero, ait Xenophon, paratus sum, vt, posteaquam pransi fuerimus, cum extremo agmine pergam, ac montem occupem. Etiam duces itineris habeo, quippe milites in exercitu nostro expediti quosdam fures de illorum numero, qui nos sequuntur, ex insidiis ceperunt.

* Al. ἔλαβόν τινες καὶ τούτων πυνθάνομαι etc.

θάνομαι, ὅτι οὐκ ἄβατόν ἐστι τὸ ὄρος, ἀλλὰ νέμεται καὶ αἰξὶ καὶ βοῦσιν· ὥστε, ἥνπερ ἅπαξ λάβωμέν τι τοῦ ὄρους, βατὰ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἔσται. ἐλπίζω μέντοι οὐδὲ τοὺς πολεμίους μένειν * ἔτι, ἐπειδὰν ἴδωσιν ἡμᾶς ἐν τῷ ὁμοίῳ ἐπὶ τῶν ἄκρων. οὐδὲ γὰρ νῦν ἐθέλουσι καταβαίνειν εἰς τὸ ἴσον ἡμῖν. ὁ δὲ Χειρισοφος εἶπε· καὶ τί δεῖ σε ἰέναι καὶ λείπειν τὴν ὀπισθοφυλακίαν; ἀλλ' ἄλλους πέμψον, ἐὰν μή τινες ἐθελούσιοι φαίνωνται.

ιδ'. Εκ τούτου Αριστώνυμος Μεθυδριεὺς ἔρχεται ὁπλίτας ἔχων, καὶ Αριστεας Χῖος γυμνήτας, καὶ Νικόμαχος ** Οἰταῖος γυμνήτας· καὶ σύνθημα ἐποιήσαντο, ὁπότε ἔχοιεν τὰ ἄκρα, πυρὰ καίειν πολλά. ταῦτα συνθέμενοι ἠρίστων· ἐκ δὲ τοῦ ἀρίστου προήγαγεν *** Αριστώνυμος τὸ στράτευμα πᾶν ὡς δέκα στάδια πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως ὡς μάλιστα δοκοίη ταύτῃ προσάξειν.

ιέ. Επεὶ

perunt. Praeterea montem audio non esse inaccessum adeo, sed tum capras, tum boues pastum in eo quaerere. Quare si semel aliquam eius partem ceperimus, iumenta etiam peragrare eum poterunt. Quamquam ego ne quidem hostes in eo mansuros diutius arbitrer, posteaquam nos eandem ad altitudinem conscendisse viderint. Nam etiam in hoc tempore nobiscum aequo loco congredi nolunt. Et Cherisophus: Cur autem, inquit, necesse sit te ire, et agminis extremi curam relinquere? si nulli erunt, qui sponte se obtulerint, alios quosdam mittito.

14. Tum vero Methydriensis Aristonymus cum grauis armaturae militibus accedit, et Aristaeas Chius cum expeditis, itemque cum expeditis Nicomachus Oetaeus. Inter hos conventum, vt, posteaquam cacumen occupassent, multos ignes excitarent. Quae pacti prandent, et a prandio copias omnes Aristonymus producit, vt decem iam solis stadiis ab hostibus abessent, volebat enim existimari, hac ipsum maxime copias adducturum.

 15. Coe-

* Al. μενεῖν. ** Al. Τήϊος. *** Al. ὁ Χειρίσοφος.

ιέ. Επεὶ δὲ ἐδείπνησαν, καὶ νὺξ ἐγένετο, οἱ μὲν ταχθέντες ᾤχοντο, καὶ καταλαμβάνουσι τὸ ὄρος. οἱ δ' ἄλλοι αὐτοῦ ἀνεπαύοντο. οἱ δὲ πολέμιοι ὡς ἤσθοντο ἐχόμενον τὸ ὄρος, ἐγρηγόρησαν, καὶ ἔκαιον πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός.

ις'. Επεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, Χειρίσοφος μὲν θυσάμενος ἦγε κατὰ τὴν ὁδόν. οἱ δὲ, τὸ ὄρος καταλαβόντες, καὶ τὰ ἄκρα, ἐπῆσαν. τῶν δ' αὖ πολεμίων τὸ μὲν πολὺ ἔμενεν ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους, μέρος δ' αὐτῶν ἀπήντα τοῖς κατὰ τὰ ἄκρα. πρὶν δὲ ὁμοῦ εἶναι τοὺς πολεμίους, ἀλλήλοις συμμιγνύουσιν οἱ κατὰ τὰ ἄκρα, καὶ νικῶσιν οἱ Ελληνες, καὶ διώκουσιν.

ιζ'. Εν τούτῳ δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ πεδίου οἱ μὲν πελτασταὶ τῶν Ελλήνων δρόμῳ ἔθεον πρὸς τοὺς παρατεταγμένους· Χειρίσοφος δὲ βάδην ταχὺ ἐφείπετο σὺν τοῖς ὁπλίταις. οἱ δὲ πολεμιοι οἱ ἐν τῇ ὁδῷ, ἐπειδὴ τὸ ἄνω ἑώρων ἡττώμενον, φεύγουσι· καὶ ἀπέθανον μὲν οἱ πολλοὶ αὐτῶν, γεῖρα δὲ πάμπολλα ἑλήφθη· ἃ οἱ Ελληνες ταῖς μαχαίραις κόπτοντες

15. Coenati quum essent, ac nox aduenisset; profecti sunt ii, quibus erat hoc datum negotii, montemque occupant. Caeteri sub monte quiescunt. Hostes vbi montem occupatum intellexere, accensis nocte tota ignibus, excubant.

16. Quum dies appetiisset, Cherisophus, facta re sacra, pergit. Qui autem montem occuparant cum verticibus, in hostes contendunt. Hostium vero pars magna montis in superiore aditu manebat, altera pars iis qui iuga tenebant, obuiam ibat. Prius vero quam hostes congrederentur, confligunt inter se custodes cacuminum. Eo in proelio Graeci superiores euadunt, hostesque persequuntur.

17. Interea etiam de planitie Graeci, qui cetris vtebantur, ad suos cum hoste congressos, cursu feruntur; et Cherisophus celeri passu † cum grauis armaturae militibus subsequebatur. Hostes, qui viam obsidebant, quum victos esse suos suprema in parte montis cernerent, fugam arripiunt. Multi ex eis periere, multaque scuta capta sunt. Eas Graeci gladiis caesas effecere

† Al. gradatim quidem, sed celeriter.

πτοντες, ἀχρεῖα ἐποίουν. ὡς δ' ἀνέβησαν, θύσαντες, καὶ τρόπαιον στησάμενοι, κατέβησαν εἰς τὸ πεδίον καὶ κώμας πολλῶν ἀγαθῶν γεμούσας.

ΚΕΦ. ζ'.

Ἐκ δὲ τούτων ἐπορεύθησαν εἰς Ταόχους, σταθμοὺς πέντε, παρασάγγας * τριάκοντα, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπε. χωρία γὰρ ὄχυρα ἦν ἰσχυρὰ οἱ Τάοχοι, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐπιτήδεια πάντα εἶχον ἀνακεκομισμένοι. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς χωρίον, ὃ πόλιν μὲν οὐκ εἶχεν, οἰκίας δ' εἶχε, συνεληλυθότες δὲ ἦσαν αὐτόσε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ κτήνη πολλά, Χειρίσοφος μὲν πρὸς τοῦτο προσέβαλεν εὐθὺς ἦκων. ἐπεὶ δὲ ἡ πρώτη τάξις ἔκαμνεν, ἄλλη προσήει, καὶ αὖθις ἄλλη. ὁ γὰρ ἦν ἀθρόοις περιτυχεῖν, ἀλλ' ἀπότομον ἦν κύκλῳ.

β'. Ἐπεὶ δὲ Ξενοφῶν ἦλθε σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι καὶ πελτασταῖς καὶ ὁπλίταις, ἐνταῦθα δὴ λέγει

effecere tales, vt hostibus vsui amplius non essent. Quumque alcendissent, ac rem diuinam fecissent, tropaeo constituto, in planitiem et vicos, rebus vtilibus refertos, descendunt.

CAP. VII.

Post haec ad Taochos pergunt, confectis parasangis triginta, castris quinque. Heic vero commeatus deficiebat. Nam Taochi munitis in locis habitabant, in quae commeatum omnem comportauerant. Delati autem quum essent ad locum quendam, in quo tametsi nullum erat oppidum, nullae domus, tamen eo conuenerant et viri, et mulieres, et iumenta magno numero: Cherisophus hunc, quam primum eo venit, adortus est ita, vt, ordine primo defatigato, succederet alius, ac rursum alius. Nam conferti simul locum circumsistere non poterant, vndique praeruptum.

2. Vbi vero Xenophon cum extremo agmine, et cetratis, grauisque armaturae militibus venit;

* Al. πεντήκοντα.

γει Χειρίσοφος· εἰς καλὸν ἥκεις. τὸ γὰρ χωρίον αἱρετέον. τῇ γὰρ στρατιᾷ ὧδ ἔστι τἀπιτήδεια, εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον.

γ'. Ενταῦθα δὴ κοινῇ ἐβουλεύοντο, καὶ τοῦ Ξενοφῶντος ἐρωτῶντος, τί τὸ κωλύον εἴη εἰσελθεῖν, εἶπεν ὁ Χειρίσοφος· ἀλλὰ μία αὕτη ἐστὶ πάροδος, ἣν ὁρᾷς· ὅταν δέ τις ταύτῃ πειρᾶται παριέναι, κυλινδοῦσι λίθους ὑπὲρ ταύτης τῆς ὑπερεχούσης πέτρας· ὃς δ' ἂν καταλειφθείη, οὕτω διατίθεται. ἅμα δ' ἔδειξεν αὐτῷ συντετριμμένους ἀνθρώπους καὶ σκέλη καὶ πλευράς.

δ'. Ην δὲ τοὺς λίθους ἀναλώσωσιν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἄλλο τι ἢ ὀδὸν κωλύει παριέναι; ὃ γὰρ δὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁρῶμεν, εἰ μὴ ὀλίγους τούτους ἀνθρώπους, καὶ τούτων δύο ἢ τρεῖς ὡπλισμένους. τὸ δὲ χωρίον, ὡς καὶ σὺ ὁρᾷς, σχεδὸν τρία ἡμιπλέθρά ἐστιν, ἃ δεῖ βαλλομένους παρελθεῖν. τούτου δὲ ὅσον πλέθρον δασὺ πίτυσι διειλε-

πόσαις

venit: Opportune, ait Cherisophus, ades. Nam locus hic nobis capiendus est, quem nisi ceperimus, commeatum exercitus nullum habiturus est.

3. Itaque consilia sua inter se communicabant: quumque Xenophon interrogaret, quidnam esset illud, quod prohiberet, quominus caperetur, respondit Cherisophus: Nimirum hic vnus aditus est, quem vides. Per hunc si quis nostrum ascendere conatur, lapides de saxo illo eminente deuoluunt; qui homines, quos attingunt, in hunc modum excipiunt. Simul ei quosdam demonstrabat, quibus et crura et costae confractae essent.

4. Quod si lapides, ait Xenophon, omnes insumserint, numquid erit aliud, quod nos, quominus perueniamus, impediat? Nec enim aduersos nobis vllos videmus, praeter paucos hosce, quorum duo tresue tantum armati sunt. Locus, vt ipse vides, fere sesquiplethrum patet, per quem nobis inter hos ictus eundum erit. Eius spatii tantum, quantum aequet intervallum plethri, pinis ingentibus,

πόσας μεγάλας, ἀνθ' ὧν ἑστήκτες ἄνδρες τί ἂν πάσχοιεν ἢ ὑπὸ τῶν φερομένων λίθων, ἢ ὑπὸ τῶν κυλινδουμένων; τὸ λοιπὸν ἤδη γίγνεται ὡς ἡμίπλεθρον, ὃ δεῖ, ὅταν λωφήσωσιν οἱ λίθοι, παραδραμεῖν.

ε. Αλλ' εὐθέως, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ἐπειδὰν ἀρξώμεθα εἰς τὸ δασὺ παριέναι, φέρονται οἱ λίθοι πολλοί. αὐτὸ ἄν, ἔφη, τὸ δέον εἴη. θᾶττον γὰρ ἀληθῶς ἀναλώσουσι τοὺς λίθους. ἀλλὰ πορευώμεθα ἔνθεν ἡμῖν μικρὸν ὕστερόν τι παραδραμεῖν ἔσται, ἢν δυνώμεθα, καὶ ἀπελθεῖν ῥᾴδιον, ἢν βουλώμεθα.

ς'. Εντεῦθεν ἐπορεύοντο Χειρίσοφος, καὶ Ξενοφῶν, καὶ Καλλίμαχος Παρράσιος, λοχαγός· (τότε γὰρ ἡγεμονία ἦν τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ) οἱ δὲ ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμενον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ. μετὰ τοῦτο ἤν ἀπῆλθον ὑπὸ τὰ δένδρα ἄνθρωποι εἰς τοὺς ἑβδομήκοντα, οὐκ ἀθρόοι, ἀλλὰ καθ' ἕνα, ἕκαστος φυλαττόμενος

bus, per interualla diiunctis, denſum eſt: ad quas ſi milites conſiſtant, quid vel a iactis, vel deuolutis ſaxis incommodi tulerint? Reſtat ſemis plethri, quod quidem ſpatium, vbi lapides cellauerint, curſu conficiendum erit.

5. At enim, ait Cheriſophus, vbi primum pergere ad locum illum denſum coeperimus, magna in nos lapidum copia torquebitur. Immo, inquit Xenophon, fieri hoc ipſum debet: Nam eo citius lapidum copiam amittent. Verum age iam ad locum eum accedamus, a quo parum reſtet curſu conficiundum, ſi quidem poterimus: et a quo regredi facile fuerit, ſi ita libebit.

6. Poſt haec et Cheriſophus, et Xenophon, et Callimachus Parrhalius cohortis ductor pergebant: (nam Callimachus eo die ducis inter extremi agminis cohortium praefectos munus obtinebat) caeteri praefecti cohortium, in tuto ſubliſtebant. Hinc igitur viri fere ſeptuaginta ad arbores ſeſe conferebant, non conferti, ſed ſingulatim, cavente ſibi vnoquoque, quan-

10

μένος ὡς ἐδύνατο. Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος, καὶ Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς, καὶ ὅτοι τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγοὶ ὄντες, καὶ ἄλλοι δὲ, ἐφίσασαν ἔξω τῶν δένδρων. ὁ γὰρ ἦν ἀσφαλὲς ἐν τοῖς δένδροις ἑτάναι πλεῖον, ἢ τὸν ἕνα λόχον.

ζ'. Ἐνθα δὴ καὶ Καλλίμαχος μηχανᾶταί τι. προὐτρεχεν ἀπὸ τᾶ δένδρα, ὑφ' ᾧ ἦν αὐτὸς, δύο ἢ τρία βήματα. ἐπεὶ δὲ οἱ λίθοι φέροιντο, ἀνεχάζετο εὐπετῶς. ἐφ' ἑκάσης δὲ προδρομῆς πλέον ἢ δέκα ἅμαξαι πετρῶν ἀνηλίσκοντο. ὁ δὲ Ἀγασίας, ὡς ὁρᾷ τὸν Καλλίμαχον, ἃ ἐποίει, καὶ τὸ στράτευμα πᾶν θεάμενος, δείσας μὴ ὁ πρῶτος παραδράμοι εἰς τὸ χωρίον, ἅτε τὸν Ἀριστώνυμον πλησίον ὄντα παρακαλέσας, ἅδε Εὐρύλοχον τὸν Λυσιέα, ἑταίρως ὄντας, ἁδ' ἄλλον ἁδένα, χωρεῖ αὐτὸς, καὶ παρέρχεται πάντας.

η'. Ὁ δὲ Καλλίμαχος, ὡς εὖρε αὐτὸν παρόντα, ἐπιλαμβάνεται αὐτᾶ τᾶς ἴτυος. ἐν δὲ τούτῳ παρέθει αὐτὰς Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς, καὶ μετὰ τᾶτον Εὐρύλοχος Λυσιεύς.

tio ſtudio poſſet. Agaſias autem Stymphalius, et Ariſtonymus Methydrienſis, qui et ipſi poſtremi agminis cohortium ductores erant, vna cum quibuſdam aliis, remoti ab arboribus ſtabant. Non enim poterant plures vna cohorte ab arboribus tegi.

7. Heic quiddam molitur Callimachus. Etenim ab arbore, ad quam ſtabat, paſſus duos aut tres procurrebat: quamprimum vero lapides iacerentur, agiliter ſe in tutum recipiebat. Quoties autem procurreret, toties lapidum plures, quam decem currus infumebantur. Quod vbi Callimachum facere, toto exercitu ſpectante, videret Agaſias: metuens, ne primus in locum euaderet, nec Ariſtonymo ſibi proximo aduocato, nec Eurylocho Luſienſe, qui ſodales eius erant, nec quoquam alio, progreditur, et antenertit omnes.

8. Quem vbi ſe praeterruntem Callimachus vidit, vmbonem clupei ipſius apprehendit: et interea Methydrienſis Ariſtonymus vtrumque curſu praecedit, ac poſt ipſum Eurylochus Luſienſis. Nam

εὺς. πάντες γὰρ ἦτοι ἀντεποιοῦντο ἀρετῆς, καὶ διηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἅτως ἐρίζοντες αἱρεῖσι τὸ χωρίον. ὡς γὰρ ἅπαξ * εἰς ἐπεσέραμεν, ἀδεὶς ἔτι πέτρος ἀνωθεν ἠνέχθη.

θ'. Ἐνταῦθα δὴ δεινὸν ἦν θέαμα· αἱ γὰρ γυναῖκες, ῥίπτσσαι τὰ παιδία, εἶτα καὶ ἑαυτὰς ἐπικατερρίπτων, καὶ οἱ ἄνδρες ὡσαύτως. ἐνθα δὴ καὶ Αἰνέας ὁ Στυμφάλιος λοχαγὸς, ἰδών τινα θέοντα ὡς ῥίψοντα ἑαυτὸν, σολὴν ἔχοντα καλὴν, ἐπιλαμβάνεται ὡς αὐτὸν κωλύσων. ὁ δ' αὐτὸν ἐπισπᾶται, καὶ ἀμφότεροι ᾤχοντο κατὰ τῶν πετρῶν φερόμενοι, καὶ ἀπέθανον. ἐντεῦθεν ἄνθρωποι μὲν ὀλίγοι πάνυ ἐλήφθησαν, βόες δὲ καὶ ὄϊες καὶ πρόβατα πολλά.

ι. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Χαλύβων σταθμοὺς ἑπτὰ, παρασάγγας πεντήκοντα. ἦτοι ἦσαν ὧν διῆλθον ἀλκιμώτατοι, καὶ εἰς χεῖρας ἦεσαν. εἶχον δὲ θώρακας

Nam hi omnes virtutis gloriam ſibi vindicabant, deque hac inter ſe certabant: in qua quidem contentione locum capiunt. Nam poſteaquam vnus eorum ſemel irruiſſet, ex eo nullus lapis amplius deuolvebatur.

9. Erat autem heic tum videre triſte ſpectaculum. Nam mulieres abiectis liberis, ſuper eos ſeipſas deinde praecipitabant, idem viris etiam facitantibus. Quo tempore cohortis praefectus Aeneas Stymphalius, quum currentem quendam videret, vt ſe praecipitem ageret, elegante indutum amictu; prehendit hominem, ne id perpetraret impediturus. Verum is ſecum Aeneam impellit, et vterque per ſaxa praeceps actus interiit. Capti ſunt deinde hoc loco perpauci homines, bouum vero, et alinorum, et pecudum ingens copia.

10. Inde per Chalybum agros caſtris ſeptem, paraſangas quinquaginta conficiunt. Erat ea natio omnium, per quas Graeci fecerunt iter, longe fortiſſima, et quae cum eis congredi eſt auſa. Loricis

* Al. εἰσέθραμον ἀδὲς ἔτι πέτρ.

ρακας λινᾶς μέχρι τῶ ἤτρου· ἀντὶ δὲ τῶν πτερυγίων σπάρτα πυκνὰ ἐστραμμένα.

ιά. Εἶχον δὲ καὶ κνημῖδας, καὶ κράνη, καὶ παρὰ τὴν ζώνην μαχαίριον, ὅσον ξυήλην Λακωνικὴν, ᾧ ἔσφαττον ὧν κρατεῖν δύναιντο· καὶ ἀποτέμνοντες καὶ ἔχοντες τὰς κεφαλὰς ἐπορεύοντο*, καὶ ἦδον, καὶ ἐχόρευον, ὁπότε οἱ πολέμιοι ὀφθαῖ αὐτὰς ἐμελλον. εἶχον δὲ καὶ δόρυ ὡς πεντεκαίδεκα πηχῶν, μίαν λόγχην ἔχον.

ιβ'. Οὗτοι ἐνέμενον ἐν τοῖς πολίσμασιν. ἐπεὶ δὲ παρέλθοιεν οἱ Ἕλληνες, εἵποντο ἀεὶ μαχόμενοι· ** ὤχοντο δὲ ἐν τοῖς ὀχυροῖς· καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐν τούτοις ἀνακεκομισμένοι ἦσαν· ὥστε μηδὲν λαμβάνειν αὐτόθεν τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ διεφθάρησαν τοῖς κτήνεσιν, ἃ ἐκ τῶν Ταόχων ἔλαβον.

ιγ'. Ἐκ τούτου οἱ Ἕλληνες ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Ἀρπασον ποταμὸν, εὖρος τεττάρων πλέθρων. ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Σκυθινῶν σταθμοὺς τετταρας, παρασάγγας εἰ-

eis lineis ad ventrem imum vsque tendentibus vtebantur, ac pro alis habebant funes densos contortos.

11. Erant eis et tibiarum tegumenta, et galeae, ac iuxta cingulum lica, instar Laconici gladioli falcati. Eo, quotquot in poteliatem suam redegissent, iugulabant: capitaque resecantes, et tenentes, ad suos cum cantu et saltatione reuertebantur, praesertim si ab hostibus conspicerentur. Habebant et hastam quindecim fere cubitorum, cum vno mucrone.

12. Manebant illi quidem in oppidis, verum quamprimum Graeci transiissent, sequebantur a tergo, et continenter dimicabant. Elabebantur autem in illis natura munitis locis, in quae commeatum etiam omnem comportauerant. Quo factum, vt nihil ex ea regione Graeci acciperent; sed iis iumentis ad cibum vterentur, quae Taochis eripuerant.

13. Inde ad amnem Harpasum perueniunt, cuius erat quatuor plethrorum latitudo. Hinc per Scythinos castris quartis, parasangas

* Al. καὶ ἀποτέμνοντες δὲ τὰς κεφαλὰς, ἔχοντες ἐπορεύοντο· καὶ etc.
** Al. ὤχοντο δὲ ἐν etc. Stephanus legit ἀπῆχθητο

εἴκοσι, διὰ πεδίου εἰς κώμας, ἐν αἷς ἐμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐπεσιτίσαντο.

ιδ'. Ἐντεῦθεν δὲ ἦλθον σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι, πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα, οἰκουμένην· ἐκαλεῖτο δὲ Γυμνιάς· ἐκ ταύτης τῆς χώρας ὁ ἄρχων τοῖς Ἕλλησιν ἡγεμόνα πέμπει, ὅπως διὰ τῆς ἑαυτῶν πολεμίας χώρας ἐπάγει αὐτούς.

ιε. Ἐλθὼν δὲ αὐτὸς λέγει, ὅτι ἄξει αὐτοὺς εἰς χωρίον, ὅθεν πέντε ἡμερῶν ὀψονται θάλατταν· εἰ δὲ μή, τεθνάναι ἐπηγγέλλετο. καὶ ἡγούμενος, ἐπεὶ δὲ ἐνέβαλεν * εἰς τὴν ἑαυτοῦς πολεμίαν, παρεκελεύετο αἴθειν καὶ φθείρειν τὴν χώραν. ᾧ καὶ δῆλον ἐγένετο, ὅτι τούτου ἕνεκα ἐλθοι, ἀ τῆς τῶν Ἑλλήνων εὐνοίας.

ιϛ'. Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ἱερὸν ὄρος τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ. ὄνομα δ' ἦν τῷ ὄρει ** Θήχης. ἐπειδὴ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους, καὶ κατεῖδον τὴν θάλατταν, πολλὴ κραυγὴ ἐγένετο. ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ

fangas viginti conficiunt, ac planicie peragrata in vicos perveniunt. In eis frumentationis cauſſa triduum permanſerunt.

14. Inde caſtris quatuor, parafangas viginti progreſſi, ad vrbem amplam, et opulentam, et incolis frequentem, veniunt, cui nomen erat Gymnias. Huius regionis princeps itineris ducem Graecis mittit, qui eos per agrum ſibi hoſtilem duceret.

15. Ipſe etiam quum veniſſet, ſe ducturum eos ad locum aiebat, a quo dierum quinque ſpatio mare conſpecturi eſſent: id niſi praeſtaret, mortem ſe perpeſſurum aiebat. Simul eos ducens, poſtquam in hoſtile ſibi ſolum immiſiſſet; hortabatur, vt igni et ferro regionem vaſtarent: de quo patuit, eum hac de cauſſa venille, non propter aliquam erga Graecos benevolentiam.

16. Die quinto ſacrum ad montem veniunt, cui nomen Teches. Quum autem primae aciei milites iam in montem enaſiſſent, ac mare conſpicerent; magnus eorum clamor extitit. Eum Xenophon, et extremi

Al. καὶ ἡγούμενος δὲ, ἐπεὶ ἐνέβαλεν etc.

** Al. Ηχης.

καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, ᾠήθησαν καὶ ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους. εἵποντο γὰρ καὶ οἱ ὄπισθεν ἐκ * τῆς καιομένης χώρας, καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τε τινὰς καὶ ἐζώγρησαν, ἐνέδραν ποιησάμενοι· καὶ γέῤῥα ἔλαβον δασέων βοῶν ὠμοβόεια ** ἀμφὶ τὰ εἴκοσιν.

ιζ'. Επειδὴ δὲ βοὴ πλεῖόν τε ἐγίγνετο καὶ ἐγγύτερον, καὶ οἱ ἀεὶ ἐπιόντες ἔθεον δρόμον *** ἐπὶ τοὺς ἀεὶ βοῶντας, καὶ πολλῷ μείζων ἐγίγνετο βοὴ, ὅσῳ δὴ πλείους ἐγίγνοντο, ἐδόκει δὴ μεῖζόν τι εἶναι τῷ Ξενοφῶντι. καὶ ἀναβὰς ἐφ' ἵππον, καὶ Λύκιον καὶ τοὺς ἱππέας ἀναλαβὼν, παρεβοήθει. καὶ τάχα δὴ ἀκούουσι βοώντων τῶν στρατιωτῶν, θάλαττα θαλαττα, καὶ παρεγγυόντων. ἔνθα δὴ ἔθεον ἅπαντες, καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, καὶ τὰ ὑποζύγια ἐλαύνετο, καὶ οἱ ἵπποι.

ιη'. Επεὶ δὲ ἀφίκοντο πάντες ἐπὶ τὸ ἄκρον, ἐνταῦθα δὴ περιεβάλλον ἀλλήλους, καὶ στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς, δα-

extremi agminis milites, quum audiissent; arbitrabantur restare hostes alios, qui a fronte premerent. Nam et a tergo nonnulli de exusta regione sequebantur, quorum aliquos extremi agminis custodes occiderant, aliquos viuos, locatis insidiis, ceperant; cum scutis fere viginti, ex crudo corio boum hirsutorum confectis.

17. Quum cresceret clamor, ac propius accederet, et qui semper succedebant, cursu ferrentur ad illos, qui clamare non desinebant, ac tanto denique maior efficeretur clamor, quanto plures milites conuenissent; res aliqua grauior esse Xenophonti visa est. Itaque conscenso equo, Lycium et equites secum sumit, vt opem ferret. Statim audiunt milites, mare mare inclamantes, seipsos cohortari. Tum vero concursus omnium factus est, etiam agminis extremi militum, quum quidem et iumenta et equi eodem agerentur.

18. Posteaquam vniuersi ad verticem peruenissent, tum vero cum lacrumis se inuicem, et praetores, et cohortium ductores

* Al. καὶ ὄπισθεν εἶεν etc. ** Al. ὠμοβόεια. *** Al. δρόμ.

δακρύοντες. καὶ ἐξαπίνης ὁτȣδὴ παρεγγυήσαντος, οἱ ςρατιῶται φέρȣσι λιθȣς, καὶ ποιȣ̃σι κολωνὸν μέγαν. ἐνταῦθα ἐνετίθεσαν πλῆθος δερματίνων ὠμοβοείων, καὶ βακτηρίας, καὶ τὰ αἰχμάλωτα γέρρα· καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτός τε κατέτεμνε τὰ γέρρα, καὶ τοῖς ἄλλοις διεκελεύετο.

ιθ'. Μετὰ ταῦτα τὸν ἡγεμόνα ἀποπέμπȣσιν οἱ Ελληνες, δῶρα δόντες ἀπὸ κοινȣ̃, ἵππον, καὶ φιάλην ἀργυρᾶν, καὶ σκευὴν Περσικὴν, καὶ Δαρεικȣ̀ς δέκα. ᾔτει δὲ μάλιςα τȣ̀ς δακτυλίȣς, καὶ ἔλαβε πολλȣ̀ς παρὰ τῶν ςρατιωτῶν. κώμην δὲ δείξας αὐτοῖς, ȣ̃ σκηνήσȣσι, καὶ τὴν ὁδὸν, ᾗ εἰσπορεύσοιντο εἰς Μάκρωνας, ἐπεὶ ἑσπέρα ἐγένετο, ᾤχετο τῆς νυκτὸς ἀπιών.

ΚΕΦ. ή.

Εντεῦθεν ἐπορεύθησαν οἱ Ελληνες διὰ Μακρώνων ςαθμȣ̀ς τρεῖς, παρασάγγας δέκα. τῇ πρώτῃ δὲ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ὃς ὥριζε τὴν τετῶν Μακρώνων χώ-

res amplexabantur. Statimque milites, incertam cuius iussu, lapides congerunt, et ingentem tumulum excitant. In eum magnam scutorum, ex boum corio factorum, copiam imponunt, et baculos, et hostibus ereptos clypeos: quas quidem et itineris dux ipse concidebat, et idem vt alii facerent, hortabatur.

19. Post haec Graeci ducem itineris ablegant, quum ei donassent ex communi equum, et pateram argenteam, et ornatum Persicum, et nummos Daricos decem. Imprimis anulos petebat, eorumque magnam copiam a militibus accepit. Quum vicum eis demonstrasset, in quo pernoctaturi essent, et viam, qua peruenire ad Macrones possent; sub vesperam discedit, et noctu iter facit.

CAP. VIII.

Inde Graeci per Macrones castris tribus, parasangas decem progrediuntur. Die primo ad amnem veniunt, qui Macronum

χώραν καὶ τὴν τῶν Σκυθινῶν. εἶχον δ' ὑπερδέξιον χωρίον οἷον χαλεπώτατον, καὶ ἐξ ἀριστερᾶς ἄλλον ποταμὸν, εἰς ὃν ἐνέβαλλεν ὁ ὁρίζων, δι' οὗ ἔδει διαβαίνειν. ἦν δὲ οὗτος δασὺς δένδροις παχέσι μὲν, οὐ πυκνοῖς δέ. *

β'. Ταῦτα, ἐπὶ προῆλθον οἱ Ελληνες, ἔκοπτον. σπεύδοντες ὡς τάχιστα ἐκ τοῦ χωρίου ἐξελθεῖν. οἱ δὲ Μάκρωνες, ἔχοντες γέῤῥα, καὶ λόγχας, καὶ τριχίνους χιτῶνας, κατ' ἀντιπέραν τῆς διαβάσεως παρατεταγμένοι ἦσαν, καὶ ἀλλήλοις διεκελεύοντο, καὶ λίθους εἰς τὸν ποταμὸν ἐῤῥίπτουν. ἐξικνοῦντο δὲ οὐδὲ οὕτως, οὐδ' ἔβλαπτον οὐδένα.

γ'. Ενθα δὴ προσέρχεται τῷ Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν τις ἀνὴρ, Αθήνησι φασκων δεδουλευκεναι· λέγων, ὅτι γιγνώσκει τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων. καὶ οἶμαι, ἔφη, ἐμὴν ταύτην την πατρίδα εἶναι· καὶ εἰ μή τι κωλύει, ἐθέλω αὐτοῖς διαλεχθῆναι.

δ'. Αλλ'

et Scythinorum agros disterminabat. Erat Graecis ad textram locus arduus et difficillimus, ad laeuam alius amnis, in quem ille, qui agros vtriusque nationis separabat, influit: atque is sane traiiciendus erat. Spissus hic erat ex arboribus, quae crassae quidem illae, sed frequentes non erant.

2. Has Graeci, quum accessissent, caedebant; omnique studio dabant operam, vt de hoc loco celerrime euaderent. Macrones armati scutis, et hastis, et cilicinis tunicis e pilis, in aduerso traiectui loco instructi stabant, ac se mutuo cohortabantur, coniectis etiam in flumen saxis: qui tamen ne sic quidem ad Graecos pertingebant, nec ab iis quisquam laedebatur.

3. Accedit heic ad Xenophontem cetratorum e numero quidam, qui seruitutem Athenis se seruiisse diceret. Is horum hominum linguam intelligere se ait. Atque equidem arbitror, inquit, hanc meam esse patriam: ac nisi quid impedit, cupio cum eis colloqui.

4. Nihil

* Λι. παχέσι μὲν οὐ, πυκνοῖς δέ.

δ'. Ἀλλ' οὐδὲν κωλύει, ἔφη, ἀλλὰ διαλέγε, καὶ μάθε πρῶτον αὐτῶν, τίνες εἰσίν. οἱ δ' εἶπον, ἐρωτήσαντος, ὅτι Μάκρωνες. ἐρώτα τοίνυν, ἔφη, αὐτούς, τί ἀντιτετάχασι, καὶ χρήζουσιν ἡμῖν πολέμιοι εἶναι; οἱ δ' ἀπεκρίναντο, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τὴν * ἡμετέραν ἔρχεσθε. λέγειν ἐκέλευον οἱ στρατηγοί, ὅτι γε οὐ κακῶς ποιήσοντες, ἀλλὰ βασιλεῖ πολεμήσαντες ἀπερχόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπὶ θάλατταν βαλόμεθα ἀφικέσθαι.

ε. Ἠρώτων ἐκεῖνοι, εἰ δοῖεν ἂν τούτων τὰ πιστά. οἱ δ' ἔφασαν καὶ δώναι καὶ λαβεῖν ἐθέλειν. ἐντεῦθεν διδόασιν οἱ Μάκρωνες βαρβαρικὴν λόγχην τοῖς Ἕλλησιν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐκείνοις Ἑλληνικήν. ταῦτα γὰρ ἔφασαν πιστὰ εἶναι· θεοὺς δ' ἐπεμαρτύραντο ἀμφότεροι.

ς'. Μετὰ δὲ τὰ πιστὰ εὐθὺς οἱ Μάκρωνες τὰ δένδρα σὺνεξέκοπτον, τήν τε ὁδὸν ὡδοποίουν, ὡς διαβιβάσοντες, ἐν μέσοις ἀναμεμιγμένοι τοῖς Ἕλλησιν, καὶ ἀγορὰν οἵαν ἐδύ-

4. Nihil vero impedit, subiecit ille: colloquere cum eis, ac primum, quinam homines sint, exquirito. Interrogante illo, respondent; se Macrones esse. Quaere igitur, inquit Xenophon, cur aciem aduersus nos instruxerint, et cur hostes nostri esse velint? Respondent illi: Quia vos quoque nostram ad regionem accedetis. Et responderi duces iubent: Id non eo factum, vt vos vllo damno afficiamus: sed posteaquam aduersus regem bellum gessimus, redire iam in Graeciam cupimus, et ad mare pergere.

5. Quaerunt illi, num de eo fide data sibi cauere velint. Velle se Graeci et dare fidem, et accipere, inquiunt. Posthaec Macrones hastam barbaricam Graecis tradunt, et ipsis Graeci vicissim Graecam: quod hoc pacto fidem dari apud se dicerent. Simul vtrique Deos testes implorabant.

6. Posteaquam fides esset data, statim Macrones vna cum Graecis arbores caedebant, et viam sternebant, velut transportaturi alteram in ripam, Graecis permissi; suppeditato etiam rerum venalium foro,

* Al. ἡμετέραν χώραν ἐρ.

ἐδύναντο παρεῖχεν, καὶ διήγαγον τρισὶν ἡμέραις, ἕως δὲ ἐπὶ τὰ ὄρη τῶν Κόλχων κατέσησαν τὴς Ἕλληνας.

ζ'. Ἐνταῦθα ἦν ὄρος μέγα, προσβατὸν δέ. καὶ ἐπὶ τούτοις Κόλχοι παρατεταγμένοι ἦσαν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ Ἕλληνες ἀντιπαρετάξαντο φάλαγγα, ὡς ὅτως ἀφέξοντες πρὸς τὸ ὄρος. ἔπειτα δὲ ἔδοξε τοῖς στρατηγοῖς συλλεγεῖσι βουλεύσασθαι, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιοῦνται.

η'. Ἐλεξεν οὖν Ξενοφῶν, ὅτι δοκεῖ, παύσαντας τὴν φάλαγγα, λόχους ὀρθίους ποιῆσαι. "ἡ μὲν γὰρ φάλαγξ διασπασθήσεται εὐθύς. τῇ μὲν γὰρ ἀνόδου, τῇ δὲ εὐόδου εὑρήσομεν τὸ ὄρος. καὶ εὐθὺς τοῦτο αὐτομάτην ποιήσει, ὅτι τεταγμένοι εἰς φάλαγγα, ταύτην διεσπασμένην ὀψῶσιν.

θ'. Ἔπειτα δὲ, ἢν μὲν ἐπὶ πολὺς τεταγμένοι προσάγωμεν, περιττεύσουσιν ἡμῶν οἱ πολέμιοι, καὶ τοῖς περιττοῖς χρήσονται ὅ,τι ἂν βούλωνται· ἐὰν δ' ἐπ' ὀλίγων τεταγμένοι ἰῶμεν,

quale quidem poterant. Hoc modo tridium ducebant, donec Graecos in Colchorum montibus fiſterent.

7. Erat eo loco mons ingens quidem ille, ſed in quem tamen aſcendi poſſet. In eo Colchi cum inſtructis copiis ſtabant. Primum Graeci phalangem et ipſi aduerſam inſtruunt, quaſi ea montem acie ſubituri. Sed deinde ducibus collectis, placuit deliberandum eſſe, quo pacto quam praeclariſſime dimicaturi eſſent.

8. Et Xenophon ſubiecit, videri ſibi, omiſſa phalange, cohortes rectas inſtruendas eſſe. Nam phalangem ſtatim diuulſam iri, propterea quod alibi montem aſcendi, alibi nequaquam poſſe reperiemus, inquit. Adeoque mox id ipſum moleſtiam creabit, quod noſtri in phalangem diſpoſiti, hanc ipſam diuelli videbunt.

9. Praeterea ſi acie denſa hoſtem aggrediemur, ſuperaturi nos illi ſunt numero; et illorum opera, quibus nos ſuperant, vſuri ſunt ad quamcunque rem vſum fuerit. Sin aciem raram habebimus, nihil

ἴωμεν, ἀδὲν ἂν εἴη θαυμαστὸν, εἰ διακοπείη ἡμῶν ἡ φάλαγξ ὑπὸ ἀθρόων πη καὶ βελῶν καὶ ἀνθρώπων συμπεσόντων. εἰ δέ πη τοῦτο ἔσαι, τῇ ὅλῃ φάλαγγι κακὸν ἔσαι.

ι. Ἀλλά μοι δοκεῖ, ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησαμένους, τοσοῦτον χωρίον κατασχεῖν διαλιπόντας τοὺς λόχους, ὅσον ἐξω τοὺς ἐσχάτους λόχους γενέσθαι τῶν πολεμίων κεράτων· καὶ ἅτως ἐσόμεθα τῆς τε τῶν πολεμίων φάλαγγος ἐξω οἱ ἔσχατοι λόχοι, καὶ ὀρθίους ἄγοντες οἱ κράτιστοι ἡμῶν πρῶτον * προσίασιν· ᾗ τε ἂν εὐοδον ᾖ, ταύτῃ ἕκαστος ἄξει ὁ λόχος.

ια. Καὶ εἴς τε τὸ διαλεῖπον ῥᾴδιόν ἐστι ** τοῖς πολεμίοις εἰσελθεῖν, ἔνθεν καὶ ἔνθεν λόχων ὄντων, διακόψαι τε ῥᾴδιον ἕσαι λόχον ὀρθιον προσιόντα. ἐάν τε τὶς πιέζηται τῶν λόχων, ὁ πλησίον βοηθήσει. ἤν τε πη εἰς δυνηθῇ τῶν λόχων ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀναβῆναι, ἀθεὶς μηκέτι μείνῃ τῶν πολεμίων.

ιβ'.

hil mirum fuerit, eam perrumpi a confertim irruentibus tum telis, tum hominibus. Quod si aliqua in aciei parte accidat, totam phalangem laborare necesse erit.

10. Enimuero cohortes nobis rectas instruendas esse arbitror, tantumque complectendum esse spatii per distantes a se inuicem cohortes, vt extremae cohortes extra hostium cornua procurrant. Quo fiet, vt extremae cohortes nostrae sint extra phalangem hostilem: et dum rectas cohortes ducemus, lectissimi quique nostrum primi in hostem pergent: quaque via minus erit difficilis, hac quaelibet cohors incedet.

11. Ne quidem in relicta inter cohortes nostras interualla procliue hosti erit irrumpere, quum ex vtraque parte constitutae sint cohortes: nec erit procliue, cohortem rectam accedentem perrumpere. Quod si cohors aliqua laborabit, opem feret proxima: et si qua poterit ex cohortibus in verticem euadere, tum vero qui subsistat amplius ex hostibus, futurus est nemo.

* Al. πρῶτοι.

** Al. ἴσαι.

ιβ'. Ταῦτα ἔδοξε· καὶ ἐποίουν ὀρθίους τοὺς λόχους. Ξενοφῶν δὲ ἀπιὼν ἐπὶ τὸ εὐώνυμον ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ, εἶπε τοῖς στρατιώταις· "Ανδρες, ὅτοί εἰσιν, οὓς ὁρᾶτε μόνοι ἔτι ἡμῖν ἐμποδὼν, τοῦ μὴ ἤδη εἶναι, ἔνθα πάλαι σπεύδομεν· τούτους, ἤν πως δυνώμεθα, καὶ ὠμοὺς δεῖ καταφαγεῖν.,,

ιγ'. Επεὶ δ' ἐν ταῖς χώραις ἕκαστοι ἐγένοντο, καὶ τοὺς λόχους ὀρθίους ἐποιήσαντο, ἐγένοντο μὲν λόχοι τῶν ὁπλιτῶν ἀμφὶ τοὺς ὀγδοήκοντα, ὁ δὲ λόχος ἕκαστος σχεδὸν εἰς τοὺς ἑκατόν. τοὺς δὲ πελταστὰς καὶ τοὺς τοξότας τριχῆ ἐποιήσαντο, τοὺς μὲν τοῦ εὐωνύμου ἔξω, τοὺς δὲ, τοῦ δεξιοῦ, τοὺς δὲ κατὰ μέσον, σχεδὸν ἑξακοσίους ἑκάστους.

ιδ'. Εκ τούτου παρηγγύησαν οἱ στρατηγοὶ εὔχεσθαι. εὐξάμενοι δὲ, καὶ παιανίσαντες, ἐπορεύοντο. καὶ Χειρίσοφος μὲν, καὶ Ξενοφῶν, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πελταστὰι, ἔξω γενόμενοι τῆς τῶν πολεμίων φάλαγγος, ἐπορεύοντο. οἱ

12. His comprobatis, rectae cohortes instructae sunt. Et Xenophon a latere dextro ad laeuum pergens, haec habuit ad milites verba: Hi, quos cernitis, milites, soli nobis adhuc impedimento sunt, quominus istic simus, quo iamdudum magno studio tendimus. Eos nobis, si quo modo possimus, vel crudos deuorandos arbitror.

13. Posteaquam suo quisque loco constitit, explicata in rectas cohortes acie, grauis armaturae cohortes octoginta circiter fuere, distributis in cohortem quamlibet centenis fere militibus. Cetratos et sagittarios, trifariam diuisos, partim extra laeuum cornu, partim extra dextrum, partim in acie media collocarunt. Turmae singulae propemodum sexcentos habebant.

14. Secundum haec imperant duces, vt milites Deos implorarent. Id vbi factum, inchoato paeane procedunt. Cherisophus et Xenophon cum iis, quos secum habebant, cetratis, ita pergebant, vt extra phalangem hostilem essent. Quos

οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς εἶδον αὐτὸς, ἀντιπορεύονται. καὶ οἱ μὲν *ἐπὶ τὸ δεξιὸν, οἱ δὲ ἐπὶ τὸ εὐώνυμον διεσπάθησαν**, καὶ πολὺ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος ἐν τῷ μέσῳ κενὸν ἐποίησαν.

ιε. Ἰδόντες δὲ αὐτὸς διχάζοντας οἱ κατὰ τὸ Ἀρκαδικὸν πελταστὰς, ὧν ἦρχεν Αἰσχύνης ὁ Ἀκαρνὰν, νομίσαντες φεύγειν, ἀνὰ κράτος *** ἐθεον· καὶ ὅτοι πρῶτοι ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναβαίνουσι. συνεφείπετο δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν ὁπλιτικὸν, ὧν ἦρχε Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος. οἱ δὲ πολέμιοι, ἐπεὶ ἤρξαντο θεῖν, οὐκέτι ἔστησαν, ἀλλὰ φυγῇ ἄλλος ἄλλῃ ἐτράπετο.

ις'. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀναβάντες, ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν πολλαῖς κώμαις, καὶ τὰ ἐπιτήδεια δὲ πολλὰ εἶχσαν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν ἦν, ὅ, τι καὶ ἐθαύμασαν· τὰ δὲ σμήνη πολλὰ ἦν αὐτόθι, καὶ τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν, πάντες ἄφρονές τε ἐγίγνοντο, καὶ ἤμων, καὶ κάτω

Quos vbi vidiſſent hoſtes, et ipſi contra perrexere: quumque partim verſus latus dextrum, partim ſiniſtrum, ſe ſcidiſſent, mediam aciem magna ex parte vacuam reliquere.

15. Heic quum inſtructi Arcadico more † cetrati, quibus Aeſchines Acarnan praeerat, hoſtes ſe duas in partes ſcindere conſpexiſſent, quod eos exiſtimarent fugere, totis viribus currebant. Quo factum, vt hi primi in montem enaderent. Subſequebantur hos grauis armaturae copiae Arcadicae, quibus Cleanor Orchomenius praeerat. Hi poſteaquam currere coeperunt, non conſiterunt amplius hoſtes, ſed alius alio terga dederunt.

16. Graeci, conſcenſo monte, multis in vicis caſira locarunt, in quibus magna erat commeatus copia. Et in caeteris quidem nihil erat, quod admirationem ipſorum mereretur: tantum illic erant alueraria permulta, de quibus quotquot ex militibus fauos comedebant, omnes ad inſaniam redigebantur, et vomebant, et abſceſſus per

* Al. αὐτὸς ἀντιθέοντας, οἱ μὲν etc.
** Al. διεσπάρθησαν.
*** Al. ἀνακραγόντες.
† Al. Qui Arcadico erant in agmine.

κάτω διεχώρει αὐτοῖς, καὶ ὀρθὸς οὐδεὶς ἐδύνατο ἵστασθαι· ἀλλ' οἱ μὲν ὀλίγον ἐδηδοκότες, σφόδρα μεθύουσιν ἐώκεσαν· οἱ δὲ πολύ, μαινομένοις· οἱ δὲ, καὶ ἀποθνήσκουσιν. ἔκειντο δὲ ἄτω πολλοὶ, ὥσπερ τροπῆς γεγενημένης, καὶ πολλὴ ἦν ἡ ἀθυμία. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπέθανε μὲν οὐδείς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτὴν πα ὥραν ἐφρόνουν *. τρίτῃ δὲ καὶ τετάρτῃ ἀνίσταντο, ὥσπερ ἐκ φαρμακοποσίας.

ιζ'. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν δύο σταθμοὺς, ἑπτὰ παρασάγγας, καὶ διῆλθον ἐπὶ θάλατταν, εἰς Τραπεζοῦντα, πόλιν Ἑλληνίδα οἰκουμένην, ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, Σινωπέων ἀποικίαν, ἐν τῇ Κόλχων χώρᾳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας ἀμφὶ τὰς τριάκοντα, ἐν ταῖς τῶν Κόλχων χώραις. καὶ ἐντεῦθεν μὲν ἐλῄζοντο τὴν Κολχίδα. ἀγορὰν δὲ παρεῖχον ἐν τῷ στρατοπέδῳ Τραπεζούντιοι, καὶ ἐδέξαντό τε τοὺς Ἕλληνας, καὶ ξένια ἔδοσαν, βοῦς, καὶ ἄλφιτα, καὶ οἶνον. συνδιεπράττοντο δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν πλησίον Κόλχων τῶν ἐν τῷ πεδίῳ μάλιστα.

inferiora fiebat, et rectus qui ſtare poſſet, erat nemo. Qui parum ederant, admodum ebriis erant ſimiles: qui multum, furioſis: nonnulli, etiam morientibus. Quamobrem ita multi iacebant, ac ſi ſtrages accidiſſet: et magna erat in exercitu militum triſtitia. Poſtridie nemo mortuus erat; ſed eadem prope hora priſtinum ad ſtatum mentis redibant. Die tertio et quarto, tanquam ſi pharmacum hauſiſſent, ſurgebant.

17. Inde caſtris alteris, paraſangas ſeptem progreſſi, ad mare veniunt, et ad vrbem Graecam, Trapezuntem, frequentem incolis, ad Pontum Euxinum, coloniam Sinopenſium, in regione Colchorum ſitam. Heic dies fere triginta Colchorum in agris commorati, praedas e regione Colchorum agebant. Forum in exercitu rerum venalium Trapezuntii ſubminiſtrabant, exceptoſque Graecos hoſpitalibus muneribus donabant: bobus, farina, vino. Iidem cum eis nomine Colchorum finitimorum, qui plerique habitabant in planicie, tranſigebant: a quibus

* Al. ἀνεφρόνουν.

λισα οἰκέντων. καὶ ξένια καὶ παρ' ἐκείνων ἦλθον πλέονα, βόες.

ιή. Μετὰ δὲ τοῦτο τὴν θυσίαν, ἣν εὔξαντο, παρεσκευάζοντο. ἦλθον δὲ αὐτοῖς ἱκανοὶ βόες ἀποθῦσαι τῷ Διὶ τῷ Σωτῆρι, καὶ τῷ Ἡρακλεῖ, ἡγεμόσυνα· καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ Θεοῖς ηὔξαντο *. ἐποίησαν δὲ καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν ἐν τῷ ὄρει, ἔνθα περ ἐσκήνων. εἵλοντο δὲ Δρακόντιον Σπαρτιάτην (ὃς ἔφευγε παῖς ὢν οἴκοθεν, παῖδα ἄκων κατακτανών, ξυήλῃ πατάξας) δρόμου τε ἐπιμελητῆναι, καὶ τὸ ἀγῶνος προσατῆσαι.

ιθ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θυσία ἐγένετο, τὰ δέρματα παρέδοσαν τῷ Δρακοντίῳ, καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον, ὅπῃ τὸν δρόμον πεποιηκὼς εἴη. ὁ δὲ, δείξας ὅπῃ παρεσκηκότες ἐτύγχανον, ἔστος ὁ λόφος, ἔφη, κάλλιστος τέχειν, ὅπῃ ἄν τις βάληται. πῶς ἄν, ἔφασαν, δυνήσοντο παλαίειν ἐν σκληρῷ καὶ δασεῖ

bus itidem hospitalia dona missa sunt, quae magna ex parte boues erant.

18. Secundum haec sacrificium voto nuncupatum parant, et boues ad eos allati sunt, qui sufficerent ad mactandas Ioui Seruatori et Herculi victimas, quibus gratam animi significationem declararent, quod ipsis duces itineris extitissent: itidemque Diis caeteris vota sunt nuncupata. Praeterea ludos gymnicos illo ipso in monte instituerunt, in quo castra habebant. Dracontium vero Spartanum, (qui puer adhuc in exilium abierat, quum puerum falcato gladiolo caesum imprudens interfecisset,) legerunt; vt curam cursus haberet, ac ludis praeesset.

19. Postea quam sacrificatum, Dracontio pelles dabant: simul eo duceret iubebant, vbi cursus spatium designasset. Ille vero locum, in quo forte consiiterant, demonstrans: Hic tumulus, inquit, ad currendum aptissimus est, quacunque tandem parte quis currere velit. At qui poterunt, respondent illi, tam aspero et syluis denso loco

* Al. θεοῖς. ἃ εὔξαντο conf. p. 253 lin. penult.

δασεῖ ὕτῳ; ὁ δὲ εἶπεν, μᾶλλόν τι ἀνιάσεται ὁ καταπεσών.

κ'. Ἠγωνίζοντο δὲ παῖδες μὲν σάδιον τῶν αἰχμαλώτων οἱ πλεῖστοι, † δόλιχον δὲ Κρῆτες πλείους, ἢ ἑξήκοντα ἔθεον· πάλην δὲ, καὶ πυγμὴν, καὶ παγκράτιον, καλὴ θέα ἐγένετο *. πολλοὶ γὰρ κατέβησαν, καὶ, ἅτε θεωμένων τῶν ἑταίρων, πολλὴ φιλονεικία ἐγίγνετο.

κά. Ἔθεον δὲ καὶ ἵπποι, καὶ ἐδεῖ αὐτοὺς κατὰ τὸ πρανὲς ἐλάσαντας ἐν τῇ θαλάττῃ, ἀναστρέψαντας πάλιν ἄνω, πρὸς τὸν βωμὸν ἥκειν. καὶ κάτω μὲν οἱ πολλοὶ ἐκυλινδοῦντο· ἄνω δὲ πρὸς τὸ ἰσχυρῶς ὄρθιον μόλις βάδην ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι. ἐνθα πολλὴ κραυγὴ, καὶ γελὼς, καὶ παρακέλευσις ἐγίγνετο αὐτῶν.

ΞΕΝΟ-

loco lucta congredi? Nimirum is, ait, qui collapsus fuerit, vehementius dolebit.

20. Itaque decertarunt in stadio pueri, maxima ex parte captiui: dolichum Cretenses plures, quam sexaginta currebant: luctâ, caestu, pancratio exercebantur alii: et spectaculum sane pulchrum erat. Nam multi in certamen descendebant, et, vt fieri consuevit, spectantibus sodalibus, magna erat ex aemulatione contentio.

21. Decurrebant etiam equi, quibus insidentes oportebat in mare per loca declivia prouectos, ita deinde sursum reuertendo ad aram accedere. Ac deorsum quidem permulti devolubantur, sursum vero ad loca valde ardua vix equi lento gradu pergebant. Erat heic hominum ingens et clamor, et risus, et cohortatio.

† Δολιχὸν est nomen curriculi, cuius spatium ad 24 stadia extendebatur, autore Suida.

* Al. παγκράτιον ἕτεροι· καὶ καλὴ θέα ἐγίγνετο· πολλοὶ γὰρ etc.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅσα ἐν τῇ πορείᾳ τῇ μέχρι ἐπὶ θάλατταν τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, καὶ ὡς ἐπὶ Τραπεζοῦντα πόλιν Ἑλληνίδα ἀφίκοντο, καὶ ὡς ἀπέθυσαν, ἃ εὔξαντο σωτήρια θύειν, ἐνθα πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἦκοντο, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

β'. Ex

XENOPHONTIS

DE CYRI EXPEDITIONE

HISTORIARVM,

LIBER QVINTVS.

CAP. I.

Hactenus expofuimus hoc commentario, quas Graeci res in expeditione, qua cum Cyro afcenderant, geſſerint: quae item geſta in itinere fuerint, donec Pontum Euxinum attigerunt: et quo pacto ad vrbem Graecam, Trapezuntem, peruenerint: et quo modo ſacra perfecerint, quae votis pro ſalute conceptis facturos ſe promiſerant, vbi primum pacatam in regionem appulſſent.

2. Dein-

β'. Ἐκ δὲ τούτου συνελθόντες, ἐβουλεύοντο περὶ τῆς λοιπῆς πορείας. ἀνέστη δὲ πρῶτος Ἀντιλέων Θούριος, καὶ ἔλεξεν ὧδε· "Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἀπείρηκα ἤδη συσκευαζόμενος, καὶ βαδίζων, καὶ τρέχων, καὶ τὰ ὅπλα φέρων, καὶ ἐν τάξει ἰών, καὶ φυλακὰς φυλάττων, καὶ μαχόμενος· ἐπιθυμῶ δὲ ἤδη, παυσάμενος τούτων τῶν πόνων, ἐπὶ θάλατταν ἔχοντι, πλεῖν τὸ λοιπὸν, καὶ ἐκβαθεῖς ὥσπερ * Ὀδυσσεύς, καθεύδων ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα."

γ'. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται, ἀνεθορύβησαν, ὡς εὖ λέγοι· καὶ ἄλλος ταυτὰ ἔλεγε, καὶ πάντες οἱ παρόντες. ἔπειτα Χειρίσοφος ἀνέστη, καὶ εἶπεν ὧδε· Φίλος μοι ἐστὶν, ὦ ἄνδρες, Ἀναξίβιος, ναυαρχῶν δὲ τυγχάνει. ἢν δὲ πεμψητέ με, οἶμαι ἂν ἐλθεῖν καὶ τριήρεις ἔχων, καὶ πλοῖα τὰ ὑμᾶς ἄξοντα. ὑμεῖς δ', ἐπείπερ πλεῖν βούλεσθε, περιμένετε ἕστ' ἂν ἐγὼ ἔλθω· ἥξω δὲ ταχέως." ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, ἡδέσθη τε καὶ ἐψηφίσαντο πλεῖν αὐτὸν ὡς τάχιστα.

δ'. Μετὰ

2. Deinceps quum conuenissent, de itinere reliquo deliberabant. Et Antileon Thurius primus surgens, in hanc sententiam loquutus est: Equidem, commilitones, iam defatigatus sum colligendis valis, eundo, currendo, ferendis armis, ordinibus obseruandis, obeundis excubiis, pugnando. Itaque cupio laboribus his liberatus, quando ad mare peruenimus, deinceps nauigare: et Vlyssis exemplo porrectus, dormiendo in Graeciam appellere.

3. Quae quum milites audissent, strepitu excitato, recte hominem dicere significabant. Praeterea repetebat eadem alius, adeoque omnes qui aderant. Post haec Cherisophus surgens: Amicum, inquit, Anaxibium, hoc tempore nauarchum, habeo, milites. Quamobrem si me ablegaueritis, arbitror me cum triremibus et nauigiis, quae vos vectura sint, rediturum. Vos quia nauigare decreuistis, expectate, donec rediero: et redibo citius. His milites cum voluptate auditis, vt quam celerrime nauigio discederet, decreuere.

4. Post

* Odyss. ν. v. 116. et seq.

δ'. Μετὰ τᾶτον Ξενοφῶν ἀνέστη, καὶ ἔλεξεν ὧδε. "Χειρίσοφος μὲν ἦδη ἐπὶ πλοῖα στέλλεται, ἡμεῖς δὲ ἀναμενοῦμεν. ἔσα ἂν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ποιεῖν ἐν τῇ μονῇ, ταῦτα ἐρῶ. πρῶτον μὲν τὰ ἐπιτήδεια δεῖ πορίζεσθαι ἐκ τᾶς πολεμίας· ἄτε γὰρ ἀγορά ἐστιν ἱκανή, ἄτε ὄντα ὠνησόμεθα πάρεστιν, εἰ μὴ ὀλίγως, ἥτε χώρα πολεμία. κίνδυνος ἂν πολλὰς ἀπόλλυσθαι, ἢν ἀμελῶς τε καὶ ἀφυλάκτως πορεύωνται ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. ἀλλά μοι δοκεῖ σὺν προνομαῖς λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἄλλως δὲ μὴ πλανᾶσθαι, ὡς σώζησθε, ἡμᾶς δὲ τάτων ἐπιμελεῖσθαι.„ ἔδοξε ταῦτα.

ε. "Ἔτι τοίνυν ἀκούσατε, καὶ τάδε· ἐπὶ λείαν γὰρ ὑμῶν ἐκπορεύσονταί τινες. οἶμαι ἂν βέλτιον εἶναι ἡμῖν εἰπεῖν τὸν μέλλοντα ἐξιέναι, φράζειν δὲ καὶ ὅποι, ἵνα καὶ τὸ πλῆθος ἴδωμεν τῶν ἐξιόντων καὶ τῶν μενόντων, καὶ συμπαρασκευάζωμεν ἐάν τι δέῃ· καὶ βοηθῆσαί

4. Poſt hunc ſurgens Xenophon: Mittitur, inquit, ad nauigia Cheriſophus, et nos eum heic opperiemur. Quamobrem quidquid fieri res noſtrae poſtulant, dum heic commoramur; vobis exponam. Primum copia commeatus ex hoſtico paranda. Quippe nec forum hoc nobis ſufficit, nec eſt quo emamus aliquid, extraquam paucis: et regio infeſta. Quare periculum erit, ne multi pereant, ſi vel negligenter, vel non ſatis caute ad parandum commeatum perrexerint. Mea quidem ſententia eſt, per excurſiones commeatum parandum eſſe: caeteroqui minime obnagandum, vt ſaluti veſtrae conſulatur: adeoque curam commeatus noſtram eſſe debere. Haec ita decreta ſunt.

5. Audite, inquit, etiam haec. Praedatum nonnulli veſtrum exituri ſunt. Quapropter arbitror, optime nos facturos; ſi is, qui exiturus eſt, hoc ipſum indicet: etiam quo pergat, ſignificet: vt et exeuntium et manentium numerum videamus, et vna noſmet paremus, ſi ita res poſcat. Et ſiquando fuerit

θῆσαί τισιν ἂν καιρὸς ἦ, ἴδωμεν ὅποι δεήσει βοηθεῖν. καὶ ἄν τις τῶν ἀπειροτέρων ἐγχειρῇ τι ποιεῖν, συμβουλεύωμεν, πειρώμενοι εἰδέναι τὴν δύναμιν, ἐφ' ἃς ἀν ἰωσιν.„ ἔδοξε καὶ ταῦτα.

ς'. Ἐννοεῖτε δὴ καὶ τόδ', ἔφη. σχολὴ ἦ τοῖς πολεμίοις λῃζεσθαι, καὶ δικαίως ἡμῖν ἐπιβουλεύσουσιν. ἔχομεν γὰρ τὰ ἐκείνων, ὑπερκάθηνται δ' ἡμῶν. φύλακας δή μοι δοκεῖ δεῖν περὶ τὸ στρατόπεδον εἶναι. ἐὰν ἓν κατὰ μέρος μεριαθέντες φυλάττωμεν καὶ σκοπῶμεν, ἧττον δύναιντ' ἂν ἡμᾶς θηρᾶν οἱ πολέμιοι. ἔτι τοίνυν τάδε ὁρᾶτε. εἰ μὲν ἠπιστάμεθα σαφῶς, ὅτι ἥξει πλοῖα Χειρίσοφος ἄγων ἱκανά, οὐδὲν ἂν ἔδει, ὧν μέλλω λέγειν· νῦν δ', ἐπεὶ τοῦτ' ἄδηλον, δοκεῖ μοι πειρᾶσθαι πλοῖα συμπαρασκευάζειν καὶ αὐτόθεν. ἢν μὲν γὰρ ἔλθῃ ὑπαρχόντων ἐνθάδε, ἐν ἀφθονωτέροις πλευσόμεθα. ἐὰν δὲ μὴ ἄγῃ, τοῖς ἐνθάδε χρησόμεθα. ἐγὼ δὲ ὁρῶ πλοῖα πολλάκις παραπλέοντα. εἰ

fuerit opportunum aliquibus opem ferri, vt ſciamus, quo ferri expediat. Praeterea ſi quis minus experientium aliquod aggredi facinus velit, vt conſilio eos adiuuemus, data opera, vt eorum vires, quos adoriuntur, exploratas habeamus. Placent et iſta.

6. Hoc etiam velim conſideretis, inquit, daturos operam hoſtes, vt praedas a nobis agant: et quidem iure nobis inſidiantur. Quippe nos ipſorum res habemus. Imminent vero nobis. Quare neceſſe videtur circa caſtra excubitores eſſe. Si ergo diuiſi in praeſidiis et ſpeculis viciſſim erimus, minus nos venari hoſtes poterunt. Praeterea videndum vobis hoc quoque: Si certo conſtat, Cheriſophum cum ea nauium copia, quae nobis ſufficiet, rediturum: nihil iis verbis opus fore, quae ſum prolaturus. Nunc quum illud incertum ſit, danda eſt opera, vt ex hac ipſa regione naues comparemus. Nam ſi redeunte illo inſtructi a nauigiis erimus, pluribus vtamur; ſin ipſe nulla adduxerit, his vtamur. Video autem multa nauigia praeternauhi.

Quam

εἰ ἔν αἰτησάμενοι παρὰ Τραπεζούντιων μακρὰ πλοῖα, κατάγοιμεν καὶ φυλάττοιμεν αὐτὰ, τὰ πηδάλια παραλυόμενοι, ἕως ἂν ἱκανὰ τὰ ἄξοντα γένηται, ἴσως ἂν ἐκ ἀπορήσαιμεν κομιδῆς, οἵας δεόμεθα.„ ἔδοξε καὶ ταῦτα.

ζ'. Ἐννοήσατε δ', ἔφη, εἰ εἰκὸς καὶ τρέφειν ἀπὸ κοινοῦ ἕς ἂν καταγάγωμεν, ὅσον ἂν χρόνον ἡμῶν ἕνεκα μένωσι, καὶ ναῦλον συνθέσθαι, ὅπως ὠφελῆντες καὶ ὠφελῶνται.„ ἔδοξε καὶ ταῦτα. Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, ἢν ἄρα καὶ ταῦτα ἡμῖν μὴ ἐκπεραίνηται, ὥστε ἀρκεῖν πλοῖα, τὰς ὁδὰς ἀς δυσπόρους ἀκούομεν εἶναι, ταῖς παρὰ θάλατταν οἰκουμέναις πόλεσιν ἐντελάσθαι ὁδοποιεῖν. πεισονται γὰρ καὶ διὰ τὸ φοβεῖσθαι, καὶ διὰ τὸ βούλεσθαι ἡμᾶς * ἀπαλλαγῆναι.„

η'. Ἐνταῦθα δὴ ἀνέκραγον, ὡς δέοι ὁδοποιεῖν. ὁ δὲ, ὡς ἔγωγε τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν, ἐπεψήφισε μὲν οὐδὲν,

Quamobrem si a Trapezuntiis naues longas postulabimus, et per has illa subducemus, ac detractis gubernaculis custodiemus, donec tantum illorum numerum habeamus, vt eis vehi possimus: nimirum vectura nobis haud defutura est talis, qualem nos requirimus. Decreta sunt et ista.

7. Considerandum et hoc, inquit, an aequum sit, eos, quos cum nauigiis subducturi sumus, impensa communi a nobis ali, quam quidem diu nostra causa manserint, atque num etiam merces vecturae sit eis danda, vt pro opera nauata nobis vtili, et ipsi commodum aliquod percipiant. His itidem comprobatis: Quod si, ait, perficere nequiuerimus vt nauigia tot habeamus, quot sufficiunt: mea sententia ciuitatibus maritimis imperandum erit, vt itinera, quae esse audimus difficilia, nobis muniant. Quippe parebunt nobis tum metu nostri, tum quod quamprimum nos discedere volent.

8. Heic milites exclamant, non esse cur viae muniantur. Xenophon quum eorum dementiam

* Al. ἡμῶν etc.

ἀδὲν, τὰς δὲ πόλεις ἐκύσας ἔπεισε ποιεῖν τὰς ὁδὰς, λέγων, ὅτι θᾶττον ἀπαλλάξονται, ἢν εὔποροι γένωνται αἱ ὁδοί.

θ'. Ἔλαβον δὲ καὶ πεντηκόντορον παρὰ Τραπεζουντίων, ἣ ἐπέρησαν Δέξιππον Λακωνικὸν περίοικον. ὅτος ἀμελήσας τῶ συλλαβεῖν πλοῖα, ἀποδρὰς ᾠχετο ἔξω τῶ Πόντε, ἔχων τὴν ναῦν. ὅτος μὲν ὧν δίκαια ἔπαθεν ὕστερον. ἐν Θράκη γὰρ παρὰ Σεύθη πολυπραγμονῶν τι ἀπεθανεν ὑπὸ Νικάνδρε τῶ Λακωνικῶ.

ι'. Ἔλαβον δὲ καὶ τριακόντορον, ἣ ἐπεστάθη Πολυκράτης Ἀθηναῖος. ὃς ὁπόσα λαμβάνοι πλοῖα κατῆγεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. καὶ τὰ μὲν ἀγώγιμα, ἃ ἐπῆγον, ἐξαιρέμενοι, φύλακας καθίσασαν, ὅπως σῶα εἴη· τοῖς δὲ πλοίοις ἐχρήσαντο εἰς παραγωγήν.

ια'. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἦν, ἐπὶ λείαν ἐξῆεσαν οἱ Ἕλληνες, καὶ οἱ μὲν ἐνετύγχανον, οἱ δὲ καὶ ὅ. Κλεαίνετος δ' ἐξαγαγὼν καὶ τὸν ἑαυτῶ, καὶ τὸν ἄλλον λόχον πρὸς χω-

mentiam agnoſceret, nihil ſanxit: ſed vrbibus libenter aſſentientibus vt vias ſtruerent perſuaſit. Aiebat enim, milites ſuos citius diſceſſuros, ſi quidem itinera faciliora redderentur.

9. Acceperunt et quinquaginta remorum nauem a Trapezuntiis, cui Dexippum Laconem e Spartae vicinia praeficiebant. Is, neglecta capiendorum nauigiorum cura, cum naui extra Pontum profugit. Verum deinceps iuſto ſupplicio affectus fuit. Nam quum apud Seuthem in Thracia neſcio quid rerum nouarum moliretur, a Nicandro Lacedaemonio eſt interfectus.

10. Acceperunt et aliam triginta remorum nauem, cui Polycrates Athenienſis eſt praefectus. Is quotquot naues caperet, ad caſtra ſubducebat. Poſtea merces, quae illis vehebantur, eximebant milites, et cuſtodes conſtituebant, vt eae ſalvae dominis eſſent: nauigiis ad vectionem vtebantur.

11. Hoc ipſo tempore praedatum exeunt Graeci, quorum alii praeda potiebantur, alii non. Cleaenetus vero, quum et cohortem

χωρίον χαλεπὸν, αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

ΚΕΦ. β΄.

Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια οὐκέτι ἦν λαμβάνειν, ὥστε ἀπαυθημερίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ἐκ τούτου λαβὼν ὁ Ξενοφῶν ἡγεμόνας τῶν Τραπεζουντίων, ἐξάγει εἰς Δρίλας τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δὲ ἥμισυ φυλάττειν κατέλιπε τὸ στρατόπεδον. οἱ γὰρ Κόλχοι, ἅτε ἐκπεπτωκότες ἐκ τῶν οἰκιῶν, πολλοὶ ἦσαν ἀθρόοι, καὶ ὑπεξεκάθηντο ἐπὶ τῶν ἄκρων.

β΄. Οἱ δὲ Τραπεζούντιοι, ὁπόθεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια ῥᾴδιον ἦν λαβεῖν, οὐκ ἤγον· φίλοι γὰρ αὐτοῖς ἦσαν. εἰς τὰς Δρίλας δὲ προθύμως ἦγον, ὑφ' ὧν κακῶς ἔπασχον. εἰς χωρία τε ὀρεινὰ καὶ δύσβατα, καὶ ἀνθρώπους πολεμικωτάτους τῶν ἐν τῷ Πόντῳ.

γ΄. Ἐπεὶ

hortem ſuam, et quandam aliam ad locum difficilem adduxiſſet; non ipſe modo, ſed etiam pleraque militum pars periit.

CAP. II.

Poſteaquam commeatus haberi amplius ita non poterat, vt eodem die milites in caſtra reuerterentur: Xenophon, acceptis ducibus itinerum a Trapezuntiis, dimidiam copiarum partem in Drilas educit, reliquis caſtra cuſtodienda relinquit. Nam Colchi, quod ſedibus ſuis pulſi eſſent conferti magno numero in verticibus montium conſidebant.

2. Et Trapezuntii non ducebant eos in agros, e quibus commeatum nullo negotio petere licuiſſet: quod illis hominibus amicitia coniuncti eſſent. Aduerſus Drilas perlubenter itineris duces erant, quia laeſi ab iplis fuerant. Praeterea loca haec erant montuoſa, et acceſſu difficilia: et homines omnium qui Pontum inhabitant, bellicoſiſſimi.

ις'. Επεὶ δὲ ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ οἱ Ἕλληνες, ὁποῖα τῶν χωρίων τοῖς Δρίλαις ἁλώσιμα ἐδόκει εἶναι, ἐμπιπράντες ἀπῆσαν. ᾔδεν * δὲ ἦν λαβεῖν εἰ μὴ ὗς καὶ βᾶς, ἢ ἄλλο τι κτῆνος τὸ πῦρ διαπεφευγός. ἓν δ' ἦν χωρίον, ὃ Μητρόπολις αὐτῶν ἐκαλεῖτο· εἰς τοῦτο πάντες συνερρυήκεσαν· περὶ δὲ τοῦτο ἦν χαράδρα ἰσχυρῶς βαθεῖα, καὶ πρόσοδοι χαλεπαὶ πρὸς τὸ χωρίον.

δ'. Οἱ δὲ πελτασταὶ προτερέχοντες σάδια πέντε ἢ ἓξ τῶν ὁπλιτῶν, διαβάντες τὴν χαράδραν, ὁρῶντες πρόβατα πολλὰ, καὶ ἄλλα χρήματα, προσέβαλλον πρὸς τὸ χωρίον. συνείποντο δὲ καὶ δορυφόροι πολλοὶ, οἱ ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξωρμημένοι· ὥστε ἐγένοντο οἱ διαβάντες πλείους, ἢ εἰς δισχιλίους ἀνθρώπους.

ε. Επεὶ δὲ μαχόμενοι οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὸ χωρίον, (καὶ γὰρ τάφρος ἦν περὶ αὐτὸ εὐρεῖα ἀναβεβλημένη, καὶ σκόλοπες ἐπὶ τῆς ἀναβολῆς, καὶ τύρσεις πολλαὶ ξύλιναι πεποιημέναι) ἀπιέναι ἤδη ἐπεχείρουν. οἱ δὲ ἐπέκειντο αὐτοῖς.

ς'. Ως

3. Drilae poſteaquam Graecos in finibus videre, quaecunque loca poſſe capi ab hoſte putabant, iis incenſis cedebant: neque quidquam haberi poterat, extra ſues, boues, iumenta alia, ſi quae vim ignis effugiſſent. Vnum erat oppidum, quod Metropolim Drilarum appellabant: in id vniuerſi confluxerant. Erat hoc profundo admodum alueo cinctum, et aditus vndique difficiles habebat.

4. Quum autem cetrati ſtadiis quinque vel ſex grauem armaturam curſu praeceſſiſſent, traiecto alueo, et viſa onium aliarumque rerum magna copia, propius ad oppidum pergunt. Sequebantur hos haſtati multi, qui et ipſi commeatus cauſſa exierant. Itaque omnes, qui tranſierant alueum, duûm millium numerum ſuperabant.

5. Poſteaquam dimicando munitionem capere non poterant, quod et a foſſa lata egeſtaque circumdabatur, et in egeſto aggere fudes defixerant, et turres ligneas complures excitauerant; iam de diſceſſu cogitabant, quum hoſtes eos a tergo aggrediuntur. 6.

* Al. καὶ ᾔδειν ἂν ὅτε.

ς'. Ως δ' ὐκ ἐδύναντο ἀπελθεῖν, (ἦν γὰρ ἐφ' ἑνὸς ἡ κατάβασις ἐκ τῆ χωρίᾳ εἰς τὴν χαράδραν) πέμπουσι πρὸς Ξενοφῶντα, ὃς ἡγεῖτο τοῖς ὁπλίταις. ὁ δ' ἐλθὼν, λέγει· ὅτι ἐστὶ χωρίον χρημάτων πολλῶν μεστόν· τῆτο ὅτε λαβεῖν δυνάμεθα· ἰσχυρὸν γὰρ ἐστιν· ὅτε ἀπελθεῖν ῥᾴδιον. μάχονται γὰρ ἐπεξεληλυθότες, καὶ ἡ ἄφοδος χαλεπή.

ζ'. Ακούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν, προσαγαγὼν πρὸς τὴν χαράδραν, τὸς μὲν ὁπλίτας ἐκέλευε θέσθαι τὰ ὅπλα· αὐτὸς δὲ διαβὰς σὺν τοῖς λοχαγοῖς, ἐσκοπεῖτο πότερον εἴη κρεῖττον ἀπάγειν καὶ τὸς διαβεβηκότας, ἢ καὶ τὸς ὁπλίτας διαβιβάζειν, ὡς ἁλόντος ἂν τῆ χωρίᾳ.

ή. Ἐδόκει γὰρ τὸ μὲν ἀπάγειν ὐκ εἶναι ἄνευ πολλῶν νεκρῶν, ἑλεῖν δ' ἂν ᾤοντο καὶ οἱ λοχαγοὶ τὸ χωρίον. καὶ ὁ Ξενοφῶν συνεχώρησε, τοῖς ἱεροῖς πιστεύσας. οἱ γὰρ μάντεις ἀποδεδειγμένοι ἦσαν, ὅτι μάχη μὲν εἴη, τὸ δὲ τέλος καλὸν τῆς ἐξόδε.

θ'. Καὶ

6. Quare quum non poſſent abſcedere, (quod vni tantum deſcenſus in alueum ab oppido pateret) ad Xenophontem mittunt, qui grauis armaturae militum dux erat. Nuntius oppidum quoddam ait eſſe, refertum copia rerum variarum: id neque capi ab ipſis poſſe, quod munitum eſſet; neque procliue nobis eſſe inde recedere, partim quod in nos egreſſi dimicent, partim quod abſceſſus ſit difficilis.

7. Ita Xenophon quum audiiſſet, ducto ad alueum milite, grauem armaturam ibi iubet in armis conſiſtere: ipſe cum ductoribus cohortium traiicit. ac num eſſet conſultius eos abducere, qui tranſierant, an grauem etiam armaturam ſpe capiundae munitionis traiicere, conſiderabat.

8. Abductio non ſine multorum caede fieri poſſe videbatur. et capi locum poſſe cohortium quoque ductores exiſtimabant. Aſſentiebatur his Xenophon, fretus lacrificiis. Nam pugnam quidem vates ſignificarunt, ſed profectionis tamen finem praeclarum fore.

θ'. Καὶ τὰς μὲν λοχαγὰς πέμπει διαβιβάσοντας τὰς ὁπλίτας, αὐτὸς δ' ἔμενεν ἀναχωρίσας ἅπαντας τὰς πελτασὰς, καὶ ἀδένα εἶα ἀκροβολίζεσθαι. ἐπεὶ δ' ἦκον οἱ ὁπλῖται, ἐκέλευσε τὸν λόχον ἕκαστον ποιῆσαι τῶν λοχαγῶν, ὡς ἂν κράτιστα οἴηται ἀγωνιεῖσθαι. ἦσαν γὰρ οἱ λοχαγοὶ πλησίον ἀλλήλων, οἳ πάντα τὸν χρόνον ἀλλήλοις περὶ ἀνδραγαθίας ἀντεποιοῦντο.

ί. Καὶ οἱ μὲν λοχαγοὶ ταῦτα ἐποίουν· ὁ δὲ τοῖς πελτασαῖς πᾶσι παρήγγελλε διηκυλισμένας ἰέναι, ὡς, ὁπόταν σημήνῃ, ἀκοντίζειν δεῆσον· καὶ τὰς τοξότας ἐπιβεβλῆσθαι ἐπὶ ταῖς νευραῖς, ὡς, ὁπόταν σημήνῃ, τοξεύειν δεῆσον. καὶ τὰς γυμνῆτας λίθων ἔχειν μεστὰς τὰς διφθέρας. καὶ τὰς ἐπιτηδείας ἐπεμέλησε τούτων ἐπιμεληθῆναι.

ια'. Ἐπεὶ δὲ πάντα παρεσκεύαστο, καὶ οἱ λοχαγοὶ καὶ ὑπολοχαγοὶ, καὶ οἱ ἀξιοῦντες τούτων μὴ χείρους εἶναι, πάν-

9. Itaque cohortium ductores mittit, qui grauem armaturam traducerent: ipse subsistebat, et cetratis omnibus vnum in locum collectis, neminem eorum velitatione aduersus hostem vti permittebat. Posteaquam grauis armaturae milites aduenissent, eo modo cohortium ductores singulos instruere cohortem suam iussit, quo se quam optime dimicaturos existimaret. Nam prope a se inuicem aberant illi ductores cohortium, inter quos hoc toto tempore de virtute certamen fuerat.

10. Faciebant imperata praefecti cohortium, quum interea Xenophon cetratos prehensis iaculorum amentis progredi iubet, vt, posteaquam signum ipse dedisset, iacula vibrarent: itidemque sagittarios cum sagittis neruo impositis, vt ipso signum dante sagittas emitterent: velites denique pelles suas lapidibus refertas habere iussit. Misit etiam quosdam idoneos homines, qui, haec vt fierent, curarent.

11. Posteaquam omnia recte comparata erant, et cohortium ductores, et horum legati, et alii.

πάντες παρατεταγμένοι ἦσαν, καὶ ἀλλήλοις μὲν συνεώρων· εὐειδὴς γὰρ ἦν ἡ παράταξις διὰ τὸ χωρίον. ἐπεὶ δ' ἐπαιάνισαν, καὶ ἡ σάλπιγξ ἐφθέγξατο, καὶ ἅμα γε τῷ ἐνυαλίῳ ἠλάλαξαν, καὶ ἐθέου δρόμῳ οἱ ὁπλῖται. καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι ἐκ τῶν χειρῶν λίθοι. ἦσαν δὲ οἱ καὶ πῦρ προσέφερον.

ιϐ'. Ὑπὸ δὲ πλήθους τῶν βελῶν ἔλιπον οἱ πολέμιοι τά τε σαυρώματα, καὶ τὰς τύρσεις. ὥστε Ἀγασίας Στυμφάλιος καὶ Φιλόξενος Πελληνεὺς, καταθέμενοι τὰ ὅπλα, ἐν χιτῶνι μόνον ἀνέβησαν, καὶ ἄλλος ἄλλον εἵλκε, καὶ ἄλλος ἀνεβεβήκει, καὶ ἡλώκει τὸ χωρίον, ὡς ἐδόκει. καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ ψιλοὶ εἰσδραμόντες ἥρπαζον ὅ, τι ἕκαστος ἐδύνατο. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἅμα κατὰ τὰς πύλας, ὁπόσους ἐδύνατο, κατεκώλυσε τῶν ὁπλιτῶν ἔξω. πολέμιοι γὰρ ἄλλοι ἐφαίνοντο ἐπ' ἄκροις τισὶν ἰσχυροῖς.

ιγ'. Οὗ

alii, qui se nihilo volebant his deteriores haberi, vniuersi iam in acie dispositi stabant, seque mutuo intuebantur. Et erat sane acies ob loci rationem iucunda spectatu. Deinde inchoato paeane, clangenteque tuba, Martium milites clamorem tollunt, ac grauis armaturae pedites cursu in hostem tendunt. Simul etiam tela, hastae, sagittae, fundarum iacula, quamplurimi e manibus missi lapides torquebantur. Ignem quoque nonnulli admouebant.

12. Hostes ob telorum multitudinem, et septa ligneа et turres relinquunt: quo factum, vt Agasias Stymphalius, et Philoxenus Pellenensis, positis armis, sola induti tunica ascenderent, atque alius alium attraheret, quum non nemo iam ascendisset. Ita captum erat oppidum, vti quidem videbatur. Et cetrati cum velitibus irrumpentes cursu, quod quisque poterat, rapiebant. Xenophon interea stabat ad portas, et grauis armaturae milites, quoscunque poterat, arcebat ingressu. Nam hostes alii munitis in iugis conspiciebantur.

ιγ'. Οὐ πολλῷ δὲ χρόνῳ μεταξὺ γενομένῳ, κραυγὴ ἐγίγνετο ἔνδον, καὶ ἔφευγον, οἱ μὲν καὶ ἔχοντες ἃ ἔλαβον, τάχα δέ τις καὶ τετρωμένοις. καὶ πολὺς ἦν ὠθισμὸς ἀμφὶ τὰ θύρετρα. καὶ ἐρωτώμενοι οἱ ἐκπίπτοντες, ἔλεγον, ὅτι ἄκρα τις ἐστὶν ἔνδον, καὶ οἱ πολέμιοι πολλοὶ, οἳ παίουσιν ἐνδεδραμηκότες τοὺς ἔνδον ἀνθρώπους.

ιε. Ἐνταῦθα ἀνειπεῖν ἐκέλευσε Τολμίδην τὸν κήρυκα, ἴέναι εἴσω τὸν βουλόμενον τι λαμβάνειν. καὶ ἐφέροντο εἴσω πολλοί, καὶ νικῶσι τοὺς ἐκπίπτοντες οἱ εἴσω ὠθούμενοι, καὶ κατακλείουσι τοὺς πολεμίους πάλιν εἰς τὴν ἄκραν. καὶ τὰ μὲν ἔξω τῆς ἄκρας πάντα διηρπάσθη καὶ ἐξεκομίσαντο οἱ Ἕλληνες. οἱ δ' ὁπλῖται ἐθέντο τὰ ὅπλα, οἱ μὲν περὶ τὸ σαύρωμα, οἱ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὴν ἄκραν φέρουσαν.

ιε. Ὁ δὲ Ξενοφῶν καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐσκόπουν, εἰ ὁπῇ τ' εἴη τὴν ἄκραν λαβεῖν. ἦν γὰρ οὕτω σωτη-

ρία

13. Nec magno interiecto temporis ſpatio, clamor intus extitit, fugientibus aliis cum iis rebus, quas ceperant, nonnullis etiam vulneratis: adeoque magnus ad portas protrudentium ſeſe impetus erat. Qui elabebantur interrogati, aiebant arcem quandam interiorem eſſe, ac magnam hoſtium multitudinem, quae, excurſione facta, milites ingreſſos caederet.

14. Heic Xenophon proclamare Tolmidem præconem iuſſit, vt, quicunque ſpoliorum aliquid capere vellet, ingrederetur. Tum vero permulti cum impetu irruebant, eoque factum, vt qui alios propellendo intro tenderent, erumpentes ex arce ſuperarent. Ita rurſus hoſtes ab eis in arcem concluduntur, diripientibus Graecis, ac ſecum exportantibus omnia, quaecunque extra arcem reperiebantur. Grauis autem armaturae milites partim ad oppidi ſeptum, partim ad viam illam, quae tendebat in arcem, (*in armis*) ſubliſtebant.

15. Interea Xenophon cum ductoribus cohortium conſiderabat, ecqua ratione capi arx poſ-

ρία ἀσφαλής. ἄλλως δὲ παγχάλεπον ἐδόκει εἶναι ἀπελθεῖν. σκοπουμένοις δ' αὐτοῖς ἔδοξε πανταπασιν ἀνάλωτον εἶναι τὸ χωρίον. ἐνταῦθα παρεσκευάζοντο τὴν ἀφοδον, καὶ τὰς μὲν σαυρὰς ἕκαστοι τὰς καθ' αὑτοὺς διήρπαν, καὶ τὰς * ἀχρειὰς ἐφ' ἁρπαγὰς ἐξέπεμπον, καὶ τῶν ὁπλιτῶν τὸ πλῆθος· κατέλιπον δὲ οἱ λοχαγοὶ οἷς ἕκαστος ἐπίσευεν.

ιϛ'. Ἐπεὶ δὲ ἤρξαντο ἀποχωρεῖν, ἐπεξέθεον ἔνδοθεν πολλοὶ, γέρρα καὶ λόγχας ἔχοντες, καὶ κνημῖδας, καὶ κράνη Παφλαγονικά· καὶ ἄλλοι ἐπὶ τὰς οἰκίας ἀνέβαινον τὰς ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς εἰς τὴν ἄκραν φερούσης ὁδοῦ· ὥστ' οὐδὲ διώκειν ἀσφαλὲς ἦν αὐτοῖς κατὰ τὰς πύλας τὰς εἰς τὴν ἄκραν φερούσας. καὶ γὰρ ξύλα μεγάλα ἐπερρίπτουν ἄνωθεν, ὥστε χαλεπὸν ἦν καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι· καὶ ἡ νὺξ φοβερὰ ἦν ἐπιοῦσα.

ιζ'. Μαχομένων δ' αὐτῶν καὶ ἀπορουμένων, θεῶν τις

possit. Nam ita si fieret, salutem certam consequuturi erant: caeteroqui per saturus difficilis absessus videbatur. Hac in consideratione dum versarentur, visum est eum locum plane capi non posse. Quapropter ad discessum sese parabant, ac singuli palos sibi proximos diruebant, emissis inutilibus, vt praedas agerent, cum grauis armaturae maxima parte: retinentibus penes se cohortium ductoribus eos, quibus quisque fidebat.

16. Postea quam abscedere coeperunt, complures in eos ex arce irruebant, scutis et hastis, et tibiarum tegumentis, et galeis Paphlagonicis armati. Horum alii domos conscendebant ex vtraque viae parte sitas, quae ad arcem tendebat. Quo factum, vt tutum non esset eos ad portas in arcem ducentes persequi. Quippe tigna ingentia de superioribus locis deiiciebant, vt par esset in manendo et discedendo difficultas; praesertim quod nox etiam formidinem augeret, quae tum ingruebat.

17. Hoc modo pugnantibus, et quasdam ad angustias redactis,

R 5

* Al. τὰς φορτία ἔχοντας, al. καὶ τὰς ἀχρείας καὶ φορτία ἔχοντας ἐξεπέμποντο etc.

τις αὐτοῖς μηχανὴν σωτηρίας δίδωσιν. ἐξαπίνης γὰρ ἀνέλαμψεν οἰκία τῶν δεξιᾷ, ὅτε δὴ ἀνάψαντος. ὡς δ' αὐτὴ συνέπιπτεν, ἔφευγον οἱ ἀπὸ τῶν ἐν δεξιᾷ οἰκιῶν. ὡς δ' ἔμαθεν ὁ Ξενοφῶν τοῦτο παρὰ τῆς τύχης, ἀνάπτειν ἐκέλευε καὶ τὰς ἐν ἀριστερᾷ οἰκίας. αἱ δὲ, ξύλιναι ἦσαν· ὥστε καὶ ταχὺ ἐκαίοντο· ἔφευγον ἂν καὶ οἱ ἀπὸ τούτων τῶν οἰκιῶν.

ιή. Οἱ δὲ κατὰ στόμα δὴ ἔτι μόνοι ἐλύπουν, καὶ δῆλοι ἦσαν ὅτι ἐπικείσονται ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τε καὶ καταβάσει. ἐνταῦθα παραγγέλλει φορεῖν ξύλα ὅσοι ἐτύγχανον ἔξω ὄντες τῶν βελῶν, εἰς τὸ μέσον ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων. ἐπεὶ δὲ ἱκανὰ ἤδη ἦν, ἐνῆψαν. ἐνῆπτον δὲ καὶ τὰς παρ' αὐτὸ τὸ χαράκωμα οἰκίας, ὅπως οἱ πολέμιοι ἀμφὶ ταῦτα ἔχοιεν.

ιθ. Οὕτω μόλις ἀπῆλθον ἀπὸ τοῦ χωρίου, πῦρ ἐν μέσῳ ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων ποιησάμενοι. καὶ κατεκαύθη πᾶσα ἡ πόλις, καὶ αἱ οἰκίαι, καὶ αἱ τύρ-

ctis, Deus quiſpiam ſalutis apiſcendae rationem offert. Nam ſubito quaedam ad dextram ſita domus exarſit, incertum cuius opera ſuccenſa. Haec poſteaquam collapſa eſt, qui erant in aedibus ad dextram ſitis, diffugiunt. Illud vbi Xenophon ex re fortuita animadvertiſſet, etiam ſuccendi ſitas ad ſiniſtram domos iubet. Eae quod eſſent ligneae, celeriter exurebantur. Itaque hoſtes, qui has occuparant, et ipſi fuga dilabebantur.

18. Soli iam moleſti erant illi, quos habebant a fronte. Nam perſpici palam poterat, futurum, vt hi Graecis exeuntibus, ac deſcenſuris a tergo incumberent. Heic Xenophon eis, quotquot extra telorum ictus erant, mandat, vt ligna, loco inter ipſos et hoſtes medio, comportarent. Ea quum ſatis multa iam congeſta eſſent, ſuccenſa ſunt. Etiam proximis vallo aedibus ignem iniiciebant, vt his rebus hoſtes diſtinerentur.

19. Ita vix tandem ex hoc loco euadebant, igne inter ipſos et hoſtes excitato: quo et oppidum vniuerſum cum aedibus, turribus,

τύρσεις, καὶ τὰ ταυρώματα καὶ τἆλλα πάντα πλὴν τῆς ἄκρας.

ΚΕΦ. γ'.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπῆσαν οἱ Ἕλληνες, ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια. ἐπεὶ δὲ τὴν κατάβασιν ἐφοβοῦντο τὴν εἰς Τραπεζοῦντα, (πρανὴς γάρ ἦν καὶ στενὴ) ψευδενέδραν ἐποιήσαντο. καὶ ἀνὴρ Μυσὸς τὸ γένος, καὶ τοὔνομα τοῦτο ἔχων, τῶν Κρητῶν λαβὼν * τέτταρας ἢ πέντε, ἔμενεν ἐν λασίῳ χωρίῳ, καὶ προσεποιεῖτο τὰς πολεμίους πειρᾶσθαι λανθάνειν· αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλη καὶ ἄλλη διεφαίνοντο, χαλκαῖ οὖσαι. οἱ μὲν οὖν πολέμιοι, ταῦτα διορῶντες, ἐφοβοῦντο ὡς ἐνέδραν οὖσαν· ἡ δὲ στρατιὰ ἐν τούτῳ κατέβαινεν.

2. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει ἱκανὸν ἤδη ὑπεληλυθέναι τῷ Μυσῷ, ἐσήμηνε φεύγειν ἀνὰ κράτος. καὶ ὃς ἐξαναστὰς φεύγει, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Κρῆτες (ἁλίσκεσθαι

turribus, ſeptis, rebuſque caeteris omnibus, arce ſola excepta, conflagrauit.

CAP. III.

Poſtridie Graeci cum commeatu diſcedunt. Sed quia ſibi a deſcenſu verſus Trapezuntem metuebant, (quod et praeceps et anguſtus eſſet,) ſictis inſidiis hoſtem aggrediuntur. Myſus quidam et patria et nomine, ſecum aſſumtis quatuor aut quinque Cretenſibus, in loco ex arboribus denſo ſubſidebat, ac dare ſe operam ſimulabat, vt iſtic clam hoſtibus eſſet. Horum peltae, quae eſſent aereae, ab hac atque illa parte dilucebant. Quae quum hoſtes perſpicerent, tanquam inſidiae iſtic laterent, metuebant ſibi: deſcendente interea exercitu noſtro.

2. Eum Myſus vbi ſatis iam longe proceſſiſſe putabat, ſignum ſuis dabat, vt quantis poſſent viribus fugerent. Itaque conſurgens cum aliis, quos ſecum habebat, fugam arripit. Cretenſes caeteri, quod futurum

* Al. δέκα, ἕμενεν.

θαι γὰρ ἔφασαν τῷ δρόμῳ) ἐκπεσόντες ἐκ τῆς ὁδοῦ, εἰς ὕλην κατὰ τὰς νάπας κυλινδούμενοι ἐσώθησαν· ὁ Μυσὸς δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν φεύγων, ἐβόα βοηθεῖν. καὶ ἐβοήθησαν αὐτῷ, καὶ ἀνέλαβον τετρωμένον. καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πόδα ἀνεχώρησαν βαλλόμενοι οἱ βοηθήσαντες, καὶ ἀντιτοξεύοντές τινες τῶν Κρητῶν. ὅτως ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, πάντες σῶοι ὄντες.

γ'. Ἐπεὶ δὲ ὅτε ὁ Χειρίσοφος ἦκεν, ὅτε πλοῖα ἱκανὰ ἦν, ὅτε ἐπιτήδεια ἦν λαμβάνειν ἔτι, ἐδόκει ἀπιτεον εἶναι. καὶ ἐς μὲν τὰ πλοῖα τούς τε ἀσθενοῦντας ἐνεβίβασαν, καὶ τοὺς ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη, καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας, καὶ τῶν σκευῶν ὅσα μὴ ἀνάγκη ἦν ἔχειν· καὶ Φιλήσιον καὶ Σοφαίνετον τοὺς πρεσβυτάτους τῶν στρατηγῶν εἰσβιβάσαντες, τούτων ἐκέλευον ἐπιμελεῖσθαι. οἱ δὲ ἄλλοι ἐπορεύοντο. ἡ δὲ ὁδὸς ὁδοποιημένη ἦν.

δ'. Καὶ ἀφικνοῦνται πορευόμενοι εἰς Κερασοῦντα τρίτοι, πό-

futurum fuiſſe dicerent, vt curſu victi caperentur; de via ſe proripientes in ſyluam, perque ſaltus deuoluti, ſaluti ſuae conſuluerunt. Myſus in ipſa via fugiebat, et clamando ſuorum opem implorabat. Ferebant illi auxilium, ac vulneratum recipiebant. Quumque ii etiam, opem qui tulerant, iaculis peterentur, cedendo pedem referebant; nonnullis Cretenſibus in hoſtem ſagittas viciſſim eiaculantibus. Ita factum, vt omnes ſalui et incolumes ad caſtra reuerterentur.

3. Et quia neque Cheriſophus redibat, neque nauium ſatis magna erat copia, neque capi alicunde commeatus deinceps poterat; viſum eſt, diſcedendum eſſe. Quapropter in nauigia, laborantes aduerſa valetudine, cum iis qui annum quadrageſimum exceſſerant, itemque pueros, mulierculas, vaſa, quorum vſus neceſſarius non erat, imponunt: commiſſa horum cura Phileſio et Sophaeneto, quos eadem in nauigia impoſuerant, et qui maximi natu inter praetores erant. Caeteri pedites iter faciebant, iampridem commode munita via.

4. Quum triduum totum proficiſcendo conſumſiſſent, Cerāſuntem veniunt. Id oppidum

Grae-

πόλιν Ελληίδα, ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ, Σινωπέων ἄποικον, ἐν τῇ Κολχίδι χώρᾳ, ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας δέκα· καὶ ἐξέτασις ἐν τοῖς ὅπλοις γίνεται καὶ ἀριθμός, καὶ ἐγένετο ὁπλιτικὸν χίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. ὅτοι ἐσώθησαν ἐκ τῶν ἀμφὶ τὸν μυρίους. οἱ δὲ ἄλλοι ἀπώλοντο ὑπό τε πολεμίων, καὶ χιόνος, καὶ εἴ τις νόσῳ.

ε. Ἐνταῦθα διαλαμβάνουσι τὸ * διὰ τῶν αἰχμαλώτων γενόμενον ἀργύριον· καὶ τὴν δεκάτην, ἣν τῷ Ἀπόλλωνι ἐξεῖλον, καὶ τῇ Ἐφεσίᾳ Ἀρτέμιδι, διέλαβον οἱ στρατηγοί, τὸ μέρος ἕκαστος φυλάττειν τοῖς Θεοῖς. ἀντὶ δὲ Χειρισόφου Νέων ὁ Ἀσιναῖος ἔλαβε.

ς'. Ξενοφῶν ἐν τὸ μὲν τῷ Ἀπόλλωνι ἀνάθημα ποιησάμενος, ἀνατίθησιν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς τῶν Ἀθηναίων θησαυρὸν, καὶ ἐπεγράψε τό, τε αὑτοῦ ὄνομα, καὶ τοῦ Πρόξενος, ὃς σὺν Κλεάρχῳ ἀπέθανε. ξένος γὰρ ἦν αὐτοῦ.

ζ. Τὸ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας, ὅτε ἀπῄει σὺν Ἀγησιλάῳ ἐκ τῆς Ἀσίας τὴν εἰς Βοιωτοὺς ὁδὸν, κατέλιπε παρὰ

Graecum eſt, ad mare ſitum, Sinopenſium in Colchide colonia. Dies heic decem ſubſiitere, quibus inſtituta luſtratione, cenſa ſunt militum octo millia, ſexcenti. Hi ex ccxxx fere, ſalui euaſerant; quum reliqui partim per hoſtiles incurſiones, partim a niuibus, partim etiam morbo confuncti periiſſent.

5. Ibidem pecuniam, quam ex captiuis redegerant, partiuntur: atque etiam decumam, quam Apollini et Epheſiae Dianae exemerant, ita duces diſtribuunt; vt quilibet ipſorum hiſce Diis aliquam partem eius aſſernaret. Cheriſophi loco Neoni Aſinenſi pars vna tradita eſt.

6. Xenophon quum donarium Apollini confeciſſet, in theſaurum illud Athenienſium, qui Delphis eſt, conſecratum repoſuit: quum et ſuum, et Proxeni hoſpitis ſui, qui cum Clearcho occubuerat, nomen inſcripſiſſet.

7. Quod vero Dianae dedicatum erat, id, quo tempore cum Ageſilao ex Aſia in Boeotiam proficiſcebatur, apud Megabyzum

* Al. τὸ ἀπὸ τῶν αἰχ.

παρὰ Μεγαβύζῳ τῷ τῆς Ἀρτέμιδος νεωκόρῳ, ὅτι αὐτὸς κινδυνεύσων ἐδόκει ἰέναι μετὰ Ἀγησιλάου ἐν Κορωνείᾳ. καὶ ἐπέστειλεν, ἢν μὲν αὐτὸς σωθῇ, ἑαυτῷ ἀποδῶναι· εἰ δέ τι πάθοι, ἀναθεῖναι, ποιησάμενον τῇ Ἀρτέμιδι, ὅ, τι οἴοιτο χαριεῖσθαι τῇ Θεῷ.

η'. Ἐπεὶ δ' ἔφυγε Ξενοφῶν, κατοικοῦντος ἤδη αὐτοῦ ἐν Σκιλλοῦντι, ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οἰκισθέντι παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν, ἀφικνεῖται Μεγάβυζος εἰς Ὀλυμπίαν, θεωρήσων, καὶ ἀποδίδωσι τὴν παρακαταθήκην αὐτῷ. Ξενοφῶν δὲ λαβὼν, χωρίον ὠνεῖται τῇ Θεῷ, ὅπου ἀνεῖλεν ὁ Θεός.

θ'. Ἔτυχε δὲ διαῤῥέων διὰ τοῦ χωρίου ποταμὸς Σελλῆνος. καὶ ἐν Ἐφέσῳ δὲ παρὰ τὸν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος νεὼν Σελλῆνος ποταμὸς παραῤῥεῖ, καὶ ἰχθύες τε ἐν ἀμφοτέροις εἰσὶ, καὶ πόγχαι. ἐν δὲ τῷ * Σκιλλοῦντι χωρίῳ καὶ θήρας πάντων, ὁπόσα ἐσὶ ἀγρευόμενα θηρία.

ι'. Ἐποί-

zum aedituum Dianae reliquit. Videbatur enim illo itinere aleam proelii cum Ageſilao apud Coroneam ſubiturus. Itaque mandatum dedit, in hanc ſententiam: Si ſalvus ipſe euaſiſſet e proelio, reſtituendam ſibi eſſe pecuniam ſacram: ſin aliquid humanitus ei accideret, Megabyzus illam Dianae dedicaret, confecto donario, quod Deae gratiſſimum fore arbitraretur.

8. Poſtea vero, quum eſſet in exilio Xenophon, ac iam Sciluntе habitaret, quod oppidum a Lacedaemoniis propter Olympiam conditum erat; venit ad Olympiam ſpectandi gratia Megabyzus, ac depoſitum Xenophonti reſtituit. Eo recepto Xenophon, agrum illo loco Deae mercatus eſt, qui Apollinis oraculo demonſtratus erat.

9. Perlabitur eum agrum Sellenus amnis. Itidem apud Epheſum propter aedem Dianae Epheſiae Sellenus fluuius praeterfluit. Vterque piſces habet, et conchas. Praeter haec in eo, qui ad Sciluntem eſt, agro, venari feras omnes, quaecunque indagando capiuntur, licet.

10. Tem-

* Al. ἐν δὲ τῷ ἐν Σκιλλοῦντι etc.

ί. Ἐποίησε δὲ καὶ ναὸν, καὶ βωμὸν, ἀπὸ τῆ ἱερῆ ἀργυρίῳ· καὶ τολοιπὸν ἀεὶ δεκατεύων τὰ ἐκ τῆ ἀγρῆ ὡραῖα, θυσίαν ἐποίει τῇ Θεῷ. καὶ πάντες οἱ πολῖται καὶ οἱ πρόσχωροι ἄνδρες καὶ γυναῖκες μετεῖχον τῆς ἑορτῆς. παρέχει δὲ ἡ Θεὸς τοῖς σκηνῆσιν ἄλφιτα, ἄρτους, οἶνον, ἀργύρια, τραγήματα, καὶ τῶν θυομένων ἀπὸ τῆς ἱερᾶς νομῆς λάχος, καὶ τῶν θηρευομένων δέ.

ια. Καὶ γὰρ θήραν ἐποιοῦντο εἰς τὴν ἑορτὴν οἵ τε Ξενοφῶντος παῖδες, καὶ οἱ τῶν ἄλλων πολιτῶν. οἱ δὲ βουλόμενοι καὶ ἄνδρες συνεθήρων, καὶ ἡλίσκετο τὰ μὲν ἐξ αὐτῆ τῆ ἱερῆ χωρίᾳ, τὰ δὲ ἐκ τῆς Φολόης, σύες καὶ δορκάδες καὶ ἔλαφοι.

ιβ. Ἔστι δὲ ὁ τόπος, ᾗ ἐκ Λακεδαίμονος εἰς Ὀλυμπίαν πορεύονται, ὡς εἴκοσι σάδιοι ἀπὸ τῆ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἱερῆ. ἔνι δ' ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ * καὶ ἄλση καὶ ὄρη δένδρων μεστὰ, ἱκανὰ καὶ σῦς καὶ αἶγας καὶ ὄϊς τρέφειν, καὶ ἵππους, ὥστε καὶ τὰ τῶν εἰς τὴν ἑορτὴν ἰόντων ὑποζύγια

10. Templum etiam, cum ara, de pecunia sacra extruxit, ac post id temporis semper consecratis fructuum agri decumis, sacrum Deae faciebat. Earum feriarum et municipes, et finitimi, tam viri quam foeminae, participes erant. Et subministrat iis Dea, qui agitant conuiuia, farinas cum panibus, vino, pecunia, bellariis; praeterea partem eorum, quae vel e pascuis sacris mactantur, vel venando capiuntur.

11. Xenophontis enim, et caeterorum municipum filii ad celebritatem hanc venationem instituebant: quibus etiam viri se in venando adiungebant, qui vellent. Itaque partim ex agro sacro, partim ex Pholoe apri, capreae, cerui capiebantur.

12. Locus ipse, qua in Olympiam Lacedaemone itur, ad stadia viginti a Iouis Olympii fano abest. Idem et nemora complectitur, et montes refertos arboribus; vt in eis et sues, et caprae, et oues, et equi satis pastus habeant: quo fit, vt eorum, qui ad celebritatem hanc se conferunt, etiam iumenta

* Al. ἱερῷ καὶ λειμὼν καὶ ἄλση etc.

ζύγια εὐωχεῖσθαι. περὶ δ' αὐτὸν τὸν ναὸν ἄλσος ἡμέρων δενδρων ἐφυτεύθη, ὅσα ἐστὶ τρωκτὰ, ὡραῖα.

ιγ'. Ο δὲ ναὸς, ὡς μικρὸς μεγάλῳ, τῷ ἐν Εφέσῳ εἴκασται, καὶ τὸ ξόανον ἔοικεν, ὡς κυπαρισσινον χρυσῷ ὄντι, τῷ ἐν Εφέσῳ. καὶ στήλη ἕστηκε παρὰ τὸν ναὸν γράμματα ἔχουσα, ΙΕΡΟΣ Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ, τὸν δὲ ἔχοντα καὶ καρπούμενον, τὴν μὲν δεκάτην καταθύειν ἑκάστου ἔτους, ἐκ δὲ τοῦ περιττοῦ τὸν ναὸν ἐπισκευάζειν. ἐὰν δέ τις μὴ ποιῇ ταῦτα, τῇ Θεῷ μελήσει.

ΚΕΦ. δ'.

Εκ Κερασοῦντος δὲ κατὰ θάλατταν μὲν ἐκομίζοντο οἵπερ καὶ πρόσθεν, οἱ δ' ἄλλοι κατὰ γῆν ἐπορεύοντο. ἐπεὶ δ' ἦσαν ἐπὶ τοῖς Μοσυνοικων ὁρίοις, πέμπουσιν εἰς αὐτοὺς Τιμησιθεον τὸν Τραπεζούντιον, πρόξενον ὄντα τῶν Μοσυνοίκων, ἐρωτῶντες, πότερον ὡς διὰ φιλιας ἢ ὡς διὰ πολεμιας

ta abunde satientur. Propter fanum lucus est, hortensibus arboribus consitus, in quo erant omnia, quaecunque, posteaquam maturuerunt, esculenta sunt.

13. Fanum ipsum, vt parvum magni, similitudinem Ephesini refert: itemque simulacrum, vt cupressinum aureo, Ephesino simile est. Propter fanum pila erecta, quae has litteras continet: FVNDVS DIANAE SACER. Hoc qui possessor fruitur, quotannis consecrato decumam: de reliquo fanum sartum tecum conseruato. Si quis non fecerit Dea vindex esto.

CAP. IV.

Post haec a Cerasunte, mari quidem ii, qui prius, vehebantur: caeteri terrestri itinere pergebant: Posteaquam Mosynoecorum fines attigissent, Timesitheum Trapezuntium ad eos mittunt, qui erat Mosynoecorum hospes. Per hunc interrogant, vtrum tanquam per pacatum, an hostilem agrum iter Graecis facien-

λεμίας πορεύσονται τῆς χώρας. οἱ δ' εἶπον, ὅτι ἀ διοίσειεν· ἐπίστευον γὰρ τοῖς χωρίοις.

β'. Ἐντεῦθεν λέγει Τιμησίθεος, ὅτι πολέμιοί εἰσιν αὐτοῖς οἱ ἐκ τῶ ἐπέκεινα. καὶ εὐθὺς καλέσαι ἐκείνους, εἰ βούλοιντο συμμαχίαν ποιήσασθαι. καὶ πεμφθεὶς ὁ Τιμησίθεος ἦκεν ἄγων τοὺς ἄρχοντας. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, συνῆλθον οἵ τε τῶν Μοσυνοίκων ἄρχοντες καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων. καὶ ἔλεγε μὲν Ξενοφῶν, ἡρμήνευε δὲ Τιμησίθεος.

γ'. Ὦ ἄνδρες Μοσύνοικοι, ἡμεῖς διελθεῖν βουλόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα πεζῇ· πλοῖα γὰρ οὐκ ἔχομεν· κωλύουσι δὲ ὔτοι ἡμᾶς, ὡς ἀκούομεν ὑμῖν πολεμίους εἶναι. εἰ οὖν βούλεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν ἡμᾶς λαβεῖν συμμάχους, καὶ τιμωρήσασθαι εἴ τι πώποθ' ὑμᾶς ὔτοι ἠδίκησαν, καὶ τοὐλοιπὸν ὑμῶν ὑπηκόους εἶναι τούτους. εἰ δὲ ἡμᾶς ἀφήσετε, σκέψασθε πόθεν αὖθις ἂν τοσαύτην δύναμιν λάβοιτε σύμμαχοι.„ πρὸς ταῦτα

ciendum esset. Illi, quod munitionibus locorum fiderent, sibi perinde fore respondent.

2. Tum Timesitheus narrat, esse his hostes illos, qui vlterius habitarent. Quare visum est, hos esse de ineunda societate belli appellandos. Missus est igitur ad eos Timesitheus, qui cum magistratibus gentis rediit. Posteaquam aduenissent, ac iam tum Mosynoecorum magistratus, tum Graecorum praetores congressi essent; Xenophon hanc orationem habuit, interpretante ipsius verba Timesitheo.

3. Cupimus nos, Mosynoeci, pedestri itinere Graeciam petere, quum a nauigiis destituamur. Verum impedimur ab iis, quos vobiscum inimicitias exercere audimus. Quapropter, si voletis, licet iam vobis nos socios adiungere, iniurias, quibus vnquam vos illi affecerunt, vlcisci: efficere denique, vt in posterum vestro illi imperio pareant. Quod si nos dimiseritis, circumspicite tandem, vnde tantum exercitum accepturi sitis, qui vobis opituletur. Ad ea qui summum apud Mosynoecos magistra-

ταῦτα ἀπεκρίνατο ὁ ἄρχων τῶν Μοσυνοίκων, ὅτι καὶ βούλοιτο ταῦτα, καὶ δέχοιτο τὴν συμμαχίαν.

δ'. Ἄγετε δή, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τί ἡμῶν δεήσεσθε χρήσασθαι, ἂν σύμμαχοι ὑμῶν γενώμεθα; καὶ ὑμεῖς ποῖοί * τε ἔσεσθε ὑμῖν συμπράξαι περὶ τῆς ὁδοῦ;„ οἱ δ' εἶπον, ὅτι ἱκανοὶ ἐσμὲν εἰς τὴν χώραν εἰσβάλλειν, ἐκ τῆ ἐπὶ θάτερα, τὴν τῶν ὑμῖν τε καὶ ἡμῖν πολεμίων, καὶ δοῦρο ὑμῖν πέμψαι ναῦς τε καὶ ἄνδρας, οἵτινες ὑμῖν συμμαχοῦνταί τε, καὶ τὴν ὁδὸν ἡγήσονται.

ε. Ἐπὶ τοιούτοις ** πιστὰ δόντες, καὶ λαβόντες, ᾤχοντο· καὶ ἦκον τῇ ὑστεραίᾳ ἄγοντες τριακόσια πλοῖα μονόξυλα, καὶ ἐν ἑκάστῳ τρεῖς ἄνδρας, ὧν οἱ μὲν δύο ἐκβάντες, εἰς τάξιν ἐθεντο τὰ ὅπλα. ὁ δὲ εἷς ἔμενε. καὶ οἱ μὲν, λαβόντες τὰ πλοῖα, ἀπέπλευσαν. οἱ δὲ μένοντες ἐξετάξαντο ἕτως.

ς'. Ἔσησαν ὥσπερ, ἀνὰ ἑκατὸν μάλιστα, οἱ χοροὶ, ἀντιστοιχοῦντες ἀλλήλοις, ἔχοντες γέρρα πάντες λευκῶν βοῶν δα-

tum gerebat, ita respondit: vt significaret, et velle se haec, et societatem admittere.

4. Tum Xenophon: Agite vero, ait, quanam in re nostra vobis opus erit opera, si vobiscum belli societatem ineamus? itidemvos quid adiumenti nobis afferre poteritis ad hoc, vt transitus nobis concedatur? Nobis, inquiunt, virium satis eli ad invadendum ab altera parte illorum agrum, quos hostes communes habemus: ac nihilo sequius huc ad vos tum naues, tum milites mittemus, qui et auxilio vobis sint, et viam commonstrent.

5. His conditionibus quum vtrinque data et accepta fides esset, ad suos abiere. Postridie cum trecentis lintribus aderant, quibus singulis terni homines continebantur. Ex his duo de lintribus egressi, ad Graecorum aciem se adiungebant: vnus in nauigio manebat. Itaque sumtis lintribus, abnauigarunt: reliqui se hoc modo in aciem disposuerunt.

6. Stabant centuriatim tanquam chori, oppositis sibi seriebus, omnes infructi densis scutis, ex albarum boum coriis, hederae

* Al. καὶ ὑμεῖς τί οἷοί τε.

** Al. ἐπὶ τούτοις.

δασέα, εἰκασμένα κιττῷ πετάλῳ· ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ παλτὸν ὡς ἑξάπηχυ, ἔμπροσθεν μὲν λόγχην ἔχον, ὀπισθεν δὲ αὐτῷ τῷ ξύλῳ σφαιροειδές. χιτωνίσκας δὲ ἐνεδεδύκεσαν ὑπὲρ γονάτων, πάχος ὡς λινοῦ στρωματοδέσμου. ἐπὶ δὲ τῇ κεφαλῇ κράνη σκύτινα, οἷά περ τὰ Παφλαγονικά, κρωβύλον ἔχοντα κατὰ μέσον ἐγγυτάτω τιαροειδῆ. εἶχον δὲ καὶ σαγάρεις σιδηρᾶς.

ιζ'. Ἐντεῦθεν ἐξῆρχε μὲν αὐτῶν εἷς, οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἀδοντες ἐπορεύοντο ἐν ῥυθμῷ, καὶ διελθόντες διὰ τῶν τάξεων, καὶ διὰ τῶν ὅπλων τῶν Ἑλλήνων, ἐπορεύοντο εὐθὺς πρὸς τὰς πολεμίους, ἐπὶ χωρίον, ὃ ἐδόκει ἐπιμαχώτατον εἶναι. ἔκειτο δὲ τοῦτο πρὸ τῆς πόλεως, τῆς Μητροπόλεως καλουμένης αὐτοῖς, καὶ ἐχούσης τὸ ἀκρότατον τῶν Μοσυνοίκων. καὶ περὶ τούτου ὁ πόλεμος ἦν. οἱ γὰρ ἀεὶ τοῦτ' ἔχοντες ἐδόκουν ἐγκρατεῖς πάντων Μοσυνοίκων εἶναι. καὶ ἔφασαν τότε δ' δικαίως

hederae folii formam: dextra sex cubitum tragulam tenebant: cuius anterior pars cuspidem habebat, posterior formam ligni pilarem. Tunicis supra genua induti erant, quarum erat ea crassities, quae lineae fasciae, qua stragula vestis constringitur. In capite coriaceas galeas, Paphlagonicis consimiles gestabant: quarum in medio spira tortilis erat, quam proxime tiarae formam referens. Habebant et secures ferreas.

7. Polithaec quum vnus ex eis praecinuisset, caeteri omnes cum cantu incedebant ad numerum; perque Graecorum ordines et armatos progressi, rectâ tendebant in hostem, ad castellum, quod expugnari facillime posse videbatur. Situm hoc erat ante oppidum, quod ipsi Metropolim appellabant, et in quo erat imperii quasi arx, de qua bellum inter ipsos gerebatur. Nam quolibet tempore, qui ea potirentur, ii se Mosynoecos vniversos in officio et potestate sua retinere posse arbitrabantur. Atque hoc aiebant Graecorum socii ab hostibus

καίως ἔχειν τοῦτο, ἀλλὰ κοινὸν ὂν καταλαβόντας πλεονεκτεῖν.

ή. Εἵποντο δ' αὐτοῖς καὶ τῶν Ἑλλήνων τινὲς, ὑ ταχθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ἀλλ' ἁρπαγῆς ἕνεκεν. οἱ δὲ πολέμιοι, προσϊόντων, τέως μὲν ἡσύχαζον· ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο τῇ χωρίᾳ, ἐκβαμόντες τρέπονται αὐτὲς, καὶ ἀπέκτειναν συχνὲς τῶν βαρβάρων, καὶ τῶν συναβάντων Ἑλλήνων τινάς· καὶ ἐδίωκον, μέχρις ἃ εἶδον τὲς Ἕλληνας βοηθῶντας. εἶτα δὲ ἐκτραπόμενοι ᾤχοντο· καὶ ἀποτεμόντες τὰς κεφαλὰς τῶν νεκρῶν, ἐπεδείκνυσαν τοῖς τε Ἕλλησι καὶ τοῖς ἑαυτῶν πολεμίοις· καὶ ἅμα ἐχόρευον, νόμῳ τινὶ ᾄδοντες.

θ'. Οἱ δ' Ἕλληνες μάλα ἤχθοντο, ὅτι τὲς τε πολεμίους ἐπεποιήκεσαν θρασυτέρους, καὶ ὅτι οἱ ἐλθόντες Ἕλληνες σὺν αὐτοῖς ἐπεφεύγεσαν, μάλ' ὄντες συχνοί. ὃ ἄπω πρόσθεν ἐπεποιήκεσαν ἐν τῇ στρατείᾳ. Ξενοφῶν δὲ συγκαλέσας τὲς Ἕλληνας, εἶπεν.

ί. Av-

bus nullo iure teneri, qui eo, quod communitatis esset, occupato, aliena vsurparent.

8. Sequebantur hos Graeci quidam, non ex ducum imperio, sed praedae causa. Hostes accedentibus nostris, primum quiescebant. Quum autem prope a castello abessent, excursione facta, in fugam eos vertunt, ac barbarorum complures, Graecorum, qui cum eis ascenderant, nonnullos interficiunt: neque a persequendo desistunt, donec Graecos suis opem ferre viderent. Tum vero conuersi discedebant, et praecisa interfectorum capita tum Graecis tum hostibus suis ostentabant; simulque certo quodam modo cantantes, tripudiabant.

9. Graeci permoleste ferebant, hostes audentiores esse factos; ac Graecos, qui se satis magno numero barbaris adiunxerant, fugisse. Neque enim hac tota in expeditione quidquam huiusmodi commiserant. Atque heic, conuocatis Graecis, Xenophon in hanc sententiam loquutus est:

10. Non

ι. Ἄνδρες στρατιῶται, μηδὲν ἀθυμήτετε * ἕνεκα τῶν γεγενημένων. ἔστι γὰρ ὅ, τι καὶ ἀγαθὸν ἀμεῖνον τῶν κακῶν γεγένηται. πρῶτον μὲν γὰρ ἐπίστασθε, ὅτι οἱ μέλλοντες ἡμῖν ἡγεῖσθαι, τῷ ὄντι πολέμιοί εἰσιν οἵπερ καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη. ἔπειτα δὲ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἀφροντιςήσαντες τῆς σὺν ἡμῖν τάξεως, καὶ ἡγησάμενοι ἱκανοὶ εἶναι σὺν τοῖς βαρβάροις ταῦτα ** πράττειν, ἅπερ σὺν ἡμῖν, δίκην ἐδώκασιν. ὥστε αὐθις ἧττον τῆς ἡμετέρας τάξεως ἀπολείψονται. ἀλλ' ὑμᾶς δεῖ παρασκευάσασθαι, ὅπως καὶ τοῖς φίλοις ὅσι τῶν βαρβάρων δόξετε κρείττους αὐτῶν εἶναι, καὶ τοῖς πολεμίοις δηλώσετε, ὅτι οὐχ ὁμοίοις ἀνδράσι μαχοῦνται νῦν δὲ καὶ ὅτε τοῖς ἀτάκτοις ἐμάχοντο.,,

ιά. Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν ἧτως διέμειναν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ θύσαντες, ἐπεὶ ἐκαλλιέρησαν, ἀριστήσαντες, ὀρθὰς τὰς λόχους ποιησάμενοι, καὶ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τὸ εὐώνυμον κατὰ ταὐτὰ τεταγμένους, ἐπορεύοντο, τοὺς τοξότας μὲ-

10. Non est, milites, cur animis dejectis, ob ea quae acciderc, sitis. Quippe non minus boni quam mali vobis contigit. Primum enim certo iam vobis constat, eos, qui futuri sunt itineris nostri duces, reapse hostili esse in illos animo, quos itidem nos hostium loco necessario ducimus. Deinde Graeci nostri, qui acie nostra posthabita, se barbaris adiunctos eadem putarunt gerere posse, quae nobiscum perfecere, poenas dederunt. Quo fiet, vt deinceps minus sint aciem nostram de-

* Al. ἀθυμήσητε.

ferturi. Enimuero sic vos parctis necesse est, vt tum ii barbari, qui amicitiam nostram amplexi sunt, praestare nos sibi ipsis statuant: tum hostibus declaretis, nou iam ipsos cum eiusmodi viris proelio congressuros, quales illi fuere, quos modo nullius ordinis observantes sunt adorti.

11. Ita tum hoc die quum quiessent, postridie facta re sacra, et extis addicentibus, prandent, instructisque cohortibus rectis, ac barbaris itidem ad sinistram collocatis, pergunt; sagittariis intra co-

hortes

** Al. ταυτά.

μεταξὺ τῶν λόχων ὀρθίων ὄντων ἔχοντες, ὑπολειπομένας δὲ μικρὸν τὸ σῶμα τῶν ὁπλιτῶν.

ιβ'. Ησαν γὰρ τῶν πολεμίων οἱ εὔζωνοι, οἳ κατατρέχοντες τοῖς λίθοις ἔβαλλον. τούτους δὴ ἀνεῖλκον οἱ τοξόται καὶ οἱ πελτασταί. οἱ δ' ἄλλοι βάθην ἐπορεύοντο, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ χωρίον, ἀφ' οὗ τῇ προτεραίᾳ οἱ βάρβαροι ἐτράπησαν, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς. ἐνταῦθα γὰρ οἱ πολέμιοι ἦσαν ἀντιτεταγμένοι.

ιγ'. Τὰς μὲν δὴ πελτασὰς ἐδέξαντο οἱ βάρβαροι, καὶ ἐμάχοντο. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν οἱ ὁπλῖται, ἐτράποντο. καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ εὐθὺς εἶπροντο, διώκοντες ἄνω πρὸς τὴν Μητρόπολιν· οἱ δὲ ὁπλῖται ἐν τάξει εἶποντο.

ιδ'. Ἐπεὶ δ' ἄνω ἦσαν πρὸς ταῖς τῆς Μητροπόλεως οἰκίαις, ἐνταῦθα δὴ οἱ πολέμιοι ὁμοῦ δὴ πάντες γενόμενοι ἐμάχοντο, καὶ ἐξηκόντιζον τοῖς παλτοῖς, καὶ ἄλλα δόρατα ἔχοντες παχέα μακρά, ὅσα ἀνὴρ φέροι μό-

hortes rectas receptis, qui aliquo tamen ex interuallo a grauis armaturae peditum fronte subsilirent.

12. Nam inter hostes expediti nonnulli excurrebant, et lapidibus nostros petebant. Hos sagittarii cum cetratis reprimebant. Caeteri milites gradatim procedebant, ac primo quidem ad eum ipsum locum, de quo pridie barbari, cum iis, qui se ipsis adiunxerant, in fugam acti fuerant. Heic enim hostes acie instructa stabant.

13. Sustinebant cetratorum impetum barbari, contraque hos dimicabant: verum vbi grauis armatura prope iam ab ipsis aberat, terga dabant. Eos a tergo fugientium cetrati, sursum ad Metropolim tendentes, persequebantur: quum armatura grauis, ordine seruato, succederet.

14. Postea quam sursum ad ipsas vsque Metropolis domos peruentum esset, tum vero collecti hostes vniuersi dimicabant, ac partim tragulas iaculabantur, partim hastas alias habebant; easque tanta celeritate ac longitudine, vt vnus eas vix gestare posset. His propul-

sare

μόλις. τούτοις ἐπειρῶντο ἀμύνεσθαι ἐκ χειρός.

ιε΄. Επεὶ δὲ οὐχ ὑφίεντο οἱ Ελληνες, ἀλλ' ὁμόσε ἐχώρουν, ἔφυγον οἱ βάρβαροι, καὶ ἐντεῦθεν ἅπαντες ἔλιπον τὸ χωρίον. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν, ὁ ἐν τῷ μόσυνι τῷ ἐπ' ἄκρου ᾠκοδομημένῳ, ὃν τρέφουσι πάντες κοινῇ αὐτοῦ μένοντα καὶ φυλάττοντα, οὐκ ἤθελεν ἐξελθεῖν, οὐδὲ οἱ ἐν τῷ προτέρῳ αἱρεθέντι χωρίῳ· ἀλλ' αὐτοῦ σὺν τοῖς Μοσύνοις κατεκαύθησαν.

ιϛ΄. Οἱ δ' Ελλλνες διαρπάζοντες τὸ χωριον, εὕρισκον θησαυροὺς ἐν ταῖς οἰκιαις ἄρτων νενημενων πατριους περυσινῶν, ὡς ἔφασαν οἱ Μοσύνοικοι· τὸν δὲ νέον σῖτον σὺν τῇ καλάμῃ ἀποκείμενον. ἦσαν δὲ ζειαὶ αἱ πλεῖσαι. καὶ δελφίνων τεμάχη ἐν ἀμφορεῦσεν εὑρίσκετο τεταριχευμένα, καὶ στέαρ ἐν τεύχεσι τῶν δελφίνων, ᾧ ἐχρῶντο οἱ Μοσύνοικοι, καθάπερ οἱ Ελληνες τῷ ἐλαίῳ. † κάρυα δ' ἐπὶ τῶν ἀνωγαίων ἦν πολλὰ τὰ πλατέα, οὐκ ἔχοντα διαφυὴν οὐδεμίαν· τούτοις

καὶ

ſare vim hoſtium comminus nitebantur.

15. At vero quum Graeci non modo nihil cederent, ſed etiam pergerent ad conferendum cum eis manus, fugam arripiunt barbari, ſtatimque vniuerſi oppidum deſerunt. Eorum rex, qui degebat in turri lignea, loco editiſſimo extructa, in qua manentem, et agentem excubias, communibus impenſis omnes alunt, ex ea prodire nolebat, ac ne illi quidem, qui in caſtello prius capto erant: ſed vna cum aedibus ligneis exuſti fuere.

16. Graeci quum oppidum diriperent, aceruos panum, more gentis congeſtorum, cumulate in aedibus inueniunt. Hi ſuperioris erant anni, quemadmodum aiebant Moſynoeci. Frumentum hornum vna cum ipſo culmo conditum reperiunt, cuius maxima pars erat zea. Reperiebantur et delphinorum fruſta ſale condita, cum eorundem in vaſis adipe; quo Moſynoeci ſic vtebantur, vt Graeci oleo. Superioribus in tabulatis nuces erant caſtaneae, eaeque craſſae, nulla cum fiſſura. His elixan-

 do.

† Pollux ad hunc locum reſpiciens; κάρυα ἐκ ἔχοντα διαφυήν.
* Al. τούτῳ καὶ πλείστῳ.

καὶ πλεῖστον ὡς σῖτῳ ἐχρῶντο, ἕψοντες. οἶνος δ' εὑρίσκετο, ὃς ἄκρατος μὲν, ὀξὺς ἐφαίνετο εἶναι ὑπὸ τῆς αὐστηρότητος· κεραθεὶς δὲ, εὐώδης τε καὶ ἡδύς.

ιζ'. Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἀριστήσαντες ἐνταῦθα, ἐπορεύοντο εἰς τὸ πρόσω, παραδόντες τὸ χωρίον τοῖς συμμαχήσασι τῶν Μοσυνοίκων. ὁπόσα δὲ καὶ ἄλλα παρῆσαν χωρία τῶν σὺν τοῖς πολεμίοις ὄντων, τὰ εὐπροσοδώτατα οἱ μὲν ἔλιπον, οἱ δὲ ἑκόντες προσεχώρουν. τὰ δὲ πλεῖστα τοιάδ' ἦν τῶν χωρίων· ἀπεῖχον ἀλλήλων αἱ πόλεις στάδια ὀγδοήκοντα, αἱ δὲ πλεῖον, αἱ δὲ μεῖον, ἀναβοώντων δὲ ἀλλήλων συνήκουον εἰς τὴν ἑτέραν ἐκ τῆς ἑτέρας πόλεως. ὅτως ὑψηλή τε καὶ κοίλη ἡ χώρα ἦν.

ιή. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐν τοῖς Φιλίοις ἦσαν, ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς παῖδας τῶν εὐδαιμόνων σιτευτοὺς, τεθραμμένους καρύοις ἑφθοῖς, ἁπαλοὺς καὶ λευκοὺς σφόδρα καὶ ὑ πολλῷ δέοντας ἴσους τὸ πλάτος καὶ τὸ μῆκος εἶναι, ποικίλους δὲ τὰ νῶτα, καὶ τὰ ἐμπροσθεν πάντα ἐστιγμέ-

do coctis, vt plurimum panis loco vescebantur. Vinum etiam reperiebatur, quod merum propter austeritatem videretur acidum esse: dilutum vero, fragrans erat, ac dulce.

17. Hoc loco Graeci quum prandi essent, vlterius pergebant; oppido Mosynoecis, qui pugnae socii fuerant, tradito. Quaecunque autem oppida, quae ab hostium partibus essent, alia praeterirent; eorum accessu facillima, partim a suis deserebantur, partim sponte deditionem faciebant. Magna quidem eorum pars huiusmodi erant. Distabant a se inuicem stadiis octoginta, et nonnulla hoc vel maiore, vel minore spatio. Quod si clamorem tollerent, exaudiri ab oppido vno ad alterum vsque poterant. Tam edita erat, et concaua regio.

18. Posteaquam ad foederatorum fines peruentum esset, ostendebantur eis diuitum filii saginati, qui castaneis elixis nutriti essent; teneri admodum, et candidi, crassitie ac longitudine propemodum pari, tergis vario colore distinctis, anterioribusque partibus vniuersis pictura

ἐςιγμένȣς ἀνθέμιον. ἐζήτȣν δὲ καὶ ταῖς ἑταίραις αἷς ἦγον οἱ Ελληνες, ἐμφανῶς συγγενέσθαι. νόμος γὰρ ἦν σφίσιν ȣ̓τος· λευκοὶ δὲ πάντες οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες.

ιϛ. Τȣ́τȣς ἔλεγον οἱ ςρατευσάμενοι βαρβαρωτάτȣς διελθεῖν, καὶ πλεῖςον τῶν Ελληνικῶν νόμων κεχωρισμένȣς. ἔν τε γὰρ ὄχλῳ ὄντες, ἐποίȣν ἅπερ ἄνθρωποι ἐν ἐρημίᾳ ποιήσειαν, ἄλλως δὲ ȣ̓κ ἂν τολμῷεν· μόνοι τε ὄντες ὅμοια ἔπραττων, ἅπερ ἂν μετ' ἄλλων ὄντες. διελέγοντό τε ἑαυτοῖς, καὶ ἐγέλων ἐφ' ἑαυτοῖς, καὶ ὠρχȣ̃ντο ἐφιςάμενοι ὅπȣ τύχοιεν, ὥσπερ ἄλλοις ἐπιδεικνύμενοι.

ΚΕΦ. ε'.

Διὰ ταύτης τῆς χώρας οἱ Ελληνες, διά τε της πολεμίας, καὶ τῆς φιλίας, ἐπορεύθησαν ὀκτὼ ςαθμȣ̀ς, καὶ ἀφικνȣ̃νται εἰς Χάλυβας. ȣ̓τοι ὀλίγοι ἦσαν, καὶ ὑπήκοοι τῶν

pictura florida distinctis. Cupiebant et cum scortis, quae Graeci secum ducebant, palam consuescere. Nam hic illis mos erat. Omnes tam viri quam mulieres, colore erant candido.

19. Atque hos censebant, qui hic expeditioni interfuere, maxime barbaros, inter omnes quorum ipsi fines peragrassent; ac plurimum a moribus Graecorum dissidentes. Nam in hominum turba perpetrabant ea, quae homines in solitudine facere consueuerunt, neque extra solitudinem vnquam auderent committere: rursum si soli essent, perinde se gerebant, atque si cum aliis essent. Nam et ipsi secum soli colloquebantur, ridebant secum, tripudiabant vbicunque forte libitum fuisset subsistere, quasi si aliis semet ostentarent.

CAP. V.

Per hanc regionem Graeci, tam hostilem quam pacatam, profecti, castris octauis ad Chalybes perueniunt. Erat ea natio non ampla, et Mosynoecorum

τῶν Μοσυνοίκων, καὶ ὁ βίος ἦν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν ἀπὸ σιδηρείας.

β'. Ἐντεῦθεν ἀφικνοῦνται εἰς Τιβαρηνούς. ἡ δὲ τῶν Τιβαρηνῶν χώρα πολὺ ἦν πεδινωτέρα, καὶ χωρία εἶχεν ἐπὶ θαλάττῃ ἧττον ἐρυμνά. καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔχρηζον πρὸς τὰ χωρία προσβάλλειν, καὶ τὴν στρατιὰν ὀνηθῆναί τι. καὶ τὰ ξένια, ἃ ἦκε παρὰ τῶν Τιβαρηνῶν, ἐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐπιμεῖναι κελεύσαντες ἔστε βουλεύσαιντο, ἐθύοντο.

γ'. Καὶ πολλὰ καταθυσάντων, τέλος ἀπεδείξαντο οἱ μάντεις πάντες γνώμην, ὅτι βδαμῇ προσίενται οἱ θεοὶ τὸν πόλεμον. ἐντεῦθεν δὴ τὰ ξένια ἐδέξαντο, καὶ ὡς διὰ φιλίας πορευόμενοι δύο ἡμέρας, ἀφίκοντο εἰς Κοτύωρα, πόλιν Ἑλληνίδα, Σινωπέων ἀποίκους, οἰκοῦντας ἐν τῇ Τιβαρηνῶν χώρᾳ.

δ'. Μέχρις ἐνταῦθα ἐπέζευσεν ἡ στρατιά. πλῆθος τῆς καταβάσεως τῆς ὁδὸς ἀπὸ τῆς ἐν Βαβυλῶνι μάχης ἄχρι

noecorum imperio subiecta. Maxima pars gentis se ferro fodiendo alebat.

2. Hinc ad Tibarenos perveniunt. Eorum ager multo magis erat campestris, et ad mare habebat oppida minus munita. Volebant haec duces adoriri, vt exercitus commodis quibusdam potiretur. Itaque hospitalia munera, quae a Tibarenis mittebantur, non recipiebant: sed iussis illis expectare, donec consultassent, rem sacram faciebant.

3. Quum hostias complures mactassent, tandem vniuersi vates hanc sententiam suam aperuerunt, nullo modo bellum hoc Diis probari. Tum deinde dona hospitalia sunt accepta: biduumque veluti pacato in agro quum perrexissent, Graecum ad oppidum Cotyora peruenere, Sinopensium coloniam, Tibarenorum in agro sitam.

4. Huc vsque Graecorum exercitus pedibus itinera confecit. Atque hoc iter, quo ex Asia, post pugnam Babyloniam, Cotyora vsque descendere,

ἄχρι εἰς Κοτύωρα, σταθμοὶ ἑκατὸν εἴκοσι δύο, παρασάγγαι ἑξακόσιοι εἴκοσι, στάδια μύριοι ὀκτακισχίλιοι εἴκοσι· χρόνος πλῆθος, ὀκτὼ μῆνες.

ε'. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τεττεράκοντα καὶ πέντε, ἐν δὲ ταύταις πρῶτον μὲν τοῖς Θεοῖς ἔθυσαν, καὶ πομπὰς ἐποίησαν κατὰ ἔθνος ἕκαστος τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀγῶνας γυμνικούς. τὰ δὲ ἐπιτήδεια ἐλάμβανον, τὰ μὲν ἐκ τῆς Παφλαγονίας, τὰ δὲ ἐκ τῶν χωρίων τῶν Κοτυωριτῶν. ἐ γὰρ παρεῖχον ἀγοράν, ἐδ' εἰς τὸ τεῖχος τὸς ἀθενοῦντας ἐδέχοντο.

ς'. Ἐν δὲ τούτῳ ἔρχονται ἐκ Σινώπης πρέσβεις, φοβούμενοι περὶ τῶν Κοτυωριτῶν τῆς τε πόλεως, (ἦν γὰρ ἐκείνων, καὶ φόρος ἐκείνοις ἔφερον) καὶ περὶ τῆς χώρας, ὅτι ἦκον δῃώμενην. καὶ ἐλθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον, ἔλεγον· (προηγόρει δὲ Ἑκατώνυμος, δεινὸς νομιζόμενος εἶναι λέγειν.)

ζ'. Ἔπεμψεν ἡμᾶς, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἡ τῶν Σινωπέων πόλις, ἐπαινέσοντάς τε ὑμᾶς, ὅτι ἐνικᾶτε Ἕλληνες ὄντες

fcendere, tantum fuit; vt caſtris cxxii paraſangas reſolverent, [hoc eſt] xvmcio. et xx ſtadia. Temporis ſpatium menſes octo complectebatur.

5. Apud Cotyora xlv dies haelere, quibus primum omnium ſacra Diis perſoluta, et proceſſus ſolemnes inſtituti, Graecis per ſingulas nationes diſtinctis, itemque ludi gymnici. Commeatum partim e Paphlagonia, partim ex agris Cotyorenſium accipiebant. Nam illi forum rerum venalium nullum ſuppeditabant, nec aegros intra moenia recipiebant.

6. Hoc ipſo tempore legati Sinope veniunt. Nam metuebant tum vrbi Cotyorenſium, quae ipſorum eſſet, ac vectigalia eis penderet; tum agro, quem populationibus vexari audierant. Hi quum in caſtra veniſſent, huiuſmodi orationem habuere, pronuntiante illam ante caeteros Hecatonymo, qui valere dicendo exiſtimabatur.

7. Miſit nos, milites, Sinopenſium ciuitas, partim collaudatum vos, qui quum Graeci

ſitis,

ὄντες βαρβάρους, ἔπειτα δὲ καὶ συνησθησομένους, ὅτι διὰ πολλῶν τε καὶ δεινῶν, ὡς ἡμεῖς ἀκούομεν, πραγμάτων σεσωσμένοι πάρεστε. ἀξιοῦμεν δὲ Ἕλληνες ὄντες καὶ αὐτοὶ, ὑφ' ὑμῶν ὄντων Ἑλλήνων ἀγαθὸν μέν τι πάσχειν, κακὸν δὲ μηδέν. οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ὑμᾶς οὐδὲν πώποθ' ὑπήρξαμεν κακῶς ποιοῦντες· Κοτυωρῖται δὲ οὗτοι εἰσὶ μὲν ἡμέτεροι ἄποικοι, καὶ τὴν χώραν ἡμεῖς αὐτοῖς ταύτην παραδεδώκαμεν, βαρβάρους ἀφελόμενοι. διὸ καὶ δασμὸν ἡμῖν φέρουσιν οὗτοι τεταγμένον, καὶ Κερασούντιοι, καὶ Τραπεζούντιοι ὡσαύτως· ὥθ' ὅ, τι ἂν τούτους κακὸν ποιήσετε *, ἡ Σινωπέων πόλις νομίζει πάσχειν. νῦν δὲ ἀκούομεν ὑμᾶς εἴς τε τὴν πόλιν βίᾳ παρεληλυθότας, ἐνίους σκηνοῦν ἐν ταῖς οἰκίαις, καὶ ἐκ τῶν χωρίων λαμβάνειν ὧν ἂν δέησθε, οὐ πείθοντας· ταῦτ' οὖν οὐκ ἀξιοῦμεν· εἰ δὲ ταῦτα ποιήσητε, ἀνάγκη ἡμῖν καὶ Κορύλαν, καὶ Παφλαγόνας, καὶ ἄλλον ὅντινα ἂν δυνώμεθα, φίλον ποιεῖσθαι.„

ἡ. Πρὸς

sitis, barbaros superaueritis: partim vobis gratulatum, quod e multis ac difficilibus rebus, quemadmodum accepimus, incolumes huc euaseritis. Caeterum a vobis Graecis nos, et ipsi Graeci homines, petimus; vti potius aliquo nos commodo quam detrimento afficiatis. Nec enim vnquam vllius erga vos iniuriae auctores extitimus: Hi vero Cotyorenses a nobis in coloniam deducti sunt, qui eis etiam hunc agrum barbaris ademtum tradidimus. Qua de caussa nobis vectigal constitutum perinde, vt Cerasuntii, et Trapezuntii, pendunt. Quidquid igitur his iniuriae a vobis infertur, id sibi accedere Sinopensium respublica ducit. Accepimus autem, vos oppidum vi ingressos esse, ac nonnullis vestrum aedes inhabitandas occupasse, et ex agris ea, quibus vobis opus sit, non persuadendo, sed vi auferre. Haec nos haudquaquam aequa censemus esse. Quod si porro committere huiusmodi perrexeritis, non Corylam solum, et Paphlagones, sed quoscunque potuerimus, adiungere nobis cogemur.

8. Ad

* Al. ποιήσητε.

ἡ. Πρὸς ταῦτα ἀναστὰς Ξενοφῶν, ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν εἶπεν· Ἡμεῖς δὲ, ὦ ἄνδρες Σινωπεῖς, ἥκομεν ἀγαπῶντες, ὅτι τὰ σώματα διεσωσάμεθα καὶ τὰ ὅπλα. ἃ γὰρ ἡμῖν δυνατὸν ἅμα τε χρήματα ἄγειν καὶ φέρειν, καὶ τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. καὶ νῦν, ἐπειδὰν εἰς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἥλθομεν, ἐν Τραπεζοῦντι μὲν (παρεῖχον γὰρ ἡμῖν ἀγορὰν) ὠνούμενοι εἴχομεν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ἀνθ' ὧν ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ξένια ἔδωκαν τῇ στρατιᾷ, ἀντετιμῶμεν αὐτούς. καὶ μὴν εἴ τις αὐτοῖς φίλος ἦν τῶν βαρβάρων, τούτων ἀπειχόμεθα· τοὺς δὲ πολεμίους αὐτῶν, ἐφ' οὓς αὐτοὶ ἡγοῦντο, κακὸν ἐποιοῦμεν ὅσον ἐδυνάμεθα. ἐρώτα δὲ αὐτούς, οἵοιών τινῶν ἡμῶν ἔτυχον. πάρεισι γὰρ ἐνθάδε, οὓς ἡμῖν ἡγεμόνας διὰ φιλίαν ἡ πόλις συνέπεμψεν.

θ. Οποι δ' ἂν ἐλθόντες ἀγορὰν μὴ ἔχωμεν, ἄν τε εἰς βάρβαρον γῆν, ἄν τε εἰς Ἑλληνίδα, οὐχ ὑβρει, ἀλλ' ἀνάγκη λαμβάνομεν τὰ ἐπιτήδεια. καὶ Καρδούχους, καὶ Χαλ-

8. Ad ea surgens Xenophon, in hanc sententiam pro militibus verba fecit: Venimus huc ita, Sinopenses, vt aequi bonique consulamus, corpora cum armis conseruasse. Nec enim simul opes rapere ac ferre potuimus, et aduersus hostes pugnare. Postea quam vero ad vrbes Graecas accessimus, apud Trapezuntem, quae fori nobis copiam faciebat, commeatum pretio redemimus: et quia Trapezuntii nobis honorem exhibuere, missis ad exercitum donis hospitalibus, nos vicissim eos honore prosequuti sumus. Itaque si, quos barbarorum amicitia sibi deuinctos habebant, ab iis abstinuimus: hostes vero, ducibus ipsis adorti, quibuscunque potuimus damnis affecimus. Tu eos interrogato, quales nos experti fuerint. Adsunt enim hoc ipso in loco, quos amicitiae causa nobiscum vrbs ea duces itineris misit.

9. Quibus autem locis forum nullum reperimus, siue adeo barbarorum in fines, siue Graecorum peruenimus; non petulantia, sed necessitate adducti; commeatum sumimus. Ita Carduchos,

Χαλδαίους, καὶ Ταόχους, καίπερ βασιλέως ὄχ ὑπηκόους ὄντας, ὅμως καὶ μάλα φοβερὸς ὄντας, πολεμίους ἐκτησάμεθα, διὰ τὸ ἀνάγκην εἶναι λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπεὶ ἀγορὰν ὐ παρεῖχον. Μάκρωνας δέ γε, καὶ βαρβάρους ὄντας, ἐπεὶ ἀγορὰν, οἵαν ἐδύναντο, παρεῖχον, φίλους τε ἐνομίζομεν εἶναι, καὶ βίᾳ ὐδὲν ἐλαμβάνομεν τῶν ἐκείνων.

ί. Κοτυωρίτας δὲ, ὃς ὑμετέρους φατὲ εἶναι, εἴ τι αὐτῶν εἰλήφαμεν, αὐτοὶ αἴτιοι εἰσιν. ὐ γὰρ ὡς φίλιοι προσεφέροντο ἡμῖν, ἀλλὰ κλείσαντες τὰς πύλας, ὐτ' ἔσω ἐδέχοντο, ὔτ' ἔξω ἀγορὰν ἔφερον. ἠτιῶντο δὲ τὸν παρ' ὑμῶν ἁρμοστὴν τότων αἴτιον εἶναι. ὃ δὲ λέγεις, βίᾳ παρελθόντας σκηνῦν, ἡμεῖς ἠξιώμεν τὺς κάμνοντας εἰς τὰς στέγας δέξασθαι. ἐπεὶ δὲ ὐκ ἀνέῳγον τὰς πύλας, ἢ ἡμᾶς ὐκ ἐδέχοντο, αὐτὸ τὸ χωρίον ταύτῃ εἰσελθόντες, ἀλλο μὲν ὐδὲν βίαιον ἐποιήσαμεν· σκηνῦσι δ' ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμ-

duchos, et Chaldaeos, et Taochos, qui neque regis imperio parent, et admodum sint formidabiles, nobis hostes reddidimus: quod quum fori nobis copiam non concederent, vrgente necessitate commeatum sumere cogeremur. Macrones quanquam barbari essent, tamen quia forum eiusmodi, quale quidem poterant, submministrabant: amicorum loco duximus, nec quidquam illis vi ademimus.

10. Cotyorensibus, quos vestros nuncupatis, si quid per nos sit ademtum, id vero ipsorum culpa factum est. Non enim erga nos se, tanquam amicos, gessere: sed quum portas occlusissent, neque nos in oppidum admisere, neque forum rerum venalium extra muros instituerunt. Et quidem horum omnium culpam in praefectum a vobis datum conferunt. Quod autem ais, nos per vim irrupisse, ac iam in oppido degere; petiimus nos, vt aegri sub tecta reciperentur. Quum vero portas illi non aperirent, ea parte fumus oppidum ingressi, qua illi nos admittere nolebant: ac nihil sane aliud violenter

κάμνοντες, τὰ ἑαυτῶν διαπανῶντες· καὶ τὰς πύλας φρουρῶμεν, ὅπως μὴ ἐπὶ τῷ ὑμετέρῳ ἀσμοσῇ ὦσιν οἱ κάμνοντες ἡμῶν, ἀλλ' ἐφ' ἡμῖν ᾖ κομισαῶσθαι, ὅταν βουλώμεθα. οἱ δ' ἄλλοι, ὡς ὁρᾶτε, σκηνῶμεν ὑπαίθριοι ἐν τῇ τάξει, παρεσκευασμένοι, ἂν μέν τις εὖ ποιῇ, ἀντευποιεῖν· ἂν δὲ κακῶς, ἀλέξασθαι.

ιά. Ἃ δὲ ἠπείλησας, ὡς, ἢν ὑμῖν δοκῇ, Κορύλαν καὶ Παφλαγόνας συμμάχους ποιήσεσθε ἐφ' ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ, ἢν μὲν ἀνάγκη ᾖ, πολεμήσομεν καὶ ἀμφοτέροις· (ἤδη γὰρ καὶ ἄλλοις πολλαπλασίοις ὑμῶν ἐπολεμήσαμεν) ἂν δὲ δοκῇ ἡμῖν * καὶ Φίλον ποιεῖσθαι Κορύλαν, καὶ τὸν Παφλαγόνα ποιήμεθα Φίλον. ἀκούομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐπιθυμεῖν τῆς ὑμετέρας πόλεως, καὶ χωρίων τῶν ἐπιθαλαττίων. πειρασόμεθα ἂν, συμπράττοντες αὐτῷ ὧν ἐπιθυμεῖ, Φίλοι γενέσθαι.„

ιβ'. Ex

violenter egimus: saltem aegri qui sunt, ipsorum sub tectis agunt, et quidem sumtu suo: praeterea praesidium ad portas habemus, ne nostri milites aegri sint in praefecti veltri potestate; sed nobis eos arbitratu nostro exportare, quum volemus, liceat. Caeteri, quemadmodum videtis, sub dio agimus, et quidem singuli suos apud ordines; parati ad praestanda vicissim iis beneficia, qui bene de nobis merentur: sin quis per iniuriam laedat, ad eam propulsandam.

11. Quod minas tuas attinet, vos, si ita videatur, societatem cum Coryla et Paphlagonibus aduersus nos inituros: scito nos, si necessitas ita poscat, vel cum vtrisque bellum gesturos. Nam aduersus copias, quae vestris essent longe ampliores, iamdudum nobis res fuit. Quod si etiam nobis ita videatur, Paphlagonis illius amicitiae nos adiungemus. Audimus quidem certe, duci hunc cupiditate potiundi tum vrbe vestra, tum locis maritimis. Quare operam dabimus, vt a nobis adiuncta in iis, quae expetit, amicitiae nostrae se adiungat.

12. Postea-

* Al. ἡμῖν καὶ φίλον ποιήσεμεν τὸν Παφλαγόνα. Ἀκούομεν etc.

ιβ'. Ἐκ τούτου μάλα μὲν δῆλοι ἦσαν οἱ συμπρέσβεις τῷ Ἑκατονύμῳ χαλεπαίνοντες τοῖς εἰρημένοις. παρελθών δ' αὐτῶν ἄλλος, εἶπεν, ὅτι οὐ πόλεμον ποιησόμενοι ἥκοιεν, ἀλλ' ἐπιδείξοντες, ὅτι φίλοι εἰσί. καὶ ξενίοις, ἢν μὲν ἔλθητε πρὸς τὴν Σινώπην πόλιν, ἐκεῖ δεξόμεθα. νῦν δὲ τὰς ἐνθάδε κελεύσομεν διδόναι, ἃ δύνανται. ὁρῶμεν γὰρ πάντα ἀληθῆ ὄντα, ἃ λέγετε.

ιγ'. Ἐκ τούτου ξένια τε ἔπεμπον οἱ Κοτυωρῖται, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐξένιζον τοὺς τῶν Σινωπέων πρέσβεις, καὶ πρὸς ἀλλήλους πολλὰ δὲ καὶ ἐπιτήδεια διελέγοντο· τά τε ἄλλα, καὶ περὶ τῆς λοιπῆς πορείας ἐπυνθάνοντο, καὶ ὡ ἑκάτεροι ἐδέοντο.

ΚΕΦ. ς'.

Ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ συνέλεξαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐδόκει αὐτοῖς περὶ τῆς λοιπῆς πορείας παρακαλέσαντας τοὺς Σι-

12. Poſteaquam haec dicta fuiſſent, Hecatonymi in legatione collegae palam declarabant, permoleſte ſe illa ferre, quae ab eo fuiſſent prolata. Itaque progreſſus in medium quidam: Non bellum, inquit, denuntiaturi huc venimus, ſed ſignificaturi potius, nos vobis amicos eſſe. Quod ſi ad Sinopenſium vrbem accelleritis, hoſpitalibus vos donis excipiemus. Interea mandabimus heic noſtris, vt vobis, quarum poterint rerum, copiam faciant. Nam vera eſſe omnia, quae dicitis, coram videmus.

13. Poſt haec Cotyorenſes hoſpitalia dona mittunt, et praetores Graecorum cum legatis Sinopenſium, hoſpitaliter exceptis, multa colloquebantur, et beneuolentiae plena. Inter alia de itinere, quod reſtaret, interrogabant: deque vniuerſis, quae eſſent vtriſque ex vſu.

CAP. VI.

Hoc pacto quum is dies exactus eſſet, poſtridie militem praetores cogunt; viſumque fuit, vt de reliquo itinere Sinopenſibus

Σινωπέας, βουλεύεσθαι. εἴτε γὰρ πεζῇ δέοι πορεύεσθαι, χρήσιμον ἂν ἐδόκουν εἶναι οἱ Σινωπεῖς ἡγεμόνες. (ἔμπειροι γὰρ ἦσαν τῆς Παφλαγονίας) εἴτε κατὰ θάλατταν, προσδεῖν ἐδόκει Σινωπέων. μόνοι γὰρ ἐδόκουν ἱκανοὶ εἶναι πλοῖα παρασχεῖν ἀρκοῦντα τῇ στρατιᾷ. καλέσαντες δὲ τοὺς πρέσβεις συνεβουλεύοντο, καὶ ἠξίουν Ἕλληνας ὄντας Ἕλληνι τούτῳ πρῶτον καλῶς δέχεσθαι, τῷ εὖνούς τε εἶναι καὶ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν.

β'. Ἀναστὰς δὲ Ἑκατόννυμος, πρῶτον μὲν ἀπελογήσατο περὶ ὧν εἶπεν, ὡς τὸν Παφλαγόνα φίλον ποιήσοιντο, ὅτι οὐχ ὡς τοῖς Ἕλλησι πολεμησόντων σφῶν εἶποι, ἀλλ' ὅτι, ἐξὸν τοῖς βαρβάροις φίλους εἶναι, τοὺς Ἕλληνας αἱρήσονται. ἐπεὶ δὲ συμβουλεύειν ἐκέλευον, ἐπευξάμενος ὧδε εἶπεν.

γ'. Εἰ μὲν συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστ' ἂν μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι ἀγαθὰ γένοιτο. εἰ δὲ μή, τἀναντία. αὐτὴ γὰρ

pensibus arcessitis deliberarent. Nam sine pedibus iter conficiundum esset, ex re sua futurum putabant, si Sinopenses viae duces haberent, quibus esset cognita Paphlagonia: sine mari mallent, delideraturi Sinopensium opem videbantur, quibus soli esset tot naues suppeditandi facultas, quot exercitui sufficerent. Itaque legatis arcessitis consultabant, rogabantque, vt, Graeci quum essent, Graecis tum primum benenolentia atque consiliis non deessent.

2. Tum Hecatonymus assurgit, et ab se dicta, de amicitia cum Paphlagone inenda, purgat: non ita se loquutum esse, quasi bellum aduersus Graecos ipsi gesturi essent; sed quod, quum ipsorum in potestate sit, amicitia barbarorum frui, Graecos tamen iis sint antelaturi. Quum autem consilium suum exponere iussus esset, primum precatus Deos, in hanc sententiam verba fecit:

3. Si vobis id consilii dedero, quod animo meo visum fuerit factu optimum, multa mihi prospera eueniant: sin autem, diuersa. Nam

 haec

γὰρ ἡ ἱερὰ συμβολὴ λεγομένη εἶναι δοκεῖ μοι παρεῖναι. νῦν γάρ, ἂν μὲν εὖ συμβουλεύσας φανῶ, πολλοὶ ἔσεσθε οἱ ἐπαινοῦντές με· ἂν δὲ κακῶς, πολλοὶ ἔσεσθε οἱ καταρώμενοι. πράγματα μὲν ἴσθ' ὅτι πολὺ πλείω ἕξομεν, ἐὰν κατὰ θάλατταν πορίζησθε. ἡμᾶς γὰρ δεήσει τὰ πλοῖα πορίζειν. ἢν δὲ κατὰ γῆς στέλλησθε, ὑμᾶς δεήσει τὰς μαχομένας εἶναι. ὅμως δὲ λεκτέα, ἃ γιγνώσκω. ἐμπειρος γαρ εἰμι καὶ τῆς χώρας τῶν Παφλαγόνων, καὶ τῆς δυνάμεως. ἐχει γὰρ ἡ χώρα ἀμφότερα, καὶ πεδία κάλλιστα, καὶ ὄρη ὑψηλότατα. καὶ πρῶτον μὲν οἶδα εὐθὺς ὅπερ τὴν εἰσβολὴν ἀνάγκη ποιεῖσθαι. ἔ γάρ ἐστιν ἄλλη, ἢ ἦ τὰ κέρατα τῆς ὁδὸς τὸ ὄρος καθ' ἑκάτερά ἐστιν ὑψηλά· ἃ κρατεῖν κατέχοντες καὶ πάνυ ὀλίγοι δύναιντ' ἄν. τούτων δὲ κατεχομένων, οὐδ' ἂν οἱ πάντες ἄνθρωποι δύναιντο διελθεῖν. ταῦτα δὲ καὶ δείξαιμι ἄν, εἴ μοι τινὰ βούλεσθε συμπέμψαι. ἔπειτα δὲ οἶδα πεδία ὄντα, καὶ ἱππειαν, ἣν αὐτοὶ οἱ βάρβαροι νο-

heic agi de consilio mihi videtur, quod sacrum dici solet. Etenim si recte consuluisse visus fuero, multi numero eritis, qui me eliis praedicaturi: sin male, multi me execrabimini. Non ignoro equidem, longe nos plus molestiae habituros, si nauigiis domum reuehemini: quippe nos vobis ea suppeditemus, necesse erit: Sin autem terra proficiscemini, vobis scilicet proeliandi necessitas incumbet. Enimuero dicendum nihilominus est, quod sentio. Nam et Paphlagonum regio, et vires mihi notae sunt. Habet haec vtraque simul ista regio, tum campos pulcherrimos, tum altissimos montes. Ante omnia scio, qua parte vos eam ingredi necesse sit: nimirum alia nulla, quam qua via per montem ducens vtrinque habet ardua quaedam quasi cornua. Haec si qui occupent, vel pauci tueri possint. Eadem si teneantur, ne quidem caeteri homines vniuersi transire queant. Demonstrari haec a me poterint, si quem mecum ad ea loca miseritis. Deinde noui, caetera non nisi plana esse; noui equestres copias, quas ipsi etiam barbari

νομίζωσι κρείττω εἶναι ἁπάσης τῆς βασιλέως ἱππείας. καὶ νῦν ὅτοι ἀ παρεγενοιτο βασιλεῖ καλῶντι· ἀλλὰ καὶ μεῖζον φρονεῖ ὁ ἀρχων αὐτῶν. ἢν δὲ καὶ δυνηθῆτε τά τε ὄρη κλέψαι, ἢ φθασαι λαβόντες, καὶ ἐν τῷ πεδίῳ κρατῆτε μαχόμενοι τάς τε ἱππεῖς τάττες καὶ πεζάς, μυριάδας πλεον ἢ δώδεκα, ἥκετε ἐπὶ ποταμὸς, πρῶτον μὲν τὸν Θερμώδοντα, εὖρος τριῶν πλεθρων· οὐ χαλεπον οἶμαι διαβαινειν, ἀλλως τε καὶ πολεμίων πολλῶν μὲν ἐμπροσθεν ὄντων, πολλῶν δὲ ὄπισθεν ἑπομένων· δευτερον δ' *Ιριν, τρίπλεθρον ὡσαύτως· τριτον δὲ Ἅλυν, ὃ μεῖον δυοῖν σταδίοιν, οὐκ ἂν εὐπορήσαιτε ἄνευ πλοίων διαβῆναι πλοῖα δὲ τις ἔσται ὁ παρέξων; ὡς δ' αὕτως καὶ ὁ Παρθένιος ἄβατος, ἐφ' ὃν ἐλθοιτε ἄν, εἰ τὸν Ἅλυν τᾶτον διαβαιητε. ἐγὼ μὲν οὖν οὐ χαλεπὴν ὑμῖν εἶναι νομίζω τὴν πορείαν, ἀλλὰ πάντάπασιν ἀδύνατον. ἂν δὲ

bari vniuerſo regis equitatu potiores ducunt. Atque hoc adeo tempore vocati a rege, non ſunt ad ipſum profecti; et maiores etiam ſpiritus princeps ipſorum gerit. Quod ſi maxime poteritis vel montes furtim occupare; vel ipſos in occupando antenertere, atque etiam in planitie peditatum et equitatum horum, qui cxxcro ſuperat, proelio viceritis: ad amnes peruenietis, ac primum omnium Thermodontem, cuius eſt trium plethrorum latitudo. Hunc equidem magna cum difficultate traiici poſſe arbitror, praeſertim ſi magnae hoſtium copiae partim a fronte ſint, partim a tergo ſequantur. Aiteſ amnis erit Iris, trium et ipſe plethrorum latitudine. Tertius, Halys, qui quum duum ſtadiorum latitudinem habeat, traiici a vobis abſque nauibus haudquaquam poterit. At vero quis nauium vobis copiam faciet? Iidem et Parthenius tranſiri non poterit, ad quem veniendum vobis erit, poſteaquam Halym traieceritis. Quapropter equidem ſtatuo, non iter hoc difficile vobis fore; ſed prorſus a vobis perfici non poſ-

T 2 ſe.

* Al. Τίγρην.

δὲ πλέητε, ἔξιν ἐνθένδε μὲν εἰς Σινώπην παραπλεῦσαι, ἐκ Σινώπης δὲ εἰς Ἡράκλειαν. ἐξ Ἡρακλείας δὲ ὅτε πεζῇ, ὅτε κατὰ θάλατταν ἀπορία. πολλαὶ γάρ ἐσι πλοῖα ἐν Ἡρακλείᾳ.„

δ'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔλεξεν, οἱ μὲν ὑπώπτευον Φιλίας ἕνεκα τῆς εἰς Κορύλαν * λέγειν, (καὶ γὰρ ἦν πρόξενος αὐτῷ) οἱ δὲ καὶ ὡς δῶρα λῃψόμενον διὰ τὴν συμβολὴν ταύτην. οἱ δ' ὑπώπτευον καὶ τάτε ἕνεκα λέγειν, ὡς μὴ πεζῇ ἰόντες τὴν Σινωπέων χώραν κακόν τι ἐργάζοιντο. οἱ δ' ἂν Ἕλληνες ἐψηφίσαντο καλὰ θάλατταν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι.

ε'. Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν εἶπεν· Ὦ Σινωπεῖς, οἱ μὲν ἄνδρες ἥκετε πορείαν, ἣν ὑμεῖς συμβελεύσετε. ἅτω δ' ἔχει, εἰ μὲν μέλλει πλοῖα ἔσεσθαι ἱκανά, ὡς ἀριθμῷ ἕνα μὴ καταλείπεσθαι ἐνθάδε, ἡμεῖς ἂν πλέοιμεν· εἰ δὲ μέλλοιμεν οἱ μὲν καταλείψεσθαι, οἱ δὲ πλεύσεσθαι, ἐκ ἂν ἐμβαίημεν εἰς τὰ πλοῖα. γινώσκομεν γὰρ,

se. Iam si nauigetis, licebit hinc Sinopen nauigio peruenientis, inde Heracleam. Hinc nulla vobis erit difficultas reliqua, siue adeo mari, siue pedestri itinere lubitum fuerit pergere. Quippe nauibus ea ciuitas abundat.

4. Haec vbi protuliſſet, alii ſuſpicabantur ea dici propter amicitiam Corylae, cuius erat hoſpes: alii, quod huius conſilii dati nomine munera eſſet accepturus. Nonnulli fuere, qui ſuſpicarentur, hac etiam de cauſſa fuiſſe ab ipſo huiuſmodi prolata, ne Sinopenſium ager detrimento afficeretur, ſi per eum Graeci tranſirent. Tandem a Graecis decretum factum eſt, mari hoc iter conficiundum.

5. Secundum haec Xenophon in hanc ſententiam loquutus eſt: Allenſi ſunt, Sinopenſes, in itinere deligendo, milites noſtri conſilio veſtro: ita tamen, vt, ſi tanta erit nauium copia, quo ne vnus quidem heic relinquatur, nauigemus: ſin alii noſtrûm relinquentur, aliis nauigantibus, nequaquam naues conſcendemus. Non enim futurum

* Al. τῆς Κορύλα λ.

γὰρ, ὅτι ὅπῃ μὲν ἂν κρατῶμεν, δυναίμεθ' ἂν καὶ σώζεσθαι, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. εἰ δέ πῃ ἥττῃς τῶν πολεμίων ληφθησόμεθα, εὔδηλον δὴ ὅτι ἐν ἀνδραπόδων χώρᾳ ἐσόμεθα.„

ς'. Ἀκέσαντες ταῦτα οἱ πρέσβεις, πέμπειν ἐκέλευον πρέσβεις. καὶ πέμπουσι Καλλίμαχον Ἀρκάδα, καὶ Ἀρίστωνα Ἀθηναῖον, καὶ Σαμολᾶν Ἀχαιόν. καὶ οἱ μὲν ᾠχοντο.

ιζ'. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, Ξενοφῶντι, ὁρῶντι μὲν πολλὰς ὁπλίτας τῶν Ἑλλήνων, ὁρῶντι δὲ πολλὰς πελτασὰς, πολλὰς δὲ καὶ τοξότας, καὶ σφενδονήτας, καὶ ἱππέας δὲ, καὶ μάλα ἤδη διὰ τὴν τριβὴν ἱκανὲς ὄντας ἐν τῷ Πόντῳ, (ἔνθα ἂν ἂν ἀπ' ὀλίγων χρημάτων τοσαύτη δύναμις παρεσκευάσθη) καλὸν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι καὶ χώραν καὶ δύναμιν τῇ Ἑλλάδι προσκτήσασθαι, πάλιν κατοικίσαντας. καὶ γενέσθαι ἂν ἐδόκει αὐτῷ μεγάλη, καταλογιζομένῳ τό, τε αὐτῶν πλῆθος, καὶ τοὺς περιοικοῦντας τὸν Πόντον.

ή. Καὶ

rum ignoramus, vt, vbicunque potiores fuerimus, et salui esse, et commeatum habere possimus: sin alicubi hostibus inferiores deprehendamur, cuius facile patet, mancipiorum nos conditione futuros.

6. Haec vbi Sinopenses audiissent, mitti legatos iubent. Missi Callimachus Arcas, Aristo Athenienſis, et Samolas Achaeus Sinopen profecti sunt.

7. Interea Xenophon et peditum grauis armaturae Graecorum multitudinem intuens, et cetratorum multitudinem, et sagittariorum, et funditorum, et equitum, qui propter vsum belli peridonei essent in Ponto: quo loco exiguis impensis comparari tantus exercitus non potuisset: rem fore praeclaram existimabat, si deducta colonia, et agri alicuius, et potentiae accessione Graeciam amplificaret. Atque ea colonia futura ipsi magna videbatur, expendenti Graecorum multitudinem, et eorum, qui passim Pontum incolerent.

ἡ. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἐθύετο, περί τινι εἰπεῖν τῶν στρατιωτῶν, Σιλανὸν παρακαλέσας τὸν Κύρῳ μάντιν γενόμενον, τὸν Ἀμβρακιώτην. ὁ δὲ Σιλανὸς, δεδιὼς μὴ γενοίτο ταῦτα, καὶ καταμείνειέ που ἡ στρατιά, ἐκφέρει εἰς τὸ στράτευμα λόγον, ὅτι Ξενοφῶν βούλεται καταμεῖναι τὴν στρατιὰν, καὶ πόλιν οἰκίσαι, καὶ ἑαυτῷ ὄνομα καὶ δύναμιν περιποιήσασθαι. αὐτὸς δὲ ὁ Σιλανὸς ἐβούλετο ὅτι τάχιστα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφικέσθαι. ὃς γὰρ παρὰ Κύρου ἔλαβε τρισχιλίους Δαρεικούς, ὅτε τὰς δέκα ἡμέρας ἠλήθευσε † θυόμενος Κύρῳ, διεσεσώκει.

θ'. Τῶν δὲ στρατιωτῶν, ἐπεὶ ἤκουσαν, τοῖς μὲν ἐδόκει βέλτιστον εἶναι καταμεῖναι, τοῖς δὲ πολλοὶ, ἦν. Τιμασίων δὲ ὁ Δαρδάνιος, καὶ Θώραξ ὁ Βοιώτιος, πρὸς ἐμπόρους τινὰς παρόντας τῶν Ἡρακλεωτῶν καὶ Σινωπέων, λέγουσιν, ὅτι εἰ μὴ ἐκπορισθεῖεν τῇ στρατιᾷ μισθόν, ὡς ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια ἐκπλέοντας, ὅτι κινδυνεύσει μείναι τοσαύτη δύναμις

8. Hanc ob cauſſam exta conſulebat, arceſſito Silano Ambraciota, quo Cyrus vate fuerat vſus: antequam animi ſui inſtitutum vlli militum aperiret. Is vero metuens, ne res ita conſieret, vt illic maneret exercitus; auctor rumoris in caſtris extitit, velle Xenophontem illic exercitum manere, vrbem extruere ſibi nomen ac potentiam comparare. Cupiebat autem Silanus primo quoque tempore in Graeciam redire, quod hactenus Daricorum illa mercede conſeruaſſet, quae id temporis a Cyro acceperat, quum eius nomine conſulens exta, de diebus decem vera praedixiſſet.

9. Poſteaquam res ad milites delata eſſet, aliis viſum eſt optimum, in Ponto manere; aliis non viſum, quorum erat maior numerus. Timaſion quidem Dardanius, ac Thorax Boeotius, cum mercatoribus quibuſdam Heracleenſibus et Sinopenſibus, qui ad exercitum erant, congreſſi; periculum fore aiebant, ne, niſi ſtipendium exercitui darent, quo parare commeatum nauigaturi pollent, tantae in Ponto

† Vid. ſupra p. 51.

μις ἐν τῷ Πόντῳ. βελεύεται γὰρ Ξενοφῶν, καὶ ὑμᾶς παρακαλεῖ, ἐπειδὰν ἔλθῃ τὰ πλοῖα, τότ' εἰπεῖν ἐξαίφνης τῇ στρατιᾷ·

ι. Ἄνδρες, νῦν μὲν ὁρῶμεν ὑμᾶς ἀπόρους ὄντας, καὶ ἐν τῷ ἀπόπλῳ ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ οἴκαδε ἀπελθόντας ὠνῆσαί τι τοὺς οἴκοι. εἰ δὲ βάλεσθε τῆς κύκλῳ χώρας περὶ τὸν Πόντον οἰκουμένης ἐκλεξάμενοι ὅπη ἂν βάλησθε κατασχεῖν, καὶ τὸν μὲν θέλοντα, ἀπιέναι οἴκαδε, τὸν δὲ ἐθέλοντα, μένειν αὐτοῦ, πλοῖα δὴ ὑμῖν πάρεσιν, ὥστε ὅπη βάλεσθε ἐξαίφνης ἂν ἐπιπέσοιτε.„

ια. Ακούσαντες ταῦτα οἱ ἔμποροι ἀπήγγελλον ταῖς πόλεσι· συνεπεμψε δ' αὐτοῖς Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς Ερύμαχόν τε τὸν Δαρδανέα, καὶ Δώρακα τὸν Βοιώτιον, τὰ αὐτὰ ταῦτα ἐροῦντας. Σινωπεῖς δὲ καὶ Ηρακλεῶται ἀκούσαντες, πέμπουσι πρὸς Τιμασίωνα, καὶ κελεύουσι προσατεῦσαι, λαβόντα χρήματα, ὅπως ἐκπλεύσῃ

Ponto copiae manerent. Nam Xenophon, inquiunt, hoc habet consilii, nosque etiam hortatur, vt, posteaquam adducta nauigia fuerint, subito in hanc sententiam cum militibus agamus:

10. Videmus iam vos, milites, prae inopia neque commeatum, quum e portu soluendum erit, habere posse; neque domum reuersos commodi quidquam vestris praestare. Quod si vobis libet agrum aliquem in hoc Ponti ambitu, quemcunque tandem deligere visum fuerit, occupare; ac deinde' domum proficiscendi, si qui ita velint, vel heic manendi copiam militibus facere: naues iam vobis praesto sunt, quibus in quamcunque partem voletis, subito licebit impetum facere.

11. Haec quum mercatores illi audiissent, ad suos referunt: adiungente ipsis Timasione Dardanensi Erymachum ciuem suum, et Thoracem Boeotium, qui eadem haec eis exponerent. Sinopenses et Heraclienses, re cognita, mittunt ad Timasionem, ac denuntiant: cupere se, vt ipse, accepta pecunia, exer-

πλεύσῃ ἡ στρατιά. ὁ δὲ, ἅσμενος ἀκούσας, ἐν συλλόγῳ τῶν στρατιωτῶν ὄντων, λέγει τάδε.

ιβ'. Οὐ δεῖ προσέχειν μοι, ὦ ἄνδρες, οὐδὲ τῆς Ελλάδος οὐδὲν περὶ πλείονος ποιεῖσθαι. ἀκούω δέ τινας θύεσθαι ἐπὶ τούτῳ, οὐδ' ὑμῖν λέγοντας. ὑπισχνοῦμαι δὲ ὑμῖν, ἐὰν ἐκπλέητε ἀπὸ νουμηνίας, μισθοφορὰν παρέξειν ὑμῖν Κυζικηνὸν ἑκάστῳ τοῦ μηνός. καὶ ἄξω ὑμᾶς εἰς τὴν Τρωάδα, ἔνθεν καὶ εἰμὶ φυγάς. καὶ ὑπάρξει ὑμῖν ἡ ἐμὴ πόλις· ἐκόντες γάρ με δέξονται. ἡγήσομαι δὲ αὐτὸς ἐγὼ ἔνθεν πολλὰ χρήματα λήψεσθε. ἔμπειρος δὲ εἰμι τῆς Αἰολίδος, καὶ τῆς Φρυγίας, καὶ τῆς Τρωάδος, καὶ τῆς Φαρναβάζου ἀρχῆς πάσης· τῆς μὲν, διὰ τὸ ἐκεῖθεν εἶναι, τῆς δὲ, διὰ τὸ ἐστρατεύσθαι ἐν αὐτῇ σὺν Κλεάρχῳ τε καὶ Δερκυλλίδᾳ.„

ιγ'. Ἀντεῖπε δ' εὐθὺς Θώρακ ὁ Βοιώτιος, ὃς ἀεὶ περὶ στρατηγίας Ξενοφῶντι ἐμάχετο, ἔφη· εἰ ἐξελθοιεν ἐκ

citui auctor esset navigandi e Ponto. Ille vero libenter iis auditis, quo tempore comitia milites habebant, hac ad ipsos oratione vsus est:

12. Non est, milites, quod de mansione cogitemus, neque quod quidquam Graecia potius ducamus. Nihilominus quoniam audio, re nobis una non communicata, de hoc extra consulere. Quod si vos ab interlunio soluceritis, equidem vobis stipendium mensuum in singulos Cyzicenum vnum polliceor. Ducam autem vos in Troadem, vnde iam exulo: et praesto vobis erit patria mea, quae me libenter excipiet. Quinetiam vobis ad ea loca ductor ero, vnde magnam pecuniae vim consequemini. Nota mihi Aeolum regio est, nota Phrygia, Troas, vniuersa Pharnabazi praefectura: illa quidem, quod inde sim oriundus; haec vero, quod illic Clearcho et Dercyllida ducibus stipendia fecerim.

13. Ibi tum surgens statim Thorax Boeotius, cui semper de munere praetoris cum Xenophonte fuerat contentio, habituros

ἐκ τῆ Πόντῳ, ἔσεσθαι αὐτοῖς Χερρόνησον, χώραν καλὴν καὶ εὐδαίμονα· ὥστε τῷ βουλομένῳ, ἐνοικεῖν, τῷ δὲ μὴ βουλομένῳ, ἀπιέναι οἴκαδε. γελοῖον δ' εἶναι, ἐν τῇ Ἑλλάδι ἴσης χώρας πολλῆς καὶ ἀφθόνου, ἐν τῇ βαρβάρων μαχεύειν. ἐς τε δ' ἂν, ἔφη, ἐκεῖ γένησθε, κἀγὼ, καθάπερ Τιμασίων, ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν τὴν μισθοφοράν.

ιδ'. Ταῦτα δ' ἔλεγεν, εἰδὼς ἃ Τιμασίωνι οἱ Ἡρακλεῶται καὶ οἱ Σινωπεῖς ἐπηγγείλαντο ὥστε ἐκπλεῖν. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐν τούτῳ ἐσίγα. ἀναστὰς δὲ Φιλήσιος καὶ Λύκων οἱ Ἀχαιοὶ, ἔλεγον, ὡς δεινὸν εἴη, ἰδίᾳ μὲν Ξενοφῶντα πείθειν τε καταμένειν, καὶ θύεσθαι ὑπὲρ τῆς μονῆς, μὴ κοινοῦντα τῇ στρατιᾷ. εἰς δὲ κοινὸν μηδὲν ἀγορεύειν περὶ τούτων· ὥστε ἠναγκάσθη ὁ Ξενοφῶν ἀναστῆναι, καὶ εἰπεῖν τάδε·

ιε. Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, θύομαι μὲν, ὡς ὁρᾶτε ὁπόσα δύ-

turos, ait, Cherſoneſum, regionem fertilem et opulentam, ſi e Ponto exirent. Itaque ſi quibus ita libeat, illic haberi ſedes poſſe: ſin qui ab hoc conſilio abhorreant, in patriam eos poſſe pergere. Per autem ridiculum eſſe, barbara in regione agrum quaerere, quum et ampliis et vberrimus ipſa in Graecia haberi poſſit. Eo donec perueneritis, etiam ipſe Timaſionis exemplo ſtipendium vobis polliceor.

14. Haec Thorax addebat ideireo, quod non ignoraret, quid ab Heraclienſibus et Sinopenſibus Timaſioni promiſſum eſſet, ſi permouiſſet Graecos, vt nauigiis e Ponto diſcederent. Dum haec dicerentur, ſilebat Xenophon. Tum vero ſurgentes Achaei duo, Phileſius et Lycon, graue quiddam aiebant eſſe, Xenophontem priuatim et ſuaſorem eſſe manendi, et exta conſulere de manſione, re cum exercitu non communicata: iam publice de his nihil omnino proloqui. Quibus verbis coactus eſt Xenophon, vt ſurgeret, et hac oratione vteretur:

15. Equidem, milites, quan-

δύναμαι, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ, ὅπως ταῦτα τυγχάνω καὶ λέγων καὶ νοῶν καὶ πράττων, ὁποῖα μέλλει τε ὑμῖν κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔσεσθαι, καὶ ἐμοί. καὶ νῦν ἐθυόμην περὶ αὐτοῦ τούτου, εἰ ἄμεινον εἴη ἄρχεσθαι λέγειν εἰς ὑμᾶς καὶ πράττειν περὶ τούτων, ἢ παντάπασι μηδ' ἅπτεσθαι τοῦ πράγματος.

15'. Σιλανὸς δέ μοι ὁ μάντις ἀπεκρίνατο, τὸ μὲν μέγιστον, τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι· (ἤδει γὰρ καὶ ἐμὲ ἐκ παίδων ὄντα, διὰ τὸ ἀεὶ παρεῖναι τοῖς ἱεροῖς) ἔλεξε δέ, ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς φαίνοιτό τις δόλος καὶ ἐπιβουλὴ ἐμοί. ὀρθῶς ἄρα γιγνώσκων, ὅτι αὐτὸς ἐπεβούλευε διαβάλλειν με πρὸς ὑμᾶς. ἐξήνεγκε γὰρ τὸν λόγον, ὡς ἐγὼ πράττειν ταῦτα διανοοίμην ἥδη, ἃ πείσας ὑμᾶς.

16'. Ἐγὼ δὲ, εἰ μὲν ἀπορροῦντας ὑμᾶς ἑώρων, τοῦτ' ἂν ἐσκόπουν, ἀφ' οὗ ἄν γένοιτο, ὥστε λαβόντας ὑμᾶς πόλιν, τὸν μὲν βουλόμενον, ἀποπλεῖν κοὐκ, τὸν δὲ μὴ βουλόμενον, ἐπεὶ

tum possum, exta consulo, quemadmodum ipsi videtis, tum vestro, tum meo nomine; vt ea loquar, cogitem, geram, quaecunque tam vobis quam mihi futura sint maxime honesta et laudabilia. Atque adeo nunc hac ipsa de causa consulebam exta, num potius esset, me initium loquendi et agendi vobiscum de his rebus facere; an omnino negotium hoc ne quidem attingere.

16. Vates quidem certe Silanus respondebat, exta, quod maximum est, perpulchra conspici. Norat enim, me quoque hac in parte non esse rudem, qui semper sacris adesse consuescrim. Addebat, in extis significari fraudem et insidias aduersum me. Nimirum recte indicabat, qui secum per insidias me apud vos criminari constituisset. Nam cum rumorem sparsit, quasi ego haec iam facere cogitem, vobis in sententiam meam suadendo non perductis,

17. Ego vero si vos inopia rerum laborare viderem, eo cogitationes meas referrem, quo pacto fieri posset, vt a vobis vrbe aliqua capta, qui vellet, iamiam discederet: qui nol-

ἐπεὶ κτήσαιτο ἱκανὰ, ὥστε καὶ τὰς ἑαυτῦ οἰκείας ὠφελῆσαί τι. ἐπεὶ δὲ ὁρῶ ὑμῖν καὶ τὰ πλοῖα πέμποντας Ἡρακλεώτας καὶ Σινωπεῖς, καὶ μισθὸν ὑπισχνουμένους * ὑμῖν ἄνδρας ἀπὸ νομηνίας, καλόν μοι δοκεῖ εἶναι σωζομένους ἐνθαβαλόμεθα, μισθὸν τῆς πορείας λαμβάνειν. καὶ αὐτός τε ἀναπαύομαι ἐκείνης τῆς διανοίας, καὶ ὁπόσοι πρός με προσῆσαν, λέγοντες, ὡς χρὴ ταῦτα πράττειν, ἀναπαύσασθαι φημὶ χρῆναι.

ιή. Οὕτω γὰρ γινώσκω. Ὁμοῦ μὲν γὰρ ὄντες ** πολλοὶ, ὥσπερ νυνὶ, δοκεῖτε ἄν μοι καὶ ἐντιμοι εἶναι, καὶ ἔχειν τὰ ἐπιτηδεια. ἐν γὰρ τῷ κρατεῖν ἐστὶ καὶ τὸ λαμβάνειν τὰ τῶν ἡττομένων. διασπασθεντες δὲ, καὶ κατὰ μικρὰ γενομένης τῆς δυνάμεως, ἥτ' ἂν τροφὴν δύναισθε λαμβάνειν, ἥτε χαίροντες ἂν ἀπαλλάξητε ***.

ιθ'. Δοκεῖ ἐν μοι ἅπερ ὑμῖν, ἐκπορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ ἄν τις μείνῃ, ἢ ἀπολιπών τι **** ληφθῇ,

nollet, comparatis prius iis rebus, quibus suos etiam iuuare nonnihil posset, abiret. Nunc quando mitti vobis ab Heraclienſibus ac Sinopenſibus nauigia video, atque etiam nonnullos ab interlunio ſtipendium vobis polliceri: bonum esse arbitror, nos simul incolumes eo peruenire, quo volumus, et mercedem etiam itineris accipere. Quapropter non ipse solum hanc cogitationem omitto, sed ab ea desistendum iis etiam aio, qui me hac de re conueniebant.

18. Sic enim statuo, si multi vna simus, vti nunc sumus, magno nos in honore futuros, atque etiam commeatu non carituros. Nam rerum potiri, hoc etiam habet, vt eorum, qui victi sunt, facultates ad victores transeant. Sin diuellamini, et copiae vestrae in exiguas turmas redigantur: neque alimenta parare poteritis, neque hinc ex animi sententia discedere.

19. Quapropter equidem perinde ac vos, in Graeciam pergendum arbitror; illataeque iniuriae damnandum eum, qui vel man-

* Al. ὑμῖν ὥστε ἱκπλεῖν, ὦ ἄνδρες, ἀπὸ νεμ.
** Al. ὁμοῦ μὲν ὄντες etc.
*** Al. ἀπαλλάξαιτε.
**** Al. ἀπολιπὼν τινά.

ληφθῆ, πρὶν ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι πᾶν τὸ στράτευμα, κρίνεσθαι αὐτὸν ὡς ἀδικοῦντα. καὶ ὅτῳ δοκεῖ, ἔφη, ταῦτα, αἰρέτω τὴν χεῖρα.„

κ'. Ἀνέτειναν πάντες. ὁ δὲ Σιλανὸς ἐβόα, καὶ ἐπεχείρει λέγειν, ὡς δίκαιον εἴη ἀπιέναι τὸν βουλόμενον. οἱ δὲ στρατιῶται οὐκ ἠνείχοντο, ἀλλ' ἠπείλουν αὐτῷ, εἰ λήψονται ἀποδιδράσκοντα, ὅτι τὴν δίκην ἐπιθήσοιεν.

κά. Ἐντεῦθεν, ἐπεὶ ἔγνωσαν οἱ Ἡρακλεῶται, ὅτι ἐκπλεῖν δεδογμένον εἴη, καὶ Ξενοφῶν αὐτὸς ἐψηφικὼς εἴη, τὰ μὲν πλοῖα πέμπουσι, τὰ δὲ χρήματα, ἃ ὑπεσχοντο Τιμασίωνι καὶ Θώρακι, ἐψευσμένοι ἦσαν τῆς μισθοφορᾶς.

κβ'. Ἐνταῦθα ἐκπεπληγμένοι ἦσαν, καὶ ἐδεδίεσαν τὴν στρατιὰν οἱ τὴν μισθοφορὰν ὑπεσχημένοι. καὶ παραλαβόντες δ' ὅτοι καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγούς, οἷς ἀνεκεκοίνωτο πρόσθεν ἔπραττον, (ἅπαντες δ' ἦσαν, πλὴν Νέωνος τοῦ *Ἀσιναίου, ὡς Χειρισόφῳ ὑπεστρατήγει, Χειρίσοφος δὲ ἀπ-

fuos prius deferere deprehenſus fuerit, quam totus exercitus in tuto conſiſterit. Quisquis huius eſt ſententiae, manum tollat.

20. Heic quum omnes manum ſuſtuliſſent, Silanus magno cum clamore dicere conabatur, aequum eſſe, vt ei, qui vellet, diſcedendi facultas eſſet. Non ferebant hoc milites, atque etiam minabantur, ſe in eum animaduerſuros, ſi fugam ipſum moliri deprehenderent.

21. Ex eo tempore, quum Heracleenſes intellexiſſent, decretum de nauigatione factum eſſe, quod ſuffragio ſuo Xenophon etiam comprobaſſet: nauigia quidem illi mittunt, ſed de pecunia, militi danda in ſtipendium, quam Timalioni ac Thoraci promiſerant, plane ſpem horum fallunt.

22. Tum vero illi, qui ſtipendium polliciti fuerant, territi, metuere ſibi ab exercitu coeperunt. Quare aſſumtis hi caeteris etiam praetoribus, quibuſcum ea communicata erant, quae prius geſſerant, (et erant horum in numero omnes, extra vnum Neonem Aſinenſem, qui tunc adhuc abſentis Cheriſophi

* Al. Ἀσινίως.

παρῆν) ἔρχονται πρὸς Ξενοφῶντα, καὶ λέγουσιν ὅτι μεταμέλοι αὐτοῖς, καὶ δοκοίη κράτιστον εἶναι, πλεῖν εἰς Φάσιν, ἐπεὶ πλοῖα ἐκεῖ ἔστι, καὶ κατασχεῖν τὴν Φασιανῶν χώραν. Λίητα δ' υἱὸς ἐτύγχανε βασιλεύων αὐτῶν.

γ'. Ξενοφῶν δ' ἀπεκρίνατο, ὅτι εὖ ἂν τούτων εἴποι εἰς τὴν στρατιάν· ὑμεῖς δὲ συλλέξαντες, ἔφη, εἰ βούλεσθε, λέγετε. ἐνταῦθα ἀποδείκνυται Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς γνώμην, μὴ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ τοὺς ἑαυτῶν ἕκαστον λοχαγοὺς πρῶτους πειρᾶσθαι πεῖσαι. καὶ ἀπελθόντες ταῦτα ἐποίουν.

ΚΕΦ. ζ'.

Οἱ δὲ στρατιῶται ἀνεπύθοντο ταῦτα πραττόμενα. καὶ ὁ Νέων λεγει, ὡς Ξενοφῶν ἀναπεπεικὼς τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς, διανοεῖται ἄγειν ἐξαπατήσας τοὺς στρατιώτας πάλιν εἰς Φάσιν. ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται, χαλεπῶς ἔφε-

sophi legatus erat) Xenophontem adeunt, ac sui se consilii poenitere ainunt, optimum iam sibi videri, vt, quia nauigia non desint, Phasin nauigando peterent, ac Phasianorum agrum occuparent. His id temporis Aetae filius cum imperio praerat.

23. Xenophon se de his ad exercitum relaturum negabat. Vos, inquit, si quidem ita voletis, aduocatis in concionem militibus haec exponite. Tum Dardanensis Timasion, indicata sententia sua, vocandum ad concionem militem negat: sed singulos primum adniti debere, vt suos cohortium ductores in hanc sententiam adducerent. Itaque digressi a se inuicem, quod ille suaserat, agebant,

CAP. VII.

Inaudierant iam milites haec agi, et Neon Xenophontem aiebat, pertractis in sententiam suam ducibus caeteris, rursum cogitare de hoc, vt milites circumuentos in Phasin duceret. Quae quum milites intellexissent,

* Al. υἱὸς.

ἔφερον. καὶ σύλλογοι ἐγίγνοντο, καὶ κύκλοι συνίσαντο, καὶ μάλα φοβεροὶ ἦσαν, μὴ ποιήσειαν οἷα καὶ τὰς τῶν Κόλχων κήρυκας ἐποίησαν, καὶ τὰς ἀγορανόμους. ὅσοι γὰρ μὴ εἰς τὴν θάλατταν κατέφυγον, κατελεύθησαν.

β'. Ἐπεὶ δὲ ἠδύνατο ὁ Ξενοφῶν, ἔδοξεν αὐτῷ ὡς τάχιστα συναγαγεῖν αὐτῶν ἀγοράν, καὶ μὴ ἐᾶσαι συλλεγῆναι αὐτομάτους· καὶ ἐκέλευσε τὸν κήρυκα συλλέξαι ἀγοράν. οἱ δ', ἐπεὶ ἤκουσαν κήρυκος ἤκοσαν, συνέδραμον καὶ μάλα ἑτοίμως. ἐνταῦθα Ξενοφῶν τῶν μὲν στρατηγῶν οὐ κατηγόρει ὅτι ἦλθεν πρὸς αὐτόν· λέγει δὲ ὧδε·

γ'. Ἀκούω τινὰ διαβάλλειν, ὦ ἄνδρες, ἐμὲ, ὡς ἐγὼ ἐξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φάσιν. ἀκούσατε δὴ μου, πρὸς Θεῶν· καὶ ἐὰν μὲν ἐγὼ φαίνωμαι ἀδικῶν, οὐ χρή με ἐνθένδε ἀπελθεῖν, πρὶν ἂν δῶ τὴν δίκην· ἂν δ' ὑμῖν φαίνωνται ἀδικοῦντες οἱ ἐμὲ διαβάλλοντες, ὅπως αὐτοῖς χρῆσθε, ὥσπερ ἄξιον.

δ'. Υ-

sent, graviter moleste que ferebant. Denique coetus haberi, circuli colloquentium institui, formidini omnibus esse, ne rursum id patrarent, quod in Colchorum praecones, annonaeque forensis praefectos designaverant. Nam quotquot eorum in mare non confugerant, lapidibus erant obruti.

2. Xenophon quum rem omnem animaduerteret, vitium est ei quamprimum milites ad concionem vocandos esse, neque permittendum vt sponte sua coirent. Itaque praeconi mandat, vt eos ad concionem aduocarent. Milites, vbi praeconem audiissent, cupide admodum concurrebant. Atque hoc Xenophon nulla aduersus praetores, qui eum conuenerant, accusatione instituta, in hanc sententiam loquutus est:

3. Audio, milites, quendam me criminari, quasi vos fraude, circumuentos ad Phasin ducturus sim. Quapropter me dicentem, per Deos immortales, audite, ac si quidem apparebit, me iniurium esse; nequaquam committendum erit, vt prius hinc discedam, quam poenas dedero: sin illos, qui me calumniantur, iniurios esse vos ipsi compereritis, sic eos tractetis velim, vti merentur.

4. No-

δ'. Ὑμεῖς δὲ ἐπίσασθε δήπου, ὁπόθεν ὁ ἥλιος ἀνίσχει, καὶ ὅποι δύεται· καὶ ὅτι, ἐὰν μέν τις εἰς τὴν Ἑλλάδα μέλλῃ ἰέναι, πρὸς ἑσπέραν δεῖ πορεύεσθαι. ἐὰν δε τις βάληται εἰς τους βαρβάρους, τάμπαλιν πρὸς ἕω. ἔστιν ἄν ὅστις τοῦτο δύναιτ' ἂν ὑμᾶς ἐξαπατῆσαι, ὡς ὁ ἥλιος ἐνθα μὲν ἀνίσχει, δύεται δ' ἐνταῦθα· ἔνθεν δὲ δύεται, ἀνίσχει δ' ἐντεῦθεν; ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γε ἐπισάμεθα, ὅτι ὁ βορέας μὲν ἔξω τοῦ Πόντου εἰς τὴν Ἑλλάδα φέρει, νότος δὲ εἴσω εἰς Φάσιν· καὶ ἀεὶ λέγετε *, ὅτι ὁ βορέας πνεῖ, ὥστε καλοὶ πλοῖ εἰσιν εἰς τὴν Ἑλλαδα. τοῦτο ἄν ἔστιν, ὅπως τις ἂν ἐξαπατῆσαι, ὥστ' ἐμβαίνειν, ὁπόταν νότος πνέῃ;

ε. Ἀλλὰ γὰρ ὑμᾶς, ὁπόταν γαλήνη ᾖ, ἐμβιβῶ **. ἆρ' ἄν ἐγὼ μεν ἐν ἐνὶ πλοίῳ πλευσοῦμαι, ὑμεῖς δὲ τἀλάχιστον ἐν ἑκατόν; πῶς ἂν ἔν ὑμᾶς ἐγὼ ἢ βιασαίμην σὺν ἐμοὶ πλεῖν μὴ βουλομένους, ἢ ἐξαπατήσας ἄγοιμι; ποιῶ δὲ ὑμᾶς ἐξαπατηθέντας καὶ καταγοη-

4. Noſtis, vt arbitror, qua parte ſol oriatur, et vbi occidat: praeterea ſi quis in Graeciam tendat, ei verſus occidentem ſolem pergendum eſſe; ſin quis ad barbaros ſe conferre velit, huic vice verſa iter ad ſolis ortum eſſe dirigendum. An ergo quiſquam imponere vobis in eo poſſit, ſi ſolem dicat illic oriri, vbi occidit; et occidere, vbi oritur? Quin nè id quidem ignoramus, aquilonem extra Pontum in Graeciam ducere, auſtrum intra Phaſin. Nam flante borea nauigationes in Graeciam fecundas eſſe dicitis. Ergone fieri poſſit, vt ab aliquo circumuenti nauim, auſtro flante, conſcendatis?

9. At enim vos ſcilicet in naves imponam, quum tranquillum a ventis mare fuerit. Nimirum, ego naui vna vehar, vos vt minimum nauibus centum. Qui poterit ergo fieri, vt vel invitos vos ego mecum nauigare cogam, vel ducam fraude circumuentos? Verum eſto ſane, de-

* Al. καὶ λέγετε ὅταν δ βορέας πνέῃ, ὡς καλοὶ etc.

** Al. ἐμβιβῶ; cum interrogandi nota.

γοητευθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἥκειν εἰς Φάσιν· καὶ δὴ καὶ ἀποβαίνομεν εἰς τὴν χώραν. γνώσεσθε δήπου, ὅτι ἀκ ἐν τῇ Ελλάδι ἐστέ· καὶ ἐγὼ μὲν ἔσομαι ὁ ἐξηπατικὼς εἷς ὑμᾶς, ὑμεῖς δὲ οἱ ἐξηπατημένοι ἐγγὺς μυρίων, ἔχοντες ὅπλα. πῶς ἂν ἕν εἷς ἀνὴρ μᾶλλον δοίη δίκην, ἢ ἅπαντες οὗτοι περὶ αὐτοῦ τε καὶ ὑμῶν βουλευόμενος;

ς'. Ἀλλ' ἔτοί εἰσιν οἱ λόγοι ἀνδρῶν ἠλιθίων, καὶ ἐμοὶ φθονήσουσιν, ὅτι ἐγὼ ὑφ' ὑμῶν τιμῶμαι. καί τοι ἀ δικαίως γ' ἄν μοι φθονεῖεν. τίνα γὰρ αὐτῶν κωλύω ἢ λέγειν, εἴ τις τι δύναται, ἀγαθὸν ἐν ὑμῖν, ἢ μάχεσθαι, εἴ τις ἐθέλοι, ὑπὲρ ὑμῶν τε καὶ ἑαυτοῦ, ἢ ἐγχηγορέναι περὶ τῆς ὑμετέρας ἀσφαλείας ἐπιμελόμενον; τί γὰρ, ἄρχοντες αἰρεθέντων ὑμῶν ἐγὼ τίνι ἐμποδὼν εἰμι; παρίημι, ἀρχέτω· μόνον ἀγαθόν τι ποιῶν φανέσθω.

ζ'. Ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ μὲν ἀρκεῖ περὶ τούτων τὰ εἰρημένα.

εἰ

decepti, et quibusdam quasi praestigiis a me dementati ad Phasin perueniatis, atque etiam in terram ipsam descendamus. Nimirum vos in Graecia non esse animadvertetis, et ego scilicet is ero, qui vos vnus, hominum fere ad decem, qui quidem armati etiam sint, decreperit. Qui possit vnus homo in supplicii periculum certius se conijcere, quam si hoc pacto tum sibi tum vobis consulat?

6. Enimuero sermones hi stultorum hominum sunt, ac inuidentium mihi, quod honore me prosequamini. At non iure mihi inuident. Nam quem hominum ego impedio, quo minus vel apud vos proferat, si quid, ex vsu quod sit, proferre habeat: vel pro vobis ac seipso pugnet, si ita velit: vel sollicite vestra castra vigilet, vt vos securi sitis? Quid item, quum vos magistratus legitis, egone cuiquam eum impedimento? Immo vero cedo ali: per me licet imperet, modo se commodum vestrum procurare declaret.

7. Enimuero satis esse mihi, tantum hac in parte dixisse. Quod

εἰ δέ τις ὑμῶν ἢ αὐτὸς ἂν ἐξαπατηθῆναι οἴεται ταῦτα, ἢ ἄλλον ἐξαπατῆσαι ταῦτα λέγων, εἰδάσκετω *. ὅταν δὲ τάτων ἄλις ἔχητε, μὴ ἀπέλθητε, πρὶν ἂν ἀκούσητε, οἷον ὁρῶ ἐν τῇ στρατιᾷ ἀρχόμενον πρᾶγμα. ὃ εἰ ἔπεισι, καὶ ἔσται οἷον ἐπιδείκνυσιν, ὥρα ἡμῖν βουλεύεσθαι περὶ ἡμῶν αὐτῶν, μὴ κάκιστοί τε καὶ αἴσχιστοι ἄνδρες φανῶμεν καὶ πρὸς Θεῶν, καὶ πρὸς ἀνθρώπων, καὶ φίλων, καὶ πολεμίων, καὶ καταφρονηθῶμεν.„

ἡ. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, ἐθαύμασάν τε τί εἴη, καὶ λέγειν ἐκέλευον. ἐκ τούτου ἄρχεται πάλιν· Ἐπίσασθέ που, ὅτι χωρία ἦν ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς βαρβαρικοῖς φίλια τοῖς Κερασουντίοις, οὗτοι κατιόντες τινὲς καὶ ἱερεῖα ἐπώλουν ἡμῖν, καὶ ἄλλα ὧν εἶχον. δοκοῦσι δέ μοι καὶ ὑμῶν τινὲς εἰς τὸ ἐγγυτάτω χωρίον τούτων ἐλθόντες, ἀγοράσαντές τι πάλιν ἐλθεῖν.

θ'. Τοῦτο

Quod si quis vestrûm in hoc vel seipsum esse circumventum putat, vel alium his decipi ait, hoc ipsum exponat. Nunc vbi de his satis actum, ne prius discedite, quam audiveritis, cuiusmodi facinus in exercitu iam coepisse videam; quod si porro serpserit. ac euaserit eo, quo euasurum videtur, tempus est, vt mature nobis consulamus, ne pariter et erga Deos, et homines, et foederatos, et hostes, omnium flagitiosissimos et impurissimos nos declaremus, atque etiam contemnamur.

8. Quae verba quum milites audissent, quid illud esset, mirati, hortabantur, vt rem omnem exponeret. Tum rursus, initio dicendi facto, Xenophon: Scire vos arbitror, inquit, barbarorum in montibus oppida quaedam fuisse, foedere Cerasuntiis coniuncta, de quibus nonnulli descendebant, ac nobis vendebant victimas, aliasque res, quarum ipsis erat copia. Vestrûm etiam nonnullos existimo in horum oppidum, quod proxime a nobis aberat, profectos emisse quaedam ac deinde in castra reuertisse.

9. Id

* Al. transposita distinctione ταῦτα, λέγων εἰδάσκετω.

ιθ'. Τᾶτο καταμαθὼν Κλεάρατος ὁ λοχαγὸς ὅτι μικρὸν εἴη, καὶ ἀφύλακτον, διὰ τὸ φίλιον νομίζειν εἶναι, ἔρχεται ἐπὶ αὐτὰς νυκτὸς, ὡς πορθήσων, ἀδενὶ ἡμῶν εἰπών. διενενόητο δὲ, εἰ λάβοι τὸ χωρίον, εἰς μὲν τράτευμα μηκέτι ἐλθεῖν, ἐμβὰς δ' εἰς πλοῖον, ἐν ᾧ ἐτύγχανον οἱ σύσκηνοι αὐτᾷ παραπλέοντες, καὶ ἐνθέμενος εἴ τι λάβοι, ἀποπλέων οἴχεσθαι ἔξω τᾶ Πόντα.

ί. Καὶ ταῦτα συνωμολόγησαν αὐτῷ οἱ ἐν τῷ πλοίῳ σύσκηνοι, ὡς ἐγὼ νῦν αἰσθάνομαι. παρακαλέσας ἂν ὁπόσας ἔπειθεν, ἦγεν ἐπὶ τὸ χωρίον. πορευόμενον δὲ αὐτὸν φθάνει ἡμέρα γειομένη, καὶ συγκύντες οἱ ἄνθρωποι, ἀπὸ ἰσχυρῶν τόπων βάλλοντες καὶ παίοντες, τόν τε Κλεάρατον ἀποκτείνυσι, καὶ τῶν ἄλλων συχνύς. οἱ δέ τινες καὶ εἰς Κερασᾶντα αὐτῶν ἀποχωρᾶσι.

ιά. Ταῦτα δ' ἦν τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ ἡμεῖς δεῦρο ἐξωρμῶμεν πεζῇ.

9. Id vero paruum esse, posteaquam cohortis ductor Clearatus animaduertisset, itemque nullo praesidio munitum, quod nobis illi se amicos esse crederent: noctu ad homines spe direptionis accedit, re cum nemine nostrûm communicata. Et erat ipsius ea sententia, vt, si cepisset oppidum, nunquam in castra rediret: sed conscensa naui, qua contubernales ipsius forte tum litus legebant, inque hac ipsa rebus iis, quas cepisset, impositis, extra Pontum nauigando se proriperet.

10. Ac de his ita inter ipsum et contubernales in naui conuenerat, vti nunc animaduerto. Quum igitur conciuisset, quoscumque persuadendo adducere poterat, ad oppidum eos duxit. Interea dum in itinere pergit, dies ipsum antecessit, hominumque concursu facto, qui de locis munitis et iaculis hos. et ictibus petebant, non Clearatus solum, sed cum eo complures ex aliis etiam occumbunt, nonnullis Cerasuntem se recipientibus.

11. Haec eo gesta sunt die, quo nos huc itinere pedestri per-

πεζῇ. τῶν δὲ παραπλεόντων ἔτι τινὲς ἦσαν ἐν Κερασοῦντι, ὅπω ἀνηγμένοι. μετὰ τοῦτο, ὡς οἱ Κερασούντιοι λεγουσιν, ἀφικνοῦνται τῶν ἐκ τῆς χώρης τρεῖς ἄνδρες τῶν γεραιτέρων, πρὸς τὸ κοινὸν τὸ ἡμέτερον χρήζοντες ἐλθεῖν.

ιβ'. Ἐπεὶ δὲ ἡμᾶς ἀπατέλαβον, πρὸς τοὺς Κερασουντίους ἔλεγον, ὅτι θαυμάζοιεν, τί ἡμῖν δόξοιεν ἐλθεῖν πρὸς αὐτούς. ἐπεὶ μέντοι σφᾶς λέγειν ἔφασαν, ὅτι ἐκ ἀπὸ κοινῆ γένοιτο τὸ πρᾶγμα, ἥδεσθαί τε αὐτοὺς, καὶ μέλλειν πλεῖν δεῦρο, ὡς ὑμῖν * λέξειαν τὰ γενόμενα, καὶ τοὺς νεκροὺς θάπτειν αὐτοὺς κελεύειν λαβόντας τοὺς τότε δεομένους. τῶν δ' ἀποφυγόντων τινὲς Ἕλληνες ἔτυχον ἔτι ὄντες ἐν Κερασοῦντι. αἰσθόμενοι δὲ τοὺς βαρβάρους ὅποι ἴοιεν, αὐτοί τε ἐτόλμησαν βάλλειν τοῖς λίθοις, καὶ τοῖς ἄλλοις διεκελεύοντο. καὶ οἱ ἄνδρες ἀποθνήσκουσι, τρεῖς ὄντες, οἱ πρέσβεις, καταλευσθέντες.

ιγ'. Ἐπεὶ

pergere coepimus. Eorum vero, quibus litus legendum erat, nonnulli necdum Cerasunte soluerant, sed adhuc istic haerebant. Nec multo post, vti quidem Cerasuntii narrant, ab oppido tres viri aetate graues veniunt, qui communitatem hanc nostram conuenire vellent.

12. Hi quum nos istic non offendissent, aiunt ad Cerasuntios, mirari se, quamobrem visum nobis fuerit ipsos inuadere. Quum Cerasuntii respondissent, non communi exercitus consilio factum esse; gratum hoc sibi esse dicunt, adeoque nauigaturos huc ad nos, vt quid accidisset, nobis exponerent, et cadauera recipere ad sepulturam iuberent, eos qui vellent. Erant tunc adhuc Cerasunte Graeci quidam, ex eis qui eo fuga se receperant. Hi quum animadvertissent, quo barbari tenderent, non ipsi olim ausi sunt lapides in eos conicere, sed alios etiam, vt idem facerent, hortari. Quo factum, vt homines hi, tres numero, et legati, lapidibus obruti, vitam cum morte commutarint.

13. Ἐπεὶ

* Al. ἡμῖν.

ιγ'. Επεὶ δὲ τᾶτο ἐγένετο, ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς οἱ Κερασᾶντιοι, καὶ λέγεσι τὸ πρᾶγμα. καὶ ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἀκέσαντες ἠχθόμεθα τοῖς γεγενημένοις, καὶ ἐβουλευόμεθα σὺν τοῖς Κερασαντίοις, πῶς αν ταφείησαν οἱ τῶν Ελλήνων νεκροί. συγκαθήμενοι δ' ἔξωθεν τῶν ὅπλων, ἐξαίφνης ἀκούομεν θορύβῳ πολλῷ, παῖε, παῖε, βάλε, βάλε. καὶ τάχα δὴ ὁρῶμεν προσθέοντας, λίθους δ' ἔχοντας ἐν ταῖς χερσὶ, τὰς δὲ καὶ ἀναιρεμένους.

ιδ'. Καὶ οἱ μὲν Κερασάντιοι, ὡς ἂν καὶ ἑωρακότες τὸ παρ' ἑαυτοῖς πρᾶγμα, δείσαντες ἀποχωροῦσι πρὸς τὰ πλοῖα. ἦσαν δὲ, νὴ Δία, οἳ καὶ ἡμῶν ἐδείσαν. ἐγὼ γε μὴν ἦλθον πρὸς αὐτὰς, καὶ ἠρώτων ὅ, τι ἐστὶ τὸ πρᾶγμα. τὴν δ' ἦσαν μὲν οἳ οὐδὲν ἤδεσαν, ὅπως δὲ λίθους εἶχον ἐν ταῖς χερσίν. ἐπὶ δὲ καὶ εἰδότι τινὶ ἐνέτυχον, λέγει μοι ὅτι οἱ ἀγορανόμοι δεινότατα ποιοῦσι τὸ στράτευμα.

ιε'. Καὶ ἐν τούτῳ τὶς ὁρᾷ ἀγορανόμον Ζήλαρχον πρὸς τὴν

13. Hoc facinore designato, veniunt ad nos Cerasuntii, remque omnem narrant. Ea cognita, nos duces graviter molestieque ferre, quod accidisset; et quo pacto Graecorum cadauera sepulturae mandari possent, cum Cerasuntiis deliberare. Quum forte hoc modo extra castra consideremus, subito tumultum ingentem clamantium audimus: Caede, caede, feri, feri. Nec mora, multos adcurrentes videmus, qui partim lapides in manibus habebant, partim eos tollebant.

14. Heic Cerasuntii, qui facinus illud apud se designatum vidissent, territi ad naues se recipiunt. Etiam nonnulli profecto nostrûm sibi metuebant. Verum ego ad eos accessi, et quid rei esset, interrogaui. Ignorabant hoc illorum plerique, ac nihilominus lapides manibus tenebant. Tandem quum in quendam incidissem, qui rem intelligeret, narrat is mihi, forensis annonae praefectos grauissime exercitum affligere.

15. Atque heic quidam Zelarchum, annonae praefectum, ad mare

τὴν θάλατταν ἀναχωρῶντα, καὶ ἀνέκραγεν· οἱ δ' ὡς ἤκουσαν, ὥσπερ συὸς ἀγρίου ἢ ἐλάφου φανέντος, ἴενται ἐπ' αὐτόν. οἱ δὲ Κερασούντιοι, ὡς εἶδον ὡρμῶντας καθ' ἑαυτοὺς, νομίσαντες ἐπὶ σφᾶς ἴεσθαι, φεύγουσι δρόμῳ, καὶ ἐμπίπτουσιν εἰς τὴν θάλατταν. συνεισέπεσον δὲ καὶ ἡμῶν αὐτῶν τινες, καὶ ἐπνίγετο ὅστις μὴ ἐτύγχανεν ἐπιστάμενος νεῖν.

ιϛ'. Καὶ τούτους τί δοκεῖτε; ἠδίκουν μὲν οὐδὲν, ἔδεισαν δὲ μὴ λύσσα τις ὥσπερ κυσὶν ἡμῖν ἐμπεπτώκοι. εἰ οὖν ταῦτα τοιαῦτα ἔσται, θεάσασθε οἷα κατάστασις ἡμῖν ἔσται τῆς στρατιᾶς. ὑμεῖς μὲν οἱ πάντες οὐκ ἔσεσθε κύριοι οὔτ' ἀνελέσθαι πόλεμον ᾧ ἂν βούλησθε, οὔτε καταλῦσαι· ἰδίᾳ δὲ ὁ βουλόμενος ἄξει στράτευμα ἐφ' ὅ, τι ἂν ἐθέλῃ. κἂν τινες πρὸς ὑμᾶς ἴωσι πρέσβεις ἢ εἰρήνης δεόμενοι, ἢ ἄλλου τινὸς, κατακαινοντες τούτους οἱ βουλόμενοι, ποιήσουσιν ὑμᾶς τῶν λόγων μὴ ἀκοῦσαι τῶν πρὸς ὑμᾶς ἰόντων. ἔπειτα δὲ οὓς μὲν ἂν ὑμεῖς ἅπαντες ἕλησθε ἄρχοντας, ἐν οὐδεμίᾳ χώρᾳ ἔσονται·

mare se conferentem, conspiciens, sublata voce exclamat: ea caeteri audita, non aliter atque si siluestris aper, vel cernus conspectus fuisset, in hominem pergunt. Cerasuntii, quum eos versus se irruere viderent, quod se peti putarent, in fugam se coniiciunt, et in mare desiliunt. Idem ex nostris etiam nonnulli factitant, omnesque adeo extinguebantur, qui natare nescirent.

16. Quid autem de iis existimatis? nihil profecto aduersus nos designauerant, saltem hoc metuebant, ne rabie tanquam canes correpti essemus. Haec si erunt huiusmodi, videte qui futurus sit exercitus status. Non omnium vestrûm auctoritate vel bellum illi facere poteritis, cui visum fuerit, vel belto finem imponere: sed priuato consilio quisque copias, quo volet, ducet. Quod si legati ad vos, vel pacem petituri, vel quid aliud, venerint: eos interficiendo, qui volent, impedient, quominus orationes eorum audiamus, qui ad nos contendunt. Praeterea magistratus a vobis vniuersis lecti nullo erunt loco,

 sed

ται. ὅστις δ' ἂν ἑαυτὸν ἕληται στρατηγὸν, καὶ ἐθέλῃ λέγειν· Βάλλε, βάλλε, ὅτος ἔσαι ἱκανὸς καὶ ἄρχοντα κατακαίνειν καὶ ἰδιώτην ὑμῶν, ὃν ἂν ἐθέλῃ, ἄκριτον, ἂν ὦσιν οἱ πεισόμενοι αὐτῷ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐγένετο.

ιζ'. Οἷα δ' ἡμῖν πεπράχασιν οἱ αὐθαίρετοι ὅτοι στρατηγοὶ, σκέψασθε. Ζήλαρχος μὲν γὰρ ὁ ἀγορανόμος εἰ μὲν ἀδικεῖ ὑμᾶς, οἴχεται ἀποπλέων, ἃ δὺς ὑμῖν δίκην· εἰ δὲ μὴ ἀδικεῖ, φεύγει ἐκ τοῦ στρατεύματος, δείσας μὴ ἀδίκως ἄκριτος ἀποθάνῃ. οἱ δὲ καταλεύσαντες τὸς πρέσβεις, διεπράξαντο ὑμῖν μόνοις μὲν τῶν Ἑλλήνων εἰς Κερασοῦντα μὴ ἀσφαλὲς εἶναι, ἐὰν μὴ σὺν ἰσχύϊ, ἀφικνεῖσθαι. τὸς δὲ νεκρὸς, ὃς πρόσθεν αὐτοὶ οἱ κατακανόντες ἐκέλευον θάπτειν, τότος διεπράξαντο μηδὲ σὺν κηρυκίῳ ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι ἀναλέσθαι. τίς γὰρ ἐθελήσει κήρυξ ἰέναι, κήρυκας ἀπεκτονώς; ἀλλ' ἡμεῖς Κερασουντίων θάψαι αὐτὸς ἐδεήθημεν.

ιή. Εἰ

sed quisquis suo se arbitratu praetorem creabit, et cui lubebit dicere, Feri, feri; huic satis erit virium siue ad magistratum, seu ad gregarium militem quemlibet e vobis indemnatum opprimendum, si non desint, qui ei pareant, quemadmodum modo accidit.

17. Enimuero cuiusmodi facinora nobis designarint hi, suis ipsorum suffragiis lecti praetores, considerate. Zelarchus annonae praefectus si qua re nos lacsit, nullo affectus a nobis supplicio, nauigio euasit: sin omnino nihil commisit, nimirum e castris aufugit, ideo quod vereretur, ne indemnatus iniusse perimeretur. At qui legatos lapidibus obruerunt, hoc effecerunt, vt vobis solis inter Graecos caeteros haud tutum sit Cerasuntem, extraquam armata manu, venire. Effecerunt et illud, vt cadauera, quae prius, vt sepeliremus, hortabantur ipsi interfectores; iam ne quidem cum caduceo tutum sit tollere. Nam quis caduceatoris fungi velit munere, qui caduceatores ipse sustulerit e medio? Nos tamen Cerasuntios rogauimus, vt caesos sepelirent.

18.

ιή. Εἰ μὲν ὃν καλῶς ἔχει ταῦτα, δοξάτω ὑμῖν· ἵνα, ὡς τοιούτων ἐσομένων, καὶ φυλακὴν ἰδίᾳ ποιήσῃ τις, καὶ τὰ ἐρυμνὰ ὑπερδέξια πειρᾶται ἔχων σκηνᾶν. εἰ μέντοι δοκεῖ ὑμῖν θηρίων, ἀλλὰ μὴ ἀνθρώπων εἶναι τὰ τοιαῦτα ἔργα, σκοπεῖτε παῦλάν τιν' αὐτῶν. εἰ δὲ μή, πρὸς Διός, πῶς ἢ θεοῖς θύσομεν ἡδέως, ποιοῦντες ἔργα ἀσεβῆ, ἢ τοῖς πολεμίοις πῶς μαχούμεθα, ἢν ἀλλήλους κατακαίνωμεν; πόλις δὲ φιλία τις ἡμᾶς δέξεται, ἥτις ἂν ἱερᾶ τοσαύτην ἀνομίαν ἐν ἡμῖν; ἀγορὰν δέ τις ἄξει θαρρῶν, ἢν περὶ τὰ μέγιστα τοιαῦτα ἐξαμαρτάνοντες φαινώμεθα; ἔ δὲ δὴ πάνυ οἰόμεθα τεύξεσθαι ἐπαίνου, τίς ἂν ὑμᾶς τοιούτους ὄντας ἐπαινέσειεν; ἡμεῖς μὲν γὰρ οἶδ' ὅτι πονηροὺς ἂν φαίημεν εἶναι τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας.„

ιθ'. Ἐκ τούτου ἀνιστάμενοι πάντες ἔλεγον, τοὺς μὲν τούτων ἄρξαντες δοῦναι δίκην, τῷ δὲ λοιπῷ στρατεύματι ἐξεῖναι ἀνο-

18. Haec an ita recte gerantur, vestro decreto statuatur; vt, quum huiusmodi facinora fint expectanda, quisque sibi praesidium quaerat, et operam det, vt munitis et opportunis locis tabernaculum figat. Sin autem belluarum haec, non hominum facta sunt: quo pacto sedari possint, considerate. Nam profecto absque eo fit, quonam modo aut sacra Diis alacri animo faciemus, quum impiis facinoribus nosmet polluamus, aut in hostem pugnabimus, si quidem mutuo nos perimemus? quaenam vrbs amica nos excipiet, si tantam inter nos scelerum licentiam videat? quis animo fidente rerum venalium copiam nobis faciet, si maximis in rebus vsque adeo in oculis omnium delinquemus? Iam quod laudem attinet, quam inprimis consequuturos nos existimamus, quis vos ita sese gerentes collaudauerit? Nos ipsi, sat scio, designantes eiusmodi facinora, scelerato appellaremus.

19. Heic omnes quum assurrexissent, suppliciis multandos auctores aiebant, et in posterum nemini permittendam eiusmodi

ἀνομίας ἄρξαι. ἐὰν δέ τις ἄρξῃ, ἀγεσθαι αὐτὸν θανάτῳ *, τὸς δὲ στρατηγὸς εἰς δίκας πάντας καταστῆσαι· εἶναι δὲ δίκας, καὶ εἴ τι ἄλλο τις ἠδίκητο ἐξ ὧν Κῦρος ἀπεθανε· δικασὰς δὲ τὸς λοχαγὸς ἐποιήσαντο. παραινέντος δὲ Ξενοφῶντος, καὶ τῶν μαντέων συμβουλευόντων, ἐδόξε καὶ καθᾶραι τὸ στράτευμα. καὶ ἐγένετο καθαρμός.

ΚΕΦ. ή.

Ἔδοξε δὲ καὶ τὸς στρατηγὸς δίκην ὑποσχεῖν τῷ παρελθυθότος χρόνου. καὶ διδόντες, Φιλήσιος μὲν ὤφλε καὶ Ξανθικλῆς τῆς φυλακῆς τῶν ** γαυλικῶν χρημάτων, τὸ μείωμα, εἴκοσι μνᾶς· Σοφαίνετος δὲ, ὅτι αἱρεθεὶς *** κατημέλει, δέκα μνᾶς. Ξενοφῶντος δὲ κατηγόρησαν τινὲς, φάσκοντες παίεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὡς ὑβρίζοντος τὴν κατηγορίαν ἐποιοῦντο.

β'. Καὶ

scelerum licentiam: si quis facinoris auctor exisseret, in eum capitis poenam statuendam. Praeterea constituendum a ducibus in omnes iudicium; quo e iam in ea facinora liceret anquirere, quaecunque a morte Cyri essent admissa. Iudicandi autem potestas cohortium ductoribus data est. Visum est etiam Xenophontis hortatu, necnon suadentibus idem vatibus, lustrandum esse exercitum. Itaque instituta est lustratio.

CAP. VIII.

Decretum item, vt praetores ratione praeteriti temporis iudicio se sisterent. Vbi damnati Philesius et Xanthicles, quod iussi custodire pecuniam de navigiis coactam, minas xx suppilassent. Multatus est et Sophaenetus minis x, quod electus, id muneris sprevisset. Nonnulli Xenophontem accusabant, qui caesos se ab ipso dicerent: eamque accusationem sic instituebant, vt ipsum iniuriarum arcesserent.

2. Ibi

* Al. ἐπὶ θανάτῳ.

** Al. Γαυλιτικῶν male. Non est enim nomen gentile, sed derivatum a γαῦλος, quae vox occurrit Hom. Odyss. lib. 9 ταῦλοί τε σκαφίδες τε etc. Item autore Hesychio, γαυλικὰ χρήματα, τὰ ἀπὸ τῶν πλοίων.

*** Desiderari censet Leuncl. ἢ τέλη post αἱρεθείς; Al. leg. ἀρχὴν αἱρεθεὶς κτλ.

β'. Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἀναστὰς ἐκέλευσεν εἰπεῖν τὸν πρῶτον, πρῶτον λέξαντα πᾶ καὶ ἐπλήγη. ὁ δὲ ἀποκρίνεται, ὅπᾳ καὶ τῷ ῥίγει ἀπωλλύμεθα, καὶ χιὼν πλείστη ἦν. ὁ δ' εἶπεν· ἀλλὰ μὴν καὶ χειμῶνός γε ὄντος οἷᾳ λέγεις, σίτᾳ δὲ ἐπιλελοιπότος, οἴνᾳ δὲ μηδ' ὁσφραίνεσθαι παρόντος, ὑπὸ δὲ πόνων πολλῶν ἀπαγορευόντων, πολεμίων δὲ ἑπομένων, εἰ ἐν τοιούτῳ καιρῷ ὕβριζον, ὁμολογῶ καὶ τῶν ὄνων ὑβριστότερος εἶναι, οἷς φασὶν ὑπὸ τῆς ὕβρεως * κόπον οὐκ ἐγγίγνεσθαι. ὅμως δὲ καὶ λέξον, ἐκ τίνος ἐπλήγης; πότερον ἦτταν τι σὲ, καὶ, ἐπεὶ οὐκ ἐδίδους, ἔπαιον; ἀλλ' ἀπήτεις; ἀλλὰ περὶ παιδικῶν μαχόμενος; ἀλλὰ μεθύων παρῴνησα;

γ'. Ἐπεὶ δὲ τούτων οὐδὲν ἔφησεν, ἐπήρετο αὐτὸν, εἰ ὁπλιτεύοι. οὐκ ἔφη. πάλιν, εἰ πελτάζοι. οὐδὲ τοῦτ', ἔφη· ἀλλ' ἡμίονον ἠλαύνον, ταχθεὶς ὑπὸ τῶν συ-

2. Ibi quum surrexisset Xenophon, ante omnia dicere primum iussit, quo loco pulsatus esset. Eo loco, respondebat ille, quo in maxima nivis copia frigus nos perdebat. Enimuero, subiecit Xenophon, quum tanta esset hyemis asperitas, quantam fuisse tu fateris, quum cibus nos defecisset, quum tantum vini non adesset, quod vel odoratu pollet percipi, quum multi prae magnitudine laborum animis frangerentur, quum hostis a tergo nos vrgeret; si me tali tempore insolenter gessi, vel ipsis alinis esse me petulantiorem fatebor, in quos aiunt prae petulantia lassitudinem nullam cadere. Sed dic mihi, qua de causa vapulaueris: num quid abs te petebam, quod quia non dabas, te pulsani? num meum quid repoſcebam? num pugnans tecum de amoribus tuis? num in vino tibi per ebrietatem illusi?

3. Quum horum nil diceret, rogat Xenophon, an in grauis armaturae peditum numero esset. Negat. Rursum: an ex cetratis? Non, subiecit ille, sed ingenuus quum essem, multum agebam, quod muneris

* Al. τόκον.

συσκήνων, ἐλεύθερος ὤν. ἐνταῦθα δὴ ἀναγιγνώσκει τε αὐτὸν, καὶ ἤρετο· εἰ σὺ εἶ ὁ τὸν κάμνοντα ἀπάγων; ἦναὶ μὰ Δί', ἔφη· σὺ γὰρ ἠνάγκαζες· τὰ δὲ τῶν ἐμῶν συσκήνων σκεύη διέρριψας. ἀλλ' ἡ μὲν διάρριψις, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τοιαύτη τις ἐγένετο. διέδωκα ἄλλοις ἄγειν, καὶ ἐκέλευσα πρὸς ἐμὲ ἀπάγειν. καὶ ἀπολαβὼν ἅπαντα σῶα, ἀπέδωκά σοι, ἐπεὶ καὶ σὺ ἐμοὶ ἀπέδειξας τὸν ἄνδρα. οἷον δὲ τὸ πρᾶγμα ἐγένετο, ἀκούσατε (ἔφη), καὶ γὰρ ἄξιον.

δ'. Ἀνὴρ κατελείπετο διὰ τὸ μηκέτι δύνασθαι πορεύεσθαι. καὶ ἐγὼ τὸν μὲν ἄνδρα τοσοῦτον ἐγιγνωσκον, ὅτι εἷς ἡμῶν εἴη, ἠνάγκασα δέ σε τοῦτον ἄγειν, ὡς μὴ ἀπόλοιτο. καὶ γὰρ, ὡς ἐγὼ οἶμαι, πολέμιοι ἐφείποντο. συνέφη ταῦτα ὁ ἄνθρωπος. ἀκοῦν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ πρόπεμψά σε, καταλαμβάνω αὖθις σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι πρόσω, βόθρον ὀρύττοντα, ὡς κατορύξοντα τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἐπισὰς ἐπήνεσα σε. ἐπεὶ δὲ παρεσκεύαστο ὑμῖν συν-

ris mihi contubernales dederant. Heic Xenophon agnito demum homine: Tune es, ait, qui hominem aegrotum vehebas? Sum is profecto, inquit. Nam ad hoc tu me cogebas, valis etiam contubernalium meorum disiectis. Ea vero disiectio, subiecit Xenophon, in hunc modum accidit. Distribui haec impedimenta, vt alii ea vehèrent, ac mihi deinde vt restituerentur, iussi. Postea quum omnia salua recepissem, tibi rursum ea tradidi, quo tempore mihi tu hominem illum ostendisti. Audite vero, ait, quid illuc rei fuerit. Est enim operae pretium.

4. Relinquebatur a tergo quidam, quod pergere prae debilitate non posset. Noram illum ego hactenus, quod vnus ex nostris esset. Hunc vt tu veheres, iussi; ne nobis periret. Hostes enim, quemadmodum equidem arbitror, a tergo subsequebantur. Verum id esse, miles hic aiebat. At enim, inquit Xenophon, vbi te praemisissem, et ipse cum extremo agmine deinde accederem, fossorem te fodientem offendi, vt hominem illum defoderes. Ad-

stans

συνέκαμψε τὸ σκέλος ὁ ἀνήρ, ἀνέκραγον οἱ παρόντες, ὅτι ζῇ ὁ ἀνήρ. σὺ δ' εἶπες ὁπόσα γ' ἐβάλλε, ὡς ἔγωγε αὐτὸν ἂν ἄξω· ἐνταῦθα ἐπαισά σε· ἀληθῆ λέγεις. ἔδοξας γάρ μοι εἰδότι ἐοικέναι, ὅτι ἔζη. τί ἦν; ἔφη, ἧττόν τι ἀπέθανεν, ἐπεὶ ἐγώ σοι ἀπέδειξα αὐτόν; καὶ γάρ ἡμεῖς *, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάντες ἀποθανούμεθα. τούτου ἕνεκα ζῶντας ἡμᾶς δεῖ κατορυγῆναι;

ε. Τοῦτον μὲν ἀνέκραγον πάντες, ὡς ὀλίγας παίσειεν. ἄλλον δὲ ἐκέλευον ** λέγειν, διά τι ἕκαστος ἐπλήγη. ἐπεὶ δ' ἡσυχίσαντο, αὐτὸς ἔλεγεν· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ὁμολογῶ παῖσαι δὴ ἄνδρας πολλοὺς ἕνεκα ἀταξίας, οἷς σώζεσθαι μὲν ἦρκει δι' ὑμᾶς, ἐν τάξει τε ἰόντων, καὶ μαχομένων ὅπου δέοι· αὐτοὶ δὲ λιπόντες τὰς τάξεις προθέοντες ἁρπάζειν ἤθελον, καὶ ὑμῶν πλεονεκτεῖν. εἰ δὲ τοῦτο πάντες ἐποιοῦμεν, ἅπαντες ἂν ἀπωλόμεθα.

ς'. Ηδη

sians tum ego te collaudabam. Verum poſteaquam, adſtantibus nobis, ille crus inflexiſſet, et omnes, qui aderant, exclamaſſent, hominem viuere, tu vero, quaecunque liberet, diceres, nolle te ipſum vehere: tum ſcilicet ego te pulſaui: verum dicis. Nam mihi prae te ferre videbaris, quaſi ſcires, eum hominem adhuc viuere. Quid ergo? reſpondit alter, an minus mortem obiit, poſteaquam offenſus a me tibi fuit? Atqui, ſubiecit Xenophon, morituri omnes ſumus. Num igitur propterea vivos defodi nos oportet?

5. Heic acclamatum, hominem hunc non ſatis vapulaſſe. Deinde iuſſus eſt alius dicere, quamobrem plagas tuliſſet. Quum nemo ſurgeret, Xenophon ipſe loqui coepit: Fateor multos me, quod ordines deſererent, verberaſſe: quibus ſatisfiebat, quod opera veſtra ſalui eſſent, quum vos et ordines ſeruaretis, et quoties opus eſſet, dimicaretis: at ipſi deſertis ordinibus, praedandi cauſa praecurrere volebant; quo maiorem aſportarent praedam. Quod ſi ab omnibus factum, vniuerſi periiſſemus.

6. Quin-

* Al. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς etc.

** Al. ἄλλος δὲ ἐκέλευε λ.

ε'. Ἤδη δὲ καὶ μαλακιζόμενόν τινα, καὶ οὐκ ἐθέλοντα ἀνίσασθαι, ἀλλὰ προϊέμενον ἑαυτὸν τοῖς πολεμίοις, καὶ ἔπαισα, καὶ ἐβιασάμην πορεύεσθαι. ἐν γὰρ τῷ ἰσχυρῷ χειμῶνι καὶ αὐτός ποτε ἀναμενῶν τινὰς συσκευαζομένους, καθεζόμενος συχνὸν χρόνον, κατέμαθον ἀναστὰς ῥᾳδίως, καὶ τὰ σκέλη μόγις ἐκτείνας. ἐν ἐμαυτῷ οὖν πεῖραν λαβὼν * ἐκ τούτου, καὶ ἄλλον ὁπότε ἴδοιμι καθήμενον καὶ βλακεύοντα, ἤλαυνον. τὸ γὰρ κινεῖσθαι καὶ ἀνδρίζεσθαι παρεῖχε θερμασίαν τινὰ καὶ ὑγρότητα, τὸ δὲ καθῆσθαι καὶ ἡσυχίαν ἔχειν, ἑώρων ὑπάρχον ἐν τῷ τε ἀποπήγνυσθαι τὸ αἷμα, καὶ τὸ ἀποσήπεσθαι τὰς τῶν ποδῶν ἀκτύλους· ἅπερ πολλοὶς καὶ ὑμεῖς ἴστε παθόντας.

ζ'. Ἄλλον δέ γε ἴσως ὑπολειπόμενον διὰ βραδύτητα, καὶ κωλύοντα καὶ ὑμᾶς τὰς πρόσθεν, καὶ ἡμᾶς τὰς ὄπισθεν πορεύεσθαι, ἔπαισα κἀγώ, ὅπως μὴ λόγχῃ ὑπὸ τῶν πολεμίων παίοιτο. καὶ γὰρ ἂν νῦν ἔξεστιν αὐτοῖς σωθεῖσιν, εἰ

6. Quinetiam languentem prae mollitie quendam, qui neque surgere volebat, et hostibus se perdendum ipsemet exponebat, non solum pulsaui, sed etiam vi coegi, vt pergeret. Ipse ego quum acerrimo illo frigore nonnullos aliquando expectarem ad iter sese parantes, postea quam ad aliquod tempus consedissem, difficulter me surgere animaduerti, ac vix crura extendere. Quapropter ex eo tempore, meo periculo doctus, quemcunque sedentem ac torpentem conspicerem, impellebam. Etenim motus ipse, ac virilis animi excitatio, calorem quendam et agilitatem suppeditabat: quum ex sedendo et quiescendo viderem sanguinis concretionem quandam contrahi, cum qua coniunctum esset, vt pedum digiti putrescerent, id quod multis accidisse vos ipsi nostis.

7. Praeterea quendam alium, qui forte quiescendi causa resistebat, ac tam vos anteriores, quam nos extremo in agmine, quo minus progrederemur, impediebat, pugno verberaui, ne ab hostibus hasta confoderetur. Licet iam his seruatis

* Al. transp. distinct. πεῖραν λαβὼν, ἐκ τούτου καὶ etc.

εἴ τι ὑπ' ἐμοῦ ἔπαθον παρὰ τὸ δίκαιον, δίκην λαβεῖν. εἰ δ' ἐπὶ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο, τί μέγα ἂν ὕστας ἔπαθον, ὅτε δίκην * ἠξίουν λαμβάνειν;

ή. Ἁπλῶς μοι, ἔφη, ὁ λόγος. ἐγὼ γὰρ εἰ μὲν εἰς ἀγαθῶ ἐκόλασα τινὰ, ἀξιῶ ὑπέχειν δίκην, οἷαν καὶ γονεῖς υἱοῖς καὶ διδάσκαλοι παισί. καὶ γὰρ ἰατροὶ τέμνουσι καὶ καίουσιν ἐπ' ἀγαθῶ. εἰ δὲ ὕβρι νομίζετέ με ταῦτα πράττειν ἐνθυμεῖσθε, ὅτι νῦν ἐγὼ θαρρῶ σὺν τοῖς Θεοῖς μᾶλλον ἢ τότε, καὶ θρασύτερός εἰμι νῦν ἢ τότε, καὶ οἶνον πλείω πίνω· ἀλλ' ὅμως ἡδέως παίω. ἐν εὐδία γὰρ ὁρῶ ὑμᾶς.

θ'. Ὅταν δὲ χειμὼν ᾖ, καὶ θάλαττα μεγάλη ἐπιφέρηται, οὐχ ὁρᾶτε ὅτι νεύματος μόνου ἕνεκα χαλεπαίνει μὲν πρωρεὺς τοῖς ἐν πρῴρᾳ, χαλεπαίνει δὲ κυβερνήτης τοῖς

tis poenas a me repoſcere, ſi laeſi a me ſunt iniuſte. At vero ſi hoſtium in poteſtatem veniſſent, ecquid vnquam adeo grane pati potuiſſent, cuius nomine poenas a quoquam exigere licuiſſet?

8. Simplici ego, milites, oratione vtor. Si quem caſtigaui ſui ipſius commodi cauſſa, poenam illam ſubire non recuſo, quam liberi parentibus, diſcipuli magiſtris irrogare velint. Nam et medici nonnunquam ſectione, et vſtione vtuntur, boni alicuius cauſſa. Quod ſi me adductum petulantia feciſſe haec exiſtimatis, cogitate qui eſo cum animis veſtris, non ſolum iam mihi (Deûm bene iuuante) fiduciam eſſe maiorem: ſed etiam longe, quam id temporis fuerim, audentiorem me modo eſſe, ac multo plus vini bibere. Neque tamen idcirco quenquam pulſo, quoniam vti iam vos tranquillitate quadam video.

9. At vero quum magna tempeſtate procellis mare concitatur, an non ſolius nutus cauſſa prorae magiſtrum iis iratos videtis, qui ſunt in prora; itidemque gubernatorem ſuis in puppi?

* Al. δίκην ἂν ἠξίουν etc.

ἐν πρύμνῃ; ἱκανὰ γὰρ ἐν τῷ τοιούτῳ καὶ μικρὰ ἁμαρτηθέντα, πάντα συνεπιτρίψαι. ὅτι δὲ δικαίως ἔπαιον αὐτοὺς, καὶ ὑμεῖς κατεδικάσατε τότε. ἔχοντες γὰρ οὐ ψήφους, ἀλλ' ὅπλα παρειστήκειτε, καὶ ἐξῆν ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε. ἀλλὰ μὰ Δία οὔτε τούτοις ἐπεκουρεῖτε, οὔτε σὺν ἐμοὶ τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε. τοιγαροῦν ἐξουσίαν ἐποιήσατε τοῖς κακοῖς αὐτῶν, ὑβρίζειν ἐῶντες αὐτούς. οἶμαι γὰρ, εἰ ἠθέλετε σκοπεῖν, τοὺς αὐτοὺς εὑρήσεσθαι τότε κακίστους, καὶ νῦν ὑβριστοτάτους.

ί. Βοΐσκος μὲν οὖν ὁ πύκτης ὁ Θετταλὸς τότε μὲν διεμάχετο, ὡς κάμνων, ἀσπίδα μὴ φέρειν. νῦν δὲ, ὡς ἐγὼ ἀκούω, Κοτυωριτῶν πολλοὺς ἀποδέδυκεν. ἂν οὖν σωφρονῆτε, τούτῳ τἀναντία ποιήσετε, ἢ τοὺς κύνας ποιοῦσι. τοὺς μὲν γὰρ κύνας τοὺς χαλεποὺς τὰς μὲν ἡμέρας δεσμεύουσι, τὰς δὲ νύκτας ἀφιᾶσι. τοῦτον δὲ, ἂν σωφρονῆτε, τὴν νύκτα μὲν δύσετε, τὴν δὲ ἡμέραν ἀφήσετε.

ιά.

pi? Nam vel minima peccata id temporis, omnia simul atterere possunt. Quinetiam vos ipsi vestro tunc iudicio declarastis, iure illos a me verberatos. Non enim cum suffragiorum calculis, sed cum armis adstabatis; omninoque vobis opem ferre laesis licuisset, si voluissetis. At enim neque opem hic profecto ferebatis, neque me in pulsandis desertoribus ordinum adiuuabatis. Quo factum est, vt ignauorum licentiam auxeritis, dum petulantiam eorum non coerceretis. Nam si rem considerare liberet, mea sententia, reperiretis eosdem tunc ignauissimos fuisse, qui modo petulantissimi sunt.

10. Contendebat id temporis Boiscus ille Thessalus pugil, propterea quod aegrotaret, scutum sibi ferendum non esse. Nunc, vt equidem accepi, Cotyorensium non paucos spoliavit. Quamobrem si sapitis, aliter cum hoc agetis, atque canes tractari solent. Etenim canes illi saeuiores interdiu vinculis constringuntur, noctu dimittuntur. Hunc vos, si sapitis, noctu constringetis, interdiu solutum esse patiemini.

11.

ιά. Ἀλλὰ γὰρ, ἔφη, θαυμάζω, ὅτι, εἰ μέν τινι ὑμῶν ἀπηχθόμην, μέμνησθε, καὶ ὑπομιμνήσκετε. εἰ δέ τῳ ἢ χειμῶνα ἐπεκόρησα, ἢ πολέμιον ἀπήρυξα, ἢ ἀσθενοῦντι, ἢ ἀποροῦντι συνεξευπόρισά τι, τούτων δὲ οὐδεὶς μέμνηται· οὐδ' εἴ τινα καλῶς τι ποιοῦντα ἐπῄνεσα, οὐδ' εἴ τιν' ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα ἐτίμησα ὡς ἐδυνάμην, οὐδεὶς τούτων μέμνησθε. ἀλλὰ μὴν καλόν γε, καὶ δίκαιον, καὶ ὅσιον, καὶ ἡδύ ἐστιν, τῶν ἀγαθῶν μᾶλλον ἢ τῶν κακῶν μέμνησθαι. ἐκ τούτου μὲν δὴ ἀνίσταντο καὶ ἀνεμίμνησκον, καὶ περιεγένετο, ὥστε καλῶς ἔχειν.

ΞΕΝΟ-

11. Enimuero miror, inquit, meminisse vos, ac minime tacere, si quid aliquando feci, quo in odium vestrum incurrerim: at si cui contra vim frigoris opem tuli, vel hostem ab eo reieci, vel aegrotanti, vel inopia laboranti aliquid suppeditaui, horum neminem amplius recordari. Non etiam, si quem praeclare aliquid agentem collaudaui, non si virum fortem pro meis facultatibus ornaui, meministis. Atqui et honestum est, et aequum, et pium, et longe iucundius, benefactorum quam iniuriarum meminisse. Posteaquam haec dicta essent, surgebant omnes, et vniuersa memoria repetebant: atque hic exitus erat, vt omnia belle se haberent.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

ΚΕΦ. ά.

Ἐκ τούτου δὲ ἐν τῇ διατριβῇ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἔζων, οἱ δὲ λῃζόμενοι ἐκ τῆς Παφλαγονίας. ἐκλόπευον δὲ καὶ οἱ Παφλαγόνες εὖ μάλα τοὺς ἀποσκεδαννυμένους, καὶ τῆς νυκτὸς δὲ τοὺς πρόσω σκηνοῦντας ἐπειρῶντο κακουργεῖν. καὶ πολεμικώτερον πρὸς ἀλλήλους εἶχον ἐκ τούτων.

β'. Ο

XENOPHONTIS

DE CYRI EXPEDITIONE

HISTORIARVM,

LIBER SEXTVS.

CAP. I.

Ex eo tempore, dum ibi haereretur, quidam ex foro, quidam e praeda, quam agebant ex agro Paphlagonum, victum sibi comparabant. Nec minore solertia Paphlagones vicissim nostros furtim aggrediebantur. hinc inde palatos, et noctu eos, qui longius ab agmine castra habebant, infestare conabantur. Quibus ex casibus fiebat, vt hostili nonnihil erga se inimicem animo essent.

2. Prae-

β'. Ὁ δὲ Κορύλας, ὃς ἐτύγχανε τότε Παφλαγονίας ἄρχων, πέμπει παρὰ τοὺς Ἕλληνας πρέσβεις, ἔχοντες ἵππους καὶ στολὰς καλάς, λέγοντας· ὅτι Κορύλας ἕτοιμος εἴη τοὺς Ἕλληνας μήτ' ἀδικεῖν, μήτ' αὐτὸς ἀδικεῖσθαι. οἱ δὲ στρατηγοὶ ἀπεκρίναντο, ὅτι περὶ μὲν τούτων ἐν τῇ στρατιᾷ βουλεύσοιντο, ἐπὶ ξενίᾳ δὲ ἐδέχοντο αὐτούς. παρεκάλεσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν, ὃς ἐδόκει δικαιότατον εἶναι. θύσαντες δὲ τῶν αἰχμαλώτων βοῶν καὶ ἄλλα ἱερεῖα, εὐωχίαν μὲν ἀρκοῦσαν παρεῖχον, κατακείμενοι δὲ ἐν * σιβάσιν ἐδείπνουν, καὶ ἔπινον ἐκ κερατίνων ποτηρίων, οἷς ἐτύγχανον ἐν τῇ χώρᾳ.

γ'. Ἐπεὶ δὲ αἱ σπονδαί τ' ἐγένοντο, καὶ ἐπαιώνισαν, ἀνέστησαν πρῶτοι Θρᾷκες, καὶ πρὸς αὐλὸν ὠρχήσαντο σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ ἤλοντο ὑψηλά τε καὶ κάφως, καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο· τέλος δὲ ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον παίει, ὡς πᾶσι δοκεῖν πεπληχέναι τὸν ἄνθρωπον· ὁ δ' ἔπαισε τεχνικῶς πως. καὶ ἀνέκραγον οἱ Παφλαγόνες. καὶ ὁ μὲν, σκυ-

λεύ

2. Praeerat id temporis Paphlagonibus cum imperio Corylas. Is legatos cum equis et vestimentis elegantibus ad Graecos mittit, qui dicerent: paratum esse Corylam nulla Graecos iniuria pronocare, modo vicissim ipse non laederetur. Respondent duces, se de his apud exercitum deliberaturos: et interea legatos pro iure hospitii excipiunt, arcessitis etiam aliis, quos inuitari acquissimum erat. Ita facta re sacra de bubus abactis, et mactatis aliis victimis, epulum satis largum praebuere, quum in stragulis inter coenandum discumberent, ac poculis e cornu factis, quae illa in regione inuenerant, vterentur.

3. Posteaquam libatum esset, ac decantatus paean, primi Thraces surgebant, et armati ad tibiam saltabant, inque saltando alte et agiliter se mouebant, quum gladiis etiam vterentur. Ad extremum, vnus alterum feriebat; vt nemini non caesus vnus eorum videretur. At alter certo quodam artificio ferierat. Tollebant ad ea Paphlagones clamorem. Hinc quum victor al-

* Al. σκίμποσιν.

λεύσας τὰ ὅπλα τῷ ἑτέρῳ, ἐξῄει ἄδων * Σιδελκά· ἄλλοι δὲ καὶ τῶν Θρᾳκῶν τὸν ἕτερον ἐξέφερον ὡς τεθνεῶτα· ἦν δὲ ὑδὲν πεπονθώς.

δ'. Μετὰ τοῦτο Λιμιᾶνες καὶ Μάγνητες ἀνέκηκαν, οἱ ὠρχοῦντο τὴν καρπαίαν καλουμένην ἐν τοῖς ὅπλοις. ὁ δὲ τρόπος τῆς ὀρχήσεως ἦν ὅδε. ὁ μὲν, παραθέμενος τὰ ὅπλα, σπείρει καὶ ζευγηλατεῖ, πυκνὰ μεταστρεφόμενος, ὡς φοβούμενος. λῃστὴς δὲ προσέρχεται· ὁ δ', ἐπειδὰν προΐδηται, ἅπαντα ἁρπάσας τὰ ὅπλα, καὶ μάχεται πρὸ τῶ ζεύγους· (καὶ ὅτι ταῦτ' ἐποίουν ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλὸν) καὶ τέλος ὁ λῃστὴς δήσας τὸν ἄνδρα, καὶ τὸ ζεῦγος ἀπάγει. ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ ζευγηλάτης τὸν λῃστὴν· εἶτα παρὰ τὰς βᾶς ζεύξας, ὀπίσω τὼ χεῖρε δεδεμένον ἐλαύνει.

ε. Μετὰ τοῦτο Μυσὸς εἰσῆλθεν, ἐν ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ ἔχων πέλτην, καὶ τοτὲ μὲν ὡς δυὸ ἀντιτεταγμένων μιμούμενος ὠρχεῖτο, τοτὲ δὲ ὡς πρὸς ἕνα ἐχρῆτο ταῖς πέλταις, τοτὲ

alterum armis ſpoliaſſet, cantans Sidalca exibat: alii vero Thraces victum, veluti mortuum, efferebant. At illi nihil mali acciderat.

4. Deinde cum Aenianenſibus Magnetes ſurgebant, qui ſaltationem eam, quam ſementariam vocant, armati exhibebant. Haec ſaltatio in hunc modum inſtituebatur. Quidam, poſitis armis, ac boues iunctos agens, ſementem facit; ſeque frequenter admodum conuertit, quaſi ſibi metuat. Deinde accedit ad eum praedo, quo praeuiſo, arma corripit, praedoni occurrit, ante iugum dimicat. Geruntur et haec ad tibiae numeros. Tandem praedo, poſtquam ligauit hominem, vna cum ipſo iugum abigit. Nonnunquam iugarius praedonem ſuperat, eumque bubus iungit, ac manibus poſt tergum reuinctis agit.

5. Poſtea Myſus ingreſſus, vtraque manu peltam geſtabat; ac modo quidem ita ſaltabat, vt exprimere geſtu videretur, quaſi cum duobus adverſariis pugnaret; modo ceſtris ſic vtebatur, quaſi cum vno congrederetur; modo ſic cir-

* Al. Σιτέλκαν. Videtur fuiſſe cantionis genus, cui nomen fuerit a Sitalce, Thracum rege, de quo Thucyd. lib. 2. c. 9.

τοτὲ δὲ ἐδινεῖτο καὶ ἐξεκυβίστα, ἔχων τὰς πέλτας· ὥστε ὄψιν ἔχων καλὴν φαίνεσθαι. τέλος δὲ τὸ Περσικὸν ὠρχεῖτο, κρούων τὰς πέλτας, καὶ ὤκλαζε, καὶ ἀνίστατο· καὶ ταῦτα πάντα ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλὸν ἐποίει.

5'. Ἐπὶ δὲ τούτῳ ἐπιόντες οἱ Μαντινεῖς, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἀρκάδων ἀναστάντες, ἐξοπλισάμενοι ὡς ἐδύναντο κάλλιστα, ἤεσάν τε ἐν ῥυθμῷ, πρὸς τὸν ἐνόπλιον ῥυθμὸν αὐλούμενοι, καὶ ἐπαιώνισαν, καὶ ὠρχήσαντο, ὥσπερ ἐν ταῖς πρὸς τὰς Θεὰς πρόοδοις. ὁρῶντες δὲ οἱ Παφλαγόνες, δεινὰ ἐποιοῦντο, πάσας τὰς ὀρχήσεις ἐν ὅπλοις εἶναι.

ζ'. Ἐπὶ τούτῳ ὁρῶν ὁ Μυσὸς ἐκπληττομένους αὐτούς, πείσας τῶν Ἀρκάδων τινὰ πεπαμένον ὀρχηστρίδα, εἰσάγει, σκευάσας ὡς ἐδύνατο κάλλιστα, καὶ ἀσπίδα δοὺς κάφην αὐτῇ. ἡ δὲ ὠρχήσατο Πυρρίχην ἐλαφρῶς. ἐνταῦθα κρότος ἦν πολύς. καὶ οἱ Παφλαγόνες ἠρώτων, εἰ καὶ γυναῖκες

circumagebat, et in caput etiam praecipitem se pronolnebat, quum nihilominus cetras retineret; vt illud adeo spectatu periucundum videretur. Tandem et Persico ritu saltabat, et cetris complolis in genua procumbens, vicissim surgebat. Atque haec omnia faciebat ad tibiae modos.

6. Mantinenses quum successissent, ac de caeteris Arcadibus etiam nonnulli surrexissent, armis quam elegantissime instructi ad numerum incedebant; praecinente tibia modum armatae saltationi convenientem, simulque paeane inchoato perinde saltabant. atque Deorum in supplicationibus fieri consueuit. Quae omnia quum Paphlagones aspicerent, mirificum quiddam esse ducebant. saltationes hasce vniuersas in armis suscipi.

7. Quare quum attonitos esse Mysus ille videret, Arcade quodam persuaso, qui saltatriculam habebat, eam, quam pulcherrime poterat ornatam, introducit, dato ei scuto leuiore. Saltabat illa Pyrricham agiliter. Tum vero plausus ingens excitatus, interrogantibus

κες συνεμάχοντο αὐτοῖς. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι αὗται καὶ αἱ τρεψάμεναι εἶεν βασιλεα ἐκ τȣ̃ ϛρατοπεδȣ.

ή. Τῇ μὲν ȣ̃ν νυκτὶ ταύτῃ τȣ̃το τὸ τέλος ἐγένετο. τῇ δὲ ὑϛεραίᾳ προσῆγον αὐτȣ̀ς εἰς τὸ ϛράτευμα, καὶ ἔδοξε τοῖς ϛρατιώταις, μήτε ἀδικεῖν Παφλαγόνας, μήτε ἀδικεῖσθαι. μετὰ τȣ̃το οἱ μὲν πρέσβεις ᾤχοντο. οἱ δ' Ελληνες, ἐπειδὴ πλοῖα ἱκανὰ ἐδόκει παρεῖναι, ἀναβαντες ἔπλεον ἡμέραν καὶ νύκτα πνεύματι καλῷ, ἐν ἀριϛερᾷ ἔχοντες τὴν Παφλαγονίαν.

θ'. Τῇ δ' ἄλλῃ ἀφικνȣ̃νται εἰς Σινώπην, καὶ ὡρμίσαντο εἰς Αρμήνην τῆς Σινώπης. Σινωπεῖς δὲ οἰκȣ̃σι μὲν ἐν τῇ Παφλαγονικῇ, Μιλησιων δ' ἄποικοι εἰσίν. ȣ̃τοι ξένια πεμπȣσι τοῖς Ελλησιν, ἀλφίτων μὲν μεδίμνȣς τρισχιλίȣς, οἴνȣ δὲ κεράμια χίλια καὶ πεντακόσια.

ι'. Καὶ Χειρίσοφος ἐνταῦθα ἦλθε τριήρεις ἔχων. καὶ οἱ μὲν ϛρατιῶται προσεδόκων ἄγοντά τι σφίσιν ἥκειν. ὁ δὲ ἦγε μὲν ȣ̓δὲν, ἀπηγγελλετο δὲ, ὅτι ἐπαινοίη αὐτȣ̀ς καὶ Ανα-

Paphlagonibus, an et mulieres vna cum ipsis aleam proelii subiissent: responsum his, regem ab iis ipsis eiectum e castris fuisse.

8. Hic ea nocte rerum exitus fuit. Postridie Paphlagones ad exercitum adducunt, factumque decretum a militibus, vltro citroque ab iniuriis abstinendum esse. Qua re confecta, legati discedunt. Graeci, quia satis magna nauium adesse copia videretur, conscensis iis, diem ac noctem vento secundo nauigant, quum Paphlagoniam ad sinistram haberent.

9. Postridie Sinopen perueniunt, et in portum se receperunt ad Harmenen Sinopae. Sinopenses Paphlagonum finibus continentur, coloni Milesiorum. Mittunt hi Graecis hospitalia munera, nimirum ιιιϲιϲ farinae medimnos, vini ϲιϲιϲ amphoras.

10. Hoc loco Cherisophus etiam cum triremibus aderat. Ac milites quidem bona in spe erant, futurum, vt, quum veniret, aliquid eis afferret. At ille nihil afferebat, sed renuntiabat duntaxat, ab Anaxibio nauarcho, et

Ἀναξίβιος ὁ ναύαρχος, καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ ὅτι ὑπισχνεῖτο Ἀναξίβιος, εἰ ἀφικνοῖντο ἔξω τὸν Πόντον, μισθοφορὰν αὐτοῖς ἔσεσθαι.

ιά. Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Ἁρμήνῃ ἔμειναν οἱ στρατιῶται ἡμέρας πέντε. ὡς δὲ τῆς Ἑλλάδος ἐδόκουν ἐγγὺς γίγνεσθαι, ἤδη μᾶλλον ἢ πρόσθεν εἰσήεσαν αὐτούς, ὅπως ἂν καὶ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφίκοιντο. ἡγήσαντο δ', εἰ ἕνα ἕλοιντο ἄρχοντα, μᾶλλον ἄν, ἢ πολυαρχίας οὔσης, δύασθαι τὸν ἕνα χρῆσθαι τῷ στρατεύματι καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας· καὶ εἴ τι δέοι λανθάνειν, μᾶλλον ἂν καὶ κρύπτεσθαι· καὶ εἴ τι αὖ δέοι φθάνειν, ἧττον ἂν ὑστερίζειν. ἃ γὰρ ἂν λόγων δεῖν πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ τὸ δόξαν τῷ ἐκείνεσθαι ἂν. τὸν δὲ πρόσθεν χρόνον ἐκ τῆς νικώσης ἐπράττετο πάντα οἱ στρατηγοί.

ιβ'. Ὡς δὲ ταῦτα διενοοῦντο, ἐτρέποντο ἐπὶ τὸν Ξενοφῶντα, καὶ οἱ λοχαγοὶ ἔλεγον, πρεσβεύοντες αὐτῷ, ὅτι ἡ στρατιὰ ὧδε γινώσκει, καὶ εὔνοιαν ἐνδεικνύμενος ἕκαστός τις

et caeteris, magnopere Graecos laudari; eundemque Anaxibium esse pollicitum, quam primum egressi Pontum essent, habituros stipendium.

11. Apud Harmenem dies quinque sunt commorati. Et quia propius sibi iam a Graecia viderentur abesse, magis etiam, quam prius, subiit animos cogitatio; committendum non esse, vt domum inopes redirent. Existimabant ergo, si ducem vnum crearent, rectius ei die ac nocte pariturum exercitum, quam si multi cum imperio praeessent. Quod si quid esse clam oporteret, eadem ratione facilius occultatum iri; ac si quid anteuertendum esset, minus occasiones negligi. Nec enim hoc pacto requiri colloquia mutua, sed, quod vnus decreuisset, persici: Superiore vero tempore duces omnia ex suffragiorum numero gessisse.

12. Quum in his cogitationibus versarentur, ad Xenophontem se conuertebant. quem praefecti cohortibus adeuntes, narrant hanc exercitus sententiam esse: simul eorum vnusquisque declarata

τις ἔπειθεν αὐτὸν ὑποσῆναι τὴν ἀρχήν. ὁ δὲ Ξενοφῶν τῇ μὲν ἐβάλετο ταῦτα, νομίζων καὶ τὴν τιμὴν μείζω ἅτως ἑαυτῷ γίνεσθαι καὶ πρὸς τοὺς φίλους, καὶ εἰς τὴν πόλιν τὄνομα μεῖζον ἀφίξεσθαι αὐτοῦ· τυχὸν δὲ καὶ ἀγαθοῦ τινος ἂν αἴτιος τῇ στρατιᾷ γενέσθαι.

ιγ'. Τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα ἐνθυμήματα ἐπῆρεν αὐτὸν, ἐπιθυμεῖν αὐτοκράτορα γενέσθαι ἄρχοντα. ὁπότε δ' αὖ ἐνθυμοῖτο, ὅτι ἄδηλον μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ, ὅπῃ τὸ μέλλον ἔξει, διὰ τοῦτο δὲ κίνδυνος εἴη, μὴ καὶ τὴν προειργασμένην δόξαν ἀποβάλοι, ἠπορεῖτο.

ιδ'. Ἀπορουμένῳ δὲ αὐτῷ διακρῖναι, ἔδοξε κράτιστον εἶναι τοῖς Θεοῖς ἀνακοινῶσαι, καὶ παρασησάμενος δύο ἱερεῖς, ἐθύετο τῷ Διὶ τῷ βασιλεῖ, ὅσπερ αὐτῷ μαντευτὸς ἦν ἐκ Δελφῶν. καὶ τὸ ὄναρ δὴ ἀπὸ τούτου τοῦ Θεοῦ ἐνόμιζεν ἑωρακέναι, ὃ εἶδεν, ὅτε ἤρχετο ἐπὶ τὸ συνεπιμελεῖσθαι τῆς στρατιᾶς καθίστασθαι.

ιέ. Καὶ

sui erga ipsum animi benevolentia, vt imperium acciperet; suadebat. Non nolebat haec Xenophon, quum ipse secum exiitimaret, apud amicos id sibi honorem ampliorem conciliaturum, et nomen suum in patria clarius ex eo futurum. Etiam posse fieri, vt emolumenti aliquid ipse exercitui afferret.

13. Huiusmodi cogitationes excitabant eum, vt ducis munus expeteret, qui vnus potestatem summam obtineret. E contrario, haerebat in dubio, quum secum perpenderet, futuros euentus nemini non obscuros esse; ideoque rem periculo non carere, ne partam hactenus gloriam amitteret.

14. Quum hoc pacto, quidnam eligendum esset, dubitaret: visus est sibi rectissime facturus, si Deos consuleret. Itaque duobus sacerdotibus adhibitis, Ioui Regi rem sacram facit, quem ex oraculo Delphico de futuris consulere solebat; et ab eodem Deo somnium illud olim profectum existimabat, quod obiatum ei temporis fuerat, quo primum fuerat delectus, vt cum aliis curam exercitus gereret.

15.

ιέ. Καὶ ὅτε ἐξ Ἐφέσου δὲ ὡρμᾶτο Κύρῳ συναθησόμενος, αἰετὸν ἀνεμιμνήσκετο ἑαυτῷ δεξιὸν φθεγγόμενον, καθήμενον μέντοι, ὥσπερ * ὁ μάντις προπέμπων αὐτὸν ἔλεγεν, ὅτι μέγας μὲν οἰωνὸς εἴη ἀπ' ἰδιωτικός, καὶ εὔδοξος, ἐπίπονος μέντοι. τὰ γὰρ ὄρνεα μάλιστα ἐπιτίθεσθαι τῷ αἰετῷ καθημένῳ· ἀδὲν μέντοι χρηματιστικὸν εἶναι τὸν οἰωνόν· τὸν γὰρ αἰετὸν περιπετόμενον μᾶλλον λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια.

ιϛ. Οὕτω δὲ θυομένῳ αὐτῷ διαφανῶς ὁ Θεὸς σημαίνει μήτε προσδεῖσθαι τῆς ἀρχῆς, μήτ', εἰ αἱρεῖντο ἀποδέχεσθαι. τοῦτο μὲν δὴ ὕστως ἐγένετο. ἡ δὲ στρατιὰ συνῆλθε, καὶ πάντες ἔλεγον ἕνα αἱρεῖσθαι. καὶ ἐπεὶ τοῦτο ἔδοξε, προεβάλλοντο αὐτόν. ἐπειδὴ δὲ ἐδόκει δῆλον εἶναι, ὅτι αἱρήσονται αὐτόν, εἴ τις ἐπιψηφίζοι, ἀνέστη, καὶ ἔλεξε τάδε.

ιζ. Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ἤδομαι μὲν ὑπὸ ὑμῶν τιμώ-

15. Praeterea quum Ephesо egrelſus eſſet, vt in amicitiam Cyri perueniret; recordabatur, aquilam ſibi dextram, eam que ſibi oſcinem fuiſſe oblatam, quae tamen ſediſſet: quod augurium dixerat vates, qui eum comitabatur, eſſe id quidem inſigne, minimeque priuatum in hominem cadere: ſed vtut illiſiſſe eſſet, moleſtiae fore. Reliquas enim aues maxime ſedentem aquilam aggredi. Ne lucrum quidem ex hoc augurio ſperari debere, propterea quod aquila circumuolitans rapere alimenta conſueuerit.

16. Quum ergo Ioui ſacrificaret, ſignificatum ei clariſſime a Deo eſt, non magiſtratum hunc expeteret; neque ſi maxime ipſi deferretur, acceptandum eſſe. Atque hoc fane ſic accidit. Milites quum conueniſſent, omnes vnum eſſe deligendum cenſuerunt. Quod vbi decretum fuiſſet, vniuerſi Xenophontem deſignant. Quum autem palam appareret futurum, vt ipſum deligerent, ſi quis de concilii ſententia decretum faceret, ſurrexit, et in hanc ſententiam loquutus eſt:

17. Equidem milites, ſi homi-

* Al. ὄντως.

τιμώμενος, εἴπερ ἄνθρωπός εἰμι, καὶ χάριν ἔχω, καὶ εὔχομαι δῦναί μοι τὰς Θεὰς αἴτιον τινὸς ὑμῶν * ἀγαθὸν γενέσθαι. τὸ μέντοι ἐμὲ προκριθῆναι ὑφ' ὑμῶν ἄρχοντα, Λακεδαιμονίῳ ἀνδρὸς παρόντος, ἀφ' ὑμῖν, ὅτ' ἐμοὶ δοκεῖ συμφέρον εἶναι, ἀλλ' ἧττον ἂν διὰ τοῦτο τυγχάνειν, εἴ τι δέοιθε, παρ' αὐτῶν· ἐμοὶ δ' οὐ πάνυ τι νομίζω τοῦτο ἀσφαλὲς εἶναι.

ιή. Ὁρῶ γάρ, ὅτι καὶ τῇ πατρίδι μὲν πρόσθεν ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, πρὶν ἐποίησαν πᾶσαν τὴν πόλιν ὁμολογεῖν, Λακεδαιμονίους καὶ αὐτῶν ἡγεμόνας εἶναι. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ὡμολόγησαν, εὐθὺς ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, καὶ ἔτι πέρα ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν. εἰ οὖν ταῦτα ἐγὼ ὁρῶν δοκοίην, ὅπῃ δυναίμην, ἐνταῦθ' ἀκυρον ποιεῖν τὸ ἐκείνων ἀξίωμα, ἐκεῖνο ἐννοῶ, μὴ λίαν ἂν ταχὺ σαφρονισθείην.

ιθ'. Ὃ δ' ὑμεῖς ἐννοεῖτε, ὅτι ἧττον ἂν φάσις εἴη ἐὸς ἀρ-

nem me profiteri volo, delectationem ex honore, quem mihi defertis, capere debeo; proque hoc gratiam vobis habeo, ac Deos precor, vt eam mihi facultatem dent, quo vobis me auctore boni quid aliquando eueniat. Enimuero quod me ante alios ducem creatis, quum Lacedaemonius nobis adsit: neque ex mea, neque vestra re esse arbitror. Nam minus ab eis impetrabitis, si quando vobis illorum opus erit opera: et mihi non admodum hoc tutum fore existimo.

18. Video enim prius ipsos non fecisse finem gerendi adversus patriam meam belli, quam vrbem nostram profiteri coegissent, Lacedaemonios ipsorum etiam duces esse. Quod posteaquam nostri fassi sunt, mox bello finem imposuerunt, neque deinceps amplius patriam nostram oppugnarunt. Si ergo, quum haec perspiciam, nihilominus viderer, vbicunque possem, ipsorum auctoritatem imminuere, animaduerto admodum celeriter ipsos me ad modestiam reuocaturos.

19 Quod autem vos existimatis, minus seditionum futurum in

* Al. ὑμῶν.

ἄρχοντος, ἢ πολλῶν, εὖ ἴστε, ὅτι ἄλλον μὲν ἑλόμενοι οὐχ εὑρήσετε με στασιάζοντα. νομίζω γὰρ, ὅτι ὅστις ἐν πολεμῳ ὢν στασιάζει πρὸς ἄρχοντα, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν στασιάζει. ἂν δὲ ἐμὲ ἕλησθε, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι, εἴ τινα εὕροιτε καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ ἀχθόμενον.„

κ΄. Επεὶ δὲ ταῦτ' εἶπε, πολὺ πλείονες ἐξανίσταντο, λέγοντες ὡς δέοι αὐτὸν ἄρχειν. Αγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος εἶπεν, ὅτι γελοῖον εἴη, εἰ οὕτως ἔχει, ὡς οὐκ ὀργιοῦνται *Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἐὰν σύνδειπνοι συνελθόντες μὴ Λακεδαιμόνιον συμποσίαρχον αἱρῶνται. ἐπεὶ εἰ οὕτω γε τοῦτ', ** ἔφη, οὐδὲ λοχαγεῖν ἡμῖν ἔξεστιν, ὡς ἔοικεν, ὅτι Αρκάδες ἐσμέν. ἐνταῦθα δὴ, ὡς εὖ εἰπόντος τοῦ Αγασίου, ἀνεθορύβησαν.

κά. Καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἐπειδὴ ἑώρα πλείονος ἐνδέον, παρελθὼν εἶπε· Αλλ', ὦ ἄνδρες, ἔφη, ὡς πάνυ εἰδῆτε, ὀμνύω

in vnius quam multorum imperio: scire vos velim, me, si alium deligatis, nequaquam seditiosum fore. Arbitror enim, illum qui se belli tempore contra ducem seditiose gerit, adversus suam ipsius salutem seditiosum esse. Sin me omnino ducem esse voletis, mirum mihi non erit, futurum non neminem, qui non mihi solum, sed vobis etiam succenseat.

20. Posteaquam haec loquutus esset, multo plures surgebant, qui Xenophonti deferendum esse imperium dicerent. Et Agasias Stymphalius ridiculum aiebat esse, si quidem ita res se habeat, non tum etiam irasci Lacedaemonios, quum nonnullis, vt vna prandeant, conuenientibus, magisterium homini Lacedaemonio non defertur. Nam si hoc valebit, ne nobis quidem esse praefectis cohortium licebit, vti videtur, qui Arcades sumus. Tum vero, quod recte loquutum esse Agasiam iudicarent, plausus ingens excitatus.

21. Et Xenophon animaduertens amplius agendum, progressus in medium, ait: Vt plane rem

* Al. ὡς ὀργιοῦνται λ.

** Al. τοῦτ' ἔχει, ἔφη etc.

ὀμνύω ὑμῖν Θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ἦ μὴν ἐγὼ, ἐπεὶ τὴν ὑμετέραν γνώμην ᾐσθανόμην, ἐθυόμην, εἰ βέλτιον εἴη ὑμῖν τε ἐμοὶ ἐπιτρέψαι ταύτην τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐμοὶ ὑποϛῆναι· καὶ ἐμοὶ οἱ Θεοὶ οὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐσήμηναν, ὡς καὶ ἰδιώτην ἂν γνῶναι, ὅτι ταύτης τῆς μοναρχίας ἀπέχεσθαί με δεῖ.,,

κβ'. Οὕτω δὴ Χειρίσοφον αἱροῦνται. Χειρίσοφος δ' ἐπεὶ ᾑρέθη, παρελθὼν εἶπεν· Ἀλλ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, τοῦτο μὲν ἴϛε, ὅτι οὐκ ἂν ἔγωγε ἐϛασιάζον, εἰ ἄλλον εἵλεσθε. Ξενοφῶντα μὲν, ἔφη, ὠνήσατε οὐχὶ ἑλόμενοι· ὡς καὶ νῦν Δέξιππος ἤδη διέβαλεν αὐτὸν πρὸς Αναξίβιον ὅ, τι ἐδύνατο, καὶ * μάλιϛα ἐμοῦ αὐτὸν σιγάζοντος. ὁ δὲ ἔφη νομίζειν αὐτὸν Τιμασίωνι μᾶλλον συνάρχειν ἐθελῆσαι Δαρδανεῖ ὄντι τοῦ Κλεάρχου ϛρατεύματος, ἢ ἑαυτῷ, Λάκωνι ὄντι. ἐπεὶ μέντοι ἐμὲ εἵλεσθε, ἔφη, καὶ ἐγὼ πειράσομαι ὅ, τι ἂν δύνωμαι, ὑμᾶς ἀγαθὸν ποιεῖν. καὶ ὑμεῖς οὕτω πα-

rem intelligatis, milites, per Deos ac Deas omnes sancte iuro, me, posteaquam voluntatem vestram perspexissem, quaesisse per exta, vobisne consultum esset, imperium hoc in me conferre, ac mihi illud ipsum accipere. Tum Dii rem omnem in extis adeo perspicue mihi significarunt, vt vel rudis extispicinae intelligeret, ab hoc summo imperio mihi abstinendum esse.

22. Ita demum Cherisopho magistratum mandant. Is posteaquam creatus esset, procedens in medium, ait: Scitis, milites, nullam me seditionem excitaturum fuisse, si alium creassetis. Cum Xenophonte quidem certe actum bene est, quod a vobis lectus non fuerit. Nam Dexippus eum apud Anaxibium, quantum potuit, est criminatus, quum quidem ipse inprimis os ei obstruerem. Aiebat, existimare se, malle ipsum collegam habere Timasionem Dardanensem, vnum de Clearchi militibus, quam se, natione Laconem. Enimuero quum me delegeritis, adnitar et ipse, vt vobis pro meis viribus commodem. Vos ad iter sic

* Al. καὶ μάλα ἐμοῦ αὐτὸν ἂν δοξάζοντος.

παρασκευάζεσθε, ὡς αὔριον ἐὰν πλοῦς ᾖ, ἀναξόμενοι. ὁ δε πλοῦς ἔσται εἰς Ηράκλειαν. ἁπαντας οὖν δεῖ ἐκεῖσε πειρᾶσθαι ἥκειν· τὰ δὲ ἄλλα, ἐπειδὰν ἐκεῖσε ἐλθωμεν, βουλευσόμεθα.

ΚΕΦ. β'.

Εντεῦθεν τῇ ὑστεραίᾳ ἀναγόμενοι πνεύματι καλῷ, ἐπλεον ἡμέρας δύο παρὰ γῆν. καὶ παραπλεοντες ἐθεώρουν τήν τ' Ιασωνίαν ἀκτὴν, ἔνθα ἡ Αργὼ λέγεται ὁρμίσασθαι, καὶ τῶν ποταμῶν τὰ στόματα, πρῶτον μὲν * τοῦ Θερμώδοντος, ἔπειτα δε τοῦ Αλυος· μετὰ δὲ τοῦτον τοῦ Παρθενίου. τοῦτον δὲ παραπλεύσαντες, αφίκοντο εἰς Ηράκλειαν, πόλιν Ελληνίδα, Μεγαρέων ἄποικον, οὖσαν δ' ἐν τῇ Μαρυανδηνῶν χώρᾳ.

β'. Καὶ ὡρμίσαντο παρὰ τῇ Αχερουσιάδι Χερρονήσῳ. ἔνθα λέγεται Ηρακλῆς ἐπὶ τὸν Κερβερον κύνα καταβῆναι, οὗ νῦν τὰ σημεῖα δεικνύουσι τῆς καταβάσεως, τὸ βάθος πλέον ἢ ἐπὶ δύο στάδια. ἐνταῦθα τοῖς Ελλησιν οἱ Ηρακλεῶται

sic vosmet comparate, vt cras, si tempestas idonea fuerit, solvamus. Et quia sumus Heracleam nauigaturi, dare operam debent omnes, vt eo perueniant. De caeteris, quum eo peruentum fuerit, consultabimus.

CAP. II.

Postridie vento secundo solvunt, ac biduum propter litus maris nauigant. Inter nauigandum litus Iasonium adspectant, ad quod Argo fertur appulisse; itemque fluminum ostia, primum Thermodontis, deinde Halyis, tertio Parthenii. Quem praeternecti, Heracleam perueniunt, vrbem Graecam, Megarensium coloniam, in Maryandenorum finibus sitam.

2. Portum propter Acherusiadem peninsulam ingressi sunt. Descendisse hoc loco Herculem ad Cerberum canem fama est, ac descensus etiam nunc monumenta commonstrantur, loco stadiis duobus profundiore. Mittunt huc Graecis Heraclienses hospitalia

* Al. Θερμ. ἐπ. δ. τ. Τίγριος, ἔπειτα δὲ τοῦ Αλ.

κλεῶται ξένια πέμπουσιν, ἀλφίτων μεδίμνους τρισχιλίους, καὶ οἴνου κεράμια δισχίλια, καὶ βοῦς εἴκοσι, καὶ οἰῶς ἑκατόν. ἐνταῦθα διὰ τοῦ πεδίου ῥεῖ ποταμὸς, Λύκος ὄνομα, εὖρος ὡς δύο πλέθρων.

γ'. Οἱ δὲ στρατιῶται συλλεγέντες ἐβουλεύοντο τὴν λοιπὴν πορείαν *, πότερον κατὰ γῆν, ἢ κατὰ θάλατταν χρὴ πορεύεσθαι ἐκ τοῦ Πόντου. ἀναστὰς δὲ Λύκων Ἀχαιὸς, εἶπε· Θαυμάζω μὲν, ὦ ἄνδρες, τῶν στρατηγῶν, ὅτι οὐ πειρῶνται ἡμῖν ἐκπορίζειν σιτηρέσιον. τὰ μὲν γὰρ ξένια οὐ μὴ γενήσεται τῇ στρατιᾷ τριῶν ἡμερῶν σῖτα. ὁπόθεν δ' ἐπισιτισάμενοι πορευσόμεθα, οὐκ ἔστιν, ἔφη. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ, αἰτεῖν τοὺς Ἡρακλεώτας μὴ ἐλάττονα ἢ τρισχιλίους Κυζικηνούς. ἄλλος δ' εἶπε, μηνὸς μισθὸν μὴ ἐλάττονα ἢ μυρίους, καὶ ἑλομένους πρέσβεις αὐτίκα μάλα ὑμῶν καθημένων πεμπειν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ εἰδέναι ὅ, τι ἂν ἀπαγγέλλωσι, καὶ πρὸς ταῦτα βουλεύεσθαι.

δ'. Ευ-

lia munera, mcio farris medimnos, mcio vini amphoras, xx boues, oues c. Labitur ibidem per campum amnis, cui nomen Lycus, latitudine duûm plethrorum.

3. Quum hoc loco milites conueniſſent, de reliquo itinere conſultabant, terrane potius, an mari eſſet exeundum e Ponto. Tum ſurgens Lyco Achaeus, in hanc ſententiam loquutus eſt: Miror equidem, milites, quid cauſae ſit, quamobrem non dent operam duces, vt ſtipendium aliquod nobis quaerant. Nam ex donis hoſpitalibus vix trium dierum victus exercitui ſuppetet, nec locus vllus eſt, quo proficiſci frumentatum poſſimus. Quapropter arbitror petendos nobis eſſe ab Heraclienſibus nummos Cyzicenos haud pauciores mcio. Et alius ſubiecit, petendum menſtruum ſtipendium, vt minimum cerco Cyzicenorum. Deligendi etiam legati, qui ſtatim nobis heic ſedentibus ad vrbem mittantur, vt, quid nobis renuntient, intelligamus, et ad hoc conſilia noſtra accommodemus.

4. Ita-

* Al. poſt ſublato commate πορείαν ad περὶ τοῦ referunt.

δ'. Εντεῦθεν πρὸβάλλοντο πρέσβεις, πρῶτον μὲν Χειρίσοφον, ὅτι ἄρχων ἥρητο· εἰσὶ δὲ, οἱ καὶ Ξενοφῶντα, οἱ δ' ἰσχυρῶς ἀπεμάχοντο. ἀμφοῖν γὰρ ταῦτα * ἐδόκει μὴ ἀναγκάζειν πόλιν Ελληνίδα καὶ φιλίαν, ὅ, τι μὴ αὐτοὶ ἐθέλοντες διδοῖεν.

ε. Επεὶ δ' ἦν ἥτοι ἐδόκουν ἀπρόθυμοι εἶναι, πέμπουσι Λύκωνα Αχαιὸν, καὶ Καλλίμαχον Παρράσιον, καὶ Αγασίαν Στυμφάλιον. ἥτοι ἐλθόντες ἔλεγον τὰ δεδογμένα, τὸν δὲ Λύκωνα ἔφασαν, καὶ ἐπαπειλεῖν, εἰ μὴ ποιήσαιεν ταῦτα πάντα. ἀκούσαντες δὲ οἱ Ηρακλεῶται, βουλεύσεσθαι ἔφασαν· καὶ εὐθὺς τά τε χρήματα ἐκ τῶν ἀγρῶν συνῆγον, καὶ τὴν ἀγορὰν εἴσω ἀνεσκεύασαν, καὶ αἱ πύλαι ἐκέκλειντο, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν ὅπλα ἐφαίνετο.

ς'. Εκ τούτου οἱ ταράξαντες ταῦτα, τὸς στρατηγὸς ἠτιῶντο διαφθείρειν τὴν πρᾶξιν· καὶ συνίσαντο οἱ Αρκάδες

4. Itaque deinde legatos designant, primum omnium Cherisophum, quod is imperator lectus esset, nonnullis Xenophontem producentibus. Illi vero vehementer repugnabant, quod eadem vterque statueret, Graecam nimirum vrbem, et amicitia coniunctam, non esse cogendam, extra quam si quid lubens donare vellet.

5. Quare quum hi viderentur non satis alacriter rem suscepturi, Lyconem Achaeum, Callimachum Parrhasium, et Agasiam Stymphalium mittunt. Illi quum Heracleam veniissent, quid esset ab exercitu decretum, exponunt. Lyconem fama est, etiam minas addidisse, ni haec facerent. Heracliensis, audita illorum oratione, deliberaturos se de re tota respondent, ac mox quidquid esset rerum in agris, ad vrbem comportant, forum eodem transferunt; portis denique clausis, arma in muris conspiciebantur.

6. Ibi tum harum turbarum auctores criminari duces, quasi causae obfuissent. Simul et Arcades cum Achaeis coire, impellentibus inprimis eos

* Al. ταυτὰ.

δες καὶ οἱ Αχαιοί. προειπήκει δὲ μάλιστα αὐτῶν Καλλίμαμαχός τε ὁ Παρράσιος, καὶ Λύκων ὁ Αχαιός. οἱ δὲ λόγοι ἦσαν αὐτοῖς, ὡς αἰσχρὸν εἴη, ἄρχειν ἕνα Αθηναῖον Πελοποννησίων καὶ Λακεδαιμονίων, μηδεμίαν δύναμιν παρεχόμενον εἰς τὴν στρατιάν· καὶ τὰς μὲν πόνους σφᾶς ἔχειν, τὰ δὲ κέρδη ἄλλους, καὶ ταῦτα τὴν σωτηρίαν σφῶν κατειργασμένων. εἶναι γὰρ τὰς κατειργασμένας, Αρκάδας καὶ Αχαιούς, τὸ δ' ἄλλο στράτευμα οὐδὲν εἶναι. (καὶ ἦν δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπερήμισυ τοῦ ἄλλου στρατεύματος Αρκάδες καὶ Αχαιοὶ) εἰ ἂν σωφρονοῖεν ἅτοι, συστάντες, καὶ στρατηγὰς ἑλόμενοι ἑαυτῶν, καθ' ἑαυτάς τε ἂν τὴν πορείαν ποιοῖντο, καὶ πειρῶντο ἀγαθόν τι λαμβάνειν.

ζ'. Ταῦτα ἔδοξε· καὶ ἀπολιπόντες Χειρίσοφον, εἴ τινες ἦσαν παρ' αὐτῷ Αρκάδες ἢ Αχαιοὶ, καὶ Ξενοφῶντα, συνεῖσαν, καὶ στρατηγὰς αἱροῦνται ἑαυτῶν δέκα. τούτους δ' ἐψηφίσαντο ἐκ τῆς νικώσης ὅ, τι δοκοίη, τοῦτο ποιεῖν. ἡ μὲν δὴ τοῦ παντὸς ἀρχὴ Χειρισόφῳ ἐνταῦθα κατε-

eos Callimachio Parrhasio, et Achaeo Lycone. Iactare illi voces, indignum esse, Peloponnesiis ac Lacedaemoniis vnum quendam Athenienſem cum imperio praeesse, qui nullis exercitum copiis auxiliet. Praeterea labores ab ipſis exhauriri, aliis emolumenta cedere: quod eo sit indignius, quia salutis omnium auctores ipſi extitiſſent: Arcadibus scilicet eam, et Achaeis deberi, cum quibus comparatae reliquae copiae, nullae essent. Et conſtabat reuera exercitus, amplius dimidia parte, ex Arcadibus et Achaeis. Quod ſi ergo saperent, coirent, ducibus lectis seorsum iter facerent, operam denique darent, vt aliquod ipſi emolumentum caperent.

7. Hanc in ſententiam facto decreto, ſi qui cum Cheriſopho erant vel Achaei vel Arcades, eum vna cum Xenophonte deſerunt: quumque coiuiſſent, decem ex ſuis duces creant. Decretum hoc quoque, vt illi pro ſuffragiorum numero, quidquid viſum esset, gererent. Ita tum Cheriſopho ſummum imperium, die, ex quo man-

κατελύθη, ἡμέρα ἕκτῃ ἢ ἑβδόμῃ, ἀφ' ἧς ἠρέθη.

η'. Ξενοφῶν μέντοι ἐβούλετο κοινῇ μετ' αὐτῶν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι, νομίζων ἔτως ἀσφαλεστέρων εἶναι, ἢ ἰδίᾳ ἕκαστον στέλλεσθαι· ἀλλὰ Νέων ἔπειθεν αὐτὸν, καθ' ἑαυτὸν πορεύεσθαι, ἀκέστας τῷ Χειρισόφῳ, ὅτι Κλέανδρος ὁ ἐν Βυζαντίῳ ἄρχοντας φαίη τριήρεις ἔχων ἥξειν εἰς Κάλπης λιμένα. ὅπως ἂν μηδεὶς μετάσχοι, ἀλλ' αὐτοὶ καὶ οἱ αὐτῶν στρατιῶται ἐκπλεύσειαν ἐπὶ τῶν τριήρων, διὰ ταῦτα συνεβούλευε. καὶ Χειρίσοφος ἅμα μὲν ἀθυμῶν τοῖς γεγενημένοις, ἅμα δὲ μισῶν ἐκ τούτου στράτευμα, ἐπιτρέπει αὐτῷ ποιεῖν ὅ, τι βούλεται.

θ'. Ξενοφῶν δὲ ἔτι μὲν ἐπεχείρησεν ἀπάγειν τῆς στρατιᾶς ἐκπλεύσας· θυομένῳ δὲ αὐτῷ τῷ ἡγεμόνι Ἡρακλεῖ, καὶ κοινωμένῳ, πότερα λῷον καὶ ἄμεινον εἴη στρατεύεσθαι ἔχοντι τοὺς παραμείναντας τῶν στρατιωτῶν, ἢ ἀπαλλάττεσθαι, ἐσήμηνεν ὁ Θεὸς τοῖς ἱεροῖς συστρατεύεσθαι.

ι'. Οὕτω

mandatum ei fuerat, sexto vel septimo esi abrogatum.

8. Volebat vna cum ipsis Xenophon iter facere, quod existimaret id fore tutius, quam si seorsum quisque pergeret. Verum horum Neonis factum, vt iter ipse pro se instituneret: quod is de Cherisophо audiuisset, praefectum Byzantii Cleandrum constituisse, cum triremibus in Calpae portum venire. Quapropter hoc Xenophonti consilii dabat, ne quis triremium particeps esset, ipsis tantum cum militibus suis nauigantibus. Praeterea Cherisophus partim eorum, quae acciderant, indignitate motus, partim exercitus odio, quod ex eo tempore conceperat, potestatem Xenophonti faciebat agendi, quod vellet.

9. Xenophon, quum in eo persisteret, vt exercitu valere iusso, nauigaret: forte rem sacram Herculi Duci facit, eumque consulit, vtrum rectius cum iis militibus, qui remanserant, expeditionem susciperet: an vero eos missos faceret. Significat per exta Deus, apud exercitum manendum esse.

10.

ί. Οὕτω γίνεται τὸ στράτευμα τριχῆ. Ἀρκάδες μὲν καὶ Ἀχαιοὶ, πλείους ἢ τετρακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι, ὁπλῖται πάντες· Χειρισόφῳ δὲ ὁπλῖται μὲν εἰς τετρακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ εἰς ἑπτακοσίους, οἱ Κλεάρχου Θρᾷκες· Ξενοφῶντι δὲ ὁπλῖται μὲν εἰς ἑπτακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ εἰς τριακοσίους, ἱππικὸν δὲ μόνος ἕπος εἶχεν, ἀμφὶ τοὺς τετταράκοντα ἱππέας.

ια. Καὶ οἱ μὲν Ἀρκάδες, διαπραξάμενοι πλοῖα παρὰ τῶν Ἡρακλεωτῶν πρῶτοι πλέουσιν, ὅπως ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες τοῖς Βιθυνοῖς, λάβοιεν ὁτιπλεῖστα· καὶ ἀποβαίνουσιν εἰς Κάλπης λιμένα, κατὰ μέσον πως τῆς Θρᾴκης· Χειρίσοφος δ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἡρακλεωτῶν ἀρξάμενος, πεζῇ ἐπορεύετο διὰ τῆς χώρας. ἐπεὶ δ' εἰς Θρᾴκην ἐνέβαλε, παρὰ τὴν θάλατταν ἐπορεύετο. καὶ γὰρ ἤδη ἠσθένει. Ξενοφῶν δὲ πλοῖα λαβών, ἀποβαίνει ἐπὶ τὰ ὄρια τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Ἡρακλεώτιδος, καὶ διὰ μεσογαίας ἐπορεύετο.

ΚΕΦ.

10. Quo factum, vt trifariam copiae diuiderentur. Nam Arcades et Achaei erant supra IIIICIↃ et Ↄ, omnes grauis armaturae pedites. Cherisophus armaturae grauis CIↃCCC habebat, cetratos fere IↃCC, qui Thraces erant, et Clearchum sequuti fuerant. Xenophon gravis armaturae pedites CIↃ et IↃCC habebat, cetratos CCC. Idem solus ab equitatu instructus erat, qui XL plus minus equitibus constabat.

11. Arcades, postquam naves ab Heraclienſibus impetrassent, primi nauigarunt; vt subito Bithynos adorti, quamplurima auferrent. Deinde ad portum Calpae, qui media prope in Thracia est, e nauibus egrediuntur. Cherisophus inde ab Heraclea, per regionem pedibus iter faciebat; et postquam ingressus Thraciam fuisset, propter mare pergebat, quum valetudine afflicta vteretur. Xenophon, acceptis nauigiis, in Heraclienſium ac Thraciae finibus exercitum in terram exponit, ac deinde per mediterranea progreditur.

CAP.

ΚΕΦ. γ'.

Ον μὲν δὴ τρόπον ἥ τε Χειρισόφου ἀρχὴ τῶν παντὸς κατελύθη, καὶ τῶν Ἑλλήνων τὸ στράτευμα ἐσχίσθη, ἐν τοῖς ἔπανω εἴρηται. ἔπραξαν δ' αὐτῶν ἕκαστοι τάδε. οἱ μὲν Ἀρκάδες, ὡς ἀπέβησαν νυκτὸς εἰς Κάλπης λιμένα, πορεύονται εἰς τὰς πρώτας κώμας, στάδια ἀπὸ θαλάττης πεντήκοντα. ἐπεὶ δὲ φῶς ἐγένετο, ἦγεν ἕκαστος στρατηγὸς * τὸ αὐτῶν λόχος ἐπὶ κώμην. ὁποῖα δὲ μείζων κώμη ἐδόκει εἶναι, σύνδυο λόχους ἦγον οἱ στρατηγοί. συνεβάλοντο δὲ καὶ λόφον, εἰς ὃν δέοι πάντας ἁλίζεσθαι· καὶ, ἅτε ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες, ἀνδράποδά τε πολλὰ ἔλαβον, καὶ πρόβατα πολλὰ περιεβάλοντο.

β'. Οἱ δὲ Θρᾷκες ἠθροίζοντο οἱ διαφεύγοντες· πολλοὶ δὲ διέφυγον πελτασταὶ ὄντες ὁπλίτας ἐξ αὐτῶν τῶν χειρῶν. ἐπεὶ

CAP. III.

Expositum hactenus est, quo pacto summum imperium Cherisopho abrogatum, et Graecorum exercitus dimissus fuerit. A partibus autem singulis haec fuere gesta. Primum Arcades in portum Calpae quum noctu descendissent, ad vicos proximos, stadiis plus minus quinquaginta a mari, pergunt. Quum illuxisset, singuli duces in vicum aliquem eas copias, quae ipsis obuenerant, ducunt. Quod si quis vicus esse videretur amplior, in eum binas cohortes ducebant. Conuenit et de tumulo quodam, in quem vniuersi se congregarent. Et quia repente irruerant, tum mancipia multa capta, tum oues magna copia collectae ab ipsis sunt.

2. Interea Thraces, quotquot elapsi fuerant fuga, se congregabant: et aufugerant multi ex ipsis Graecorum manibus, propterea quod Graeci graui armatura essent onerati, Thraces tantum cetras gestarent. Posteaquam se collegissent,

* Al. τὴν αὐτῶν λόχον.

ἐπεὶ δὲ συνελέγησαν, πρῶτον μὲν τῷ Σμίκρητος λόχῳ, ἑνὸς τῶν Ἀρκάδων στρατηγῶν, ἀπιόντι ἤδη εἰς τὸ συγκείμενον, καὶ πολλὰ χρήματα ἄγοντι, ἐπετίθεντο.

γ'. Καὶ τέως μὲν ἐμάχοντο ἅμα πορευόμενοι οἱ Ἕλληνες, ἐπὶ δὲ διαβάσει χαράδρας τρέπονται αὐτούς· καὶ αὐτόν τε τὸν Σμίκρητα ἀποκτιννύουσι, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας· ἄλλα δὲ λοχαγοὶ τῶν δέκα στρατηγῶν τῶ Ἡγησάνδρου ὀκτὼ μόνοι κατέλιπον, καὶ αὐτὸς Ἡγήσανδρος ἐσάθη. καὶ ἄλλοι δὲ λοχαγοὶ συνῆλθον, οἱ μὲν σὺν πράγμασιν, οἱ δ' ἄνευ πραγμάτων.

δ'. Οἱ δὲ Θρᾷκες, εὐτυχήσαντες τοῦτο τὸ εὐτύχημα, συνεβόων τε ἀλλήλοις, καὶ συνελέγοντο ἐξαμένως τῆς νυκτός. καὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ κύκλῳ περὶ τὸν λόφον, ἐνθα οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύσαντο, ἐτάττοντο καὶ ἱππεῖς πολλοὶ, καὶ πελτασταὶ, καὶ ἀεὶ πλείονες συνέβαλλον, καὶ προσέβαλλον πρὸς τοὺς ὁπλίτας ἀσφαλῶς.

ε. Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες ὅτε τοξότην εἶχον, ὅτε ἀκοντιστὴν,

legissent, primum Smicretis cohortem adoriuntur, qui vnus e ducibus Arcadicis erat, ac iam, multa praeda grauis, constitutum ad locum pergebat.

3. Pugnabant eodem tempore Graeci, et progrediebantur: donec ad torrentis alveum delati, in ipso traiiciendi conatu ab hostibus in fugam verterentur. In eo conflictu, cum duce Smicrete, milites omnes caesi sunt: et cuiusdam alterius ducis Hegesandri, qui ex decem ducibus et ipse vnus erat, milites omnes, octo tantum cum duce salvis, perierunt. Tandem reliqui duces conuenere, partim difficulter, partim nullo negotio.

4. Thraces, posteaquam res feliciter cessisset, mutuis acclamationibus se conuocabant, et noctu magno animorum vigore colligebantur. Prima luce, magna equitum et cetratorum multitudo collem, in quo castra Graeci habebant, cingit: quum plures semper affluerent, ac sine periculo suo grauem armaturam adorirentur.

5. Nam Graecis nec sagittarius quisquam aderat, nec iaculator,

τιχὴν, ἅτε ἱππέα· οἱ δὲ, προσθέοντες καὶ προσελαύνοντες, ἠκόντιζον. ὁπότε δ' αὐτοῖς ἐπίοιεν, ῥᾳδίως ἀπέφευγον. ἄλλοι δὲ ἄλλη ἐπετίθεντο. καὶ τῶν μὲν πολλοὶ ἐτιτρώσκοντο, τῶν δὲ ὀλίγοι· ὥστε κινηθῆναι οὐκ ἐδύναντο ἐκ τοῦ χωρίου, ἀλλὰ τελευτῶντες καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶργον αὐτοὺς οἱ Θρᾷκες.

5'. Ἐπεὶ δὲ ἀπορία πολλὴ ἦν, διελέγοντο περὶ σπονδῶν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὡμολόγητο αὐτοῖς, ὁμήρους δὲ οὐκ ἐδίδοσαν οἱ Θρᾷκες, αἰτιώντων τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ἐν τούτῳ ἴσχετο. τὰ μὲν δὴ τῶν Ἀρκάδων ὅτως εἶχε.

6'. Χειρίσοφος δὲ ἀσφαλῶς πορευόμενος παρὰ θάλατταν, ἀφικνεῖται εἰς Κάλπης λιμένα. Ξενοφῶντι δὲ διὰ τῆς μεσογαίας πορευομένῳ οἱ ἱππεῖς προκαταθέοντες ἐντυγχάνουσι πρεσβευταῖς πορευομένοις ποι. καὶ ἐπειδὴ ἦλθησαν πρὸς Ξενοφῶντα, ἐρωτᾷ αὐτοὺς εἴ τι ἐσθηνται ἄλλο στρατεύματος Ἑλληνικοῦ.

lator, nec eques: at illi contra procurrebant, et equis aducti iaculabantur: deinde quum quis aduerfus eos pergebat, nullo negotio fibi fuga confulebant. Praeterea Thraces diuerfis ex locis Graecos adoriebantur, et Graeci permulti vulnerabantur, Thracum nemo. Ita factum, vt ex eo le loco mouere Graeci nullo modo poffent, et a Thracibus ad extremum etiam ab aqua repellerentur.

6. Poftcaquam ad difficultatem magnam deducta res effet, de compofitione fuit iniecta mentio. Heic de caeteris facile conuentum, faltem obfides nullos Thraces dabant, quos Graeci poftulabant: hac enim in parte haerebatur. Atque illo tunc loco res Arcadum erant.

7. Cherifophus autem tuto propter mare pergens, ad Calpae portum pernenit. Xenophonte per mediterranea iter faciente, forte procurrentes equites ipfius ante copias reliquas, in legatos, incertum quo pergentes, incidunt. Hi quum ad Xenophontem deducti effent, an alicubi alias effe copias Graecas animaduertiffent, ab

κᾶ. οἱ δ' ἔλεγον πάντα τὰ γεγενημένα, καὶ νῦν ὅτι πολιορκῶνται ἐπὶ λόφῳ, οἱ δὲ Θρᾷκες πάντες περικεκυκλωμένοι εἶεν αὐτές. ἐνταῦθα τὰς μὲν ἀνθρώπους τάττες ἐφύλαττον ἰσχυρῶς, ὅπως ἡγεμόνες εἶεν, ὅπη δέοι· σκοπὰς δὲ καταστήσας δεκα, συνελεξε τὰς στρατιώτας, καὶ ἔλεξεν·

ἡ. Ἄνδρες στρατιῶται, τῶν Ἀρκάδων οἱ μὲν τεθνᾶσιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ λόφῳ τινὸς πολιορκῶνται. νομίζω δ' ἔγωγε, εἰ ἐκεῖνοι ἀπολῶνται, ἀδ' ἡμῖν εἶναι ἀδεμίαν σωτηρίαν, ἅτω μὲν πολλῶν ὄντων πολεμίων, ἅτω δὲ τεθαρσηκότων. κράτιστον ἂν ἡμῖν ὡς τάχιστα βοηθεῖν τοῖς ἀνδράσιν, ὅπως, εἰ ἔτι εἰσὶ σῶοι, σὺν ἐκείνοις μαχώμεθα, καὶ μὴ, μόνοι λειφθέντες, μόνοι καὶ κινδυνεύσωμεν. νῦν μὲν ἂν στρατοπεδευσώμεθα, προελθόντες ὅσον ἂν δοκῇ καιρὸς εἶναι εἰς τὸ δειπνοποιεῖσθαι. ἕως δ' ἂν πορευώμεθα, Τιμασίων ἐχων τὰς ἵππεῖς, προελαυνέτω ἐφορῶν ἡμᾶς,

ipso interrogantur. Tum illi omnia, quae acciderant, commemorant; atque etiam adhuc illas in colle obsideri, vniuersa Thracum natione locum ex omni parte cingente. Heic illi homines diligenter asseruari iussi, vt, vbi opus esset, itineris duces essent. Praeterea speculatoribus decem constitutis, coactisque ad concionem militibus; haec ad illos a Xenophonte habita est oratio:

8. Plerique Arcadum, milites, iam interemti sunt: caeteri quodam in colle obsidentur. Sum vero equidem in ea sententia, si illi pereant, minime nos saluos fore; praesertim quum tanta sit hostium multitudo, tantaque confidentia. Quapropter optime nos facturos arbitror, si eis quam maturrime opem feramus: vt, si quidem adhuc sint incolumes, vna cum ipsis in hostem dimicemus, ac non, soli relicti, soli etiam proelii aleam subeamus. Atque hoc quidem tempore proficiscendum nobis erit tantisper, dum cocnandi tempus adsit, ac deinde metanda castra. Interea eundum Timasion cum equitibus

ἡμᾶς, καὶ σκοπεῖτω τὰ ἔμπροσθεν, ὡς μηδὲν ἡμᾶς λάθη.„

θ'. Παρέπεμψε δὲ καὶ τῶν γυμνητῶν ἀνθρώπους εὐζώνους εἰς τὰ πλάγια καὶ τὰ ἄκρα, ὅπως, εἴ πῃ τι ποθὲν καθορῷεν, σημαίνοιεν. ἐκέλευε δὲ καίειν ἅπαντα, ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν καυσίμῳ. "ἡμεῖς μὲν γὰρ ἀποδραίημεν ἂν ὁδαμῶ· ἐνθένδε δὲ πολλὴ μὲν, ἔφη, εἰς Ἡράκλειαν πάλιν ἀπιέναι, πολλὴ δὲ εἰς Χρυσόπολιν διελθεῖν· (εἰ δὲ πολέμιοι πλησίον) εἰς Κάλπης λιμένα, ἔνθα Χειρισόφον νομίζομεν εἶναι, εἰ σέσωσται, ἐλαχίστη ὁδός. ἀλλὰ δὴ ἐκεῖ μὲν ὅτε πλοῖά ἐσιν, οἷς ἀποπλευσούμεθα· μένσσι δὲ αὐτῶ ὁδεμίας * ἡμέρας ἐσὶ τὰ ἐπιτήδεια."

ι'. Τῶν δὲ πολιορκυμένων ἀπολομένων, σὺν τοῖς Χειρισόφῳ μόνοις κάκιόν ἐσι διακινδυνεύειν, ἢ σωθέντων πάντας εἰς ταυτὸν ἐλθόντας, κοινῇ τῆς σωτηρίας ἔχεσθαι. ἀλλὰ χρὴ παρεσκευασαμένους τὴν γνώμην

bus antecedat, et nos obſervet; ſimul ea conſiderans, quae ante nos erunt, ne quid nos lateat.

9. Miſit et armaturae leuis expeditos ad latera montiumque vertices; vt, ſi quid ex vlla parte conſpicerent, ſibi ſignificarent. Addidit in mandatis, vt, quidquid offenderent, quod exuri poſſet, ei flammas ſubiicerent. Nec enim fieri poterit, ait, vt hinc euadamus fuga: quum ab altera parte magnum iter habituri ſimus, ſi redeamus Heracleam; neque minus, ſi Chryſopolim contendamus: ne dicam, hoſtes vicinos eſſe. Ad Calpae quidem portum, vbi nunc eſſe Cheriſophum arbitramur, ſi quidem incolumis eo peruenit, via breuiſſima eſt. At enim illic neque ſunt naues, quibus auehamur; et, ſi vel vnum ibi diem haereamus, commeatus nos deficiet.

10. Taceo, quod pereuntibus iis, qui nunc obſidentur, deterius erit cum ſolis Cheriſophi copiis belli aleam ſubire; quam, conſeruatis illis, omnes ad eundem locum conuenire, communique ſtudio ſaluti conſulere. Enimuero ſic com-

* Al. ἐσὶ μιᾶς.

μην πορεύεσθαι, ὡς νῦν ἢ εὐκλεῶς τελευτῆσαί ἐστιν, ἢ κάλλιστον ἔργον ἐργάσασθαι, Ἕλληνας τοσούτους σώσαντας.

ιά. Καὶ ὁ Θεὸς ἴσως ἄγει ἅτας, ὃς τοὺς μεγαληγορήσαντας, ὡς πλεῖον φρονοῦντας, ταπεινῶσαι βούλεται· ἡμᾶς δὲ, τοὺς ἀπὸ τῶν Θεῶν ἀρχομένους, ἐντιμοτέρους ἐκείνων καταστῆσαι. ἀλλ' ἕπεσθαι χρὴ καὶ προσέχειν τὸν νοῦν, ὡς ἂν τὸ παραγγελλόμενον δύνησθε ποιεῖν.,,

ιβ'. Ταῦτ' εἰπὼν ἡγεῖτο. οἱ δ' ἱππεῖς διασπειρόμενοι ἐφ' ὅσον καλῶς εἶχεν, ἔκαιον ἢ ἐβάδιζον. καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπισπαριόντες κατὰ τὰ ἄκρα, ἔκαιον πάντα, ὅσα καύσιμα ἑώρων. καὶ ἡ στρατιὰ δὲ, εἴ τινι παραλειπομένῳ ἐντυγχάνοιεν. ὥστε πᾶσα ἡ χώρα αἴθεσθαι ἐδόκει, καὶ τὸ στράτευμα πολὺ εἶναι. ἐπεὶ δ' ὥρα ἦν, κατεστρατοπεδεύσαντο ἐπὶ λόφον ἐκβάντες, καὶ τὰ τε τῶν πολεμίων πυρὰ ἑώρων· (ἀπεῖχον γὰρ ὡς τετταράκοντα στάδια) καὶ αὐ-

comparatis animis pergendum nobis eſt, vt ſtatuamus, hoc tempore vel glorioſe occumbendum eſſe, vel praeclariſſimum facinus patrandum, quo tot homines Graeci ſeruentur.

11. Atque haud ſcio, an non Deus ipſe rem hanc deduxerit, qui hos arroganter ſe iactantes, quaſi prudentia praecellerent, deprimere vult: nos vero, qui actionum noſtrarum primordia ſolemus a Diis capere, maiori ornare gloria. Sed enim veſtrum iam erit ſequi, et inprimis animum attendere, vt imperata quae fuerint, exſequamini.

12. Haec loquutus, copias agere coepit, et equites hinc inde ſparſi, quouſque tutum eſſet, incendebant vbique omnia. Cetrati quum ardua in loca euaſiſſent, quaecunque exuri poſſe viderent, incendebant. Idem faciebat exercitus, ſi quid offenderet, quod ab iis relictum eſſet. Hoc modo factum, vt non ſolum ardere tota regio, ſed etiam ingens quoddam agmen eſſe videretur. Poſteaquam ita res poſceret, conſcenſo colle quodam, caſtra metaban-

αὐτοὶ ὡς ἐδύναντο πλεῖστα πυρὰ ἔκαιον. ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, τάχιστα παρηγγέλθη τὰ πυρὰ κατασβεννῦναι ἅπαντας.

γ'. Καὶ τὴν μὲν νύκτα φυλακὰς ποιησάμενοι, ἐκάθευδον. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ προσευξάμενοι τοῖς θεοῖς, καὶ συνταξάμενοι ὡς εἰς μάχην, ἐπορεύοντο ἢ ἐδύναντο τάχιστα. Τιμασίων δὲ, καὶ οἱ ἱππεῖς, ἔχοντες τὰς ἡγεμόνας, καὶ προελαύνοντες, ἐλαθον αὐτὰς ἐπὶ τῷ λόφῳ γενόμενοι, ἔνθα ἐπολιορκοῦντο οἱ Ἕλληνες· καὶ οὐκ ἐῶσιν ὅτε τὸ φίλιον στράτευμα, ὅτε τὸ πολέμιον· (καὶ ταῦτα παρηγγέλλοσι πρὸς τὸν Ξενοφῶντα, καὶ τὸ στράτευμα) γραῖδια δὲ, καὶ γερόντια, καὶ προβάτια ὀλίγα, καὶ βοῦς καταλελειμμένους.

ιδ'. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον θαῦμα ἦν, τί εἴη τὸ γεγενημένον· ἔπειτα δὲ τῶν καταλελειμμένων ἐπυνθάνοντο, ὅτι οἱ μὲν Θρᾷκες εὐθὺς ἀφ' ἑσπέρας ᾤχοντο ἀπιόντες, ἔωθεν δὲ καὶ τὰς Ἑλληνας ἔφασαν οἴχεσθαι· ὅπῃ δὲ, οὐκ εἰδέναι.

ιέ. Ταῦτα

tabantur, quum et hostium ignes cernerent, a quibus xl circiter stadiis aberant, et ipsi quam poterant, plurimos accenderent. Coenatum quum esset, mandatum omnibus, vt quam celerrime ignes extinguerent.

13. Deinde constitutis excubiis, per noctem quiescebant. Prima luce Deos comprecati, et structis ordinibus, tanquam si pugnaturi essent, summa celeritate pergebant. Ibi Timasion, et equites, qui habebant apud se duces itineris, quum ante exercitum pergerent; prius in collem euaserunt, in quo Graeci obsessi erant, quam eo se peruenisse animaduerterent. Neque heic vel socias copias, vel hostiles vsquam vident: idque ipsum et Xenophonti et vniuerso exercitui mox significant: sed aniculas tantum quasdam, et senectiones, et ouiculas paucas, et boues relictos.

14. Erat eis res primum monstri similis, dum, quid accidisset, mirarentur. Postea de relictis illis sciscitando comperiunt, Thraces mox a prima nocte discessisse, Graecos mane: quo abiissent, certum se non scire.

ιέ. Ταῦτα ἀκήσατες οἱ ἀμφὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ ἠρίσησαν, συσκευασάμενοι ἐπορεύοντο, βυλόμενοι ὡς τάχιστα συμμίξαι τοῖς ἄλλοις εἰς Κάλπης λιμένα. καὶ πορευόμενοι ἑώρων τὸν σίβον τῶν Αρκάδων καὶ Αχαιῶν κατὰ τὴν ἐπὶ Κάλπης ὁδόν. ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο εἰς τὴν ὁδὸν, ἄσμενοί τε εἶδον ἀλλήλυς, καὶ ἠσπάζοντο ὥσπερ ἀδελφούς.

ις'. Καὶ ἐπυνθάνοντο οἱ Αρκάδες τῶν περὶ Ξενοφῶντα τί τὰ πυρὰ κατασβέσειαν. ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἔφασαν, ὡ'μεθα ὑμᾶς τὸ μὲν πρῶτον, ἐπειδὴ τὰ πυρὰ οὐχ ἑωρῶμεν, τῆς νυκτὸς ἥξειν ἐπὶ τὺς πολεμίυς. καὶ οἱ πολέμιοι, ὥς γε ἡμῖν ἐδόκει, τῦτο δείσαντες ἀπῆλθον. σχεδὸν γὰρ ἀμφὶ τῦτον τὸν χρόνον ἀπήεσαν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀφικνεῖσθε, ὁ δὲ χρόνος ἐξῆκεν, ὠόμεθ' ὑμᾶς πυθομένυς τὰ παρ' ἡμῖν, φοβηθέντας οἴχεσθαι ἀποδράντας ἐπὶ θάλατταν· καὶ ἐδόκει ἡμῖν μὴ ἀπολιπέσθαι ὑμῶν. ὅτως δ' οὐ καὶ ἡμεῖς δεῦρο ἐπορεύθημεν.

ΚΕΦ.

15. Quae quum milites Xenophontis audiissent, pranfi vasa colligunt, et iter ingrediuntur. Cupiebant enim quam maturrime se cum suis apud Calpae portum coniungere. Dum pergerent, Arcadum Achaeorumque vestigia, versus Calpae portum tendentia, vident. Posteaquam vtrique conveniissent eodem loco, mutuo se cum gaudio adspexere, ac tanquam fratres se inuicem amplexi sunt.

16. Interrogant deinde Arcades Xenophontis milites, quamobrem ignes extinxissent. Nam primum arbitrabamur, inquiunt Arcades, quum ignes nullos amplius videremus, vos noctu hostes aggredi statuisse. Quod quidem veriti nobis hostes videntur, ac propterea discessisse. Nam id temporis fere abierunt. At quum non veniretis, et tempus iam praeteriisset: putabamus, vos, audito rerum nostrarum statu, prae metu ad mare fugisse. Itaque visum fuit dandam operam, vt a vobis non abessemus. Sic nos etiam huc perreximus.

CAP.

ΚΕΦ. δ'.

Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν αὐτοῦ ηὐλίζοντο ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ πρὸς τῷ λιμένι· τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ὃ καλεῖται Κάλπης λιμήν, ἔστι μὲν ἐν τῇ Θρᾴκῃ τῇ ἐν τῇ Ασίᾳ. ἀρξαμένη δὲ ἡ Θρᾴκη αὕτη ἐστὶν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Πόντου μέχρις Ηρακλείας, ἐπὶ δεξιὰ εἰς τὸν Πόντον εἰσπλέοντι. καὶ τριήρης μέν ἐστιν εἰς Ηράκλειαν ἐκ Βυζαντίου κώπαις ἡμέρας μάλα μακρᾶς πλοῦς. ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία, οὔτε Ζιλία, οὔτε Ελληνὶς, ἀλλ' ἢ Θρᾷκες, ἢ Βιθυνοί. καὶ οὓς ἂν λάβωσι τῶν Ελλήνων ἢ ἐκπίπτοντας, ἢ ἄλλως πως, δεινὰ ὑβρίζειν λέγονται τοὺς Ελληνας.

β'. Ο δὲ Κάλπης λιμὴν ἐν μέσῳ μὲν κεῖται ἑκατέρωθεν πλεόντων ἐξ Ηρακλείας καὶ Βυζαντίου. ἔστι δ' ἐν τῇ θαλάττῃ προκείμενον χωρίον, τὸ μὲν εἰς τὴν θάλατταν καθῆκον αὐτοῦ, πέτρα ἀποῤῥῶξ, ὕψος, ὅπη ἐλάχιστον, οὐ μεῖον

CAP. IV.

Atque hoc die tum ibidem in litore propter portum castra sunt habita. Caeterum is locus, qui Calpae portus dicitur, situs est in Asiatica Thracia. Huius Thraciae initium est ab ostio Ponti, et Heracleam vsque se porrigit; in Pontum nauiganti ad dextram sita. Heraclea tantum abest a Byzantio, quantum conici triremis cursu, quae remis agatur, die longissimo potest. In medio nulla neque focia, neque Graeca vrbs est; sed soli Thraces ac Bithyni tractum illum incolunt. Ii quoscunque Graecos homines ceperint, siue illi in litus eiecti fuerint, siue quo alio casu eo venerint; crudelem in modum tractare dicuntur.

2. Calpae vero portus iis, qui Heraclea vel Byzantio nauigant, vtrinque in medio situs est. Locus ipse in mare porrigitur; cuius ea pars, quae ad mare pertinet, abruptus quidam scopulus est, minimum viginti orgyarum

μείων εἴκοσιν ὀργυιῶν· ὁ δὲ αὐχὴν ὁ εἰς γῆν ἀνήκων τῶ χωρίω, μάλιστα τεττάρων πλέθρων τὸ εὖρος. τὸ δ' ἐντὸς τῶ αὐχένος χωρίον, ἱκανὸν μυρίοις ἀνθρώποις οἰκήσειν *. λιμὴν δ' ὑπ' αὐτῇ τῇ πετρᾳ, τὸ πρὸς ἑσπέραν αἰγιαλὸν ἔχων.

γ'. Κρήνη δὲ ἡδέος ὕδατος καὶ ἀφθόνω, ἑξῆσα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ, ὑπὸ τῇ ἐπικρατείᾳ τῶ χωρίω. ξύλα δὲ, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πάνυ δὲ πολλὰ καὶ καλὰ ναυπηγήσιμα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ. τὸ δὲ ὄρος τὸ ἐν τῷ λιμένι εἰς μεσόγαιαν μὲν ἀνήκει, ὅσον ἐπὶ εἴκοσι σταδίοις, καὶ τῦτο γεῶδες καὶ ἄλιθον· τὸ δὲ παρὰ θάλατταν, πλέον ἢ ἐπὶ εἴκοσι σταδίοις, δασὺ πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς καὶ μεγάλοις ξύλοις.

δ'. Ἡ δ' ἄλλη χώρα, καλὴ καὶ ποίη, καὶ κῶμαι ἐν αὐτῇ εἰσὶ πολλαὶ καὶ εὖ οἰκεμέναι. Φέρει γὰρ ἡ γῆ καὶ κριθὰς, καὶ πυρὸς, καὶ ὄσπρια πάντα, καὶ μελίνας, καὶ σήσαμον, καὶ σῦκα ἀρκάδικα, καὶ ἀμπέλους πολλὰς

altitudine. Cervix loci, terram versus sita, quatuor plethrum haud dubie latitudinem aequat. Spatium, quod ea cervice continetur, tam capax est, vt hominum in eo vel centum possint habitare. Portus sub ipso scopulo situs est, cuius litus ad solem occidentem vergit.

3. Est ibidem et dulcis ac frigis aquae fons, qui propter ipsum mare sic labitur, vt sub huius tamen loci potestate sit. Est et lignorum cum aliorum copia iuxta ipsum mare, tum vero illorum maxima, quae ad aedificationem nauigiorum aptissima sunt. Mons, qui est in portu, qua versus mediterranea se ad viginti stadia porrigit, terrenus est, et minime saxosus: qua vero mare respicit, vltra viginti stadia, multis et omnis generis arboribus, eisdemque praegrandibus, densus est.

4. Reliquus ager et amoenus est, et late patet, et multos, incolisque frequentes, vicos habet. Nam solum et hordei ferax est, et tritici, et omnis generis leguminum, et panici, et sesami. Nec fici desunt, et magna vitium est copia, quae

* Al. οἰκῆσαι.

λὰς καὶ ἡδυόσμους, καὶ τἆλλα πάντα, πλὴν ἐλαίαν.

ε. Ἡ μὲν χώρα ἦν τοιαύτη. ἐσκήνων δὲ ἐν τῷ αἰγιαλῷ ἐπὶ τῇ θαλάττῃ. εἰς δὲ τὸ πόλισμα ἂν γενόμενοι ἐκ ἐβάλοντο στρατοπεδεύεσθαι, ἀλλὰ ἐδόκει καὶ τὸ ἐλθεῖν ἐνταῦθα ἐξ ἐπιβολῆς εἶναι, βουλομένων τινῶν κατοικίαν πόλιν. τῶν γὰρ στρατιωτῶν οἱ πλεῖστοι ἦσαν ἃ σπάνει βίου ἐκπεπλευκότες ἐπὶ ταύτην τὴν μισθοφορὰν, ἀλλὰ τὴν Κύρου ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ μὲν καὶ ἄνδρας ἄγοντες προσηλωκότας χρήματα, οἱ δὲ καὶ τούτων ἑτέροις ἀποδεδρακότες πατέρας καὶ μητέρας, οἱ δὲ καὶ τέκνα καταλιπόντες, ὡς, χρήματα αὐτοῖς κτησάμενοι, ἥξοντες πάλιν. ἀκούοντες καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παρὰ Κύρου πολλὰ καὶ ἀγαθὰ πράττειν. τοιοῦτοι ὄντες, ἐπεθύμουν εἰς τὴν Ἑλλάδα σώζεσθαι.

ς'. Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο τῆς εἰς ταυτὸ συνόδου, ἐπ' ἐξόδῳ ἐθύετο Ξενοφῶν. ἀνάγκη γὰρ ἦν ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξά-

quae vini ſuauiſſimi feraces ſunt. Denique habet omnia, extra vnas oleas.

5. Huiuſmodi ea regio erat. Milites in maris litore tabernacula figunt, quod intra oppidi moenia caſtra habere nollent. Quinetiam factum inlidioſe putabant, quod eo loci veniſſent, quaſi huc aliqui deducere coloniam cuperent. Nam pars militum maxima, non adducta rerum ad vitam neceſſariarum inopia, Cyro militatum inerat: ſed audita virtute Cyri, quidam ad eum viros adduxerant, qui iam prodegerant ſua, quidam a patribus et matribus aufugerant, quidam deſeruerant liberos ſuos, quod redituros ſe putarent, vbi rem feciſſent: audierant enim alios quoque, qui cum Cyro eſſent, multa bona ſibi adquirere. Hi quum militum animi eſſent, in Graeciam ſalui redire cupiebant.

6. Tranſierat iam dies vnus, ex quo rurſum conuenerant; quum Xenophon copias educturus, rem ſacram faceret. Nam ipſa flagitabat neceſſitas, vt educerentur ad parandum commeatum

ἐξάγειν. ἐπενόει δὲ καὶ τὰς νεκρὰς θάψαι. ἐπεὶ δὲ τὰ ἱερὰ ἐγένετο, εἵποντο καὶ οἱ Ἀρκάδες, καὶ τὰς νεκρὰς, τὰς μὲν πλείστας ἐνθαπερ ἔπεσον, ἑκάστας ἔθαψαν. (ἤδη γὰρ ἦσαν πεμπταῖοι, καὶ οὐκ οἷόν τε ἀναιρεῖν ἔτι ἦν) ἐνίας δὲ, τὰς ἐκ τῶν ὁδῶν συνενεγκόντες, ἔθαψαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα· ὃς δὲ μὴ εὕρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, καὶ πυρὰν μεγάλην, καὶ στεφάνους ἐπέθεσαν.

ζ'. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀνεχώρησαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. καὶ τότε μὲν δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ συνῆλθον οἱ στρατιῶται πάντες. συνῆγον δὲ αὐτὸς μάλιστα Ἀγασίας Στυμφάλιος ὁ λοχαγὸς, καὶ Ἱερώνυμος Ἠλεῖος λοχαγὸς, καὶ ἄλλοι πρεσβύτατοι τῶν Ἀρκάδων.

η'. Καὶ δόγμα ἐποιήσαντο, ἐάν τις τὰ λοιπὰ μιηθῇ δίκα τὸ στράτευμα ποιεῖν, θανάτῳ αὐτὸν ζημιᾶσθαι· καὶ κατὰ χώραν ἀπιέναι, ἥπερ πρόσθεν εἶχε τὸ στράτευμα, καὶ ἄρχειν τὰς πρόσθεν στρατηγάς. καὶ Χει-

tum. Etiam mortuos sepelire cogitabat. Quum perlitasset, Arcades quoque sequuti sunt, et mortuos magna ex parte iisdem in locis, vbi occubuerant, sepelierunt. Nam propterea, quod ibi dies iam quinque iacuerant, tolli nullo modo poterant. Nonnullos tamen e viis congelios, quam honestissime suis pro facultatibus, humarunt. Iis autem, quos nusquam reperiebant, cenotaphium ingens struxerunt, et rogum ingentem, impositis etiam corollis.

7. Quibus ita confectis, ad castra reuertunt. Sumtaque coena, se quieti dant. Postridie milites vniuersi conueniunt, cogentibus eos inprimis Agasia Stymphalio, Hieronymo Eleo, ductoribus cohortium, et aliis natu inter Arcades maximis.

8. Factum huic decretum est, vt, si quis deinceps distrahendi exercitus mentionem faceret, morte multaretur. Praeterea formam exercitus in abitu eandem retinendam esse, quae prius fuisset, et imperium illis restituendum, qui prius duces extitissent. Obierat iam

Χειρίσοφος μεν ἤδη τετελευτήκει, φάρμακον πιών, πυρέττων. τὰ δ' ἐκείνου Νέων ὁ Ἀσιναῖος παρελάμβανε.

θ'. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξαναστὰς εἶπε Ξενοφῶν· "Ω ἄνδρες στρατιῶται, τὴν μὲν πορείαν, ὡς ἔοικε, δῆλον ὅτι * πεζῇ ποιητέον. ἀ γὰρ ἔστι πλοῖα. ἀνάγκη δὲ πορεύεσθαι ἤδη. ἀ γὰρ ἔστι μείωσι τὰ ἐπιτήδεια· ἡμεῖς μὲν ἂν θυσόμεθα. ὑμᾶς δὲ δεῖ παρασκευάζεσθαι ὡς μαχουμένους, εἴ ποτε καὶ ἄλλοτε· οἱ γὰρ πολέμιοι ἀνατεθαρσήκασιν.„

ι'. Ἐκ τούτου ἐθύοντο οἱ στρατηγοὶ, μάντις δὲ παρῆν Ἀρεξίων Ἀρκάς. ὁ δὲ Σιλανὸς ὁ Ἀμβρακιώτης ἤδη ἀποδεδράκει, πλοῖον μισθωσάμενος, ἐξ Ἡρακλείας. θυομένοις δὲ ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερὰ καλά **. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐπαύσαντο. καί τινες ἐτόλμων λέγειν, ὡς ὁ Ξενοφῶν, βουλόμενος τὸ χωρίον οἰκίσαι, πέπεικε τὸν μάντιν λέγειν, ὡς τὰ ἱερὰ οὐ γίγνεται ἐπὶ ἀφόδῳ.

ια'. Ἐν-

iam diem ſuum Cheriſophus, hauſto medicamento, quum febri laboraret. In eius locum Aſinenſis Neon eſt ſurrogatus.

9. Poſt haec aſſurgens Xenophon: Iter nobis, milites, inquit, pedibus eſſe conficiendum, manifeſto paret. Quippe nulla nobis ſunt nauigia. Cogit autem ipſa neceſſitas, vt itineri noſmet accinganmus. Heic enim ſi haereamus, commeatus nos deficiet. Quamobrem nos quidem ſacrificabimus, vos autem, ſi vnquam alias, hoc tempore ſic voſmet comparetis neceſſe eſt, vt quibus ſit in hoſtem pugnandum. Nam is modo animos ſumſit.

10 His dictis, duces hoſtias mactant, quibus hariolus aderat Arexion Arcas. Nam Silanus Ambraciota, nauigio conducto, ex Heraclea ſe ſubduxerat. Quum exta de abitu conſulerent, litatum non eſt. Quapropter hoc die quieuerunt. Erant, qui auderent dicere, perſuaſum fuiſſe vatem a Xenophonte, qui coloniam hoc loco deducere cuperet, vt reſponderet, ad diſcedendum exta non addixiſſe.

11.

* Al δηλονότι.

** Al. omittunt καλά.

ιά. Εντεῦθεν κήρυξας Ξενοφῶν, τῇ αὔριον παρεῖναι ἐπὶ τὴν θυσίαν τὸν βουλόμενον, καὶ, μάντις εἴ τις εἴη, παραγγείλας παρεῖναι, ὡς συνθεατόμενον τὰ ἱερά, ἔθυε, καὶ ἐνταῦθα παρῆσαν πολλοί. θυομένων δὲ πάλιν εἰς τρὶς ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ, οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. ἐκ τούτου χαλεπῶς εἶχον οἱ στρατιῶται. καὶ γὰρ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπεν ἃ ἔχοντες ἦλθον, καὶ ἀγορὰ οὐδεμία παρῆν.

ιβ'. Ἐκ τούτου συνελθόντων εἶπε πάλιν Ξενοφῶν· Ω ἄνδρες, ἐπὶ μὲν τῇ πορείᾳ, ὡς ὁρᾶτε, τὰ ἱερὰ οὐπω γίγνεται· τῶν δ' ἐπιτηδείων ὁρῶ ὑμᾶς δεομένους. ἀνάγκη ἂν μοι δοκεῖ θύεσθαι περὶ αὐτῶν τούτων. ἀναστὰς δέ τις, εἶπε· καὶ εἰκότως ἄρα ἡμῖν οὐ γίγνεται τὰ ἱερά. ὡς γὰρ ἐγώ, ἀπὸ τῶν αὐτομάτων χθὲς ἥκοντος πλοίου, ἠκουσα τινός, ὅτι Κλεάνδρου ἐκ Βυζαντίου ἁρμοστὴς μέλλει ἥξειν, πλοῖα ἔχων καὶ τριήρεις.

ιγ'. Ἐκ τούτου δὲ, ἀναμένειν μὲν πᾶσιν ἐδόκει, ἐπὶ δὲ τὰ

11. Xenophon per praeconem significari publice iussit, vt postridie sacrificio, quicunque vellet, interesset. Quod si quis in exercitu esset hariolus, is vt simul exta consideraret, mandat. Ita multorum in praesentia caesae sunt hostiae. Quumque rursus exta de abitu ter consulerent, litatum non est. Ea res vehementer milites perturbare, quod iam commeatus ille, quem secum attulerant, defeciisset: forum autem rerum venalium nusquam haberent.

12. Quum iterum conuenissent, Xenophon eos in hanc sententiam compellauit: Necdum auspicata nobis, milites, vti fane videtis ipsi, ad iter exta sunt: et commeatu vos egere video. Quapropter hac ipsa de re nos amplius consulere Deos necesse est. Et quidam allurgens: Nihil mirum, ait, non posse nos perlitare. Nam vt ego de quodam audiui, qui heri fortuito nauigio huc appulit, Cleander Byzantii praefectus cum nauigiis ac triremibus venturus est.

13. Itaque visum quidem est vniuersis, expectandum esse: ne-

τὰ ἐπιτήδεια ἀναγκαῖον ἦν ἐξιέναι. καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν ἐθύετο εἰς τρίς, καὶ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. καὶ ἤδη ἐπὶ σκηνὴν ἰόντες τὴν Ξενοφῶντος, ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἔχοιεν τὰ ἐπιτήδεια. ὁ δ' οὐκ ἂν ἔφη ἐξαγαγεῖν, μὴ γιγνομένων τῶν ἱερῶν.

ιδ'. Καὶ πάλιν δ' ὑστεραία ἐθύετο, καὶ σχεδόν τι πᾶσα ἡ στρατιὰ, διὰ τὸ μέλειν πᾶσιν ἐκυκλοῦτο περὶ τὰ ἱερά. τὰ δὲ θύματα ἐπελελοίποι. οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐξῆγον μὲν ἄ, συνεκάλεσαν δέ. εἶπεν οὖν ὁ Ξενοφῶν· ἴσως οἱ πολέμιοι συνειλεγμένοι εἰσὶ, καὶ ἀνάγκη μάχεσθαι. εἰ οὖν καταλιπόντες τὰ σκεύη ἐν τῷ ἐρυμνῷ χωρίῳ, ὡς εἰς μάχην παρεσκευασμένοι ἴοιμεν, ἴσως ἂν τὰ ἱερὰ μᾶλλον προχωροίη ἡμῖν.

ιε. Ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται ἀνέκραγον, ὡς οὐδὲν δέον εἰς τὸ χωρίον ἄγειν, ἀλλὰ θύειν ὡς τάχιστα. καὶ πρόβατα μὲν οὐκέτι ἦν, βοῦς δὲ ὑφ' ἁμάξης

necessario tamen parandi commeatus causſa erat exeundum. Ea de causſa rursum ter caesis hostiis, nunquam tamen litatum fuit. Et iam milites, ad Xenophontis tabernaculum quum accessissent, commeatum deesse sibi aiebant. Respondebat ille, non educturum se militem, nisi litatum esset.

14. Postridie rursus sacrum faciunt, prope vniuersa militum corona circumstante. Erat enim res omnibus mirifice cordi. Iam hostiae ipsis nullae amplius erant reliquae, quum duces non educerent militem, sed tamen in concionem aduocarent. Quare Xenophon ad eos: Fortasſis, ait, collecti iam sunt hostes, ac nobis necessario dimicandum aduersus eos erit. Si ergo relictis sarcinis in hoc loco munito, tanquam ad pugnam instructi progrediemur: fortasſe magis exta votis nostris responderint.

15. Hoc quum milites audiissent, reclamabant: nihil esse, quamobrem in eum locum duceret: saltem quam maturrime sacrificium repetendum esse. Nullae iam reliquae pecudes erant; itaque boues

de

ἁμάξης πριάμενοι ἐθύοντο. καὶ Ξενοφῶν Κλεάνορος ἐδεήθη τῶ Ἀρκάδος προθυμεῖσθαι, εἴ τι ἐν τούτῳ εἴη. ἀλλ' οὐδ' ὡς ἐγένετο καλὰ * τὰ ἱερά.

ις'. Νέων δὲ ἦν μὲν στρατηγὸς κατὰ τὸ Χειρισόφου μέρος. ἐπεὶ δὲ ἑώρα τοὺς ἀνθρώπους, ὡς εἶχον δεινῶς τῇ ἐνδεία, βουλόμενος αὐτοῖς χαρίσασθαι, εὑρών τινα ἀνδρωπον Ἡρακλεώτην, ὃς ἔφη κώμας ἐγγὺς εἰδέναι, ἔθεν εἴη λαβεῖν τὰ ἐπιτήδεια, ἐκήρυξε τὸν βουλόμενον ἰέναι ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια, ὡς ἡγεμόνος ἐσομένου. ἐπεξέρχονται δὴ σὺν δορατίοις, καὶ ἀσκοῖς, καὶ θυλάκοις, καὶ ἄλλοις ἀγγείοις, εἰς δισχιλίους ἀνθρώπους.

ιζ'. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐν ταῖς κώμαις, καὶ διεσπείροντο ὡς ἐπὶ τὸ λαμβάνειν, ἐπιπίπτουσιν αὐτοῖς οἱ Φαρναβάζου ἱππεῖς πρῶτοι, (βοηθηκότες γὰρ ἦσαν τοῖς Βιθυνοῖς) βουλόμενοι σὺν τοῖς Βιθυνοῖς, εἰ δύναιντο, ἀποκλῦσαι τοὺς Ἕλληνας, μὴ ἐλθεῖν εἰς τὴν Φρυγίαν. ὅτοι οἱ ἱππεῖς ἀποκτείνασι τῶν Ἑλλήνων ὀλίγους

de plauſtris emti mactatique ſunt. Orabat Cleanorem Arcadem Xenophon, alacriter ſe pararet, ſiquid haec exta pollicerentur. Verum ne illa quidem addicebant.

16. Tum Neon, qui Cheriſophi loco dux erat, quum miſere premi homines inopia videret, gratificari eis cupiebat. Itaque quum Heraclienſem quendam reperiſſet, qui ſe diceret vicos nolle, non procul diſſitos, de quibus peti commeatus poſſet; proclamari per praeconem iubet, vt, quicumque vellet, commeatus parandi cauſſa ſecum exiret, qui ducis heic munere fungi non recuſaret. Ibi plus minus hominum mille cum haſtis, vtribus, reticulis, vaſis caeteris cum eo pergunt.

17. Ad vicos vbi peruenifſent, ac iam hinc inde quaerendi commeatus cauſſa ſe ſpargerent, primi eos Pharnabazi equites inuadunt. Nam illi Bithynis opem laturi aduenerant, et eorundem vicißim adiuti copiis, ſi poſſent, auertere volebant Graecos, ne Phrygiam ingrederentur. Trucidant hi equites ex Graecis non paucio-

res

* In al. deeſt καλά.

μεῖον ἢ πεντακοσίους· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνέφυγον.

ιή. Ἐκ τούτου ἀπαγγέλλει τις ταῦτα τῶν ἀποπεφευγότων εἰς τὸ στρατόπεδον. καὶ Ξενοφῶν, ἐπειδὴ οὐκ ἐγεγένητο τὰ ἱερὰ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, λαβὼν βοῦν ὑπὸ ἁμάξης, (οὐ γὰρ ἦν ἄλλα ἱερεῖα) σφαγιασάμενος ἐβοήθει, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μέχρι * τριάκοντα ἐτῶν πάντες.

ιθ. Καὶ ἀναλαβόντες τοὺς λοιποὺς ἄνδρας, εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφικνοῦνται· καὶ ἤδη μὲν ἀμφὶ ἡλίου δυσμὰς ἦν, καὶ οἱ Ἕλληνες μάλα ἀθύμως ἔχοντες ἐδειπνοποιοῦντο. καὶ ἐξαπίνης διὰ τῶν λασίων τῶν Βιθυνῶν τινες ἐπιγενόμενοι τοῖς προφύλαξι, τοὺς μὲν κατέκτανον, τοὺς δὲ ἐδίωξαν μέχρις εἰς τὸ στρατόπεδον.

κ. Καὶ κραυγῆς γενομένης, εἰς τὰ ὅπλα πάντες ἔδραμον οἱ Ἕλληνες· καὶ διώκειν μὲν, καὶ κινεῖν τὸ στρατόπεδον νυκτὸς, οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι. λάσια γὰρ ἦν τὰ χωρία. ἐν δὲ τοῖς ὅπλοις ἐνυκτέρευον, φυλαττόμενοι ἱκανοῖς φύλαξι μάχεσθαι.

ΚΕΦ.

res 19, caeteri quendam in montem se fuga recipiunt.

18. Eorum, qui fuga euaserant, aliquis rem, vti gesta erat, in castra renuntiat. Ibi Xenophon, quia perlitatum eo die non fuerat, de plaustro bouem sumit, quod aliae non superessent hostiae; eoque mactato, ad opem suis ferendum properat, facientibus idem caeteris omnibus, qui trigesimum annum non excessissent.

19. Ita quum eos, qui ex clade reliqui erant, recepissent: sole iam prope occidente, in castra reuertuntur, magnoque cum animi moerore corpora curant. At Bithynorum nonnulli, quum repente per loca syluis densa in primas excubias irruissent; partim milites occidunt, partim ad ipsa vsque castra persequuntur.

20. Clamore excitato, ad arma Graeci omnes adcurrunt: et hostem quidem persequi, noctuque castra mouere, tutum non esse putabant, quod ea loca densa syluis essent: in armis tamen pernoctarunt, consilutis excubiis, ad dimicandum satis validis.

CAP.

* Al. τεττάκοντα.

ΚΕΦ. ε'.

Τὴν μὲν νύκτα ἔτω διήγαγον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ, οἱ στρατηγοὶ εἰς τὸ ἐρυμνὸν χωρίον ἦγον· οἱ δὲ εἵποντο ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκεύη. πρὶν δὲ ἀρίστου ὥραν εἶναι, ἀπετάφρευσαν ἡ ἡ εἴσοδος ἦν εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἀπεσαύρωσαν ἅπαντα καταλιπόντες τρεῖς πύλας. καὶ πλοῖον ἐξ Ἡρακλείας ἦκεν ἄλφιτα ἄγον, καὶ ἱερεῖα, καὶ οἶνον.

β'. Πρωῒ δ' ἀνασὰς Ξενοφῶν ἐθύετο ἐπεξόδια, καὶ γίνεται καλὰ * τὰ ἱερὰ ἐπὶ τῷ πρώτῳ ἱερείῳ. καὶ πρὶν τέλος ἐχόντων τῶν ἱερῶν, ὁρᾷ αἰετὸν αἴσιον ὁ μάντις Ἀρεξίων ** Παῤῥάσιος, καὶ ἀγεῖσθαι κελεύει τὸν Ξενοφῶντα. καὶ διαβάντες τὴν τάφρον, τὰ ὅπλα τιθέντες, καὶ ἐπιζυξάντες ἀρισήσαντας ἐξιέναι τοὺς στρατιώτας σὺν τοῖς ὅπλοις, τὸν δὲ ὄχλον καὶ τὰ ἀνδράποδα αὐτοῦ καταλιπεῖν.

γ'. Οἱ

CAP. V.

Ita tum ea nox est exacta. Quum illuxisset, exercitum praetores ad locum munitum ducunt, quos iam milites, sumtis et armis et vasis, sequebantur. Antequam prandii tempus appeteret, aditum loci fossa praecludunt, omniaque, tribus tantum portis relictis, obuallant. Tunc et Heraclea nauis appulit, quae farinam, hostias, vinum vehebat.

2. Xenophon mane surgens, de discedendo exta consulebat, ac statim hostiae primae exta pulchra erant. Quumque sacra iam peracta essent, Arexion Parrhasius hariolus aquilam auspicatam conspicit, et Xenophontem copias ducere iubet. Ita tunc fossam transeunt, et in armis considunt, ac proclamare praecones iubent, exeundum esse militibus armatis, vt primum corpora curarent: turbam vero imbellem, cum mancipiis, ibidem esse reliquendam.

3. Ex-

* Apud al. deest καλὰ.

** Al. Παῤῥάσιος.

γ'. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι πάντες ἐξῆσαν, Νέων δὲ ὅ. ἐδόκει γὰρ κάλλιστον εἶναι, τοῦτον ζύλακα καταλιπεῖν τῶν ἐπὶ στρατοπέδῳ. ἐπειδὴ δὲ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἀπέλιπον αὐτὸς, αἰσχυνόμενοι μὴ ἕπεσθαι τῶν ἄλλων ἐπεξιόντων, κατέλιπον τοὺς ὑπὲρ πέντε καὶ τετταράκοντα ἔτη. καὶ οὗτοι μὲν ἔμενον. οἱ δ' ἄλλοι ἐπορεύοντο.

δ'. Πρὶν δὲ πέντε καὶ δέκα σάδια διεληλυθέναι, ἐνέτυχον ἤδη νεκροῖς. καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ κέρατος ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους φανέντας νεκρούς, ἔθαπτον πάντας ὁπόσους ἐπελάμβανε τὸ κέρας. ἐπειδὴ δὲ τοὺς πρώτους ἔθαψαν, προαγαγόντες, καὶ τὴν ἀρχὴν αὖθις ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους τῶν ἀταφων, ἔθαπτον τὸν αὐτὸν τρόπον ὁπόσους ἐπελάμβανεν ἡ στρατιά. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ὁδὸν ἦκον τὴν ἐκ τῶν κωμῶν, ἐνθα ἔκειντο αὖθις, συνειλεγμένοι αὐτοὺς ἔθαψαν.

ε'. Ἤδη

3. Exibant igitur vniuerſi, Neone ſolo excepto. Nam rectiſſime ſe facturos exiſtimabant, ſi hunc eorum cuſtodem, qui manebant in caſtris, relinquerent. Quum autem ii ſe viderent a cohortium ductoribus, aliiſque militibus relinqui; quod ſibi putarent dedecori fore, ſi, caeteris exeuntibus, non et ipſi ſequerentur: tantum eos in caſtris relinquunt, qui xlv. annos excelliſſent. Iis his remanentibus, reliqui omnes iter ingreſſi ſunt.

4. Vix quindecim ſtadia proceſſerant, quum caeſorum corpora inueniunt. Itaque cornu facto, caudam eius ad cadavera primum oblata dirigunt; et omnia, quae cornu complecti poterant, ſepeliunt. Poſteaquam primos illos terrae mandaſſent, acie promota, rurſumque conſtituta eius cauda iuxta primos eorum qui ſepulti nec dum erant; eodem modo, quoſcunque complecti intra aciem poterant, humabant. Poſteaquam ad viam peruenilſent, qua ex vicis iter erat, quo loco aceruatim cadauera iacebant: omnia in vnum comportata ſepulturae mandant.

ε. Ηδη δὲ πέρα μεσούσης τῆς ἡμέρας παραγαγόντες * τὸ ϛράτευμα, ἔξω τῶν κωμῶν ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια ὅ, τι τις ὁρῴη ἐντὸς τῆς φάλαγγος. καὶ ἐξαίφνης ὁρῶσι τοὺς πολεμίους ὑπερβάλλοντας κατὰ λόφους τινὰς ἐκ τοῦ ἐναντίου, τεταγμενους ἐπὶ φάλαγγος, ἱππέας δὲ πολλοὺς καὶ πεζούς. καὶ γὰρ Σπιθριδάτης καὶ Ραδινης ἧκον παρὰ Φαρναβάζου ἔχοντες δύναμιν. ἐπεὶ δὲ κατεῖδον τοὺς Ελληνας οἱ πολέμιοι, ἐϛησαν ἀπέχοντες αὐτῶν ὅσον πεντεκαίδεκα ϛαδίους.

ϛ'. Εκ τούτου εὐθὺς Αρεξίων ὁ μάντις τῶν Ελλήνων σφαγιάζεται, καὶ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ πρώτου καλὰ τὰ σφάγια. ἐνταῦθα ὁ Ξενοφῶν λέγει· Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες ϛρατηγοὶ, ἐπιτάξασθαι τῇ φάλαγγι λόχους φύλακας, ἵνα, ἤν που δέῃ, ὦσιν οἱ ἐπιβοηθήσοντες τῇ φάλαγγι, καὶ οἱ πολέμιοι τεταραγμενοι ἐμπίπτωσιν εἰς τεταγμενους καὶ ἀκεραίους.,, συνεδοκει ταυτα πάντα πᾶσιν. ὑμεῖς μεν τοινυν, ἔφη, προηγεῖσθε τὴν πρὸς τοὺς ἐναντίους, ὡς μὴ ἐϛήκωμεν,

5. Praeterierat iam meridies, quum, promotis copiis, extra vicos commeatum, quemcunque quis cerneret, intra phalangem reciperent. Tum vero ſubito vident hoſtes ſublimibus in locis ad colles quoſdam, ac multos tum equites, tum pedites, ex aduerſo in phalangem diſpoſitos. Nam Spithridates et Rhathines cum copiis a Pharnabazo miſſis aduentabant. Poſteaquam Graecos illi conſpexiſſent, interuallo ſtadiorum quindecim ab eis ſubſtitere.

6. Tum vero ſtatim Graecorum vates Arexion victimas caedit, ac primae mox hoſtiae perpulchra fuerunt exta. Et Xenophon: Equidem, duces, ita ſtatuo, inquit, cohortes ſubſidiarias a tergo phalangis collocandas, vt (ſi poſcat vſus) ſint, qui phalangi auxilium ferre poſſint; et vt hoſtes, ordinibus ſuis turbatis, in aciem horum inſtructam et integram incidant. Id conſilium ab omnibus eſt comprobatum. Et ille: Vos igitur, ait, in hoſtem aduerſum praecedite, ne, poſteaquam et conſpecti ſumus, et hoſtem vi-

* Al. ſic diſtinguunt: τὸ ϛράτευμα ἔξω τῶν κωμῶν, ἐλ. τ. etc.

κῶμεν, ἐπεὶ ὤφθημεν καὶ εἴδομεν τοὺς πολεμίους. ἐγὼ δὲ ἥξω τοὺς τελευταίους λόχους καταχωρίσας ᾗπερ ὑμῖν δοκεῖ.,,

ζ'. Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἡσύχως προῆγον· ὁ δὲ, τρεῖς ἀφελὼν τὰς τελευταίας τάξεις, ἀνὰ διακοσίους ἄνδρας, τὴν μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἐπέτρεψεν * ἐφέπεσθαι, ἀπολιπόντας ὡς πλέθρον· Σαμόλας Ἀχαιὸς ταύτης ἦρχε τῆς τάξεως· τὴν δ' ἐπὶ τῷ μέσῳ ἐχώρισεν ἕπεσθαι· Πυρίας Ἀρκὰς ταύτης ἦρχε· τὴν δὲ μίαν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ, Φρασίας Ἀθηναῖος ταύτῃ ἐφειστήκει.

η'. Προϊόντες δὲ, ἐπεὶ ἐγένοντο οἱ ἡγούμενοι ἐπὶ νάπει μεγάλῳ καὶ δυσπόρῳ, ἔστησαν, ἀγνοοῦντες εἰ διαβατὸν εἴη τὸ νάπος, καὶ παρεγγυῶσι στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς παριέναι ἐπὶ τὸ ἡγούμενον. καὶ ὁ Ξενοφῶν θαυμάσας ὅ, τι τὸ ἰσχὸν εἴη τὴν πορείαν, καὶ ταχὺ ** ἀκούων τὴν παρεγγυὴν, ἐλαύνει ᾗ ἐδύνατο τάχιστα. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, λέγει Σοφαίνετος, πρεσβύτατος ὢν τῶν στρατηγῶν, ὅτι οὐκ ἄξιον εἴη δια-

vidimus, subsistamus. Ego cohortibus extremis, arbitratu vestro constitutis, adero.

7. Post haec illi copias modice promouebant, Xenophon postremos tres ordines a reliquis abduxit; qui constabant singuli cc militibus. Horum vnum ad dextram subsequi fere plethri interuallo iussit. Praeerat ei Samolas Achaeus. Alteri locus medius assignatus, quo phalangem sequeretur, Arcade Pyria duce. Tertius reliquus, cui Phrasias Atheniensis praeerat, ad sinistram sequi iussus fuit.

8. Procedentibus copiis, quum ad ingentem transituque difficilem saltum primi peruenissent, constiterunt. Ignorabant enim, an transiri posset; ideoque duces et cohortium praefectos hortabantur, vt ad aciem primam se conferrent. Xenophon admiratus, quid illud esset, a quo retinerentur; celeriter eorum cohortationem audiens, quamprimum ad ipsos aduolat. Quum conuenissent, Sophaenetus, inter duces natu maximus, operae pretium negat esse, saltum eiusmodi peragrari.

* Al. ἔπεμψεν, al. ex coniectura ἐπέταξεν.

** Al. τάχα.

διαβαίνειν τοιοῦτον ὂν τὸ νάπος. καὶ ὁ Ξενοφῶν σπεδῇ ὑπολαβὼν ἔλεξεν·

θ'. Ἀλλ' ἴσε μέν με, ὦ ἄνδρες, ἀδένα πω κίνδυνον προξενήσαντα ὑμῖν ἐθελόσιον. ἃ γὰρ οἶδα ὁρῶ δεομένας ὑμᾶς εἰς ἀνδρειότητα, ἀλλὰ σωτηρίας. νῦν δὲ ὅτως ἔχει· ἁμαχεὶ μὲν ἐνθένδε οὐκ ἔστιν ἀπελθεῖν. ἦν γὰρ μὴ ἡμεῖς ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἅτοι ἡμῖν, ὅταν ἀπίωμεν, ἑψονται καὶ ἐπιπεσοῦνται. ὁρᾶτε δὲ *, πότερον κρεῖττον εἶναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας προβαλλομένους τὰ ὅπλα, ἢ μεταβαλλομένους, ὀπίσθεν ἡμῶν ἐπιόντας τοὺς πολεμίους θεάσασθαι.

ι'. Ἴσε γε μέντοι ὅτι τὸ μὲν ἀπιέναι ἀπὸ πολεμίων, οὐδενὶ καλῷ ἔοικε. τὸ δὲ ἐφέπεσθαι, καὶ τοῖς κακίοσι θάρρος ἐμποιεῖ. ἔγωγ' ἂν ἥδιον ἂν σὺν ἡμίσεσιν ἑποίμην, ἢ σὺν διπλασίοις ἀποχωροίην. καὶ τάδε οἶδα ὅτι ἐπιόντων μὲν ὑμῶν οὐδὲ ὑμεῖς ἐλπίζετε δέξασθαι ἡμᾶς· ἀπιόντων δὲ, πάντες ἐπιζώμεθα, ὅτι τολμήσειν ἐφέπεσθαι.

ιά. Τὸ

agrari. Eius sermone festinanter excepto, inquit Xenophon:

9. Ego vero scire vos arbitror, milites, me prudentem scientemque nullius vobis vnquam periculi auctorem extitisse. Nec enim ad fortitudinem gloria vobis opus esse video, sed incolumitate. Iam vero nostrae res eo loco sunt, vt hinc sine proelio discedi non possit. Nam nisi nos in hostem pergamus, sequetur ille, nobis abscedentibus, et in nos irruet. Vos nunc considerate, potiusne sit, nos aduersos arma hostibus inferre, an vero auersos spectare, dum illi a tergo nos inuadant.

10. Hoc quidem certe scire vos volo, recedere ab hostibus honestum videri non posse: at eosdem insequi, ignauioribus etiam animos addit. Equidem malim hostes dimidiis cum copiis insequi, quam cum duplo maioribus cedere. Nec ignoro, minime vos vereri, vt nostram illi impressionem sustineant, si quidem nos aggrediemur ipsos. At vero si nos recedamus, nemini vestrûm esse dubium potest, quin ausuri sint illi nos persequi.

11.

* Al. ὁρᾶτε δή.

11. Τὸ δὲ διαβάντας, ὁπόθεν νάπος χαλεπὸν ποιήσασθαι, μέλλοντας μάχεσθαι, ἆρ' οὐχὶ καὶ ἁρπάσαι ἄξιον; τοῖς μὲν γὰρ πολεμίοις ἔγωγε βέλτιόν μοι δοκεῖ πάντα φαίνεσθαι, ὥστε ἀποχωρεῖν· ἡμᾶς δὲ καὶ ὑπὸ τὰ χωρία δεῖ διδάσκεσθαι, ὅτι οὐκ ἔστι μὴ νικῶσι σωτηρία. Θαυμάζω δ' ἔγωγε, καὶ τὸ νάπος τοῦτο εἴ τις μᾶλλον φοβερὸν ποιεῖ εἶναι τῶν ἄλλων, ὧν διαπεπορεύμεθα χωρίων. πῶς μὲν γὰρ ἂν δυσδιάβατον τὸ χωρίον, εἰ μὴ νικήσομεν τοὺς ἱππέας; πῶς δὲ ἂν διεληλύθαμεν ὄρη, ἢν πελτασταὶ τοσοίδε ἐφέπωνται; *

12. Ἢν δὲ δὴ καὶ σωθῶμεν ἐπὶ θάλατταν, πόσον τι νάπος ὁ Πόντος; ἔνθα δὲ πλοῖά ἔστι τὰ ἀπάξοντα, ἔνθα σῖτος ᾧ θρεψόμεθα μένοντες· δεήσει δὲ, ἂν θᾶττον ἐκεῖ γενώμεθα, θᾶττον ἐξιέναι πάλιν ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. ἀκὲν νῦν κρεῖττον ἡρίσκοντας μάχεσθαι, ἢ αὔριον ἀναρίσκεσθαι. Ἄνδρες, τά τε ἱερὰ ἡμῖν καλὰ, οἱ

11. Vt autem ii, qui pugnaturi sunt, saltum impeditum a tergo relinquant, an non etiam vltro sit accipiendum? Velim equidem, hostibus ad discedendum omnia peragratu facilia videri: nos ex hoc ipso loco id capere admonitionis oportet, neminem, nisi vincat, incolumem ex nobis esse posse. Mirari fane subit, posse aliquem putare, saltum hunc formidabiliorem esse locis aliis, quae peragrauimus. Nam qui fieri poterit, vt locus hic nobis non transitu sit difficilis, si equites non vincamus? qui transiri montes poterunt, quos iam superauimus, si tot cetrati a tergo nos vrgeant?

12. Quod si maxime salui ad mare peruenianmus, quantus quaeso saltus ipsum pelagus Ponticum erit? nec ibi nauigia sunt, quibus auehamur: nec frumentum, quo alamur, si haerendum istic erit et si celeriter eo peruenerimus, mox rursum ad parandum commeatum exeundum erit. Quamobrem melius est, nos modo pransos dimicare, quam cras ieiunos. Sunt, milites, exta nobis egregia, sunt au-

* Al. ἑφέπωνται.

οἵ τε οἰωνοὶ αἴσιοι, τά τε σφάγια κάλλιστα. ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. ἃ δεῖ ἔτι τούτους, ἐπεὶ ἡμᾶς πάντας εἶδον, ἡδέως δειπνῆσαι, εἶθ' ὅπου ἂν ἐθέλωσι, σκηνῆσαι.„

ιγ'. Εντεῦθεν οἱ λοχαγοὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον, καὶ ἁθρόοι ἀντέλεγε. καὶ ὃς ἡγεῖτο, παραγγείλας διαβαίνειν ἢ ἕκαστος ἐτύγχανε τῇ νάπῃ ὤν. θᾶττον γὰρ ἂν ἀθρόον ἐδόκει οὕτω πέραν γενέσθαι τὸ στράτευμα, ἢ εἰ κατὰ τὴν γέφυραν, ἢ ἐπὶ τῷ νάπει ἦν, ἐξεμηρύοντο.

ιδ'. Επεὶ δὲ διέβησαν, παριὼν παρὰ τὴν φάλαγγα, ἔλεγεν· "Ανδρες, ἀναμιμνήσκεσθε ὅσας δὴ μάχας σὺν τοῖς Θεοῖς ἐμόσε ἰόντες νενικήκατε, καὶ οἷα πάσχουσιν οἱ πολεμίως φεύγοντες. καὶ τοῦτ' ἐννοήσατε, ὅτι ἐπὶ ταῖς θύραις τῆς Ελλάδος ἐσμέν. ἀλλ' ἕπεσθε Ηγεμόνι τῷ Ηρακλεῖ, καὶ ἀλλήλους παρακαλεῖτε ὀνομαστί. ἡδύ τοι ἀνδρεῖόν τι καὶ καλὸν νῦν εἰπόντα καὶ ποιήσαντα, μνήμην ἐν οἷς ἐθέλει παρέχειν ἑαυτῷ.„

ιε'. Τοῦ-

guria felicia, et perlitatum eſt pulcherrime. Pergamus aduerſus hoſtes. Ne faciamus eis poteſtatem, poſtea quam nos conſpexere, iucunde coenandi, vel, quo velint loco, pernoctandi.

13. Haec quum dixiſſet, hortati ſunt praefecti cohortium, vt ducendo praecederet. Nam aduerſabatur nemo. Itaque ducebat Xenophon, quum denuntiaſſet, vt, quam ad partem ſaltus forte eſſet quilibet, illac tranſiret. Nam celerius ei videbantur per aduerſum ſaltum hoc pacto caternatim enaſurae copiae, quam ſi ad pontem, qui erat in ſaltu, longum velut in filum exporrigerentur.

14. Quum iam tranſiiſſent, phalangem praetergrediens: Reuocate vobis, inquit, in memoriam, milites, in quot pugnis, aduerſus hoſtes comminus pugnatis, Deûm ope viceritis, et eiuſmodi accidant illis, qui hoſtem fugiunt. Cogitate, nos iam ad Graeciae portas eſſe. Sequimini ducem Herculem, ac vos mutuo nominatim excitate. Iucundum certe eſt, nunc aliquem fortiter ac praeclare aliquid et dicentem

ιέ. Ταῦτα παρελαύνων ἔλεγε, καὶ ἅμα ὑφηγεῖτο Φάλαγγος, καὶ τὰς πελταστὰς ἑκατέρωθεν ποιησάμενος ἐπορεύετο ἐπὶ τοὺς πολεμίους. παρηγγέλλετο δὲ τὰ δόρατα ἐπὶ τὸν δεξιὸν ὦμον ἔχειν, ἕως σημαίνοι τῇ σάλπιγγι· ἔπειτα δὲ εἰς προσβολὴν καθέντας ἕπεσθαι βάδην, καὶ μηδένα δρόμῳ διώκειν. ἐκ τούτου σύνθημα παρῆν, Ζεὺς Σωτὴρ, Ἡρακλῆς Ἡγεμών.

ιϛ. Οἱ δὲ πολέμιοι ὑμένουν, νομίζοντες καλὸν ἔχειν τὸ χωρίον. ἐπεὶ δὲ ἐπληρίαζον, ἀλαλάξαντες οἱ Ἕλληνες πελτασταὶ ἐθεον ἐπὶ τοὺς πολεμίους, πρίν τινα κελεύειν. οἱ δὲ πολέμιοι ἀντίοι ὥρμησαν, οἵ τε ἱππεῖς καὶ τὸ σῖφος τῶν Βιθυνῶν, καὶ τρέποντας τοὺς πελταστὰς ἅμα.

ιζ. Ἐπεὶ δὲ ὑπηντίαζεν ἡ Φάλαγξ τῶν ὁπλιτῶν ταχὺ πορευομένη, καὶ ἅμα ἡ σάλπιγξ ἐφθέγξατο, καὶ ἐπαιάνιζον, καὶ μετὰ ταῦτα ἠλάλαζον, καὶ ἅμα τὰ δόρατα

centem, et gerentem, apud quos velit, memoriam sui excitare.

15. Haec, copias praetervehens, quum dixisset Xenophon, simul et phalangi dux erat, et peltatis vtrinque dispositis, in hostem pergebat. Mandabat etiam, vt hastas humeris dextris gestarent, donec tuba signum dedisset: tum vero, demissis eis ad feriendum hostem, pedetentim sequerentur, neque quisquam cursu insequeretur hostem. Post haec tessera per exercitum dicta, Iupiter Seruator, Dux Hercules.

16. Hostes, quod opportuno se loco esse crederent, persistabant. At quum iam propius ventum esset, qui ex Graecis cetrati erant, clamore bellico sublato, prius in hostem cursu ferebantur, quam quisquam iuberet. E contrario tum equites hostium, tum Bithynorum globus, in hos tendebant, eosque terga cogebant dare.

17. Verum vbi grauis armaturae peditum phalanx celeriter pergens in subsidium venit, simulque tuba clangente, paeanem hi exordirentur, et vlulatum Martium tollerent, et hastas

ρατα καθίεσαν· ἐνταῦθα ἀκέτι ἐδέξαντο οἱ πολέμιοι, ἀλλ' ἔφευγον. καὶ Τιμασίων μὲν ἔχων τοὺς ἱππεῖς ἐφείπετο, καὶ ἀπεκτίννυσαν ὅσους περ ἐδύναντο, ὡς ὀλίγοι ὄντες.

ιή. Τῶν δὲ πολεμίων τὸ μὲν εὐώνυμον εὐθὺς διεσπάρη, καθ' ὃ οἱ Ἕλληνες ἱππεῖς ἦσαν· τὸ δὲ δεξιὸν, ἅτε ὀφόδρα διωκόμενον, ἐπὶ λόφῳ συνέστη. ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ὑπομένοντας αὐτοὺς, ἐδόκει ῥᾷστόν τε καὶ ἀκινδυνότατον εἶναι ἰέναι ἤδη ἐπ' αὐτούς. παιανίσαντες οὖν, εὐθὺς ἐπορεύοντο. οἱ δὲ οὐχ ὑπέμειναν. καὶ ἐνταῦθα οἱ πελτασταὶ ἐδίωκον, μέχρι τὸ δεξιὸν αὖ διεσπάρη· ἀπέθανον δ' ὀλίγοι. τὸ γὰρ ἱππικὸν φόβον παρεῖχε, τὸ τῶν πολεμίων, πολὺ ὄν.

ιθ'. Ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες τό τε Φαρναβάζου ἱππικὸν ἔτι συνεστηκὸς, καὶ τοὺς Βιθυνοὺς ἵππους πρὸς τούτοις συναθροιζομένους, καὶ ἀπὸ λόφου τινὸς καταθεωμένους τὰ γιγνόμενα, ἀπειρήκεσαν μὲν, ὅμως δ' ἐδόκει καὶ ἐπὶ τού-

τους

pariter demitterent; tum vero non amplius hoſtes impetum ſuſtinere, ſed totos ſe fugae dare. Sequebatur eos Timaſion cum equitibus: qui fane pro ſua paucitate quotcunque poterant, occidebant.

18. Ita ſiniſtrum quidem hoſtium cornu, cui Graeci equites oppoſiti fuerant, ſtatim eſt diſſipatum. At enim quia dextrum non admodum a perſequentibus premeretur, in colle quodam rurſus coiit. Quos Graeci quum conſiſtere viderent, nihil facilius, neque minus periculoſum eſſe putabant, quam ſi eos inuaderent. Quare paeanem canentes recta pergebant, quumque illi non reſiſterent, cetrati eos perſequebantur, donec dextrum etiam cornu diſſiparetur. Interfecti pauci admodum, quod equeſtres hoſtium copiae, multae numero, formidini noſtris eſſent.

19. At quum Graeci viderent, etiam Pharnabazi equitatum necdum diſſipatum eſſe, ac Bithynos equites ad eos ſeſe aggregare, deque colle quodam, quidquid accideret, ſpectare; quamquam labore de-

τȣς ἰτέον εἶναι ȣ̃τως, ὅπως δύναιντο, ὡς μὴ τεθαῤῥηκότες ἀναπαύσαιντο. συνταξάμενοι δὴ πορεύονται.

κ΄. Εντεῦθεν οἱ πολέμιοι ἱππεῖς φεύγȣσι κατὰ τȣ̃ πρανȣ̃ς ὁμοίως, ὥσπερ ὑπὸ ἱππεων διωκόμενοι. νάπος γὰρ αὐτȣ̀ς ὑπεδέχετο, ὃ ȣ̀κ ᾔδεισαν οἱ Ελληνες, ἀλλὰ προαπετράποντο διώκοντες· ὀψία γὰρ ἦν. ἐπανελθόντες δὲ ἔνθα δὴ ἡ πρώτη συμβολὴ ἐγένετο, ςησάμενοι τρόπαιον, ἀπῄεσαν ἐπὶ θάλατταν περὶ ἡλίȣ δυσμάς. ςάδιοι γὰρ ἦσαν ὡς ἑξήκοντα ἐπὶ τὸ ςρατόπεδον.

ΚΕΦ. ς΄.

Εντεῦθεν οἱ μὲν πολέμιοι εἶχον ἀμφὶ τὰ ἑαυτῶν, καὶ ἀπήγοντο τȣ̀ς οἰκέτας καὶ τὰ χρήματα ὅπη ἐδύναντο προσωτάτω. οἱ δὲ Ελληνες ἀνεμένον μὲν Κλέανδρον, καὶ τὰς τριήρεις, καὶ τὰ πλοῖα, ὡς ἥξοντα. ἐξιόντες δὲ ἑκάςης ἡμέρας σὺν τοῖς υποζυγίοις, καὶ τοῖς ἀνδραπόδοις, ἐφέροντο

defatigati essent, tamen in hos etiam pergere statuunt, quacunque ratione possent, ne sumta fiducia respirarent. Itaque instructi in eos tendunt.

20. Tum equitatus hostium non aliter per decliuia fugere, atque si equites persequerentur. Nam saltus eos excipiebat, quod Graeci ignorabant, iam ante facta conuersione a persequendo desistentes; quod aduesperasceret. Quumque illum ad locum rediissent, vbi primum conflixerant, erecto tropaeo, sole iam occidente, ad mare reuertuntur. Absfuerant enim a castris plus minus sexaginta stadiis.

CAP. VI.

Post eam pugnam hostes suis rebus prouidebant, ac domesticos, et facultates suas, quo poterant, longissime abducebant. At Graeci dum Cleandrum, et triremes, et naves expectarent, quae venturae dicebantur; quotidie cum iumentis et mancipiis exeuntes, nullo cum metu triticum,

ροντο ἀδεῶς ἤδη πυρὸς, κριθὰς, οἶνον, ὄσπρια, μελίνας, σῦκα· πάντα γὰρ εἶχεν ἡ χώρα, πλὴν ἐλαιȣ.

β'. Καὶ ὁπότε μὲν καταμένοι τὸ ϛράτευμα ἀναπαυόμενον, ἐξῆν ἐπὶ λείαν ἰέναι, καὶ ἐλάμβανον ἐξιόντες· ὁπότε δ' ἐξίοι πᾶν τὸ ϛράτευμα, εἴ τις χωρὶς ἀπελθὼν λάβοι τι, δημόσιον ἔδοξε εἶναι. ἤδη δὲ ἦν πολλὴ πάντων ἀφθονία. καὶ γὰρ ἀγοραὶ πάντοθεν ἀφικνȣ̃ντο ἐκ τῶν Ελληνίδων πόλεων, καὶ οἱ παραπλέοντες ἄσμενοι κατέπεμπον * ἀκȣ́οντες ὡς οἰκίζοιτο πόλις, καὶ λιμὴν εἴη.

γ'. Επεμπον δὲ καὶ οἱ πολέμιοι ἤδη πλησίον οἰκȣ̃ντες πρὸς Ξενοφῶντα, ἀκȣ́οντες ὅτι ȣ̃τος πολίζει τὸ χωρίον, ἐρωτῶντες ὅ, τι δέοι ποιȣ̃ντας φίλȣς εἶναι. ὁ δ' ἐπεδείκνυεν αὐτȣ̀ς τοῖς ϛρατιώταις. κἂν τȣ́τῳ Κλεανδρος ἀφικνεῖται, δύο τριήρεις ἔχων, πλοῖον δ' ȣ̀δέν.

δ'. Ετύγ-

cum, hordeum, vinum, legumina, panicum, ſicos congerebant. Nam regio haec omnium ferax erat, extraquam olei.

2. Quod ſi totus exercitus quieſcendi cauſſa in caſtris commoraretur, praedatum licebat aliquibus exire, neque deerat exeuntibus, quod acciperent. At vero quum vniverſae copiae egrediebantur, tum ſi quis aliquo ſecedens nonnihil conquireret; id publicum eſſe debere, decreto ſanxerunt. Iam magna rerum omnium copia inſtructi erant. Nam et commeatus vndique de Graecis vrbibus aduehebantur, et qui nauigiis praeterlegerent, libenter appellebant. Inaudierant enim oppidum iſtic extrui, neque portum ei loco deeſſe.

3. Eſiam hoſtes denique proximi ad Xenophontem mittunt, quem oppidum eo loco condere audiebant, et per legatos interrogant, quid ſibi faciundum eſſet, vt in amicitiam reciperentur. Eos quum Xenophon militibus oſtenderet, Cleander cum duabus quidem triremibus venit, ſed nauigio nullo.

4. For-

* Al. κατεῖχον, al. κατῆγον.

δ'. Ετύγχαιε δὲ τότε στράτευμα ἔξω ὄν, ὅτε ἀφίκετο, καὶ ἐπὶ λείαν τινὲς οἰχόμενοι, ἄλλοι εἰς τὸ ὄρος. καὶ εἰλήφεσαν πρόβατα πολλά. ὀκνοῦντες δὲ μὴ ἀφαιρεθεῖεν, τῷ Δεξίππῳ λέγουσιν, (ὃς ἀπέδρα τὴν πεντηκόντορον ἔχων ἐκ Τραπεζοῦντος) καὶ κελεύουσι διασώσαντα τὰ πρόβατα, τὰ μὲν αὐτὸν λαβεῖν, τὰ δὲ σφίσιν αὐτοῖς ἀποδοῦναι.

ε. Εὐθὺς δ' ἐκεῖνος ἀπελαύνει τοὺς περιεστῶτας τῶν στρατιωτῶν, καὶ λέγοντας, ὅτι δημόσια ταῦτ' εἴη. καὶ τῷ Κλεάνδρῳ εὐθὺς ἐλθὼν λέγει, ὅτι ἁρπάζειν ἐπιχειροῦσιν. ὁ δὲ κελεύει τὸν ἁρπάζοντα ἄγειν πρὸς αὐτόν. καὶ ὁ μὲν λαβὼν ἄγει τινά. περιτυχὼν δ' Λγασίας ἀφαιρεῖται, καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ ὁ ἀγόμενος λοχίτης. οἱ δὲ ἄλλοι οἱ παρόντες τῶν στρατιωτῶν ἐπιχειροῦσι βάλλειν τὸν Δέξιππον, ἀνακαλοῦντες τὸν προδότην. ἐδίωκον δὲ καὶ τῶν τριηρίτων πολλοὶ, καὶ ἔφευγον εἰς τὴν θάλατταν. Κλεανδρος δ' ἔφευγε.

4. Forte id temporis, quo appulit, exercitus aberat; et feorsum nonnulli praedatum iuerant in montem, qui multas pecudes ceperant. Et quia verebantur, ne ipsis adimerentur: Dexippo rem exponunt, illi viro, qui Trapezunte cum quinquaginta remorum naui aufugerat; eumque iubent, conservati pecoris partem retinere, partem ipsis restituere.

5. Mox ille milites abigit, qui circumstabant, et oues has publicas esse dicebant. Quumque recta pergeret ad Cleandrum, ait milites hos, sibi pecudes eripere velle. Cleander eum, qui hoc moliretur, duci ad se iubet. Itaque captum quendam ducit: quem ei forte tum interueniens Agasias eripit, quod is, qui ducebatur, vnus esset ex ipsius cohorte. Heic milites caeteri, qui aderant, iacere lapides in Dexippum coeperunt, et proditorem eum esse clamabant. Tunc et remiges plerique, metu correpti, ad mare fugere, et Cleander ipse fuga sibi consulere.

ς'. Ξε-

6. Xé-

ϛ'. Ξενοφῶν δὲ, καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κατεκώλυόν τε, καὶ τῷ Κλεάνδρῳ ἔλεγον, ὅτι οὐδὲν εἴη πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ δόγμα εἴη αἴτιον, τὸ τῶ στρατεύματος, ταῦτα γενέσθαι. ὁ δὲ Κλεανδρος ὑπὸ τῶ Δεξίππω ἀνερεθιζόμενος, καὶ αὐτὸς ἀχθεσθεὶς, ὅτι ἐφοβήθη, ἀποπλευσεῖσθαι ἔφη, καὶ κηρύξειν, μηδεμίαν πόλιν δέχεσθαι, ὡς πολεμίους.

ζ'. Ἦρχον δὲ τότε πάντων τῶν Ἑλήνων οἱ Λακεδαιμόνιοι. ἐνταῦθα πονηρὸν ἐδόκει τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο εἶναι τοῖς Ελλησι, καὶ ἐδέοντο μὴ ποιεῖν ταῦτα. ὁ δ' ἂν ἄλλως ἔφη γενέσθαι, εἰ μή τις ἐκδώσει τὸν ἄρξοντα βάλλειν, καὶ τὸν ἀφελόμενον.

η'. Ην δὲ, ὃν ἐζήτει, Αγασίας, διὰ τέλος φίλος τῷ Ξενοφῶντι. ἐξ ὃ καὶ διέβαλεν αὐτὸν ὁ Δέξιππος. ἐντεῦθεν, ἐπειδὴ ἀπορία ἦν, συνήγαγον τὸ στράτευμα οἱ ἄρχοντες. καὶ ἔνιοι μὲν αὐτῶν παρ' ὀλίγον ἐποίουν τὸν Κλεανδρον. τῷ δὲ Ξενοφῶντι οὐκ ἐδόκει φαῦλον εἶναι τὸ πρᾶγμα. ἀλλ' ἀναστὰς ἔλεξεν·

θ'. Ω

6. Xenophon autem cum ducibus caeteris militem compescebat, et Cleandrum monebat, nihil esse periculi: saltem decretum exercitus in causa esse. cur haec accidissent. At Cleander, partim incensus a Dexippo, partim indignatus, quod trepidasset: discessurum se cum nauibus ait, ac per praecones denuntiaturum; ne qua vrbs eos, vt qui hostes essent, exciperet.

7. Et imperabant id temporis Lacedaemonii Graecis omnibus. Quare visa est Graecis militibus ea res fore perniciosa, Cleandrumque rogabant, ne id faceret. At is nequaquam aliter futurum aiebat, extra quam si is, qui primus lapides iecisset, et qui militem eripuisset, dederentur.

8. Erat is, quem quaerebat, Agasias, Xenophonti perpetuus amicus; eaque causa fuit, cur illum Dexippus exminatus. Quum tam difficilis rerum status esset, duces ad concionem exercitum vocant. Nonnulli eorum non magni Cleandrum faciebant: Xenophon rem minime contemnendam aiebat esse: et assurgens, hanc orationem habuit:

9. Equi-

β'. Ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ εἶναι τὸ πρᾶγμα, εἰ ἡμῖν ἀτιμίαν ἔχει τὴν γνώμην Κλέανδρος ἄπειμιν, ὥσπερ λέγει. εἰσὶ μὲν γὰρ ἤδη ἔγγυς αἱ Ἑλληνίδες πόλεις· τῆς δ' Ἑλλάδος Λακεδαιμόνιοι πρόσκεινται. ἱκανοὶ δὲ εἰσὶ καὶ εἷς ἕκαστος Λακεδαιμονίων ἐν ταῖς πόλεσιν, ὅ, τι βέλονται διαπράττεσθαι. εἰ δὲ ὅτος πρῶτον μὲν ἡμᾶς Βυζαντίδε ἀποκλείσει, ἔπειτα δὲ τοῖς ἄλλοις ἄρχουσι παραγγείλῃ εἰς τὰς πόλεις μὴ δέχεσθαι, ὡς ἀπιστοῦντας Λακεδαιμονίοις, καὶ ἀνόμους ὄντας· ἔτι δὲ πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον ὅτος ὁ λόγος περὶ ἡμῶν ἥξει, ὥστε χαλεπὸν εἶναι καὶ μένειν καὶ ἀποπλεῖν. καὶ γὰρ ἐν τῇ γῇ ἄρχουσι Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ τὸν νῦν χρόνον. δεῖν δὲ ἔστε ἑνὸς ἀνδρὸς ἕνεκα ἔστε δυοῖν ἡμᾶς τοὺς ἄλλους τῆς Ἑλλάδος ἀποσχέσθαι, ἀλλὰ πειστέον ὅ, τι ἂν κελεύωσι. καὶ γὰρ αἱ πόλεις ἡμῶν, ὅθεν ἐσμέν, πεισθεῖσαι αὐτοῖς. ἐγὼ μὲν δὴ (καὶ γὰρ ἀκήκοα Δέξιππον λέγειν πρὸς Κλεάνδρον,

9. Equidem, milites, [rem non nullius esse momenti arbitror, Cleandrum erga nos affectum ita, vti se declarat, discedere. Nam Graecae iam nobis vrbes proximae sunt, et Lacedaemonii Graeciae praesunt. Illorum ea potentia est, vt quiuis Lacedaemonius in Graeci nominis vrbibus id, quod cupit, efficere possit. Quare si nos primum Byzantio Cleander excludet, ac deinde praefectis caeteris denuntiabit, ne nos in vrbes admittant, quasi qui contumaces aduersus Lacedaemonios, et improbi simus: etiam ad Anaxibium nauarchum haec de nobis fama permanabit, quo fiet, vt difficulter et huic mansuri, et hinc nauigiis discedere simus. Quippe tam terra Lacedaemonii, quam mari hoc tempore imperant. Quapropter vnius et alterius hominis causa nos reliquos excludi Graecia minime aequum est, sed parendum ipsis erit, quidquid tandem iusserint. Nam et vrbes illae, in quibus nati sumus, ipsis dicto sunt audientes. Ego quidem, qui dicere Cleandro Dexippum audio

non

δρον, ὡς ἂν οὐκ ἂν ἐποίησεν Ἀγασίας ταῦτα, εἰ μὴ ἐγὼ αὐτὸν ἐκέλευσα) ἐγὼ ὃν ἀπολύω καὶ ὑμᾶς τῆς αἰτίας, καὶ Ἀγασίαν, ἂν αὐτὸς Ἀγασίας φήσῃ ἐμὲ τινὲς τούτων αἴτιον εἶναι, καὶ καταδικάζω ἐμαυτῷ, εἰ ἐγὼ πετροβολίας ἢ ἄλλῳ τινὸς βιαίου ἐξάρχω, τῆς ἐσχάτης δίκης ἄξιος εἶναι, καὶ ὑφέξω τὴν δίκην. φημὶ δὲ, καὶ εἴ τινα ἄλλον αἰτιᾶται, ἑαυτὸν χρῆναι παρασχεῖν Κλεάνδρῳ κρῖναι. ἕτω γὰρ ἂν ὑμεῖς ἀπολελυμένοι τῆς αἰτίας εἶητε. ὡς δὲ νῦν ἔχει, χαλεπὸν, εἰ οἰόμενοι ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐπαινεῖσθαι καὶ τιμᾶσθαι τεύξεσθαι, ἀντὶ τούτων μηδ' ὁμοίοις τοῖς ἄλλοις ἐσόμεθα, ἀλλ' εἰρξόμεθα ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων.,,

ι. Μετὰ ταῦτα ἀναστὰς Ἀγασίας εἶπεν· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, ὄμνυμι Θεοὺς καὶ Θεὰς, ἤ μὴν μήτε ἐμὲ Ξενοφῶντα κελεῦσαι ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα, μήτε ὑμῶν ἄλλον μηδένα· ἰδόντι δέ μοι ἄνδρα ἀγαθὸν ἀγόμενον τῶν ἐμῶν λοχιτῶν ὑπὸ Δεξίππου, ὃν ὑμεῖς ἐπίστασθε ὑμᾶς προδόντα, δεινὸν ἔδοξεν εἶναι· καὶ ἀφειλόμην, ὁμολογῶ. καὶ ὑμεῖς μὲν

non auſurum haec fuiſſe Agaſiam, nili meo iuſſu; et vos et Agaſiam hac culpa libero, ſi me Agaſias ipſe fatebitur horum auctorem eſſe; adeoque memet condemno, ſi vel lapidationi, vel alteri violento facinori princeps ipſe cauſſam praebeo, vt tanquam extremi ſupplicii reus poenis ſubiiciar. Itidem ſentio debere et alium quemuis, in quem Cleander culpam confert, ei ſe iudicio ſiſtere. Nam ea ratione vos omni culpa liberabimini. Sane qui nunc rerum ſtatus eſt, graue profecto, ſi ne quidem reliquis pares erimus, Graecis ciuitatibus excluſi: quum ipſi exiſtimemus in Graecia nos et laudem et honorem conſequuturos.

11. Poſt haec Agaſias quum ſurrexiſſet, inquit: Deos ego, milites, ac Deas ſancte teſtor, neque Xenophontem mihi mandaſſe, vt hominem illum eriperem, neque quenquam alium ex vobis: ſed quum virum fortem ex cohorte mea duci a Dexippo viderem, a quo vos deſertos eſſe ſcitis, grauis ea res mihi viſa eſt. Itaque hominem eripui, fateor. Nec tamen vos

μὲν μὴ ἐκδῶτε· ἐγὼ δ' ἐμαυτὸν, ὥσπερ Ξενοφῶν λέγει, παρασχήσω κρίναντι Κλεάνδρῳ, ὃ ἂν βέλτιστα ποιῆσαι. τάδε ἕνεκα μήτε πολεμῆτε Λακεδαιμονίοις, σώζοισθε* τε ἀσφαλῶς, ὅτῃ θέλει ἕκαστος. συμπέμψατε μέντοι ὑμῶν αὐτῶν ἑλόμενοι πρὸς Κλεάνδρον, οἵτινες, ἐάν τι ἐγὼ παραλείπω, καὶ λέξουσιν ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ πράξουσιν.„

ιά. Ἐκ τούτου ἔδοξεν ἡ στρατιᾷ ἔστιναι βέλτιστα προελόμενον εἶναι. ὃ δὲ προείλετο τοὺς στρατηγούς. μετὰ ταῦτα ἐπορεύοντο πρὸς Κλεάνδρον Ἀγασίας καὶ οἱ στρατηγοὶ, καὶ ὁ ἀφαιρεθεὶς ἀνὴρ ὑπὸ Ἀγασίου· καὶ ἔλεγον οἱ στρατηγοί.

ιβ. Ἔπεμψεν ἡμᾶς ἡ στρατιὰ πρός σε, ὦ Κλέανδρε, καὶ ἐκέλευσε σε, εἴ τε πάντας αἰτιᾷ, κρίναντα σεαυτὸν χρῆσθαι ὅ, τι ἂν βούλῃ· εἴ τε ἕνα τινὰ, ἢ δύο, ἢ καὶ πλείους αἰτιᾷ, τούτους ἀξιοῖ παρασχεῖν σοι ἑαυτοὺς εἰς κρίσιν. εἴ τι δὲ ἡμῶν τινὰ αἰτιᾷ, πάρεσμεν

vos me Cleandro dedatis, necesse est: ego me ipsum, vt Xenophon faciundum censet, Cleandro tradam, vt mecum pro arbitratu suo agat. Non est, quod vos hac de causa bellum cum Lacedaemoniis geratis; sed potius incolumes eo velim perueniatis, quo quisque cupit. Nihilominus quosdam ex vobis ipsis deligite, quos mecum ad Cleandrum mittatis; vt, si quid ego praetermisero, meo nomine tum dicant tum agant.

11. Heic permissum ei ab exercitu, deligeret, quos vellet, eosque secum duceret. Agasias duces deligit. Quare cum ducibus, et eo milite, quem Dexippo eripuerat, ad Cleandrum pergit Agasias: ad quem vbi peruenissent, duces enim in hanc sententiam compellarunt.

12. Exercitus, Cleander, nos ad te misit, teque vult, siquidem omnes in culpa esse arbitreris, iudicio facto, pro arbitratu tuo in fontes animadvertere: sin vel in vnum aliquem, vel duos, vel plures culpam conferas; aequum censent, vt ipsi semet tibi iudicio sistant. Quare si quid est, in quo nostrum

* Al. σώζεσθαι.

πάρεσμέν σοι ἡμεῖς, εἴ τε καὶ ἄλλον τινὰ, φράσον. ἴσθι γάρ σοι ἀπέσαι, ὅστις ἂν ἡμῖν ἐθελήσει πείθεσθαι."

ιγ'. Μετὰ ταῦτα παρελθὼν ὁ Αγασίας εἶπεν· "ἐγώ εἰμι, ὦ Κλέανδρε, ὁ ἀφελόμενος Δεξίππε ἄγοντος τοῦτον τὸν ἄνδρα, καὶ παίειν κελεύσας Δεξίππον. τοῦτον μὲν γὰρ οἶδα ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα, Δεξίππον δὲ αἱρεθέντα οἶδα ὑπὸ τῆς τρατιᾶς, ἄρχειν τῆς πεντηκοντόρε, ἧς ἠτησάμεθα παρὰ Τραπεζαντίων, ἐφ' ᾧ τε πλοῖα συλλέγειν, ὡς σωζοίμεθα· καὶ ἀποδράντα Δέξιππον, καὶ προδόντα τὰς τρατιώτας, μεθ' ὧν ἐσώθη. καὶ τάς τε Τραπεζαντίας ἀπεστερήκαμεν τὴν πεντηκόντορον, καὶ κακοὶ δοκοῦμεν εἶναι διὰ τοῦτον· αὐτοί τε, τὸ ἐπὶ τούτῳ, ἀπολώλαμεν πάντες. ἦκε γὰρ, ὥσπερ ἡμεῖς, ὡς ἄπορον εἰη, πεζῇ ἀπιόντας, τὰς ποταμούς τε διαβῆναι, καὶ σωθῆναι εἰς τὴν Ελλάδα. τοῦτον ἂν τοιοῦτον ὄντα ἀφειλόμην. εἰ δὲ σὺ ἦγες,

sium quenquam accuſes, adſumus tibi: ſin eſt alius quispiam, eum nobis edito. Quippe nemo erit, quem non tibi tradituri ſimus, modo nobis parere voluerit.

13. Tum progreſſus in medium Agaſias ait: Ego ſum, Cleander, qui hunc hominem abducenti Dexippo eripui, et qui feriri Dexippum iuſſi. Etenim hunc ego virum fortem eſſe noram. Dexippum autem ſciebam ab exercitu lectum fuiſſe, qui actuariae naui remigum quinquaginta, quam a Trapezuntiis petiuerāmus, ea de cauſſa praeeſſet: vt nauigia cogeret, quibus incolumes aueheremur. Eundem aufugiſſe ſciebam, atque eos milites prodidiſſe, quibuscum ſalvus eo peruenerat. Ita et a nobis Trapezuntii quinquaginta remigum naue ſpoliati ſunt, et improbi propter hunc eſſe viſi ſumus: per ipſum denique non ſtetit, quominus iam periiſſemus omnes. Nam aeque ac nos audierat, non poſſe, ſi pedeſtri itinere diſcederemus, traiici a nobis fluuios, ac nos ſalvos in Graeciam peruenire. Huic ergo talem hominem eripui.

ἦγες, ἢ ἄλλος τις τῶν παρὰ σέ, καὶ μὴ τῶν παρ' ἡμῶν ἀποδράντων, εὖ ἴσθι, ὅτι οὐδὲν ἂν τούτων ἐποίησα. νόμιζε δ', ἐὰν ἐμὲ νῦν ἀποκτείνῃς, ὀλίγου ἄνδρα δειλόν τε καὶ πονηρόν, ἀγαθὸν ἀποκτενών.„

ιδ'. Ακούσας ταῦτα ὁ Κλεανδρος ἔφη, ὅτι Δεξίππου μὲν οὐκ ἐπαινεῖ, εἰ ταῦτα πεποιηκὼς εἴη· ὅ μέντοι ἔφη νομίζειν, οὐδ' εἰ παμπόνηρος ἦν Δεξίππος, βίαν χρῆναι πάσχειν αὐτόν, ἀλλὰ κριθέντα, ὥσπερ καὶ ὑμεῖς νῦν, ἀξιοῦσθαι * τῆς δίκης τυχεῖν. νῦν μὲν οὖν ἄπιτε, καταλιπόντες τοῦτον τὸν ἄνδρα· ὅταν δ' ἐγὼ κελεύσω, πάρεσθε πρὸς τὴν κρίσιν. αἰτιῶμαι δὲ ὅτε τὴν στρατιὰν, ὅτε ἄλλων ** οὐδένα, ἐπεί γε οὗτος αὐτὸς ὁμολογεῖ ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα.

ιε. Ο δ' ἀφαιρεθεὶς εἶπεν, ἐγώ, ὦ Κλέανδρε, εἰ καὶ οἴει με ἀδικοῦντά τι ἄγεσθαι, οὔτ' ἔπαιον οὐδένα, οὔτ' ἔβαλλον· ἀλλ' εἶπον, ὅτι δημόσια εἴη τὰ πρόβατα. ἦν γὰρ τῶν στρατιωτῶν δόγμα, εἴ τις,

pui. Ac si tu eum abduxisses, vel tuorum quispiam, non eorum, qui a nobis aufugerunt; scito, me nunquam id facturum fuisse. Quod si me iam interficies, velim existimes te virum fortem in gratiam ignaui et improbi hominis occidere.

14. Haec quum Cleander audiisset, non laudare se Dexippum ait, qui haec designauerit: neque tamen existimare se, vi agendum cum Dexippo fuisse, tametsi nequissimus esset; sed fuisse postulandum, vt in iudicium arcessitus, quemadmodum vobiscum modo agitur, supplicio multaretur. Vos quidem modo discedite, hoc homine relicto; et ad iudicium, quum ego denuntiauero, praesto estote. Neque iam amplius, quod vel de exercitu, vel quoquam alio querar, habeo: quando hic ipse fatetur, se hominem eripuisse.

15. Tum is, qui ereptus fuerat, inquit: Tametsi tu me Cleander, iniuste quid designantem abductum fuisse putas: ego tamen neque percussi quenquam, neque lapidibus petii. Tantum oues illas esse publicas dixi. Nam decreto fan-

* Al. ἀξιοῦσθαι, al. ἀλλὰ κριθέντα (ὥσπερ καὶ ὑμεῖς νῦν ἀξιοῦτε) τῆς δ. τ.

** Al. ἄλλον

τις, ὁπότε ἡ στρατιὰ ἐξίοι, ἰδίᾳ λῃΐζοιτο, δημόσια εἶναι τὰ ληφθέντα. ταῦτ' εἶπον, καὶ ἐκ τούτου με λαβὼν ἕτος ἦγεν. ἵνα μὴ φθέγγοιτο μηδείς, ἀλλ' αὐτὸς λαβὼν τὸ μέρος, διασώσειε τοῖς λῃσταῖς παρὰ τὴν ῥήτραν τὰ χρήματα. πρὸς ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν, ἐπεὶ τοίνυν τοιοῦτος εἶ, κατάμενε, ἵνα καὶ περὶ σοῦ βουλευσώμεθα.

ις'. Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἀμφὶ Κλέανδρον ἠρίστων· τὴν δὲ στρατιὰν συνῆγε Ξενοφῶν, καὶ συνεβούλευε πέμψαι ἄνδρας πρὸς Κλέανδρον, παραιτησομένους περὶ τῶν ἀνδρῶν. ἐκ τούτου ἔδοξεν αὐτοῖς πέμψαντας στρατηγὸς καὶ λοχαγούς, καὶ Δρακόντιον τὸν Σπαρτιάτην, καὶ τῶν ἄλλων, οἳ ἐδόκουν ἐπιτήδειοι εἶναι, δεῖσθαι Κλεάνδρου κατὰ πάντα τρόπον ἀφεῖναι τοὺς ἄνδρας. ἐλθὼν οὖν Ξενοφῶν λέγει·

ιζ'. "Ἐχεις μέν, ὦ Κλέανδρε, τοὺς ἄνδρας, καὶ ἡ στρατιά σοι ἐφεῖτο ὅ, τι ἐβούλου ποιῆσαι, καὶ περὶ τούτων,

citum a militibus fuerat, vt, si quis, exeuntibus uniuersis copiis, seorsum praedam egisset; quidquid nactus esset, publicum faceret. Haec mea fuere verba, statimque Dexippus me prehensum abduxit, ne quis de ipso quid enuntiaret, adeoque vt contra edictum, iis, qui eam ceperant, praedam conseruaret, cuius ipsi pars cessisset. Ad ea Cleander: Quando, inquit, talis es, heic maneto, vt de te quoque deliberemus.

16. Post haec Cleander cum suis cibum capit: Xenophon autem, vocato ad concionem milite, suadere se dixit; vt quidam ad Cleandrum mittantur, qui pro iis, qui dediti essent, intercederent. Factum decretum, vt ablegatis praetoribus, cohortium praefectis, Dracontio Spartano, aliis, qui viderentur idonei, Cleander omni studio rogaretur, quo virumque dimitteret. Quum ad Cleandrum ventum esset, hanc Xenophon orationem habuit:

17. Habes, Cleander, in potestate tua, quos volebas; adeoque permisit exercitus tibi, vt pro

τάτων, καὶ περὶ ἑαυτῶν ἁπάντων. νῦν δέ σε αἰτῆνται καὶ δέονται, δῆναι σφίσι τὼ ἄνδρε, καὶ μὴ κατακαίνειν. πολλὰ γὰρ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ περὶ τὴν στρατιὰν ἐμοχθησάτην. ταῦτα δὲ σῶ τυχόντες, ὑπισχνῶνταί σοι ἀντὶ τάτων, ἐὰν βάλῃ ἡγεῖσθαι αὐτῶν, καὶ ἐὰν οἱ Θεοὶ ἵλεῳ ὦσιν, ἐπιδείξειν σοι, καὶ ὡς κόσμιοί εἰσι, καὶ ὡς ἱκανοὶ τῷ ἄρχοντι πειθόμενοι τὰς πολεμίας σὺν τοῖς Θεοῖς μὴ φοβεῖσθαι. δέονται δέ σε καὶ τῶτο, παραγενόμενον καὶ ἄρξαντα αὐτῶν, πεῖραν λαβεῖν καὶ Δεξίππε, καὶ σφῶν, καὶ τῶν ἄλλων, οἷοις ἕκαστός ἐστι, καὶ τὴν ἀξίαν ἑκάστοις νεῖμαι.„

ιή. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος, "ἀλλὰ ναὶ μὰ τὼ Σιώ, ἔφη, ταχύ τοι ὑμῖν ἀποκρινῶμαι· καὶ τώ τε ἄνδρε ὑμῖν δίδωμι, καὶ αὐτὸς παρέσομαι. καὶ ἐὰν οἱ Θεοὶ παραδιδῶσί τι, ἐξηγήσομαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. καὶ πολὺ οἱ λόγοι ἔτοι ἀντίοι εἰσὶν, ἢ ὃς ἐγὼ περὶ ὑμῶν ἐνίων ἤκουον, ὡς τὸ στράτευμα ἀφίστατο* ἀπὸ Λακεδαιμονίων.„

ιθ. Ἐκ

pro lubitu tuo non de his solum, sed etiam de ipsis vniuersis statueres. Nunc abs te petunt, teque rogant, vt eis vtrumque condones; neue homines hos interficias. Nam superiori tempore multos pro exercitu labores exantlarunt. Haec abs se si impetrent, vicissim polliceantur, si dux ipsorum esse velis, ac Dii propitii fuerint; declaraturos se tibi, quam modesti sint, quamque periti parendi suo imperatori, nullos adeo, Diis freti, hostes metuant. Hoc etiam petunt, vt, accepto imperio, ad ipsos venias, et tam de Dexippo, quam ipsis, et aliis

periculum facias, quam ipsorum quilibet suum cuique tribuere possit.

18. Quum haec audiisset Cleander: Ego vero, per Deos immortales, (*per Dioscuros*) inquit, sine mora vobis respondebo: Me et condonare vobis hos, et ipsum iam adfuturum. Quod si etiam Dii concesserint, dux vobis in Graeciam ero. Longe quidem certe contraria illis est haec oratio, quae de nonnullis vestrum a quibusdam accepi, qui vos exercitum a Lacedaemoniis aiebant ad defectionem impellere.

19. Eius

* Al. ἀφιστᾶτε.

ιθ'. Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἐπαινοῦντες, ἀπῆλθον ἔχοντες τῷ ἀνδρὶ· Κλέανδρος δὲ ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ συνῆν Ξενοφῶντι Φλιασίῳ, καὶ ξενίαν συνεβάλοντο· ἐπεὶ δὲ καὶ ἑώρα αὐτοὺς τὸ παραγγελλόμενον εὐτάκτως ποιοῦντας, καὶ μᾶλλον ἐπεθύμει ἡγεμὼν εἶναι αὐτῶν.

κ'. Ἐπεὶ μέντοι θυομένῳ αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά, συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας, εἶπεν· "Ἐμοὶ μὲν οὐκ ἐθέλει γενέσθαι τὰ ἱερὰ ἐξάγειν· ὑμεῖς δ' ἴσως μὴ ἀθυμεῖτε τούτου ἕνεκα. ὑμῖν μὲν γάρ, ὡς ἔοικε, δέδοται ἐκκομισαι τοὺς ἄνδρας· ἀλλὰ πορεύεσθε. ἡμεῖς δὲ ὑμᾶς, ἐπειδὰν ἐκεῖσε ἥκητε, δεξόμεθα ὡς ἂν δυνώμεθα κάλλιστα.

κα'. Ἐκ τούτου ἔδοξε τοῖς στρατιώταις δοῦναι αὐτῷ τὰ δημόσια πρόβατα. ὁ δὲ δεξάμενος, πάλιν αὐτοῖς ἀπέδωκε. καὶ αὐτὸς μὲν ἀπέπλει. οἱ δὲ στρατιῶται, διαθέμενοι τὸν σῖτον, οὗ ἦσαν συγκεκομισμένοι, καὶ τἆλλα, ἃ εἰλήφεσαν, ἐξεπορεύοντο διὰ τῶν Βιθυνῶν.

κβ'. Ἐπεὶ

19. Eius oratione collaudata duces, et vtroque recepto, discesserunt. At Cleander exta de itinere consulens, amanter Xenophontis consuetudine vtebatur, eique inter eos hospitii necessitudo contracta. Quum vero milites etiam videret composite imperata facere, magis etiam dux ipsorum fieri cupiebat.

20. Verum vbi triduo toto facta re sacra perlitatum non esset, aduocatis ad se ducibus: De copiis educendis, ait, exta consequi ex voto non possum. Ea tamen res vobis molesta ne sit. Nam vobis, vti res ipsa declarat, hoc concessum est, vt hasce copias hinc exportetis. Quapropter pergite. Nam nos quidem certe, posteaquam in Graeciam perueneritis, quam honestissime vos pro virili nostra excipiemus.

21. Tum milites ei publicas oues donandas esse censuerunt. Eas quum accepisset, rursus illis donauit, atque inde soluit. Ac milites frumento, aliisque rebus, quas congesserant, diuiso, per Bithynos proficisci coeperunt.

22. Quum

κβ'. Ἐπεὶ δὲ ἀδενὶ ἐνετύγχανον, πορευόμενοι τὴν ὀρθὴν ὁδὸν, ὡς' ἐχοντές τι εἰς τὴν Φιλίαν διεξελθεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς, τἄμπαλιν ὑποστρέψαντας ἐλθεῖν μίαν ἡμέραν καὶ νύκτα. τᾶτο δὲ ποιήσαντες, ἐλαβον πολλὰ καὶ ἀνδράποδα καὶ πρόβατα· καὶ ἀφίκοντο ἑκταῖοι εἰς Χρυσόπολιν τῆς Χαλκηδονίας. καὶ ἐκεῖ ἐμειναν ἡμέρας ἑπτὰ, τὰ λάφυρα πωλᾶντες.

ΞΕΝΟ-

22. Quum autem, recta incedentes via, nihil vſquam offenderent; viſum eſt vnius diei ac noctis itinere in Bithyniam reuerti, vt aliqua cum praeda in amicorum fines transirent. Id quum feciſſent, amplam et mancipiorum et ouium copiam nacti ſunt. Itaque ſexto die Chryſopolin, quod Chalcedoniae oppidum eſt, peruenerunt; vbi dies ſeptem commorati, praedam vendidere.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

ΚΕΦ. ά.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα, ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν, ἐν τῇ πορείᾳ, μέχρις εἰς τὸν Πόντον ἀφίκοντο, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ Πόντου πεζοὶ ἐξιόντες καὶ πλέοντες ἐποίησαν, μέχρις ἔξω τοῦ στόματος ἐγένοντο ἐν Χρυσοπόλει τῆς Ἀσίας πάντα ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

β'. Ἐκ

XENOPHONTIS

DE CYRI EXPEDITIONE

HISTORIARVM,

LIBER SEPTIMVS.

CAP. I.

Quaecunque a Graecis in expeditione, quam ascendentes in Asiam cum Cyro fuscepérunt, ad pugnam vsque gesta fuerint; et quae post Cyri obitum, in itinere, donec in Pontum peruenirent: quaeque deinde, quum vel itinere pedestri de Ponto egrederentur, vel mari vehérentur, egerint; donec extra Ponti ostium, ad oppidum Asiae Chrysopolin accesserunt: ea sunt a nobis vniuersa superiore commentario exposita.

2. Post

β'. Ἐκ τούτου δὲ Φαρνάβαζος, φοβούμενος τὸ στράτευμα, μὴ ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ἀρχὴν στρατεύηται, πέμψας πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον, (ὁ δὲ ἔτυχεν ἐν Βυζαντίῳ ὤν) ἐδεῖτο διαβιβάσαι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ ὑπισχνεῖτο πάντα ποιήσειν αὐτῷ, ὅσα δέοι. καὶ Ἀναξίβιος μετεπέμψατο τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν στρατιωτῶν εἰς Βυζάντιον, καὶ ὑπισχνεῖτο, εἰ διαβαῖεν, μισθοφορὰν ἔσεσθαι τοῖς στρατιώταις.

γ'. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι ἔφασαν βουλευσάμενοι ἀπαγγέλλειν*. Ξενοφῶν δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ἀπαλλάξοιτο ἤδη ἀπὸ τῆς στρατιᾶς καὶ βούλοιτο ἀποπλεῖν. ὁ δὲ Ἀναξίβιος ἐκέλευσεν αὐτὸν συνδιαβάντα, ἔπειτα ὅτως ἀπαλλάττεσθαι. ἔφη ἂν ταῦτα ποιήσειν.

δ'. Σεύθης δὲ ὁ Θρᾷξ πέμπει** Μηδοσάδην, καὶ κελεύει Ξενοφῶντα συμπροθυμεῖσθαι, ὅπως διαβῇ τὸ στράτευμα, καὶ ἔφη αὐτῷ ταῦτα συμπροθυμηθέντι οὐ μεταμελήσειν. ὁ δ' εἶπεν, ἀλλὰ τὸ μὲν στράτευμα διαβήσεται· τοῦτο

2. Posthaec Pharnabazus, qui metueret, ne Graecae copiae ditionem suam bello peterent, ad Anaxibium nauarchum mittit, qui tum forte Byzantii erat, eumque rogat, vti copias ex Asia transportet: simul omnia facturum se pollicetur, quae fieri velit. Tum Anaxibius, arcessitis ad se Byzantium praetoribus, et cohortium praefectis, stipendium militi, si traiecissent, pollicetur.

3. Ibi quum alii, re deliberata, se responsuros dicerent: Xenophon ab exercitu se iam discessurum, et cum naui soluturum respondit. Anaxibius ad ea, debere cum exercitu ipsum traiicere inquit, ac deinde ab eo discedere. Facturum id se recepit.

4. Eodem tempore Seuthes Thrax, ablegato ad Xenophontem Medosade, hortatur, vt traiectionem copiarum iubens adiuuet: qua in re si promte atque alacriter operam sibi nauasset, facturum Seuthen, vt eius consilii nunquam ipsum poeniteret. Respondet Xenophon, omnino traiecturum exercitum,

* Al. ἀπαγγελεῖν.

** Al. Δημοσάδην, et sic deinceps.

τάτε ἕνεκα μηδὲν τελείτω μήτε ἐμοὶ, μήτε ἄλλῳ μηδενί. ἐπειδὰν καὶ * διαβῇ, ἐγὼ μὲν ἀπαλλάξομαι· πρὸς δὲ τὰς διαμένοντας καὶ ἐπικαιρίους ὄντας προσφερέσθω, ὡς ἂν αὐτῷ δοκῇ.

ε'. Ἐκ τάτε διαβαίνεσι πάντες εἰς Βυζάντιον οἱ στρατιῶται, καὶ μισθὸν μὲν οὐκ ἐδίδε ὁ Ἀναξίβιος· ἐκήρυξε δὲ, λαβόντας τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκεύη τὰς στρατιώτας ἐξιέναι, ὡς ἀποπέμψων τε ἅμα, καὶ ἀριθμὸν ποιήσων. ἐνταῦθα οἱ στρατιῶται ἤχθοντο, ὅτι οὐκ εἶχον ἀργύριον ἐπισιτίζεσθαι εἰς τὴν πορείαν, καὶ ὀκνηρῶς συνεσκευάζοντο.

ς'. Καὶ ὁ Ξενοφῶν Κλεάνδρῳ τῷ ἁρμοστῇ ξένος γεγενημένος, προσελθὼν ἠσπάζετο αὐτὸν, ὡς ἀποπλευσόμενος ἤδη. ὁ δ' αὐτῷ λέγει, μὴ ποιήσῃς ταῦτα· εἰ δέ μὴ, ἔφη, αἰτίαν ἕξεις· ἐπεὶ καὶ νῦν τινὲς ἤδη σε αἰτιῶνται, ὅτι ὀταχὺ ἐξέρπει τὸ στράτευμα. ὁ δ' εἶπεν,

ercitum, nec eius rei cauſſa quidquam vel mihi, ait, vel alii cuiquam Seuthes pendat, neceſſe eſt. Verum quamprimum traiecerit, equidem diſcedam; poteritque Seuthes cum iis, qui apud exercitum manebunt, et ipſius rebus erunt idonei, ſic agere, vt ipſi viſum fuerit.

5. Inde milites vniuerſi Byzantium traducti ſunt: et Anaxibius ſtipendium non numerabat: proclamari vero per praecones iuſſit, vt, ſumtis armis et ſarcinis, milites oppido excederent, quaſi eadem opera cenſere vellet exercitum, et abducere. Heic grauiter ferre milites, deeſſe pecuniam ſibi, qua commeatum ad iter redimerent, adeoque cunctanter vaſa colligere.

6. Interea Xenophon ad Cleandrum Byzantii praefectum accedens, cum quo neceſſitudinem hoſpitii contraxerat, complexus eſt eum ſalutando, quaſi qui iamiam ſoluere conſtituiſſet. At ille, ne hoc faceret, reſpondit. Caeteroqui culpa te obligabis, inquit. Quippe nunc etiam nonnulli eius in te culpam conferunt, quod exercitus ex oppido (*non celeriter, ſed*) cunctanter velut crependo egreditur. Et Xenophon:

* Al. διαβῇ καὶ.

εἶπεν, ἀλλ' αἴτιος μὲν ἔγωγε οὐκ εἰμὶ τούτου· οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοὶ ἐπισιτισμοῦ δεόμενοι, καὶ οὐκ ἔχοντες, διὰ τοῦτο ἀθυμοῦσι πρὸς τὴν ἔξοδον. ἀλλ' ὅμως, ἔφη, ἐγώ σοι συμβουλεύω ἐξελθεῖν μὲν ὡς πορευσόμενον· ἐπειδὰν δ' ἔξω γένηται τὸ στράτευμα, τότε ἀπαλλάττεσθαι. ταῦτα τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐλθόντες πρὸς Ἀναξίβιον, διαπραξόμεθα ὅτως.

ζ. Ἐλθόντες ἔλεγον ταῦτα. ὁ δ' ἐκέλευσεν ὅτω ποιεῖν, καὶ τὴν ταχίστην ἐξιέναι συνεσκευασμένους, καὶ προσανειπεῖν, ὃς ἂν μὴ παρῇ εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ τὸν ἀριθμὸν, ὅτι αὐτὸς αὑτὸν αἰτιάσεται. ἐντεῦθεν ἐξῆσαν οἵ τε στρατηγοὶ πρῶτον, καὶ οἱ ἄλλοι. καὶ ἤδη τε πάντες πλὴν ὀλίγων ἔξω ἦσαν, καὶ Ετεόνικος εἰσήκει παρὰ τὰς πύλας, ὡς, ὁπόταν ἔξω γένωνται πάντες, ἀποκλείσων τὰς πύλας, καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβαλών.

η. Ο δὲ Ἀναξίβιος, συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς λοχαγοὺς, ἔλεγε· Τὰ μὲν ἐπιτήδεια, ἔφη, λαμβάνετε

nophon: Id vero non a me proficiscitur, sed quia milites copia commeatus egent, neque quidquam habent; idcirco ad exeundum se difficiles praebent. Ego tamen, inquit Cleander, consulo tibi, vt, quasi proficisci cum eis velis, oppido exeas: quumque iam extra moenia copiae fuerint, discedas. Accedamus igitur, ait Xenophon, Anaxibium; remque ita consiciamus.

7. Ad Anaxibium quum perveniissent, quid essent facturi, exponunt. Is ita faciundum

respondit, ac quamprimum rebus consarcinatis exeundum: atque hoc addendum etiam, futurum vt is, qui lustrationi et censui non interfuerit, seipsum culpa oneret. Inde primum duces, postea milites caeteri egrediuntur. Quumque iam vniuersi, paucis exceptis, exiissent; stabat ad portas Eteonicus, vt, quamprimum egressi essent omnes, portas occluderet, ac pessulum obderet.

8. Tum Anaxibius, conuocatis ad se praetoribus, et cohortium praefectis: Commeatus, inquit, petendus

βάνετε ἐκ τῶν Θρᾳκίων κωμῶν. (εἰσὶ δὲ αὐτόθι πολλαὶ κριθαὶ καὶ πυροί, καὶ τἄλλα τὰ ἐπιτήδεια) λαβόντες δὲ πορεύεσθε εἰς τὴν Χερρόνησον, ἐκεῖ δὲ Κυνίσκος ὑμῖν μισθοδοτήσει.

θ'. Ἐπακούσαντες δέ τινες τῶν στρατιωτῶν ταῦτα, ἢ καὶ τῶν λοχαγῶν τις, διαγγέλλει εἰς τὸ στράτευμα. καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ ἐπυνθάνοντο περὶ τοῦ Σεύθου, πότερα πολέμιος εἴη, ἢ φίλος· καὶ πότερα διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους δέοι πορεύεσθαι, ἢ κύκλῳ διὰ μέσης τῆς Θρᾴκης.

ι'. Ἐν ᾧ δὲ ἔτοι ταῦτα διελεγοντο, οἱ τε* στρατιῶται ἀναρπάσαντες τὰ ὅπλα θέουσι δρόμῳ πρὸς τὰς πύλας, ὡς πάλιν πρὸς τὸ τεῖχος εἰσιόντες. ὁ δὲ Ετεόνικος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ὡς εἶδον, προθέοντας τοὺς ὁπλίτας, συγκλείουσι τὰς πύλας, καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβάλλουσιν. οἱ δὲ στρατιῶται ἔκπτυστον τὰς πύλας, καὶ ἔλεγον, ὅτι αὐτίκατα πάσχοιεν ἐκβαλλόμενοι εἰς τοὺς πολεμίους καὶ κατασχίσειν τὰς πύλας ἔφασαν, εἰ μὴ ἑκόντες ἀνοίξουσιν.

ια'. Ἄλλοι δ' αὐτῶν ἔθεον παρὰ τὴν θάλατταν, καὶ παρὰ

petendus vobis erit e Thracum vicis, in quibus et hordei, et tritici, et aliarum rerum neceſſariarum magna eſt copia. Poſt illa pergite in Cherroneſum, vbi ſtipendium vobis Cyniſcus numerabit.

9. Ea vel militum nonnulli forte ab ſe audita, vel aliquis e praefectis cohortium, ad exercitum effert. Interea de Seuthe duces percunctantur, hoſtis, an amicus eſſet: num iter per Sacrum montem ſit faciundum, an media Thracia circumeunda.

10. Dum illi de his inter ſe colloquuntur, arma corripiunt milites, et curſu portas oppidi petunt, vt rurſus intra moenia ſe reciperent. Eteonicus, vbi cum ſuis vidit accurrentes gravis armaturae milites; portas occludunt, ac peſſulum obdunt. Eas pulſabant milites, ſeque indigniſſima pati aiebant, qui hoſtibus obiicerentur. Etiam perfracturos ſe portas aiebant, ni eas ſua ſponte aperirent.

11. Nonnulli ad mare currebant, et iuxta muri chelen ſine

* Al. οἵ γε.

παρὰ τὴν χηλὴν τῆς τείχους ὑπερβάλλουσιν εἰς τὴν πόλιν. ἄλλοι δὲ, οἱ ἐτύγχανον ἐνόντες τῶν στρατιωτῶν, ὡς ὁρῶσι τὰ ἐπὶ ταῖς πύλαις πράγματα, διακόψαντες ταῖς ἀξίναις τὰ κλεῖθρα, ἀναπετάννυσι τὰς πύλας· οἱ δ' εἰσπίπτουσιν.

ιβ'. Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ὡς εἶδε τὰ γιγνόμενα, δείσας μὴ ἐφ' ἁρπαγὴν τράποιτο τὸ στράτευμα, καὶ ἀνήκεστα κακὰ γένοιτο τῇ πόλει, καὶ αὐτῷ, καὶ τοῖς στρατιώταις, ἔθει, καὶ συνεισπίπτει εἴτω τῶν πυλῶν σὺν τῷ ὄχλῳ.

ιγ'. Οἱ δὲ Βυζάντιοι, ὡς εἶδον τὸ στράτευμα βία εἰσπίπτοι, φεύγουσιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, οἱ μὲν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δὲ οἴκαδε· ὅσοι δὲ ἐνὸν ἐτύγχανον ὄντες, ἔξω· οἱ δὲ καθεῖλκον τὰς τριήρεις, ὡς ἐν ταῖς τριήρεσι σώζοιντο. πάντες δὲ ᾠοντο ἀπολωλέναι, ὡς ἑαλωκυίας τῆς πόλεως. ὁ δὲ Ετεόνικος εἰς τὴν ἀκρὰν ἀποφεύγει. ὁ δὲ Ἀναξίβιος καταδραμὼν ἐπὶ τὴν θάλατταν, ἐν ἁλιευτικῷ πλοίῳ περιέπλει εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ εὐθὺς μεταπέμπεται ἐκ Χαλκηδόνος φρουρούς. ἐ γὰρ ἱκανοὶ ἐδόκουν εἶναι οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει σχεῖν τὰς ἄνδρας.

ιδ'. Οἱ

fiue crepidinem in oppidum euadunt. Si qui vero adhuc erant in vrbe milites, quum, quid ad portas ageretur, viderent, asciis clanstra perfringebant, ac portas patefaciebant. Ita deinde illi irrumpunt.

12. Xenophon, quum quid accideret, videret: veritus, ne ad vrbis se direptionem converteret miles, deque hoc in vrbem, et sese, et ipsos milites atrocia mala redundarent; pleno cursu cum reliqua turba militum intra portas irrumpit.

13. Ex alia parte Byzantii, vt vi exercitum in vrbem irruere vident, de foro partim in naues, partim domum confugiunt: et quotquot intus erant, foras exeunt: nonnulli triremes deducebant, vt in eis incolumes euaderent. Omnes se iam periisse putabant, tanquam si vrbs esset ab hostibus capta. Fugiebat in arcem Eteonicus. Anaxibius ad mare decurrens, naui piscatoria in arcem circumuehebatur, ac statim Chalcedone praesidiarios arcessit. Nec enim ii, qui erant in arce, sustinere posse vim militum videbantur.

14. Postea-

ιδ'. Οἱ δὲ στρατιῶται ὡς εἶδον τὸν Ξενοφῶντα, προσπίπτουσιν αὐτῷ πολλοί, καὶ λέγουσι· Νῦν σοι ἔξεστιν, ὦ Ξενοφῶν, ἀνδρὶ γενέσθαι. ἔχεις πόλιν, ἔχεις τριήρεις, ἔχεις χρήματα, ἔχεις ἄνδρας τοσούτους. νῦν, εἰ βούλοιο, σύ τε ἡμᾶς ὠφήσαις, καὶ ἡμεῖς σε μέγαν ποιήσαιμεν. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ἀλλ' εὖ τε λέγετε, καὶ ποιήσω ταῦτα. εἰ δὲ τούτων ἐπιθυμεῖτε, θέσθε τὰ ὅπλα ἐν τάξει ὡς τάχιστα, βουλόμενος αὐτοὺς καταρεμῆσαι, καὶ αὐτὸς παρηγγύα ταῦτα, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκέλευσε παραγγυᾶν, καὶ τίθεσθαι τὰ ὅπλα.

ιε. Οἱ δ' αὐτοὶ ὑφ' ἑαυτῶν ταττόμενοι, οἵ τε ὁπλῖται ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εἰς πεντήκοντα ἐγένοντο, καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπὶ τὸ κέρας ἑκάτερον παρεδεδραμήκεσαν. τὸ δὲ χωρίον οἷον κάλλιστον ἐκτάξασθαί ἐστι, τὸ Θρᾴκιον καλούμενον, ἔρημον οἰκιῶν καὶ πεδινόν. ἐπεὶ δὲ ἔκειτο τὰ ὅπλα, καὶ κατηρεμήθησαν, συγκαλεῖ Ξενοφῶν τὴν στρατιάν, καὶ λέγει τάδε·

ιϛ. Ὅτι

14. Posteaquam milites Xenophontem videre, frequentes ad eum cum his verbis accurrunt: Nunc licet te virum declarare, Xenophon. Oppidum habes, habes triremes, habes pecuniam, tot viros habes. Nunc, si volueris, et tu nos beare poteris, et nos te magnum efficere. Tum Xenophon: Recte dicitis, inquit, et vobis obtemperabo. Verum si haec expetitis, quamprimum in ordine armati consistite. Volebat enim sedare milites, ideoque tum ipse cohortabatur ad hoc eos, tum aliis itidem, vt

suos hortarentur, et in armis ordine constituerent, praecepit.

15. Illi sponte sua sic aciem instruebant, vt exiguo tempore grauis armaturae pedites in quinquagenos se componerent, et cetrati ad vtrumque cornu cursu delati consisterent. Locus hic ad struendam aciem longe pulcherrimus erat (nomine Thracius) ab aedificiis vacuus et campestris. Posteaquam in armis suo essent ordine collocati, sedatique iam nonnihil milites: conuocato exercitu, hac oratione vsus est Xenophon:

16. Equi-

ις'. "Οτι μὲν ὀργίζεσθε, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, καὶ νομίζετε δεινὰ πάσχειν ἐξαπατώμενοι, ἀγαμαίζω. ἐὰν δὲ τῷ θυμῷ χαριζώμεθα, καὶ Λακεδαιμονίους τε τοὺς παρόντας τῆς ἐξαπάτης τιμωρησώμεθα, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἀδικίαν αἰτίαν διαπράσωμεν, ἐνθυμήθητε ἃ ἔσται ἐντεῦθεν.

ιζ'. Πολέμιοι μὲν ἐσόμεθα ἀποδεδειγμένοι Λακεδαιμονίοις τε, καὶ τοῖς συμμάχοις. οἷος δὲ πόλεμος ἂν γένοιτο, εἰκάζειν δὴ πάρεστιν, ἑωρακότας καὶ ἀναμνησθέντας τὰ νῦν δὴ γεγενημένα. ἡμεῖς γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι εἰσῆλθομεν εἰς τὸν πόλεμον τὸν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους, ἔχοντες τριήρεις, τὰς μὲν ἐν θαλάττῃ, τὰς δ' ἐν τοῖς νεωρίοις, οὐκ ἐλάττους τετρακοσίων· ὑπαρχόντων δὲ πολλῶν χρημάτων ἐν τῇ πόλει, καὶ προσόδου ὅσης κατ' ἐνιαυτὸν ἀπό τε τῶν ἐνδήμων, καὶ ἐκ τῆς ὑπερορίας, οὐ μεῖον χιλίων ταλάντων· ἄρχοντές τε τῶν νήσων ἁπασῶν, καὶ ἐν τε τῇ Ασια πόλεις πολλὰς ἔχοντες, καὶ ἐν τῇ

16. Equidem, milites, non miror vos irasci, atque existimare, vobis indigna accidisse, qui fraude circumuenti sitis. Etenim irae si gratificabimur, ac in Lacedaemonios, qui heic adsunt, fraudis nomine vindicabimus, vrbem denique nulli affinem culpae diripiemus: quae deinde sequutura sint, apud animos vestros expendite.

17. Primum et Lacedaemonii, et eorum socii nos eo sunt habituri loco, quo haberi hostes iudicati solent. Atque hoc aduersus nos bellum quale futurum sit, existimare licet eis, qui et viderunt, et memoria repetunt ea, quae non ita pridem acciderunt. Bellum nos Athenienses aduersus Lacedaemonios, eorumque socios suscepimus, quum partim in mari, partim in naualibus triremes non pauciores cccc haberemus. Quumque magna esset in vrbe nostra pecuniae copia, et proventus annuus tam de ciuibus quam exteris, non minor quam cio talentorum: iidemque imperio nostro insulas omnes complecteremur, et oppida multa partim in Asia, partim in Europa,

τῇ Εὐρώπῃ ἄλλας τε πολλὰς, καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ Βυζάντιον, ὅπερ νῦν ἐσμὲν, ἔχοντες, κατεπολεμήθημεν ἅπαντες, ὡς πάντες ἐπίστασθε.

ιή. Νῦν δὲ δὴ τί οἰόμεθα παθεῖν, Λακεδαιμονίων μὲν καὶ τῶν Ἀχαιῶν συμμάχων ὑπαρχόντων, Ἀθηναίων δὲ, καὶ ὅσοι ἐκείνοις τότε ἦσαν σύμμαχοι, πάντων προσγεγενημένων, Τισσαφέρνης δὲ, καὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ ἄλλων βαρβάρων πάντων πολεμίων ἡμῖν ὄντων, πολεμιωτάτῳ δ' αὐτῷ τῷ ἄνω βασιλέως, ὃν ἤλθομεν ἀφαιρησόμενοί τε τὴν ἀρχὴν, καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα; τούτων δὴ πάντων ὁμοῦ ὄντων, ἔστι τις ἅπως ἄφρων, ὅστις οἴεται ἂν ὑμᾶς περιγενέσθαι;

ιθ'. Μή, πρὸς Θεῶν, μαινώμεθα, μηδὲ αἰσχρῶς ἀπολώμεθα, πολέμιοι ὄντες καὶ τοῖς πατράσι, καὶ τοῖς ἡμετέροις αὐτῶν φίλοις τε καὶ οἰκείοις. ἐν γὰρ ταῖς πόλεσιν εἰσὶ πάντες, ταῖς ἐφ' ἡμᾶς στρατευσομέναις, καὶ δικαίως· εἰ βάρβαρον μὲν πόλιν ἀδεμίαν ἠθελήσαμεν καταχεῖν, καὶ ταῦτα,

pa; quas inter fuit et hoc ipsum Byzantium, vbi nunc sumus, possideremus: ita tamen debellati sumus, vti vobis ipsis constat.

18. Quid autem de nobis futurum existimatis, quum hoc tempore Lacedaemonii et Achaei societate iuncti sint, et ad hos Athenienses etiam cum omnibus, quos tum habuere, sociis accesserint? quum Tissaphernes, et reliqui barbari, quorum ager ad mare pertinet, nobis hostes sint? quum omnium maximum hostem habeamus ipsum Orientis regem, aduersus quem profecti sumus vt et regno eum spoliaremus; et, si fieri posset, etiam de medio tolleremus? Hos omnes si hostes habituri simus, ecquis tam demens est, qui nos superiores euasuros existimet?

19. Per Deos immortales, ne insaniamus, milites, neue denuntiato et patribus, et amicis propinquisque nostris bello, turpissime pereamus. Nam illis hi ciuitatibus omnes continentur, quae bellum nobis aequissimo certe iure facturae sunt: si Graeci nominis vrbem, quae de Graecis vrbibus omnium

prima

ταῦτα, κρατῆντες, Ἑλληνίδα δὲ, εἰς ἣν πρῶτον ἤλθομεν πόλιν, ταύτην ἐξαλαπάξομεν. ἐγὼ μὲν τοίνυν εὔχομαι, πρὶν ταῦτα ἐπιδεῖν ὑφ' ἡμῶν γενόμενα, μυρίας ἐμέ γε κατὰ τῆς γῆς ὀργυιὰς γενέσθαι.

κ'. Καὶ ὑμῖν συμβουλεύω, Ἕλληνας ὄντας, τοῖς Ἑλλήνων προεστηκόσι πειθομένους πειρᾶσθαι τῶν δικαίων τυγχάνειν. ἐὰν δὲ μὴ δύνησθε ταῦτα, ἡμᾶς δεῖ ἀδικουμένους τῆς γῆς Ἑλλάδος μὴ στέρεσθαι. καὶ νῦν μοι δοκεῖ, πεμψαντας Ἀναξίβιον εἰπεῖν, ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν βίαιον ποιήσοντες παρεληλύθαμεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ', ἢν μὲν δυνάμεθα, παρ' ὑμῶν ἀγαθόν τι εὑρίσκεσθαι· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ δηλώσοντες ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἐξαπατώμενοι, ἀλλὰ πειθόμενοι ἐξερχόμεθα.„

κα'. Ταῦτα ἔδοξε. καὶ πέμπουσιν Ἱερώνυμόν τε Ἠλεῖον ἄνδρα ταῦτα, καὶ Εὐρύλοχον Ἀκράδα, καὶ Φιλήσιον Ἀχαιόν. οἱ μὲν ταῦτα ᾤχοντο ἐροῦντες. ἔτι δὲ καθη-

printia fuerit, ad quam accesserimus, depopulabimur: quum nullum barbarorum oppidum, etiam victoria potiti, volnerimus occupare. Opto equidem prius, quam haec a vobis designari videam, vel decies mille orgyas infra terram rapi.

20. Vobis etiam consulo quum Graeci sitis, ita ius vestrum persequamini; vt nihilominus iis, qui sunt inter Graecos principes, pareatis. Quod si aequum impetrare non licebit, quamquam iniuste vobiscum agatur, Graecia tamen vt exu-

lesis, minime committendum vobis erit. In hoc tane tempore censeo, quibusdam ablegatis, lignificandum Anaxibio, non nos vt vlla vi vtcremur, in hanc vrbem rediisse: sed ea tantum gratia, vt, si fieri posset, commodi aliquid a vobis impetraremus: sin autem, vt indicaremus, non fraude nos eiectos, sed parendi studio excessisse.

21. Factum in hanc sententiam decretum, et Hieronymus Elens, Eurylochus Arcas, Philesius Achaeus ablegati, qui haec exponerent. Iidem legationem

καθημένων τῶν στρατιωτῶν, προσέρχεται Κυρατάδης Θηβαῖος, ὃς ἀ φεύγων τὴν Ελλάδα περιήει, ἀλλὰ στρατηγιῶν, καὶ ἐπαγγελλόμενος, εἴ τις ἢ πόλις ἢ ἔθνος στρατηγῶ δέοιτο· καὶ τότε προσελθὼν ἔλεγεν, ὅτι ἕτοιμος εἴη ἡγεῖσθαι αὐτοῖς εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον τῆς Θράκης, ἔνθα πολλὰ καὶ ἀγαθὰ λήψοιντο· ἔς τε δ' ἂν μολῶσιν, εἰς ἀφθονίαι παρέξειν ἔφη καὶ σῖτα καὶ ποτά.

κβ'. Ακούστι ταῦτα οἱ στρατιῶται, καὶ τὰ παρὰ Αναξιβίου ἅμα ἀπαγγελλόμενα. ἀπεκρίνατο γὰρ ὅτι πειθομένοις αὐτοῖς ἀ μεταμελήσει, ἀλλὰ τοῖς τε οἴκοι τέλεσι ταῦτα ἀπαγγελεῖ, καὶ αὐτὸς βουλεύσοιτο περὶ αὐτῶν ὅ, τι δύναιτο ἀγαθόν. ἐκ τούτου οἱ στρατιῶται τόν τε Κυρατάδην δέχονται στρατηγὸν, καὶ ἔξω τῶν τειχῶν ἀπῆλθον. ὁ δὲ Κυρατάδης συντάσσεται αὐτοῖς εἰς τὴν ὑστεραίαν παρέσεσθαι ἐπὶ τὸ στράτευμα, ἔχων καὶ ἱερεῖα, καὶ μάντιν, καὶ σῖτα καὶ ποτὰ τῇ στρατιᾷ.

κγ'. Επεὶ

obirent, ac miles eodem adhuc loco subsisteret: Cyratades Thebanus accessit, qui non exilii causa per Graeciam obnagabatur; sed imperatorii muneris cupidus, et offerens vltro sese, si qua vel vrbs, vel natio ducis egeret. Is quum ad milites accessisset, paratum se aiebat esse ad deducendum ipsos in locum Thraciae, nomine Delta, eamque profectionem ipsis fructuosam fore. Pollicebatur etiam, se, dum iter facerent, magnam ipsis esculentorum potulentorumque copiam suppeditaturum.

22. Audiebant et haec milites eodem tempore, et quae ab Anaxibio renuntiabantur. Is enim futurum respondebat. vt nunquam ipsos obedientiae praestitae poeniteret. Nam et patriae magistratibus haec se per nuntios significaturum, et initurum consilium, quo pacto possit ipsis pro suis viribus commodare. Tum Cyratadem milites imperatorem accipiunt, et extra moenia discedunt. Cyratades postridie se ad exercitum cum holitis, extispice, potulentis, esculentis ad vsum militis, adfuturum recepit.

23. Posi-

κγ'. Ἐπεὶ δ' ἐξῆλθον, ὁ Ἀναξίβιος ἔκλεισε τὰς πύλας, καὶ ἐκήρυξεν, ὅτι ὅστις ἂν ἁλῷ ἔνδον ὢν τῶν στρατιωτῶν, πεπράσεται. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κυρατάδης μὲν ἔχων τὰ ἱερεῖα, καὶ τὸν μάντιν, ἦκε· καὶ ἄλφιτα φέροντες εἵποντο αὐτῷ εἴκοσιν ἄνδρες, καὶ ἄλλοι οἶνον εἴκοσιν ἄνδρες, καὶ ἐλαιῶν τρεῖς, καὶ σκεύδων εἰς ἀνὴρ ὅσον ἐδύνατο μέγιστον φορτίον, καὶ ἄλλος κρομμύων. ταῦτα δὲ καταθέμενος ὡς ἐπὶ δάσμευσιν, ἐθύετο.

κδ'. Ξενοφῶν δὲ μεταπεμψάμενος Κλεάνδρον, ἐκέλευεν αἰ διαπραξαίμην ὅπως εἰς τὸ τεῖχός τε εἰσέλθοι, καὶ ἀποπλεύσοι ἐκ Βυζαντίου. ἐλθὼν δὲ Κλέανδρος, μάλα μόλις, ἔφη, διαπραξάμενος ἥκω. λέγειν γὰρ Ἀναξίβιον, ὅτι οὐκ ἐπιτήδειον εἴη, τοὺς μὲν στρατιώτας πλησίον εἶναι τοῦ τείχους, Ξενοφῶντα δὲ ἔνδον. τοὺς Βυζαντίους δὲ στασιάζειν καὶ πονηροὺς εἶναι πρὸς ἀλλήλους. ὅμως δὲ εἰσιέναι, ἔφη, ἐκέλευσεν, εἰ μέλλει σὺν ἑαυτῷ ἐκπλεῖν.

κε. Ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν ἀσπασάμενος τοὺς στρατιώτας, εἶσω

23. Postquam vero excessissent vrbe, portis Anaxibius occlusis, edici per praeconem iubet; si quis militum intra muros deprehenderetur, eum deinceps pro mancipio distrahendum esse. Postridie Cyratades cum hostiis, et hariolo aderat, quem sequebantur viri viginti, qui farinam gestabant; et viginti alii, qui vinum; tres, qui oleum; vnus, qui farcinam alliorum maximam, itemque alius, qui ceparum fascem portabat. Haec vbi depolita in medium fuissent, tanquam in singulos diuidunda: sacrum facere instituit.

24. Interea Xenophon arcessitum ad se Cleandrum hortatur, impetraret sibi; vt in vrbem admissus, Byzantio solveret. Cleander vbi rediisset: Vix, inquit, impetrata re ad te venio. Nam dicit Anaxibius, non ex re videri, milites haud procul a muris esse, Xenophontem vero intra muros: Byzantiis interim seditiose se gerentibus, ac sibi mutuo infestis. Sed tamen, inquit, introire iubet; siquidem secum soluere velit.

25. Quare Xenophon, militibus salutatis, cum Cleandro vr-

εἶσω τῶ τείχους ἀπήει σὺν Κλεάνδρῳ. ὁ δὲ Κυρατάδης τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἐκαλλιέρει, οὐδὲ διεμέρισεν οὐδὲν τοῖς στρατιώταις. τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὰ μὲν ἱερεῖα εἰστήκει παρὰ τὸν βωμὸν, καὶ Κυρατάδης ἐστεφανωμένος, ὡς θύσων. προσελθὼν δὲ Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς, καὶ Νέων ὁ Ασιναῖος, καὶ Κλεάνωρ ὁ Ορχομένιος, ἔλεγον Κυρατάδῃ μὴ θύειν, ὡς οὐχ ἡγησόμενον τῇ στρατιᾷ, εἰ μὴ δώσει τὰ ἐπιτήδεια. ὁ δὲ κελεύει διαμετρεῖσθαι. ἐπεὶ δὲ πολλῶν ἐνέδει αὐτῷ, ὥστε ἡμέρας σῖτον ἑκάστῳ γενέσθαι τῶν στρατιωτῶν, ἀναλαβὼν τὰ ἱερεῖα ἀπῆει, καὶ τὴν στρατηγίαν ἀπειπών.

ΚΕΦ. β'.

Νέων δὲ ὁ Ασιναῖος, καὶ Φρύνισκος Αχαιὸς,* καὶ Τιμασίων Δαρδανεὺς, ἐπεμενον τῇ στρατιᾷ, καὶ εἰς κώμας τῶν Θρᾳκῶν προσελθόντες τὰς κατὰ Βυζάντιον, ἐστρατοπεδεύοντο. καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐσασιάζον, Κλεάνωρ μὲν καὶ Φρύνισκος

hem ingreſſus eſt. At Cyratades, quum die primo non perlitaſſet, nihil in milites diſtribuit. Poſtridie ſiabant ad aram victimae vna cum Cyratade corona redimito, quippe qui ſacrum facturus eſſet: quum Timaſion Dardanenſis, et Aſinenſis Neon, et Orchomenius Cleanor accedentes, ſacrificare Cyratadem vetant. Non enim futurum in exercitu cum imperio, niſi communium praebuiſſet. Tum Cyratades omnia diſtribui iubet. Quum autem adhuc multa deeſſent, vt vnius duntaxat diei victum milites ſinguli haberent; receptis hoſtiis, abdicat imperatorio ſe munere, ac diſcedit.

CAP. II.

Manſerunt apud exercitum Aſinenſis Neon, et Phryniſcus Achaeus, et Timaſion Dardanenſis: progreſſique Thracum in vicos verſus Byzantium ſitos, caſtra ſunt metati. Tum inter duces orta diſſenſio, volentibus Cleanore ac Phryniſco ad Seuthen

* Al. Αχ. καὶ φιλήσιος Αχαιὸς, καὶ Πανθικλῆς Αχαιὸς, καὶ Τιμ.

νίσκος πρὸς Σεύθην βαλόμενοι ἄγειν· (ἔπειθε γὰρ αὐτὸς, καὶ ἔδωκε τῷ μὲν ἵππον, τῷ δὲ γυναῖκα) Νέων δὲ εἰς Χερρόνησον, οἰόμενος, εἰ ὑπὸ Λακεδαιμονίοις γένοιτο, παντὸς ἂν πρόσταγμα τοῦ στρατεύματος· Τιμασίων δὲ πρόθυμεῖτο πέραν εἰς τὴν Ασίαν πάλιν διαβῆναι, οἰόμενος ἂν οἴκαδε κατελθεῖν· καὶ οἱ στρατιῶται ταῦτα ἐβούλοντο.

β'. Διατριβομένου δὲ τοῦ χρόνου, πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν, οἱ μὲν τὰ ὅπλα ἀποδιδόμενοι κατὰ τὰς χώρας, ἀπέπλεον ὡς ἐδύναντο. οἱ δὲ καὶ διδόντες τὰ ὅπλα κατὰ τὰς χώρας, εἰς τὰς πόλεις κατεμίγνυντο. Αναξίβιος δ' ἔχαιρεν, ἀκούων διαφθειρόμενον τὸ στράτευμα. τούτων γὰρ γιγνομένων, ὤετο μάλιστα χαρίζεσθαι Φαρναβάζῳ.

γ'. Αποπλέοντι δὲ Αναξιβίῳ ἐκ Βυζαντίου συναντᾷ Αρίσαρχος ἐν Κυζίκῳ, διάδοχος Κλεάνδρου, Βυζαντίου δὲ ἁρμοστής. ἔλεγε δὲ καὶ ὅτι ναύαρχος διάδοχος Πῶλος ὅσον οὔπω ἥξει εἰς Ελλήσποντον.

then copias ducere, quod hos ſuam in ſententiam ille pertraxerat, quum vni equum dediſſet, feminam alteri: Neone vero in Cherſoneſum, quod futurum exiſtimaret, vt, ſi Lacedaemoniorum fines attigiſſet, copiis vniverſis vnus ipſe praeeſſet: Timaſione denique traducere copias rurſum in Aſiam mirifice cupiente, quod hac ratione ſe in patriam poſſe reſtitui exiſtimaret. Quo quidem a conſilio milites non abhorrebant.

2. Sed dum longa ſmora intercedit, milites partim armis per agros diſtractis, vti ſane poterant, ad ſuos nauigabant: partim iiſdem per agros traditis, hinc inde per oppida ſe civibus miſcebant. Anaxibius, vbi diſſipari copias audiiſſet, gaudebat. Nam id ſi conſieret, quam maxime Pharnabazo gratificaturum ſe conſidebat.

3. Quum autem Byzantio ſolveret, obuiam ei venit apud Cyzicum Ariſtarchus, Cleandri ſucceſſor, Byzantii praefectus. Hic Anaxibio narrat, etiam ſucceſſorem ipſius in munere nauarchi Polum. tantum non ad Helleſpontum iam

τον. καὶ ὁ Ἀναξίβιος τῷ μὲν Ἀριστάρχῳ ἐπιστέλλει, ὁπόσας ἂν εὕροι ἐν Βυζαντίῳ τῶν Κύρου στρατιωτῶν ὑπολελειμμένας, ἀποδόσθαι. ὁ δὲ Κλέανδρος ἀδένα ἐπεπράκει, ἀλλὰ καὶ τοὺς κάμνοντας ἐθεράπευεν, οἰκτείρων, καὶ ἀναγκάζων οἰκία δέχεσθαι. Ἀρίσταρχος δ' ἐπεὶ ἦλθε τάχιστα, ἂν ἐλάττους τετρακοσίων ἀπέδοτο.

δ'. Ἀναξίβιος δὲ παραπλεύσας εἰς Πάριον, πέμπει παρὰ Φαρνάβαζον κατὰ τὰ συγκείμενα. ὁ δ' ἐπεὶ ἤκουσε Ἀρίσταρχόν τε ἥκοντα εἰς Βυζάντιον ἀρμοστὴν, καὶ Ἀναξίβιον ἀκέτι ναυαρχοῦντα, Ἀναξιβίῳ μὲν ἐμέλησε, πρὸς Ἀρίσταρχον δὲ διεπράττετό τε τὰ αὐτὰ περὶ τῶν Κύρειος στρατεύματος, ἅπερ καὶ πρὸς Ἀναξίβιον.

ε. Ἐκ τούτου δὴ Ἀναξίβιος καλέσας Ξενοφῶντα, κελεύει πάσῃ τέχνῃ πλεῦσαι ἐπὶ τὸ στράτευμα ὡς τάχιστα, καὶ συνέχειν τε τὸ στράτευμα, καὶ συναθροίζειν τῶν διεσπασμένων ὡς ἂν πλείστους δύνηται. καὶ παραγαγόντα εἰς Πέρινθον, διαβιβάζειν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐτιτάχιστα. καὶ δίδωσιν αὐτῷ

veniſſe. Tum Ariſtarchum iubet Anaxibius vendere milites, qui Cyrum ſequuti fuiſſent, quotcunque Byzantii reperiret: Cleander enim neminem eorum emtoribus addixerat, immo etiam aegros curauerat, et miſeratus eos, coëgerat ciues, vt eos ſuis aedibus exciperent. Ariſtarchus autem quamprimum Byzantium venit, non pauciores eccc vendidit.

4. Anaxibius Parium quum nauigaſſet, ad Pharnabazum mittit, qui eum moneret, vt pactis ſtaret. Is vbi Ariſtarchum Byzantii praefectum, aduentare animaduertit nec Anaxibium amplius fungi nauarchi munere: nulla huius habita ratione, tantum ab Ariſtarcho de Cyri copiis impetrat ea, quae prius ab Anaxibio contenderat.

5. Heic Anaxibius, arceſſito Xenophonte, hortatur eum, vt omni artificio quam celerrime ad exercitum nauiget, copias diſſipari prohibeat, ſparſos hinc inde quam poſſit plurimos recolligat, Perinthum deductos in Aſiam ſumma celeritate tranſportet. Eidem Xenophonti triginta remigum nauium

αὐτῷ τριακόντορον καὶ ἐπιστολήν, καὶ ἄνδρα συμπέμπει κελεύσοντα τοὺς Περινθίους ὡστάχιστα Ξενοφῶντα προπέμψαι τοῖς ἵπποις ἐπὶ τὸ στράτευμα. καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν διαπλεύσας ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ στράτευμα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐδέξαντο ἡδέως, καὶ εὐθὺς εἵποντο ἀσμενοι, ὡς διαβησόμενοι ἐκ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Ασίαν.

ς'. Ο δὲ Σεύθης ἀκούσας ἥκοντα πάλιν Ξενοφῶντα, πέμψας πρὸς αὐτὸν κατὰ θάλατταν Μηδοσάδην, ἐδεῖτο τὴν στρατιὰν ἄγειν πρὸς ἑαυτόν, ὑπισχνούμενος αὐτῷ, ὅ, τι ᾤετο λέγων πείσειν. ὁ δ' ἀπεκρίνατο αὐτῷ, ὅτι οὐδὲν οἷόν τ' εἴη τούτων γενέσθαι. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ᾤχετο. οἱ δὲ Ελληνες ἐπεὶ ἀφίκοντο εἰς Περινθον, Νέων μὲν ἀποσπάσας ἐστρατοπεδεύσατο χωρὶς, ἔχων ὡς ὀκτακοσίους ἀνυρώπους. τὸ δ' ἄλλο στράτευμα πᾶν ἐν τῷ αὐτῷ παρὰ τὸ τεῖχος τῶν Περινθίων ἦν.

ζ'. Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἔπραττε περὶ πλοίων, ὅπως ὡς τάχιστα διαβαίη εἰς τὴν Ασίαν. ἐν δὲ τούτῳ ἀφικόμενος Ἀρίσταρχος

nauim dat, cum epiſiola: adiuncto praeterea de ſuis quodam, qui Perinthiis mandaret, vt Xenophontem equis ad exercitum quamprimum deducerent. Ita Xenophon, nauigatione confecta, venit ad exercitum, quem milites, magna cum voluptate exceptum, ſtatim lubenter ſequebantur, quod e Thracia ſe in Aſiam traiecturos ſperarent.

6. At Seuthes, poſteaquam rediiſſe Xenophontem accepit, miſſo ad eum mari Medoſade, rogabat, ad ſe copias traduceret; additis pollicitationibus, quibus id ſe perſuaſurum putabat. Reſpondet Xenophon, eorum nihil omnino fieri poſſe. Quo ille audito abiit. Graeci quum Perinthum veniſſent, Neon, ſuis omnibus ab exercitu, cum octingentis minus caſtra ſeorſum habebat. Reliquae copiae vniuerſae loco eodem propter Perinthiorum moenia conſiitere.

7. Secundum haec de navibus agere Xenophon, vti quamprimum in Aſiam traiiceret: quum Byzantio praefectus Ariſtarchus, cum duabus

Ἀρίσαρχος ἐκ Βυζαντίας ἁρμοστὴς, ἔχων δύο τριήρεις, πεπεισμένος ὑπὸ Φαρναβάζου, τοῖς τε ναυκλήροις ἀπεῖπε μὴ διάγειν, ἐλθὼν δὲ* ἐπὶ τὸ στράτευμα, εἶπε τοῖς στρατιώταις, μὴ περαιοῦσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν, ὅτι Ἀναξίβιος ἐκέλευσε, καὶ ἐμὲ πρὸς τοῦτο ἔπεμψεν ἐνθάδε. πάλιν δ' Ἀρίσαρχος ἔλεξεν, Ἀναξίβιος μὲν ἂν ἐστι ναύαρχος, ἐγὼ δὲ τῆδε ἁρμοστής. εἰ δέ τινα ὑμῶν λήψομαι, ἐν τῇ θαλάττῃ καταδύσω. ταῦτα εἰπὼν, ᾤχετο εἰς τὸ τεῖχος.

ἡ. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ μετεπέμπετο τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τοῦ στρατεύματος. ἤδη δὲ ὄντων πρὸς τῷ τείχει, ἐξαγγέλλει τις τῷ Ξενοφῶντι, ὅτι, εἰ εἴσεισι, συλληφθήσεται, καὶ ἢ αὐτὸ τι πείσεται, ἢ καὶ Φαρναβάζῳ παραδοθήσεται· ὁ δὲ, ἀκούσας ταῦτα, αὐτοὺς μὲν προπέμπεται, αὐτὸς δ' εἶπεν, ὅτι θύσαί τι βούλοιτο. καὶ ἀπελθὼν ἐθύετο, εἰ προεῖεν αὐτὸν οἱ Θεοὶ πειρᾶσθαι πρὸς Σευθην ἄγειν τὸ στράτευμα. ἐώρα γὰρ ὅτε διαβαίνειν ἀσφαλὲς ὄν, τριήρεις,

bus triremibus venit. Is quod ita perhibitus a Pharnabazo esset, naucleris, vt neminem veherent, edicit: et pergens ad exercitum, milites monet, ne quis in Asiam traiiciat. Heic quum Xenophon diceret, mandatum id esse sibi ab Anaxibio, qui hac de caussa huc se misisset; respondens Arisiarchus: Non est, inquit, Anaxibius hoc tempore nauarcha, quum ego his in locis munere praefecti fungar. Quod si quem vestrum cepero, mari demergam. Quae vbi dixisset, oppidum ingressus est.

8. Postridie praetores, et cohortium in exercitu praefectos ad se vocat; qui quum iam prope a muris abessent, futurum exponit Xenophonti quidam, vt, si oppidum ingrediatur, in vincula coniectus vel istic aliquid supplicii perferat, vel Pharnabazo tradatur. Id vbi audiisset, dimissis caeteris, ait, velle se sacrum aliquod facere. Quum discessisset, exta consulit: an sibi potestatem Dii faciant, traducendi ad Seuthen exercitum: Nec enim traiici tuto posse videbat, quod is, qui

* Al. ἐλθὲν τε.

τριήρεις ἔχοντος τοῦ κωλύσοντος· ἅτ' εἰς Χερρόνησον ἐλθὼν κατακλειοθῆναι ἐβούλετο, καὶ τὸ στράτευμα ἐν πολλῇ σπάνει πάντων γενέσθαι. ἔνθα δὴ πειθεσθαι μὲν ἀνάγκη τῷ ἐκεῖ ἄρχοντι, τῶν δὲ ἐπιτηδείων οὐδὲν ἔμελλεν ἕξειν τὸ στράτευμα.

θ'. Καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχεν. οἱ δὲ στρατηγοὶ, καὶ οἱ λοχαγοὶ, ἥκοντες παρὰ τοῦ Ἀριστάρχου, ἀπήγγελλον, ὅτι νῦν μὲν ἀπιέναι σφᾶς κελεύει, τῆς δείλης δὲ ἥκειν. ἔνθα καὶ δῆλη μᾶλλον ἐδόκει εἶναι ἡ ἐπιβουλή. ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἐπεὶ ἐδόκει τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι * καὶ ἑαυτῷ, καὶ τῷ στρατεύματι, ἀσφαλῶς πρὸς Σεύθην ἰέναι, παραλαβὼν Πολυκράτην τὸν Ἀθηναῖον λοχαγὸν, καὶ παρὰ νῶν στρατηγῶν ἑκάστου ἄνδρα (πλὴν παρὰ Νέωνος) ᾧ ἕκαστος ἐπίστευεν, ᾤχετο τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸ Σεύθου στράτευμα, ἑξήκοντα στάδια.

ι'. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν αὐτοῦ, ἐπιτυγχάνει πυροῖς ἐρήμοις. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ᾤετο, μεταχωρηκέναι ποι τὸν Σεύθην,

qui prohibiturus esset, triremes haberet: neque proficisci in Cherronesum volebat, vt illic concluderetur, et ad omnium rerum penuriam milites adduceret. Simul enim eo loco tum praefecto parendum erat, tum omni commeatu pro exercitu carendum.

9. His tum rebus Xenophontis occupabatur opera. Duces et praefecti cohortium, ab Aristarcho reuersi, commemorabant eum dixisse: nunc quidem abirent, sed redirent vespere. De quo iam magis insidiae patescere videbantur. Itaque Xenophon, quod exta, tum suo tum exercitus nomine, tutam ad Seuthen polliceri profectionem viderentur; sumto secum Atheniensi Polycrate, cohortis ductore, atque uno aliquo, ab quouis duce, (Neone solo excepto) cui duces ipsi maxime fiderent: noctu ad Seuthae castra, quae plus minus sexaginta stadiis aberant, contendit.

10. Ab iis quum prope abessent, ignes quosdam desertos inueniunt. Itaque primum Seuthen aliquo secessisse cum castris arbitrabatur,

* Al. τὰ ἱερὰ γενέσθαι καὶ ἑαυτῷ etc.

Σεύθην. ἐπειδὴ δὲ θορύβῳ τε ἤδετο καὶ σημαινόντων ἀλλήλοις τῶν περὶ Σεύθην, κατέμαθεν, ὅτι τάτε ἕνεκα τὰ πυρὰ προκεκαυμένα εἴη τῷ Σεύθῃ πρὸς * τῶν νυκτοφυλάκων, ὅπως οἱ μὲν φύλακες μὴ ὁρῷντο ἐν τῷ σκότει ὄντες, μήθ' ὅπα εἶεν· οἱ δὲ προσιόντες μὴ λανθάνοιεν, ἀλλὰ διὰ τὸ φῶς καταφανεῖς εἶεν.

ιά. Ἐπεὶ δὲ ἤδετο, προπέμπει τὸν ἑρμηνέα, ὃν ἐτύγχανεν ἔχων, καὶ εἰπεῖν κελεύει Σεύθῃ, ὅτι Ξενοφῶν πάρεστι, βουλόμενος συγγενέσθαι αὐτῷ. οἱ δ' ἤροντο, εἰ ὁ Ἀθηναῖος, ὁ ἀπὸ τῆ στρατεύματος. ἐπειδὴ δ' ἔφη ἔτος εἶναι, ἀναπηδήσαντες ἐδίωκον· καὶ ὀλίγον ὕστερον παρῆσαν πελτασταὶ ὅσον διακόσιοι, καὶ παραλαβόντες Ξενοφῶντα, καὶ τὰς σὺν αὐτῷ, ἦγον πρὸς Σεύθην.

ιβ'. Ὁ δ' ἦν ἐν τύρσει μάλα φυλαττόμενος, καὶ ἵπποι περὶ αὐτὴν κύκλῳ ἐγκεχαλινωμένοι. διὰ γὰρ τὸν φόβον τὰς μὲν ἡμέρας ἐχίλα τὰς ἵππους, τὰς δὲ νύκτας ἐφυλάττετο. ἐλέγετο γὰρ καὶ πρόσθεν Τήρης, ὁ τάτε πρόγονος, ἐν

Verum audito tumultu, et eorum vocibus, qui ex Seuthae militibus erant, ac inuicem omnia ſibi ſignificabant: intellexit ea de cauſſa Seuthen ignes ante excubias accendiſſe, vt, quo loco excubitores tenebris tecti eſſent, videri non poſſent: at illi contra, qui accederent, per ignium lucem conſpicui, minime laterent.

11. Hac re animaduerſa, quem forte tunc habebat interpretem praemittit, ac dicere Seuthae iubet, adeſſe Xenophontem, qui cupiat ipſum conuenire. Rogant illi, num is ſit Athenienſis ille Xenophon, qui e caſtris adeſſet. Illum ipſum eſſe quum affirmaſſet, exultantes ad Seuthen celeriter pergunt. Neque multo poſt cetrati plus minus cc aderant, receptumque Xenophontem cum ſuis ad Seuthen deducebant.

12. Erat is in turri quadam, et admodum ſibi cauebat: circum turrim equi frenati ſtabant. Nam prae metu equos interdiu paſcebat, noctu cuſtodias agebat. Etenim ferebatur olim etiam Teres, vnus de Seuthae maioribus, quum magnas

* Al. πρ.

ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ πολὺ ἔχων στράτευμα, ὑπὸ τούτων τῶν ἀνδρῶν πολλὰς ἀπολέσῃ, καὶ τὰ σκευοφόρα ἀφαιρεθῆναι. ἦσαν δὲ οὗτοι * Θυνοὶ, πάντων λεγόμενοι εἶναι μάλιστα νυκτὸς πολεμικώτατοι.

ιγ'. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν, ἐκέλευεν εἰσελθεῖν Ξενοφῶντα ἔχοντα δύο, ὃς βούλοιτο. ἐπειδὴ δὲ ἔνδον ἦσαν, ἠσπάζοντο μὲν πρῶτον ἀλλήλους, καὶ κατὰ τὸν Θρᾴκιον νόμον κέρατα οἴνου πρόπινον. παρῆν δὲ καὶ Μηδοσάδης τῷ Σεύθῃ, ὅσπερ ἐπρέσβευεν αὐτῷ πάντοσε.

ιδ'. Ἔπειτα δὲ Ξενοφῶν ἤρχετο λέγειν· "Ἐπέμψας πρὸς ἐμὲ, ὦ Σεύθη, εἰς Χαλκηδόνα πρῶτον Μηδοσάδην τουτονί, δεόμενός μου συμπροθυμηθῆναι, διαβῆναι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας· καὶ ὑπισχνούμενος, εἰ ταῦτα πράξαιμι, εὖ ποιήσειν, ὡς ἐφη Μηδοσάδης οὗτοσί. ταῦτα εἰπὼν, ἐπήρετο τὸν Μηδοσάδην, εἰ ἀληθῆ ταῦτ' εἴπειεν. ὁ δ' ἔφη. αὖθις ἦλθε Μηδοσάδης οὗτος, ἐπεὶ ἐγὼ διέβην πάλιν ἐπὶ τὸ στράτευμα ἐκ Παρίου, ὑπισχνούμενος, εἰ ἄγοιμι

magnas in hac ipsa regione haberet copias, earum non exiguam partem, ab incolis caesam, amississe, ipsis etiam impedimentis exutum. Erat huic nationi nomen Thyni, qui proeliis nocturnis dicebantur esse acerrimi.

13. Quum iam propius accessissent, iubet Xenophontem Seuthes cum duobus, quos vellet, ingredi. Posteaquam ingressi essent, primum se mutuo complectebantur, ac more Thracio vini cornua sibi propinabant. Et aderat Seuthae Medosades quoque, cuius vbique in legationibus opera vtebatur.

14. Deinde Xenophon in hanc sententiam loqui coepit: Medosadem hunc, Seuthe, primum Chalcedonem ad me misisti, meque rogasti, vt in hoc incumberem, quo ex Asia copiae nostrae traiicerent. Id si perficerem tibi, pollicebaris (vti quidem Medosades hic commemorabat) bene te de me promeriturum. His dictis, Medosadem interrogabat, anne verum diceret. Illo confirmante: Rursus, inquit, Medosades hic ad me venit, posteaquam Pario sum reuersus ad exercitum, et copias si Graecos

* Al. Βιθυνοὶ.

ἄγοιμι τὸ στράτευμα πρὸς σέ, τἄλλα τέ σοι φίλῳ χρήσεσθαι καὶ ἀδελφῷ, καὶ τὰ ἐπὶ θαλάττῃ μοι χωρία, ὧν σὺ κρατεῖς, ἔσεσθαι παρὰ σοῦ. ἐπὶ τούτοις πάλιν ἐπήρετο Μηδοσάδην, εἰ ἔλεγε ταῦτα. ὁ δὲ συνέφη καὶ ταῦτα.

ιέ. Ἴθι νῦν, ἔφη, ἀφήγησαι τούτῳ, τί σοι ἀπεκρινάμην ἐν Χαλκηδόνι. πρῶτον ἀπεκρίνω, ὅτι τὸ στράτευμα διαβήσοιτο εἰς Βυζάντιον, καὶ ὀδὸν τούτου ἕνεκα δέοι τελεῖν ἔτε σοί, ὅτ' ἄλλῳ· αὐτὸς τ', ἐπεὶ διαβαίης, ἀπιέναι ἔφησθα. καὶ ἐγένετο ἅπερ σὺ ἔλεγες. τί γὰρ ἔλεγον, ἔφη, ὅτε κατὰ Σηλυμβρίαν ἀφίκου; ἦ ἔφησθα οἷόν τ' εἶναι, ἀλλ' εἰς Περινθον ἐλθόντας διαβαίνειν εἰς τὴν Ασίαν.

ις'. Νῦν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάρειμι καὶ ἐγὼ, καὶ ἅτος Φρυνίσκος, εἷς τῶν στρατηγῶν, καὶ Πολυκράτης ἅτος, εἷς τῶν λοχαγῶν· καὶ ἔξω εἰσὶν ἀπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ πιστότατος ἑκάστῳ, πλὴν Νέωνος τοῦ Λακωνικοῦ. εἰ ἂν βάλει

eas ad te deducerem, pollicitus est; cum aliis in rebus te pro amico et fratre me habiturum, tum vero ad mare sita oppida, quae tua sunt in potestate, mihi te dante cessura. Tum rursus Medosadem rogat, haeccine dixisset. Ille vero assensus est.

15. Age vero, inquit, tu iam hinc commemorato, quid apud Chalcedonem tibi responderim. Primum, ait, respondisti Byzantium traiecturas copias; nec opus esse, vt vel tibi, vel cuivis alii quidquam hoc nomine penderetur. Deinde aiebas, te, quamprimum traiecisses, ab exercitu discessurum: quod vti dicebas, euenit. At enim subiecit Xenophon, quid dicebam, quum ad me Selymbriam veniebas? Negabas fieri posse, propterea quod Perinthum eundum esset, ac in Asiam traiiciendum.

16. Enimuero, subiecit Xenophon, iam ad te venio cum hoc Phryniſco, qui ducum vnus est, et Polycrate cohortis praefecto. Quin etiam foris adsunt homines, quibus fidunt plurimum duces singulis, excepto Neone Laconico. Quare

si

βάλει πιστοτέραν εἶναι τὴν πρᾶξιν, καὶ ἐκείνους κάλεσον. τὰ δὲ ὅπλα σὺ ἐλθὼν εἰπὲ, ὦ Πολυκράτες, ὅτι ἐγὼ κελεύω καταλιπεῖν, καὶ αὐτὸς ἐκεῖ καταλιπὼν τὴν μάχαιραν εἴσιθι.

ιζ'. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης εἶπεν, ὅτι ἐδεῖτ' ἂν ἀπιστήσειεν Ἀθηναίων. καὶ γὰρ ὅτι συγγενεῖς εἶεν εἰδέναι, καὶ φίλους εὖνους ἔφη νομίζειν. μετὰ ταῦτα δ' ἐπεὶ εἰσῆλθον ὃς ἔδει, πρῶτον Ξενοφῶν ἐπήρετο Σεύθην, ὅ, τι οἴοιτο* χρῆσθαι τῇ στρατιᾷ.

ιή. Ὁ δ' εἶπεν ὧδε· Μαισάδης ἦν μοι πατὴρ, ἐκείνου δ' ἦν ἀρχὴ ** Μελανδεπται, καὶ Θυνοὶ, καὶ Θρανίψαι. ἐκ ταύτης δὴ τῆς χώρας, ἐπεὶ τὰ Ὀδρυσσῶν πράγματα ἐνόσησεν, ἐκπεσὼν ὁ πατὴρ, αὐτὸς μὲν θνήσκει νόσῳ· ἐγὼ δ' ἐξετράφην ὀρφανὸς *** παρὰ Μηδόκῳ τῷ νῦν βασιλεῖ. ἐπεὶ δὲ νεανίσκος ἐγενόμην, ἐκ ἐδυνάμην ζῆν εἰς ἀλλοτρίαν τράπεζαν ἀποβλέπων· καὶ ἐκαθεζόμην ἐνδίφριος αὐτῷ ἱκέτης, δεῖναί μοι ὁπόσης δυνατὸς εἴη ἄνδρας, ὅπως καὶ τοὺς ἐκβαλόντας ἡμᾶς, εἴ τι δυναίμην,

si rem maiori fide vis agi, fac et illi arcessantur: Tu Polycrates abi, ac non solum illis dicito, me velle, vt arma foris relinquant: sed etiam ipse, relicto ibidem gladio, ingredere.

17. Quae verba quum Seuthes audiisset, nulli se Atheniensi diffidere dixit: scire se, cognatos eos sibi esse, adeoque amicorum illos beneuolorum loco habere. Posteaquam ii, qui debebant, ingressi essent: primum de Seuthe quaerit Xenophon, quam ad rem exercitus opera vti cuperet.

18. Respondit is in hanc sententiam: Maesades mihi pater fuit, cuius imperio Melandeptae, Thyni, Thranipsae parebant. Is, quia res Odrysarum laborabant, pulsus hac regione, morbo interiit. Ego pupillus apud Medocum, qui nunc rerum potitur, tum educatus. Posteaquam adoleui, non potui aequo animo sic viuere, vt alienam ad mensam mihi respiciundum esset. Quare vti confidebam in sella, supplex eum rogaui, daret mihi manum hominum, quam magnam posset, vt me de iis, qui nos

* Al. τί δέοιτο pro ὅ, τι οἴοιτο.
** Al. Μελανδῖται, καὶ Θ. καὶ Τρανίψαι.
*** Al. παρ' Ἀμαδόκῳ.

μην, κακὸν ποιοίην, καὶ ζῴην μὴ εἰς τὴν ἐκείνου τράπεζαν ἀποβλέπων, ὥσπερ κύων. ἐκ τούτου μοι δίδωσι τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἵππους, οὓς ὑμεῖς ὄψεσθε, ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται. καὶ νῦν ἐγὼ ζῶ τούτους ἔχων, ληϊζόμενος τὴν ἐμαυτοῦ πατρῴαν χώραν. εἰ δέ μοι ὑμεῖς παραγένοισθε, οἶμαι ἂν σὺν τοῖς Θεοῖς ῥαδίως ἀπολαβεῖν τὴν ἀρχήν. ταῦτ' ἐστὶν, ἃ ἐγὼ ὑμῶν δέομαι.

ιθ'. Τί οὖν ἄν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺ δύναιο, εἰ ἔλθοιμεν, τῇ τε στρατιᾷ διδόναι, καὶ τοῖς λοχαγοῖς, καὶ τοῖς στρατηγοῖς, λέξον, ἵνα οὗτοι ἐπαγγείλωσιν*. ὁ δὲ ὑπέσχετο τῷ μὲν στρατιώτῃ Κυζικηνὸν, τῷ δὲ λοχαγῷ διμοιρίαν, τῷ δὲ στρατηγῷ τετραμοιρίαν, καὶ γῆν ὁπόσην ἂν βούλωνται, καὶ ζεύγη, καὶ χωρίον ἐπὶ θαλάττῃ τετειχισμένον.

κ'. Αν δ', ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ταῦτα πειρώμενος μὴ διαπράξωμαι, ἀλλά τις φόβος ὑπὸ Λακεδαιμονίων ᾖ, δέξῃ εἰς τὴν σαυτοῦ, ἄν τις βούληται ἀπιέναι πρός σε; ὁ δ' εἶπε, καὶ ἀδελφούς γε ποιήσομαι, καὶ ἐνδιφρίους,

nos eiecissent, pro virili vlciscerer: neque more canis ad ipsius mensam semper respicerem. Tum ille mihi et milites eos, et equos dedit, quos vbi illuxerit, videbitis. Itaque iam ego cum his ita viuo, ut e regione patria mihi praedae sint agendae. Quod si ad me vos accesseritis, facile me, Diis bene iuuantibus, regnum pristinum recuperaturum arbitror. Haec sunt, quae a vobis ego postulo.

19. Heic Xenophon: Quid tu, ait, exercitui, praefectis cohortium, praetoribus, si ad te veniamus, dare possis, exponito: vt hi de eo ad nostros referant. Tum ille militi nummum Cyzicenum pollicetur, cohortis praefecto binos, praetori quaternos, et agri quantum velit, cum boum iugis et oppido munito, quod ad mare situm sit.

20. Quod si, subiecit Xenophon, hanc rem ita moliar, vt eam tamen non perficiam, sed metus quidam a Lacedaemoniis intercedat: tuamne in regionem nostrum aliquem admittes, qui ad te conferre se velit? Ego vero, ait Seuthes, faciam, vt et fratrum loco mihi sitis, et in sellis

* Al. ἀπαγγείλωσιν.

διφρίσς, καὶ κοινωνὸς ἁπάντων, ὧν ἂν δυνώμεθα κτήσασθαι. σοὶ δ', ὦ Ξενοφῶν, καὶ θυγατέρα δώσω, καὶ εἴ τις σοί ἐστι θυγάτηρ, ὠνήσομαι Θρακίῳ νόμῳ· καὶ Βισάνθην οἴκησιν δώσω, ὅπερ ἐμοὶ κάλλιστον χωρίον ἐστὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ.

ΚΕΦ. γ'.

Ἀκούσαντες ταῦτα, καὶ δεξιὰς δόντες καὶ λαβόντες, ἀπήλαυνον· καὶ πρὸ ἡμέρας ἐγένοντο ἐπὶ τῷ στρατοπέδῳ, καὶ ἀπήγγειλαν ἑκάστοις τοῖς πέμψασιν· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, ὁ μὲν Ἀρίσταρχος πάλιν ἐκάλει τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγούς. τοῖς δ' ἔδοξε, τὴν μὲν πρὸς Ἀρίσταρχον ὁδὸν ἐᾶσαι, τὸ δὲ στράτευμα συγκαλέσαι. καὶ συνῆλθον πάντες, πλὴν οἱ Νέωνος. ἔτοι δὲ προεῖχον* ὡς δέκα στάδια. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἀνατὰς Ξενοφῶν εἶπε τάδε.

β'. Au-

sellis collocemini, et participes ſiatis omnium, quae parare potuerimus. Tibi autem, mi Xenophon, etiam ſiliam dabo, ac ſi tibi filia eſt, eam Thracio more mihi emam, atque illi Biſanthem dabo, vbi habitet: quod oppidum meorum omnium, quae ad mare ſita ſunt, pulcherrimum eſt.

CAP. III.

His auditis, et vltro citroque datis dextris, diſceſſerunt. In caſtra quum ante lucem veniſſent, quiſque rem, vti geſta erat, iis narrabat, a quibus miſſus fuerat. Vbi iam illuxiſſet, Ariſtarchus iterum duces ac praefectos cohortium ad ſe vocabat. At illi cenſuerunt ad Ariſtarchum ſibi eundum non eſſe, ſed militem ad concionem vocandum. Convenerunt vniverſi, exceptis Neonis copiis, quae ab ipſis plus minus decem ſtadiorum interuallo aberant. Poſteaquam coacta iam concio eſſet, Xenophon ſurgens, hac oratione eſt vſus:

2. Quo-

* Al. ἀπεῖχον.

β'. "Ανδρες, διαπλεῖν μὲν ἔνθα βουλόμεθα, Αρίσταρχος ὅδε, τριήρεις ἔχων, κωλύει· ὥστ' εἰς πλοῖα οὐκ ἀσφαλὲς ἐμβαίνειν. οὗτος δὲ αὐτὸς εἰς Χερρόνησον κελεύει βίᾳ διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρος πορεύεσθαι. ἢν δὲ κρατήσαντες τούτου ἐκεῖσε ἔλθωμεν, οὔτε πωλήσειν ἔτι φησὶν ὑμᾶς, ὥσπερ ἐν Βυζαντίῳ, οὔτε ἐξαπατήσεσθαι ἔτι ὑμᾶς, ἀλλὰ λήψεσθαι μισθὸν μᾶλλον, οὔτε περιόψεσθαι ἔτι, ὥσπερ νυνὶ, ἐνδεομένους τῶν ἐπιτηδείων. οὗτος μεν ταῦτα λέγει. Σεύθης δὲ φησὶν, ἂν πρὸς ἐκεῖνον ᾖτε*, εὖ ποιήσειν ὑμᾶς. νῦν οὖν σκέψασθε, πότερον ἐνθάδε μένοντες τοῦτο βουλεύσεσθε, ἢ εἰς τὰ ἐπιτήδεια ἐπανελθόντες· ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ, ἐπεὶ ἐνθάδε οὔτε ἀργύριον ἔχομεν, ὥστε ἀγοράζειν, οὔτε ἄνευ ἀργυρίου ἐῶσι λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπανελθόντας εἰς τὰς κώμας, ὅθεν οἱ ἥττους ἐῶσι λαμβάνειν, ἐκεῖ ἔχοντας τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ἀκούοντας ὅ, τι τὶς ὑμῶν δεῖται,

2. Quominus, milites, eo nauigare, quo volumus, possimus, Aristarchus hic, a triremibus instructus, vetat. Quare nobis haud tutum est, naues conscendere. Idem nos per montem sacrum in Cherronesum vi iubet penetrare. Id si, molestiis superatis, praestemus, non iam se amplius vos pro mancipiis venditurum ait, vti Byzantii factum, neque vos amplius circumuenturum: sed stipendium accepturos, neque futurum, ut neglecti, quod modo vobis vsuuenit, commeatu egeatis. Haec Aristarchus promittit. At Seuthes, si ad ipsum vos conferatis, se bene de vobis promeriturum ait. Nunc igitur consideretis velim, heiccine subsistere, deque hoc deliberare velitis; an potius ad ea reuersi loca, in quibus haberi commeatus poterit. Equidem statuo, quum heic et pecunia desit, qua quid emamus; et sine pecunia quidquam nos rei necessariae sumere vetent: redeundum ad vicos esse, ibique parato commeatu, vnde eum victi sumere permittunt; audiendum, quam ad rem vestra quis indigeat opera; deligendumque quod

* Al. ἴητε.

δεῖται, αἱρεῖσθαι ὅ, τι ἂν ὑμῖν δοκῇ κράτιστον εἶναι. καὶ ὅτῳ ὑμῖν * ταῦτα δοκεῖ, ἀράτω τὴν χεῖρα. ἀνέτειναν πάντες. ἀπιόντες τοίνυν, ἔφη, συσκευάζεσθε, καὶ ἐπειδὰν παραγγείλῃ τις, ἕπεσθε τῷ ἡγεμόνι.„

γ'. Μετὰ τοῦτο Ξενοφῶν μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' ἕποντο. Νέων δὲ καὶ παρὰ Ἀριστάρχου ἄλλοι ἐπειθον ἀποτρέπεσθαι· ἃ δὲ οὐκ ὑπῆκουον. ἐπεὶ δὲ ὅσον τριάκοντα σταδίους προεληλύθεσαν, ἀπαντᾷ Σεύθης. καὶ ὁ Ξενοφῶν ἰδὼν αὐτὸν, προσελάσαι ἐκέλευσεν, ὅπως πλείστων ἀκούοντων εἴποι αὐτῷ, ἃ ἐδόκει συμφέρειν.

δ'. Ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, εἶπεν ὁ Ξενοφῶν. Ἡμεῖς πορευόμεθα, ὅπου μέλλει τὸ στράτευμα ἕξειν τροφήν. ἐκεῖ δὲ ἀκούοντες καὶ σοῦ καὶ τῶν τοῦ Λακωνικοῦ, αἰσησόμεθα ἃ ἂν κράτιστα δοκοίη εἶναι. ἢν οὖν ἡμῖν ἡγήσῃ, ὅπου πλεῖστα ἐστιν ἐπιτήδεια, ὑπὸ σοῦ νομιοῦμεν ξενίζεσθαι. καὶ ὁ Σεύθης εἶπεν, ἀλλὰ οἶδα κώμας πολλὰς ἀθρόας, καὶ πάντα ἐχούσας τὰ ἐπιτήδεια, ἀπε-

quod vobis facto videbitur optimum. Cui verum haec sententia placet, is manum tollat. Sustulerunt omnes. Abite igitur, inquit, farcinisque collectis, ad iter vosmet parate; quumque denuntiabitur vobis, ducem sequimini.

3. Post haec dux erat Xenophon, quem milites sequebantur; neque vel Neonem, vel alios ab Aristarcho missos audiebant; qui, vt regrederentur, suadebant. Quum ad triginta stadia processissent, Seuthes eis occurrit. Quem vbi Xenophon vidisset, propius adequitaret, monuit; vt ipsi quamplurimis audientibus ea diceret, quae ex re fore arbitraretur.

4. Quum accessisset, Xenophon ita loquutus est: Nos eo pergimus, vbi exercitus alimenta est habiturus. Ibi et te, et huius Lacedaemonii nuntiis auditis, quod consultissimum videbitur, eligemus. Quare si nos eo duces, vbi commeatus erit copia, hospitio nos abs te arbitrabimur excipi. Tum Seuthes: Ego vero, ait, vicos permultos eodem loco sitos noui, copia rerum omnium abundantes: qui

* Al. ἥν pro ὑμῖν.

ἀπεχθάσας ἡμῶν, ὅσον διελθόντες ἂν ἡδέως ἀρισῶμεν. ἡγοῦ τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν.

ε. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς αὐτὰς τῆς δείλης, συνῆλθον οἱ στρατιῶται, καὶ εἶπε Σεύθης τοιάδε· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, δέομαι ὑμῶν στρατεύεσθαι σὺν ἐμοὶ, καὶ ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν τὸ μηνὸς δώσειν Κυζικηνὸν, λοχαγοῖς τε καὶ στρατηγοῖς τὰ νομιζόμενα. ἔξω δὲ τούτων, τὸν ἄξιον τιμήσω. σῖτα δὲ καὶ ποτὰ, ὥσπερ καὶ νῦν, ἐκ τῆς χώρας λαμβάνοντες ἕξετε. ὁπόσα δὲ ἂν ἁλίσκηται, ἀξιώσω αὐτὸς ἔχειν, ἵνα ταῦτα διατιθέμενος ὑμῖν τὸν μισθὸν πορίζω. καὶ τὰ μὲν φεύγοντα καὶ ἀποδιδράσκοντα ἡμεῖς ἱκανοὶ ἐσόμεθα διώκειν καὶ μαστεύειν· ἢν δέ τις ἀνθίσηται, σὺν ὑμῖν πειρασόμεθα χειροῦσθαι. ἐπήρετο Ξενοφῶν, πόσον δὲ ἀπὸ θαλάττης ἀξιώσεις συνέπεσθαί σοι τὸ στράτευμα; ὁ δ' ἀπεκρίνατο, ἑβδομῆ πλεῖον ἑπτὰ ἡμερῶν, μεῖον δὲ πολλαχῆ.

ς'. Μετὰ

qui tanto diſtant ſpatio, quanto confecto iucunde pranſuri ſimus. Tu ergo, ait Xenophon, dux eſto.

5. Quum tempore pomeridiano ad eos accelliſſent, ac milites conueniſſent, Seuthes ita loquutus eſt: Peto a vobis, milites, vt mecum expeditionem hanc ſuſcipiatis, eoque nomine me vobis nummum Cyzicenum pro ſtipendio menſirno daturum polliceor, itidemque praetoribus et cohortium praefectis ea, quae his dari conſueuerunt. Praeter haec, dignum praemiis ornabo. Eſculenta et potulenta de hoc agro perinde, vt modo, vobis ſuppeditabunt. Quae autem capta fuerint, vt ea mihi cedant, aequum eſſe arbitror: quo, iis diuenditis, ſtipendium vobis ſuppeditem. Ac nos quidem hoſtem terga dantem, ac fuga dilapſum, tum perſequi tum inueſtigare poterimus: ſin quis reliſtat, eum ope veſtra noſtram in poteſtatem redigere conabimur. Tum Xenophon interrogans: Quantum, inquit, a mari tecum vt exercitus abeat, aequum cenſes? Et Seuthes; Nuſquam, ait, longius VII dierum itinere: ſaepe etiam minus.

6. Poſt

ε'. Μετὰ ταῦτα ἐδίδοτο λέγειν τῷ βουλομένῳ. καὶ ἔλεγον πολλοὶ κατὰ ταυτὰ, ὅτι παντὸς ἄξια λέγει Σεύθης. χειμὼν γὰρ εἴη, καὶ ὅτε οἴκαδε ἀποπλεῖν τῷ βουλομένῳ δυνατὸν εἴη, διαγενέσθαι τε ἐν φιλίᾳ οὐχ οἷόν τ' εἴη, εἰ δέοι ὠνουμένους ζῆν· ἐν δὲ τῇ πολεμίᾳ διατρίβειν καὶ τρέφεσθαι ἀσφαλέστερον μετὰ Σεύθου, ἢ μόνους· ὄντων ἀγαθῶν τοσούτων· εἰ δὲ μισθὸν προσλήψοιντο, εὕρημα ἐδόκει εἶναι. ἐπὶ τούτοις εἶπε Ξενοφῶν, εἴ τις ἀντιλέγει, λεγέτω· εἰ δὲ μὴ, ἐπιψηφίζετε * ταῦτα· ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντελεγεν, ἐπεψήφισαν **, καὶ ἔδοξε ταῦτα· εὐθὺς δὲ Σεύθῃ εἶπεν, ὅτι συστρατεύσοιντο αὐτῷ.

ζ'. Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν ἄλλοι κατὰ τάξεις ἐσκήνησαν, στρατηγὸς δὲ καὶ λοχαγὸς ἐπὶ δεῖπνον Σεύθης ἐκάλεσε, πλησίον κώμην ἔχων. ἐπεὶ δ' ἐπὶ θύραις ἦσαν, ὡς ἐπὶ δεῖπνον ἰόντες, ἦν τις Ἡρακλείδης Μαρωνείτης· ἕτος προσιὼν ἑνὶ ἑκάστῳ, ὅς τινας

6. Poſt haec poteſtas facta cuique dicendi, qui quidem vellet. Multi conſenſere, Seuthen minime contemnenda proponere. Nimirum hyemem adpetiiſſe, neque domum nauigare, qui velint, poſſe: et multo minus ipſis ſuppetere, vt pacato amicorum in loco degant, ſi coëmtiscibariis viuendum ſit. At in hoſtili agro et commorari eos, et ali poſſe multo ſecurius, ſi Seuthen ſecum habeant, quam ſi ſoli ſint; praeſertim quum tot commoda ſe offerant. Iam ſi ſtipendium praeter haec accipiant, id in lucro ponendum. Poſt haec Xenophon: Si quis habet, inquit, quod contra haec afferat, dicat: ſin autem, ſuffragiis confirmate. Quum adverſaretur nemo, res comprobata, decretoque ſancita. Statimque Seuthae narrat Xenophon, velle milites ipſi hoc in bello adeſſe.

7. Poſt haec alii quidem ſecundum ordines ſuos caſtra ſunt metati, duces ac praefectos cohortium, in vico, qui prope aberat, ad coenam Seuthes inuitat. Quum iam ad fores peruentum eſſet, vt coenatum ingrederetur: Heraclides quidam, Maronites, ſingulos accedebat, quos habere

* Al. ἐπιψηφίζωσι.

** Al. ἐπιψηφίσαντο.

τινας ᾤετο ἔχειν τὶ δοῦναι Σεύθῃ, πρῶτον μὲν πρὸς Παριανούς τινας, οἳ παρῆσαν φιλίαν διαπραξόμενοι πρὸς Μήδοκον τῶν* Οδρυσσῶν βασιλέα, καὶ δῶρα ἄγοντες αὐτῷ τε καὶ τῇ γυναικὶ, ἔλεγεν· ὅτι Μήδοκος μὲν ἄνω εἴη δώδεκα ἡμερῶν ἀπὸ θαλάττης ὁδὸν, Σεύθης δὲ, ἐπειδὴ τὸ στράτευμα τοῦτο εἴληφεν, ἄρχων ἔσοιτο ἐπὶ θαλάττῃ. γείτων οὖν ὢν, ἱκανώτατος ἔσται ὑμᾶς καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν. ἢν οὖν σωφρονῆτε, τούτῳ δώσετε ὅ, τι ἄγετε. καὶ ἄμεινον ὑμῖν διακείσεται, ἢ ἐὰν Μηδόκῳ τῷ πρόσω οἰκοῦντι δῶτε. τούτους μὲν οὕτως ἔπειθεν.

ή. Αὖθις δὲ Τιμασιωνι τῷ Δαρδανεῖ προσελθὼν, ἐπεὶ ἤκουεν αὐτῷ εἶναι καὶ ἐκπώματα καὶ τάπιδας βαρβαρικὰς, ἔλεγεν· ὅτι νομίζοιτο, ὁπότε ἐπὶ δεῖπνον καλέσαι Σεύθης, δωρεῖσθαι αὐτῷ τοὺς κληθέντας· οὗτοσὶ δ' ἂν μέγας ἐνθάδε γενηται, ἱκανὸς ἔσται σε καὶ οἴκαδε κατάγειν, καὶ ἐνθάδε πλούσιον ποιῆσαι. τοιαῦτα προὐμνᾶτο ἑκάστῳ προσιών.

θ. Προσελθὼν

bere suspicaretur, quod Seuthae donarent. Primum adibat Parianos quosdam, qui amicitiae cum Odrysarum rege Medoco ineundae caussa venerant, ac tum ipsi tum vxori eius munera afferebant. Ad hos dicebat, Medocum agere in regione superiori, quae XII dierum itinere a mari abesset: Seuthen, acceptis hisce copiis, regioni maritimae imperaturum. Finitimus igitur cum fuerit, vobis et prodesse et obesse plurimum poterit. Quapropter si sapitis, quidquid attulistis, ei dabitis. Melius enim collocabitur, quam si Medoco, procul hinc dissito, donetur. Atque is sane, vt ita facerent, persuasit.

8. Deinde ad Timasionem Dardanensem accedit, quem quia cognouerat habere pocula tapetesque barbaricos, esse ait in more, vt, si quando ad coenam aliquem vocet Seuthes, inuitati munera quaedam ipsi donent. Quod si potens factus fuerit, vel restituere te in patriam poterit, vel heic collocupletare. Hoc modo cum singulis agebat.

9. Ad

* Al. τὸν.

θ. Προσελθὼν δὲ καὶ Ξενοφῶντι, ἔλεγε. "Σὺ καὶ πόλεως μεγίστης εἶ, καὶ παρὰ Σεύθῃ τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι. καὶ ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ ἴσως ἀξιώσεις καὶ τείχη λαμβάνειν, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τῶν ὑμετέρων ἔλαβόν, καὶ χώραν. ἄξιον δή σοι καὶ μεγαλοπρεπέστατα τιμῆσαι Σεύθην. εὖνος δέ σοι ὢν παραινῶ. εὖ οἶδα γὰρ ὅτι ὅσῳ ἂν μείζω τούτων δωρήσῃ, τοσούτῳ μείζω ὑπὸ τούτου ἀγαθὰ πείσῃ. ἀκούων ταῦτα ὁ Ξενοφῶν, ἠπόρει. ἃ γὰρ διαβεβήκει ἔχων ἐκ Παρίου, εἰ μὴ παῖδα, καὶ ὅσον ἐφόδιον.

ι. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον, τῶν τε Θρᾳκῶν οἱ κράτιστοι τῶν τότε παρόντων, καὶ οἱ στρατηγοὶ, καὶ οἱ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ εἴ τις πρεσβεία παρῆν ἀπὸ πόλεως, τὸ δεῖπνον μὲν ἦν καθημένοις κύκλῳ. ἔπειτα δὲ τρίποδες εἰσηνέχθησαν πᾶσιν. ἦσαν δ' ὅσον εἴκοσι, κρεῶν μεστοὶ νενεμημένων, καὶ ἄρτοι ζυμῖται μεγάλοι προσπεπερονημένοι ἦσαν πρὸς τοῖς κρέασι.

ιά. Μάλι-

9. Ad Xenophontem quum peruenisset: Tu maxima, inquit, ex vrbe ortus es, ac tuum nomen apud Seuthen amplissimum est. Fortassis etiam mereberis, vt hac in regione castella cum agro consequare, quod et aliis verisimile euenit. Quamobrem ex dignitate tua fuerit, muneribus amplissimis Seuthen ornare. Atque hac in parte te moneo, quod optime tibi velim. Scio enim, futurum, vt quanto ampliora tua, quam horum munera fuerint: tanto ab hoc praeclariora consequare. Quum haec audiret Xenophon, animi angebatur. Nec enim, quum Pario traiiceret, quidquam habebat, praeter puerum, et viaticum.

10. Vbi iam coenatum ingressi fuissent, partim praestantissima dignitate Thraces, qui tum aderant, partim Graecorum duces, et praefecti cohortium, cum legatis, si qui ab vrbibus aderant, in orbem omnes considere. Deinde tripodes vniuersis allati, qui plus minus xx numero erant, carnibus diuisis pleni, cum fermentatis panibus, eisque praegrandibus, qui carnibus affixi erant.

ιά. Μάλιστα δὲ αἱ † τράπεζαι κατὰ τὰς ξένας ἀεὶ ἐτίθεντο· νόμος γὰρ ἦν. καὶ πρῶτος τοῦτο ἐποίει Σεύθης, ἀνελόμενος τὰς παρακειμένας αὐτῷ ἄρτας, διέκλα κατὰ μικρὸν, καὶ διερρίπτει οἷς αὐτῷ ἐδόκει, καὶ τὰ κρέα ὡσαύτως, ὅσον μόνον γεύσασθαι ἑαυτῷ καταλιπών. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ κατὰ ταῦτα ἐποίουν, καθ' ὃς αἱ τράπεζαι ἔκειντο.

ιβ'. Ἀρκὰς δέ τις * Ἀριστος ὄνομα, φαγεῖν δεινὸς, τὸ μὲν διαῤῥίπτειν εἴα χαίρειν, λαβὼν δὲ εἰς τὴν χεῖρα ὅσον †† τριχοίνικον ἄρτου, καὶ κρέα θεμένος ἐπὶ τὰ γόνατα, ἐδείπνει. κέρατα δ' οἴνου περιέφερον, καὶ πάντες ἐδέχοντο. ὁ δ' Ἀριστος, ἐπεὶ παρ' αὐτὸν φέρων τὸ κέρας ὁ οἰνοχόος ἦν, εἶπεν, ἰδὼν τὸν Ξενοφῶντα ἔτι δειπνοῦντα· ἐκείνῳ, ἔφη, δός· σχολάζει γὰρ ἤδη, ἐγὼ δ' ὕπω. ἀκούσας ὁ Σεύθης τὴν φωνὴν, ἠρώτα τὸν οἰνοχόον, τί λέγοι; ὁ δὲ οἰνοχόος εἶπεν. (Ἑλληνίζειν γὰρ ἠπίστατο) ἐνταῦθα μὲν ἤδη γέλως ἐγένετο.

ιγ'. Ἐπεὶ

11. In primis hoc obſeruatum, vt fercula ſemper iuxta holpites ponerentur: quod quidem ita erat in more. Factitabat hoc adeo primus Seuthes ipſe. Panes enim iuxta ſe ſitos ſumebat, minutimque frangebat, ac diſiiciebat hinc inde ad eos, quos viſum eſſet. Idem de carnibus fiebat, de quibus modo tantum ſibi retinebat, quantum ad guſtandum ſatis eſſet. Imitabantur hoc et alii, iuxta quos fercula ſita eſſent.

12. Aderat Arcas quidam, cui nomen Ariſtus, vorax admodum. Is omiſſo diſiiciendi ritu, arreptoque pane trium choenicum, carnes etiam genibus imponebat, et coenabat. Circumferebantur et cornua vino plena, quae omnes ſumebant. Verum vbi pincerna cum cornu ad Ariſtum accelliſſet, atque ille Xenophontem non amplius coenare videret: Huic, ait, porrige. Nam illi otium eſt, at necdum mihi. Eam vocem quum Seuthes audiiſſet, de pocillatore quaerebat, quid ille dixiſſet. Is quum rem narraſſet, quod Graecae linguae non ignarus eſſet, in riſum omnes ſoluuntur.

13. Pro-

† Τράπεζαι h. l. redditur per lat. *fercula* ex autoritate Pollucis, qui ait, veteres etiam cibaria menſis impoſita τραπέζας appellaſſe lib. 6. c. 12.

* Al Ἀρύσης.

†† Χοῖνιξ frumenti tantum quantum vno die ſatis eſt homini, vt patet ex 3 et 7 lib. Herod.

ιγ'. Επεὶ δὲ πρόχωρει ὁ πότος, εἰσῆλθεν ἀνὴρ Θρᾷξ, ἵππον ἔχων λευκόν· καὶ λαβὼν κέρας μετὸν, εἶπε· Προπίνω σοι, ὦ Σεύθη, καὶ τὸν ἵππον τοῦτον δωρᾶμαι, ἐφ' ᾧ καὶ διώκων οὗ ἂν ἐθέλῃς, αἱρήσεις, καὶ ἀποχωρῶν ἧττον μὴ δείσῃς τὸν πολέμιον. ἄλλος παῖδα ἀγαγὼν ἅτως ἐδωρήσατο, προπίνων, καὶ ἄλλος ἱμάτια τῇ γυναικί. καὶ Τιμασίων προπίνων ἐδωρήσατο Φιάλην ἀργυρᾶν, καὶ τάπιδα ἀξίαν δέκα μνῶν. Γνήσιππος δέ τις Αθηναῖος ἀναστὰς εἶπεν, ὅτι ἀρχαῖος εἴη νόμος κάλλιστος, τοὺς μὲν ἔχοντας διδόναι τῷ βασιλεῖ τιμῆς ἕνεκα· τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι διδόναι τὸν βασιλέα· ἵνα κἀγὼ, ἔφη, σοὶ ἔχω δωρεῖσθαι καὶ τιμᾶν.

ιδ'. Ο δὲ Ξενοφῶν ἠπορεῖτο ὅ, τι ποιήσοι. καὶ γὰρ ἐτύγχανεν, ὡς τιμώμενος, ἐν τῷ πλησιαίτατω δίφρῳ Σεύθη καθήμενος. ὁ δὲ Ηρακλείδης ἐκελευσεν αὐτῷ τὸ κέρας ὀρέξαι τὸν οἰνοχόον. ὁ δὲ Ξενοφῶν (ἤδη γὰρ ὑποπεπωκὼς ἐτύγχανεν) ἀνέστη θαῤῥαλεως δεξάμενος τὸ κέρας, καὶ εἶπεν·

ιέ. "Εγωὶ

13. Procedente autem potatione, Thrax quidam ingreſſus, cui equus erat albus, arrepto cornu pleno: Propino, inquit, tibi Seuthe, et equum hunc dono do: quo vectus, quemcunque voles, perſequendo capies, et retrocedens non eſt quod hoſtem metuas. Poſtea quidam alius puerum adductum eodem ritu Seuthae donabat, et alius veſtimenta in vſum vxoris. Timaſion quum ei propinaret, argenteam phialam cum tapete, qui decem minarum pretium habebat, dono dabat. Et Athenienſis quidam Gneſippus ſurgens, priſcum eſſe morem aiebat, pulcherrimumque; vt ii, quibus ſint opes, honoris cauſſa regi aliquid dono dent; inopes autem a regibus munerentur. Ita fiet, vt et ipſe tibi quod donem habeam, et quo te ornem.

14. Dubitabat apud ſe Xenophon, quid faceret. Nam vt vir honoratus, in ſella Seuthae proxima ſedebat. Iam pincernae mandarat Heraclides, vt Xenophonti cornu porrigeret. Et Xenophon, qui paullo largius bibiſſet, confidenter ſurgens, accepto cornu, inquit:

ιέ. "Ἐγὼ δέ σοι, ὦ Σεύθη, δίδωμι ἐμαυτὸν, καὶ τοὺς ἐμοὺς τούτους ἑταίρους, φίλους εἶναι πιστούς· καὶ οὐδένα ἄκοντα, ἀλλὰ πάντας μᾶλλον ἐμοῦ σοὶ βουλομένους φίλους εἶναι. καὶ νῦν πάρεισιν οὐδέν σε προσαιτοῦντες, ἀλλὰ καὶ προσέμενοι καὶ πονεῖν ὑπὲρ σοῦ καὶ προκινδυνεύειν· μεθ' ὧν, ἂν οἱ θεοὶ θέλωσι, πολλὴν χώραν τὴν μὲν ἀπολήψῃ, πατρῴαν οὖσαν, τὴν δὲ κτήσῃ· πολλοὺς δὲ ἵππους, πολλοὺς δὲ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καλὰς κτήσῃ, οὓς οὐ λήζεσθαι δεήσει, ἀλλ' αὐτοὶ φέροντες παρέσονται πρός σε δῶρα."

ις'. Ἀνασὰς ὁ Σεύθης συνεξέπιε, καὶ συγκατεσκεύασε τῷ μετ' αὐτοῦ τὸ κέρας. μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον Κερασουνταῖοι, οἳ σημαίνουσιν αὐλοῖς τε καὶ σάλπιγξιν ὠμοβοείαις, βυσμός τε καὶ οἷον μαγάδι σαλπίζοντες· καὶ αὐτὸς Σεύθης ἀνασὰς ἀνέκραγέ τε πολεμικὸν, καὶ ἐξήλατο, ὥσπερ βέλος φυλαττόμενος,

15. Ego vero meipsum tibi dono, mi Seuthe, cum his sociis meis, vt nobis vtare tanquam fidis amicis. Neque horum quenquam inuitum tibi trado, sed omnes eo animo, vt vel meipsum in amicitia superare cupiant. Nunc quidem certe adsunt heic tibi, ac tantum abest, vt aliquid abs te praeterea petant, vt etiam expetant tua causſa labores perpeti, ac pericula subire. Horum tu opera, Diis propitiis, partim amplum regnum, idque patrium, recuperabis, partim alia consequere. Praeterea magnam equorum, virorum, elegantium feminarum copiam, tuam in potestatem rediges: neque necesse erit hoc rapiendo effici, sed ipsimet cum muneribus aderunt.

16. Tum surgens Seuthes vna cum Xenophonte bibebat, et illi, qui proximus ab ipso erat, partem porrigebat †. Post haec Cerasuntaei sunt ingressi, qui tibiis ac tubis de crudo bouis corio factis, classicum canunt, et ad numeros tanquam in magade clangunt. Heic Seuthes ipse surgens, bellicum quiddam vociferabatur, et quasi telum

† Al. et cornu in eum, qui vna cum ipso erat, effudit.

μενος, μάλα ἐλαφρῶς. εἰσήεσαν δὲ καὶ γελωτοποιοί.

ιζ'. Ως δ' ἦν ἥλιος ἐπὶ δυσμαῖς, ἀνέσησαν οἱ Ελληνες, καὶ εἶπον ὅτι ὥρα εἴη νυκτοφύλακας καθιστάναι, καὶ σύνθημα παραδιδόναι. καὶ Σεύθην ἐκέλευον παραγγεῖλαι, ὅπως εἰς τὰ Ελληνικὰ στρατόπεδα μηδεὶς τῶν Θρακῶν εἴσεισι νυκτός. οἵ τε γὰρ πολέμιοι Θρᾷκες ἡμῖν, καὶ ὑμεῖς οἱ φίλοι.

ιή. Ως δ' ἐξήεσαν, συνανέση ὁ Σεύθης, ὑδέν τι μεθύοντι ἐοικώς. ἐξελθὼν δ' εἶπεν, αὐτὸς τὸς στρατηγὸς ἀποκαλέσας. "Ω ἄνδρες, οἱ πολέμιοι ἡμῶν οὐκ ἴσασι πω τὴν ὑμετέραν * συμμαχίαν· ἢν οὖν ἔλθωμεν ἐπ' αὐτὸς, πρὶν φυλάξασθαι ὥστε μὴ ληφθῆναι, ἢ παρασκευάσασθαι ὥστε ἀμύνασθαι, μάλιστα ἂν λάβοιμεν χρήματα καὶ ἀνθρώπους. συνεπήνουν ταῦτα οἱ στρατηγοὶ, καὶ ἠγεῖσθαι ἐκέλευον. ὁ δ' εἶπε· παρασκευασάμενοι ἀναμενεῖτε, ἐγὼ δ', ὁπόταν καιρὸς εἴη, ἥξω παρ' ὑμᾶς· καὶ τὸς πελτασὰς,

telum vitaret, agiliter admodum exiliebat. Ingressi sunt et ioculatores.

17. Denique sub occasum solis Graeci surgunt, ac tempus aiunt esse constituendi excubias dandique tesseram. Hortabantur etiam Seuthen, vt suis denuntiaret, ne quis Thracum noctu Graecorum castra ingrederetur. Nam Thraces, aiebant, et hostes habemus, et vos amicos.

18. Posteaquam egrederentur, etiam Seuthes vna cum ipsis surgebat, neque vlla signa ebrietatis prae se ferebat. Quum exiisset, vocatis ad se ducibus: Nec dum, inquit, hostibus nostris quidquam de societate inter nos inita constat. Quare si eos adoriemur prius, quam sibi, ne capiantur, cauerint, vel ad propulsandos nos instruxerint; maximam et hominum et opum copiam facile consequemur. Eam sententiam duces comprobare, atque hortari, vt in hostem duceret. Tum ille: Vbi vos, inquit, ad iter accinxeritis, expectate. Nam ego, quum opportunum fuerit, ad vos veniam; cetratisque ac

* Al. ὑμετέραν.

σας, καὶ ὑμᾶς ἀναλαβὼν, ἡγήσομαι σὺν τοῖς θεοῖς.

ιθ'. Καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε. σκέψαι τοίνυν, εἴπερ νυκτὸς πορευσόμεθα, εἰ ὁ Ἑλληνικὸς νόμος κάλλιον ἔχει. μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ ἐν ταῖς πορείαις ἡγεῖσθαι * τῶ στρατεύματος, οποῖον ἀεὶ πρὸς τὴν χώραν συμφέρει, ἐάν τε ὁπλιτικὸν, ἐάν τε ἱππικόν. νύκτωρ δὲ νόμος τοῖς Ἕλλησιν ἐστὶ, ἡγεῖσθαι τὸ βραδύτατον. ἅτω γὰρ ἥκιστα διασπᾶται τὰ στρατεύματα, καὶ ἥκιστα λανθάνουσιν ἀποδιδράσκοντες ἀλλήλους· οἱ δὲ διασπαθέντες πολλάκις καὶ περιπίπτουσιν ἀλλήλοις, καὶ ἀγνοοῦντες κακῶς ποιοῦσι καὶ πάσχουσιν.

κ'. Εἶπεν ἂν Σεύθης· ὀρθῶς τε λέγετε, καὶ τῷ νόμῳ τῷ ὑμετέρῳ πείσομαι. καὶ ὑμῖν μὲν ἡγεμόνας δώσω τῶν πρεσβυτάτων τὰς ἐμπειροτάτας τῆς χώρας, αὐτὸς δ' ἑφέψομαι τελευταῖος, τὰς ἵππους ἔχων. ταχὺ γὰρ πρῶτος, ἂν δέῃ, παρέσομαι. σύνθημα δ' εἶπον ** Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν συγγένειαν. ταῦτ' εἰπόντες, ἀνεπαύοντο.

κά. Ηνίκα

vobis mecum sumtis, ipse dux itineris ero, Diis bene iuuantibus.

19. Et Xenophon: Dispice, inquit, si quidem iter noctu faciundum erit, an magis expediat, Graecum nos morem sequi, quam vestrum. Nam diurnis in itineribus, pro locorum ratione, vel armatura grauis, vel equitatus anteire copias solet: noctu vero, Graecorum instituto, pars exercitus tardissima praecedit. Nam hoc pacto copiae minime a se inuicem diuelluntur, minimeque fieri potest, vt clam aliis a se discedant. Quod si copiae dissipentur, fit nonnunquam vt se mutuo adoriantur, ac per ignorationem et errorem ipsimet se laedant, ac laedantur.

20. Recte monetis, ait Seuthes, adeoque vestro huic instituto parebo. Nam vobis eos duces dabo, qui inter natu grandes huius regionis peritissimi sint: ipse a tergo subsequar cum equitatu, ac si res poscat, celeriter in frontem me conferam. Tesseram dabant Athenienses ob cognationem. His dictis quieuere.

21. Nocte

* Al. ἡγεῖται.

** Al. Αθηναίων.

κά. Ηνίκα δ' ἦν ἀμφὶ μέσας νύκτας, παρῆν Σεύθης ἔχων τὰς ἱππέας τεθωρακισμένας, καὶ τὰς πελταστὰς σὺν τοῖς ὅπλοις. καὶ ἐπεὶ παρέδωκε τὰς ἡγεμόνας, οἱ μὲν ὁπλῖται ἡγοῦντο, οἱ δὲ πελτασταὶ εἵποντο, οἱ δὲ ἱππεῖς ὠπισθοφυλάκων.

κβ'. Επεὶ δὲ ἡμέρα ἦν, ὁ Σεύθης παρήλαυνεν εἰς τὸ πρόσθεν, καὶ ἐπήνεσε τὸν Ελληνικὸν νόμον. πολλάκις γὰρ ἔφη νύκτωρ αὐτὸς, καὶ σὺν ὀλίγοις πορευόμενος, ἀποσπασθῆναι σὺν τοῖς ἵπποις ἀπὸ τῶν πεζῶν. νῦν δὲ, ὥσπερ δεῖ, ἀθρόοι πάντες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ φαινόμεθα. ἀλλ' ὑμεῖς μὲν περιμένετε αὐτοῦ, καὶ ἀναπαύεσθε· ἐγὼ δὲ σκεψάμενός τι ἥξω.

κγ'. Ταῦτ' εἰπὼν ἤλαυνε δι' ὄρους, ὁδόν τινα λαβών. ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς χιόνα πολλὴν, ἐσκέψατο ἐν τῇ ὁδῷ, εἰ εἴη ἴχνη ἀνθρώπων ἢ προηγμένα, ἢ ἐναντία. ἐπεὶ δὲ ἀτριβῆ ἑώρα τὴν ὁδὸν, ἧκει ταχὺ πάλιν, καὶ ἔλεγε· Καλῶς, ὦ ἄνδρες, ἔσται, ἐὰν Θεὸς θέλῃ· τὰς γὰρ ἀνθρώπους

21. Nocte media Seuthes aderat cum equitibus loricatis, et cum cetratis instructis: quumque duces itineris dedisset, grauis armatura praecessit, subsequentibus peltatis, et equitatu tergum agminis claudente.

22. Quum illuxisset, Seuthes suos in frontem promouit, collaudato Graecorum hoc instituto. Aiebat enim, saepenumero sibi ipsi accidisse, vt quum vel exiguis cum copiis iter faceret, pedites ab equitatu diuellerentur. Nunc, vti fieri debebat, orto die vniuersi eodem loco conspicimur. Enimvero vos heic requiescite, ac nos expectate, donec ego, rebus nonnullis exploratis, rediero.

23. His dictis, quum viam quandam reperisset, per montem cum equitatu pergit: inventaque magna niue, media in via, num quae hominum vel antecedentium, vel contraria vestigia cernere posset, considerabat. Quum viam non tritam esse videret, celeriter reuertitur, et: Praeclare, inquit, res nobis succedet, milites, Diis bene iuuantibus. Sic enim hostes

ἀνθρώπους λήσομεν ἐπιπεσόντες. ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἡγήσομαι τοῖς ἵπποις, ὅπως, ἄν τινα ἴδωμεν, μὴ διαφυγὼν σημήνῃ τοῖς πολεμίοις. ὑμεῖς δ' ἕπεσθε, κἂν λειφθῆτε, τῷ σίβῳ τῶν ἵππων ἕπεσθε. ὑπερβάντες δὲ τὰ ὄρη ἥξομεν εἰς τὰς κώμας, πολλάς τε καὶ εὐδαίμονας.

κδ'. Ηνίκα δὲ ἦν μέσον ἡμέρας, ἤδη τε ἦν ἐπὶ τοῖς ἄκροις, καὶ κατιδὼν τὰς κώμας, ἧκεν ἐλαύνων πρὸς τοὺς ὁπλίτας, καὶ ἔλεγεν. ἀφήσω ἤδη καταθεῖν τοὺς μὲν ἱππέας εἰς τὸ πεδίον, τοὺς δὲ πελταστὰς ἐπὶ τὰς κώμας. ἀλλ' ἕπεσθε, ὡς ἂν δύνησθε τάχιστα, ὅπως, ἄν τις ὑφιστῆται, ἀλέξησθε.

κέ. Ακούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν, κατέβη ἀπὸ τοῦ ἵππου. καὶ ὃς ἤρετο· τί καταβαίνεις, ἐπεὶ σπεύδειν δεῖ; οἶδα, ἔφη, ὅτι οὐκ ἐμοῦ μόνου δέῃ· οἱ δ' ὁπλῖται θᾶττον δραμοῦνται καὶ ἥδιον, ἂν καὶ ἐγὼ πεζὸς ἡγῶμαι.

κς'. Μετὰ

hoſtes adoriemur, vt illi nos aduentare nequaquam ſentiant. Equidem cum equitatu praecedam, vt ne quis a nobis conſpectus elabatur, adventumque noſtrum hoſtibus denuntiet. Vos vero ſequimini, ac ſi a tergo manſeritis, veſtigiis equorum inhaerete. Vbi montes hos ſuperaverimus, ad vicos multos, eoſque peropulentos, perueniemus.

24. Quum meridies appetiiſſet, iam in vertices euaſerat; et in vicos deſpiciens, pergit ad grauis armaturae pedites. Dimittam, inquit, modo equites, vt in planiciem decurrant; et cetratos, vt in vicos ſe conferant. Quare quam poteſtis celerrime ſubſequimini, vt, ſi quis ſe nobis oppoſuerit, opem nobis feratis.

25. Haec verba quum Xenophon audiiſſet, de equo deſcendit. Quaerente Seuthe: Quamobrem quaeſo ex equo deſcendis, quum feſtinatione ſit opus? Equidem, ait, ſcio non mea ſolius opus eſſe praeſentia; et hi grauis armaturae pedites celerius current ac lubentius, ſi et ipſe pedes agmen duxero.

26. Poſt

κϛ'. Μετὰ ταῦτα ᾤχετο καὶ Τιμασίων μετ' αὐτῦ, ἔχων ἱππέας ὡς τετταράκοντα τῶν Ἑλλήνων. Ξενοφῶν δὲ παρηγγύησε τὺς εἰς τριάκοντα ἔτη παριέναι ἀπὸ τῶν λόχων εὐζώνυς. καὶ αὐτὸς μὲν ἐτρόχαζε, τέτυς ἔχων· Κλεάνωρ δὲ ἡγεῖτο τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

κζ'. Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς κώμαις ἦσαν, Σεύθης ἔχων ὅσον πεντήκοντα ἱππέας, προσελάσας εἶπε. τάδε ὀή, ὦ Ξενοφῶν, ἃ σὺ ἔλεγες, ἔχονται οἱ ἄνθρωποι. ἀλλὰ γὰρ οἱ ἱππεῖς ἔρημοι οἴχονταί μοι, ἄλλος ἀλλαχῆ διώκων· καὶ δέδοικα, μὴ συστάντες ἀθρόοι τι κακὸν τι ἐργάσωνται οἱ πολέμιοι. δεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς κώμαις καταμένειν τινὰς ἡμῶν. μεσαὶ γάρ εἰσιν ἀνθρώπων.

κή. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺν οἷς ἔχω, τὰ ἄκρα καταλήψομαι, σὺ δὲ Κλεάνορα κέλευε διὰ τῦ πεδίυ παρατεῖναι τὴν φάλαγγα παρὰ τὰς κώμας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, συνηλίσθησαν ἀνδράποδα μὲν ὡς χίλια, βόες δὲ δισχίλιοι, καὶ ἄλλα πρόβατα μύρια. καὶ τότε μὲν αὐτῦ ηὐλίσθησαν.

ΚΕΦ.

26. Post haec adiungebat ei se Timasion quoque cum Graecis equitibus plus minus quadraginta. Xenophon milites triginta annos natos, qui expediti essent, ex cohortibus ad se iubet accedere. Cum his ipse raptim pergebat, Cleanore Graecos caeteros ducente.

27. Posteaquam in vicos perveniissent, Scuthes cum equitibus quinquaginta aduectus: Accidit, inquit, ita vti tu dicebas, Xenophon, cepimus hos homines: verum equi mihi dilapsi sunt, aliis alibi hostem persequentibus. Quare metuo, ne, hostes alicubi globo facto, male nostros multent. Nihilominus in his etiam vicis manere quosdam nostrûm necesse est. Sunt enim illi hominibus referti.

28. Tum Xenophon: Ego vero, inquit, cum his, quos mecum habeo, vertices occupabo: tu Cleanori manda, vt per campum phalangem propter vicos extendat. Id quum fecissent, plus minus CIↃ mancipia collecta sunt, boues autem IICIↃ, pecoris reliqui CCIↃↃ. Ac tum quidem ibi pernoctarunt.

CAP.

ΚΕΦ. δ'.

Τῇ δ' ὑστεραία καταϰαύσας ὁ Σεύθης τὰς ϰώμας παντελῶς, ϰαὶ ἀδεμίαν οἰϰίαν λιπὼν, ὅπως Φόβον ἐνθείη ϰαὶ τοῖς ἄλλοις οἷα πείσονται, ἂν μὴ πείθωνται, ἀπῄει πάλιν. ϰαὶ τὴν μὲν λείαν ἀπέπεμψε διατίθεσθαι Ηραϰλείδῃ εἰς Πέρινθον, ὅπως μισθὸς γένηται τοῖς στρατιώταις· αὐτὸς δὲ ϰαὶ οἱ Ελληνες ἐστρατοπεδεύσαντο ἀνὰ τὸ Θυνῶν πεδίον. οἱ δ' ἐϰλιπόντες, ἐφευγον εἰς τὰ ὄρη.

β'. Ην δὲ χιὼν πολλὴ, ϰαὶ ψύχος ἄτως, ὥστε τὸ ὕδωρ, ὃ ἐφέροντο ἐπὶ δεῖπνον, ἐπήγνυτο, ϰαὶ οἶνος ἐν τοῖς ἀγγείοις, ϰαὶ τῶν Ελλήνων πολλῶν ϰαὶ ῥῖνες * ἀπεϰαίοντο ϰαὶ ὦτα. ϰαὶ τότε δῆλον ἐγένετο, ἕ ἕνεϰα οἱ Θρᾷϰες τὰς ἀλωπεϰίδας ἐπὶ ταῖς ϰεφαλαῖς φορῶσι ϰαὶ τοῖς ὠσὶ, ϰαὶ χιτῶνας ἃ μόνον περὶ τοῖς στέρνοις, ἀλλὰ ϰαὶ περὶ τοῖς μηροῖς,

CAP. IV.

Postridie Seuthes, vicis prorsus exustis, ac ne vna quidem domo relicta, quod vellet aliis etiam metum incutere, cuiusmodi mala perpeti essent, nisi parerent ipsius imperio, discessit: ac praedam quidem abigi iussit, vt illam Perinthi Heraclides venderet, deque ea militi stipendium conficeret: ipse cum Graecis in Thynorum planicie castra habebat. Illi vero, sedibus suis relictis, in montes se fuga recipiebant.

2. Iacebat nix ingens, et tantum frigus erat, vt etiam aqua ad coenam allata, et vinum ipsum in vasis congelasceret. Nonulli Graecorum nares et aures, adultas [a frigore] amittebant: perpetuumque fuit id temporis, quamobrem vulpinas pelles circum capita Thraces, et circum aures gestent: itemque tunicis non modo pectora, sed ipsa etiam femora muniant: laxa denique sagula, et ad pedes vsque demissa,

* Al. ἀπεϰαίοντο, et ἀπεϰίρναντο, it. ἀπεϰίνατο.

ροῖς, καὶ ζειρὰς μέχρι ποδῶν ἐπὶ τῶν ἵππων ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ χλαμύδας.

γ'. Αφιεὶς δὲ τῶν αἰχμαλώτων ὁ Σεύθης εἰς τὰ ὄρη, ἔλεγεν· ὅτι, εἰ μὴ καταβήσονται οἰκήσοντες καὶ πείσονται, ὅτι κατακαύσει καὶ τούτων τὰς κώμας, καὶ τὸν σῖτον, καὶ ἀπολοῦνται τῷ λιμῷ· ἐκ τούτων* κατέβαινον καὶ γυναῖκες, καὶ παῖδες, καὶ οἱ πρεσβύτεροι· οἱ δὲ νεώτεροι ἐν ταῖς ὑπὸ τὸ ὄρος κώμαις ηὐλίζοντο.

δ'. Καὶ ὁ Σεύθης καταμαθὼν, ἐκέλευσε τὸν Ξενοφῶντα τῶν ὁπλιτῶν τοὺς νεωτάτους λαβόντα συνέπεσθαι· καὶ ἀναστάντες τῆς νυκτὸς, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν ἐπὶ ταῖς κώμαις· καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι ἐξέφυγον, (πλησίον γὰρ ἦν τὸ ὄρος) ὅσους δὲ κατέλαβον, κατηκόντισεν ἅπαντας ὁ Σεύθης.

ε'. Επισθένης δὲ ἦν τις Ολύνθιος παιδεραστὴς, ὃς ἰδὼν καλὸν παῖδα ηβάσκοντα ἄρτι, πέλτην ἔχοντα, μέλλοντα ἀποθνήσκειν, προσδραμὼν Ξενοφῶντα ἱκέτευσε βοηθῆσαι

demissa, in equis induant, non chlamydas.

3. Seuthes, dimissis ex iis, qui capti fuerant, nonnullis in montes: denuntiari iussit, ni descenderent, ac secum pacis foedera facerent †, ipsorum etiam se villas incensurum vna cum frumento, vt fame omnes perire necesse esset. Tum vero et mulieres, et pueri, et senes descenderunt. Iuniores in vicis, sub monte sitis, castra locant.

4. Id vbi Seuthes animadvertisset, Xenophontem cum manu ex armatura graui delecta iuuenum maxime vegetorum sequi iussit. Itaque noctu surgunt, et prima luce ad vicos perueniunt. Tum ex hostibus maxima pars fuga dilabi. Etenim mons vicinus erat. Si qui caperentur, iaculis vniuersi a Seuthe configebantur.

5. Erat Olynthius quidam puerorum amator Episthenes, qui quum elegantem puerum, tunc primum pubescentem, cum cetra, quam tenebat, conspiceret, cui Seuthes iamiam vitam ademturus erat; ad Xenophontem accurrit, et suppliciter ipsum orat, vt opem formoso

* Al. ἐκ τούτου.

** Ad verbum vertitur: *ad sedes suas incolendas, et ipsi parerent.*

σαι παιδὶ καλῷ. καὶ ὃς προσελθὼν τῷ Σεύθῃ δέεται, μὴ ἀποκτεῖναι τὸν παῖδα, καὶ τῷ Ἐπιῶθένει διηγεῖται τὸν τρόπον, καὶ ὅτι λόχον ποτὲ συνελέξατο, σκοπῶν ἐδὲν ἄλλο, ἢ εἴ τινες εἶεν καλοὶ, καὶ μετὰ τούτων ἦν ἀνὴρ ἀγαθός.

ε'. Ὁ δὲ Σεύθης ἤρετο, ἢ καὶ ἐθέλοις ἄν, ὦ Ἐπίῶθενες, ὑπὲρ τούτου ἀποθανεῖν; ὁ δ' ἐπανατείνας τὸν τράχηλον· παῖε, εἶπεν, εἰ κελεύει ὁ παῖς, καὶ μέλλει χάριν εἰδέναι. ἐπήρετο ὁ Σεύθης τὸν παῖδα, εἰ παίσειεν αὐτὸν ἀντὶ ἐκείνου. ἐκ εἶα ὁ παῖς, ἀλλ' ἱκέτευε μηδὲ ἕτερον κατακαίειν. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἐπιῶθένης περιλαβὼν τὸν παῖδα, εἶπεν, ὥρα σοι, ὦ Σεύθη, περὶ τοῦδε μοι διαμάχεσθαι. ἀ γὰρ μεθήσω τὸν παῖδα. ὁ δὲ Σεύθης γελῶν, ταῦτα μὲν εἶα.

ζ'. Ἔδοξε δ' αὐτῷ αὐτοῦ αὐλισθῆναι, ἵνα μὴ ἐκ τούτων τῶν κωμῶν οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους τρεφοιντο. καὶ αὐτὸς ἐν τῷ πεδίῳ ὑποκαταβὰς ἐσκήνει. Ξενοφῶν δὲ ἔχων τοὺς ἐπιλέκτους, ἐν τῇ ὑπὸ τὸ ὄρος ἀνωτάτω κώμῃ, καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ἐν τοῖς

formoso puero ferat. Xenophon Seuthen conuenit, eumque rogat, ne permat puerum, simul Episthenis ingenium ei narrat, et quod aliquando cohortem collegisset, nihil aliud spectans, quam si qui formosi essent; et cum his egregium se virum declarare consueuisset.

6. Heic Seuthes Episthenem interrogat: Vellesne, mi Episthenes, pro hoc mori? At ille, cervice extensa: Ferito, inquit, si puer hic ita mandat, et gratiam habiturus est. Et Seuthes vicissim puerum interrogat: Num hunc feriri suo loco vellet. Verum is hoc fieri non sinebat, sed supplex orabat, vt neuter interficeretur. Episthenes complexus puerum: Tempus est, Seuthes, vt de hoc mecum proelio decertes, inquit. Non enim puerum dimittam. Ille subridens, haec omittebat.

7. Visum est autem ei, hoc loco habenda esse castra: ne ex his vicis ii, qui in montem confugerant, sese alerent. Ipse sub monte in planicie castra locat, Xenophon cum delectis in villa sub monte suprema, Graeci reliqui prope ab his in agro

τοῖς ὀρεινοῖς τοῖς καλουμένοις Θραξί, πλησίον κατεσκήνησαν.

η'. Ἐκ τούτου ἡμέραι δὲ πολλαὶ διετρίβοντο, καὶ οἱ ἐκ τοῦ ὄρους Θρᾷκες καταβαίνοντες πρὸς τὸν Σεύθην περὶ ὁμήρων καὶ σπονδῶν διεπράττοντο. καὶ Ξενοφῶν ἐλθὼν ἔλεγε τῷ Σεύθῃ, ὅτι ἐν πονηροῖς τόποις σκηνῷεν, καὶ πλησίον εἶεν οἱ πολέμιοι. ἥδιον δ' ἂν ἔξω αὐλίζεσθαι ἔφη ἐν ἐχυροῖς ἂν χωρίοις μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς ξενοῖς, ὥστε ἀπολέσθαι. ὁ δὲ θαρρεῖν ἐκέλευε, καὶ ἔδειξεν ὁμήρους παρόντας αὐτῷ.

θ'. Εἰδέοντο δὲ καὶ τοῦ Ξενοφῶντος καταβαίνοντές τινες τῶν ἐκ τοῦ ὄρους, συμπρᾶξαι σφίσι τὰς σπονδάς. ὁ δὲ ὡμολόγει, καὶ θαρρεῖν ἐκέλευε, καὶ ἠγγυᾶτο μηδὲν αὐτὸς κακὸν πείσεσθαι πειθομένους Σεύθῃ. οἱ δ' ἄρα ταῦτ' ἔλεγον κατάσκοπῆς ἕνεκα.

ι'. Ταῦτα μὲν τῆς ἡμέρας ἐγένετο· εἰς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐπιτίθενται ἐλθόντες ἐκ τοῦ ὄρους οἱ Θυνοί. καὶ ἡγεμὼν

agro Thracum, qui Montani dicuntur, habebant castra.

8. Non multis diebus interiectis, Thraces de monte descendunt ad Seuthen, et cum eo de obsidibus, et pacis conditionibus tractant. Tunc Xenophon, ad Seuthen quum accessisset, difficilibus in locis haberi castra monet, ac prope admodum hostes abesse. Lubentius illa se exterius habiturum aliis in locis, quam adeo angustis, in quibus periculum sit, ne ad internecionem caedantur. At Seuthes bono illum esse animo iubet, simulque monstrat obsides ab hostibus missos.

9. Nonnulli etiam descendentes ex iis, qui se in monte continebant, Xenophontem obsecrabant, vt pacis conditiones ipsis impetraret. Ille facturum se recipiebat, bonoque vt animo essent, hortabatur; promittebat etiam, nihil ipsis futurum mali, si Seuthae parere vellent. At illi haec speculandi animo proponebant.

10. Haec illo die tum acta. Nocte insequente Thyni de monte descendunt, et Graecos inuadunt. Paterfamilias cu-

μὼν μὲν ἦν ὁ δεσπότης ἑκάστης οἰκίας. χαλεπὸν γὰρ ἦν ἄλλῳ τὰς οἰκίας, σκότους ὄντος, ἀνευρίσκειν ἐν ταῖς κώμαις. καὶ γὰρ αἱ οἰκίαι κύκλῳ περιεσαύρωντο μεγάλοις σαυροῖς, τῶν προβάτων ἕνεκα.

ια. Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο κατὰ τὰς θύρας ἑκάστῳ οἰκήματος, οἱ μὲν εἰσηκόντιζον, οἱ δὲ τοῖς σκυτάλοις ἔβαλλον, ἃ ἔχειν ἔφασαν, ὡς ἀποκόψοντες τῶν δοράτων τὰς λόγχας· οἱ δὲ ἐνεπίμπρασαν· καὶ Ξενοφῶντα ὀνομαστὶ καλοῦντες, ἐξιόντα ἐκέλευον ἀποθνήσκειν, ἢ αὐτῷ ἔφασαν κατακαυθήσεσθαι αὐτόν.

ιβ. Καὶ ἤδη τε διὰ τοῦ ὀρόφου ἐφαίνετο πῦρ, καὶ ἐντεθωρακισμένοι οἱ περὶ Ξενοφῶντα ἔνδον ἦσαν, ἀσπίδας καὶ μαχαίρας καὶ κράνη ἔχοντες. καὶ Σιλανὸς Μακέτιος, ἐτῶν ὀκτωκαίδεκα ὤν, σημαίνει τῇ σάλπιγγι· καὶ εὐθὺς ἐκπηδῶσιν ἐσπασμένοι τὰ ξίφη καὶ οἱ ἐκ τῶν ἄλλων σκηνωμάτων.

ιγ. Οἱ δὲ Θρᾷκες φεύγουσιν, ὥσπερ δὴ τρόπος αὐτοῖς, ὄπισθεν περιβαλλόμενοι τὰς πέλτας· καὶ αὐτῶν ὑπεραλλομένων τὰς σαυρὰς ἐλήφθησάν τινες κρεμαθέντες, ἐνισχομένων

iuſque domus, dux erat. Nam aliis domus inuenire per tenebras in vicis erat difficile, praeſertim quod domus ipſae magnis eſſent vallis ouium caulla circumſeptae.

11. Poſteaquam ad aedificii cuiusque fores veniſſent, partim in eas iacula torquebant, partim clauas, quas habere ſe aiebant, vt haſtarum cuſpides decuterent: Nonnulli aedificiis ignes immittebant, nominatimque compellatum Xenophontem exire iubebant, ac mortem occumbere, niſi mallet iſtic ab igne conſumi.

12. Iam per ipſum tectum ignis conſpiciebatur, et Xenophontis milites loricati ſe adhuc in aedibus continebant, ſcutis, gladiis, galeis armati. Denique Silanus Maceſius XIIX natus annos, tuba ſignum dat. Mox et aliis ex aedificiis milites cum diſtrictis enſibus ſeſe proripiunt.

13. Thraces fuga dilabuntur, cetris in terga more ſuo reiectis. Quumque fudes tranſilire vellent, nonnulli in eis haerentes capti

σχομένων τῶν πελτῶν ἐν τοῖς σαυροῖς· οἱ δὲ καὶ ἀπέθανον, διαμαρτόντες τῶν ἐξόδων. οἱ δ' Ελληνες ἐδίωκον ἔξω τῆς κώμης.

ιδ'. Τῶν τε Θυνῶν ὑποσραφέντες τινὲς ἐν τῷ σκότει, τοὺς παρατρέχοντας παρ' οἰκίαν καιομένην ἠκόντιζον εἰς τὸ φῶς ἐκ τοῦ σκότους· καὶ ἔτρωσαν Ιερώνυμόν τε καὶ * Ενοδίαν τὸν λοχαγὸν, καὶ Θεαγένην δε Λοκρὸν τὸν λοχαγόν· ἀπέθανε δὲ οὐδείς· κατεκαύθη μέντοι ** καὶ ἐσθής τινων καὶ σκεύη.

ιέ. Σεύθης δὲ ἧκε βοηθήσων σὺν ἑπτὰ ἱππεῦσι τοῖς πρώτοις, καὶ τὸν σαλπιγκτὴν ἔχων τὸν Θράκιον. καὶ ἐπείπερ ᾔσθετο, ὅσον περ χρόνον ἐβοήθει, τοσοῦτον καὶ τὸ κέρας ἐφθεγγετο αὐτῷ· ὥστε καὶ τοῦτο φόβον συμπαρεῖχε τοῖς πολεμίοις. ἐπεὶ δ' ἦλθεν, ἐδεξιοῦτο, *** καὶ ἔλεγεν ὅτι οἰοιτο τεθνεῶτας πολλοὺς εὑρίσκειν.

ιϛ'. Εκ τούτου ο Ξενοφῶν δεῖται τοὺς ὁμήρους τε αὐτῷ παραδοῦναι, καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος, εἰ βούλεται, συστρατεύεσθαι· εἰ δὲ μὴ, αὐτὸν ἐᾶσαι. τῇ οὖν ὑστεραίᾳ παραδίδωσιν ὁ Σεύθης τοὺς ὁμήρους, πρεσβυτέρους ἄνδρας, τοὺς κρατίστους, ὡς ἔφασαν,

capti sunt, cetris inter sudes impeditis; nonnulli occisi, quod aberrando nequirent exitus reperire. Graeci fugientes extra vicum persequuti sunt.

14. Nonnulli tamen ex Thynis reuersi, per tenebras, eos, qui domum ardentem praetercurrebant, missis e tenebris in lucem iaculis petebant. Ita vulnerati Hieronymus, Enodias, et Theagenes Locrensis, cohortium ductor: nemo tamen mortuus est. Fuere quorum vestis et impedimenta exurerentur.

15. Accurrit et Seuthes cum Thracio tubicine, ac septem equitibus primis, opem laturus: atque ex quo tempore rem animaduertit, quam diu properabat ad opem ferendam, tam diu buccina sonabat. Quae res et ipsa metum hostibus iniecit. Posteaquam venisset, amanter complexus Graecos, existimasse se dicebat, futurum vt multos mortuos offenderet.

16. Rogat heic Xenophon, vt sibi tradat obsides; vnaque in montem, si velit, tendat: Sin autem, sibi hoc permittat. Postridie Seuthes ei tradit obsides, homines aetate graues; maxima, vti ferebatur,

* Al. Ευοδέα. ** Al. μέντοι ἔστιν ὧν καὶ σκεύη. *** Al. ἐδεξιοῦτό τε καὶ ἔλ.

ἔφασαν, τῶν Ὀρειτῶν *, καὶ αὐτὸς ἐρχεται σὺν τῇ δυνάμει. ἤδη δ' εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ Σεύθης. ἐκ γὰρ τῶν Ὀδρυσῶν, ἀκόντων ἃ πράττοι ὁ Σεύθης, πολλοὶ κατέβαινον συστρατευσόμενοι.

ιζ'. Οἱ δὲ Θυνοὶ, ἐπεὶ εἶδον ἀπὸ τοῦ ὄρους πολλοὺς μὲν ὁπλίτας, πολλοὺς δὲ πελταστὰς, πολλοὺς δὲ ἱππέας, καταβάντες ἱκέτευον σπείσασθαι· καὶ πάντα ὁμολόγουν ποιήσειν, καὶ τὰ πιστὰ λαμβάνειν ἐκέλευον. ὁ δὲ Σεύθης καλέσας τὸν Ξενοφῶντα, ἐπεδείκνυεν ἃ λέγοιεν· καὶ ἐκ ἂν ἔφη σπείσεσθαι, εἰ Ξενοφῶν βούλοιτο τιμωρήσασθαι αὐτοὺς τῆς ἐπιθέσεως.

ιή. Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' ἔγωγε ἱκανὴν νομίζω δίκην ἔχειν, εἰ ἅτοι δοῦλοι ἔσονται ἀντ' ἐλευθέρων. συμβουλεύειν μέντοι ἔφη αὐτῷ, τοὐλοιπὸν ὁμήρους λαμβάνειν τοὺς δυνατωτάτους κακόν τι ποιεῖν, τοὺς δὲ γέροντας οἴκοι ἐᾶν· οἱ μὲν ἂν ταύτῃ πάντες προσωμολόγουν.

ΚΕΦ.

batur, apud Montanos dignitate: atque etiam ipse cum suis copiis venit. Habebat autem iam triplo maiores. Nam quum apud Odrysas, quid rerum Seuthes gereret, auditum esset: multi, vti ipsum in eo bello iuvarent, descenderant.

17. Thyni, quum de monte prospectantes, magnas grauis armaturae, magnas cetratorum, et equitum copias viderunt; descendunt, ac supplices pacem poscunt, polliciti omnia se facturos, eiusque rei pignora vt accipiantur, petunt. Seuthes, vocato ad se Xenophonte, quid illi dicerent, demonstrabat. Addebat, nullas se pacis conditiones admissurum, si vellet in eos animaduertere Xenophon, propterea quod ipsum adorti fuissent.

18. Ego vero, subiecit Xenophon, satis eos magno malo multatos arbitror, si pro liberis servi fiant. Hoc se tamen Seuthae consilii dare, vt deinceps obsidum loco illos acciperet, quibus ad laedendum plurimum esset virium: senes autem domi esse relinquendos. Ita tunc omnes eius loci Thraces imperata se facturos receperunt.

CAP.

* Al. τῶν Ἰρειτῶν.

ΚΕΦ. έ.

Υπερβάλλωσι δὲ πρὸς τὰς ὑπερ Βυζαντιὰ Θρᾴκας, εἰς τὸ Δελτα καλούμενον. αὕτη δ' ἦν ἀκέτι ἀρχὴ * Μησάδα, ἀλλὰ Τήρα ** τῦ Οδρύσα ἀρχαιὰ τινός. καὶ ὁ Ηρακλείδης ἐνταῦθα ἔχων τὴν τιμὴν τῆς λείας παρῆν. καὶ Σεύθης ἐξαγαγὼν ζεύγη ἡμιονικὰ τρία, (ἃ γὰρ ἦν πλείω) τὰ δ' ἄλλα βοεικὰ, καλέσας Ξενοφῶντα ἐκέλευσε λαβεῖν, τὰ δ' ἄλλα διανεῖμαι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς.

β'. Ξενοφῶν δὲ τάδ' εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν τοίνυν ἀρκεῖ, καὶ αὖθις λαβεῖν· τούτοις δὲ τοῖς στρατηγοῖς δωρᾶ, εἰ σὺν ἐμοὶ ἠκολούθησαν, καὶ λοχαγοῖς. καὶ τῶν ζευγῶν λαμβάνει ἓν μὲν Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς, ἓν δὲ Κλεάνωρ ὁ Ορχομένιος, ἓν δὲ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιός· τὰ δὲ βοεικὰ ζεύγη τοῖς λοχαγοῖς κατεμέρισε.

γ'. Τὸν

CAP. V.

Postea profecti altius ad illos sunt Thraces, qui supra Byzantium in loco, cui Delta nomen, sedes habent. Non hi ad Mesadae regnum pertinebant, sed olim sub Terei ditione fuerant, prisci cuiusdam apud Odrysas principis. Venit huc, cum pecunia coacta de mancipiis, Heraclides. Et Seuthes, quum mulorum iuga tria produxisset, (nec enim habebat plura) reliqua boum; Xenophontem arcessit, eaque vt acciperet hortatur, caetera in duces et praefectos cohortium distribueret.

2. Tum Xenophon, Mihi vero satis est, inquit, vt deinceps aliquid accipiam. Tantum his ea ducibus et cohortium praefectis largire, qui me sequuti sunt. Ita Dardanensis Timasion iugum vnum accepit, alterum Cleanor Orchomenius, tertium Phrynisceus Achaeus. Boum iuga in cohortium ductores est partitus.

3. Militi

* Al. Μαισάδα.

** Al. Τήρας τῦ Οδρυσεῦ, al. Τηρία τῦ Οδρυσεῦ, al. Τήρα τῦ Οδρυσεῦ.

γ'. Τὸν δὲ μισθὸν ἀποδίδωσιν, ἐξεληλυθότος ἤδη τοῦ μηνὸς, εἴκοσι μόνον ἡμερῶν. ὁ γὰρ Ηρακλείδης ἔλεγεν, ὅτι ὀλίγου πλεῖον ἐμπωλήσαι. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἀχθεσθεὶς εἶπε, Δοκεῖς μοι, ὦ Ηρακλείδη, οὐχ ὡς δεῖ κήδεσθαι Σεύθου· εἰ γὰρ ἐκήδου, ἦκες ἂν πλήρη φέρων τὸν μισθὸν, καὶ προσδανεισάμενος, εἰ μή γ' ἄλλως ἐδύνω, καὶ ἀποδόμενος τὰ σαυτοῦ ἱμάτια.

δ'. Ἐντεῦθεν ὁ Ηρακλείδης ἠχθέσθη τε, καὶ ἐδείσε, μὴ ἐκ τῆς Σεύθου φιλίας ἐκβληθείη· καὶ ὅ, τι ἐδύνατο ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας Ξενοφῶντα διεβαλλε πρὸς Σεύθην. οἱ μὲν δὴ στρατιῶται Ξενοφῶντι ἐνεκάλουν, ὅτι οὐκ εἶχον τὸν μισθόν· Σεύθης δὲ ἤχθετο αὐτῷ, ὅτι ἐντόνως τοῖς στρατιώταις ἀπῄτει τὸν μισθόν. καὶ τέως μὲν ἀεὶ ἐμέμνητο, ὡς ἐπειδὰν ἐπὶ θάλατταν ἀπέλθοι, παραδώσει αὐτῷ Βισάνθην, καὶ Γάνον, καὶ Νεον τεῖχος· ἀπὸ δὲ τοῦτου τοῦ χρόνου ἀδεὴς ἔτι τούτων

3. Militi tantum viginti dierum ſtipendium numerari potuit, tametſi iam menſis exiſſet. Negabat enim Heraclides, pluris ſe manubias vendere potuiſſe. Quod graviter Xenophon, moleſteque ferens: Videris, inquit, Heraclides, non ita vti debebas, Seuthae commoda procurare. Nam ea ſi tibi cordi eſſent, ſtipendium integrum attuliſſes, vel foenore accepta praeter hanc pecunia, ſi alia ratione non potuiſſes, tuiſque veſtibus diſtractis.

4. Ex eo grauiter commotus Heraclides, ne amicitia Seuthae excideret, verebatur. Quare ab illo die, quacunque ratione poterat, Xenophontem apud Seuthen criminabatur. At vero milites in Xenophontem culpam conferebant, quod ſtipendium non accepiſſent. Eidem Xenophonti Seuthes etiam ſuccenſebat, quod enixe ſtipendium pro milite poſceret: atque vt ante illum diem ſemper dictitauerat, ſe, poſteaquam ad mare peruenilſet, Biſanthem, Ganum et Caſtellum nouum ei traditurum: ita ex eo tempore nullius horum men-

τάτων ἐμέμνητο. ὁ μὲν γὰρ Ηρακλείδης καὶ τᾶτο διαβεβλήκει, ὡς ἂν ἀσφαλὲς εἴη, τείχη παραδιδόναι αὐτοῖ δύναμιν ἔχοντι.

ε. Ἐκ τάτε ὁ μὲν Ξενοφῶν ἐβελεύετο, τί χρὴ ποιεῖν περὶ τᾶ ἔτι ἄνω στρατεύεσθαι. ὁ δ' Ηρακλείδης, εἰσαγαγὼν τὰς ἄλλας στρατηγὰς πρὸς Σεύθην, λέγειν τε ἐκέλευεν αὐτὰς, ὅτι ἁδὲν ἂν ἧττον σφεῖς ἀγάγοιεν τὴν στρατιὰν ἢ Ξενοφῶν, τόν τε μισθὸν ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἔκπλεων παρέσεσθαι δυοῖν μηνοῖν. συστρατεύεσθαί τε ἐκέλευε.

ς'. Καὶ ὁ Τιμασίων εἶπεν· ἐγὼ μὲν τοίνυν ἁδ' ἂν πέντε μηνῶν μισθὸς μέλλῃ εἶναι, στρατευσαίμην ἂν ἄνευ Ξενοφῶντος· καὶ ὁ Φρυνίσκος καὶ ὁ Κλεάνωρ συνωμολόγεν Τιμασίωνι. ἐντεῦθεν Σεύθης ἐλοιδόρει τὸν Ηρακλείδην, ὅτι ἁ παρακαλεῖ τὸν Ξενοφῶντα. ἐκ δὲ τάτε παρακαλᾶσιν αὐτὸν μόνον.

ζ'. Ο δὲ, γνὰς τᾶ Ηρακλείδα τὴν πανεργίαν, ὅτι βάλοιτο αὐτὸν διαβάλλειν πρὸς τὰς ἄλλας στρατηγὰς,

mentionem faciebat. Nam et hac in parte calumniis vsus Heraclides fuerat, tutum non esse, castella illi tradere, cui ad manum exercitus esset.

5. Deliberabat hinc Xenophon, an esset vlterius hac in expeditione cum Seuthe progrediendum. Heraclides, introductis ad Seuthen ducibus caeteris, monebat, vt dicerent, nihilo se minus posse copias ducere, quam posset Xenophon. Addebat, polliceri se, stipendium integrum duûm mensium paucos intra dies adfuturum: tantum hortabatur, vt expeditioni se socios adiungerent.

6. Ibi Timasion: Equidem, ait, non si vel quinque mensium stipendium mihi numeretur, absque Xenophonte bello huic interfuero. Idem et Phrynisscus et Cleanor aiebant. Quo factum, vt, quum Heraclidem Seuthes obiurgaret, quod non etiam Xenophontem aduocasset, solus deinde Xenophon arcesseretur.

7. Verum ille, animaduersa Heraclidae vafricie, quod hoc modo vellet ipsum apud duces

τηγὸς, παρέρχεται λαβὼν τάς τε στρατηγὸς πάντας καὶ τὰς λοχαγάς· καὶ ἐπεὶ πάντες ἐπείσθησαν, συνεστρατεύοντο, καὶ ἀφικνοῦνται, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν Πόντον, διὰ τῶν Μελινοφάγων καλουμένων Θρᾳκῶν, εἰς τὸν Σαλμυδησσόν.

ή. Ενθα τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεουσῶν νηῶν πολλαὶ ὀκέλλουσι καὶ ἐκπίπτουσι. τέναγος γάρ ἐστιν ἐπιπολὺ τῆς θαλάττης. καὶ οἱ Θρᾷκες οἱ κατὰ ταῦτα οἰκοῦντες, σήλας ὁρισάμενοι, τὰ καθ' αὑτοὺς ἕκαστοι ἐκπίπτοντα λῃΐζονται. τέως δ' ἐλέγοντο πρὶν ὁρίσασθαι, ἁρπάζοντες πολλοὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀποθνήσκειν. ἐνταῦθα εὑρίσκονται πολλαὶ μὲν κλίναι, πολλὰ δὲ κιβώτια, πολλαὶ δὲ βίβλοι, καὶ τἄλλα πολλὰ, ὅσα ἐν ξυλίνοις τεύχεσι ναύκληροι ἄγουσιν.

θ'. Εντεῦθεν ταῦτα κατασεψάμενοι, ἀπῆσαν πάλιν· ἔνθα δὴ Σεύθης εἶχε στράτευμα πλέον τὸ Ελληνικόν. ἐκ τε γὰρ

reliquos ſuſpectum et inuiſum reddere: Seuthen vna cum aliis ducibus ac praefectis cohortium conuenit. Quos vbi ſuam in ſententiam Seuthes adduxiſſet, expeditio coniunctis copiis eſt ſuſcepta. Quumque ſic proficiſcerentur, vt Pontum ad dextram haberent; per Thraces, qui Melinophagi vocantur, Salmydeſſum peruenerunt.

8. Hoc loco pleraeque naues in Pontum profecturae adliduntur, et in litus eiiciuntur. Nam vadoſum illic magna ex parte mare eſt, ac Thraces iis in locis habitantes, limitibus per cippos diſtinctis, ea rapiunt ſinguli, quae in litora ſingulorum eiiciuntur. Prius ſane quam limites illi conſtituti fuiſſent, captatores illos praedae mutuis ſe vulneribus confeciſſe proditum eſt. Inuenitur heic magna ſpondarum, arcularum, librorum, aliarumque rerum copia, quae res a nauiculatoribus in valis ligneis vehuntur.

9. Poſteaquam haec loca in poteſtatem Seuthae redacta fuiſſent, abductus eſt inde exercitus. Habebat iam Seuthes maiores copias, quam eſſent Graecae, Nam

γὰρ Ὀδρυσῶν πολὺ ἔτι πλείους καταβεβήκεσαν, καὶ οἱ ἀεὶ πειθόμενοι συνεστρατεύοντο. κατηυλίσθησαν δὲ ἐν τῷ πεδίῳ ὑπὲρ Σηλυμβρίαν, ὅσον πεντήκοντα σταδίους ἀπέχοντες τῆς θαλάττης.

ι. Καὶ μισθὸς μὲν οὐδεὶς πω ἐφαίνετο, πρὸς δὲ τὸν Ξενοφῶντα, οἵ τε στρατιῶται πάντες καλεπῶς εἶχον, ὅ, τε Σεύθης οὐκέτι οἰκείως διέκειτο, ἀλλ' ὁπότε συγγενέσθαι αὐτῷ βουλόμενος ἔλθοι, πολλαὶ ἤδη ἀσχολίαι ἐγίνοντο.

ΚΕΦ. ς'.

Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, σχεδὸν ἤδη δύο μηνῶν ὄντων, ἀφικνοῦνται Χαρμῖνός τε ὁ Λάκων, καὶ Πολύνεικος παρὰ Θίμβρωνος· καὶ λέγουσιν, ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ στρατεύεσθαι ὡς ἐπὶ Τισσαφέρνην, καὶ Θίμβρων ἐκπέπλευκεν ὡς πολεμήσων, καὶ δεῖται ταύτης τῆς στρατιᾶς, καὶ λέγει, ὅτι Δαρεικὸς ἑκάστῳ ἔσαι μισθὸς τοῦ μηνός, καὶ

Nam et multo plures ex Odrysarum natione defcenderant, et omnes, qui in fidem recipiebantur, vna cum aliis arma coniungebant. Caſtra in campo ſupra Selymbriam habebantur, a mari prope quinquaginta ſtadiorum interuallo.

10. Stipendium nullum vſquam apparebat, et Xenophonti non ſolum milites ſuccenſebant: ſed etiam Seuthes alieno erat in ipſum animo. Quoties hunc conuenire cuperet Xenophon, multis occupationibus diſtineri ſe ſimulabat.

CAP. VI.

Duo iam prope menſes elapſi fuerant, quum Charminus Laco, et Polynicus, a Thimbrone miſſi in caſtra veniunt. Exponunt, decreuiſſe Lacedaemonios bellum Tiſſapherni facere. Eius belli cauſſa iam Thimbronem cum claſſe profectum eſſe, qui exercitus huius operam egeat; ac polliceatur, ſe cuiuis militi ſingulos in menſes Daricum nummum daturum in ſtipendium, praeſe-

καὶ τοῖς λοχαγοῖς διμοιρία, καὶ τοῖς στρατηγοῖς τετραμοιρία.

β'. Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἱ Λακεδαιμόνιοι, εὐθὺς ὁ Ἡρακλείδης, πυθόμενος ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἥκοσι, λέγει τῷ Σεύθῃ ὅτι κάλλιον γεγένηται. οἱ μὲν γὰρ Λακεδαιμόνιοι δέονται τοῦ στρατεύματος, σὺ δ' οὐ δέῃ. ἀποδιδοὺς δὲ τὸ στράτευμα αὐτοῖς χαριεῖ, σὲ δὲ οὐκέτι ἀπαιτήσουσι τὸν μισθόν, ἀλλ' ἀπαλλάξονται ἐκ τῆς γῆς.

γ'. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης, κελεύει παράγειν· καὶ ἐπεὶ εἶπον, ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἥκοσι, λέγει ὅτι τὸ στράτευμα ἀποδίδωσι, φίλος τε καὶ σύμμαχος βούλεται εἶναι. καλεῖ τε αὐτοὺς ἐπὶ ξένια *, καὶ ἐξενίζε μεγαλοπρεπῶς. Ξενοφῶντα δὲ οὐ καλεῖ, οὐδὲ τῶν ἄλλων στρατηγῶν οὐδένα.

δ'. Ἐρωτώντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, Τίς ἀνὴρ εἴη Ξενοφῶν, ἀπεκρίναντο, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα εἴη ἂν κακὸς, φιλοστρατιώτης δὲ, καὶ διὰ τοῦτο χεῖρόν ἐστιν αὐτῷ. καὶ οἳ εἶπον, Ἀλλ' ἦ δημαγωγεῖ ὁ ἀνὴρ τοὺς ἄνδρας;

etis cohortium binos, ducibus quaternos.

2. Posteaquam Lacedaemonii venissent, mox Heraclides, qui eos ad exercitum missos audiisset, melius rem succedere Seuthae narrat. Lacedaemonios enim copiis Graecis egere, quibus ipse non amplius egeat. Quare si exercitum ipsis trades, simul et gratiam inibis, et milites stipendium abs te non petent amplius, sed finibus tuis excedent.

3. Quae quum Seuthes audiisset, deduci eos ad se iubet. Vbi exposuissent, ad exercitum se venisse; concedere se ipsis hasce copias ait, ac Lacedaemoniorum amicitiam societatemque expetere. Deinde hospitaliter inuitatos magnifice excepit. Neque tamen aut Xenophontem, aut quenquam alium ex ducibus vocat.

4. Interrogantibus de Xenophonte Lacedaemoniis, cuiusmodi vir esset; caeteroqui non infrenuum esse respondit, tantum militum peresse studiosum, quae res ipsius etiam commodis plurimum officiat. Tum illi: Num milites, inquiunt, gratia et auctoritate sibi deuinctos

* Al. ἐπὶ ξενίᾳ.

ἄνδρας; καὶ ὁ Ηρακλείδης, πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ε. Ἆρ' οὖν, ἔφασαν, μὴ καὶ ἡμῖν ἐναντιώσεται περὶ τῆς ἀπαγωγῆς; ἀλλ' ἢν ὑμεῖς, ἔφη ὁ Ηρακλείδης, συλλέξαντες αὐτὰς ὑπόσχησθε τὸν μισθὸν, ὀλίγον ἐκείνῳ προσχόντες, ἀποδραμοῦνται σὺν ὑμῖν. πῶς ἂν οὖν, ἔφασαν, ἡμῖν συλλεγεῖεν; αὔριον ὑμᾶς, ἔφη ὁ Ηρακλείδης, πρωΐ ἄξομεν πρὸς αὐτὰς, καὶ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἐπειδὰν ὑμᾶς ἴδωσιν, ἅσμενοι συνδραμοῦνται.

ς'. Αὕτη μὲν ἡ ἡμέρα οὕτως ἔληξε. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἄγουσιν ἐπὶ τὸ στράτευμα τὰς Λάκωνας Σεύθης τε καὶ Ηρακλείδης, καὶ συλλέγεται ἡ στρατιά. τὼ δὲ Λάκωνε ἐλεγέτην, ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ πολεμεῖν Τισσαφέρνει τῷ ὑμᾶς ἀδικήσαντι. ἢν οὖν ἴητε σὺν ἡμῖν, τόν τε ἐχθρὸν τιμωρήσεσθε, καὶ Δαρεικὸν ἕκαστος οἴσει τὸν μηνὸς ὑμῶν, λοχαγὸς δὲ τὸ διπλοῦν, στρατηγὸς δὲ τὸ τετραπλοῦν.

ζ'. Καὶ

deuinctos habet? Omnino, subiecit Heraclides.

5. Num igitur, aiunt illi, nobis etiam aduersabitur, quominus exercitum abducamus? Si vos, respondit Heraclides, vocatis ad concionem militibus stipendium promiseritis, neque magnopere, quid ille faciat, curaueritis: vobiscum hinc vel currentes abibunt. At qui fieri poterit, aiunt Lacedaemonii, vt nostra causſa conueniant? Nos, inquit, cras mane vos ad illos deducemus. Sat scio, quam primum vos viderint, libenter concurrent.

6. In hunc modum is tum dies exactus fuit. Postridie Seuthes et Heraclides Lacedaemonios ad exercitum deducunt: Milites ad concionem veniunt: Exponunt illi duo, decreuisse Lacedaemonios bellum aduersus Tissaphernem gerere; qui vos, inquiunt, affecit iniuria. Quare si nobis vosmet adiunxeritis, non solum hostem vlciscemini: sed etiam singuli in stipendium menstruum habebitis nummum Daricum vnum, praefecti cohortium binos, duces quaternos.

7. Eam

ζ'. Καὶ οἱ στρατιῶται ἄσμενοί τε ἤκουσαν, καὶ εὐθὺς ἀνίσταταί τις τῶν Ἀρκάδων, τὸν Ξενοφῶντος κατηγορήσων. παρῆν δὲ καὶ Σεύθης, βουλόμενος εἰδέναι τί πραχθήσεται· καὶ ἐν ἐπηκόῳ εἱστήκει, ἔχων τὸν ἑρμηνέα. συνίει δὲ καὶ αὐτὸς Ἑλληνιστὶ τὰ πλεῖστα.

ή. Ἐνθα δὴ λέγει ὁ Ἀρκάς. Ἀλλ' ἡμεῖς μέν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ πάλαι ἂν ἦμεν παρ' ὑμῖν, εἰ μὴ Ξενοφῶν δεῦρο ἡμᾶς πείσας ἀπήγαγεν, ἔνθα δὴ ἡμεῖς μὲν τὸν δεινὸν χειμῶνα στρατευόμενοι καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν ὀδὸν * πεπάμεθα· ὁ δὲ τὰς ἡμετέρους πόνους ἔχει. καὶ Σεύθης ἰδίᾳ μὲν ἐκεῖνον πεπλούτικεν, ἡμᾶς δὲ ἀποστερεῖ τὸν μισθόν· ὥστε, ὅγε πρῶτος λέγων, Ἐγὼ μέν, ἔφη, εἰ τοῦτον ἴδοιμι καταλευσθέντα, καὶ δόντα δίκην ὧν ἡμᾶς περιεῖλκε, καὶ τὸν μισθὸν ἂν μοι δοκῶ ἔχειν, καὶ ὀδὸν ἂν ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις ** ἄχθεσθαι. μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη· ὁμοίως καὶ ἄλλος.

θ'. Ἐκ

7. Eam orationem milites perlubenter audiere, ſtatimque ſurrexit Arcadum quidam, vt Xenophontem accuſaret. Aderat et Seuthes, qui euentum rei ſcire cuperet. Stabat autem in loco, de quo audire omnia poſſet, ac ſecum habebat interpretem: quanquam et ipſe pleraque Graece dicta intelligeret.

8. Arcadis illius haec fuit oratio: Iamdudum vobis nosmet adiunxiſſemus, Lacedaemonii, ſi non huc nos Xenophon in ſententiam ſuam pertractos abduxiſſet; quo loco tametſi nos et faeuae hyemis tempore, et noctu atque interdiu labores militares pertulerimus: minime tamen rem fecimus, quum ille noſtrorum laborum praemia tulerit. Nam Seuthes ipſum quidem ditauit, at nos ſtipendiis noſtris fraudat. Quo ſit, vt ego, qui primus ſententiam dico, ſi lapidibus hunc obrutum videam, et poenas dantem pro eo, quod nos hinc inde traxit: non ſolum me accepiſſe mercedem meam ſim exiſtimaturus, ſed etiam illa me pertuliſſe, quae tuli, luſque deque laturus. Poſt hunc ſurrexit alius, atque alius.

9. Tan-

* Al. πεπάμεθα. ** Al. ὅτι pro ἐπὶ, it. πεπονημένοις pro πεποιημένοις.

θ' Ἐκ δὲ τούτων Ξενοφῶν ἔλεξεν ὧδε. "Ἀλλὰ πάντα μὲν ἀνθρωπον ὄντα προσδοκᾶν δεῖ, ὁπότε καὶ ἐγὼ μὲν ὑφ' ὑμῶν αἰτίας * ἔχω, ἐν ᾧ πλείστην προθυμίαν ἐμαυτῷ γε δή μοι δοκῶ συνειδέναι περὶ ὑμᾶς παρεσχημένος. ἀπετραπόμην μέν γε ἤδη οἴκαδε ὁρμώμενος μὰ τὸν Δία, ὅτι πυνθανόμενος ὑμᾶς εὖ πράττειν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκούων ἐν ἀπόροις εἶναι, ὡς ὠφελήσων εἴ τι δυναίμην.

ι. Ἐπεὶ δ' ἦλθον, Σεύθης τοτὲ μὲν πολλὰς ἀγγέλους πρὸς ἐμὲ πέμποντος, καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένης ἐμοὶ, εἰ πείσαιμι ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπεχείρησα ποιεῖν, ὡς αὐτοὶ ἐπίστασθε. ἦγον δ' ὅθεν ᾤμην τάχιστ' ἂν ὑμᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι. ταῦτα γὰρ καὶ βέλτιστα ἐνόμιζον ὑμῖν εἶναι, καὶ ὑμᾶς ἥδεσθαι βουλομένους.

ια. Ἐπεὶ δὲ Ἀρίσταρχος ἐλθὼν σὺν τριήρεσιν ἐκώλυσε διαπλεῖν ἡμᾶς, ἐκ τούτου (ὅπερ εἰκὸς δῆπου ἦν) συνέλεξα ὑμᾶς, ὅπως βουλευσαίμεθα ὅ, τι χρὴ ποιεῖν. ἀκοῦ" ** ὑμεῖς ἀκούοντες μὲν Ἀριστάρχου ἐπιτάττον-

τος

9. Tandem Xenophon in hanc ſententiam verba fecit: Nimirum homini nihil nonexpectandum eſt, quum in eo vos me reum peragatis, in quo benevolentiae ſummae vobis praeſtitae mihi ſum conſcius. Domum profecto quum proficiſcerer, non quod fortuna vos vti proſpera, ſed potius quod in anguſtias maximas adductos intelligerem; reuerſus ad vos ſum ex itinere, non nihil opis pro virili mea rebus veſtris allaturus.

10. Poſteaquam veni, Seuthes hic multos ad me mittebat nuntios, multa mihi polliceba-

tur, ſi vobis perſuaſiſſem vt ad ipſum veniretis. Verum ego hac in parte nihil tentaui, quemadmodum ipſi noſtis: ſed eo vos duxi, vnde putabam celerrime in Aſiam traiici poſſe. Nam id plurimum rebus veſtris commodaturum exiſtimabam, et vos non nolle ſciebam.

11. Verum vbi cum triremibus Ariſtarchus venit, ac nos in Aſiam traiicere nauigiis vetuit: vocaui vos ego ad concionem, (quod vtique conſentaneum erat) vt quid eſſet agendum, deliberaremus. Vos quum audiretis Ariſtarchum mandantem

* Al. αἰτίαν.

** In al. haec vſque ad ἐπιτάττοντος p. ſequ. interrogatiue pronuntur.

τος ὑμῖν εἰς Χερρόνησον πορεύεσθαι, ἀκούοντες δὲ Σεύθᾳ πειθομένους ἑαυτῷ συστρατεύεσθαι, πάντες μὲν ἐλέγετε σὺν Σεύθῃ ἰέναι, πάντες δ' ἐπεψηφίσασθε ταῦτα.

ιβ'. Εἴ τι ἂν ἐγὼ ἐνταῦθα ἠδίκησα, ἀγαγὼν ὑμᾶς ἔνθα πᾶσιν ὑμῖν ἐδόκει, εἴπατε. ἐπεί γε μὴν ψεύδεσθαι ἤξιωσε Σεύθης περὶ τῶν μισθῶν, εἰ μὲν ἐπαινῶ αὐτὸν, δικαίως ἂν με αἰτιῶσθε καὶ μισοῖτε. εἰ δὲ πρόσθεν αὐτῷ πάντων μάλιστα φίλος ὢν, νῦν πάντων διαφορώτατός εἰμι, πῶς ἔτι δικαίως, αἰρούμενος ὑμᾶς ἀντὶ Σεύθου, ὑφ' ὑμῶν αἰτίαν ἔχοιμι περὶ ὧν πρὸς τοῦτον διαφέρομαι;

ιγ'. Ἀλλ' εἴποιτε ἄν, ὅτι ἔξεστι καὶ τὰ ὑμέτερα ἔχοντα παρὰ Σεύθου, τεχνάζειν. ἀκοῦν * δῆλον τοῦτό γε, ὅτι εἴπερ ἐμοὶ ἐτέλει τι Σεύθης, οὐχ ὅτως ἐτέλει δήπου, ὡς ὧν τε ἐμοὶ δοίη, στεροῖτο, καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀποτίσειεν. ἀλλ' οἶμαι, εἰ ἐδίδου, ἐπὶ τούτῳ ἂν ἐδίδου, ὅπως ἐμοὶ

tem, vt in Cherronesum proficiscemini, et Seuthen simul audietis suadentem vobis, vt signa sua sequemini: vos omnes Seuthen sequuturos dixistis, eamque sententiam decreto vestro sanxistis.

12. Quamobrem exponite quaeso, num quid a me factum iniuste fuerit, qui vos eo duxerim, quo duci omnes voluerit is. Enimuero si Seuthes a me laudatur, posteaquam datam de stipendio fidem fallere coepit: iure culpam in me confertis, iure apud vos in odio sum. Sin autem modo maxime abeo dissidem, quo vno inter omnes hactenus ille amicissimo vsus est: quo iure a vobis eas ob causas accusor, propter quas ipsas ab eo dissideo, quum vos Seuthae praetulerim?

13. Fortasse dicetis fieri posse, vt impetratis iis a Seuthe, quae vobis debebantur, artificiosa dissimulatione vtar. At vero manifestum est, si quid mihi pendit Seuthes, id eum non sic pependisse, vt simul et illa, quae mihi daret, amitteret; et vobis alia persoluerit. Nimirum ita statuo, si quid ille mihi dedisset, ea causa daturum fuisse: vt mihi

* Al. ἀκοῦν - - - ἀποτίσειν; interrogatiue.

ἐμοὶ δὲς μεῖον, μὴ ἀποδοίη ὑμῖν τὸ πλεῖον. εἰ τοίνυν ἔτως ἔχειν οἴεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν αὐτίκα μάλα ματαίαν ταύτην τὴν πρᾶξιν ἀμφοτέροις ἡμῖν ποιῆσαι, ἐὰν πράττητε αὐτὸν τὰ χρήματα.

ιδ'. Δῆλον γάρ, ὅτι Σεύθης, εἰ ἔχω τι παρ' αὐτῦ, ἀπαιτήσει μέντοι δικαίως, ἐὰν μὴ βεβαιῶ τὴν πρᾶξιν αὐτῦ, ἐφ' ᾗ ἐδωροδοκήμην. ἀλλὰ πολλῦ μοι δοκῶ δεῖν, τὰ ὑμέτερα ἔχειν. ὀμνύω γὰρ ὑμῖν Θεὺς ἅπαντας, καὶ πάσας, μηδὲ ἃ ἐμοὶ ἰδία ὑπέσχετο Σεύθης, ἔχειν. πάρεστι δὲ αὐτός, καὶ ἀκούων σύνοιδέ μοι, εἰ ἐπιορκῶ.

ιέ. Ἵνα δὲ μᾶλλον θαυμάσητε, συνεπόμνυμι, μηδὲ ἃ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἔλαβον, εἰληφέναι, μὴ τοίνυν μηδ' ὅσα τῶν λοχαγῶν ἔνιοι. καὶ τί δὴ ταῦτα ἐποίουν; ὤμην, ὦ ἄνδρες, ὅσῳ μᾶλλον συμφέροιμι τούτῳ τὴν τότε πενίαν, τοσούτῳ μᾶλλον αὐτὸν φίλον μοι ἔσεσθαι, ὁπότε δυνηθείη. ἐγὼ δὲ ἅμα ὁρῶ

mihi numerata minore ſumma, vobis maiorem non daret. Quod ſi rem hoc pacto ſe habere exiſtimatis, facillime id, quod geſtum a me atque ipſo eſt, irritum reddetis, ſi pecuniam ab ipſo exegeritis.

14. Nam Seuthes haud dubie, quod ab ipſo accepi, repetet, et quidem merito: ſi id non praeſtitero, quod vt illi effectum darem, muneribus corrumpi me paſſus fueram. Enimuero multum abeſt, vt ego ſtipendia vobis debita interceperim. Nam per omnes Deos Deaſque iuro, mene illa quidem habere, quae mihi priuatim Seuthes promittebat. Adeſt heic ipſe, audit haec, nouit an modo peierem.

15. Atque vti magis etiam, quod admiremini, habeatis: hocquoque iureiurando confirmo, me non illa, quae acceperunt duces caeteri, accepiſſe: immo ne quidem ea, quae nonnulli cohortium praefecti acceperunt. Et quamobrem tandem illud feci? Exiſtimabam, milites, me, quanto aequiore animo paupertatem, qua tum premebatur, vna cum Seuthe perferrem: tanto amiciorem homini fore,

ὁρῶ αὐτὸν εὖ πράττοντα, καὶ γιγνώσκω δὴ αὐτῷ τὴν γνώμην.

15. Εἶποι δή τις ἄν, ἤκουν αἰσχύνη ἔτω μωρῶς ἐξαπατώμενος; ναὶ μὰ Δία ἠσχυνόμην μέντοι, εἰ ὑπὸ πολεμίᾳ γε ἔτως ἐξηπατήθην· φίλῳ δ' ὄντι ἐξαπατᾶν αἴσχιόν μοι δοκεῖ εἶναι, ἢ ἐξαπατᾶσθαι. ἐπεὶ εἴ γε πρὸς φίλους ἐστὶ φυλακή, πάντας οἶδα ὑμᾶς φυλαξαμένους*, ὡς μὴ παρασχεῖν τότῳ πρόφασιν δικαίαν, μὴ ἀποδιδόναι ὑμῖν, ἃ ὑπέσχετο. ὅτε γὰρ ἠδικήσαμεν τοῦτον οὐδέν, ὅτε κατεβλακεύσαμεν τὰ τότε, ὅτε μὴν κατεδειλιάσαμεν οὐδέν, ἐφ' ὅ, τι ἡμᾶς ἔτος παρεκάλεσεν.

17. Ἀλλὰ, φαίητε ἄν, ἔδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μηδὲ, εἰ ἐβούλετο, ἐδύνατο ἐξαπατᾶν. πρὸς ταῦτα δὲ ἀκούσατε, ἃ ἐγὼ οὐκ ἄν ποτε εἶπον τότε ἐναντίον, εἰ μή μοι ἢ παντάπασιν ἀγνώμονες ἐδοκεῖτε εἶναι, ἢ λίαν εἰς ἐμὲ ἀχάριστοι. ἀναμνήσθητε γὰρ, ἐν ποίοις τισὶν

fore', posteaquam nactus aliquam potentiam esset. Nunc et fecundis eum rebus frui video, et animum cognosco.

16. Fortassis obiecerit heic aliquis mihi: An non igitur erubescis, adeo te stulte circumventum esse? Ego vero erubescerem, si ab hoste in hunc modum circumscriptus essem. At homini amico turpius esse duco, si amicum ipse decipiat, quam si decipiatur. Quod si aliqua est aduersus amicos cautio, eam vos omnino adhibuisse scio, ne huic vllam occasionem iustam praeberetis, quominus id praestaret, quod se praestaturum receperat. Non vlla ipsum affecimus iniuria, non per inertiam rebus ipsius quidquam detrimenti attulimus, non metu deterriti sumus, quominus id faceremus, ad quod nos hortaretur.

17. Forte dixeritis, pignora tunc fuisse capienda; ne nos, etiamsi maxime vellet, posset decipere. Ad ea velim audiatis, quae contra ipsum nunquam ego proferrem; nisi mihi vel omnino iniqui homines, vel admodum erga me ingrati videremini. Recordamini, quo res vestrae

* Al. διαφυλαξαμένους.

τισὶν ὄντες πράγμασιν ἐτυγχάνετε, ἐξ ὧν ὑμᾶς ἐγὼ ἀνήγαγον πρὸς Σεύθην. οὐκ εἰς μὲν Πέρινθον, εἰ προσίητε τῇ πόλει, Ἀρίσαρχος ὑμᾶς ὁ Λακεδαιμόνιος οὐκ εἴα εἰσιέναι, ἀποκλείσας τὰς πύλας; ὑπαίθριοι δὲ ἔξω ἐστρατοπεδεύετε; μέσος δὲ χειμὼν ἦν; ἀγορᾷ δὲ ἐχρῆσθε, σπάνια μὲν ὁρῶντες τὰ ὤνια, σπάνια δὲ ἔχοντες ὅτων ὠνήσεσθε;

ιή. Ἀνάγκη δὲ ἦν μένειν ἐπὶ Θράκης. τριήρεις γὰρ ἑρμεῦσαι ἐκώλυον διαπλεῖν. εἰ δὲ μένοι τις, ἐν πολεμίᾳ χώρᾳ εἶναι, ἔνθα πολλαὶ μὲν ἱππεῖς ἐναντίοι ἦσαν, πολλοὶ δὲ πελτασταί. ἡμῖν δὲ ὁπλιτικὸν μὲν ἦν, * ὡς ἀθρόοι μὲν ἰόντες ἐπὶ τὰς κώμας, ἴσως ἂν ἐδυνάμεθα σῖτον λαμβάνειν ὀλέγον τι ἄφθονον. ὅτῳ δὲ διώκοντες ἂν ἢ ἀνδράποδα, ἢ πρόβατα καταλαμβάνοιμεν, οὐκ ἦν ἡμῖν. ἅτε γὰρ ἱππικὸν, ἅτε πελταστικὸν ἔτι ἐγὼ συνεσκηνὸς κατέλαβον παρ' ὑμῖν.

ιθ'. Εἰ

vestrae loco fuerint, quum vos ad Seuthen duxi. An non vos, ad Perinthi muros accedentes, Aristarchus Lacedaemonius, occlusis portis arcebat, quominus oppidum ingrederemini? non castra sub dio foris habebati? non media hyems erat? Non foro vtebamini, in quo magnam rerum venalium penuriam videbatis, quum vobis ne quidem pecunia suppeteret, qua necessaria coëmeretis?

18. Taceo, quod necessario manendum in Thracia fuerit. Nam triremes in statione nos obseruantes, quominus traiiceremus, impediebant. Iam si in Thracia subsisteremus, necesse erat hostium in solo versari, vbi magnus nobis equitatus opponebatur, magnae cetratorum copiae. Nobis autem grauis sane armatura non deerat, qua cum vniuersa vicos licuisset inuadere, frumentique capere non magnam profecto copiam: verum non erat, quo vel mancipia vel oves persequendo rapere possemus. Nec enim hactenus ego, dum vobiscum fui, vel equitum vel cetratorum frequentes copias apud vos reperi.

ιθ. Si

* Al. ὃ ὡσεί.

ιθ'. Εἰ οὖν, ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ ὄντων ὑμῶν, μηδ' ὁντινανοῦν μισθὸν προσαιτήσας, Σεύθην σύμμαχον ὑμῖν προσέλαβον, ἔχοντα ἱππέας καὶ πελταστάς, ὧν ὑμεῖς προσεδεῖσθε, κακῶς ἂν ἐδόκουν ὑμῖν βεβουλεύσθαι πρὸ ὑμῶν; τούτων γὰρ δήπου κοινωνήσαντες, καὶ σῖτον ἀφθονώτερον ἐν ταῖς κώμαις εὑρίσκετε, διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι τοὺς Θρᾷκας κατὰ σπουδὴν μᾶλλον φεύγειν· καὶ προβάτων καὶ ἀνδραποδῶν μετέσχετε.

κ'. Καὶ πολέμιον οὐδένα ἔτι ἐωρῶμεν, ἐπειδὴ τὸ ἱππικὸν ἡμῖν προσεγένετο. τέως δὲ θαρσαλέως ἡμῖν ἐφείποντο οἱ πολέμιοι καὶ ἱππικῷ καὶ πελταστικῷ, κωλύοντες μηδαμῇ κατ' ὀλίγους ἀποσκεδαννυμένους τὰ ἐπιτήδεια ἀφθονώτερα ἡμᾶς πορίζεσθαι.

κά. Εἰ δὲ δὴ ὁ συμπαρέχων ὑμῖν ταύτην τὴν ἀσφάλειαν, μὴ πάνυ πολὺν μισθὸν προστετέλει τῆς ἀσφαλείας, τοῦτο δὴ τὸ πάθημα τὸ σχέτλιον, καὶ διὰ τοῦτο οὐδαμῇ οἴεσθε χρῆναι ζῶντά * μ' ἀνεῖναι; νῦν δὲ δὴ πῶς ἀπέρχεσθε; οἳ διαχειμάσαντες μὲν ἐν ἀφθόνοις τοῖς ἐπιτη-

19. Si ergo, quum tali necessitate premeremini, nullum ipse stipendium postulans, Seuthen vobis socium conciliarem, cui et equites erant, et cetrati, quibus vos egebatis: malene consuluisse commodis vestris videbar? Nimirum postea quam his sociis vti estis, non solum maiore copia frumentum in vicis reperistis, quod fugere maiore festinatione Thraces cogerentur; sed etiam pecudum mancipiorumque participes facti estis.

20. Praeterea nullum amplius hostem vidimus, postea quam equestribus copiis aucti fumus. At vero prius fidentibus animis hostes a tergo nos cum equitum et cetratorum agmine vrgebant, planeque impediebant, quominus hinc inde parua manu palantes commeatum largiorem pararemus.

21. Qui ergo securitatem hanc vobis peperit, si praeter eam non admodum ampla stipendia *pro securitate* vobis praebuit, ideone vos indignam in calamitatem coniecit, ac mortem vestra sententia meruit? At quaeso discedite? an non hyemem in magna commeatus copia

* Al. ἐμὲ δὲν εἶναι.

ἐπιτηδείοις, περιττὸν δ' ἔχοντες τῦτο ὅ, τι ἐλάβετε παρὰ Σευθε; τὰ γὰρ τῶν πολεμίων εὐαπανᾶτε. καὶ ταῦτα πράττοντες, ὅτε ἄνδρας ἐπείδετε ὑμῶν αὐτῶν ἀποθανόντας, ὅτε ζῶντας ἀπεβάλετε.

κβ'. Εἰ δέ τι καλὸν πρὸς τὰς ἐν τῇ Ασίᾳ βαρβάρους ἐπέπρακτο ὑμῖν, ἀπ ἐκεῖνο σὰν ἔχετε, καὶ πρὸς ἐκείνοις νῦν ἀλλην εὐκλειαν προσειλήφατε, καὶ τὰς ἐν τῇ Εὐρώπῃ Θρᾷκας, ἐφ' ὃς ἐστρατεύεσθε, κρατήσαντες; ἐγὼ μὲν ὑμᾶς ἔγωμὶ δικαίως ἂν, ὧν ἐμοὶ χαλεπαίνετε, τότων τοῖς Θεοῖς χάριν εἰδέναι ὡς ἀγαθῶν. καὶ τὰ μὲν ὑμέτερα, τοιαῦτα.

κγ'. Αγετε δὴ πρὸς Θεῶν, καὶ τὰ ἐμὰ σκέψαθε ὡς ἔχει. ἐγὼ μὲν γὰρ ὅτε πρῶτον ἀπῆρα οἴκαδε, ἔχων μὲν ἔπαινον πολὺν πρὸς ὑμῶν ἀπεστρεύόμην, ἔχων δὲ δι' ὑμᾶς καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ελλήνων εὔκλειαν· ἐπισευόμην δὲ ὑπὸ Λακεδαιμονίων. ἐ γὰρ ἂν με ἔπεμπον πάλιν πρὸς ὑμᾶς.

κδ'. Νῦν

copia exegiſtis, ac praeter hoc, illud etiam habetis, quod a Seuthe conſequuti eſtis? Quae hoſtium erant, a vobis abſumta ſunt: et interea neque veſtro ex agmine trucidari vidiſtis vllos, nec vinos amiliſtis.

22. Quod ſi quid a vobis praeclare aduerſus barbaras in Aſia nationes geſtum, an non id vobis integrum manet, ac praeterea nunc aliam nacti gloriam eſtis, victis etiam Thracibus iis, qui in Europa ſedes habent, ac bello a vobis laceſſiti ſunt? Equidem aio, Diis habendam merito a vobis gratiam pro iis ipſis, tanquam pro beneficiis, quorum cauſa mihi ſuccenſetis. Atque haec iam rerum veſtrarum eſt conditio.

23. Nunc quo loco meae ſint, per Deos quaeſo, conſideretis. Ego quum in patriam primum nauigaturus ſoluerem, hic diſcedebam, vt et magnam a vobis laudem reportarem, et propter vos a Graecis etiam caeteris inſigni ornarer gloria. Quin et Lacedaemonii mihi fidem habebant. Nam abſque eo fuiſſet, nunquam me rurſus ad vos ablegaſſent.

κδ'. Νῦν δ' ἀπέρχομαι πρὸς Λακεδαιμονίους ὑφ' ὑμῶν διαβεβλημένος, Σεύθῃ δὲ ἀπεχθόμενος ὑπὲρ ὑμῶν, ὃν ἤλπισ' ἂν εὖ ποιήσας μεθ' ὑμῶν, ἀποσοφὴν καὶ ἐμοὶ καλὴν καὶ παισὶν, εἰ γένοιντο, καταθήσεσθαι. ὑμεῖς δ', ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἀπήχθημαί τε πλεῖστα, καὶ ταῦτα πολὺ κρείττοσιν ἐμαυτοῦ, πραγματευόμενός τε ἀδὲ νῦν πω πέπαυμαι ὅ, τι δύναμαι ἀγαθὸν, τοιαύτην γνώμην ἔχετε περὶ ἐμοῦ.

κε. Αλλ' ἔχετε μέν με ἅτε φεύγοντα λαβόντες, ἅτε ἀποδιδράσκοντα. ἢν δὲ ποιήσετε, ἃ λεγετε, ἴστε ὅτι ἄνδρα κατακανόντες ἕσεσθε, πολλὰ μὲν δὴ πρὸ ὑμῶν ἀγρυπνήσαντα, πολλὰ δὲ σὺν ὑμῖν πονήσαντα καὶ κινδυνεύσαντα, καὶ ἐν τῷ μέρει, καὶ παρὰ τὸ μέρος, θεῶν δὲ ἵλεων ὄντων, καὶ τρόπαια βαρβάρων πολλὰ δὴ σὺν ὑμῖν στησάμενον· ὅπως δέ γε τῶν Ελλήνων μηδενὶ πολέμιοι γένοισθε, πᾶν ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην, πρὸς ὑμᾶς διατεινάμενον.

κς'. Καὶ

24. Iam ita discedo, vt et Lacedaemoniis fides mea suspecta per vos reddita sit, et apud Seuthem vestra sim causa in odio: de quo si, vobis adiuvantibus, bene meritus essem, fore sperarem, vt apud ipsum ego cum liberis meis, si quos habiturus essem, honestissimum perfugium haberem. Interim vos, quorum ego causa maximo sum in odio etiam apud multo me potentiores; vos, quibus ne nunc quidem studio, quanto possum maximo, commodare desino; vos inquam ita de me statuitis.

25. Enimuero habetis iam me neque retractum ex fuga, neque cupientem se subducere. Quod si ea, quae minamini, feceritis: scitote vos illum hominem peremturos, qui non parum pro salute vestra vigilauerit, multos vobiscum labores exantlauerit, pericula multa tum suo tum aliorum loco adierit, atque etiam. Diis fauentibus, multa de barbaris tropaea vobiscum excitarit, omni denique studio contenderit, ne cum vllo Graeci nominis inimicitias susciperetis.

26. Itaque

κς'. Καὶ γὰρ ἔν νῦν ὑμῖν ἔξεστιν ἀνεπιλήπτως πορεύεσθαι, ὅποι ἂν θέλητε καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. ὑμεῖς δὲ, ὅτι πολλὴ ὑμῖν εὐπορία φαίνεται, καὶ πλεῖτε ἔνθα δὴ ἐπιθυμεῖτε πάλαι, δέονται δὲ ὑμῶν οἱ τὸ μέγιστον δυνάμενοι, μισθὸς δὲ φαίνεται, ἡγεμόνες δὲ ἥκουσι Λακεδαιμόνιοι, κράτιστοι νομιζόμενοι εἶναι, νῦν* δὴ καιρὸς δοκεῖ ὑμῖν εἶναι ὡς τάχιστα ἐμὲ κατακτανεῖν.

κζ'. Οὐ μὴν, ὅτε γε ἐν τοῖς ἀπόροις ἦμεν, ὦ πάντων μνημονικώτατοι· ἀλλὰ καὶ πατέρα ἐμὲ ἐκαλεῖτε, καὶ ἀεὶ ὡς εὐεργέτην μεμνῆσθαι ὑπισχνεῖσθε. ἃ μέντοι ἀγνώμονες οὗτοί εἰσιν, οἱ νῦν ἥκοντες ἐφ' ὑμᾶς· ὥστε, ὡς ἐγὼ οἶμαι, οὐδὲ τούτοις δοκεῖτε βελτίονες εἶναι, τοιοῦτοι ὄντες περὶ ἐμέ.„

κή. Ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο. Χαρμῖνος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος ἀναστὰς, εἶπεν ὅτωσί· Ἀλλ' ἐμοὶ μέντοι, ὦ

26. Itaque iam nemine de vobis querente, quocunque lubet, terra marique proficiſci poteſtis. Et vero quia ſe magna vobis offert rerum omnium copia, et quo iam dudum cupiebatis, nauigandi poteſtatem nacti eſtis: egent opera veſtra potentiſſimi homines: ſtipendium promittitur: Lacedaemonii duces adſunt, vni omnium opinione maximae auctoritatis: idcirco iam vobis opportunum eſſe videtur, vt me quamprimum e medio tollatis.

27. Non is erat animus in me veſter ſummis in rerum angu-

ſtiis, o maxime omnium memores! ſed me parentem appellabatis, et mei vos ita ſemper recordaturos pollicebamini, vt qui praeclare de vobis eſſet promeritus. Equidem hos etiam homines, qui modo ad vos venerunt, minime iniquos iudices eſſe arbitror. Quo fiet, vt, mea ſane ſententia, nihilo vos exiſtimaturi ſint eſſe meliores, quod hoc modo voſmet erga me geratis.

28. Haec proloquutus, finem dicendi fecit. Tum Charmiuus Lacedaemonius ſurgens, in hanc ſententiam verba fecit; Mi-

* Al. νῦν - - - κατακτανεῖν; cum interrogatione.

ὦ ἄνδρες, ἐ δικαίως γε δοκεῖτε τῷ ἀνδρὶ τούτῳ χαλεπαίνειν. ἐχω γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτῷ μαρτυρῆσαι. Σεύθης γὰρ, ἐρωτῶντος ἐμοῦ καὶ Πολυνείκου περὶ Ξενοφῶντος, τίς ἀνὴρ εἴη, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶχε μέμφεσθαι, ἄγαν δὲ φιλοστρατιώτην ἔφη αὐτὸν εἶναι· διὸ καὶ χεῖρον αὐτῷ εἶναι πρὸς ἡμῶν τε τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ πρὸς αὐτοῦ.

κθ'. Ἀναστὰς ἐπὶ τούτῳ Εὐρύλοχος ὁ Λουσιάτης Ἀρκὰς εἶπε· Καὶ δοκεῖ δέ μοι, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τοῦτο ὑμᾶς πρῶτον ἡμῶν στρατηγήσαι, παρὰ Σεύθου ἡμῖν τὸν μισθὸν πρᾶξαι ἢ ἑκόντος ἢ ἄκοντος, καὶ μὴ πρότερον ἡμᾶς ἀγαγεῖν.

λ'. Πολυκράτης δὲ Ἀθηναῖος εἶπεν ἀναστὰς ὑπὲρ Ξενοφῶντος· Ὁρῶ γε μὴν, ὦ ἄνδρες, ἔφη, καὶ Ἡρακλείδην ἐνταῦθα παρόντα, ὃς παραλαβὼν τὰ χρήματα, ἃ ἡμεῖς ἐπονήσαμεν, ταῦτα ἀπιδόμενος, ὅτε Σεύθης ἀπέδωκεν, ὅτε ἡμῖν τὰ γινόμενα, ἀλλ' αὐτὸς κλεψας

hi fane, milites, non iure videmini huic viro fuccenfere. Nam et ipfe illi effe teftimonio poffum. Quum enim Polynicus et ego apud Seuthen de Xenophonte fcifcitaremur, qui vir effet; nihil ille, quod in eo reprehenderet aliud habebat, quam quod eum per effe militum ftudiofum diceret. Eadem de cauffa fieri, vt minorem tam apud nos Lacedaemonios, quam ipfum, fit in gratia.

29. Poft hunc furgens Eurylochus Luficnfis, natione Arcas, ait: Mea vero, Lacedaemonii, haec fententia eft, vt primum hac in parte munere imperatorio fungamini noftra cauſa: nimirum vt nobis a Seuthe vel volente, vel inuito, ftipendium impetretis; neque prius, quam id effeceritis, nos hinc abducatis.

30. Surrexit et Polycrates Athenienfis, proque Xenophonte in hanc fententiam loquutus eft: Video, milites, Heraclidem hoc adeffe, qui res noſtro labore partas quum vendidiffet, coactam ex iis pecuniam neque Seuthae, neque nobis tradidit; fed ea interuerfa, feipfum

ψας πέπαται. ἢν ἂν σωφρονῶμεν, ἐξόμεθα αὐτῶ. ὁ γὰρ δὴ ὅτος γε, ἔφη, Θρᾷξ ἐστιν, ἀλλὰ Ἕλλην ὢν Ἕλληνας ἀδικεῖ.

λά. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἡρακλείδης, μάλα ἐξεπλάγη. καὶ προσελθὼν τῷ Σεύθῃ λέγει· Ἡμεῖς, ἢν σωφρονῶμεν, ἄπιμεν ἐντεῦθεν ἐκ τῆς τούτων ἐπικρατείας. καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ἵππους, ᾤχοντο ἀπελαύνοντες εἰς τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον. καὶ ἐντεῦθεν Σεύθης πέμπει * Ἐβοζέλμιον τὸν ἑαυτῶ ἑρμηνέα πρὸς Ξενοφῶντα, καὶ κελεύει αὐτὸν καταμεῖναι παρ' ἑαυτῷ ἔχοντα χιλίους ὁπλίτας· καὶ ὑπισχνεῖτο αὐτῷ ἀποδώσειν τά τε χωρία τὰ ἐπὶ θαλάττῃ, καὶ τὰ ἄλλα, ἃ ὑπέσχετο. καὶ ἐν ἀποῤῥήτῳ ποιησάμενος, λέγει, ὅτι ἀκήκοε Πολυνείκην, ὡς εἰ ὑποχείριος ἔσαι Λακεδαιμονίοις, σαφῶς ἀποθάνοι ὑπὸ Θίμβρωνος.

λβ'. Ἐπέστελλον δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι πολλοὶ ξένοι τῷ Ξενοφῶντι, ὡς διαβεβλημένος εἴη, καὶ φυλάττεσθαι δέοι. ὁ δ' ἀκούων ταῦτα, δύο ἱερεῖα λαβὼν, ἐθυε τῷ Διὶ τῷ βασιλεῖ, πότερά οἱ λῴϊον καὶ ἄμεινον εἴη μένειν

seipsum ditauit. Quare si sapimus, ab ipso, quod debetur, postulabimus. Non enim natione Thrax est, sed Graecus ipse, nos itidem Graecos homines iniuria afficit.

31. Ea quum Heraclides audiisset, exterritus admodum Seuthen adit, et ad eum conuersus: Si sapimus, ait, hinc nos ex horum potestate subducimus. Itaque conscensis equis, in sua castra reuersi sunt. Inde Seuthes Ebozelmium interpretem suum ad Xenophontem mittit, eumque hortatur, vt apud se cum eo grauis armaturae peditibus maneat: pollicetur etiam se tam sita ad mare castella daturum quam alia, quae promisisset. Secreto etiam renuntiat, audiisse se de Polynico, futurum: vt, si Lacedaemoniorum in potestatem veniat, certum ipsi a Thimbrone exitium immineat.

32. Idem et alii non pauci hospites Xenophonti significabant, esse nimirum gravatum calumniis, omninoque cautione ipsi opus esse. Quae quum audiret, duabus mactatis hostiis, Iovem regem consulit; virum magis ex ipsius re fo-

* Al. Ἀβραζέλμην.

μένειν παρὰ Σεύθη, ἐφ' οἷς Σεύθης λέγει, ἢ ἀπιέναι σὺν τῷ στρατεύματι. ἀναιρεῖ δὲ αὐτῷ, ἀπιέναι.

ΚΕΦ. ζ'.

Ἐντεῦθεν Σεύθης μὲν ἀπεστρατοπεδεύσατο πρόσω τέρω. οἱ δὲ Ἕλληνες ἐσκήνησαν εἰς κώμας, ὅθεν ἔμελλον πλεῖστα ἐπισιτισάμενοι ἐπὶ θάλατταν ἥξειν. αἱ δὲ κῶμαι αὗται ἦσαν δεδομέναι ὑπὸ Σεύθου Μηδοσάδῃ. ὁρῶν δὲ ὁ Μηδοσάδης δαπανώμενα τὰ ἐν ταῖς κώμαις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, χαλεπῶς ἔφερε· καὶ λαβὼν αὐτῶν Ὀδρύσην δυνατώτατον τῶν ἄνωθεν καταβεβηκότων, καὶ ἱππέας ὅσον πεντήκοντα, ἔρχεται, καὶ προσκαλεῖται Ξενοφῶντα ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος· καὶ ὃς, λαβών τινας τῶν λοχαγῶν καὶ ἄλλους τινὰς τῶν ἐπιτηδείων, προσέρχεται.

β'. Ἐνθα δὴ λέγει ὁ Μηδοσάδης· Ἀδικεῖτε, ὦ Ξενοφῶν, τὰς ἡμετέρας κώμας πορθοῦντες. πρόλεγομεν

ret, si conditionibus iis, quas Scuthes obtulisset, maneret: an vero si vna cum exercitu discederet. Significatum a Iove, vt discederet.

CAP. VII.

Postilhaec Scuthes longius a Graecis castra mouet, illi vero sua in vicis locant, vnde commeatus quam maxima copia conquisita, inde versus tenderent. Eos vicos Scuthes Medosadae donauerat. Itaque quum Medosades absumi a Graecis ea, quae in vicis essent, videret: grauiter id ferebat, assumtoque, praeter quinquaginta plus minus equites, Odrysa quodam, eorum omnium potentissimo qui e superiore Thracia descenderant; Graecorum ad castra pergit, deque his Xenophontem ad se arcessit. Ille cum nonnullis praefectis cohortium, et aliis hominibus idoneis ad eum propius accedit.

2. Tum Medosades dicere coepit: Iniurii, Xenophon, in nos estis, qui vicos nostros depopulamini.

μεν ὧν ὑμῖν, ἐγώ τε ὑπὲρ Σεύθα, καὶ ὅδε ἀνὴρ παρὰ Μηδόκου ἥκων τῶ ἄνω βασιλέως, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας. εἰ δὲ μή, οὐκ ἐπιτρέψομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν ποιῆτε κακῶς τὴν ἡμετέραν χώραν, ὡς πολεμίους ἀλεξησόμεθα.„

γ'. Ο δὲ Ξενοφῶν ἀκούσας ταῦτα, εἶπεν· "Αλλὰ σοὶ μὲν τοιαῦτα λέγοντι καὶ ἀποκρίνασθαι χαλεπόν. τῶδε δὲ ἕνεκα τῶ νεανίσκου λέξω, ἵν' * εἰδῇ οἷοί τε ὑμεῖς ἐσε, καὶ οἷοι ἡμεῖς. ἡμεῖς μὲν, ἔφη, πρὶν φίλοι γενέσθαι ὑμῖν, ἐπορευόμεθα διὰ ταύτης τῆς χώρας ὅποι ἐβουλόμεθα, ἢν μὲν ἐθέλοιμεν πορθοῦντες, ἢν δ' ἐθέλοιμεν κατακαίοντες. καὶ σὺ, ὁπότε πρὸς ἡμᾶς ἦλθες πρεσβεύων, ηὐλίζου παρ' ἡμῖν, οὐδένα φοβούμενος τῶν πολεμίων. ὑμεῖς δὲ οὐκ ἦτε εἰς τήνδε τὴν χώραν, ἢ, εἴ ποτε ἔλθοιτε, ὡς ἐν κρειττόνων χώρᾳ ηὐλίζεσθε ἐγκεχαλινωμένοις τοῖς ἵπποις.

δ'. Επεὶ δὲ ἡμῖν φίλοι ἐγένεσθε, καὶ δι' ἡμᾶς ἔχετε τήνδε

pulamini. Quare vobis, ego Seuthae nomine; hic, Medoci superioris Thraciae regis; edicimus vt finibus his excedatis. Id nisi feceritis, haud impune feretis. Nam si agrum nostrum infestabitis, vicissim nos de vobis vt hostibus vlciscemur.

3. Quum haec audisset Xenophon: Equidem, ait, haec tibi dicenti non sine animi molestia respondere possum. Sed tamen huius adolescentis causa aliquid dicam; vt, quales vos sitis, et quales item nos, cognoscat. Nos prius, quam vobis amici facti sumus, per hanc regionem, quacunque lubebat, iter faciebamus; et partim eam pro lubitu nostro populabamur, partim incendiis vastabamus. Tu ipse, queties ad nos legatus veniebas, nobiscum in castris pernoctabas, neque hostium quenquam metuebas. Vos e contrario in hanc regionem non veniebatis, aut si aliquando veniretis, non nisi frenatis equis pernoctabatis, ac si eorum essetis in agro, quos viribus esse superiores fateremini.

4. Postea vero quam nobis amici facti estis, opera nostra

* Al. ἵν' εἰδῇτε οἷοί τε.

τήνδε τὴν χώραν, νῦν δὲ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆς χώρας, ἣν παρ' ἡμῶν ἑκόντων κατὰ κράτος παρελάβετε. ὡς γὰρ αὐτὸς οἶδα, οἱ πολέμιοι οὐκ ἦσαν ἱκανοὶ ἡμᾶς ἐξελαύνειν. καὶ οὐχ ὅπως δῶρα δοὺς καὶ εὖ ποιήσας, ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθες, ἀξιοῖς ἡμᾶς ἀποπέμψασθαι, ἀλλὰ πορευομένους ἡμᾶς ὁδὸν ἐναυλιοῦσθαι, ὅσον δύνασαι, ἐπιτρέπεις.

ε. Καὶ ταῦτα λέγων, ἅτε Θεοὺς αἰσχύνη, ἅτε τόνδε τὸν ἄνδρα, ὃς νῦν σε ὁρᾷ πλουτοῦντα· πρὶν δὲ ἡμῖν φίλον γενέσθαι, ἀπὸ λῃστείας τὸν βίον ἔχοντα, ὡς αὐτὸς ἔφησθα. ἀτὰρ τί καὶ πρὸς ἐμὲ ταῦτα λέγεις; ἔφη· οὐ γὰρ ἐγὼ ἔτι ἄρχω, ἀλλὰ Λακεδαιμονίοις ὑμεῖς παρεδάκατε τὸ στράτευμα ἀπάγειν, οὐδὲ ἐμὲ παρακαλέσαντες, ᾧ θαυμαστότατοι, ὅπως ὥσπερ ἀπηχθανόμην αὐτοῖς, ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦγον, ἅτω καὶ χαρισαίμην νῦν ἀποδιδάς.„

ς'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Ὀδρύσης, εἶπεν· ἐγὼ μὲν, ὦ Μηδόσαδες, κατὰ τῆς γῆς καταδύομαι ὑπὸ

regionem hanc possidetis. Ex ea nos iam eiicitis, quum vos illam a nobis assentientibus vi captam acceperitis. Nosti enim ipse, non potuisse hostes hinc nos pellere. Tuque adeo tantum abest, vt nos pro nostris in te meritis muneribus donatos, et affectos beneficiis, ablegare velis; vt etiam, quod in te quidem est, potestatem non facias nobis hac proficiscentibus castra in hac regione habendi.

5. Atque haec dum profers, neque Deos reuereris, neque hunc hominem; qui modo te dilatum videt, quum prius, quam nostrae te amicitiae adiunxisses, ex latrocinio, quemadmodum aiebas ipse, victitares. At enim cur haec mihi dicis? Non enim penes me rerum summa est, quum vos, homines maxime suspiciendi, Lacedaemoniis copias abducendas tradideritis, me non monito, vt eas tradendo gratiam apud ipsos inirem, qui id temporis in illorum odium incurri, quo exercitum ad vos adduxi.

6. Haec quum alter ille Odrysses audiuisset: Ego vero, mi Medosades, inquit, dum haec audio,

ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀκόων ταῦτα. καὶ εἰ μὲν πρόσθεν ἠπιστάμην, οὐκ ἂν συνηκολούθησά σοι· καὶ νῦν ἄπειμι· ἐγὰρ ἂν Μήδοκός με ὁ βασιλεὺς ἐπαινοίη, εἰ ἐξελαύνοιμι τοὺς εὐεργέτας. ταῦτ' εἰπὼν, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἀπήλαυνε, καὶ σὺν αὐτῷ οἱ ἄλλοι ἱππεῖς, πλὴν τεττάρων ἢ πέντε.

ζ'. Ὁ δὲ Μηδοσάδης (ἐλύπει γὰρ αὐτὸν ἡ χώρα πορθουμένη) ἐκέλευε τὸν Ξενοφῶντα καλέσαι τὼ Λακεδαιμονίω. ὁ δ' ἀπολαβὼν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους προσῆλθε τῷ Χαρμίνῳ καὶ τῷ Πολυνείκῳ, καὶ ἔλεξεν, ὅτι καλεῖ αὐτοὺς Μηδοσάδης προσερῶν, ἅπερ αὐτῷ, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας.

η'. Οἶμαι ἂν ἔφη, ἡμᾶς ἀπολαβεῖν τῇ στρατιᾷ τὸν ὀφειλόμενον μισθὸν, εἰ εἴποιτε, ὅτι δέοιτο ὑμῶν ἡ στρατιὰ συναναπραξαι τὸν μισθὸν ἢ παρὰ ἐκόντος, ἢ παρὰ ἄκοντος Σεύθου, καὶ ὅτι τούτων τυχόντες, προθύμως μὲν ἂν συνέπεσθαι ὑμῖν φασί. καὶ ὅτι δίκαια ὑμῖν δοκοῦσι λέγειν, καὶ ὅτι ὑπέσχεθε αὐτοῖς,

τότε

dio, prae pudore ſub terram mergor. Quod ſi ea prius ſciuiſſem, non te fuiſſem huc ſequutus, atque adeo nunc diſcedo. Nec enim Medocus rex vnquam me bene de nobis promeritos homines eiicientem laudauerit. Quae quum dixiſſet, equo conſcenſo, diſceſſit: ſequentibus ipſum equitibus caeteris, extra ſolos quatuor aut quinque.

7. Tum Medoſades, cui doleret agrum illum direptionibus vexari, Xenophontem hortatur, vt duos illos Lacedaemonios aduocaret. Xenophon, ſumtis ſecum hominibus maxime idoneis, Charminum ac Polynicum accedit, vocari eos a Medoſade ait, qui ſignificare velit ipſis, vt hac regione excedant, de quo ſecum etiam egiſſet.

8. Atque equidem arbitror, inquit, impetraturos nos ſtipendium exercitui debitum; ſi dixeritis, vos a militibus rogatos eſſe, vt ipſos in extorquendis a Seuthe vel volente, vel inuito, ſtipendiis adiuuetis. Ea ſi impetretis, polliceri milites, ſe libenter vos ſequuturos. Addite, videri vobis haec optimo iure peti; voſque pollicitos eſſe, non prius,

τότε ἀπιέναι, ὅταν τὰ δίκαια ἔχωσιν οἱ στρατιῶται.

θ'. Ἀκούσαντες οἱ Λάκωνες, ταῦτα ἔφασαν ἐρεῖν, καὶ ἄλλα, ὁποῖα ἂν δύνωνται κράτιστα. καὶ εὐθὺς ἐπορεύοντο ἔχοντες πάντας τοὺς ἐπικαιρίους. ἐλθόντων δὲ ἔλεξε Χαρμῖνος· εἰ μέν τι σὺ ἔχεις, ὦ Μηδόσαδες, πρὸς ἡμᾶς λέγειν· εἰ δὲ μή, ἡμεῖς πρός σε ἤκομεν.

ι. Ὁ δὲ Μηδοσάδης, μάλα ὑφειμένος· ἀλλ' ἐγὼ μέν, ἔφη, λέγω καὶ Σεύθης ταῦτα, ὅτι ἀξιοῦμεν τοὺς φίλους ἡμῖν γεγενημένους μὴ κακῶς πάσχειν ὑφ' ὑμῶν. ὅ, τι γὰρ ἂν τούτους κακῶς ποιῆτε, ἡμᾶς ἤδη ποιεῖτε. ἡμέτεροι γάρ εἰσιν. ἡμεῖς τοίνυν, ἔφασαν οἱ Λάκωνες, ἀπίοιμεν ἄν, ὁπότε τὸν μισθὸν ἔχοιεν οἱ ταῦτα ὑμῖν καταπράξαντες· εἰ δὲ μή, ἐχόμεθα μὲν καὶ νῦν βοηθήσοντες τούτοις, καὶ τιμωρησόμενοι ἄνδρας, οἳ τούτους παρὰ τοὺς ὅρκους ἠδίκησαν. ἢν δὲ καὶ ὑμεῖς τοιοῦτοι ἦτε, ἐνθενδε ἀρξόμεθα τὰ δικαια λαμβάνειν.

ια. Ὁ

prius hinc abituros, quam fit exercitui fatisfactum.

9. His auditis, Lacedaemonii reſpondent, ea ſe dicturos, et alia, quae proferri ab iplis poſſent appoſitiſſima. Statimque cum hominibus maxime idoneis pergunt. Quum ad Medoſadem veniſſent: Charminus; dicito, inquit, ſi quid habes quod nobis dicas, Medoſades: Sin autem, eſi quod tibi nos dicamus.

10. Tum perquam demiſſe Medoſades: Dicimus, ait, Seuthes et ego, rogare nos, vt ab illis laedendis vos abſtineatis, quos in amicitiam noſtram nos recepimus. Nam quidquid horum rebus detrimenti affertur, id totum in nos redundat, quos illi dominos agnoſcunt. Ad ea Lacedaemonii: Diſcedemus, aiunt, poſteaquam illis ſtipendium numeratum fuerit; qui, vt horum domini effecerunt. Id niſi fiat, adſumus iam laturi eis opem. et in illos animaduerſuri, qui in eos contra iurisiurandi religionem iniurii fuerunt. Quod ſi vos huiusmodi homines eſtis, a vobis primis ius noſtrum obtinebimus.

11. Et

ια. Ο δὲ Ξενοφῶν εἶπεν· ἐθέλοιτε δ' ἄν, ὦ Μηδόσαδες, τάτοις ἐπιτρέψαι, ἐπειδὴ φατὲ φίλους εἶναι ὑμῶν, ἐν ὧν τῇ χώρᾳ ἐσμὲν, ὁπότερα ἂν ψηφίσωνται, εἴθ' ὑμᾶς πρόσθεν * ἐκ τῆς χώρας ἀπιέναι, εἴθ' ἡμᾶς; ὁ δὲ ταῦτα μὲν οὐκ ἔφη, ἐκέλευε δὲ μάλιστα αὐτὼ ἐλθεῖν τὼ Λάκωνε παρὰ Σεύθην περὶ τὸ μισθὸ, καὶ οἴεσθαι ἂν Σεύθην ἀκοῦσαι· εἰ δὲ μὴ, Ξενοφῶντα σὺν αὐτῷ πέμπειν, καὶ συμπράξειν ὑπισχνεῖτο. ἐδόκει δὲ τὰς κώμας μὴ καίειν.

ιβ'. Ἐντεῦθεν πέμπουσι τὸν Ξενοφῶντα, καὶ σὺν αὐτῷ οἱ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι. ὁ δ' ἐλθὼν, λέγει πρὸς τὸν Σεύθην. Οὐδὲν ἀπαιτήσων, ὦ Σεύθη, πάρειμί, σε, ἀλλὰ διδάξων ὡς ἂν δύνωμαι, ὡς ὁ δικαίως μοι ἠχθέσθης, ὅτι ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν ἀπήτουν σε, ἃ ὑπέσχου αὐτοῖς προθύμως. σοὶ γὰρ ἐγωγε οὐκ ἧττον ἐνόμιζον εἶναι συμφέρον ἀποδοῦναι, ἢ ἐκείνοις ἀπολαβεῖν.

ιγ'. Πρῶ-

11. Et Xenophon: Velitisne, inquit, Medosades, his ipsis permittere, in quorum regione sumus, et quos amicos esse vestros dicitis; vt vtrum voluerint decernant, vosne his finibus aequum sit excedere, an vero nos? Ei conditioni Medosades non assentiebatur, sed hortabatur, vt ipsi potissimum Lacedaemonii Seuthen stipendii nomine convenirent: existimare se futurum, vt Seuthes illis auscultaret: Sin minus id videretur, Xenophontem secum mitterent. Simul pollicebatur, se negotio conficiundo non defuturum. Rogare tamen, vt ab exurendis vicis abstinerent.

12. Missus deinde Xenophon est, et adiuncti huic, qui maxime viderentur idonei. Quum is ad Seuthen veniisset, Adsum, inquit, Seuthe, non petiturus abs te quidquam: sed demonstraturus pro mea virili, non iure te mihi succensuisse, quod abs te militum nomine peterem, quae tu eis alacriter pollicitus fueras. Nam ego non minus existimabam e re tua fore, reddere; quam illorum, accipere.

13. Pri-

* Al. πρωΐτερον pro πρόσθεν.

ιγ'. Πρῶτον μὲν γὰρ οἶδα μετὰ τὰς Θεὰς εἰς τὸ φανερόν σε τύτας κατασήσαντας, ἐπεί γε βασιλέα σε ἐποίησαν πολλῆς χώρας καὶ πολλῶν ἀνθρώπων· ὥστε ἐχ οἷόν τ' ἐστὶ λανθάνειν, ἔτε ἤν τι καλὸν, ἔτε ἤν τι αἰσχρὸν ποιήσῃς. τοιύτῳ δ' ὄντι ἀνδρὶ μέγα μέν μοι δοκεῖ εἶναι, μὴ δοκεῖν ἀχαρίστως ἀποπέμψασθαι ἄνδρας εὐεργέτας, μέγα δ' εὖ ἀκύειν ὑπὸ ἑξακισχιλίων ἀνθρώπων· τὸ δὲ μέγιστον, μηδαμῶς ἄπιστον σαυτὸν κατασῆσαι ὁ, τι λέγεις.

ιδ'. Ορῶ γὰρ τῶν μὲν ἀπίστων ματαίως, καὶ ἀδυνάτως, καὶ ἀτίμως τὰς λόγως πλανωμένως· οἱ δ' ἂν φανερὰ ὦσιν ἀληθείαν ἀσκοῦντες, τύτων οἱ λόγοι, ἤν τι δέωνται, ὠδὲν μεῖον δύνωνται ἂν ἔσεσθαι, ἢ ἄλλων ἡ βία· ἤν τε τινὰ σωφρονίζειν βάλωνται, γινώσκω τὰς τύτων ἀπειλὰς ὀχ ἧττον σωφρονιζύσας, ἢ ἄλλων τὸ ἡδὺ κολάζειν. ἤν τέ τῳ τὶ ὑπισχνῶνται οἱ τοιῦτοι ἄνδρες, ὠδὲν μείω διαπράττειν, ἢ οἱ ἄλλοι παραχρῆμα διδόντες.

ιέ. Αναμνήθητι δὲ καὶ σὺ, τί προτελέσας ἡμῖν συμμάχως

13. Primum hos ſcio poſt Deos te illuſtri conſtituiſſe loco, qui te regionis amplae, multorumque hominum regem fecerint. Quo ſit, vt occultum eſſe nequeat, ſiue aliquod honeſtum, ſeu turpe facinus admittis. Magnum autem quiddam ego in eiuſmodi viro eſſe ſtatuo, non videri, bene promeritos homines, nulla relata gratia, ablegaſſe: magnum etiam, a ſex millibus hominum praedicari: maximum omnium, nequaquam committere, vt in iis, quae dixeris, parum fidei mereare.

14. Video enim, orationem hominum, promiſſa non ſeruantium, vanam et imbellem eſſe, ac ſine honore hinc inde vagari: at qui palam ſe veritatis ſtudioſos declarant, eorum verba petentium aliquid, non minus polluunt, quam vis aliorum. Si quem caſtigare velint, non minus hos minis caſtigando efficere animaduerto, quam alios, puniendo. Si cui quid polliceantur, nihilo minus aliquid impetrant, quam alii ſtatim largiendo.

15. Tu ipſe tibi in mentem revocato, quid prius nobis dederis,

μάχας ἡμᾶς ἔλαβες. οἶδ' ὅτι ᾔδεις· ἀλλὰ πιστευθεὶς ἀληθεύσειν ἃ ἔλεγες, ἐπῆρας τοσούτους ἀνθρώπους συστρατεύσασθαί τε καὶ κατεργάσασθαί σοι ἀρχὴν ἃ πεντήκοντα μόνον ἀξίαν ταλάντων, ὅσα οἴονται δεῖν ἔτοι νῦν ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ πολλαπλασίων.

ις'. Οὐκοῦν τοῦτο μὲν πρῶτον τὸ πιστεύεσθαί σε (τὸ καὶ τὴν βασιλείαν σοὶ κατειργασμένον) τούτων τῶν χρημάτων ὑπὸ σοῦ πιπράσκεται. ἰδὲ δή, ἀναμνήσθητι πῶς μέγα ἡγοῦ τοῦτο καταπράξω, ὃ νῦν κατασρεψάμενος ἔχεις. ἐγὼ μὲν οἶδ' ὅτι εὖξω ἂν τὰ νῦν πεπραγμένα μᾶλλον σοὶ καταπραχθῆναι, ἢ πολλαπλάσια τούτων τῶν χρημάτων γενέσθαι.

ιζ'. Εμοὶ τοίνυν μεῖζον βλάβος καὶ αἴσχιον δοκεῖ εἶναι, τὸ ταῦτα νῦν μὴ κατασχεῖν, ἢ τότε μὴ λαβεῖν, ὅσῳπερ χαλεπώτερον ἐκ πλουσίᾳ πένητα γενέσθαι, ἢ ἀρχὴν μὴ πλουτῆσαι, καὶ ὅσῳ λυπηρότερον ἐκ βασιλέως ἰδιώτην

ris, quam societatem tecum coiremus. Nihil profecto, sed creditus fore verax in iis quae dicebas, tot homines excitasti ad militandum tecum, et ad occupandum regnum, quod non solum quinquaginta talentis, quae hi sibi deberi abs te putant; sed multo pluris esi aestimandum.

16. Ergo primum hominis fide digni existimatio, quae quidem etiam regnum tibi peperit, abs te hac pecunia venditur. Iam vero memoria velim repetas, quanti aestimaris, vt iis potirere, quae iam, tuam in potestatem redacta, pollides. Noui ego te optaturum potius fuisse, vt ea consequereris, quae nos effecta tibi dedimus; quam vt pecunias multo maiores iis, quae nobis debentur, comparares.

17. Arbitror autem tanto maius damnum, atque etiam turpius esse, non iam illa pollidere, quam tum non occupasse: quanto e diuite pauperem fieri grauius est, quam ab initio diuitias nullas habuisse: quantoque de rege ad priuati hominis fortunam redigi acerbius

ἰδιώτην Φανῆναι, ἢ ἀρχὴν μὴ βασιλεῦσαι. ἀκὴν ἐπίσασαι μὲν, ὅτι οἱ νῦν σοι ὑπήκοοι γενόμενοι, ἀ φιλίᾳ τῇ σῇ ἐπείθησαν ὑπὸ σὲ ἄρχεσθαι, ἀλλ' ἀνάγκῃ· καὶ ὅτι ἐπιχειροῖεν ἂν πάλιν ἐλεύθεροι γίγνεσθαι, εἰ μή τις αὐτοὺς φόβος κατέχοι.

ιή. Ποτέρως ἂν οἴει μᾶλλον ἂν φοβεῖσθαί τε αὐτοὺς, καὶ φρονεῖν τὰ πρός σε, εἰ ὁρῷεν σοι τοὺς στρατιώτας ἕτω διακειμένους, ὡς νῦν τε μένοντας ἂν, εἰ σὺ κελεύεις*, αὖθίς τ' ἂν ταχὺ ἐλθόντας, εἰ δέοι, ἄλλους τε, τάττω περὶ σὲ ἀκόντας πολλὰ ἀγαθὰ, ταχὺ ἂν σοι πρὸς σὺ βάλοιο παραγίγνεσθαι. ἢ εἰ καταδοξάσειαν μήτε ἀ ἄλλους σοι ἐλθεῖν δι' ἀπιστίαν, ἐκ τῶν νῦν γενομένων, τούτους τε αὐτοῖς εὐνοϊκωτέρους εἶναι ἢ σοί;

ιθ'. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲν πλήθει γε ἡμῶν λειφθέντες ὑπεῖξάν σοι, ἀλλὰ προσατῶν ἀπορία. ἀκὴν νυὶ καὶ τοῦτο κίνδυνος, μὴ λάθωσι προστάτας αὐτῶν τινὰς τούτων οἳ νομίζουσιν ὑπὸ σὲ ἀδικεῖσθαι, ἢ καὶ τούτων κρείττονας τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐὰν οἱ μὲν στρατιῶται

acerbius eſt, quam ab initio non regnaſſe. Tu vero non ignoras, eos, qui ſe nunc imperio tuo ſubiecere, non adductos amicitia tuiſſe, vt tibi parerent, ſed neceſſitate: eoſdem libenter in libertatem ſe vindicaturos, niſi quis eos metus contineret.

18. Vtrum igitur magis eos arbitraris in metu futuros, teque non derferturos; ſi milites erga te ſic affectos viderint, vt et iam te iubente maneant, et quamprimum, ſi ſit opus, reuertantur; atque etiam alii praeclara de te multa ex his audientes, celeriter ad te pro lubitu tuo confluant: an vero ſi opinionem conceperint, neque venturos ad te alios, ob diffidentiam ex iis ortam, quae modo fiunt; et hos amiciore in ipſos eſſe animo, quam in te?

19. Enimuero non illi, quod numero ſuperarentur, idcirco tibi ceſſere: ſed ducum inopia. Quapropter hac etiam in parte periculum eſt, ne vel ſibi praeſciant eos, qui ſe per iniuriam fraudatos abs te putant, vel etiam Lacedaemonios longe his potentiores; nimirum

* Al. κελεύεις.

στρατιῶται ὑπισχνῶνται προθυμότερον αὐτοῖς συστρατεύεσθαι, ἐὰν παρὰ σοῦ ἀναπράξωσιν· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, διὰ τὸ δέεσθαι τῆς στρατιᾶς, συναινέσωσιν αὐτοῖς ταῦτα.

κ'. Ὅτι γε μὴν οἱ νῦν ὑπό σοι Θρᾷκες γενόμενοι πολὺ ἂν προθυμότερον ἴοιεν ἐπί σε ἢ σύν σοι, δῆλον. σοῦ μὲν γὰρ κρατοῦντος, δηλεία ὑπάρχει αὐτοῖς· κρατουμένου δὲ σοῦ, ἐλευθερία. εἰ δὲ καὶ τῆς χώρας προνοεῖσθαι ἤδη τι δεῖ, ὡς σῆς ἔσης, ποτέρως ἂν οἴει ἀπαθῆ κακῶν αὐτὴν εἶναι μᾶλλον, εἰ ἕτοι οἱ στρατιῶται ἀπολαβόντες ἃ ἐγκαλοῦσιν, εἰρήνην καταλιπόντες οἴχοιντο, ἢ εἰ ἕτοί τε μένοιεν ὡς ἐν πολεμίᾳ, σύ τε ἄλλας πειρῷο πλείονας τούτων ἔχων ἀντιστρατοπεδεύεσθαι, δεομένης τῶν ἐπιτηδείων;

κά. Ἀργύριον δὲ ποτέρως ἂν πλεῖον ἀναλωθείη, εἰ τούτοις τὸ ὀφειλόμενον ἀποδοθείη, ἢ εἰ ταῦτά τε ὀφείλοιτο, ἄλλας τε κρείττονας τούτων δέοι μισθοῦσθαι; ἀλλὰ

rum si milites alacrius se cum illis expeditionem suscepturos polliceantur, extortis abs te per ipsos stipendiis: Lacedaemonii vero conditionem accipiant, quum exercitus opera indigeant.

20. Obscurum quidem certe non est, eos Thraces, quos imperio tuo subiecisti, multo alacrius aduersus te, quam tecum militaturos. Etenim quamdiu tu cum potestate es, seruitutem seruiunt: te superato, libertate fruuntur. Quod si etiam regioni consulendum est, quippe quae iam tua sit; vtro modo minus eam detrimenti accepturam existimas, si milites hi, receptis iis, de quibus queruntur, pace post se relicta discedant: an vero si et ipsi maneant tanquam in hostico, et tu des operam, vt cum maioribus, quam illorum sint, copiis aduersus eos arma sumas, quae tamen et ipsae commeatu carere non possint?

21. Vtro itidem modo plus expendetur pecuniae; si his debitum stipendium persolvatur; an vero si et illud debeatur, et maioribus copiis stipendium numerandum sit?

ἀλλὰ γὰρ Ἡρακλείδη, ὡς πρὸς ἐμὲ ἐδήλου, πάμπολυ τοῦτο δοκεῖ τὸ ἀργύριον εἶναι. ἦ μὴν πολύ γέ ἐστιν ἔλαττον νῦν σοι καὶ λαβεῖν τοῦτο καὶ ἀποδοῦναι, ἢ, πρὶν ἡμᾶς ἐλθεῖν πρός σε, τὸ δέκατον τούτου μέρος. ὁ γὰρ ὁ ἀριθμὸς ὁρίζων ἐστὶ τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον, ἀλλ' ἡ δύναμις τῶν τε ἀποδιδόντος καὶ τοῦ λαμβάνοντος. σοὶ δὲ νῦν ἡ κατ' ἐνιαυτὸν πρόσοδος πλείων ἐστὶν, ἢ πρόσθεν τὰ παρόντα, ἃ ἐκέκτησο.

κβ. Ἐγὼ μὲν, ὦ Σεύθη, ταῦτα, ὡς φίλου σου ὄντος, σοῦ προενοούμην, ὅπως σύ τε ἄξιος δοκοίης εἶναι ὧν οἱ θεοί σοι ἔδωκαν ἀγαθῶν, ἐγώ τε μὴ διαφθαρείην ἐν τῇ στρατιᾷ. εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι νῦν ἐγὼ ὅτ' ἂν ἐχθρὸν κακῶς ποιῆσαι βούλωμαι δυνηθείην σὺν ταύτῃ τῇ στρατιᾷ, ὅτ' ἂν, εἴ σοι πάλιν βουλοίμην βοηθῆσαι, ἱκανὸς ἂν γενοίμην. οὕτω γὰρ πρὸς ἐμὲ ἡ στρατιὰ διάκειται.

κγ'. Καίτοι αὐτόν σε μάρτυρα σὺν τοῖς θεοῖς εἰδόσι ποιοῦμαι, ὅτι οὔτε ἐγὼ ἔχω παρὰ σοῦ ἐπὶ τοῖς στρατιώταις οὐδὲν, οὔτε ᾔτησα πώποτε εἰς τὸ ἴδιον τὰ ἐκείνων, οὔτε ἃ ὑπεσχό-

At enim Heraclidae, ficut et ipfe mihi narrabat, haec pecunia per effe magna videbatur. Profecto multo facilius eft iam tibi pecuniam hanc alicunde fumere atque expendere, quam partem eius decimam id temporis, quum necdum ad te veniffemus. Non enim numero multum ac parum definiuntur, fed illius poteftate, qui vel dat, vel accipit. Tibi vero iam maior eft in annos fingulos prouentus, quam prius id totum effet, quod poffidebas.

22. In his ego, mi Seuthes, tuis tanquam amici rebus profpiciebam, vt et tu dignus iis bonis videreris, quae Dii tibi largiti funt, et ego in exercitu non opprimerer. Nam fcire te volo, me iam harum copiarum ope, fi ita velim, neque hoftem afficere damno poffe, neque tibi auxilio effe. Eo fcilicet erga me animo eft exercitus.

23. Atqui teipfo, praeter Deos, qui omnia norunt, teftе vtar: me neque huius exercitus cauſa quidquam abs te habere, neque vnquam ad vſum priuatum ea petiiſſe, quae ipſis debebantur: denique ne illa quidem

ὑπέσχε μοι ἀπήτησα. ὄμνυμι δέ σοι μηδ' ἀποδιδόντος δέξασθαι ἄν, εἰ μὴ καὶ οἱ στρατιῶται ἔμελλον τὰ ἑαυτῶν συναπολαμβάνειν. αἰσχρὸν γὰρ ἦν τὰ μὲν ἐμὰ διαπεπράχθαι, τὰ δὲ ἐκείνων περιορᾶν ἐμὲ κακῶς ἔχοντα, ἄλλως τε καὶ τιμώμενον ὑπ' ἐκείνων.

κδ'. Καίτοι γε Ἡρακλείδῃ λῆρος πάντα ἐδόκει εἶναι πρὸς τὸ ἀργύριον ἔχειν ἐκ παντὸς τρόπου. ἐγὼ δέ, ὦ Σεύθη, οὐδὲν νομίζω γε ἀνδρὶ, ἄλλως τε καὶ ἄρχοντι, κάλλιον εἶναι κτῆμα, οὐδὲ λαμπρότερον ἀρετῆς, καὶ δικαιοσύνης, καὶ γενναιότητος. ὁ γὰρ ταῦτα ἔχων πλουτεῖ μὲν ὄντων φίλων πολλῶν, πλουτεῖ δὲ καὶ ἄλλων βουλομένων γενέσθαι. καὶ εὖ μὲν πράττων ἔχει τοὺς συνηθησομένους· ἐὰν δέ τι σφαλῇ, οὐ σπανίζει τῶν βοηθησόντων.

κε'. Ἀλλὰ γὰρ εἰ μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν ἔργων κατέμαθες, ὅτι σοι ἐκ τῆς ψυχῆς φίλος ἦν, μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν λόγων δύνασαι τοῦτο γνῶναι, ἀλλὰ τοὺς τῶν

quidem poſtulaſſe, quae mihi es pollicitus. Immo ſacramento tibi confirmo, me non acceptarum ea fuiſſe, niſi etiam milites ſimul acciperent ſtipendium ipſis debitum. Nam turpe mihi fuiſſet, rem meam confectam eſſe, ipſorum cauſa neglecta, praeſertim quum ab illis magno fuerim honore affectus.

25. At enim nugas eſſe putabat Heraclides omnia, praeſtudio argenti quauis ratione cogendi. Ego vero, mi Seuthes, nullam arbitror eſſe homini, ac praeſertim ei qui cum imperio ſit, poſſeſſionem vel pulchriorem, vel ſplendidiorem virtute, iuſtitia, generoſitate animi: quae cui adſunt, non poteſt non diues eſſe, quum multos amicos habeat, atque etiam alii ſe ad ipſius amicitiam adiungere cupiant. Quod ſi fortuna proſpera vtitur, habet qui vna gaudeant: ſin aduerſi quid accidat, non deſunt qui opituleutur.

25. Enimuero ſi neque de factis meis perſpexiſti, me amicum tibi ex animo fuiſſe, neque idem ex oratione mea cogno-

τῶν στρατιωτῶν λόγους κατανόησον. παρῆσθα γὰρ, καὶ ἤκουες ὃς ἔλεγον οἱ ψέγειν ἐμὲ βουλόμενοι. κατηγόρουν μὲν γάρ μου πρὸς Λακεδαιμονίους, ὡς σὲ περὶ πλείονος ποιοίμην, ἢ Λακεδαιμονίους· αὐτοὶ δ' ἐνεκάλουν ἐμοὶ, ὡς μᾶλλον ἐλοίμην, ὅπως τὰ σὰ καλῶς ἔχοι, ἢ ὅπως τὰ ἑαυτῶν. ἔφασαν δέ με καὶ δῶρα ἔχειν παρὰ σοῦ. καίτοι τὰ δῶρα ταῦτα πότερον οἴει αὐτοὺς, κακόνοιάν τινα ἐνιδόντας μοι πρός σε, αἰτιᾶσθαί με ἔχειν παρὰ σοῦ, ἢ προθυμίαν πολλὴν περὶ σὲ κατανοήσαντας;

κε'. Ἐγὼ μὲν οἶμαι πάντας ἀνθρώπους εὔνοιαν δεῖν ἀποδείκνυσθαι τούτῳ, παρ' ὅ ἄν τις δῶρα λαμβάνῃ. σὺ δὲ, πρὶν μὲν ὑπηρετῆσαί τι σοὶ ἐμὲ, ἐδέξω ἡδέως καὶ ὄμμασι καὶ φωνῇ καὶ ξενίοις, καὶ ὅσα ἔσοιτο ὑπισχνούμενος οὐκ ἐνεπίμπλασο· ἐπεὶ δὲ κατέπραξας ἃ ἐβούλου, καὶ γεγένησαι, ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην, μέγιστος, νῦν οὕτω με ἄτιμον ὄντα ἐν τοῖς στρατιώταις τολμᾷς περιορᾶν *.

κς'. Ἀλλὰ

scere potes: saltem' militum verba considerato: Etenim audieras, et quae illi dicerent, qui vituperare me volebant, audiebas. Nam ita me coram Lacedaemoniis accusabant, quasi te pluris quam Lacedaemonios facerem. Reprehendebant, quod tuis consultum mallem, quam ipsorum rebus. Etiam munera me aiebant abs de cepisse. Num igitur existimas, eos, animadversa in me quadam erga te maleuolentia, captorum munerum me insimulasse; an vero, quod insigne studium erga te meum perspicerent?

26. Equidem statuo, neminem non debere animi sui beneuolentiam erga illum declarare, a quo munera accipit. Tu vero me, prius, quam vlla in te officia mea extarent, perhumaniter et vultu, et voce, et donis hospitalibus excepisti: quum quidem promittendi finem nullum faceres. Postea quam perfecisti, quae volebas, et opera mea, quantum quidem in me fuit, maximus euasisti; nunc tandem apud milites, honore spoliatum pristino, etiam ipse contemnere audes.

27. At

* Al. hic notam interrogandi ponunt.

κζ'. Αλλὰ μὴν ὅτι σοὶ δόξει ἀποδῶναι, πιστεύω καὶ τὸν χρόνον διδάξειν σε, καὶ αὐτὸν γέ σε οὐκ ἀνέξεσθαι τὰς σοὶ προειμένας εὐεργεσίαν ὁρῶντα ἐγκαλοῦντας σοι, δέομαι ὧν σοῦ, ὅταν ἀποδίδως, προθυμεῖσθαι ἐμὲ παρὰ τοῖς στρατιώταις τοιοῦτον ποιῆσαι, οἷόν περ καὶ παρέλαβες.„

κή. Ακούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κατηράσατο τῷ αἰτίῳ τοῦ μὴ πάλαι ἀποδεδόσθαι τὸν μισθόν· καὶ πάντες τὸν Ηρακλείδην ὑπώπτευσαν εἶναι· Εγὼ γάρ, ἔφη, ὅτε διενοήθην πώποτε ἀποστερῆσαι, ἀποδώσω τε.

κθ'. Εντεῦθεν πάλιν εἶπεν ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ τοίνυν ἀποδιδόναι βούλει, νῦν ἐγώ σου δέομαι δι' ἐμοῦ ἀποδιδόναι, καὶ μὴ παριδεῖν με διά σε ἀνομοίως ἔχοντα ἐν τῇ στρατιᾷ νῦν τε καὶ ὅτε πρός σε ἀφικόμεθα. ὁ δ' εἶπεν· ἀλλὰ ὅτε τοῖς στρατιώταις ἔσῃ δι' ἐμὲ ἀτιμότερος. ἂν τε μένῃς παρ' ἐμοὶ χιλίους μόνους ὁπλίτας ἔχων, ἐγώ σοι τά τε χωρία ἀποδώσω, καὶ τἄλλα ἃ ὑπεσχόμην.

λ'. Ο

27. At enim confido, tempus ipsum te docturum, vt statuas, pecuniam hanc numerandam esse: neque teipsum laturum amplius, vt eos, qui sua profuderunt in te beneficia, queri de te videas. Te quidem oro, vt numerata pecunia, in eum me apud milites locum, in quem accepisti, restituere studeas.

28. Haec quum Seuthes audiisset, exerabatur eum, per quem stetisset, quominus iamdudum stipendium persolutum fuisset. Eum suspicabantur omnes Heraclidem esse. Equidem, ait Seuthes, stipendium numerabo, neque vnquam in animo habui, vt vos illo fraudarem.

29. Tum Xenophon: Si omnino, inquit, persoluere statuisti: rogo te, vt per me id fiat, neque committas, vt propter te alio nunc simapud exercitum loco, quam id temporis fuerim, quum ad te veniremus. Et Seuthes: Per me, ait, contemtui militibus non eris, et si vel cum solis eo grauis armaturae peditibus manseris; dabo castella tibi cum aliis omnibus quae promisi.

λ'. Ο δὲ πάλιν εἶπε, ταῦτα μὲν ἔχειν ἅτως ἂχ οἷόν τε· ἀπόπεμπε δὲ ἡμᾶς· καὶ μήν, ἔφη ὁ Σεύθης, καὶ ἀσφαλέστερον γέ σοι οἶδα ὂν παρ' ἐμοὶ μένειν ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ πάλιν εἶπεν· ἀλλὰ τὴν μὲν σὴν πρόνοιαν ἐπαινῶ· ἐμοὶ δὲ μενεῖν ἂχ οἷόν τε. ὅπως δ' ἂν ἐγὼ ἐντιμότερος ὦ, νόμιζε καί σοι τοῦτο ἀγαθὸν ἔσεσθαι.

λά. Ἐντεῦθεν λέγει Σεύθης· Ἀργύριον μὲν ἂκ ἔχω, ἀλλ' ἢ μικρόν τι, καὶ τοῦτό σοι δίδωμι, τάλαντον· βοῦς δ' ἑξακοσίας, καὶ πρόβατα εἰς τετρακισχίλια, καὶ ἀνδράποδα εἰς εἴκοσι καὶ ἑκατόν. ταῦτα λαβών, καὶ τοὺς τῶν ἀδικησάντων σε ὁμήρους προσλαβών, ἀπιθι.

λβ'. Γελάσας ὁ Ξενοφῶν εἶπεν. ἢν ἓν μὴ ἐξαρκῇ ταῦτα εἰς τὸν μισθόν, τίνος τάλαντον φήσω ἔχειν; ἆρ' ἂκ, ἐπειδή μοι καὶ ἐπικίνδυνόν ἐστιν ἀπιόντι, ἄμεινον φυλάττεσθαι τὰς πέτρας; ἤκουες δὲ τὰς ἀπειλάς. τότε μὲν δὴ αὐτοῦ ἔμειναν.

λγ'. Τῇ

30. Atenim, ſubiecit Xenophon, id fieri nequaquam poteſt. Tantum nos abs te dimittito. Atqui, ait Seuthes, noui ego tutius futurum tibi, ſi mecum maneas, quam ſi diſcedas. Cui Xenophon: Laudo, inquit, ſollicitudinem de me tuam. Mihi tamen nequaquam integrum eſt heic manere; Velim tu exiſtimes, e re tua futurum, vbicunque tandem dignitate auctus fuero.

31. Poſt haec Seuthes: Argenti, ait, copiam hoc tempore non magnam habeo, vnum videlicet talentum, quod tibi do. Boues mihi ſunt ɪɔc, ouium plus minus ɪɪɪɪcɪɔ, mancipia cxx. Haec tu accipe, vna cum illorum, qui te laeſerunt, obſidibus; atque ita diſcedito.

32. Ibi ſubridens Xenophon: Quod ſi haec, ait, non ſufficerint ad ſtipendii perſolutionem, cuius talentum habere me dicam? annon magis expediet, a lapidibus vt mihi caueam, quum iter hoc periculo non careat? Audiſti certe ipſorum minas. Ita tum iſtic manſerunt.

33. Poſtridie

λγ'. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπέδωκεν αὐτοῖς ἃ ὑπέσχετο, καὶ τὰς ταῦτα ἐλάσοντας συνέπεμψεν. οἱ δὲ στρατιῶται τέως μὲν ἔλεγον, ὡς Ξενοφῶν οἴχοιτο πρὸς Σεύθην οἰκήσων, καὶ ἃ ὑπέσχετο αὐτῷ ἀπολῃψόμενος· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἥκοντα εἶδον, ἤσθησάν τε καὶ προσέθεον.

λδ'. Ξενοφῶν δ', ἐπεὶ εἶδε Χαρμῖνον καὶ Πολύνεικον, ταῦτα, ἔφη, καὶ σέσωσται δι' ὑμᾶς τῇ στρατιᾷ, καὶ παραδίδωμι αὐτὰ ἐγὼ ὑμῖν· ὑμεῖς δὲ διατιθέμενοι διάδοτε τῇ στρατιᾷ. οἱ μὲν ἂν, παραλαβόντες καὶ λαφυροπώλας κατασήσαντες, ἐπώλων, καὶ πολλὴν εἶχον αἰτίαν.

λε. Ξενοφῶν δὲ ὁ πρόσθεν, ἀλλὰ φανερὸς ἦν οἰκαδε παρασκευαζόμενος. ὁ γάρ πω ψῆφος αὐτῷ ἐπῆκτο Ἀθήνησι περὶ φυγῆς. προσελθόντες δὲ αὐτῷ οἱ ἐπιτήδειοι ἐν τῷ στρατεύματι, ἐδέοντο μὴ ἀπελθεῖν πρὶν ἀπαγάγοι τὸ στράτευμα, καὶ Θίμβρωνι παραδοίη.

ΚΕΦ.

33. Postridie Seuthes, quae pollicitus eis fuerat, tradit: simul adiungit suos, qui ea abigerent. Interea milites aiebant, Xenophontem profectum esse ad Seuthen, vt apud ipsum maneret, eaque reciperet, quae ipsi Seuthes promisisset. Verum vbi redeuntem videre, magnopere gaudebant, et ad ipsum accurrebant.

34. Posteaquam Charminum et Polynicum vidit: Haec, inquit, per vos exercitui conservata sunt, quae quidem ego vobis tradó. Vos arbitratu vestro ea distribuite inter milites. Illi, receptis omnibus, et manubiarum venditoribus constitutis, ea distrahebant, et magnopere accusabantur.

35. Xenophon minime accedebat, sed palam se ad iter in patriam comparabat. Necdum enim suffragiis damnatus erat, vt Athenis exularet. Veniunt heic ad eum homines, e toto exercitu lectissimi, atque orant, ne prius discedat, quam copias abduxisset, ac Thimbroni tradidisset.

ΚΕΦ. ή.

Ἐντεῦθεν διέπλευσαν εἰς Λάμψακον, καὶ ἀπαντᾷ τῷ Ξενοφῶντι Εὐκλείδης μάντις Φλιάσιος, Κλεαγόρᾳ υἱὸς, τῶν τὰ ἐνύπνια ἐν Λυκείῳ γεγραφότος. ἔτος συνήδετο τῷ Ξενοφῶντι ὅτι ἐσέσωστο· καὶ ἠρώτα αὐτὸν, πόσον χρυσίον ἔχει. ὁ δ' αὐτῷ ἐπομόσας εἶπεν, ἢ μὴν ἔσεσθαι μηδ' ἐφόδιον ἱκανὸν οἴκαδε ἀπιόντι, εἰ μὴ ἀπόδοιτο τὸν ἵππον καὶ ἃ ἀμφὶ αὐτὸν εἶχεν. ὁ δ' αὐτῷ οὐκ ἐπίστευεν.

β'. Ἐπεὶ δ' ἔπεμψαν Λαμψακηνοὶ ξένια τῷ Ξενοφῶντι, καὶ θύων τῷ Ἀπόλλωνι παρεσκήσατο τὸν Εὐκλείδην, ἰδὼν τὰ ἱερὰ ὁ Εὐκλείδης, εἶπεν ὅτι πείθοιτο, αὐτῷ μὴ εἶναι χρήματα. ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι, κἂν μέλλῃ ποτὲ γενήσεσθαι, φαίνεταί τι ἐμπόδιον, ἐὰν μηδὲν ἄλλο, σὺ σαυτῷ. συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν.

CAP. VIII.

Hinc Lampſacum nauigio traiecerunt, vbi Euclides Phliaſius vates in Xenophontem incidit; eius Cleagorae filius, qui ſomnia in Lyceo pinxit. Is Xenophonti, quod ſaluus rediiſſet, gratulabatur; eumque interrogabat, quantum auri haberet. Cui Xenophon iureiurando ſancto confirmat, ne quidem redituro domum viatici ſatis fore, niſi et equum venderet, et quae circa ſe haberet. Non habebat ei fidem Euclides.

2. Poſtea quum Lampſaceni hoſpitalia munera Xenophonti miſiſſent, atque ille, ſacrum Apollini faciens, Euclidem iuxta ſe ſiſteret; viſis extis, Euclides habere ſe fidem ipſi aiebat, quod a pecunia non eſſet inſtructus. Atque equidem animaduerto, inquit, etiamſi opes olim ſis conſequuturus, quoddam impedimentum apparere; ac ſi nullum aliud fuerit, ipſemet tibi eris impedimento. Fatebatur hoc verum eſſe Xenophon;

φῶν. ὁ δ' εἶπεν, ἐμπόδιος γάρ σοι ὁ Ζεὺς ὁ * Μειλίχιός ἐστι· καὶ ἐπήρετο, εἰ ἤδη ποτὲ θύσειεν, ὥσπερ οἶκοι, ἔφη, εἰώθειν ἐγὼ ὑμῖν θύεσθαι καὶ ὁλοκαυτεῖν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη ἐξ ὅτου ἀπεδήμησε τεθυκέναι τοῦτο τῷ Θεῷ. συνεβούλευσεν οὖν αὐτῷ θύεσθαι, καὶ ἃ εἰώθει, ** καὶ ἔφη συνοίσειν ἐπὶ τὸ βέλτιον.

γ'. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Ξενοφῶν προελθὼν εἰς Οφρύνιον ἐθύετο, καὶ ὡλοκαύτει χοίρους τῷ πατρίῳ νόμῳ, καὶ ἐκαλλιέρει. καὶ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀφικνεῖται Βίτων καὶ ἅμα Εὐκλείδης χρήματα δώσοντες τῷ στρατεύματι. καὶ ξενοῦνταί τε τῷ Ξενοφῶντι, καὶ ἵππον οὐ ἐν Δαμψάκῳ ἀπέδοτο πεντήκοντα Δαρεικῶν, ὑποπτεύοντες αὐτὸν δι' εὐδειαν πεπρακέναι, ὅτι ἤκουον αὐτὸν ἥδεσθαι τῷ ἵππῳ, λυσάμενοι ἀπέδοσαν, καὶ τὴν τιμὴν οὐκ ἤθελον ἀπολαβεῖν.

δ'. Εντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ τῆς *** Τροίας, καὶ ὑπερβάντες τὴν Ιδην, εἰς Ανταν δρον ἀφικνοῦνται πρῶτον. εἶτα παρὰ

θάλατταν

Xenophon: et Euclides porro: Impedimento tibi est, inquit, Iupiter Milichius. Simul interrogat, anne rem sacram fecisset, quemadmodum in patria, inquit, ego vobis sacrificare, totasque victimas exurere solebam. Negabat ille, se interea, dum patria abfuisset, huic Deo sacrificasse. Quare suadebat Euclides, vt in hunc modum rem sacram faceret, idque ipsi profuturum aiebat.

3. Postridie Xenophon Ophrynium progressus sacrificabat, et porcos integros ritu patrio exurebat, esque tum perlitatum. Venit eodem die Biton cum Euclide, qui pecuniam exercitui daturi erant. Hi cum Xenophonte hospitii necessitudine init., gratis ei restituunt equum ab se redemtum, quem Lampsaci quinquaginta nummis Dariis vendiderat; quod suspicarentur illum propter inopiam fuisse venditum, quum Xenophon eo mirifice delectaretur, vt ab aliis acceperant.

4. Hinc per Troiam profecti, superata Ida, primo Antandrum perueniunt, inde propter oram

* Cognomentum Iouis apud Athenienses, quasi dicas: Mitis seu clemens.

** Al. omittunt verba: καὶ ἃ εἰώθει. *** Al. Τρωάδος.

θάλατταν πορευόμενοι τῆς * Ασίας, εἰς Θήβης πεδίον. ἐντεῦθεν δι' Ατραμυττίου καὶ Κερτονίου παρ' Ατάρνεα εἰς Καΐκου πεδίον ἐλθόντες, Πέργαμον καταλαμβάνουσι τῆς ** Ασίας. ἐνταῦθα δὲ ξενεῖται Ξενοφῶν παρ' Ελλάδι τῇ Γογγύλου τοῦ Ερετριέως γυναικὶ, καὶ Γοργίωνος καὶ Γογγύλου μητρί.

ε. Αὕτη δ' αὐτῷ φράζει, ὅτι Ασιδάτης ἐστὶν ἐν τῷ πεδίῳ ἀνὴρ Πέρσης. τοῦτον ἔφη αὐτὸν, εἰ ἔλθοι τῆς νυκτὸς σὺν τριακοσίοις ἀνδράσι, λαβεῖν ἄν, καὶ αὐτὸν, καὶ γυναῖκα, καὶ παῖδας, καὶ τὰ χρήματα· εἶναι δὲ πολλά. ταῦτα δὲ καθηγησομένους ἔπεμψε τόν τε αὑτῆς ἀνεψιὸν, καὶ Δαφναγόραν, ὃν περὶ πλείστου ἐποιεῖτο.

ς'. Εχων δὲ ὁ Ξενοφῶν τούτους παρ' ἑαυτῷ, ἐθύετο. καὶ *** Αγασίας ὁ Ηλεῖος μάντις παρὼν εἶπεν, ὅτι κάλλιστα εἴη τὰ ἱερὰ αὐτῷ, καὶ οἱ ὁ ἀνὴρ ἂν ἁλώσιμος εἴη. δειπνήσας δὲ ἐπορεύετο, τούς τε λοχαγοὺς τοὺς μάλιστα φίλους λαβὼν καὶ πιστοὺς γεγενημένους διαπαντὸς, ὅπως εὖ ποιήσαι αὐτούς. συνεξέρχονται δὲ αὐτῷ καὶ ἄλλοι βιασά-

maris Asiae, ad Thebes campum. Illinc per Atramyttium et Certonium haud procul ab Atarnis ad Caici campum delati, Pergamum Lydiae ciuitatem attigerunt. Heic Xenophon hospitio excipitur ab Hellade, Gongyli Eretrienſis vxore, quae Gorgionis et Gongyli mater erat.

5. Significat haec ipſi, Asidaten in illa esse planitie campestri, hominem natione Persam. Quod si noctu cum ccc aduersus hunc pergeret, posse et ipsum, et vxorem eius, et liberos, et opes, quae quidem magnae sint, capi. Addit etiam, qui duces itineris essent, consobrinum suum, et Daphnagoram, quem maxime faciebat.

6. Quos vbi secum habebat Xenophon, exta consulit. Tum Eleus Agasias hariolus perpulchra esse dixit exta, et posse omnino hominem capi. Quare quum coenasset, sumtis secum praefectis cohortium, amicissimis sibi, et quorum semper ei perspecta fuerat fides, vt aliquo eos beneficio afficeret, proficiscitur. Egrediuntur et alii cum eo quidam, id ferre coacto.

* Al. Λυδίας sed perperam. ** Al. Μυσίας. *** Al. Βασίας.

βιασάμενοι, εἰς ἑξακοσίους. οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀπήλαυνον, ἵνα μὴ μεταδοῖεν τὸ μέρος, ὡς ἑτοίμων δὴ χρημάτων.

ζ'. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο περὶ τὰς μέσας νύκτας, τὰ μὲν πέριξ ὄντα ἀνδράποδα τῆς τύρσιος καὶ χρήματα πλεῖστα ἀπέδρα αὐτὸς παραμελήσαντας, ὡς τὸν Ασιδάτην αὐτὸν λάβοιεν, καὶ τὰ ἐκείνου. πυργομαχοῦντες δ' ἐπεὶ οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὴν τύρσιν, (ὑψηλὴ γὰρ ἦν, καὶ μεγάλη, καὶ προμαχῶνας καὶ ἄνδρας πολλοὺς καὶ μαχίμους ἔχουσα) διορύττειν ἐπεχείρησαν τὸν πύργον. ὁ δὲ τοῖχος ἦν ἐπὶ οὐκτὼ πλίνθων γηίνων τὸ εὖρος.

η'. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ διωρώρυκτο· καὶ ὡς τὸ πρῶτον διεφάνη, ἐπάταξεν ἐνδοθεν βαπτόρῳ τις ὀβελίσκῳ διαμπερὲς τὸν μηρὸν τῶν ἐγγυτάτω· τὸ δὲ λοιπὸν, ἐκτοξεύοντες, ἐποίουν μηδὲ παριέναι ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι. κεκραγότων δ' αὐτῶν καὶ πυρσευόντων, ἐβοήθουν Ιταβέλιος μὲν ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἐκ Κομανίας δὲ ὁπλῖται * Φρυγοὶ, καὶ ἱππεῖς

coacta, plus minus ccc. Verum ab eis praefecti cohortium discedunt, ne pars pecuniae, quam paratam fore putabant, ipsis cederet.

7. Quum ad locum nocte media peruenissent, mancipia, quae circum turrim erant, aliasque res plurimas dilabi sinunt; vt ipsi, cum suis, Asidate potirentur. Quumque turrim oppugnando capere non possent, quod esset alta, et ampla, neque propugnacula et homines complures ad pugnandum idonei desiderarentur, conati sunt eam perfodere. Habebat muros octo laterculorum fictilium latitudinem.

8. Quamprimum illucesceret, iam perfossus erat et pervius; quum quidam eorum, qui erant intus, veru pungendis bobus facto, femur eius, qui ad turrim proxime accesserat, ictu transfodit. Deinde sagittas excutiendo efficiebant, vt amplius aliquis accedere tuto non posset. Simul clamantibus ipsis, et per ignes signum dantibus, Itabelius cum copiis suis, itemque ex Comania graui armaturae praesidiarii, cum equitibus Hyrcaniis,

* Al. ὁπλῖται Ασσύριοι καὶ Τρκάνιοι ἱππεῖς.

ἱππεῖς Γρηάνιοι, καὶ ἅτοι βασιλέως μισθοφόροι, ὡς ὀγδοήκοντα, καὶ ἄλλοι πελτασταὶ εἰς ὀκτακοσίους. ἄλλοι δ' ἐκ * Παρθενίδ, ἄλλοι δ' ἐξ Ἀπολλωνίας, καὶ ἐκ τῶν πλησίον χωρίων, καὶ ἱππεῖς.

θ'. Ἐνταῦθα δὴ ὥρα ἦν, πῶς ἔσαι ἡ ἄφοδος, σκοπεῖν. καὶ λαβόντες ὅσοι ἦσαν βόες, καὶ πρόβατα, ἤλαυνον, καὶ τὰ ἀνδράποδα, ἐντὸς πλαισίου ποιησάμενοι, ἅτοῖς χρήμασιν ἔτι προσέχοντες τὸν νοῦν, ἀλλὰ μὴ φυγὴ εἴη ἡ ἄφοδος, εἰ καταλιπόντες τὰ χρήματα ἀπίοιεν, καὶ οἵ τε πολέμιοι θρασύτεροι εἶεν, καὶ οἱ στρατιῶται ἀθυμότεροι. νῦν δὲ ἀπῆσαν ὡς περὶ τῶν χρημάτων μαχόμενοι.

ι'. Ἐπεὶ δὲ ὥρα Γογγύλος ὀλίγους μὲν τοὺς Ἕλληνας, πολλοὺς δὲ τοὺς ἐπικειμένους, ἐξέρχεται καὶ αὐτὸς βίᾳ τῆς μητρὸς, τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἔχων, βουλόμενος συμμετασχεῖν τοῦ ἔργου. συνεβοήθει δὲ καὶ Προκλῆς, ἐξ ** Ἐλισάρνης καὶ Τευθρανίας, ὁ ἀπὸ Δαμαράτου.

ια'. Οἱ δὲ περὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ πάνυ ἤδη ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν

Hyrcaniis, regis ſtipendiariis, plus minus octoginta, et aliis cetratis prope 10ccc, opis ferendae cauſa accurrunt. Idem alii faciunt equites e locis vicinis, Parthenio, Apollonia, caeteris.

9. Iam tempus erat, vt quomodo diſcedendum eſſet, conſideraretur. Quare bobus, quotquot iſtic erant, et ouibus, et mancipiis intra quadratum agmen receptis, abigebant omnia: nec iam de pecunia cogitabant, ſed ne diſceſſus fugae ſimilis eſſet, ſi relictis rebus iam partis abſcederent: ac non ſolum hoſtes audaciores euaderent, ſed etiam milites animis deiectiores: Ita tamen diſceſſum, vt pugnaturi pro praeda viderentur.

10. Quum autem Gongylus Graecos numero paucos eſſe videret, ac multos, a quibus vrgerentur: inuita matre cum copiis ſuis egreditur, vt huius facti particeps eſſet. Ferebat et Procles ex Eliſarne ac Teuthrania noſtris opem, qui genus a Damarato ducebat.

11. Milites Xenophontis, quum iam ſagittis et fundis graviter

*. Al. Παρθενιδ.

** Al. Αλισάρνης.

τῶν τοξευμάτων καὶ σφενδονῶν, πορευόμενοι κύκλῳ, ὅπως τὰ ὅπλα ἔχοιεν πρὸ τῶν τοξευμάτων, μόλις διαβαίνουσι τὸν Καΐκον ποταμὸν, τετρωμένοι ἐγγὺς οἱ ἡμίσεις. ἐνταῦθα καὶ Ἀγασίας Στυμφάλιος ὁ λοχαγὸς τιτρώσκεται, τὸν πάντα χρόνον μαχόμενος πρὸς τὰς πολεμίας. καὶ διασώζονται, ἀνδράποδα ὡς διακόσια ἔχοντες, καὶ πρόβατα ὅσον θύματα.

ιβ. Τῇ δὲ ὑστεραία θυσάμενος ὁ Ξενοφῶν, ἐξάγει νύκτωρ πᾶν τὸ στράτευμα, ὅπως ὅτι μακροτάτην ἔλθοι τῆς Λυδίας, ὥστε μὴ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι φοβεῖσθαι, ἀλλ' ἀφυλακτεῖν. ὁ δ' Ασιδάτης ἀκούσας, ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος εἴη Ξενοφῶν, καὶ παντὶ τῷ στρατεύματι ἤξει, ἐξαυλίζεται εἰς κώμας ὑπὸ τὸ Παρθενικὸν πόλισμα ἐχούσας. ἐνταῦθα οἱ περὶ Ξενοφῶντα συμπεριτυγχάνουσιν αὐτῷ, καὶ λαμβάνουσιν αὐτὸν, καὶ γυναῖκα, καὶ παῖδας, καὶ τὰς ἵππους, καὶ πάντα τὰ ὄντα· καὶ ἔτω τὰ πρότερα ἱερὰ ἀπέβη.

ιγ'. Ἔπειτα πάλιν ἀφικνοῦνται εἰς Πέργαμον. ἐνταῦθα τὸν

viter premerentur, agmine in orbem conuerſo, vt haberent arma telis oppoſita, difficulter Caicum amnem tranſeunt, pene dimidia parte faucii. Fuit et Agalias Stymphalius, cohortis ductor, vulneratus; qui perpetuo aduerſus hoſtes dimicabat. Ita ſalui ſe recipiunt, quum mancipia cc plus minus haberent, et oues, quae ad ſacrificia ſufficerent.

12. Poſtridie Xenophon, facta re ſacra, copias omnes noctu educit, vt quam longiſſime progrederetur in Lydiam, ne propter viciniam metueretur, ac negligentius hoſtes ſibi cauerent. Aſidates poſteaquam intellexit, Xenophontem iterum de copiis aduerſus ſe ducendis exta conſuluiſſe, totoque cum exercitu venturum: caſtra mouet in vicos, ſub oppidum Parthenicum pertinentes. Heic in eum Xenophontis milites incidunt, et ipſum cum vxore, liberis, equis, fortunis omnibus capiunt. Ita priori ſacrificio tum reſpondit euentus.

13. Redeunt deinde Pergamum. Ibi vero Xenophon non

τὸν Θεὸν ἐκ ἠτιάσατο ὁ Ξενοφῶν. συνέπραττον γὰρ καὶ οἱ Λάκωνες, καὶ οἱ λοχαγοὶ, καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ, καὶ οἱ στρατιῶται, ὥστε ἐξαίρετα λαμβάνειν, καὶ ἵππους, καὶ ζεύγη, καὶ τἆλλα· ὥστε ἱκανὸν εἶναι καὶ ἄλλον ἤδη εὖ ποιεῖν.

ιδ'. Ἐκ τούτου Θίμβρων παραγενόμενος παρέλαβε τὸ στράτευμα, καὶ συμμίξας τῷ ἄλλῳ Ἑλληνικῷ ἐπολέμει πρὸς Τισσαφέρνην καὶ Φαρνάβαζον. ἄρχοντες δὲ οἵδε τῆς βασιλέως χώρας, ὅσην ἐπήλθομεν· Λυδίας, Ἀρτίμας· Φρυγίας, Ἀρτακάμας· Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας, Μιθραδάτης· Κιλικίας, Συέννεσις· Φοινίκης καὶ Ἀραβίας, Δέρνης· Συρίας καὶ Ἀσσυρίας, Βέλεσις· Βαβυλῶνος, Ῥωπάρας· Μηδείας, Ἀρβάκας· Φασιανῶν καὶ Ἐσπερειτῶν, Τηρίβαζος. (Καρδοῦχοι δὲ, καὶ Χάλυβες, καὶ Χαλδαῖοι, καὶ Μάκρωνες, καὶ Κόλχοι, καὶ Μοσύνοικοι, * καὶ Κοῖτοι, καὶ Τιβαρηνοὶ, αὐτόνομοι) Παφλαγονίας, Κορύλας· Βιθυνῶν, Φαρνάβαζος· τῶν ἐν Εὐρώπῃ Θρᾳκῶν, Σεύθης.

ιέ. Ἀριθμὸς

non iam de illo Deo querebatur amplius. Nam et Lacedaemoniis, et cohortium praefectis, et caeteris ducibus, ipsisque militibus adiuuantibus impetrarat, vt et equos, et iuga, et alia quaedam eximia acciperet: quo factum est, vt iam ei facultas etiam benefaciendi aliis non deesset.

14. Secundum haec quum Thimbron veniisset, exercitus ei traditus est: isque copias has cum reliquo agmine Graeco coniungens, bellum Tissapherni et Pharnabazo intulit. Praerant autem hi ditioni regiae, quam nos ingressi peragrauimus: Lydiae, Artimas: Phrygiae, Artacamas: Lycaoniae et Cappadociae, Mithradates: Ciliciae, Syennesis: Phoeniciae et Arabiae, Dernes: Syriae et Assyriae, Belesis: Babyloni, Roparas: Mediae, Arbacas: Phasianis et Hesperitis, Teribazus. (Carduchi, Chalybes, Chaldaei, Macrones, Colchi, Mosynoeci, Coeti, Tibareni, sui iuris erant.) Paphlagoniae cum imperio praerat Dorylas: Bithynis, Pharnabazus: Thracibus, qui in Europa sedes habent, Seuthes.

15. To-

* Al. Κοῖται.

ιέ. Αριθμὸς συμπάσης τῆς ὁδῦ τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, σταθμοὶ διακόσιοι δεκαπέντε, παρασάγγαι χίλιοι ἑκατὸν πεντήκοντα, στάδια τρισμύρια τετρακισχίλια διακόσια πεντήκοντα πέντε. χρόνου πλῆθος τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, ἐνιαυτὸς καὶ τρεῖς μῆνες.

15. Totum iter cum in ascendendo, tum descendendo, castris CCXV. confectum, parasangas habuit CIↃCL, stadia XXXIVCIↃ, et CCLV. Temporis interuallum, quo ascendimus et descendimus, annus vnus, ac tres menses.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΛΟΓΟΣ

Εἰς Ἀγησίλαον τὸν Βασιλέα.

ΚΕΦ. ά.

Οἶδα μὲν, ὅτι τῆς Ἀγησιλάου ἀρετῆς τε καὶ δόξης ὁ ῥᾴδιον ἄξιον ἔπαινον γράψαι, ὅπως δ' ἐγχειρητέον. ὁ γὰρ ἂν καλῶς ἔχοι, εἰ, ὅτι τελέως ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐγένετο, διὰ τοῦτο * ὀλιγόνων ἂν τυγχάνοι ἐπαίνων.

β'. Περὶ μὲν οὖν εὐγενείας αὐτοῦ, τί ἂν τις μεῖζον καὶ κάλλιον εἰπεῖν ἔχοι, ἢ ὅτι ἔτι καὶ νῦν τοῖς προγόνοις ὀνομαζομένοις ἀπομνημονεύεται οποσὸς ἀφ' Ἡρακλέους ἐγένετο, καὶ τούτοις οὐκ ἰδιώταις, ἀλλ' ἐκ βασιλέων βασιλεῦσιν;

γ'. Αλλὰ

XENOPHONTIS

ORATIO

De Ageſilao Rege.

CAP. I.

Equidem ſcio non eſſe facile, laudationem Ageſilai virtute ac gloria dignam ſcribere; nihil tamen minus erit mihi hoc conandum. Non enim recte ſe res habeat, cum, quod vir conſummatae virtutis fuerit, propterea minores laudes conſequi.

2. De ipſius igitur generis nobilitate, quid vel maius vel honeſtius dici poſſit, quam quod hac etiam tempeſtate commemoratur, quotus inter illuſtres maiores ſuos ab ipſo Hercule fuerit; neque illos certe priuatos homines, ſed reges ortos ex regibus?

3. Itidem.

* Sunt quibus videtur particula ἂν mutanda eſſe in ὃν, vt eiuſmodi ſit ſenſus: Non aequum eſt, Ageſilaum, quod digne laudari nequeat, propterea nec minores, *ſuis meritis*, conſequi laudes.

γ'. Αλλὰ μὴν ἀδὲ ταύτῃ γ' ἄν τις ἔχοι καταμέμψασθαι αὐτὰς, ὡς βασιλεύσασι μὲν, πόλεως δὲ τῆς ἐπιτυχόσης· ἀλλ' ὥσπερ τὸ γένος αὐτῶν τῆς πατρίδος ἐντιμότατον, ἅτω καὶ ἡ πόλις ἐν τῇ Ελλάδι ἐνδοξοτάτη· ὥστε ἀ δευτέρων πρωτεύσασιν, ἀλλ' ἡγεμόνων ἡγεμονεύσασι.

δ'. Τῆδέ γε μὴν καὶ κοινῇ ἄξιον ἐπαινέσαι τήν τε πατρίδα καὶ τὸ γένος αὐτῶν. ἥ τε γὰρ πόλις ἀδεπώποτε φθονήσασα τῶν προτετιμῆσθαι αὐτὰς, ἐπεχείρησε καταλῦσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν· οἵ τε βασιλεῖς ἀδεπώποτε μείζονων ὠρέχθησαν, ἢ ἐφ' οἷσπερ ἐξ ἀρχῆς τὴν βασιλείαν παρέλαβον. τοιγαροῦν ἄλλη μὲν ἀδεμία ἀρχὴ φανερά ἐστι διαγεγενημένη ἀδιασπάστως, ἅτε δημοκρατία, ἅτε ὀλιγαρχία, ἅτε τυραννὶς, ἅτε βασιλεία· αὕτη δὲ μόνη διαμένει συνεχὴς βασιλεία.

ε. Ως γε μὴν καὶ πρὶν ἀρξαι ἄξιος τῆς βασιλείας ἐδόκει εἶναι Αγησίλαος, τάδε τὰ σημεῖα. ἐπεὶ γὰρ Αγις βασι-

3. Itidem ne hac quidem in parte eos quisquam vituperare poteſt, quod reges ſane fuerint, at vrbis obſcurae: ſed quemadmodum eorum gens inter alias patriae ornatiſſima eſt, ſic et vrbs ipſa in Graecia maxime eſt illuſtris. Quo fit, vt inter ſecundos non primas obtineant, ſed inter principes principe loco ſint.

4. Hanc etiam ob cauſam aequum eſt, vna et patriam et gentem ipſius laudare. Quippe nunquam vrbs inuidia mota, quod eximiis fruerentur honoribus, euertere eorum imperium molita eſt; et reges nunquam maiora concupiuere, quam pro conditionibus, quibus initio regnum acceperant. Itaque nullum aliud imperium, non popularem ciuitatis ſtatum, non dominationem paucorum, non tyrannidem, non regnum inconuulſum permanſiſſe conſtat; quum ſolum hoc regnum perpetuum ſit.

5. Quod autem Ageſilaus, antequam regnaret, dignus regno videretur, haec ſunt indicia. Nam quum rex Agis vivendi

βασιλεὺς ὢν ἐτελεύτησεν, ἐρισάντων περὶ τῆς ἀρχῆς Λεωτυχίδα μὲν, ὡς Ἀγίδος ὄντος υἱέως, Ἀγησιλάου δὲ, ὡς Ἀρχιδάμου, κρίνασα ἡ πόλις ἀνεπικλητότερον εἶναι Ἀγησιλάου καὶ τῷ γένει καὶ τῇ ἀρετῇ, τοῦτον ἐχήσατο βασιλέα. καίτοι τὸ ἐν τῇ κρατίστῃ πόλει ὑπὸ τῶν ἀρίστων κριθέντα τὰ καλλίστου γέρως ἀξιωθῆναι, ποίων ἔτι τεκμηρίων προσδεῖται τῆς γε, πρὶν ἄρξαι αὐτὸν, ἀρετῆς;

5. Ὅσα γε μὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ διεπράξατο, νῦν διηγήσομαι. ἀπὸ γὰρ τῶν ἔργων καὶ τὰς τρόπους αὐτοῦ κάλλιστα νομίζω καταδήλους ἐσεσθαι. Ἀγησίλαος τοίνυν, ἔτι μὲν νέος ὢν, ἔτυχε τῆς βασιλείας. ἄρτι δὲ ὄντος αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ, ἐξηγγελθη βασιλεὺς Περσῶν ἀθροίζων καὶ ναυτικὸν καὶ πεζὸν πολὺ στράτευμα, ὡς ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας.

6. Βουλευομένων δὲ περὶ τούτων Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων, Ἀγησίλαος ὑπέστη, ἐὰν δοῦσιν αὐτῷ * πεντήκοντα μὲν Σπαρτιατῶν, ** τρισχιλίους δὲ νεοδαμώδεις, εἰς ἑξακισχιλίους

vendi finem feciſſet, contendentibus de regno Leotychida, vt Agidis, et Ageſilao, vt Archidami filio, vrbs ipſa, vbi Ageſilaum tum genere, tum virtute, illuſtriorem diiudicaſſet, eum regem conſtituit. At vero quum in vrbe potentiſſima dignus munere pulcerrimo iudicatus fuerit, et quidem a viris optimis, cuiuſmodi amplius opus eſt argumentis virtutis, quae in eo fuerit, antequam imperaret?

6. Quas autem res in imperio ſuo geſſerit, iam commemorabo. Nam de rebus geſtis etiam mores ipſius, mea quidem ſententia, optime indicari poterunt. Ageſilaus itaque regnum adhuc iuuenis conſequutus eſt. Quumque recens imperio potitus eſſet, nuntiatum fuit, Perſarum regem magnas tum nauales, tum terreſtres, copias aduerſus Graecos cogere.

7. Qua de re quum Lacedaemonii ac ſocii deliberarent, pollicitus eſt Ageſilaus, ſe, ſi quinquaginta Spartanos ſibi concederent, cum ter mille libertinis, et ſex millium agmine

* Al. τριάκοντα rectius et

** rectius διςχιλίους, quibus numeris non ſemel fidem faciunt Autoris Hellenica.

κισχιλίȣς δὲ τὸ σύνταγμα τῶν συμμάχων, διαβήσεσθαι εἰς τὴν Ασίαν, καὶ πειράσεσθαι εἰρήνην ποιῆσαι, ἢ, ἂν πολεμεῖν βȣ́ληται ὁ βάρβαρος, ἀσχολίαν αὐτῷ παρέξειν τȣ̃ στρατεύειν ἐπὶ τȣ̀ς Ελληνας.

ή. Εὐθὺς μὲν ȣ̃ν πολλοὶ πάνυ ἠγάσθησαν αὐτὸ τȣ̃το τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἐπειδὴ ὁ Περσης πρόσθεν ἐπὶ τὴν Ελλάδα διέβη, ἀντιδιαβῆναι ἐπ' αὐτόν· τό, τε αἱρεῖσθαι ἐπιόντα μᾶλλον, ἢ ὑπομένοντα, μάχεσθαι αὐτῷ· καὶ τὸ τἀκείνȣ δαπανῶντα βȣ́λεσθαι μᾶλλον, ἢ τὰ τῶν Ελλήνων, πολεμεῖν· κάλλιστον δὲ πάντων ἐκρίνετο, μὴ περὶ τῆς Ελλάδος, ἀλλὰ περὶ τῆς Ασίας τὸν ἀγῶνα καθιστάναι.

θ'. Επει γεμὴν λαβὼν τὸ στράτευμα ἐξεπλεῦσε. πῶς ἄν τις σαφεστερον ἐπιδείξειεν ὡς εστρατήγησεν, ἢ εἰ αὐτὰ διηγήσαιτο ἃ ἔπραξεν; ἐν τοίνυν τῇ Ασίᾳ ἥδε πρώτη πρᾶξις ἐγενετο.

ί. Τισσαφερνης μὲν ὤμοσεν Αγησιλάῳ, εἰ σπεισαιτο, ἕως ἔλθοιεν ȣ̀ς * πεμψοιεν πρὸς βασιλεα ἀγγελȣς, δια-

agmine de sociis coacto, traiecturum in Asiam, operamque daturum, vt vel pacem faceret, vel. si quidem bellum gerere barbarus mallet, nullum ei praeberet otium ad ducendum contra Graecos exercitum.

8. Confestim permulti vehementer illum admirabantur, quod hoc ipsum concupiscerét; quod, quum rex Persicus ante id temporis in Graeciam traiecisset, ipse aduersus illum vice versa traiicere vellet, potiusque putaret inuadendo, quam sustinendo, cum illo pugnandum, malletque facultates eius, quam Graecorum, bello absumendas. Longe autem pulcerrimum esse iudicabatur, quod non de Graecia, sed de Asia certamen institueret.

9. Posteaquam, acceptis copiis, enauigasset, quinam clarius demonstrari possit, quo pacto se in imperatorio munere gesserit, quam si ea commemorentur, quae sunt ab eo gesta? Primum igitur in Asia facinus eius hoc fuit.

10. Iurauerat Agesilao Tissaphernes, si secum inducias pangeret, donec nuntii, quos ad regem

* Al. rectius πέμψειε.

διαπράξεσθαι αὐτῷ ἀφεθῆναι αὐτονόμους τὰς ἐν τῇ Ασίᾳ πόλεις Ελληνίδας. Αγησίλαος δὲ ἀντώμοσε, σπονδὰς ἄξειν ἀδόλως, ὁρισάμενος τῆς πράξεως τρεῖς μῆνας.

ιά. Ο μὲν δὴ Τισσαφέρνης ἃ ὤμοσεν εὐθὺς ἐψεύσατο. ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰρήνην πράσσειν, στράτευμα πολὺ παρὰ βασιλέως, πρὸς ᾧ πρόσθεν εἶχε, μετεπέμπετο· Αγησίλαος δὲ, καίπερ αἰσθόμενος ταῦτα, ὅμως ἐνέμεινε ταῖς σπονδαῖς.

ιβ'. Εμοὶ δὲν τοῦτο πρῶτον καλὸν δοκεῖ διαπράξασθαι, ὅτι Τισσαφέρνην μὲν ἐμφανισας ἐπίορκον, ἄπιστον πᾶσιν ἐποίησεν. ἑαυτὸν δ' ἀντεπιδείξας, πρῶτον μὲν ὅρκῳ ἐμπεδοῦντα, ἔπειτα συνθήκας μὴ ψευδόμενον, πάντας ἐποίησε καὶ Ελληνας καὶ βαρβάρους θαρροῦντας συντίθεσθαι ἑαυτῷ, εἴ τι βούλοιτο.

ιγ'. Επεὶ δὲ μέγα φρονήσας ὁ Τισσαφέρνης ἐπὶ τῷ καταβάντι στρατεύματι, προεῖπεν Αγησιλάῳ πόλεμον, εἰ μὴ ἄπιοι ἐκ τῆς Ασίας, οἱ μὲν ἄλλοι σύμμαχοι, καὶ Λακεδαιμονίων

gem mitteret, reuerſi eſſent, impetraturum ſe ipſi, vt oppida Graeci nominis in Aſia ſui iuris eſſe permitterentur. Ageſilaus ab altera parte iurauerat, ſeruaturum ſe inducias ſine fraude, tribus menſibus ad rem conficiendam definitis.

11. Verum Tiſſaphernes quae iurarat mox mentitus eſt. Nam pro facienda pace, ingentem, praeter eum quem prius habuit, exercitum a rege arceſſebat. Haec tametſi animaduerteret Ageſilaus, nihilominus in induciis perſtitit.

12. Quamobrem mihi primum hoc feciſſe praeclare videtur, quod, dum Tiſſaphernem periurum eſſe declararet, ſuſpectam eius apud omnes fidem reddiderit: contra, dum ſe primo iusiurandum conſtanter ſeruare demonſtraret, deinde foedera minimè violare, perfecit vt omnes tam Graeci quam barbari, fidentibus animis cum eo foedus inirent, ſiquod ei viſum eſt [inire.]

13. Vbi vero Tiſſaphernes, plurimum elatus ob deductum exercitum, bellum Ageſilao denunciaſſet, ni Aſia excederet; cum caeteri quidem ſocii, tum

κεδαιμονίων οἱ παρόντες, μάλα ἀχθεσθέντες φανεροὶ ἐγένοντο, νομίζοντες μείονα τὴν παρεῦσαν δύναμιν Ἀγησιλάῳ τῆς βασιλεως παρασκευῆς εἶναι· Ἀγησίλαος δὲ μάλα φαιδρῷ τῷ προσώπῳ ἀπαγγεῖλαι τῷ Τισσαφέρνῃ τὰς πρεσβεις ἐκέλευσεν, ὡς πολλὴν χάριν αὐτῷ ἔχοι, ὅτι ἐπιορκήσας αὐτὸς μὲν πολεμίας τὰς θεὰς ἐκτήσατο, τοῖς δὲ Ἕλλησι συμμάχους ἐποίησεν.

ιδ'. Ἐκ δὲ τούτου εὐθὺς τοῖς μὲν στρατιώταις παρήγγειλε συσκευάζεσθαι ὡς εἰς στρατείαν· ταῖς δὲ πόλεσιν, εἰς ἃς ἀνάγκη ἦν ἀφικνεῖσθαι στρατευομένῳ ἐπὶ Καρίαν, προεῖπεν ἀγορὰν παρασκευάζειν. ἐπέστειλε δὲ καὶ Ἰωσι, καὶ Αἰολεῦσι, καὶ Ἑλλησποντίοις, πέμπειν πρὸς αὐτὸν εἰς Ἔφεσον τὰς συστρατευσομένας.

ιε. Ὁ μὲν ἓν Τισσαφέρνης, καὶ ὅτι ἱππικὸν οὐκ εἶχεν ὁ Ἀγησίλαος, ἡ δὲ Καρία ἄφιππος ἦν, καὶ ὅτι ἡγεῖτο αὐτὸν ὀργίζεσθαι αὐτῷ διὰ τὴν ἀπάτην, τῷ ὄντι νομίσας ἐπὶ τὸν αὐτοῦ οἶκον εἰς Καρίαν ὁρμήσειν αὐτόν, τὸ μὲν πεζὸν ἅπαν διεβίβασεν ἐκεῖσε, τὸ δὲ ἱππικὸν εἰς τὸ Μαιάνδρου πεδίον

Lacedaemonii qui aderant, vehementer manifeſteque angebantur, quod Ageſilaum putarent copias in praeſentia habere, apparatu regio minores. Ageſilaus autem hilari admodum vultu renuntiare legatos Tiſſapherni iuſſit, habere ſe magnam ipſi gratiam, quod periurio Deos ſibi quidem infeſtos reddidiſſet, Graecis vero belli ſocios.

14. Deinde militibus mox imperat, ad expeditionem vti ſe accingerent: oppidis autem, ad quae ipſum, in Cariam expeditionem facturum, accedere neceſſe erat, vt commeatum ſibi pararent, denunciat. Etiam Ionibus, Aeoleuſibus, Helleſpontiis mandat, vt Epheſum ad ſe mitterent eos, qui ſecum eſſent militaturi.

15. Tiſſaphernes, partim quod equitatu Ageſilaus non eſſet inſtructus, et Caria equitatui eſſet incommoda, partim quod eum ſuccenſere ſibi putaret ob fraudem, reipſa ſtatuens, eum in Cariam ipſius ſedem irruptorum, vniuerſum peditatum eo tranſportat, equitatum vero in Maeandri planitiem circumducit, quod exiſtimaret

δίον περιήγαγε, νομίζων ἱκανὸς εἶναι καταπατῆσαι τῇ ἵππῳ τὰς Ἕλληνας, πρὶν εἰς τὰ δύσιππα ἀφικέσθαι.

ις'. Ὁ δὲ Ἀγησίλαος, ἀντὶ τῆς ἐπὶ Καρίαν ἰέναι, εὐθὺς ἀντιστρέψας, ἐπὶ Φρυγίαν ἐπορεύετο· καὶ τάς τε ἐν τῇ πορείᾳ ἀπαντώσας δυνάμεις ἀναλαμβάνων ἦγε, καὶ τὰς πόλεις κατεστρέφετο, καὶ ἐμβαλὼν ἀπροσδοκήτως, παμπληθῆ χρήματα ἔλαβε.

ιζ'. Στρατηγικὸν δ' ἂν καὶ τοῦτο ἐδόκει διαπράξασθαι, ὅτι, ἐπεὶ πόλεμος προεῤῥήθη, καὶ τὸ ἐξαπατᾶν ὅσιόν τε καὶ δίκαιον ἐξ ἐκείνου ἐγένετο, παῖδα ἀπέδειξε τὸν Τισσαφέρνην τῇ ἀπάτῃ, φρονίμως δὲ καὶ τοὺς φίλους ἐνταῦθα ἔδοξε πλουτίσαι.

ιή. Ἐπεὶ γὰρ διὰ τὸ πολλὰ χρήματα εἰλῆφθαι, ἀντίπρικα τὰ πάντα ἐπωλεῖτο, τοῖς μὲν φίλοις προεῖπεν ὠνεῖσθαι, εἰπὼν, ὅτι καταβήσοιτο ἐπὶ θάλασσαν ἐν τάχει τὸ στράτευμα κατάγων· τοὺς δὲ λαφυροπώλας ἐκέλευσε γραφομένους ὁπόσου τι πριαίντο, προῖεσθαι τὰ χρήματα· ὡς δὲ ταῦτα προτελέσαντες οἱ φίλοι αὐτῷ,

stimaret, satis sibi esse virium ad proculcandos, equitatûs opera, Graecos, priusquam ad loca equitibus non idonea peruenissent.

16. Agesilaus autem, omissa in Cariam profectione, statimque diuersam in partem se flectens Phrygiam petebat: et occurrentes in itinere copias secum sumens, vna ducebat, et occupabat oppida; quodque praeter expectationem irruisset, magnam opum vim capiebat.

17. Atque hoc ipsius facinus dignum imperatore iudicabatur: quod, quum bellum esset denuntiatum, atque ex eo fraude vti fas et ius esset; non solum Tissaphernem puerum esse dolo declarauit, sed etiam visus sit amicos singulari prudentia collocupletare.

18. Nam quia vili omnia pretio vendebantur, propterea quod magnae opes captae essent; praemonebat amicos vt emerent, se enim celeriter exercitum ad mare deducturum. Manubiarum vero venditoribus imperabat, vt, quanti quid emerent, conlignarent, simulque res illis traderent: quo pacto

τῶ, ἀδὲ τὸ δημόσιον βλάψαντες, πάντες παμπληθῆ χρήματα ἐλαβον.

ιϐ'. Ετι δὲ ὁπότε αὐτόμολοι (ὡς εἰκὸς) πρὸς βασιλέα ἰόντες χρήματα ἐθέλοιεν ὑφηγεῖσθαι, καὶ ταῦτα ἐπεμέλετο ὡς διὰ τῶν Φίλων * αλισκοιεν, ὅπως ἅμα μὲν χρηματίζοιντο, ἅμα δὲ ἐνδοξότεροι γιγνοιντο. διὰ μὲν δὴ ταῦτα εὐθὺς πολλὰς ἐραστὰς της αυτὸ Φιλίας ἐποιήσατο.

κ'. Γιγνώσκων δὲ, ὅτι ἡ μὲν πορθουμενη καὶ ἐρημωμένη χώρα ὀκ ἂν δύναιτο πολὺν χρόνον στράτευμα Φέρειν, ἡ δ' οικουμένη μὲν, σπειρομενη δε, ἀενναον ἂν τὴν τροφὴν παρέχοι, ἐπεμέλετο ὰ μόνον τὰ βία χειρῶσθαι τὰς ἐναντίας, ἀλλὰ καὶ τῶ πραότητι προσάγεσθαι.

κά. Καὶ πολλάκις μὲν προηγόρευε τοῖς στρατιώταις, τὰς ἁλισκομένας μὴ ὡς ἀδίκως τιμωρεῖσθαι, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπους ὄντας Φυλάσσειν. πολλάκις δε, ὁπότε μετεστρατοπεδεύετο **, εἰ αἴσθοιτο καταλελειμμένα παιδάρια μικρὰ ἐμπόρων, ἃ πολλοὶ ἐπώλων, διὰ τὸ νομίζειν,

eto eius amici, nihil quicquam prius perfoluentes, abſque detrimento publicae rei, facultates ingentes vniuerſi conſequerentur,

19. Praeterea quoties transfugae, ita vt fit, ad regem transeuntes, viam ad opes intervertendas commonſtrare volebant; operam dabat, vt opes eae per amicos caperentur, quo illi ſimul et ditarentur, et maiore in hominum eſſent opinione. Has ob cauſas ſtatim perficiebat, vt amicitiam ipſius multi expeterent.

20. Quum autem intelligeret, regionem vaſtatam et ad ſolitudinem redactam, non poſſe diu militum copias ſuſtinere, quum cultus ager, et qui ferit, victum perennem ſuppeditet: curam adhibebat, vt non vi tantum aduerſarios ſubigeret, ſed etiam lenitate ſuas ad partes traduceret.

21. Militibus quoque ſaepenumero denuntiabat, vt captivos non tanquam reos iniuriarum plecterent; ſed velut homines, ſeruarent. Saepe, quoties mutabat caſtra, ſi animadverteret paruos a mercatoribus relictos eſſe pueros, quos ſane multi

* Al. rectius ἁλίσκοιντο, al. ἁλίσκοιτ'.

** Al. μεταστρατοπεδεύοιτο.

ζειν, μὴ δύναθαι ἂν φέρειν αὐτὰ καὶ τρέφειν, ἐπεμέλετο καὶ τούτων, ὅπως συγκομίζοιντό οἱ.

κβ'. Τοῖς δ' αὖ διὰ γῆρας καταλειπομένοις αἰχμαλώτοις προσέταττεν ἐπιμελεῖθαι αὐτῶν, ὡς μήτε ὑπὸ κυνῶν, μήθ' ὑπὸ λύκων διαφθείροιντο· ὥστε ἃ μόνον οἱ πυνθανόμενοι ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἁλισκόμενοι εὐμενεῖς αὐτῷ ἐγίγνοντο. ὁπόσας δὲ πόλεις προσαγάγοιτο, ἀφαιρῶν αὐτῶν ὅσα ἄλλοι δεσπόταις ὑπηρετοῦσι, προσέταττεν ὅσα ἐλεύθεροι ἄρχουσι πείθονται. καὶ τῶν κατὰ κράτος ἁλόντων * τειχέων τὴ φιλανθρωπίᾳ ὑπὸ χεῖρα ἐποιεῖτο.

κγ'. Ἐπεὶ μέντοι ἀνὰ τὰ πεδία, οὐδὲ ἐν τῇ Φρυγίᾳ ἐδύνατο στρατεύεσθαι, διὰ τὴν Φαρναβάζου ἱππείαν, ἐδόκει αὐτῷ ἱππικὸν κατασκευαστέον εἶναι, ὡς μὴ δραπετεύοντα πολεμεῖν δέοι αὐτόν. τοὺς μὲν οὖν πλουσιωτάτους τῶν ἐκεῖ πόλεων ἱπποτροφεῖν κατέλεξε.

κδ'. Προεῖπε

multi vendebant, quod existimarent, eos se vehere ac nutrire non posse; curabat, vt hi quoque simul aliquo deportarentur.

22. Si qui captini ob senectutem relinquerentur, imperabat vt horum etiam haberetur cura, ne vel a canibus vel lupis discerperentur. Quo fiebat, vt non tantum illi, qui haec audiebant, sed etiam ipsi captini, benevolo essent in eum animo. Quascunque vero civitates suas ad partes traduceret, eis adimebat ea ministeria, quae seruis dominis suis praestant; et imperabat vt dicto audientes essent, in quibus homines liberi magistratibus parent. Etiam oppida quaedam, nulla vi expugnabilia, suam in potestatem clementia redigebat.

23. Caeterum quod in locis campestribus, nec in Phrygia cum exercitu, propter equitatum Pharnabazi, subsistere posset; visum est ei, copias quasdam equestres instruendas esse, ne inter fugiendum dimicare cogeretur. Itaque ditissimos quosque iis in vrbibus delegit, qui equos alerent.

* Desideratur post τειχέων accusatiuus τινά

κδ'. Προεῖπε δὲ, ὅστις παρέχοι τὸ ἱππικὸν*, καὶ ὅπλα, καὶ ἄνδρα δόκιμον, ὡς ἐξεσοιτο αὐτῷ μὴ στρατεύεσθαι· καὶ ἐποίησεν ἅτως ἕκαστον προθύμως μαστεύειν. ἔταξε δὲ καὶ πόλεις, ἐξ ὧν δέοι τὰς ἱππέας παρασκευάζειν, νομίζων ἐκ τῶν ἱπποτρόφων πόλεων εὐθὺς καὶ φρονηματίας ** μάλιστα ἂν ἐπὶ τῇ ἱππικῇ γενέσθαι. καὶ τοῦτ' ἂν ἀγαστῶς ἐδοξε πρᾶξαι, ὅτι κατεσκεύαστο τὸ ἱππικὸν αὐτῷ, καὶ εὐθὺς ἐῤῥωμένον ἦν καὶ ἐνεργόν.

κε. Ἐπειδὴ δὲ ἔαρ ὑπέφαινε, συνήγαγε *** πᾶν τὸ στράτευμα εἰς Ἔφεσον, ἀσκῆσαι καὶ αὐτὸ βουλόμενος· ἆθλα τε προὔθηκε καὶ ταῖς ἱππικαῖς τάξεσιν, ἥτις κράτιστα ἂν ἱππεύοι, καὶ ταῖς ὁπλιτικαῖς, ἥτις ἂν ἄριστα σωμάτων ἔχοι· καὶ πελτασταῖς δὲ, καὶ τοξόταις ἆθλα προὔθηκεν, οἵτινες κράτιστοι τὰ προσήκοντα ἔργα φαίνοιντο. ἐκ τούτου δὲ παρῆν ὁρᾶν τὰ μὲν γυμνάσια μεστὰ τῶν ἀνδρῶν γυμναζομένων, τὸν δὲ ἱππόδρομον, ἱππέων ἱππαζομένων, τοὺς δὲ ἀκοντιστὰς καὶ τοὺς τοξότας ἐπὶ στοίχων ἰόντας.

κς'. Ἀζίαν

24. Praedixit etiam futurum vt, quicunque ſuppeditaret equum, arma, et ſpectata virtute virum, immunis eſſet a militia. Qua re fecit, vt haec quiſque lubenter ſibi conquireret. Conſtituit item, quibus ex vrbibus equites parandi eſſent; quod exiſtimaret ex illis vrbibus, quae equorum erant altrices, mox etiam prodituros quoſdam in equeſtri re maxime animoſos. Quin et illud admiratione dignum feciſſe videtur, quod equitatum inſtituerit, qui et robore ſtatim, et rebus gerendis praeſtabat.

25. Ineunte vere, copias vniuerſas Epheſum cogebat, vt eas exerceret. Proponebat autem turmis equeſtribus praemia, quaecunque ex iis equitandi artem optime teneret: itidemque pedeſtribus, quaecunque corporibus eſſet egregie exercitis: hic et cetratis, et ſagittariis praemia proponebat, quicunque praeclare ſuis functi muneribus eſſent. Secundum haec videre erat gymnaſia plena viris ſeſe exercentibus, hippodromum, equitibus equos agentibus, iaculatores ac ſagittarios per ſeries incedentes.

26. Sed

* Al. παρίχοιτο ἵππον.

** Al. φρονηματίαν.

*** Al. συνήγαγε πᾶν τὸ στράτευμα εἰς Ἔφεσον· ἀσκῆσαι δὲ καὶ αὐτὸ βουλόμενος, ἆθλά τε etc.

κς'. Αξίαν δὲ καὶ ὅλην τὴν πόλιν, ἐν ᾗ ἦν, θέας ἐποίησεν. ἥ τε γὰρ ἀγορὰ μεστὴ ἦν παντοδαπῶν καὶ ὅπλων καὶ ἵππων ὠνίων· οἵ τε χαλκοτύποι, καὶ οἱ τέκτονες, καὶ οἱ σιδηρεῖς, καὶ σκυτεῖς, καὶ ζωγράφοι *, πάντες πολεμικὰ ὅπλα κατεσκεύαζον· ὥστε τὴν πόλιν ὄντως ** ἡγήσω πολέμου ἐργαστήριον εἶναι.

κζ'. Επερχώθη δ' ἄν τις καὶ εἰδὼν, Αγησίλαον μὲν πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας ἐστεφανωμένους τε, ὅπου ἀπὸ τῶν γυμνασίων ἴοιεν, καὶ ἀνατιθέντας τοὺς στεφάνους τῇ Αρτέμιδι. ὅπου γὰρ ἄνδρες θεοὺς μὲν σέβοιεν, πολεμικὰ δὲ ἀσκοῖεν, πειθαρχίαν δὲ μελετῷεν, πῶς οὐκ εἰκὸς ἐνταῦθα πάντα μετὰ ἐλπίδων ἀγαθῶν εἶναι;

κή. Ηγούμενος δὲ καὶ τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων ῥώμην τινὰ ἐμβαλεῖν πρὸς τὸ μάχεσθαι, προεῖπε τοῖς κήρυξι, τοὺς ὑπὸ τῶν ληστῶν ἁλισκομένους βαρβάρους γυμνοὺς πωλεῖν. ὁρῶντες δὴ οἱ στρατιῶται λευκοὺς μὲν, διὰ τὸ μηδέποτε ἐκδύεσθαι, πίονας δὲ καὶ ἀπόνους, διὰ τὸ ἀεὶ ἐπ'

26. Sed et totam Epheſum, vbi tum degebat, ſpectatu dignam effecit. Nam forum omnis generis armis et equis venalibus plenum erat; et fabri aerarii, lignarii, ferrarii, ſutores, pictores, omnes adeo bellica parabant arma, vt reverà putaſſes, vrbem belli officinam eſſe.

27. Confirmabat hoc quoque animum alicuius, quod primum ipſum Ageſilaum, deinde milites caeteros, ſertis redimitos, e gymnaſiis diſcedere videret, ipſaſque corollas Dianae ſuſpendere: Nam vbi homines religioſe Deos venerantur, et bellicis in rebus exercentur, et debitum praeſtare obſequium curant, qui non iſtic conſentaneum ſit, optima ſpe cuncta plena eſſe?

28. Quum item exiſtimaret, contemtum hoſtium robur quoddam in animis ad pugnandum excitare; praeconibus edixit, vt capti a praedonibus barbari, nudi venderentur. Itaque milites, qui albos quidem eos eſſe cernerent, quod ſe nunquam exuere ſolerent; ſed pingues, nulliſque laboribus exercitos,

* Al. γραφεῖς.

** Al. ὄντως ἂν ἡγήσω.

ἐπ' ὀχημάτων εἶναι, ἐνόμισαν μηδὲν διοίσειν τὸν πόλεμον ἢ εἰ γυναιξὶ δέοι μάχεσθαι. προεῖπε δὲ καὶ τοῦτο τοῖς στρατιώταις, ὡς εὐθὺς ἡγήσοιτο τὴν συντομωτάτην ἐπὶ τὰ κράτιστα τῆς χώρας, ὅπως αὐτόθεν * αὐτῷ τὰ σώματα καὶ τὴν γνώμην παρασκευάζοιντο, ὡς ἀγωνιούμενοι.

κθ. Ὁ μέντοι Τισσαφέρνης ταῦτα μὲν ἐνόμισε λέγειν αὐτὸν, πάλιν βουλόμενον ἐξαπατῆσαι, εἰς Καρίαν δὲ νῦν τῷ ὄντι ἐμβαλεῖν. τό, τε ἅρμα πεζὸν, καθάπερ τὸ πρόσθεν, εἰς Καρίαν διεβίβασε, καὶ τὸ ἱππικὸν εἰς τὸ Μαιάνδρου πεδίον κατέστησεν. ὁ δὲ Ἀγησίλαος οὐκ ἐψεύσατο, ἀλλ', ὥσπερ προεῖπεν, ** εὐθὺς τὸν Σαρδιανὸν τόπον ἐχώρησε. καὶ τρεῖς μὲν ἡμέρας δι' ἐρημίας πολεμίων πορευόμενος, πολλὰ τὰ ἐπιτήδεια τῇ στρατιᾷ παρεῖχε· τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἦκον οἱ τῶν πολεμίων ἱππεῖς.

λ'. Καὶ τῷ μὲν ἄρχοντι τῶν σκευοφόρων εἶπεν ὁ ἡγεμὼν, διαβάντι τὸν Πακτωλὸν *** στρατοπεδεύεσθαι· αὐτοὶ δὲ κατιδόντες τὰς τῶν Ἑλλήνων ἀκολάθους **** ἐπῃρμένους καθ'

ercitos, quod vehiculis semper vterentur; bellum hoc non aliud fore putabant, atque si praelio cum faeminis decernendum esset. Praedixit etiam militibus, mox se ducturum ad opulentissimam regionis partem, via maxime compendiaria: vt si hoc ipso tum corpora, tum animi, ad pugnam praeparentur.

29. Enimuero Tissaphernes haec Agesilaum dicere putabat, qui rursum dolo se circumvenire vellet: quum tamen reapse iam impetum in Cariam facturus esset. Itaque peditatum, vti prius quoque factum erat, in Cariam traducit; equitatu in Maeandri planitie subsistere iussо. At vero Agesilaus, quod praedixerat, praestitit; ac recta Sardianam in regionem progressus est. Quumque triduum, hoste nullo conspecto, progrederetur, magnam rerum necessariarum copiam exercitui suppeditabat. Die quarto equites hostium aderant.

30. Eorum dux impedimentorum praefecto mandat, vt amne Pactolo traiecto, castra metaretur. Ipsi vero conspicati eos, qui Graecorum agmen

* Al. rectius ἕτω pro αὐτῷ.
** Lege: εὐθὺς εἰς τὸν etc. ex Hellen.
*** Al. hic inferunt ποταμὸν.
**** Pro ἐπῃρμένους rectius scribitur ἐσπαρμένους in Hellen.

καθ' ἁρπαγήν, πολλὰς αὐτῶν ἀπέκτειναν. αἰσθόμενος δὲ ὁ Ἀγησίλαος, βοηθεῖν ἐκέλευσε τὰς ἱππέας. οἱ δ' αὖ Πέρσαι, ὡς εἶδον τὴν βοήθειαν, ἠθροίσθησαν καὶ ἀντιπαρετάξαντο παμπληθέσι τῶν ἱππέων τάξεσιν.

λά. Ἐνθα δὴ ὁ Ἀγησίλαος γιγνώσκων, ὅτι τοῖς μὲν πολεμίοις ἔπω παρείη τὸ πεζὸν, αὐτῷ δὲ ἐδόκει ἀπεῖναι τῶν παρεσκευασμένων, καιρὸν ἡγήσατο μάχην συνάψαι, εἰ δύναιτο. σφαγιασάμενος δὲ, τὴν μὲν φάλαγγα εὐθὺς ἦγεν ἐπὶ τὰς ἀντιτεταγμένας ἱππέας, ἐκ δὲ τῶν ὁπλιτῶν ἐκέλευσε * τινὰς ἀφ' ἥβης θεῖν ὁμόσε αὐτῷ, τοῖς δὲ πελτασταῖς εἶπε δρόμῳ ὑφηγεῖσθαι. παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἐμβαλεῖν **, ὡς αὐτός τε καὶ παντὸς τοῦ στρατεύματος ἑπομένου.

λβ'. Τὰς μὲν δὴ ἱππέας ἐδέξαντο οἱ ἀγαθοὶ τῶν Περσῶν. ἐπειδὴ δὲ ἅμα *** δεινὰ παρῆν ἐπ' αὐτούς, ἐνέκλιναν, καὶ οἱ μὲν αὐτῶν εὐθὺς ἐν τῷ ποταμῷ ἔπεσον,

agmen sequebantur, hinc inde palatos praedam agere; complures ex iis trucidant. Id animaduertens Agesilaus, equites suis opem ferre iubet. Persae quum viderent copias his auxiliares summitti; colligunt sese, ac vniuersas equestres turmas, in aciem explicatas, Graecis opponunt.

31. Ibi vero Agesilaus secum ipse cogitans, necdum hostibus peditatum adesse, sibi vero nihil eorum, quae ad bellum parauerat, deesse: opportune se pugnam commissurum arbitrabatur, si posset. Itaque caelis victimis, recta phalangem adversus instructos equites ducebat; mandans, vt ex peditibus armaturae grauis, qui pubertatem excesserant, secum in hostem cursu ferrentur, et iussis itidem cetratis cursu subsequi; equitatui quoque denuntiat, vt impetum faceret; se, cum copiis vniuersis, subsequuturum pollicitus.

31. Exceperunt impressionem equitum Persae, quotquot erant viri fortes. At vbi simul imminere omnia terribilia vident, acie inclinata, partim recta in flumen decidunt, partim

* Pro τινὰς ἀφ' ἥβης ibid. scribitur τὰς δίκα ἀφ' ἥβης, vt sit sensus: eos qui annis decem pubertatem excesserant.

** Al. ἐμβάλλειν.

*** Al. ἅμα πάντα τὰ δεινά.

σον, οἱ δὲ ἄλλοι ἔφευγον. οἱ δὲ Ελληνες ἑπόμενοι αἱρῶσι καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν. καὶ οἱ μὲν πελτασαὶ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐφ' ἁρπαγὴν ἐτρέποντο. ὁ δὲ Αγησίλαος ἔχων κύκλῳ πάντα καὶ φίλια καὶ πολέμια, περιεστρατοπεδεύσατο.

λγ'. Ως δὲ ἤκουσε τὰς πολεμίας ταράττεσθαι, διὰ τὸ αἰτιᾶσθαι ἀλλήλας τᾶ γεγενημένᾳ, εὐθὺς ἦγεν ἐπὶ Σάρδεις· κἀκεῖ ἅμα μὲν ἔκαιε καὶ ἐπόρθει τὰ περὶ τὸ ἄστυ, ἅμα δὲ καὶ κήρυγμά τι * ἐδήλα, τὰς μὲν ἐλευθερίας δεομένας ὡς πρὸς σύμμαχον αὐτὸν παρεῖναι· εἰ δέ τινες τὴν Ασίαν ἑαυτῶν ποιοῦνται, πρὸς τὸ ἐλευθερᾶν τὰς διακρινομένας **, ἐν ὅπλοις παρεῖναι.

λδ'. Επεὶ μέντοι ἀδεὴς ἀντεξῄει, ἀδεῶς δὴ τὸ ἀπὸ τούτου ἐστρατεύετο, τὰς μὲν πρόσθεν προσκυνεῖν Ελληνας ἀναγκαζομένας ὁρῶν τιμωμένας ὑφ' ὧν ὑβρίζοντο, τὰς δ' ἀξιοῦντας καὶ τὰς τῶν θεῶν τιμὰς καρποῦσθαι, τούτους πείσας μηδ' ἀντιβλέπειν τοῖς Ελλησι δύνασθαι, καὶ τὴν μὲν τῶν φίλων χώραν ἀδῄωτον

tim fuga sibi consulunt. Eos subsequuti Graeci, etiam castris hostium potiuntur. Tum vero cetrati, vt fit, ad praedas se conuertunt. Agesilaus vndique omnes tum hostium, tum suorum res, castris positis, complectitur.

33. Quumque perturbari hostes audiisset, quod alter in alterum rei male gestae culpam conferret; consestim Sardes exercitum ducit. Ibi simul ferro ac flamma, quae circum vrbem erant, vastabat, et proclamationem quandam edebat, vt, quicunque liberi esse vellent, ad se tanquam opitulatorem accederent. Sin aliqui Asiam sibi vindicarent, ad liberandum eos, de quibus disceptaretur, armati adessent.

34. Postcaquam nemo aduersus eum prodiret, libere, metu posito, deinceps bellum gerebat; quum quidem videret Graecos, qui prius summisse venerari Persas cogerentur, ab ipsis honore adhici, a quibus petulanter tractati fuerant: quum illos, qui antehac diuinis frui voluissent honoribus, eo redegisset, vt ne quidem aspicere Graecos possent: quum denique

* Al. κηρύγματι ἐδήλα.

** Al. sublato commate: τὰς διακρινομένας ἐν etc. vt intelligatur de Agesilai copiis, qui decertaturi in armis adsint.

τον παρέχων, τὴν δὲ τῶν πολεμίων ὕτω καρπόμενος, ὥστε ἐν δυσὶν ἐτοῖν πλεον τῶν ἑκατὸν ταλάντων τῷ θεῷ ἐν Δελφοῖς δεκάτην ἀποθυσαι.

λε. Ὁ μέντοι Περσῶν βασιλεὺς, νομίσας Τισσαφέρνην αἴτιον εἶναι τὰ κακῶς φέρεσθαι τὰ ἑαυτῷ, Τιθραύστην καταπέμψας, ἀπέτεμεν αὐτῷ τὴν κεφαλήν. μετὰ δὲ τοῦτο τὰ μὲν τῶν βαρβάρων ἔτι ἀθυμότερα ἐγένετο, τὰ δὲ Ἀγησιλάου πολὺ ἐρρωμενέστερα. ἀπὸ πάντων γὰρ τῶν ἐθνῶν ἐπρεσβεύοντο περὶ φιλίας, πολλοὶ δὲ καὶ ἀφίσαντο πρὸς αὐτὸν, ἐρεγόμενοι τῆς ἐλευθερίας· ὥστε ἔτι Ἑλλήνων μόνον, ἀλλὰ καὶ βαρβάρων πολλῶν ἡγεμὼν ἦν Ἀγησίλαος.

λϛ'. Ἄξιον γέμην καὶ ἐντεῦθεν ὑπερβαλλόντως ἄγαθαι αὐτὸν, ὅτις ἀρχὴν μὲν παμπόλλων ἐν τῇ ἠπείρῳ πόλεων, ἀρχὴν δὲ καὶ νήσων, ἐπεὶ καὶ τὸ ναυτικὸν προσῆψεν αὐτῷ ἡ πόλις, αὐξανόμενος καὶ εὐκλείᾳ καὶ δυνάμει, παρὼν δ' αὐτῷ πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς χρῆσθαι ὅ, τι ἐβούλετο, πρὸς δὲ τούτοις, τὸ μέγιστον, ἐπινοῶν καὶ ἐλπίζων κατα-

que effeciſſet, vt amicorum ager minime vaſtaretur; dum ipſe de hoſtili fructus eos percepit, vt intra biennium decumam Delphico Deo conſecraret, centum talentis ampliorem.

35. Caeterum Perſarum rex, arbitratus Tiſſaphernem in culpa eſſe, quamobrem res ſuae male procederent; miſſo Tithraulie, caput ei praecidi iuſſit. Secundum ea barbari magis abiectis eſſe animis. Ageſilai rebus multum roboris accedere. Nam legati ad amicitiam mundam omnibus a nationibus mittebantur, et plerique ad eum deficiebant, libertatis deſiderio ducti. Quare iam non Graecorum modo, ſed multorum etiam barbarorum dux erat Ageſilaus.

36. Aequum eſt etiam, ex hoc ſumma hominem admiratione proſequi; quod, quum imperium teneret complurium in continente ciuitatum, atque etiam inſularum, poſteaquam ei claſſem quoque patria tradidit, iam ſuccreſcens famae celebritate ac potentia, nauctuſque poteſtatem vtendi multis commodis, et quod maximum erat, iam volueus animo ſpeque concipiens, euerſionem eius imperii,

καταλύσειν τὴν ἐπὶ τὴν Ελλάδα ςρατεύσασαν πρότερον ἀρχὴν, ὅμως ὑπ' ȣ̓δενὸς τȣ́των ἐκρατήθη· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦλθεν αὐτῷ ἀπὸ τῶν οἴκοι * τελῶν . . . βοηθεῖν τῇ πατρίδι, ἐπείθετο τῇ πόλει, ȣ̓δὲν διαφερόντως ἢ εἰ ἐν τῷ ** φορεῖ ἔτυχεν ἑςηκὼς μόνος παρὰ τȣ̀ς πέντε· μάλα ἔνδηλον ποιῶν, ὡς ȣ̓̈τε ἂν πᾶσαν τὴν γῆν δέξαιτο ἀντι πατρίδος, ȣ̓̈τε τȣ̀ς ἐπικτήτȣς ἀντὶ τῶν ἀρχαίων φίλων, ȣ̓̈τε αἰσχρὰ καὶ ἀκίνδυνα κέρδη μᾶλλον, ἢ μετὰ κινδύνων τὰ κάλὰ καὶ δίκαια.

λζ'. Οςον γεμὴν χρόνον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἔμεινε, πῶς ȣ̓κ ἀξιέπαινȣ βασιλέως καὶ τȣ̃τ' ἔργον ἐπεδείξατο, ὅςις παραλαβὼν πάσας πόλεις, ἐφ' ἃς ἄρχων ἐξέπλευσε, ςασιαζȣ́σας, διὰ τὸ τας πολιτείας κινηθῆναι, ἐπεὶ οἱ Αθηναῖοι τῆς ἀρχῆς ἐληξαν, ἐποίησεν, ὥςτ' ἄνευ φυγῆς καὶ θανάτων, ἕως αὐτὸς παρῆν, ομονόως πολιτευομενας καὶ εὐδαίμονας τὰς πόλεις διατελέσαι;

λή. Τοιγαρȣ̃ν οἱ ἐν τῇ Ασίᾳ Ελληνες ȣ̓χ ὡς ἄρχοντος μόνον,

imperii; quod prius Graeciam armis inuaserat: nihilominus ab harum rerum nulla vinci se passus sit, sed vbi domo venisset ad eum quidam a magistratibus, qui eum opitulari patriae iuberet; parebat perinde reipublicae, ac si tunc forte solus in Ephororum curia propter Quinqueuiros constitisset. Qua quidem re insigniter declarauit, non se terram vniuersam patriae, nec posterius adquisitos amicis veteribus, nec turpia lucra, nullo cum periculo coniuncta, honestis ac iustis, quae periculum habeant, anteferre.

37. Qui non etiam hoc regis laude digni facinus sit, quod imperii sui tempore, quum civitates omnes, ad quas imperans domo nauigauerat, intestinis dissidiis laborantes accepisset (quoniam essent mutatae respublicae, posteaquam ademtum Atheniensibus imperium fuerat) perfecerit, vt absque exiliis et caedibus, quam quidem diu aderat ipse, magna cum animorum concordia semper administrarentur, et felices essent?

38. Enimuero Graeci, quotquot incolunt Asiam, non eius ex Asia

* Inserenda sunt vocabula ὁ ἐπιςέλλων, vti recte colligit Leuncl. ex lib. 4to Hellen.

** Rectius ἐφορείῳ.

μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς πατρὸς, καὶ ἑταίρου ἀπιόντος αὐτῷ ἐλυπῶντο. καὶ τέλος ἐδήλωσαν, ὅτι ἀ πλατὴν τὴν Φιλίαν παρείχοντο· ἐθελόσιοι γὰν αὐτῷ συνεβοήθησαν τῇ Λακεδαίμονι, καὶ ταῦτα, εἰδότες, ὅτι ἀ χείροσιν ἑαυτῶν δεήσει μάχεσθαι. τῶν μὲν δὴ ἐν τῇ Λσίᾳ πράξεων τὸ τέλος ἐγένετο.

ΚΕΦ. β'.

Διαβὰς δὲ τὸν Ελλήσποντον, ἐπορεύετο διὰ τῶν αὐτῶν ἐθνῶν, ὥνπερ ὁ Πέρσης τῷ παμπληθεῖ στόλῳ· καὶ ἣν ἐνιαυσίαν ὁδὸν ὁ βάρβαρος ἐποιήσατο, ταύτην μεῖον ἢ ἐν μηνὶ κατήνυσεν ὁ Αγησίλαος. ἀ γὰρ ὡς ὑσεχήσειε τῆς πατρίδος ἐπροθυμεῖτο.

β'. Επεὶ δὲ ἐξαμείψας Μακεδονίαν, εἰς Θετταλίαν ἄφικετο, Λαρισσαῖοι μὲν, καὶ Κρανώνιοι, καὶ Σκοτουσαῖοι, καὶ Φαρσάλιοι σύμμαχοι ὄντες Βοιωτοῖς, καὶ πάντες δὲ Θετταλοὶ, πλὴν ὅσοι αὐτῶν φυγάδες τότε ὄντες ἐτύγχανον, ἐκακάζεγον ἅτοι ἑφεπόμενοι. ὁ δὲ τεως μὲν ἦγεν ἐν πλαισίῳ

Asia discessum, ceu principis tantum, sed etiam vt patris, ac sodalis dolebant, et tandem declarabant, non ei se fictitiam beneuolentiam exhibere. Nam sponte cum eo profecti sunt, ad ferendum suppetias Lacedaemoni; quum quidem scirent, sibi non aduersus deteriores se pugnandum esse. Atque hic rerum in Asia gestarum finis fuit.

CAP. II.

Caeterum Hellesponto traiecto, per easdem nationes iter faciebat, per quas Persarum rex illo ingenti cum exercitu: et quae via confecta totius anni spatio fuerat a rege barbaro, eam minori quoque quam mensis spatio Agesilaus confecit. Non enim hoc propositum eius erat animo, vt serius patriae succurreret.

2. Postea quam Macedonia peragrata, Thessaliam ingressus est; Lariſſaei, Cranonii, Scotussaei, Pharsalii, Boeotorum socii, omnesque adeo Thessali, exceptis qui tunc in exilio degerent, a tergo sequentes eum infestabant. Ducebat antehac Agesi-

πλαισίῳ τὸ στράτευμα, τὰς ἡμίσεις μὲν ἔμπροσθεν, τὰς ἡμίσεις δὲ ἐπ' ἀρὰν ἔχων τῶν ἱππέων. ἐπεὶ δ' ἐκώλυον τῆς πορείας αὐτὸν οἱ Θετταλοὶ ἐπιτιθέμενοι τοῖς ὄπισθεν, παραπέμπει ἐπ' ἀρὰν καὶ τὸ ἀπὸ τᾶ προηγμένα στρατεύματος, πλὴν * τῶν περὶ αὐτόν.

γ'. Ὡς δὲ παρετάξαντο ἀλλήλοις, οἱ μὲν Θετταλοὶ νομίσαντες ἂν ἐν καλῷ εἶναι πρὸς τὰς ὁπλίτας ἱππομαχεῖν, τρέψαντες **, βάθην ἀπεχώρων· οἱ δὲ μάλ' ἀφρόνως ἐφείποντο. γνὺς δὲ ὁ Ἀγησίλαος ἃ ἑκάτεροι ἡμάρτανον, παραπέμπει τὰς ἀμφ' αὐτὸν μάλα εὐρώστους ἱππέας, καὶ κελεύει τοῖς τε ἄλλοις παραγγέλλειν, καὶ αὐτὰς διώκειν κατὰ κράτος, καὶ μηκέτι δύναμ αὐτοῖς ἀναστροφήν. οἱ δὲ Θετταλοὶ ὡς εἶδον παρὰ δόξαν ἐλαύνοντας, οἱ μὲν αὐτῶν ἀδ' ἀνέστρεψαν, οἱ δὲ καὶ ἀναστρέφειν πειρώμενοι, πλαγίους ἔχοντες *** τὰς ἵππους, ἡλίσκοντο.

δ'. Πολύχαρμος μέντοι ὁ Φαρσάλιος ἱππαρχῶν ἀνέστρεψε

laus copias quadrato agmine, quum partem equitum dimidiam a fronte, dimidiam a tergo haberet. Verum poſteaquam Theſſali extremos adorti, quo minus in itinere pergeret, prohibebant: partem eorum qui primo erant in agmine, partem ſatellitum ſuorum ad agmen vltimum mittit.

3. Quumque acies eſſent vtrinque inſtructae, Theſſali non ſatis commode ſe praelio equeſtri congreſſuros cum gravis armaturae peditibus arbitrati; terga dabant, ac pedetentim diſcedebant, illis imprudenter admodum eos perſequentibus. Ageſilaus, erratis vtrorumque animadverſis, equites, quos ſecum habebat, robuſtos admodum mittit; vtque tum ipſi hoſtem ſummo perſequerentur impetu, nec conuertendi ſe poteſtatem ei facerent, tum aliis idem denuntiarent, mandat. Eos quum Theſſali praeter opinionem equos adigere viderent, hi quidem ſe non conuertebant, illi vero id facere conati, ab equitibus, quos tranſuerſos habebant, intercipiebantur.

4. Conuertit inter alios ſeſe Polycharmus Pharſalius, equitum

* Al. πλὴν τῶν περὶ αὐτόν. ** Al. τρέψαντες. *** Al. τὰς ἱππικάς.

στρεψέτε, καὶ μαχόμενος σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἀπεθνήσκει. ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο, φυγὴ γίνεται ἐξαισία· ὥστε οἱ μὲν ἀπεθνήσκον αὐτῶν, οἱ δὲ καὶ ζῶντες ἡλίσκοντο. ἐπτὰν δ' ἔν ᾧ πρόσθει, πρὶν ἢ ἐπὶ τῷ ὄρει τῶν Ἀθρανίων* ἐγένοντο.

ε. Καὶ τότε μὲν δὴ ὁ Ἀγησίλαος τρόπαιόν τε ἔστησατο μεταξὺ Πραντὸς καὶ *Νερθηκίδ' καὶ αὐτοῦ κατέμεινε, μάλα ἡδόμενος τῷ ἔργῳ, ὅτι τοὺς μεγίστου Φρονοῦντας ἐφ' ἱππικῇ ἐνενικήκει σὺν ᾧ αὐτὸς ἐμηχανήσατο ἱππικῷ. τῇ δὲ ὑστεραία ὑπερβάλλων τὰ Ἀχαϊκὰ τῆς Φθίας ὄρη, τὴν λοιπὴν ἤδη πᾶσαν διὰ Φίλιος ἐπορεύθη εἰς τὰ τῶν Βοιωτῶν ὅρια.

ς'. Ἐνταῦθα δὴ ἀντιτεταγμένους εὗρεν Θηβαίους, **Ἀθηναίους, Κορινθίους, Αἰνιᾶνας, Εὐβοέας, καὶ Λοκροὺς ἀμφοτέρους, οὐδὲν ἐμελλήτευν, ἀλλ' εὐθὺ τὸ φάλαγξ αὐτοῖς παρεταξατο. Λακεδαιμονίων μὲν ἔχων μόραν καὶ ἥμισυ, τῶν δ' αὐτόθεν συμμάχων Φωκέας καὶ Ὀρχομενίους μόνους, τὸ τ' ἄλλο *** στράτευμα, ὅπερ ἡγάγετο αὐτός.

ζ'. Καὶ

tum magiſter, et vna cum ſuis dimicans interfectus eſt. Quod vbi accidiſſet, ingens fuga facta fuit, ita vt alii occiderentur, alii viui caperentur. Neque prius ſubſtitere, quam ad montem Narthacienſium perveniſſent.

5. Statuit tunc Ageſilaus tropaeum inter Prantem ac Narthacium, et manſit ibi, mirifice delectatus hoc facinore; quod eos, qui ſe plurimum ob rem equeſtrem efferunt, viciſſet eo cum equitatu, quem ipſemet inſtituiſſet. Poſtridie Achaicis Phthiae montibus ſuperatis, deinceps per regionem pacatam profectus eſt ad Boeotorum vſque fines.

6. Ibi quum in acie ſtantes adverſus ſe reperiſſet Thebanos, Athenienſes, Corinthios, Aenianes, Euboenſes, Locros vtroſque; nihil cunctatus, aperte ſtruebat aciem, quum cohortem ſecum ſe adduxiſſet Lacedaemoniorum tam cum ſemiſſe haberet, et ex ſociis, qui habitant iis in locis, ſolos Phocenſes et Orchomenios, cum reliquis copiis, quas ipſe ducebat.

* Male pro Ναρθακίων vti conflat ex Hellen. IV. 3. 4. ſic paulo poſt male Ναρθηκίδι pro Ναρθακίδι.

** Helleniſta poſt Ἀθηναίους habent Ἀργείους ibid. §. 8.

*** Al. τὸ δὲ ἄλλο.

ζ'. Καὶ ἀ τᾶτο λέξων ἔρχομαι, ὡς πολὺ μὲν ἐλάττας, πολὺ δὲ χείρονας ἔχων, ὅμως συνέβαλλεν· * (εἰ γὰρ ταῦτα λέγοιμι, Αγησίλαόν τ' ἄν μοι δοκῶ ἄφρονα ἀποφαίνειν, καὶ ἐμαυτὸν μωρὸν, εἰ ἐπαινοίην τὸν περὶ τῶν μεγίστων εἰκῆ κινδυνεύοντα) ἀλλὰ μᾶλλον τὰ δ' αὐτᾶ ἄγαμαι, ὅτι πλῆθός τε ἀδὲν μεῖον, ἢ τὸ τῶν πολεμίων παρεσκευάσατο, ὥπλισέ τε ἅτως, ὡς ἅπαντα μὲν χαλκὸν, ἅπαντα δὲ φοίνικα φαίνεσθαι.

ἡ. Επεμελήθη δὲ, ὅπως οἱ κρατιῶται τὰς πόνας δυνήσαιντο ** ὑποφέρειν. ἐνέπλησε δὲ καὶ φρονήματος τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ὡς ἱκανοὶ εἶεν πρὸς ἅτινας δέοι μάχεσθαι. ἔτι δὲ φιλονεικίαν ἐνέβαλε πρὸς ἀλλήλας τοῖς μετ' αὐτᾶ, ὅπως ἕκασοι αὐτῶν ἄριστοι φαίνοιντο. ἐλπίδων γεμὴν πάντας ἐνέπλησεν, ὡς πᾶσι πολλὰ κἀγαθὰ ἔσοιτο, εἰ ἄνδρες ἀγαθοὶ γίγνοιντο· νομίζων ἐκ τῶν τοιάτων ἀνθρώπων προθυμότατα τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι· καὶ μέντοι ἀκ ἐψεύσθη.

θ'. Διηγήσομαι δὲ καὶ τὴν μάχην· καὶ γὰρ ἐγένετο

7. Nec iam hoc dicturus sum, quod, quum multo pauciores et imbecilliores haberet, nihilominus conflixerit; (quandoquidem id si dicam, videar Agesilaum amentem, ac me stultum pronuntiare, qui hominem temere periclitantem de summa rerum laudem) sed hoc apud me potius in admirationem venit, quod copias non minores hostilibus comparauerit, et sic armis instruxerit, vt omnia merum aes, omnia esse mera purpura viderentur.

8. Dederat itidem operam, vt milites possent labores perferre; animosque ipsorum ea compleuerat ferocia, vt ad pugnandum aduersus quoslis satis essent idonei. Praeterea contentionem mutuam inter suos excitarat, vt singuli se praestantissimos declararent. Spe denique repleuerat omnes, vt vniuersi multa bona adipiscerentur, si viros se fortes gererent. Existimabat enim, viros eiusmodi promtissime in hostem dimicaturos. Quae sane ipsum opinio minime fefellit.

9. Pugnam quoque narrabo, quod

* Al. συνέβαλεν.

** Al. δυνήσοιντο.

το οἷαπερ ἐκ ἄλλη τῶν ἐφ' ἡμῶν. συνήεσαν μὲν γὰρ εἰς τὸ κατὰ Κορώνειαν πεδίον, οἱ μὲν σὺν Ἀγησιλάῳ, ἀπὸ τῆ Κηφισσῆ, οἱ δὲ σὺν τοῖς Θηβαίοις, ἀπὸ τῆ Ἑλικῶνος. ἑώρων δὲ τάς τε φάλαγγας ἀλλήλων μάλα * ἰσομάλως· σχεδὸν δὲ καὶ οἱ ἱππεῖς ἦσαν ἑκατέρων ἰσοπληθεῖς. εἶχε δὲ ὁ Ἀγησίλαος μὲν τὸ δεξιὸν τῆ μεθ' ἑαυτῆ, Ὀρχομένιοι δὲ ἔσχατοι ἦσαν αὐτῷ τῆ εὐωνύμη. οἱ δ' αὖ Θηβαῖοι αὐτοὶ μὲν δεξιοὶ ἦσαν, Ἀργεῖοι δ' αὐτοῖς τὸ εὐώνυμον εἶχον.

ι. Συνιόντων δὲ, τέως μὲν σιγὴ πολλὴ ἦν ἀπ' ἀμφοτέρων. ἡνίκα δὲ ἀπεῖχον ἀλλήλων ὅσον σάδιον, ἀλαλάξαντες οἱ Θηβαῖοι δρόμῳ ὁμόσε ἐφέροντο. ὡς δὲ τριῶν ἔτι πλέθρων ἐν μέσῳ ὄντων, ἀντεξεδραμον ἀπὸ τῆς Ἀγησιλάου φάλαγγος, ὧν Ἡριππίδας ἐξενάγει.

ια. Ησαν δ' αὐτοὶ τῶν τε ἐξοίκα αὐτῷ συστρατευσαμένων, καὶ τῶν ** Κυρειέων τινὲς, καὶ Ἴωνες δὲ, καὶ Αἰολεῖς, καὶ Ἑλλησπόντιοι ἑπόμενοι· καὶ πάντες ὅτοι τῶν συνεκδρομόντων

quod eiusmodi fuerit, qualis alia, nostro quidem aeuo, nulla. Nam in campum ad Coroneam conuenerunt, Agesilai quidem exercitus a Cephisso; Thebani vero cum suis, ab Helicone. Et videbant phalanges suas admodum praelio committendo pares, propeque multitudo equitum vtrinque par erat. Agesilaus dextrum cornu apud suos tenebat, in laeuo poliremi erant Orchomenii. Contra, Thebani dextro suorum in cornu erant, in laeuo Argiui.

10. Et hactenus dum con-

grederentur, vtraque in parte magnum erat silentium. Quum vero a se inuicem vnius abessent stadii spatio, clamore Thebani sublato, cursu in aduersos ferebantur. Vbi tria reliquerant inter vtrosque plethra, de Agesilai phalange aduersi ruebant, quos Herippidas ducebat.

11. Erant autem illi partim, quos domo secum in expeditionem duxerat; partim, qui Cyro militauerant, et Iones, et Aeolenses, et Hellespontii, horum vicini. Hi omnes illorum erant in numero, qui vna

* Lege ἰσοπάλως. ** Al. Κυρείων.

δραμόντων τε ἐγίνοντο, καὶ εἰς δόρυ ἀφικόμενοι ἐτρέψαντο τὸ καθ' ἑαυτούς. Αργεῖοι μὲν οὐκ ἐδέξαντο τοὺς ἀμφ' Αγησίλαον, ἀλλ' ἔφυγον ἐπὶ τὸν Ελικῶνα. κἀνταῦθα οἱ μέν τινες τῶν ξένων ἐστεφάνουν ἤδη τὸν Αγησίλαον. ἀγγέλλει δέ τις αὐτῷ, ὅτι Θηβαῖοι τοὺς Ορχομενίους διακόψαντες, ἐν τοῖς σκευοφόροις * εἰσί. καὶ ὁ μὲν εὐθὺς ἐξελίξας τὴν φάλαγγα ἦγεν ἐπ' αὐτούς· οἱ δ' αὖ Θηβαῖοι ὡς εἶδον τοὺς συμμάχους πρὸς τῷ Ελικῶνι πεφευγότας, διαπεσεῖν βουλόμενοι πρὸς τοὺς ἑαυτῶν, ἐχώρουν ἐῤῥωμένως.

ιβ'. Ενταῦθα δὴ Αγησίλαον ἀνδρεῖον μὲν ἔξεστιν εἰπεῖν ἀναμφιλόγως, οὐ μέντοι εἵλετο γε τὰ ἀσφαλέστατα. ἐξὸν γὰρ αὐτῷ παρέντι τοὺς διαπίπτοντας, ἑπομένῳ χειροῦσθαι τοὺς ὄπισθεν, οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλ' ἀντιμέτωπος συνεῤῥάξε τοῖς Θηβαίοις. καὶ συμβάλλοντες ** τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπεθνήσκον. καὶ κραυγὴ μὲν οὐδεμία παρῆν, οὐ μὴν οὐδὲ σιγή· φωνὴ δέ τις ἦν τοιαύτη, οἵαν ὀργή τε καὶ μάχη παράσχοιτ' ἄν. τέλος δὲ

procurrebant; ac intra ictum hastae quum venissent, hostes sibi oppositos in fugam verterunt. Argiui quidem illorum impetum, qui apud Agesilaum erant, haud sustinuere; sed ad Heliconem fuga se receperunt. Atque heic iam nonnulli hospites corona cingebant Agesilaum, quum ei quidam nuntiat, Thebanos, perruptis Orchomeniis, ad impedimenta peruenisse. Quapropter in eos euolutam phalangem ducebat. Thebani quum socios suos ad Heliconem fugisse viderent, magna vi pergebant, vt ad suos elaberentur.

12. Tum vero fortem virum fuisse Agesilaum haud dubie dicere possumus, quamquam tutissima non eligeret. Nam quum, dimissis illis, qui elabi conabantur, sequi a tergo posset, et vltimos capere; non hoc fecit, sed aduersa fronte cum Thebanis est congressus. Itaque collatis clypeis vrgebantur, pugnabant, interficiebant, interficiebantur. Nullus quidem excitabatur clamor, non tamen erat silentium: sed eiusmodi quaedam vox, qualis ex ira praelioque proficisci potest. Tandem Thebanorum

* Al. εἴησαν.

** Al. συμβαλόντες.

δὲ τῶν Θηβαίων οἱ μὲν διαπίπτσι πρὸς τὸν Ελικῶνα, πολλοὶ δ' ἀποχωρῶντες ἀπέθανον.

ιγ'. Επειδὴ δὲ ἡ μὲν νίκη σὺν Αγησιλάῳ ἐγένετο, τετρωμένος δ' αὐτὸς * προσηνέχθη πρὸς τὴν φάλαγγα, προσελάσαντές τινες τῶν ἱππέων ἔλεγσιν αὐτῷ, ὅτι τῶν πολεμίων ὀγδοήκοντα σὺν τοῖς ὅπλοις ὑπὸ τῷ ναῷ εἰσί. καὶ ἠρώτων, τι χρὴ ποιεῖν. ὁ δὲ, καίπερ πολλὰ τραύματα ἔχων πάντοσε καὶ παντοίοις ὅπλοις, ὅμως οὐκ ἐπελάθετο τῶ θείω, ἀλλ' ἐᾶν τε ἀπιέναι ὅποι βούλοιντο ἐκέλευε, καὶ ἀδικεῖν οὐκ ἕνα **, καὶ προπέμψαι ἐπέταξε τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἱππεῖς ἕς τε ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐγένοντο.

ιδ'. Επεὶ γεμὴν ἔληξεν ἡ μάχη, παρῆν δὴ θεάσασθαι, ἔνθα συνέπεσον ἀλλήλοις, τὴν μὲν γῆν αἵματι πεφυρμένην, νεκροὺς δὲ κειμένους φιλίους καὶ πολεμίους μετ' ἀλλήλων, ἀσπίδας δὲ διατεθρυμμένας, δόρατα συντεθραυσμένα, ἐγχειρίδια γυμνὰ κωλεῶν, τὰ μὲν χαμαὶ, τὰ δ' ἐν σώμασι, τὰ δ' ἔτι μετὰ χεῖρας.

ιέ. Τότε

banorum alii ad Heliconem elabuntur, multi dum pedem referunt, interimuntur.

13. Poſteaquam victoria ceſſit Ageſilao, et ipſe ad phalangem adlatus eſſet, accepto vulnere: quidam equites, adactis equis, ei dicunt: ex hoſtibus LXXX viros armatos eſſe ſub fano, quidque de his faciendum eſſet, interrogabant. Ille vero, quamquam accepiſſet multa toto paſſim corpore vulnera, et ab omnis generis telis inflicta; non tamen numinis obliniſcebatur, ſed mandabat, vti copiam eis facerent abeundi quo vellent, nec vnus quidem laederetur. Quin equitibus etiam ſuis imperabat, vt eos deducerent, donec ad loca tuta peruenirent.

14. Commiſſo iam praelio, videre erat illo in loco quo congreſſi fuerant, terram ſanguine conſperſam, cadavera tam amicorum quam hoſtium ſparſim inter ſe iacentia, pertuſos clypeos, confractas haſtas, pugiones vaginis nudatos, partim humi, partim in corporibus, partim ipſis in manibus haerentes.

* Al. προσηνέχετο.

** Al. οὐκ εἷς.

ιέ. Τότε μὲν ἦν (καὶ γὰς ἦν ἤδη ὀψὲ) συνελκύσαντες τὰς τῶν πολεμίων νεκρὰς εἴσω Φάλαγγος, ἐδειπνοποιήσαντο καὶ ἐκοιμήθησαν. πρωὶ δὲ * Γύλον τὸν πολέμαρχον παρατάξαι τε ἐκέλευσε τὸ στράτευμα, καὶ τρόπαιον ἱσασθαι, καὶ στεφανῶσθαι πάντας τῷ θεῷ, καὶ τοὺς αὐλητὰς πάντας αὐλεῖν.

ιϛ. Καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἐποίουν· οἱ δὲ Θηβαῖοι ἔπεμψαν κήρυκα, ὑποσπόνδους τοὺς νεκροὺς αἰτοῦντες θάψαι. καὶ ἅτω δὴ αἵ τε σπονδαὶ γίνονται, καὶ ὁ Ἀγησίλαος οἴκαδε ἀπεχώρει, ἑλόμενος ἀντὶ τοῦ μεγίστος εἶναι ἐν τῇ Ἀσίᾳ, οἴκοι τὰ νόμιμα μὲν ἄρχειν, τὰ νόμιμα δὲ ἄρχεσθαι.

ιζ. Ἐκ δὲ τούτου κατανοήσας τοὺς Ἀργείους τὰ μὲν οἴκοι καρπωμένους, Κόρινθον δὲ προσειληφότας, ἡδομένους δὲ τῷ πολέμῳ, στρατεύει ἐπ' αὐτούς· καὶ δηώσας πᾶσαν αὐτῶν τὴν χώραν, εὐθὺς ἐκεῖθεν ὑπερβαλὼν κατὰ τὰ στενὰ εἰς Κόρινθον, αἱρεῖ τὰ ἐπὶ τὸ Λεχαιον τείνοντα τείχη. καὶ ἀναπετάσας τῆς Πελοποννήσου τὰς πύλας, ὅτως οἴκαδε

15. Ac tum quidem, quia veſper aduenerat, tractis hoſtium cadaueribus intra phalangem, coenaque ſumta, quieti ſe dederunt. Poſtridie vero Gylum, tribunum militum, aciem mane iubet inſtruere, ac tropaeum excitare, inque honorem Dei corollis omnes ſe redimire, tibicines denique omnes tibiis canere.

16. Interea dum hoc illi faciunt, Thebani, praecone miſſo, mortuorum cadauera per inducias ad ſepulturam poſcunt. Itaque fiunt inducíae, ac domum Ageſilaus diſcedit; quum mallet domi potius legitime imperare, ac imperium legitimum pati, quam in Aſia eſſe maximus.

17. Secundum haec animaduertens, Argiuos copia rerum domeſticarum frui, et Corinthum adieciſſe imperio ſuo, et bello delectari; expeditionem aduerſus eos ſuſcipit, vaſtatoque omni eorum agro, mox inde ſuperatis anguſtiis Corinthum verſus, muros Lechaeum vſque pertinentes capit: et pateſactis Peloponneſi portis, domum reuertens

* Al. τύλιν.

οἴκαδε ἀπελθὼν εἰς τὰ Ὑακίνθια, ὅπερ ἐτάχθη ὑπὸ τῆ χοροποιῆ, τὸν παιᾶνα τῷ θεῷ συνεπετέλει.

ιή. Ἐκ τούτου δὲ αἰσθανόμενος τὰς Κορινθίας πάντα μὲν τὰ κτήνη ἐν τῷ Πειραίῳ σωζομένας, μέγιστον δὲ ἡγησάμενος, ὅτε Βοιωτοὶ ταύτῃ ἐκ Κρεύσιος ὁρμώμενοι εὐπετῶς τοῖς Κορινθίοις συνεγίγνοντο *, στρατεύει ἐπὶ τὸ Πείραιον. ἰδὼν δὲ ὑπὸ πολλῶν φυλαττόμενον, ὡς ἐνδιδομένης τῆς πόλεως, ἐξ ἀρίστου μετεστρατοπεδεύετο πρὸς τὸ ἄστυ.

ιθ. Αἰσθόμενος δὲ, ὑπὸ νύκτα βεβοηθηκότας ἐκ τοῦ Πειραίως εἰς τὴν πόλιν πάσσυδὶ, ὑποστρέψας ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, αἱρεῖ τὸ Πείραιον, ἔρημον εὑρὼν φυλακῆς· καὶ τά τε ἄλλα τὰ ἐντὸς λαμβάνει, καὶ τὰ ** τείχη ἀνατετείχισο. ταῦτα δὲ ποιήσας, οἴκαδε ἀπεχώρησε.

κ. Μετὰ δὲ ταῦτα προθύμων ὄντων τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὴν συμμαχίαν, καὶ δεομένων συστρατεύειν αὐτοῖς εἰς Ἀκαρνανίαν, καὶ ἐπιθεμένων ἐν ξενοῖς τῶν Ἀκαρνάνων, καταλαβὼν τοῖς ψιλοῖς τὰ ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν, μάχην συνάπτει·

vertens ad Hyacinthia, quo conſtitutus erat loco a chori magiſtro, paeana cum aliis Apollini abſoluit.

18. Poſt haec certior factus, Corinthios omnia iumenta in Piraeo cuſtodire, ac maximum quiddam eſſe ducens, quod illac Boeoti e Creuſi profecti, facile ſe cum Corinthiis coniungerent; Piraeum copias ducit. Quod quum praeſidio multorum teneri videret, a prandio mutatis caſtris, ad vrbem propius pergit, quaſi ea ſpectaret ad deditionem.

19. Sub noctem animaduerſo, eos omnibus cum copiis e Piraeo in vrbem, opis ferendae cauſſa, ſe contuliſſe; prima luce conuerſo itinere, Piraeum capit a praeſidio nudum, neque ſolum ea, quae intus erant; ſed etiam illa caſtella, quae illic inſtaurata fuerant. His rebus geſtis, domum rediit.

20. Poſt haec quum Achaei lubentes ad ſocietatem ſemet offerrent, et, vt ſecum in Acarnaniam expeditio ſuſciperetur, orarent; Acarnanes autem in anguſtiis viarum eos adgrederentur: occupatis per velites ſuperioribus locis, pugnam

* Al. παριγίγνοντο, al. ἰγίγνοντο.

** Lege τείχη, ἃ ἀνετετείχισο. Al. τὰ τείχη ἃ ἀνετετείχισο.

συνάπτει· καὶ πολλὰς ἀποκτείνας αὐτῶν, τρόπαιον ἔστησατο, καὶ ἃ πρότερον ἔληξε, πρὶν μὲν Ἀχαιοῖς Φλιᾶσι ἐποίησεν Ἀκαρνᾶνας, καὶ Αἰτωλούς, καὶ Ἀργείους, ἑαυτῷ δὲ καὶ συμμάχους.

κά. Ἐπειδὴ δὲ εἰρήνης ἐπιθυμήσαντες οἱ πολέμιοι ἐπρεσβεύοντο, Ἀγησίλαος ἀντεῖπε τῇ εἰρήνῃ, ἕως τοὺς διὰ Λακεδαιμονίους φυγόντας Κορινθίων καὶ Θηβαίων ἠνάγκασε τὰς πόλεις οἴκαδε καταδέξασθαι. ὕστερον δ' αὖ καὶ Φλιασίων τοὺς διὰ Λακεδαιμονίους φυγόντας κατήγαγεν, αὐτὸς στρατευσάμενος ἐπὶ Φλιοῦντα.

κβ'. Εἰ δέ τις ἄλλη πη ταῦτα μέμφεται, ἀλλ' ὅν φιλεταιρείᾳ γε πραχθέντα φανερά ἐστι. καὶ γὰρ ἐπεὶ τοὺς ἐν Θήβαις τῶν Λακεδαιμονίων κατέκτανον οἱ ἐναντίοι, βοηθῶν αὖ τούτοις στρατεύει ἐπὶ τὰς Θήβας. εὑρὼν δὲ ἀποτεταφρευμένα καὶ ἀπεσταυρωμένα ἅπαντα, ὑπερβὰς τὰς Κυνὸς κεφαλὰς, εἷλε τὴν χώραν μέχρι τοῦ ἄστεος, παρεχων καὶ ἐν πεδίῳ καὶ ἀνὰ τὰ ὄρη μάχεσθαι Θηβαίοις, εἰ βούλοιντο. ἐστράτευσε δὲ καὶ τῷ ἐπιόντι πάλιν ἔτει ἐπὶ Θήβας.

cum ipsis conserit, ac multis interfectis tropaeum statuit; neque prius finem facit, quam Achaeis Acarnanes, Aetolos, Argiuos amicos, sibi foederatos effeciſſet.

21. Caeterum pacem poscentibus per legatos aduersariis, Agesilaus paci refragatus est, donec vi feciſſet, vt ii ex Corinthiis et Thebanis, qui ob Lacedaemonios exulabant, a ciuitatibus suis domum reducerentur. Deinde Phliasios etiam, ob Lacedaemoniorum amicitiam patria pulsos, reduxit; ipsemet expeditione aduersus Phliuntem suscepta.

22. Quod si quis haec alia quadam ratione vituperat, certe in societatis ac amicitiae gratiam gesta esse constat. Nam quum Thebis Lacedaemonios aduersarii necassent, vt eis succurreret, expeditionem aduersus Thebas suscepit. Quumque fossa valloque munitacuncta recepiſſet, superatis Cynoscephalis, ad vrbem vsque vastabat agrum; facta Thebanis pugnae copia, tam in planicie quam in montibus. si ita vellent. Rursum anno sequenti cum exercitu Thebas

βας. καὶ ὑπερβὰς τὰ κατὰ Σκῶλον σαυρώματα καὶ τάφρας, ἐδήωσε τὰ λοιπὰ τῆς Βοιωτίας.

κγ'. Τὰ μὲν δὴ μέχρι τότε κοινῇ αὐτός τε καὶ ἡ πόλις εὐτύχει. ὅσα γε μὴν μετὰ τοῦτο σφάλματα ἐγένοντο, οὐδεὶς ἂν εἴποι ὡς Ἀγησιλάου ἡγεμόνος ἐπράχθη. ἐπεὶ δ', αὐτοῖς ἐν Λεύκτροις συμφορᾶς γεγενημένης, κατακαίνουσι τοὺς ἐν Τεγέᾳ φίλους καὶ ξένους αὐτῶν οἱ ἀντίπαλοι σὺν Μαντινεῦσι, συνεγκότων ἤδη Βοιωτῶν τε πάντων, καὶ Ἀρκάδων, καὶ Ἠλείων, στρατεύει σὺν μόρᾳ, πολλῶν νομιζόντων οὐδ' ἂν ἐξελθεῖν Λακεδαιμονίους * πολλοῦ χρόνου ἐκ τῆς αὑτῶν. δηώσας δὲ τὴν χώραν τῶν κατακανόντων τοὺς φίλους, ὅτως αὖ οἴκαδε ἀπεχώρησεν.

κδ'. Ἀπὸ γὰρ μὴν τότε ἐπὶ τὴν Λακεδαίμονα στρατευσαμένων Ἀρκάδων τε πάντων, καὶ Ἀργείων, καὶ Ἠλείων, καὶ Βοιωτῶν, καὶ σὺν αὐτοῖς Φωκέων, καὶ Λοκρῶν ἀμφοτέρων, καὶ Θετταλῶν, καὶ Αἰνιάνων, καὶ Ἀκαρνάνων, καὶ Εὐβοέων, πρὸς δὲ τούτοις ἀφεγκότων μὲν τῶν ὅλων, πολλῶν δὲ περιοικίδων πόλεων, καὶ αὐτῶν Σπαρτιατῶν ὀλιγόνων

Thebas petit, superatisque vallis ac follis ad Scolum, reliquas Boeotiae partes depopulatur.

23. Atque hactenus ipse cum patria communi felicitate fuit vsus. Quicunque deinceps casus aduersi acciderunt, hos Agesilai ductu contigisse, nemo est qui dixerit. Posteaquam ad Leuctra clades fuisset accepta, et amicos ac hospites ipsius Tegeae necassent tum aduersarii, tum Mantinei, iamque se coniunxissent Boeoti omnes, et Arcades et Elei: vnam cohortem eduxit, exiitimantibus multis, longo tempore Lacedaemonios extra fines suos non egressuros. Quumque vastasset agrum eorum, qui amicos ipsius occiderant; ita deinde domum se rursus recepit.

24. Secundum haec Arcadibus vniuersis, et Argiuis, et Eleis, et Boeotis, quibus Phocenses aderant, et vtrisque Locris, et Thessalis, et Aenianibus, et Acarnanibus, et Euboensibus, cum infestis copiis Lacedaemonem profectis, quum serui praeterea, multaeque finitimae ciuitates defecissent, ac Spartanorum

* Al. σκόλου χρόνου.

νων ἀπολωλότων ἐν τῇ ἐν Λευκτροις μάχῃ ἢ λειπομένων, ὅμως διεφύλαξε τὴν πόλιν, καὶ ταῦτα ἀτείχιστον ὄσαν· ὅπᾳ μὲν παντὶ πλεῖον ἂν εἶχον οἱ πολέμιοι, ἐκ ἐξάγων ἐνταῦθα, ὅπᾳ δὲ οἱ πολῖταϊ πλέον ἔξειν ἔμελλον, εὐρώστως παρατεταγμένος· νομίζων, εἰς μὲν τὸ πλατὺ ἐξιὼν πάντοθεν ἂν περιέχεσθαι, ἐν δὲ τοῖς στενοῖς καὶ ὑπερδεξίοις τόποις ὑπομενῶν, τῷ παντὶ κρατεῖν ἄν.

κέ. Ἐπεὶ γεμὴν ἀπεχώρησε τὸ στράτευμα, πῶς ἐκ ἂν φαίη τις αὐτὸν χρῆσθαι εὐγνωμόνως ἑαυτῷ; ὡς γὰρ τῷ στρατεύεσθαι * καὶ πεζῇ καὶ ἐφ' ἵππων ἀπεῖργεν ἤδη τὸ γῆρας, χρημάτων δὲ ἐώρα τὴν πόλιν δεομένην, εἰ μέλλοι σύμμαχόν τινα ἕξειν, ἐπὶ τὸ πορίζειν ταῦτα ἑαυτὸν ἔταξε. καὶ ὅσα μὲν ἐδύνατο, οἴκοι μένων ἐμηχανᾶτο· ἃ δὲ καιρὸς ἦν, ἐκ ὤκνει μετιέναι **.

κϛ'. Οὐ δ' ἡσχύνετο, εἰ μέλλοι τὴν πόλιν ὠφελήσειν, πρεσβευτὴς ἐκπορευόμενος ἀντὶ στρατηγοῦ. ὅμως δὲ καὶ ἐν τῇ πρεσβείᾳ μεγάλᾳ στρατηγοῦ ἔργα

norum non pauciores in commisso ad Leuctra praelio fuissent interemti, quam superstites essent: nihilominus vrbem tutatus est, quamquam ea careret moenibus. Neque tamen illac suos educebat, vbi rebus omnibus potiores erant hostes, sed vbi ciues superiores futuri erant, magno cum animi robore suorum ibidem instruebat aciem. Existimabat enim, se, si spatiosa quaedam in loca progressus esset, ab omni parte circumueniri posse: sin arctis et superioribus in locis se contineret, rebus omnibus hoste potiorem futurum.

25. Quum vero exercitus discessisset, cur non dixerit aliquis, eum egregie se gessisse? Nam quum senectus eum tam a militia pedestri quam equestri arceret, ac patriae pecuniis opus fore cerneret, si quidem ea socium vllum retinere vellet: harum ipse parandarum onus in se recepit. Quicquid omnino poterat, domi manens moliebatur; et si quae ferret occasio, in iis inquirendis minime segnis erat.

26. Quin etiam minime erubescebat, modo reipublicae profuturus esset, pro Imperatore legatus ire. Veruntamen et in ipsa legatione, magni Imperatoris

* In al. hic inseritur αὐτὸν.

** Al. μετιέναι· ἐδ' ἠσχύνετο.

ἔργα διεπράξατο. Αὐτοφραδάτης γάρ τε πολιορκῶν ἐν Ασσῳ Αριοβαρζάνην σύμμαχον ὄντα, δείσας Αγησίλαον, φεύγων ὤχετο. Κότυς δ' αὖ Σηστὸν πολιορκῶν, Αριοβαρζάνῃ ἔτι ἔσαν, λύσας καὶ ἔτος τὴν πολιορκίαν, ἀπηλλάγη· ὥς' ὐκ ἀλόγως καὶ ἀπὸ τῆς πρεσβείας τρόπαιον τῶν πολεμίων εἰστήκει αὐτῷ. Μαύσωλος γεμὴν κατὰ θάλασσαν ἑκατὸν ναυσὶ πολιορκῶν ἀμφότερα τὰ χωρία ταῦτα, ὐκέτι δείσας, ἀλλὰ πειθεὶς, ἀπέπλευσεν οἴκαδε.

κζ'. Ἄξια θαύματος διεπράξατο. οἵ τε γὰρ εὖ πεπονθέναι νομίζοντες ὑπ' αὐτοῦ, καὶ οἱ φεύγοντες αὐτὸν, χρήματα ἀμφότεροι ἔδοσαν. ταχέως γεμὴν καὶ Μαύσωλος, διὰ τὴν πρόσθεν Αγησιλάου ξενίαν συμβαλόμενος καὶ ἔτος χρήματα τῇ Λακεδαίμονι, * ἀπέπεμψαν αὐτὸν οἴκαδε, προπομπὴν δόντες μεγαλοπρεπῆ.

κή. Ἐκ δὲ τούτου ἤδη μὲν ἐγεγόνει ἔτη ἀμφὶ τὰ ὀγδοήκοντα. κατανενοηκὼς δὲ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα ἐπιθυμοῦντα τῷ Πέρσῃ πολεμεῖν, καὶ πολλοὺς μὲν πεζοὺς, πολλοὺς

peratoris munera obibat. Nam quum Autophradates ad Assum Ariobarzanem foederatum obsideret Agesilaum veritus, fuga inde discessit. Cotys item, quum Sestum obsideret, vrbem Ariobarzanis; et ipse soluta obsidione discessit: ita vt non abs re tropaeum de hostibus etiam ex legatione statutum ei fuerit. Quin etiam quum Mausolus mari centum nauibus vtrumque locum hunc obsideret, non metu adductus, sed persuasione, domum cum classe abiit.

27. Dignas profecto res admiratione gessit. Nam et illi, qui ab eo se adfectos beneficio putabant, et qui fugiebant ipsum, vtriqne pecunias ei dabant. Atqui et Mausolus quum celeriter ob pristinum sibi cum Agesilao hospitium pecunias in vsum Lacedaemoniis contulisset, eum remisit in patriam, magna cum pompa deductum.

28. Erat iam annos natus LXXX quumque animaduertisset, regem Aegyptiorum Persico regi arma inferre cupere, peditatu,

* Al. rectius ἀπέπεμψεν, vocab. ὄντα (versu sequ.) in ὄν mutato.

πολλὰς δὲ ἱππέας, πολλὰ δὲ χρήματα ἔχοντα, ἅπμενος ἦκεσεν, ὅτι μετεπέμπετο αὐτόν· καὶ ταῦτα, ἡγεμονίαν ὑπισχνέμενος.

κθ'. Ἐνόμιζε γὰρ τῇ αὐτῇ ὁρμῇ τῷ μὲν Αἰγυπλίῳ χάριν ἀποδώσειν ἀνθ' ὧν εὐεργετήκει τὴν Λακεδαίμονα, τὰς δ' ἐν τῇ Ασίᾳ Ελληνας πάλιν ἐλευθερώσειν, τῷ δὲ Πέρσῃ δίκην ἐπιθήσειν καὶ τῶν πρόσθεν, καὶ ὅτι νῦν σύμμαχος εἶναι Φάσκων, ἐπέτατλε Μεσσήνην ἀφιέναι. ἐπεὶ μέντοι ὁ μεταπεμψάμενος ἀπεδίδα τὴν ἡγεμονίαν αὐτῷ, ὁ μὲν Αγησίλαος, ὡς τὸ μέγιστον ἐξηπατημένος, ἐφρόντιζε τί δεῖ ποιεῖν. ἐκ τούτου δὲ, πρῶτον μὲν οἱ δίκα στρατευόμενοι τῶν Αἰγυπλίων ἀφίσανται τᾶ βασιλέως· ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἀπέλιπον αὐτόν· καὶ αὐτὸς μὲν δείσας, ἀπεχώρησε φυγῇ εἰς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης· οἱ δ' Αἰγύπλιοι στασιάζοντες, δισσὰς βασιλέας αἱρῶνται.

λ'. Ενταῦθα δὴ Αγησίλαος γνὰς, ὅτι εἰ μὲν μοι ετερῳ συλλήψοιτο, μισθὸν ἀδετερος λύσει τοῖς Ελλησιν, ἀγορὰν δὲ ἀδετερος παρεξει, ὁπότερός τ' ἂν κρατήσῃ, ἅτος

ditatu, equitatu, pecuniis amplissimis instructum: perlubenter ab hoc arcessiri se audiuit, praesertim quod Imperatoris ei munus polliceretur.

29. Existimabat enim, eadem profectione se gratiam Aegyptio, pro collatis in Lacedaemonem beneficiis, relaturum Graecosque Asiaticos rursus in libertatem adserturum, et Persae poenam irrogaturum, cum ob iniurias iam praeteritas, tum quod tunc se socium esse professus. Messenem [Lacedaemonios] dimittere iussisset. Postea quam vero ille, qui Agesilaum arcessiuerat, munus Imperatoris ei non mandabat; maximopere deceptus, quid faciendum esset, cogitabat. Hinc Aegyptii, qui seorsum militabant, a regis fide deficiunt: mox et reliqui omnes eum deserunt. Rex ipse metuens sibi, Sidonem Phoeniciae fuga se recepit. Aegyptii, orta seditione, reges duos creant.

30. Atque heic Agesilaus, qui futurum intelligeret, vt, si neutrum adiuuaret, neuter Graecis stipendium solueret, neuter rerum venalium forum suppeditaret, et vtercunque superior

ἄτος ἐχθρὸς ἔσῃ· εἰ δὲ τῷ ἑτέρῳ συλλήψοιτο ἄτος γε εὖ παθὼν, ὡς τὸ εἰκὸς, Φίλος ἔσοιτο· ἄτω δὲ κρίνας, ὁπότερος Φιλέλλην μᾶλλον ἐδόκει εἶναι, στρατευσάμενος μετὰ τάτα, τὸν μὲν μισέλληνα μάχῃ νικήσας χειρᾶτιν, τὸν δὲ ἕτερον συγκαθίσησι, καὶ Φίλον ποιήσας τῇ Λακεδαίμονι, καὶ χρήματα πολλὰ προσλαβὼν, ἄτως ἀποπλεῖ οἴκαδε, καίπερ μέσα χειμῶνος ὄντος, σπεύδων ὡς μὴ ἀργὸς ἡ πόλις εἰς τὸ ἐπιὸν θέρος πρὸς τὰς πολεμίας γένοιτο.

ΚΕΦ. γ'.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ εἰρηται, ὅσα τῶν ἐκείνῳ ἔργων μετὰ πλείστων μαρτύρων ἐπράχθη. τὰ γὰρ τοιαῦτα δ' τεκμηρίων προσδεῖται, ἀλλ' ἀναμνῆσαι μόνον ἀρκεῖ, καὶ εὐθὺς πιστεύεται. νῦν δὲ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτᾶ ἀρετὴν πειράσομαι δηλᾶν, δι' ἣν ταῦτα ἐπράτθη, καὶ πάντων τῶν καλῶν ἤρα, καὶ πάντα αἰσχρὰ ἐδίωκεν.

β'. Ἀγη-

perior euaderet, is hostis esset: sin alteri suppetias ferret, eum, accepto beneficio, ceu par esset, amicum futurum: facto iudicio, uter magis Graecorum studiosus esse videretur, eiusque militiam sequutus; alterum quidem illum, Graecis iniquum, victum praelio capit, alterum vero in regno constituit. Eundem quum Lacedaemoni amicum fecisset, multasque pecunias impetrasset, domum deinde navigat, quamquam media hyeme; idcirco festinans, ne sequenti aestate civitas adversus hostes otiosa foret.

CAP. III.

Atque hactenus de rebus ab eo gestis diximus, quaecunque plurimorum testimoniis confirmantur. Nam res eiusmodi argumentorum probationibus haud egent, adeoque satis est, tantum in memoriam eas redigi, quum ita mox fidem mereantur. Nunc quae fuerit in eius animo virtus, indicare conabor, qua et res hasce gerebat, et omnia honesta diligebat, auersatus omnia turpia.

2. Tanta

β'. Ἀγησίλαος γὰρ τὰ μὲν θεῖα ὅτως ἐσέβετο, ὡς καὶ οἱ πολέμιοι τὰς ἐκείνῳ ὅρκους, καὶ τὰς ἐκείνῳ σπονδὰς πιστοτέρας ἐνόμιζον, ἢ τὴν ἑαυτῶν φιλίαν.* . . . . μὲν ὤκνων εἰς ταὐτὸν ἰέναι, Ἀγησιλάῳ δὲ αὐτὰς ἐνεχείριζον. ὅπως δὲ μή τις ἀπιστῇ, καὶ ὀνομάσαι βούλομαι τὰς ἐπιφανεστάτας αὐτῶν.

γ'. Σπιθριδάτης μέν γε ὁ Πέρσης, εἰδὼς ὅτι Φαρνάβαζος γῆμαι μὲν τὴν βασιλέως ἐπιτρέπει θυγατέρα, τὴν δ' αὐτῷ ἄνευ γάμου λαβεῖν ἐβούλετο, ὕβριν νομίσας τοῦτο, Ἀγησιλάῳ ἑαυτὸν, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τὴν δύναμιν ἐνεχείρισε.

δ'. Κότυς δὲ, ὁ τῶν Παφλαγόνων ἄρχων, βασιλεῖ μὲν οὐχ ὑπήκουσε δεξιὰν πέμποντι, φοβούμενος μὴ ληφθεὶς, ἢ χρήματα πολλὰ ἀποτίσειεν, ἢ καὶ ἀποθάνοι· Ἀγησιλάῳ δὲ καὶ ὅτος ταῖς σπονδαῖς πιστεύσας, εἰς τὸ στρατόπεδόν τε ἦλθε, καὶ συμμαχίαν ποιησάμενος, εἵλετο σὺν Ἀγησιλάῳ στρατεύεσθαι, χιλίους

2. Tanta erat in Agesilao rerum diuinarum reuerentia, vt etiam hostes iacramenta eius et foedera maiorem mereri fidem arbitrarentur, quam ipsorum inter se amicitiam. Et suis quidem cum hominibus ad eundem locum conuenire reformidabant, at Agesilao in manus ipsimet se tradebant. Vt autem nemo sit, qui fidem mihi non habeat: iubet eorum nomina recensere, qui fuerunt imprimis illustres.

3. Spithridates Persa, quum Pharnabazum sciret id agere, vt filiam regis vxorem duceret, ac ipsius vlla fine legitimis nuptiis potiretur: ratus hoc insigne sibi fore dedecus, seipsum cum vxore, liberis, facultatibus in manus Agesilao tradidit.

4. Et Cotys Paphlagonum princeps, regi quidem dextram mittenti non paruit, veritus ne, si comprehenderetur, vel magnis pecuniis vel etiam morte multaretur: verum idem Agesilai foederibus fidem quum adhibuisset, in castra eius venit, initaque societate, cum Agesilao militare maluit, quum quidem

* Lacunam hanc optime suppleas iniectis vocab. καὶ τοῖς ἑαυτῶν.

χιλίας μὲν ἱππέας, δισχιλίας δὲ πελτοφόρους ἔχων.

ε. Ἀφίκετο δὲ καὶ Φαρνάβαζος Ἀγησιλάῳ εἰς λόγους, καὶ διωμολόγησεν, εἰ μὴ αὐτὸς πάσης τῆς στρατιᾶς στρατηγὸς κατασταθείη, ἀποστήσεσθαι βασιλέως· ἦν μέντοι ἐγὼ γενωμαι στρατηγὸς, ἔφη, πολεμήσω σοι, ὦ Ἀγησίλαε, ὡς ἂν ἐγὼ δύνωμαι κράτιστα. καὶ ταῦτα λέγων, ἐπίστευε μηδὲν ἂν παράσπονδον παθεῖν. ὕτω μέγα καὶ καλὸν κτῆμα τοῖς τε ἄλλοις ἅπασι, καὶ ἀνδρὶ δὴ στρατηγῷ, τὸ ὅσιόν τε καὶ πιστὸν εἶναί τε, καὶ ὄντα ἐγνῶσθαι. καὶ περὶ μὲν εὐσεβείας ταῦτα.

ΚΕΦ. δ'.

Περὶ γε μὴν τῆς εἰς χρήματα δικαιοσύνης ποῖα ἄν τις μείζω τεκμήρια ἔχοι τῶνδε; ὑπὸ γὰρ Ἀγησιλάου στέρεσθαι μὲν οὐδεὶς οὐδὲν πώποτε ἐνεκάλεσεν, εὖ δὲ πεπονθέναι πολλοὶ πολλὰ ὡμολόγηκεν. ὅτῳ δὲ ἡδὺ τὰ αὑτοῦ διδόναι ἐπ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων, πῶς ἂν οὗτος ἐθέλοι τὰ ἀλλότρια

quidem equites mille, bis mille cetratos haberet.

5. Praeterea Pharnabazus quoque cum Agesilao in colloquium venit, aperteque professus est, se, ni totius exercitus fieret Imperator, defecturum a rege. Sin Imperator ego creer, inquit, mi Agesilae, fortissime bellum aduersus te geram, quam quidem diu potero. Atque haec quum diceret, futurum credebat, vt ipsi contra foedera nihil accideret. Tanta tamque praeclara res est, cum in aliis vniuersis, tum in Imperatore, religiosum esse, ac fidei seruantem, talemque cognitum esse. Haec de Agesilai pietate.

CAP. IV.

Iustitiae vero in re pecuniaria qualia quis argumenta maiora proferat, quam haec sunt? Nemo vnquam ab Agesilao se vlla re spoliatum esse questus est, quum multi multa fatentur ab eo se accepisse beneficia. Cui vero volupe est, sua hominum ad vtilitatem largiri, quinam is aliena rapere ve-

ἀλλότρια ἀποστερεῖν, ἐφ' ᾧ κακόδοξος εἶναι; εἰ γὰρ χρημάτων ἐπιθυμοίη, πολὺ ἀπραγμονέστερον τὰ αὑτοῦ φυλάττειν, ἢ τὰ μὴ προσήκοντα λαμβάνειν.

β'. Ος δὲ δὴ καὶ χάριτας ἀποστερεῖν μὴ ἐθέλοι, ὧν ἂν εἰσὶ δίκαι πρὸς τὸν μὴ ἀποδιδόντα, πῶς ἄ γε καὶ νόμος κωλύει, ἐθέλοι ἂν ἀποστερεῖν; Ἀγησίλαος δὲ ὃ μόνον τὸ μὴ ἀποδιδόναι χάριτας ἄδικον ἔκρινεν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ πολὺ μείζους τὸν μείζω δυνάμενον.

γ'. Τὰ γεμὴν τῆς πόλεως κλέπτειν πῶς ἄν τις αὐτὸν εἰκότως αἰτιάσαιτο, ὃς καὶ τὰς αὐτῷ χάριτας ὀφειλομένας τῇ πατρίδι καρπώσασθαι παρεδίδου; τὸ δ', ὁπότε βούλοιτο εὖ ποιεῖν ἢ πόλιν ἢ φίλους χρήμασι, δύνασθαι παρ' ἑτέρων λαμβάνοντα ὠφελεῖν, ὃ τοῦτο καὶ μέγα τεκμήριον ἐγκρατείας χρημάτων;

δ'. Εἰ γὰρ ἐπώλει τὰς χάριτας, ἢ μισθοῦ εὐηγέτει, ὀδεὶς ἂν ὀδὲν ὀφειλειν αὐτῷ ἐνόμισεν. ἀλλ' οἱ προῖκα εὖ πεπονθότες, ὅτοι ἀεὶ ἡδέως ὑπηρετοῦσι

lit, quo male audiat? Nam si pecuniarum cupidus sit, multo minori sit cum negotio, vt sua quis seruet, quam vt aliena rapiat.

2. At qui non vult in iis ingratus esse, quibus poenae nullae constitutae sunt, si quis gratiam non referat; quoniam modo in aliis ille gratias non referat, in quibus lex ingratum esse vetat? Agesilaus autem non tantum iniustum esse iudicabat, non referre gratias; sed hoc etiam, si is qui plus posset, non maiores quoque gratias referret.

3. Iam de peculatu qui possit aliquis eum insimulare merito, qui beneficia sibi debita patriae fruenda concesserit? Itidemquod, quum bene mereri vel de vrbe aliqua, vel amicis, pecunias largiendo volebat, ab aliis eas accipiendo iuuare poterat; annon ingens hoc est argumentum continentiae ipsius in pecunia non adpetenda?

4. Nam si venderet beneficia, vel spe mercedis beneficus esset; nemo se quidquam ei debere statuisset. Nimirum qui gratis beneficium acceperunt, illi perlubenter auctori

τȣσι τῷ εὐεργέτῃ, καὶ διότι εὖ ἔπαθον, καὶ διότι προεπιστεύθησαν ἄξιοι εἶναι παρακαταθήκην χάριτος φυλάττειν.

έ. Οστις δὲ ἠρεῖτο καὶ σὺν αὐτῷ γενναίῳ μειονεκτεῖν, ἢ σὺν αὐτῷ ἀδίκῳ πλέον ἔχειν, πῶς ȣ̃τος ȣ̓κ ἂν πολὺ τὴν αἰσχροκέρδειαν ἀποφεύγοι; ἐκεῖνος τοίνυν κριθεὶς ὑπὸ τῆς πόλεως ἅπαντα ἔχειν τὰ Ἀγιδος, τὰ ἡμίσεα τοῖς ἀπὸ μητρὸς αὑτȣ̃ * ὁμογόνοις μετέδωκεν, ὅτι πενομένȣς αὐτȣ̀ς ἑώρα. ὡς δὲ ταῦτα ἀληθῆ, πᾶσα μάρτυς ἡ τῶν Λακεδαιμονίων πόλις.

ϛ΄. Διδόντος δ' αὐτῷ πάμπολλα δῶρα Τιθραύστȣ, εἰ ἀπέλθοι ἐκ τῆς χώρας, ἀπεκρίνατο ὁ Αγησίλαος· Ω Τιθραύστα, νομίζεται παρ' ἡμῖν, τῷ ἄρχοντι κάλλιον εἶναι τὴν στρατιὰν, ἢ ἑαυτὸν πλȣτίζειν, καὶ παρὰ τῶν πολεμίων λάφυρα μᾶλλον, ἢ δῶρα λαμβάνειν.

ΚΕΦ.

auctori beneficii ſemet obſequentes praebent; partim quod adfecti ſint beneficio, partim quod eſſe digni crediti ſunt, qui beneficii depoſitum cuſtodiant.

5. Iam qui minus habere malebat, dum generoſus eſſe poſſet, quam plus, cum nota iniuſtitiae; qui non ille a turpis lucri cupiditate multo magis abhorrebat? Ageſilaus certe, quum ciuitatis iudicio facultates Agidis omnes ipſi eſſent addictae, ſemiſſem earum cum matris ſuae propinquis communicauit, quod eos premi paupertate videret. Id verum eſſe, teſtis vniuerſa Lacedaemoniorum eſt ciuitas.

6. Quum vero dona ei complura Tithrauſtes offerret, ſi ſuis finibus excederet: Exiſtimatur apud nos, inquit, honeſtius Imperatori eſſe, Tithrauſta, exercitum ſuum ditare, quam ſeipſum; et ab hoſtibus ſpolia potius, quam dona referre.

* Al. αὐτȣ̃.

ΚΕΦ. ε.

Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐσαί γε ἡδοναὶ πολλῶν κρατοῦσιν ἀνθρώπων, οἵας οἶδέ τις Ἀγησίλαον ἡττηθέντα; ὃς μέθης μὲν ἀποσχέσθαι ὁμοίως ὥετο χρῆναι καὶ λαιμαργίας *, σίτων δὲ ὑπὲρ καιρὸν ὁμοίως ἐς καὶ ** ἁμαρτίας. διμοιρίαν γεμὴν λαμβάνων ἐν ταῖς ξοιναις, οὐχ ὅτος ἀμφοτέραις ἐχρῆτο, ἀλλὰ διαπέμπων, ἑτέραν αὑτῷ κατέλιπε· νομίζων βασιλεῖ τοῦτο διπλασιασθῆναι, οὐχὶ πλησμονῆς ἕνεκα, ἀλλ' ὅπως ἔχοι καὶ τούτῳ τιμᾶν, εἴ τινα βούλοιτο.

β'. Οὐ μὴν ὑπνῳ γε δεσπότῃ, ἀλλ' ἀρχομένῳ ὑπὸ τῶν πράξεων ἐχρῆτο. καὶ εὐνὴν γε εἰ μὴ τῶν συόντων φαυλοτάτην ἔχοι, αἰδέμενος ἂν ἄδηλος ἦν, ἡγεῖτο γὰρ ἄρχοντι πρόσηκειν, οὐ μαλακίαν ἀλλὰ καρτερίαν, τῶν ἰδιωτῶν περιεῖναι.

γ'. Τάδε μέντοι πλεονεκτεῖν οὐκ ἠσχύνετο, ἐν μὲν τῷ θέρει,

CAP. V.

Caeterum a quanam earum voluptatum, a quibus multi vincuntur homines, Ageſilaum quis ſuperatum vidit? qui ab ebrietate perinde putabat abſtinendum, atque ab ingluuie: a cibis immodicis perinde, atque a grandi quodam flagitio. Quoties portionem duplicem in conuiuiis accipiebat, non vtraque veſcebatur: ſed iis hinc inde miſſis, neutram ſibi reliquam faciebat. Exiſtimabat enim, regi eam duplicari, non ſatietatis nimiae cauſa: ſed vt ea poſſet, quem ipſe vellet, honorare.

2. Iidem ſomno, non vt domino, ſed eo, qui negotiis ipſis pareret, vtebatur. Quod ſi lectum interſamiliares vilillimum non haberet, non obſcurum erat, ipſum pudore adfici. Exiſtimabat enim, Imperatorem decere potius, vt, tolerantia quam mollitie, priuatis hominibus praeſtaret.

3. Non tamen eum pudebat, in aliis huiusmodi rebus, maiorem ſibi partem poſcere, nimirum

* Al. pro λαιμαργίας leg. μανίας. ** Al. pro ἁμαρτίας leg. ἀργίας.

θέρει, τῷ ἡλίῳ, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, τῷ ψύχει. καὶ μὲν εἴ ποτε μοχθῆσαι στρατιᾷ συμβαίη, ἑκὼν ἐπόνει παρὰ τοὺς ἄλλους· νομίζων πάντα τοιαῦτα παραμυθίαν εἶναι τοῖς στρατιώταις. ὡς δὲ συνελόντι εἰπεῖν, Ἀγησίλαος πονῶν μὲν ἠγάλλετο, ῥᾳστώνην δὲ πάμπαν ἀ προσίετο.

δ'. Περὶ γε μὴν ἀφροδισίων ἐγκρατείας αὐτῷ, ἆρ' ἔχει, εἰ μή τι ἄλλο, ἀλλὰ θαύματος ἕνεκα, ἄξιον μνηθῆναι; τὸ μὲν γὰρ, ὧν μὴ ἐπεθύμησεν, ἀπέχεσθαι, ἀνθρώπινον ἄν τις φαίη εἶναι· τὸ δὲ, Μεγαβάτου τοῦ Σπιθριδάτου παιδὸς ἐραθέντα, (ὥσπερ ἂν τοῦ καλλίστου ἡ σφοδροτάτη φύσις ἐραθείη) ἔπειτα ἤνίκα (ἐπιχωρίου ὄντος τοῖς Πέρσαις φιλεῖν ὃς ἂν τιμῶσιν) ἐπεχείρησε καὶ ὁ Μεγαβάτης φιλῆσαι τὸν Ἀγησίλαον, διαμάχεσθαι ἀνὰ κράτος τὸ μὴ φιληθῆναι, ἆρ' ἀ τοῦτό γε ἤδη τὸ σωφρόνημα καὶ λίαν μανικόν;

ε. Ἐπεὶ δὲ, ὥσπερ ἀτιμασθῆναι νομίσας ὁ Μεγαβάτης, τοῦ λοιποῦ οὐκέτι φιλεῖν ἐπειρᾶτο, προσφέρει τινὶ λόγου

rum per aeſtatem, ſolis: per hyemem, frigoris. Quod ſi aliquando vſu veniret, vt laborandum exercitui eſſet; ſponte ſua ſupra caeteros laborabat: quod arbitraretur, eiusmodi omnia militibus eſſe ſolatio. Denique ſummatim vt dicam, inter laborandum quidem exſultabat Ageſilaus, otium vero nullum prorſus admittebat.

4. De ipſius in venereis rebus continentia, cur, ſi non alia, ſaltem miraculi cauſa, dignum non ſit mentionem fieri? Nam quod ab iis, quae non expeteret, abſtinuerit; id factum aliquis humanitus dicere poſſit: quod autem Megabatem, Spithridatae filium, amans, (quemadmodum indolis acerrimae natura formoſiſſimum adamare poſſit) quum (recepto apud Perſas more oſculandi eos, quos in honore haberent) etiam Megabates Ageſilaum oſculari adgrederetur, quominus id fieret, totis viribus repugnauerit; an non id inſane pudicum quoddam facinus eſt?

5. Poſtea quum Megabates, quaſi qui ſe ignominia putaret adfectum, non iamdeinceps am-

λόγον τῶν ἑταίρων ὁ Ἀγησίλαος, πείθειν τὸν Μεγαβάτην πάλιν τιμᾶν αὐτόν. ἐρομένῳ δὲ τῷ ἑταίρῳ, ἢν πειθῇ ὁ Μεγαβάτης, εἰ φιλήσει, ἐνταῦθα διασιωπήσας ὁ Ἀγησίλαος, εἶπεν ἀτωσί· ἀδ' εἰ μέλλοιμί γε αὐτίκα μάλα κάλλιστός τε, καὶ ἰσχυρότατος, καὶ τάχιστος ἀνθρώπων ἔσεσθαι· μάχεσθαί γε μέντοι πάλιν τὴν αὐτὴν μάχην, ὄμνυμι πάντας τοὺς θεούς, μᾶλλον βάλεσθαι, ἢ πάντα μοι, ὅσα ὁρῶ χρύσεα γενέσθαι.

5'. Καὶ ὅτι μὲν δὴ ὑπολαμβάνουσί τινες ταῦτα, οὐκ ἀγνοῶ. ἐγὼ μέντοι δοκῶ εἰδέναι, ὅτι πολὺ πλέονες τῶν πολεμίων, ἢ τῶν τοιούτων δύνανται κρατεῖν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὀλίγων εἰδότων, πολλοῖς ἐξεῖναι ἀπιστεῖν· ἃ δὲ* πάντες ἐπιστάμεθα, ὅτι ἥκιστα μὲν οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν ἀνθρώπων λανθάνουσιν, ἔ, τι ἂν ποιῶσιν· Ἀγησίλαον δέ τι πράξαντα μὲν τοιοῦτον ὅτε ἰδὼν πώποτε ἀδεὴς ἀνήγγειλεν, ὅτε εἰκάζων πιστὰ ἂν ἔδοξε λέγειν.

ζ'. Καὶ

plius eum ofculari adgrederetur; quendam ex fodalibus eius compellabat Agefilaus, qui Megabatae perfuaderet, vt rurfum fe honore adficeret. Eo quaerente, fi pareret Megabates, an ipfum ofculaturus effet: tum vero fubticuit Agefilaus, ac deinde. Minime, inquit, non fi confeftim et formoliffimus, et robuftiffimus, et celerrimus omnium hominum futurus fim. Sed tamen pugnam eandem pugnare me malle, Deos omnes teftor; quam omnia, quae cerno, aurea fieri.

6. Atque horum fidem pleriſque fuſpectam eſſe, non ignoro. Id quidem ſcire videor, multo plures poſſe in vincendis hoſtibus, quam eiuſmodi rebus, ſuperiores euadere. Quum autem pauci haec habeant cognita, fieri poteſt, vt fidem apud multos non inueniant. Id vero ſcimus omnes, quod, quum minime occultum eſſe poſſit, quidquid homines illuſtriſſimi agant, Agefilaum tamen aliquid huiuſmodi deſignaſſe, nemo vnquam vel viderit, vel dixerit; ac ne probabiliter quidem dicere viſus ſit, ſi ex coniecturis ſuſpicaretur.

7. Nam

* Al. τάδε pro ἃ δ.

ζ'. Καὶ γὰρ εἰς οἰκίαν μὲν ἀδεμίαν ἰδία ἐν ἀποδημίᾳ κατήγετο, ἀεὶ δὲ ἢ * ἐν ἱερῷ, ἔνθα δὴ ἀδύνατον τὰ τοιαῦτα πράττειν, ἢ ἐν φανερῷ, μάρτυρας τὰς πάντων ὀφθαλμὰς τῆς σωφροσύνης ποιούμενος. εἰ δ' ἐγὼ ταῦτα ψεύδομαι ἀντία τῆς Ελλάδος ἐπισταμένης, ἐκεῖνον μὲν ἀδὲν ἐπαινῶ, ἐμαυτὸν δὲ ψέγω.

ΚΕΦ. ε'.

Ανδρείας γε μὴν οὐκ ἀφανῆ τεκμήρια μοι δοκεῖ παρασχέσθαι, ὑφιστάμενος μὲν ἀεὶ πολεμεῖν πρὸς τὰς ἰσχυροτάτας τῶν ἐχθρῶν τῇ τε πόλει καὶ τῇ Ελλάδι, ἐν δὲ τοῖς πρὸς τούτους ἀγῶσι πρῶτον μὲν ἑαυτὸν τάττων.

β'. Ενθα γε μὴν ἠθέλησαν αὐτῷ οἱ πολέμιοι μάχην συνάψαι, ἀ φόβῳ τρεψάμενος νίκης ἔτυχεν, ἀλλὰ μάχῃ ἀντιτύπῳ κρατήσας τρόπαιον ἐστήσατο, ἀθάνατα μὲν τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς μνημεῖα καταλιπών, σαφῆ δὲ καὶ αὐτὸς σημεῖα ἀπενεγκάμενος τοῦ θυμῷ μάχεσθαι· ὡς' οὐκ ἀκόντας,

7. Nam in itineribus nullam in domum priuatim diuertebat, sed semper vel in fanum aliquod, vbi fieri non potest, vt eiusmodi patrentur, vel in propatulo: quo suae pudicitiae testes omnium oculos faceret. Quod si haec ego coram Graecia sciente mentior, non iam ipsum laudo, sed meipsum vitupero.

CAP. VI.

Caeterum fortitudinis documenta non obscura mihi quidem dedisse videtur, quum semper ad gerendum aduersus hostes reipublicae suae ac Graeciae potentissimos bellum se obtulerit, et in praeliis aduersus eos prima se in acie collocarit.

2. Quod si hostes manum cum eo conferere vellent, non, ipsis metu terga dare coactis, potitus est victoria: sed aduerso praelio superatis, tropaeum excitauit, immortalibus virtutis suae monumentis relictis, et signis haud obscuris secum ablatis, quod animose pugnaret: adeo quidem, vt non audien-

* Al. ἀεὶ δὲ ἢν ἐν ἱερῷ etc.

τας, ἀλλ' ὁρῶντας ἐξὴν αὐτῷ * τὴν ψυχὴν δοκιμάζειν.

γ'. Τρόπαια μὴν Ἀγησιλάου οὐχ ὅσα ἐστήσατο, ἀλλ' ὅσα ἐστρατεύσατο, δίκαιον νομίζειν. μεῖον μὲν γὰρ οὐδὲν ἐκράτει, ὅτι οὐκ ἤθελον αὐτῷ οἱ πολέμιοι μάχεσθαι, ἀκινδυνότερον δὲ καὶ συμφορώτερον τῇ τε πόλει καὶ τοῖς συμμάχοις· καὶ ἐν τοῖς ἀγῶσι δὲ οὐδὲν ἧττον τοὺς ἀκονιτὶ ἢ τοὺς διὰ μάχης νικῶντας, στεφανοῦσι.

δ'. Τὴν γεμὴν-σοφίαν αὐτοῦ ποῖαι τῶν ἐκείνου πράξεων οὐκ ἐπιδεικνύουσιν; ὃς τῇ μὲν πατρίδι οὕτως ἐχρῆτο, ὡστε μάλιστα ** πειθόμενος ἑτέροις πρόθυμος ὢν, ἀπροφασίστους τοὺς φίλους ἐκέκτητο· τοὺς δέ γε στρατιώτας ἅμα πειθομένους καὶ φιλοῦντας αὐτὸν παρεῖχε. καίτοι πῶς ἂν ἰσχυροτέρα γένοιτο φάλαγξ, ἢ διὰ τὸ μὲν πείθεσθαι εὐτακτος οὖσα, διὰ δὲ τὸ φιλεῖν τὸν ἄρχοντα πιστῶς παροῦσα;

ε'. Τοὺς γεμὴν πολεμίους εἶχε ψέγειν μὲν ὁ δυναμένους, μισεῖν δὲ ἀναγκαζομένους. τοὺς γὰρ συμμάχους

do, ſed intuendo liceret animum ipſius explorare.

3. Ageſilai vero tropaea non ea ſolum eſſe, quae ipſe ſtatuit, putare aequum eſt: ſed quae in expeditionibus promeruit. Nam propterea nihilo minorem reportabat victoriam, quod cum eo dimicare hoſtes nollent, ſed magis expertem periculi, et cum reipublicae tum foederatis vtiliorem: ſicut in certaminibus nihilo minus ii qui ſine labore, quam qui pugnando vincunt, coronantur.

4. Sapientiam autem Ageſilai quae illius actiones non demonſtrant? qui ſic erga patriam ſe gerebat, vt, quum alacri animo aliis obſequeretur, amicos ſibi promtiſſimos compararit. Milites autem non modo dicto audientes, ſed etiam ſui amantiſſimos effecit. Et quonam pacto phalanx eſſe firmior poſſit, quam ſi propter obediendi ſtudium in officio ſe contineat, et propter amorem erga ducem fideliter ei praeſto ſit?

5. Hoſtes, quos habuit, vituperare quidem ipſum non poterant, odiſſe vero cogebantur. Semper

χθς

* Al. αὐτοῦ.

** Al. πειθόμενος ἑτοίμως,

χῃς ἀεὶ πλέον ἔχειν αὐτῶν ἐμηχανᾶτο, ἐξαπατῶν μὲν ὅπῃ καιρὸς εἴη, φθάνων δὲ ὅπῃ τάχῃς δέοι, λήθων δὲ ὅπῃ τῆτο συμφέροι, πάντα δὲ τἀναντία πρὸς τὰς πολεμίᾳς, ἢ πρὸς τὰς φίλᾳς ἐπιτηδεύων.

5'. Καὶ γὰρ νυκτὶ μὲν ὅσαπερ ἡμέρα ἐχρῆτο, ἡμέρα δὲ ὅσαπερ νυκτὶ, πολλάκις ἄδηλος γιγνόμενος ὅπῃ τε εἴη, καὶ ὅπῃ ἴοι, καὶ ὅ, τι ποιήσοι· ὥστε καὶ τὰ ἰσχυρὰ* ἀνώχυρα τοῖς ἐχθροῖς καθίστη, τὰ μὲν παριών, τὰ δὲ ὑπερβαίνων, τὰ δὲ κλέπτων.

6'. Ὁπότε χειμὼν πορεύοιτο, εἰδὼς ὅτι ἐξείη τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι, εἰ βάλοιντο, συντεταγμένον μὲν ἄτως ἦγε τὸ στράτευμα, ὡς ἂν ἐπικερεῖν μάλιστα ἑαυτῷ δύναιτο, ἡσύχως δὲ, ὥσπερ ἂν παρθένος ἡ σωφρονεστάτη, προβαίνοι· νομίζων ἐν τῷ τοιάτῳ τό, τε ἀτρεμὲς, καὶ ἀνεκπληκτότατον, καὶ ἀθορυβητότατον, καὶ ἀναμαρτητότατον, καὶ δυσεπιβουλευτότατον εἶναι.

ἡ. Τοιγαρῦν τοιαῦτα ποιῶν, τοῖς μὲν πολεμίοις δεινὸς ἦν, τοῖς

Semper enim hoc moliebatur, vt foederatis melius esset, quam hostibus: quos quidem fraude circumueniebat, vbi ferret occasio: et anteuertebat, si celeritate foret opus: delitescens etiam, vbi hoc ex vsu foret. Denique aduersus hostes instituebat omnia illis contraria, quae amicis praestaret.

6. Nam nocte perinde ac die vtebatur; die perinde ac nocte: nonnunquam vbi esset, quo iret, quid faceret, non constabat. Quo pacto ex munitis hostium locis, non munita reddebat, vel praereundo, vel superando, vel furtim intercipiendo.

7. Quoties iter faceret, quia sciret hostibus pugnandi potestatem esse, si vellent: ita instructum ducebat exercitum, vt sibi ipsi posset imprimis opitulari; et tranquille, instar pudicissimae virginis, incederet. Existimabat enim, in hoc sitam esse quietem [exercitus.] et summam immunitatem ab omni terrore, perturbatione, peccatis, insidiis.

8. Quare dum ita se gereret, hostibus erat formidini, et

* Al. ἰχυρὰ.

τοῖς δὲ φίλοις θάρσος καὶ ῥώμην ἐνεποίει· ὥστε ἀκαταφρόνητος μὲν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν διετέλεσεν, ἀζήμιος δὲ ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἀμεμπτος δὲ ὑπὸ τῶν φίλων, πολυεραστότατος δὲ καὶ πολυεπαινότατος * ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων.

ΚΕΦ. ζ'.

Ὡς γεμὴν Φιλόπολις ἦν, καθ' ἓν μὲν ἕκαστον μακρὸν ἂν εἴη γράφειν. οἶομαι γὰρ ἁδὲν εἶναι τῶν πεπραγμένων αὐτῷ, ὅ, τι μὴ εἰς τοῦτο συντείνει. ὡς δ' ἐν βραχεῖ εἰπεῖν, ἅπαντες ἐπιστάμεθα, ὅτι Ἀγησίλαος ὅπου ᾠετο τὴν πατρίδα ὠφελήσειν, ἐκ πόνων ὑφίετο, ἐκ κινδύνων ἀφίστατο, ἐκ χρημάτων ἐφείδετο, ἐκ σώματος, ἐκ γήρας προὐφασίζετο, ἀλλὰ καὶ βασιλεως ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον ἐνόμιζε, τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν.

β'. Ἐν τοῖς μεγίστοις δὲ ὠφελήμασι τῆς πατρίδος καὶ τόδε ἐγὼ τίθημι αὐτῷ, ὅτι δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ πόλει, φανερὸς ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων. τίς γὰρ ἂν ἠθέλησεν

amicis fiduciam animique robur addebat. Quo factum, vt hostibus nunquam esset contemtui, ab ciuibus non multaretur, ab amicis non vituperaretur, ab hominibus denique vniuersis plurimum et diligeretur et praedicaretur.

CAP. VII.

Caeterum quam patriae fuerit studiosus, singulatim perscribere longum fuerit. Nam nihil ab eo gestum arbitror, quod eo non spectet. Atque, vt breuiter dicam, scimus omnes, Agesilaum, vbicunque se profuturum patriae putaret, non labores subterfugisse, non recusasse pericula, non pepercisse facultatibus, non corporis, non senectutis vsum excusatione fuisse. Immo boni regis esse putabat, quamplurimis beneficiis subditos adlicere.

2. Atque equidem in maximis commodis, quae adtulit patriae, hoc etiam pono: quod, quum in republica plurimum posset, maxime tamen legibus se seruire declararet. Nam quis tandem obedire

* Al. πολυεπαινέτατος.

λησεν ἀπειθεῖν, ὁρῶν τὸν βασιλέα πειθόμενον; τίς δ' ἂν ἡγέμενος μειονεκτεῖν, νεώτερόν τι ἐπεχείρησε ποιεῖν, εἰδὼς τὸν βασιλέα νομίμως καὶ τὸ κρατεῖσθαι φέροντα; ὃς καὶ πρὸς τὰς διαφόρας ἐν τῇ πόλει, ὥσπερ πατὴρ πρὸς παῖδας, προσεφέρετο.

γ'. Ἐλοιδορεῖτο μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν, ἐτίμα δ' εἴ τι καλὸν πράσσοιεν, παρίστατο δ' εἴ τις συμφορὰ συμβαίνοι, ἐχθρὸν μὲν οὐδένα ἡγέμενος πολίτην, ἐπαινεῖν δὲ πάντας ἐθέλων, σώζεσθαι δὲ πάντας κέρδος νομίζων, ζημίαν δὲ τιθεὶς, εἰ καὶ ὁ μικρὸς ἄξιος ἀπόλοιτο· εἰ δ' ἐν τοῖς νόμοις ἠρεμοῦντες διαμένοιεν, δῆλος ἦν εὐδαίμονα μὲν αἰεὶ ἔσεσθαι τὴν πατρίδα λογιζόμενος, ἰσχυρὰν δὲ τότε, ὅταν οἱ Ἕλληνες σωφρονῶσιν.

δ'. Εἰ γεμὴν αὖ καλὸν Ἕλληνα ὄντα φιλέλληνα εἶναι, τίνα τις εἶδεν ἄλλον στρατηγὸν ἢ πόλιν οὐκ ἐθέλοντα αἱρεῖν, ὅταν οἴηται πορθήσειν; ἢ συμφορὰν νομίζοντα

obedire his noluiſſet, quum eis regem obtemperantem videret? quis nouas res moliri tentaſſet, propterea quod ipſe inferiori eſſet loco, quum regem pati ſciret, vt ſibi legitime imperaretur? qui quidem etiam in illos, qui ab eo diſſentiebant in republica, non aliter ſe gerebat, atque pater erga filios.

3. Nam ſi quid deliquiſſent, obiurgabat: honore proſequebatur, ſi praeclare quid geſſiſſent; ferebat auxilium, ſi qua accidiſſet calamitas: hoſtis loco ciuem nullum habebat; collaudare cupiebat omnes: ſeruari omnes pro lucro ducebat; et e contrario, pro iactura, ſi quis etiam non magni pretii homo periiſſet. Quod ſi pacate in legibus permanerent, patriam vſque beatam fore plane arbitrabatur? tum vero potentem, quandocunque Graeci frugi eſſent.

4. Iam ſi praeclarum eſt, Graecum hominem Graeci nominis eſſe ſtudioſum: quisnam alium imperatorem vidit, qui vel vrbem capere nollet, ſi eam ſe vaſtaturum putaret, vel pro calamitate ducere.

μίζοντα τὸ νικᾶν ἐν τῷ πρὸς Ἕλληνας πολέμῳ;

ε. Ἐκεῖνος τοίνυν, ἀγγελίας μὲν ἐλθούσης αὐτῷ, ὡς ἐν τῇ ἐν Κορίνθῳ μάχῃ ὀκτὼ μὲν Λακεδαιμονίων, ἐγγὺς δὲ * . . . μύριοι τεθναῖεν, οὐκ ἐφηδεὶς φανερὸς ἐγένετο, ἀλλ' εἶπεν ἄρα, Φεῦ ὦ Ἕλλας, ὁπότε οἱ νῦν τεθνηκότες ἱκανοὶ ἦσαν ζῶντες νικᾶν μαχόμενοι πάντας βαρβάρους.

ς'. Κορινθίων γεμὴν τῶν φευγόντων, λεγόντων ὅτι ἐνδιδοῖτο αὐτοῖς ἡ πόλις, καὶ μηχανὰς ἐπιδεικνύντων, αἷς πάντες ἤλπιζον ἑλεῖν τὰ τείχη, οὐκ ἤθελε προσβάλλειν, λέγων, ὅτι οὐκ ἀνδραποδίζεσθαι δέοι Ἑλληνίδας πόλεις, ἀλλὰ σωφρονίζειν. εἰ δὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἔφη, ἡμῶν αὐτῶν ἀφανιοῦμεν, ὁρᾶν χρὴ μὴ οὐδ' ἔχωμεν μεθ' ὅτου τῶν βαρβάρων κρατήσομεν.

ζ'. Εἰ δ' αὖ καλὸν καὶ μισοπέρσην εἶναι, ὅτι καὶ ὁ πάλαι ἐξεστράτευσεν ὡς ὀλωσόμενος **, καὶ ὁ νῦν συμμαχεῖ μὲν τούτοις, μεθ' ὁποτέρων ἂν οἴηται μείζω βλάψειν, δωρεῖται

duceret, in bello, quod cum Graecis gereretur, victoria potiri?

5. Ageſilaus quidem certe, quum nuntium accepiſſet, in pugna Corinthia Lacedaemonios octo duntaxat, [hoſtium] vero propemodum innumeros periiſſe, nulla laetitiae ſignificatione data: Heu Graeciam, inquit, noſtram! hi ſane, qui nunc interemti ſunt, vini barbaros omnes praelio vincere potuiſſent.

6. Idem, quum exſules Corinthii dicerent vrbem deditionem facturam, ac machinas oſtenderent, quibus moenia ſe capturos ſperabant omnes: copias tamen admouere noluit, quod diceret, Graeci nominis vrbes minime vaſtandas eſſe, ſed caſtigandas. Quod ſi delinquentes, ait, e medio noſtrum tollere volemus, cauendum eſt ne, quo barbaros ſuperemus, non habeamus.

7. Rurſus ſi praeclarum eſt, Perſas odio proſequi, propterea quod is, qui olim vixit [Rex Perſicus] exercitum eduxit, vt Graeciam in ſeruitutem redigeret; et qui nunc rerum potitur, auxilium fert iis qui-

* Scribe ex Hellen. ἐγγὺς δὲ τῶν πελαμίων μύριοι.

** In al. additur τὴν Ἑλλάδα.

δωρεῖται δ' ἐκείνοις, ὃς ἂν νομίζῃ λαβόντας, πλεῖστα κακὰ τοὺς Ἕλληνας ποιήσειν, εἰρήνην δὲ συμπράττει, ἐξ ἧς ἂν ἥκιστα μάλιστ' ἂν ἡμᾶς ἀλλήλοις πολεμήσειν· (ὁρῶσι μὲν δὴ ἅπαντες ταῦτα) ἐπεμελήθη δέ τις ἄλλος πώποτε πλὴν Ἀγησίλαος, ἢ ὅπως τι φῦλον ἀποσήσεται τῷ Πέρσῃ, ἢ ὅπως τὸ ἀποστὰν μὴ ἀπόληται, ἢ τὸ παράπαν ὡς καὶ βασιλεὺς κακὰ ἔχων μὴ δύνηται τοῖς Ἕλλησι πράγματα παρέχειν; ὃς καὶ πολεμώσης τῆς πατρίδος πρὸς Ἕλληνας, ὅμως τῷ κοινῷ ἀγαθῷ τῇ Ἑλλάδι οὐκ ἠμέλησεν, ἀλλ' ἐξέπλευσεν ὅ, τι δύναιτο κακὸν ποιήσων τὸν βάρβαρον.

ΚΕΦ. ή.

Ἀλλὰ μὴν ἄξιόν γε αὐτῷ καὶ τὸ εὔραχι μὴ σιωπᾶσθαι· ᾧ γε ὑπαρχόσης μὲν τιμῆς, ὑπαρχόσης * δὲ δυνάμεως, πρὸς δὲ τούτοις βασιλείας, καὶ ταύτης οὐκ ἐπιβλεπομένης, ἀλλ' ἀγαπωμένης, τὸ μὲν μεγάλαυχον οὐκ ἂν εἴδε τις,

quibuſcum coniunctus maius ſe damnum illaturum exiſtimat: munera dat illis quos putat, eis acceptis, Graecos maximo detrimento adfecturos: pax vt conſtituatur adiuuat, ex qua noſmet inter nos maxime bellum geſturos cenſet: (vti ſane fieri nemo non videt) an quis alius vnquam, excepto Ageſilao, in hoc incubuit, vt vel aliqua natio a rege Perſico deficeret, vel quae defeciſſet, non periret; vel omnino, vt rex malis preſſus, Graecis negotium faceſſere non poſſet? qui quidem, patria ſua bellum adverſus Graecos gerente, nihilominus publicum Graeciae commodum non neglexit: ſed cum claſſe domo profectus eſt, barbarum illum pro ſuis viribus male multaturus.

CAP. VIII.

Eſt etiam operae pretium, comitatem ipſius ſilentio non praeterire, qui quum honore, potentia, regno, eoque ſine inſidiis, omnium cum amore potiretur; a nemine obnoxius eſſe iactantiae

* Al. παρέσης.

τις, τὸ δὲ φιλόεργον, καὶ θεραπευτικὸν τῶν φίλων, καὶ μὴ ζητῶν κατενόησεν ἄν.

β'. Καὶ μὴν μετεῖχε μὲν ἥδιστα παιδικῶν λόγων, συνεσπάδαζε δὲ πᾶν ὅ, τι δέοι φίλοις. διὰ δὲ τὸ εὔελπις, καὶ εὔθυμος, καὶ ἀεὶ ἱλαρὸς εἶναι, πολλὰς ἐποίει μὴ τῷ διαπράξασθαί τι μόνον ἕνεκα πλησιάζειν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἥδιον διημερεύειν. ἥκιστα δ' ὢν οἷος μεγαληγορεῖν, ὅμως τῶν ἐπαινόντων αὑτὸς ὁ βαρέως ἤκουεν, ἡγούμενος βλάπτειν ὁδὲν αὐτὸς, ὑπισχνεῖσθαι δὲ ἄνδρας ἀγαθὸς ἔσεσθαι.

γ'. Ἀλλὰ μὴν καὶ τῇ μεγαλογνωμοσύνῃ γε ὡς εὐκαίρως ἐχρῆτο, ὁ παραλειπτέον. ἐκεῖνος γὰρ, ὅτ' ἦλθεν αὐτῷ ἐπιστολὴ παρὰ βασιλέως, ἣν ὁ μετὰ Καλλίᾳ τῷ Λακεδαιμονίῳ Πέρσης ἤνεγκε, περὶ ξενίας τε καὶ φιλίας αὐτῷ, ταύτην μεν ὧν ἐδέξατο, τῷ δὲ φέροντι εἶπεν, ἀπαγγεῖλαι βασιλεῖ, ὡς ἰδίᾳ μὲν πρὸς αὐτὸν ὁδὲν δεοι ἐπιστολὰς πέμ-

iactantiae visus est, quum eum suorum amantissimum, et in amicis colendis studiosum esse, quivis, vel aliud agens, animaduertere posset.

2. Perlubenter haberi secum verba de amoribus ferebat, atque idem amicis in rebus seriis operam dabat, sicubi opus esset. Et quia bona spe plenus erat, alacrique et hilari animo; efficiebat, vt multi eum familiariter conuenirent, non tantum vt aliquid impetrarent; sed vti iucundius diem exigerent. Praeterea quum longissime abesset a iactantia, nihilominus haud grauatim audiebat eos, qui seipsos praedicarent: quod eos nulli esse damno putaret, potiusque polliceri, se viros fortes futuros.

3. Ne id quidem omittendum, quam opportune animi magnitudine soleret vti. Nam quum a rege Persarum ei litterae redderentur, quas de necessitudine hospitii, et de amicitia regis perscriptas adtulerat is Persa, qui cum Callia Lacedaemonio venerat; minime illas accepit, sed cum, a quo adlatae fuerant, renuntiare iussit regi; non esse, quamobrem priuatim litteras

πέμπειν· ἢν δὲ Φίλος τῇ Λακεδαίμονι, καὶ τῇ Ελλάδι εὔνους ὢν φαίνηται, ὅτι καὶ αὐτὸς Φίλος ἀνὰ κράτος αὐτῷ ἔσοιτο· ἢν μέντοι, ἔφη, ἐπιβουλεύων ἁλίσκηται, μηδ' ἂν πάνυ πολλὰς ἐπιστολὰς δέχωμαι, Φίλον ἕξειν ἐμὲ οἰέσθω.

δ'. Εγὼ οὖν καὶ τοῦτο ἐπαινῶ Αγησιλάου, τὸ, πρὸς τὸ ἀρέσκειν τοῖς Ελλησιν, ὑπεριδεῖν τὴν βασιλέως ξενίαν. ἄγαμαι δὲ κἀκεῖνο, ὅτι οὐχ ὁπότερος πλείω τε χρήματα ἔχει, καὶ πλειόνων ἄρχει, * τοῦτο ἡγήσατο μεῖζον φρονητέον εἶναι, ἀλλ' ὁπότερος αὐτός τε ἀμείνων εἰη, καὶ ἀμεινόνων ἡγοῖτο.

ε'. Επαινῶ δὲ κἀκεῖνο τῆς προνοίας αὐτοῦ, ὅτι νομίζων ἀγαθὸν τῇ Ελλάδι ἀφίστασθαι τοῦ βασιλέως ὡς πλείστους σατράπας, οὐκ ἐκρατήθη οὔθ' ὑπὸ δώρων, οὔθ' ὑπὸ τῆς βασιλέως ῥώμης, ἐθελήσας ξενωθῆναι αὐτῷ· ἀλλ' ἐφυλάξατο μὴ ἄπιστος γενέσθαι τοῖς ἀφίστασθαι βουλομένοις.

ϛ'. Εκεῖνο γεμὴν αὐτοῦ τις οὐκ ἂν ἀγασθείη; ὁ μὲν γὰρ

Πέρσης

litteras ad se missitaret: quod si Lacedaemoni se amicum, et Graeciae beneuolum declararet; vicissim se quoque omni studio amicitiam cum eo culturum. Sin deprehensus fuerit, insidias nobis facere; non est, quod se existimet me amicum habiturum, etiamsi permultas ab eo litteras accipiam.

4. Equidem hac etiam in parte Agesilaum laudo, quod, vt Graecis placeret, oblatam a rege necessitudinem hospitii sit aspernatus. Nec minus illud amiror, quod, non vter esset opulentior, ac pluribus imperaret, ei maiores esse gerendos spiritus arbitraretur: sed qui tum ipse melior esset, tum in meliores imperium haberet.

5. Laudo et prouidentiam ipsius, quod, quum vtile duceret Graeciae, quamplurimos satrapas a rege deficere; non vel a muneribus, vel a regis potentia victus sit, vt ei hospitio iungi vellet: sed omni studio cauerit, ne fidem iis violaret, qui a rege deficere cogitabant.

6. Et quis in ipso non hoc quoque miretur? Existimabat rex

* Rectius τέτῳ.

Πέρσης νομίζων, ἢν χρήματα πλεῖστα ἔχῃ, πάνθ' ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι, διὰ τοῦτο πᾶν μὲν τὸ ἐν ἀνθρώποις χρυσίον, πᾶν δὲ τὸ ἀργύριον, πάντα δὲ τὰ πολυτελέστατα ἐπειρᾶτο πρὸς ἑαυτὸν ἀθροίζειν· ὁ δὲ ἄτως ἀντεσκευάσατο τὸν οἶκον, ὥστε τούτων μηδενὸς προσδεῖσθαι.

ζ'. Εἰ δέ τις ταῦτα ἀπιστεῖ, ἰδέτω μὲν οἷα οἰκία ἥρκει αὐτῷ, θεάσθω δὲ τὰς θύρας αὐτοῦ· εἰκάσειε γὰρ ἂν τις ἔτι ταύτας ἐκείνας εἶναι, ἅσπερ Ἡρακλέους ὁ Ἡρακλείδης, ὅτε κατῆλθε, λαβὼν ἐπεξήσατο· πειράσθω δὲ θεάσασθαι τὴν ἔνδον κατασκευήν· ἐννοησάτω δὲ, ὡς ἐθοίναζεν ἐν ταῖς θυσίαις· ἀκουσάτω δὲ, ὡς ἐπὶ πολιτικῇ καναθρᾳ κατῄει εἰς Ἀμύκλας.

η'. Τοιγαροῦν ἄτως ἐφαρμόσας τὰς δαπάνας ταῖς προσόδοις, οὐδὲν ἠναγκάζετο χρημάτων ἕνεκα ἀδικον πράττειν. καίτοι καλὸν μὲν δοκεῖ εἶναι, τεῖχη ἀνάλωτα ἡγεῖσθαι * ὑπὸ πολεμίων· πολὺ μέντοι ἐγωγε κάλλιον κρίνω, τὸ τὴν αὑτοῦ ψυχὴν ἀνάλωτον κατασκευάσαι καὶ ὑπὸ χρημάτων, καὶ ὑπὸ ἡδονῶν, καὶ ὑπὸ φόβου.

ΚΕΦ.

rex Perſicus, ſe, ſi ampliſſimas pecunias haberet, omnia redacturum in poteſtatem ſuam: ideoque, quidquid eſſet inter homines auri, quidquid argenti, quidquid maximi pretii rerum, id totum ad ſe colligere nitebatur. At Ageſilaus contra, ſic domum ſuam inſtituerat, vt horum nullo egeret.

7. Quod ſi quis fidem nobis non habet, is velim adſpiciat, qualis ei domus ſuffecerit, atque etiam fores intueatur. Nam ſuſpicari quis poſſit, has adhuc illas ipſas eſſe, quas Ariſtodemus Herculis filius, in patriam reuerſus, exſtruxerit. Idem domeſticam ſupellectilem contempletur. Quo pacto in ſacrificiis epularetur, ſecum ipſe cogitet. Audiat eum Amyclas in canathro ciuico profectum eſſe.

8. Quum ſumtus ad prouentus ita accommodaret, inuiti nil cogebatur pecuniarum cauſſa facere. Praeclarum quiddam eſſe putatur, inexpugnabiles muros ab hoſtibus ſuperari: verum ego multo praeclarius eſſe iudico, parare animum ſuum, vt a pecuniis, voluptatibus, metu ſit inexpugnabilis.

C. A. P.

* Al. κτᾶσθαι.

ΚΕΦ. ϐ'.

Αλλὰ μὴν ἐρῶ γε, ὡς καὶ τὸν τρόπον ὑπεξήσατο τῇ τῶ Πέρσᾳ ἀλαζονείᾳ. πρῶτον γὰρ, ὁ μὲν τῷ σπανίως ὁρᾶσθαι ἐσεμνύνετο, Αγησίλαος δὲ τῷ ἀεὶ ἐμφανὴς εἶναι ἠγάλλετο· νομίζων, αἰσχρὸν μὲν τὸ ἀφανίζεσθαι πρέπειν, τῷ δὲ εἰς κάλλος βίῳ τὸ φῶς μᾶλλον κόσμον παρέχειν.

β'. Επειτα δὲ, ὁ μὲν τῷ δυσπρόσοδος εἶναι ἐσεμνύνετο, ὁ δὲ τῷ πᾶσιν εὐπρόσοδος εἶναι ἔχαιρε. καὶ ὁ μὲν ἤθρύπτετο τῷ βραδέως διαπράττειν, ὁ δὲ τότε μάλιστα ἐχαιρεν, ὁπόταν τάχιστα τυχόντας, ὧν δέοιντο, ἀποπέμποι.

γ'. Αλλὰ μὴν καὶ τὴν εὐπάθειαν ὅσῳ ῥᾴονα καὶ εὐπορώτεραν Αγησίλαος ἐπετηδεύσεν, ἄξιον κατανοῆσαι. τῷ μὲν γὰρ Πέρσῃ πᾶσαν γῆν περιέχοντα μαστεύ-

CAP. IX.

Equidem exponam, quo pacto etiam moribus Perſico ſalutem ſit aduerſatus. Primum Rex Perſicus autoritatem ſibi quaerebat ex eo, quod raro conſpiceretur: Ageſilaus eo ipſo delectabatur, quod ſemper hominum in conſpectu verſaretur. Exiſtimabat enim, decere vitam facinoroſam, vt in obſcuro lateret; honeſtae vero lucem ipſam maius ornamentum conciliare.

2. Deinde grauitatem ille captabat ex eo, quod difficilis ad ipſum acceſſus eſſet: hic gaudium ex eo, quod facilis aditus vniuerſis ad ſe pateret. Futabat ille ſplendidum eſſe, quod negotia tardius conficeret: hic maxime tum laetabatur, quum homines id quod cupiebant, celerrime confecto dimitteret.

3. Operae pretium eſt etiam conſiderare, quanto faciliorem ac parabiliorem voluptatem Ageſilaus conſectaretur. Sunt enim Perſico regi, qui terram

μασεύοντες, τί ἂν ἡδέως πίοι. μυρίοι δὲ τεχνῶνται τί ἂν ἡδέως φάγοι· ὅπως γεμὴν καταδάρθοι, εὗδ' ἂν εἴποι τις ὅσα πραγματεύονται. Ἀγησίλαος δὲ, διὰ τὸ φιλόπονος εἶναι, πᾶν μὲν τὸ παρὸν ἡδέως ἔπινε, πᾶν δὲ τὸ συντυχὸν ἡδέως ἤσθιεν· εἰς δὲ τὸ ἀσμένως κοιμηθῆναι, πᾶς τόπος ἱκανὸς ἦν αὐτῷ.

δ'. Καὶ ταῦτα δ' μόνοι πράττειν ἔχαιρεν, ἀλλὰ καὶ ἐνθυμούμενος ἠγάλλετο, ὅτι αὐτὸς μὲν ἐν μέσαις ταῖς εὐφροσύναις ἀναστρέφοιτο· τὸν δὲ βάρβαρον ἑώρα, εἰ μέλλοι ἀλύπως βιώσεσθαι, συνελκυστέον αὐτῷ ἀπὸ περάτων τῆς γῆς τὰ τέρψοντα.

ε. Εὔφραινον δὲ καὶ τάδε, ὅτι αὐτὸς μὲν ἤδει τῇ τῶν θεῶν κατασκευῇ δυνάμενος ἀλύπως χρῆσθαι· τὸν δὲ ἑώρα φεύγοντα μὲν θάλπη, φεύγοντα δὲ ψύχη, δι' ἀδυναμίαν ψυχῆς, ἐκ ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ θηρίων ἀθενεστάτων βίον μιμούμενον.

ς'. Ἐκεῖνό

vniuerſam circumeunt, et quid cum voluptate bibat, inueſtigant; innumeri alii, quo cum voluptate veſcatur, excogitant: vt dormiat, dici non poteſt, quam multa moliantur. Ageſilaus vero, quod patiens laboris eſſet, quidquid aderat, cum voluptate bibebat: quidquid oblatum forte fuiſſet, cum voluptate comedebat: vt ſuauiter ſomno frueretur, quiuis ei locus idoneus erat.

4. Atque haec ſe facere non modo gaudebat, ſed etiam exultabat laetitia, quoties cogitaret, ſe quidem verſari mediis in voluptatibus: illum vero barbarum videret, ſiquidem abſque dolore vellet viuere, neceſſe habere, vt ab extremis terrae finibus ea comportaret, de quibus voluptatem capturus eſſet.

5. Augebant ei laetitiam et illa, quod ſe quidem ſciret abſque animi aegritudine poſſe diuina [tempeſtatum]diſpoſitione vti: illum vero videret aeſtus et frigora fugere, ac propter imbecillitatem animi non fortium virorum, ſed debiliſſimarum beſtiarum vitam imitari.

6. Hoc

ς'. Ἐκεῖνο γοῦν πῶς ἐ καλὸν καὶ μεγαλόγνωμον, τὸ αὐτὸν μὲν ἀνδρὸς ἔργοις καὶ κτήμασι κοσμεῖν τὸν ἑαυτῦ οἶκον, κύνας τε πολλὰς θηρευτὰς, καὶ ἵππους πολεμιστηρίους τρέφοντα· Κυνίσκαν δὲ ἀδελφὴν ὄσαν πεῖσαι ἁρματοτροφεῖν, καὶ ἐπιδεῖξαι, νικῶσης αὐτῆς, ὅτι τὸ θρέμμα τῦτο ἀκ ἀνδραγαθίας, ἀλλὰ πλύτυ ἐπίδειγμά ἐστι;

ζ'. Τόδε γοῦν πῶς ἐ σοφὸς πρὸς τὸ γενναῖον ἔργον, ὅτι ἅρματι μὲν νικήσας τὰς ἰδιώτας, * ἀδέ ὀνομαστότερος ἂν γένοιτο· εἰ δὲ φίλην μὲν πάντων μάλιτα τὴν πόλιν ἔχοι, πλείστας δὲ φίλας καὶ ἀρίστας ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν κεκτῆται, νικῶν δὲ τὴν μὲν πατρίδα καὶ τὰς ἑταίρας εὐεργετῶν, τὰς δὲ ἀντιπάλας τιμωρούμενος, ὅτι ὄντως ἂν εἴη νικηφόρος τῶν καλλίστων καὶ μεγαλοπρεπεστάτων ἀγωνισμάτων, καὶ ὀνομαστότατος καὶ ζῶν καὶ τελευτήσας γένοιτ' ἄν;

ΚΕΦ.

6. Hoc quidem certe qui non praeclarum ac magnanimum erat, quod, quum ipse factis ac rebus ad virum pertinentibus domum suam ornaret, multosque canes venaticos, et equos ad bellum idoneos aleret; Cynisca sorori, vt ad agendos currus aleret iumenta, persuaserit, eaque vincente demonstrarit, his alendis nullum edi fortitudinis specimen, sed opes duntaxat ostentari?

7. Iam vero quis neget hoc animo generoso convenire, quod censuit, hominibus priuatis curru victis, nihilo se clariorem fieri? at si patriam haberet amicissimam, amicos plurimos optimosque per vniuersum terrarum orbem comparasset, patriam et sodales beneficiis, aduersarios vlciscendo superasset; reapse pulcherrimis ac magnificentissimis in certaminibus victorem se futurum, atleoque clarissimum nomen, non solum superstitem, sed etiam a morte consequuturum?

* Rectius ἀλλ'.

ΚΕΦ. ι.

Ἐγὼ μὲν ἂν τοιαῦτα ἐπαινῶ Ἀγησίλαον. ταῦτα γὰρ οὐχ ὥσπερ εἰ θησαυρῷ τις ἐντύχοι, πλουσιώτερος μὲν ἂν εἴη, οἰκονομικώτερος δὲ οὐδὲν ἄν· καὶ εἰ νόσῳ δὲ πολεμίοις ἐμπεσούσης κρατήσειεν, εὐτυχέστερος μὲν ἂν εἴη, στρατηγικώτερος δὲ οὐδὲν ἄν. ὁ δὲ καρτερίᾳ μὲν πρωτεύων, ἔνθα πονεῖν καιρὸς, ἀλλῃ δὲ, ὅπου ἀνδρίας* ἀγών, γνώμῃ δέ, ὅπου βουλῆς ἔργον, οὐκ ἐμοιγε δοκεῖ δικαίως ἀνὴρ ἀγαθὸς παντελῶς ἂν νομίζεσθαι.

β'. Εἰ δὲ καλὸν εὕρημα ἀνθρώποις στάθμη καὶ κανὼν πρὸς τὸ ἀγαθὰ ἐργάζεσθαι, καλὸν ἂν μοι δοκεῖ [εἶναι] ἡ Ἀγησιλάου ἀρετὴ παράδειγμα γενέσθαι τοῖς ἀνδραγαθίαν ἀσκεῖν βουλομένοις. τίς γὰρ ἂν ἢ θεοσεβὴς μιμούμενος, ἀνόσιος γένοιτο· ἢ δίκαιον, ἄδικος· ἢ σώφρονα, ὑβριστής· ἢ ἐγκρατῆ, ἀκρα-

CAP. X.

Ob res igitur huiusmodi laudo equidem Agesilaum. Haec enim non ita sunt, veluti si quis thesaurum forte reperiat, opulentior quidem efficitur, non tamen administrandae rei familiaris peritior: vel si morbo hostes inuadente victoria potiatur, felicior quidem esse potest, nihilo tamen arte imperatoria instructior. Qui scilicet tolerantia laborum praestat aliis, vbi res ita postulat; et fortitudine, vbi agendum est fortiter; et iudicio, quum consilio quid suscipiendum sit; is mihi quidem videtur optimo iure vir omnino bonus esse putandus.

2. Quod si trutina et norma pro inuento vtili mortalibus haberi debent, ad efficiunda praeclara opera; etiam mihi egregium exemplum Agesilai virtus esse videtur, iis qui fortitudinem exercere volunt. Nam quis impius fiat, si religiosum imitetur? quis iniustus, si iustum? quis petulans, si modestum? quis intemperans,

* Al. Ἀνδρείας.

ἀκρατής; καὶ γὰρ δὴ οὐχ ὅτως ἐπὶ τῷ ἄλλων βασιλεύειν, ὡς ἐπὶ τῷ ἑαυτῶ ἄρχειν ἐμεγαλύνετο· οὐδ' ἐπὶ τῷ πρὸς τὰς πολεμίας, ἀλλ' ἐπὶ τῷ πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν ἡγεῖσθαι τοῖς πολίταις.

γ'. Ἀλλὰ γὰρ μὴ, ὅτι τετελευτηκὼς ἐπαινεῖται, τοῦτ' ἕνεκα θρῆνόν τις τῶτον τὸν λόγον νομισάτω, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐγκώμιον. πρῶτον μὲν γὰρ, ἅπερ ζῶν ἤκουε, ταῦτα καὶ νῦν λέγεται περὶ αὐτῶ. ἔπειτα δὲ, τί καὶ πλέον θρήνω ἅπεστιν, ἢ βίος τε εὐκλεὴς, καὶ θάνατος ὡραῖος; ἐγκωμίων δὲ τί ἀξιώτερον, ἢ νῖκαί τε αἱ κάλλισται, καὶ ἔργα τὰ πλείστου ἄξια;

δ'. Δικαίως δ' ἂν ἐκεῖνός γε μακαρίζοιτο, ὃς εὐθὺς μὲν ἐκ παιδὸς ἐραθεὶς τῆ εὐκλεοῦς γενέσθαι, ἔτυχε τούτου μάλιστα τῶν καθ' ἑαυτόν· φιλοτιμότατος δὲ πεφυκὼς, ἀήττητος διετέλεσεν, ἐπεὶ βασιλεὺς ἐγένετο· ἀφικόμενος δὲ ἐπὶ τὸ μήκιστον ἀνθρωπίνου αἰῶνος, ἀναμάρτητος ἐτελεύτησε καὶ περὶ

rans, ſi temperantem? Ageſilaus enim non tam eo, quod aliorum rex eſſet, quam quod imperare ſibi poſſet, gloriabatur: neque tam quod adverſus hoſtes, quam quod ad omnem virtutem ciuibus ſuis dux eſſet.

3. Enimuero quod a morte laudatur, non idcirco quiſquam hanc orationem putet eſſe naeniam, ſed celebrationem potius exiſtimet. Nam primum de ipſo commemorantur ea, quae de vino praedicabantur. Deinde quid a lamentatione longius abeſt, quam gloriosa vita, et mors decora? Quid encomiis item conuenientius, quam victoriae pulcherrimae, maximique momenti facinora?

4. Ac iure quidem ille beatus praedicetur, qui quum ſtatim a puero cupiditate famae incenſus eſſet, illam conſecutus eſt magis, quam omnes aetatis ſuae homines: qui quum honoris ac dignitatis a natura imprimis eſſet adpetens, ex quo rex factus fuit, perpetuo inuictus exſtitit. Quumque longiſſimam vitae humanae metam attigiſſet, inculpatus obiit, tum ab

περὶ τούτους ὧν ἡγεῖτο, καὶ πρὸς ἐκείνους οἷς ἐπολέμει.

ΚΕΦ. ιά.

Βέλομαι δὲ καὶ ἐν κεφαλαίοις ἐπανελθεῖν τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, ὡς ἂν ὁ ἔπαινος εὐμνημονεύτερος ἔχοι. Ἀγησίλαος μὲν ἱερὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς πολεμίοις ἐσέβετο, ἡγούμενος τοὺς θεοὺς οὐχ ἧττον ἐν τῇ πολεμίᾳ χρῆναι, ἢ ἐν τῇ φιλίᾳ συμμάχους ποιεῖσθαι. ἱκέτας δὲ θεῶν οὐδὲ ἐχθροὺς ἐξιάζετο, νομίζων ἄλογον εἶναι τοὺς μὲν ἐξ ἱερῶν κλέπτοντας, ἱεροσύλους καλεῖν. τοὺς δὲ ἐωμῶν ἱκέτας ἀποσπῶντας, εὐσεβεῖς ἡγεῖσθαι.

β'. Ἐκεῖνος γεμὴν ὑμνῶν ὅποτ' ἔληγεν, ὡς τοὺς θεοὺς οἴοιτο οὐδὲν ἧττον ὁσίοις ἔργοις ἢ ἁγνοῖς ἱεροῖς ἥδεσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ ὁπότε εὐτυχοίη, οὐκ ἀνθρώπων ὑπερεφρόνει, ἀλλὰ θεοῖς χάριν ἤδει· καὶ θαρρῶν πλείονα ἐθυσεν,

iis quibus praerat, tum ab iis aduerfus quos bellum gerebat.

CAP. XI.

Libet autem virtutem eius fummatim repetere, quo facilius haec laudatio memoriae inhaerent. Venerabatur Agefilaus delubra etiam in hoftico: quód exiftimaret, Deorum auxilia non minus in hoftili, quam pacato folo quaerenda effe. Quod fi qui Diis eſſent fupplices, eos non violabat, ne fi hoſtes quidem eſſent; quod abfurdum eſſe duceret, eos qui a fanis aliquid furto fubtrahant, facrilegos adpellare; qui autem fupplices ab aris auellant, pro religioſis habere.

2. Nunquam hymnos dicere definebat, quod Deos arbitraretur non minus factis religioſis, quam facrificiis puris delectari. Quinetiam, quoties fortuna vtebatur profpera, non homines contemnebat, ſed Diis habebat gratias: et fiduciae plenus, plures mactabat hoſtias, quam rebus

σεν, ἢ ὀκνῶν ἠύχετο· εἰθίσο δὲ φοβέμενος μὲν, ἱλαρὸς φαίνεσθαι, εὐτυχῶν δὲ, πρᾶος εἶναι.

γ'. Τῶν γεμὴν φίλων ἁ τὰς δυνατωτάτας, ἀλλὰ τὰς προθυμοτάτας μάλιστα ἠσπάζετο. ἐμίσει δὲ, ὃκ εἴ τις κακῶς πάσχων ἠμύνετο, ἀλλ' εἴ τις εὐεργετήμενος ἀχάριστος φαίνοιτο. ἔχαιρε δὲ τὰς μὲν αἰσχροκερδεῖς πένητας ὁρῶν, τὰς δὲ δικαίας πλουσίας ποιῶν, βαλόμενος τὴν δικαιοσύνην τῆς ἀδικίας κερδαλεωτέραν καθιστάναι.

δ'. Ἡσυχεῖ δὲ ἐξομιλεῖν μὲν παντοδαποῖς, χρῆσθαι δὲ τοῖς ἀγαθοῖς. ὁπότε δὲ ψεγόντων ἢ ἐπαινούντων τινὰς ἀκούοι, ὃχ ἥδιον ὤετο καταμανθάνειν τῶν λεγόντων τρόπους, ἢ περὶ ὧν λέγοιεν. καὶ τὰς μὲν ὑπὸ φίλων ἐξαπατωμένας ὃκ ἔψεγε, τὰς δὲ ὑπὸ πολεμίων, πάμπαν κατεμέμφετο. καὶ τὸ μὲν ἀπιστοῦντας ἐξαπατᾶν, σοφὸν ἐνόμιζε, τὸ δὲ πιστεύοντας, ἀνόσιον.

ε. Ἐπαινέ-

bus ſuis metuens vouerat. Et conſuefecerat ſe, vt, quoties in metu eſſet, hilaritatem prae ſe ferret: rebus contra ſecundis humilis eſſet.

3. Ex amicis, non eos qui plurimum poterant, ſed qui promptiſſimi erant, complectebatur. Odio proſequebatur non eum, qui laeſus ſe vlciſcebatur: ſed qui beneficiis adfectus, ingratum ſe declarabat. Erat illi voluptati, turpis quidem lucri auidos pauperes videre; iuſtos autem collocupletare: quod efficere cuperet, vt plus ex iuſtitia, quam ex iniuſtitia, lucri perciperetur.

4. Cum hominibus cuiuscunque ordinis verſari, bonis vti ſolebat. Quod ſi quos aliquando vituperantes, vel laudantes alios audiret; exiſtimabat, non minus illorum, ſe mores agnoſcere, qui ea proferebant; quam eorum, de quibus diceretur. Quotquot ab amicis circumuenirentur, non vituperabat: qui autem ab hoſtibus, eos maximoperè reprehendebat. Diffidentes fallere, ſapientis eſſe: credentes, nefarium putabat.

ε. Ἐπαινέμενος δὲ ἔχαιρεν ὑπὸ τῶν καὶ ψέγειν ἐθελόντων τὰ μὴ ἀρεστὰ, καὶ τῶν παῤῥησιαζομένων ἥδετο μᾶλλον ἢ τῶν κολακευόντων. ἐπὶ μὲν τοῖς ἐπαινουμένοις ἧττον ἐφαίνετο χαίρων ἢ ἐπὶ τοῖς ἐπιτιμωμένοις· τοὺς δὲ κρυψινόους ὥσπερ ἐνέδρας ἐφυλάττετο. τοὺς γεμὴν διαβόλους μᾶλλον, ἢ τοὺς κλέπτας ἐμίσει, μείζω ζημίαν ἡγούμενος, φίλων ἢ χρημάτων στερίσκεσθαι.

ς'. Καὶ τὰς μὲν τῶν ἰδιωτῶν ἁμαρτίας πρᾴως ἔφερε, τὰς δὲ τῶν ἀρχόντων μεγάλας ἦγε· κρίνων, τοὺς μὲν ὀλίγα, τοὺς δὲ πολλὰ κακῶς διατιθέναι. τῇ βασιλείᾳ προσήκειν ἐνόμισεν οὐ ῥᾳδιουργίαν, ἀλλὰ καλοκἀγαθίαν.

ζ'. Καὶ τοῦ μὲν σώματος εἰκόνα στήσασθαι ἀπέσχετο, πολλῶν αὐτῷ τοῦτο δωρεῖσθαι θελόντων· τῆς δὲ ψυχῆς ἀδεπότε ἐπαύετο μνημεῖα διαπονούμενος· ἡγούμενος τὸ μὲν, ἀνδριαντοποιῶν, τὸ δὲ, αὐτοῦ ἔργον εἶναι· καὶ τὸ μὲν, πλουσίων, τὸ δὲ, τῶν ἀγαθῶν.

η. Χρήμασι γεμὴν οὐ μόνον δικαίως, ἀλλὰ καὶ ἐλευθερίως ἐχρῆτο· τῷ μὲν δικαίῳ ἀρκεῖν ἡγούμενος τὸ ἐξ᾽ν

5. Si ab iis laudaretur, qui vellent etiam vituperare quae displicerent, gaudebat; neque cuiquam illorum, qui libertate in dicendo vterentur, infestus erat: ab iis, tanquam ab insidiis, sibi cauens, qui mentem suam astute celarent. Delatores maiori prosequebatur odio, quam fures: quod maius esse detrimentum duceret, amicis quam rebus suis spoliari.

6. Priuatorum hominum errata miti ferebat animo. principum vero, magni esse momenti censebat: quod, ab illis exigua proficisci, ab his magna mala, iudicaret. Regno non desidiam, sed strenuitatem conuenire putabat.

7. A statuenda corporis imagine abstinebat, multis in hoc ei gratificari volentibus: animi vero monumenta nunquam elaborare desinebat. Arbitrabatur enim illud statuarii. hoc sui muneris esse: ac rursus illud diuitum, hoc bonorum.

8. Facultatibus non iuste tantum. sed etiam liberaliter vtebatur: quod homini iusto satis esse duceret.

ἐᾶν τὰ ἀλλότρια, τῷ δὲ ἐλευθερίῳ καὶ τῶν ἑαυτῶ προσωφελητέον εἶναι. αἰεὶ δὲ δεισιδαίμων ἦν, νομίζων τὰς μὲν καλῶς ζῶντας, ὅπω εὐδαίμονας· τὰς δ' εὐκλεῶς τετελευτηκότας, ἤδη μακαρίσς.

θ'. Μείζω δὲ συμφορὰν ἔκρινε τὸ, γιγνώσκοντα ἢ ἀγνοοῦντα, ἀμελεῖν τῶν ἀγαθῶν. δόξης δὲ ἀδεμίας ἦρα, ἧς ἀπ ἐξεπονεῖτο* ἰδία. μετ' ὀλίγων δέ μοι ἐδόκει ἀνθρώπων ἀ καρτερίαν τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' εὐπάθειαν νομίζειν. ἐπαινούμενος γᾶν ἔχαιρε μᾶλλον, ἢ χρήματα κτώμενος. ἀλλὰ μὴν ἀνδρείαν γε τὸ πλέον μετ' εὐβουλίας, ἢ μετὰ κινδύνων ἐπεδείκνυτο· καὶ σοφιαν ἔργῳ μᾶλλον ἢ λόγῳ ἤσκει.

ί. Πραότατος γεμὴν φίλοις ὢν, ἐχθροῖς φοβερώτατος ἦν· καὶ πόνοις μάλιστα ἀντέχων, ἑταίροις ἥδιστα ὑπεῖκε, καλῶν ἔργων μᾶλλον ἢ τῶν καλῶν σωμάτων ἐπιθυμῶν. ἐν γεμὴν ταῖς εὐπραξίαις σωφρονεῖν ἐπισάμενος, ἐν τοῖς δεινοῖς εὐθαρσὴς ἐδύνατο εἶναι.

ιά. Καὶ

ducere, ab alienis abſtinere, liberalem putaret etiam ſua debere hominum ad vtilitatem conferre. Semper religioſus erat, et honeſte quidem viuentes, necdum felices, qui vero glorioſe mortem oppetiiſſent, eos iam beatos exiſtimabat.

9. Maiorem eſſe calamitatem putabat, ſcientem, quam inſcium, res praeclaras negligere. Gloriae nullius cupiditate ducebatur, quam non ſuis ſibi laboribus compararet. Cum paucis hominibus videbatur mihi iudicare, virtutem non tolerantiam eſſe, ſed voluptatem. Si laudaretur, magis gaudebat, quam ſi opes adquiſiiſſet. Fortitudinem plerumque potius cum conſilio quam periculis oſtendebat: et ſapientiam re potius quam verbis exercebat.

10. In amicos mitiſſimus, hoſtibus maximo terrori erat. Quum labores egregie tolerare, ſodalibus tamen libentiſſime cedebat, magis actiones pulchras quam pulchra corpora deſiderans. Norat modeſte rebus vti ſecundis. aduerſis ſpei plenus eſſe poterat.

Kk 5 11. Comi-

* Al. ἐξεπόνει τὰ ἴδια.

ιά. Καὶ τὸ εὔχαρι δ' σκώμμασιν, ἀλλὰ τρόπῳ ἐπετήδευε. καὶ τὸ μεγαλόφρον δ' σὺν ὕβρει, ἀλλὰ σὺν γνώμῃ ἐχρῆτο. τῶν γὲν ὑπεραύχων καταφρονῶν, τῶν μετρίων ταπεινότερος ἦν. καὶ γὰρ ἐκαλλωπίζετο τῇ μὲν ἀμφὶ τὸ σῶμα φαυλότητι, τῷ δ' ἀμφὶ τὸ στράτευμα κόσμῳ, τῷ δ' αὐτὸς ὡς ἐλαχίστων δεῖσθαι, τῷ δὲ τὰς φίλας ὡς πλεῖστα ὠφελεῖν.

ιβ. Πρὸς δὲ τούτοις, βαρύτατος μὲν ἀνταγωνιστὴς ἦν, κουφότατος δὲ, κρατήσας. ἐχθροῖς μὲν δυσεξαπάτητος, φίλοις δὲ εὐπαραπειστότατος *. αἰεὶ δὲ τιθεὶς τὰ τῶν φίλων ἀσφαλῶς, αἰεὶ ἀμαυρῶν τὰ τῶν πολεμίων ἔργον εἶχεν.

ιγ. Ἐκεῖνον οἱ μὲν συγγενεῖς, φιλοκηδεμόνα ἐκάλεν· οἱ δὲ χρώμενοι, ἀπροφάσιστον· οἱ δ' ὑπουργήσαντές τι, μνήμονα· οἱ δ' ἀδικούμενοι, ἐπίκουρον· οἱ γεμὴν συγκινδυνεύοντες, μετὰ θεὸν σωτῆρα.

ιδ. Δοκεῖ

11. Comitatem non iocis, ſed moribus ſtudebat adſequi. Animi magnitudine non cum iniuria, ſed iudicio vtebatur. Itaque ſpretis iactabundis, etiam mediocribus erat humilior. Etenim gloriam ſibi captabat ex vili corporis cultu, ex pulchro exercitus apparatu, ex eo quod ipſe quam paucillimis egeret, amicis quamplurimum prodeſſet.

12. Praeterea dum certaret, grauiſſimus aduerſarius: vbi vero victoria potitus eſſet, admodum facilem ſe praebuit. Idem ab hoſtibus difficulter circumueniri poterat, ab amicis facillime falſa perſuaſione decipiebatur. Semper hoc ſibi propoſitum habebat, vt res amicorum in tuto locaret, hoſtium labefactatas euerteret.

13. Illum cognati nominabant propinquorum ſtudioſum; qui opera eius vtebantur, nihil recuſantem; qui aliquid officii exhibuiſſent, memorem; per iniuriam laeſi, opitulatorem; in eodem periculo conſtituti, poſt Deos ſeruatorem.

14. Vide-

* Al. εὐκαρπιστότατος.

ιδ'. Δοκεῖ δ' ἔμοιγε καὶ τόδε μόνος ἀνθρώπων ἐπιδεῖξαι, ὅτι ἡ μὲν τοῦ σώματος ἰσχὺς γηράσκει, ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ῥώμη τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀγήρατός ἐστιν. ἐκεῖνος γὰρ ἀκμῆτα μεγάλην καὶ καλὴν ἐφιέμενος . . . . τὸ * σῶμα φέρειν ηὐνατο τὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ῥώμην.

ιε. Τοιγαροῦν ποίας ἐ νεότητος πρεῖττον τὸ ἐπὶ γῆρας ἐφάνη; τίς μὲν γὰρ τοῖς ἐχθροῖς ἀκμάζων ὧν φοβερὸς ἦν, ὡς Ἀγησίλαος, τὸ μίκιστον τοῦ αἰῶνος ἔχων; τίνος δ' ἐκποδὼν γενομένου μᾶλλον ἥδησαν οἱ πολέμιοι, ἢ Ἀγησιλάου, καίτοι γηραιοῦ τελευτήσαντος; τίς δὲ συμμάχοις θάρρος παρέσχεν, ὅσον Ἀγησίλαος, καίπερ ἤδη πρὸς τῷ τέρματι ** τοῦ βίου ὤν; τί δὲ νέοι φίλοι *** πλέον ἐπόθησαν, ἢ Ἀγησίλαον γηραιὸν ἀποθανόντα;

ις'. Οὕτω δὲ τελέως ὁ ἀνὴρ τῇ πατρίδι ὠφέλιμος ὢν διεγένετο, ὡς καὶ τετελευτηκὼς ἤδη, ἔτι μεγαλείως

14. Videtur idem mihi solus inter homines declarasse, corporis quidem robur senescere, sed animi vires in viris fortibus senectutis expertes esse. Nunquam ille ita despondit, quominus magnae ac pulchrae virtutis studio duceretur, quamdiu corpus ferre robur animi poterat.

15. Qua igitur iuuentute non ipsius senecta praestare visa fuit? Quis aetate vegeta hostibus adeo fuit terrori, vt Agesilaus extrema in senectute? Quonam sublato maiorem hostes voluptatem cepere, quam Agesilao, tametsi senex admodum vita fungeretur? Quis tantum fiduciae sociis praebuit, quantum Agesilaus, licet ad vitae ostium perueniſſet? Quid amici iuuenes magis desiderarunt, quam Agesilaum, qui senex e viuis excesserat?

16. Is adeo perfecte semper vtilis patriae fuit, vt etiam iam defunctus, plurimam adhuc rem-

* Locum hunc ita integrum legisse videtur Philelphus, huius orationis (in edit. Genev.) interpres: ἐπιέμενος ἀρετὴν, ὡς τὸ. sed al. ἰφιέμενος δίαν, ὡς τὸ etc.

** Al. ex coniectura τέρματι.

*** Al. τίνα δὲ νέον οἱ φίλοι etc.

γαλείως ὠφελῶν τὴν πόλιν εἰς τὴν ἀΐδιον οἴκησιν κατηγάγετο· μνημεῖα μὲν τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν κτησάμενος, τῆς δὲ βασιλικῆς ταφῆς ἐν τῇ πατρίδι τυχών.

ΞΕΝΟ-

rempublicam iuuans, ad illud aeternum domicilium diverterit. Monumenta quidem virtutis suae veluti per universum terrarum orbem consequutus fuit, ita sepulturam in patria regiam obtinuit.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

ΚΕΦ. ά.

Αλλ' ἐγὼ ἐννοήσας ποτὲ, ὡς ἡ Σπάρτη, τῶν ὀλιγανθρωποτάτων πόλεων ἔσα, δυνατωτάτη τε καὶ ὀνομαστοτάτη ἐν τῇ Ελλάδι ἐφάνη· ἐθαύμασα, ὅτῳ ποτὲ τρόπῳ τοῦτ' ἐγενετο. ἐπεὶ μέντοι κατενόησα τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν Σπαρτιατῶν, ἐκέτι ἐθαύμαζον.

β'. Λυκοῦργον μέντοι, τὸν θέντα αὐτοῖς τὰς νόμους, οἷς πειθόμενοι εὐδαιμόνησαν, τοῦτον καὶ θαυμάζω, καὶ εἰς τὰ ἔσχατα μάλα σοφὸν ἡγοῦμαι. ἐκεῖνος γὰρ ὁ μιμησάμενος τὰς

XENOPHONTIS

LACEDAEMONIORUM RESPUBLICA.

CAP. I.

Cogitanti mihi aliquando Spartam, quum vna ex vrbibus minime populosis sit, nihilominus et potentissimam, et clarissimam in Graecia exsitisse; mirum videbatur, quonam modo id fieri potuerit. Sed polica quam Spartanorum instituta perspexi; non amplius mirabar.

2. Lycurgum sane, qui leges eis tulit, quibus parendo felices euasere, non solum admiror; sed etiam summe sapientem fuisse arbitror. Nam is haudquaquam alias ciuitates

τὰς ἄλλας πόλεις, ἀλλὰ καὶ ἐναντία γνοὺς ταῖς πλείσταις, προέχουσαν εὐδαιμονίᾳ τὴν πατρίδα ἐπέδειξεν.

γ'. Αὐτίκα γὰρ περὶ τεκνοποιΐας (ἵνα ἐξ ἀρχῆς ἄρξωμαι) οἱ μὲν ἄλλοι τὰς μελλούσας τίκτειν, καὶ καλῶς δοκούσας κόρας παιδεύεσθαι, καὶ σίτῳ ᾗ ἀνυστὸν μετριωτάτῳ τρέφουσι, καὶ ὄψῳ ᾗ δυνατὸν μικροτάτῳ· οἴνου γεμὴν ἢ πάμπαν ἀπεχόμεναι, ἢ ὑδαρεῖ χρώμεναι διάγουσιν. ὥσπερ δὲ οἱ πολλοὶ τῶν τὰς τέχνας ἐχόντων ἑδραῖοί εἰσιν, οὕτω καὶ τὰς κόρας οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἠρεμιζούσας ἐριουργεῖν ἀξιοῦσι. τὰς μὲν οὕτω τρεφομένας πῶς χρὴ προσδοκῆσαι μεγαλεῖον ἄν τι γεννῆσαι;

δ'. Ὁ δὲ Λυκοῦργος εἰθῆτας μὲν καὶ δούλας παρέχειν ἱκανὰς ἡγήσατο εἶναι, ταῖς δ' ἐλευθέραις μέγιστον νομίσας εἶναι τὴν τεκνοποιΐαν, πρῶτον μὲν σωμασκεῖν ἔταξεν οὐδὲν ἧττον τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος φύλου· ἔπειτα δὲ δρόμου καὶ ἰσχύος, ὥσπερ καὶ τοῖς ἀνδράσιν, οὕτω καὶ ταῖς θηλείαις

tes imitatus, immo etiam contraria plurimis statuens, vt patria sua felicitate caeteris praestaret, effecit.

3. Quippe statim (vt ab ipso principio rem ordiar) quod sobolis procreationem adtinet, alii puellas, quae pariturae sunt, et recte videntur educari, modico quam maxime fieri potest pane, ac prout licet obsonio pertenui alunt: et quidem eas ita regunt, vt a vino vel prorsus abstineant, vel diluto vtantur. Vt autem plerique opifices sedentarii sunt, sic Graeci caeteri puellas sine omni motu lanificium exercere volunt. At quomodo potest expectari, vt, quae sic educantur, insigne quid pariant?

4. Lycurgus autem existimabat, vel ipsas ancillas ad vestem parandam sufficere: ingenuarum munus in primis esse ratus, procreare liberos. Itaque primum non minus foemineum sexum habere corporis exercitia iussit, quam masculum. Deinde, sicut viris inter se certamina cursus et roboris instituit, sic etiam foeminis:

λείαις ἀγῶνας πρὸς ἀλλήλας ἐποίησε, νομίζων ἐξ ἀμφοτέρων ἰσχυρῶν καὶ τὰ ἔκγονα ἐρρωμενέστερα γίγνεσθαι.

ε. Ἐπεὶ γεμὴν γυνὴ πρὸς ἄνδρα ἐλθοι, ὁρῶν τὰς ἄλλας τὸν πρῶτον τῷ χρόνῳ ἀμέτρως ταῖς γυναιξὶ συνόντας, καὶ τάτε τἀναντία ἔγνω. ἐδόκει γὰρ, αἰδεῖσθαι μὲν εἰσιόντα ὀφθῆναι, αἰθεῖσθαι δ' ἐξιόντα. ἔτω δὲ συνόντων, ποθεινοτέρως μὲν ἀνάγκη σφῶν αὐτῶν ἔχειν, ἐρρωμενέστερα δὲ γίγνεσθαι * εἴ τι βλαστάνοιεν, ἔτω μᾶλλον, ἢ εἰ διάκοροι ἀλλήλων εἶεν.

ς'. Πρὸς δὲ τάτοις, καὶ ἀποπαύσας τῷ ὅποτε βάλοιντο ἕκαστοι γυναῖκα ἄγεσθαι, ἔταξεν ἐν ἀκμαῖς τῶν σωμάτων τὰς γάμους ποιεῖσθαι, καὶ τᾶτο συμφέρον τῇ εὐγονίᾳ νομίζων.

ζ'. Εἴ γε μέντοι συμβαίη γεραιῷ νέαν ἔχειν, ὁρῶν τὰς τηλικάτας φυλάσσοντας μάλιστα τὰς γυναῖκας τἀναντία καὶ τάτε ἐνόμισε. τῷ γὰρ πρεσβύτῃ ἐποίησεν, ὁποῖα ἀνδρὸς σῶμά τε καὶ ψυχὴν

foeminis: quod ſtatueret, ex vtroque parente robuſtio, etiam ſobolem robuſtiorem naſci.

5. Iam vbi ad virum accedit mulier, quod alios immodice videret initio cum vxoribus conſueſcere; hac etiam in parte quiddam diuerſum ſtatuit. Quippe ſanxit pudorem eſſe, vt quis [ad vxorem] vel ingrediens, vel egrediens, conſpiceretur. Hoc modo ſi conſueſcant, maiori eos erga ſe deſiderio teneri neceſſe eſt; et foetus, ſi qui producantur, fieri robuſtiores, quam ſi ſatietas inter eos obrepat.

6. Praeterea poteſtate ademta, ne quibus vxores ducerent, quum ipſis lubitum eſſet; iuſſit, vt, dum vigerent corpora, matrimonia contraherent; idque non minus ad rectam procreandi rationem conducere putabat.

7. Quod ſi vſu veniret, vt vetulus vxorem iuuenculam haberet: quia complures in hac aetate videbat eſſe, qui vxores diligentiſſime cuſtodiant, etiam hac in parte contrarium quiddam ſtatuit. Iuſſit enim, vt hic ſenex, eo viro, quem ob corporis et ani-

m

* Launel. εἴ τινα βλαστ.

χὴν ἀγαθείη, τῦτον ἐπαγομένῳ τεκνοποιήσαθαι.

ή. Εἰ δέ τις αὖ γυναικὶ μὲν συνοικεῖν μὴ βέλοιτο, τέκνων δὲ ἀξιολόγων ἐπιθυμοίη, καὶ τῦτῳ νόμιμον ἐποίησεν, ἥντινα ἂν εὔτεκνον καὶ γενναίαν ὁρᾷη, πείσαντα τὸν ἔχοντα, ἐκ ταύτης τεκνοποιεῖσθαι.

θ'. Καὶ πολλὰ μὲν τοιαῦτα συνεχώρει. αἵ τε γὰρ γυναῖκες διπλᾶς οἴκους βέλονται κατέχειν, οἵ τε ἄνδρες ἀδελφᾶς τοῖς παισὶ προσλαμβάνειν, οἵ τε μὲν γένους καὶ τῆς δυνάμεως κοινωνῶσι, τῶν δὲ χρημάτων ἐκ ἀντιποιῶνται.

ί. Περὶ μὲν δὴ τεκνοποιΐας ὅτῳ τἀναντία γνοῖς τοῖς ἄλλοις, εἴ τι διαφέροντας καὶ κατὰ μέγεθος καὶ κατ' ἰσχὺν ἀνδρας τῇ Σπάρτῃ ἀπετέλεσεν, ὁ βελόμενος ἐπισκοπείτω.

ΚΕΦ. β'.

Ἐγὼ μέντοι ἐπεὶ καὶ περὶ γενέσεως ἐξήγημαι, βέλομαι καὶ τὴν παιδειαν ἑκατέραν σαφήνισαι. τῶν μὲν τοίνυν ἄλλων Ἑλλήνων οἱ φάσκοντες κάλλιστα τὸς υἱεῖς

mi dotes fuſpiceret, ad vxorem adducto, fobolem ſuſciperet.

8. Quod ſi quis foeminae coniugium auerſaretur, ac nihilominus praeſtantium liberorum cupidus eſſet; etiam huic lege permiſit, vt quamcunque foecundam et indolis generoſae conſpexiſſet, perſuaſo eius marito, prolem ex ea procrearet.

9. Atque huiuſmodi multa conceſſit. Etenim foeminae binas domos occupant, et mariti earum liberis ſuis fratres adiungunt, qui in generis quidem ac virium ſocietatem veniunt, a facultatibus tamen excluduntur.

10. Hoc modo quum de procreatione ſobolis ſtatueret aliud quam caeteri, num Spartae viros tam proceritate quam robore praeſtantes produxerit; conſideret, qui volet.

CAP. II.

Equidem quia de procreatione dixi, etiam vtriusque ſexus inſtitutionem exponam. Ex Graecis ergo caeteris ii qui rectiſſime liberos

υἱεῖς παιδεύειν, ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοῖς οἱ παῖδες τὰ λεγόμενα ξυνιῶσιν, εὐθὺς μὲν ἐπ' αὐτοῖς παιδαγωγὺς θεράποντας ἐφιστᾶσι, εὐθὺς δὲ πέμπουσιν εἰς διδασκάλων, μαθησομένους καὶ γράμματα, καὶ μουσικὴν, καὶ τὰ ἐν παλαίστρᾳ. πρὸς δὲ τούτοις, τῶν παίδων πόδας μὲν ὑποδήμασιν ἀπαλύνουσιν, σώματα δὲ ἱματίων μεταβολαῖς διαθρύπτουσι· σίτου γε μὴν αὐτοῖς γαστέρα μέτρον νομίζουσιν.

β'. Ὁ δὲ Λυκοῦργος, ἀντὶ μὲν τοῦ ἰδίᾳ * ἑκάστοις παιδαγωγοὺς δούλους ἐφιστᾶναι, ἄνδρα ἐπέστησε κρατεῖν αὐτῶν, ἐξ ὧνπερ αἱ μέγισαι ἀρχαὶ καθίστανται, ὃς δὴ καὶ παιδονόμος καλεῖται. τοῦτον δὲ κύριον ἐποίησε καὶ ** ἀθροίζειν τοὺς παῖδας, καὶ ἐπισκοποῦντα εἴ τις ῥᾳθυμεῖ, ἰσχυρῶς κολάζειν. ἔδωκεν αὐτῷ καὶ τῶν ἡβώντων μαστιγοφόρους, ὅπως τιμωροῖεν ὅτε δέοι· ὥστε πολλὴν μὲν αἰδῶ, πολλὴν δὲ πειθῶ ἐκεῖ συμπαρεῖναι.

γ'. Αντὶ

liberos ſuos inſtituere ſe aiunt, vbi primum pueri ea quae dicuntur, intelligunt; mox ſervos eis paedagogos praeficiunt, mox eos ad magiſtrorum ludos mittunt; vt et litteras, et muſicam, et quae ad palaeſtram pertinent, diſcant. Praeterea puerorum pedes calceis teneriores reddunt, et corpora veſtium mutationibus ad molliem conſuefaciunt; cibi modum ventre metiuntur.

2. Lycurgus autem, pro eo quod illi ſeorſim ſingulis ſervos paedagogos praeficiunt, virum eis praeeſſe voluit, ex illorum numero, qui magiſtratus ſummos obeunt. Huic [a puerorum gubernatione] Paedonomi eſt inditum nomen, cui quidem poteſtatem plenam colligendi pueros conceſſit, et eosdem puniendi grauiter, inſpectanti, an quis nequiter agat. Eidem ex ephebis quoſdam, qui flagella geſtarent, adiunxit: vt, quum res poſceret, poenas pueris irrogarent. Quo factum, vt magnum verecundiae, magnum in pueris obedientiae ſtudium eſſet.

δ. Pro

* Al. ἕκαστον.

** Al. καθίζειν.

γ'. Αντὶ γεμὴν τῶ ἀπαλύνειν τὰς πόδας ὑποδήμασιν, ἔταξεν ἀνυποδησία κρατύνειν· νομίζων, εἰ τῶτ' ἀσκήσειαν, πολὺ μὲν ῥᾷον ἂν ὀρθιάδε βαίνειν, ἀσφαλέστερον δὲ πρανῆ καταβαίνειν, καὶ πηδῆσαι, καὶ ἀναθορεῖν, καὶ δραμεῖν θᾶττον ἀνυπόδετον, εἰ ἠσκηκὼς εἴη τὰς πόδας, ἢ ὑποδεδεμένον.

δ'. Καὶ ἀντί γε τῶ ἱματίοις διαθρύπλεσθαι, ἐνόμισεν ἐνὶ ἱματίῳ δι' ἔτους προσεθίζεσθαι· νομίζων ἔτω καὶ πρὸς ψύχη, καὶ πρὸς θάλπη ἄμεινον ἂν παρασκευάσαθαι.

ε. Σῖτον γεμὴν * ἔταξε τοσῶτον ἔχοντα συμβαλεύειν τόν ἀῤῥένα, ὡς ὑπὸ πλησμονῆς μὲν μήποτε βαρύνεσθαι, τῶ δὲ ἐνδεεστέρως διάγειν μὴ ἀπείρως ἔχειν· νομίζων τὰς ἔτω παιδευομένας μᾶλλον μὲν ἂν δύνασθαι, εἰ δεήσειεν, ἀσιτήσαντας ἐπιπονῆσαι, μᾶλλον δ' ἄν, εἰ παραγγελθείη, ἀπὸ τῶ αὐτῶ σίτῳ πλείω χρόνον ἐπιτεθῆναι, ἧττον δ' ἂν ὄψῳ δεῖσθαι, εὐχερεστέρον δὲ πρὸς πᾶν ἔχειν βρῶμα.

ς'. Καὶ

3. Pro eo vero, quod alii calceis pedes emollirent; iuſſit vt nuditate pedes duriores efficerent. Exiſtimabat enim futurum, ſi ad hoc ſemper ſe exercitarent, vt multo facilius ardua loca conſcenderent, per declivia tutius deſcenderent; exſilirent, proſilirent, currerent diſcalceati. ſi quidem pedes adſuefecillent, multo expeditius quam calceati.

4 Itidem pro eo, quod illi veſtibus ſeſe emollirent, ſtatuit vt ad vnum ſe veſtimentum anno toto adſuefacerent; quod putaret hac ipſos ratione tum ad frigora tum calores, rectius inſtructos fore.

5. Cibi tantum maſculo ſumendum cenſuit, vt prae repletione non grauetur, et penuriam tolerandi non ignarus ſit. Exiſtimabat enim, illos qui ſic inſtituerentur, magis, vbi vſus ita poſceret, labores ſine cibo toleraturos; magiſque futurum, vt, ſi eſſet imperatum, ab eodem cibo longius ad tempus abſtinendo durarent, minus obſonii requirerent, quamuis eſcam denique facilius admitterent.

6. Prae-

* Vitioſum hunc locum ita corrigas: σῖτον γεμὴν τοσ. ἔχοντα συνεβάλλειν.

ς'. Καὶ ὑγιεινοτέρως δ' ἂν διάγειν, καὶ εἰς μῆκος ἂν αὐξάνεσθαι, τὴν ῥᾳδιὰ τὰ σώματα ποιοῦσαν τροφὴν μᾶλλον συλλαμβάνειν ἡγήσατο, ἢ τὴν διαπλατύνουσαν τῷ σίτῳ.

ζ'. Ὡς δὲ μὴ ὑπὸ λιμοῦ ἄγαν αὖ πιέζοιντο, ἀπραγμόνως μὲν αὐτοῖς οὐκ ἔδωκε λαμβάνειν ὧν ἂν δέωνται, κλέπτειν δ' ἐφῆκεν ἔστιν ἃ τῷ λιμῷ ἐπικαιροῦντας. καὶ ὡς μὲν οὐκ ἀπορῶν ὅ, τι δοίη, ἐφῆκεν αὐτοῖς γε μηχανᾶσθαι τὴν τροφὴν, οὐδένα οἶμαι τοῦτο ἀγνοεῖν.

η'. Δῆλον δὲ, ὅτι τὸν μέλλοντα κλωπεύειν, καὶ νυκτὸς ἀγρυπνεῖν δεῖ, καὶ μεθ' ἡμέραν ἀπατᾶν καὶ ἐνεδρεύειν, καὶ κατασκόπους δὲ ἑτοιμάζειν τὸν μέλλοντά τι λήψεσθαι. ταῦτα οὖν δὴ πάντα δηλονότι μηχανικωτέρους τῶν ἐπιτηδείων βουλόμενος τοὺς παῖδας ποιεῖν, καὶ πολεμικωτέρους, ἅτοις ἐπαίδευσεν.

θ'. Εἴποι δ' ἂν τις· τί δῆτα, εἴπερ τὸ κλέπτειν ἀγαθὸν ἐνόμιζε, πολλὰς πληγὰς ἐπέβαλλε

6. Praeterea putabat, alimentum, quod corpora gracilia potius efficeret, quam cibo dilataret, ad salubrius viuendum, et ad incrementum proceritatis, adiumenti plus adferre.

7. Vt autem a fame non nimium premerentur, non concessit eis, vt sine negotio consequerentur, quibus ipsis opus esset; sed permisit, vt ea furto subtraherent, quibus leuari fames posset. Non tamen eum idcirco ipsis concessisse, vt artificiosa industria sibi victum pararent, quia non haberet, quod aliud illis daret; neminem ignorare arbitror.

8. Nimirum patet, eum qui aliquid furto sit ablaturus, necesse habere, vt noctu vigilet, interdiu fallat, insidias locet, atque etiam exploratores paret, si quidem aliquid accipere velit. Quamobrem pueros ad haec omnia condocefaciebat quod eos ad paranda necessaria sollertiores, adeoque bellicosiores facere vellet.

9. Fortasse quis dixerit: Cur igitur, si quidem furari bonum quid esse arbitrabatur, multis

βαλλε τῷ ἁλισκομένῳ; ὅτι, φημὶ ἐγὼ, καὶ τἄλλα ὅσα ἄνθρωποι διδάσκουσι, κολάζουσι τὸν μὴ καλῶς ὑπηρετοῦντα. κἀκεῖνοι οὖν τοὺς ἁλισκομένους, ὡς κακῶς κλέπτοντας, τιμωροῦνται.

ί. Καὶ ὡς πλείστους δὴ ἁρπάσαι * τυροὺς παρ' Ορθίας καλὸν θεὶς, μαστιγοῦν τούτους ἄλλοις ἐπέταξε· τοῦτο δὲ δηλῶσαι καὶ ἐν τούτῳ βουλόμενος, ὅτι ἐστὶν, ὀλίγον χρόνον ἀλγήσαντα, πολὺν χρόνον εὐδοκιμοῦντα εὐφραίνεσθαι. δηλοῦται δὲ ἐν τούτῳ, ὅτι καὶ ὅπου τάχους δεῖ, ὁ βλακεύων ἐλάχιστα μὲν ὠφελεῖται, πλεῖστα δὲ πράγματα λαμβάνει.

ιά. Οπως δὲ μηδ' εἰ ὁ παιδονόμος ἀπέλθοι, ἔρημοί ποτε οἱ παῖδες εἶεν ἄρχοντος, ἐποίησε τὸν ἀεὶ παρόντα τῶν πολιτῶν κύριον εἶναι, καὶ ἐπιτάττειν τοῖς παισὶν ὅ, τι ἂν ἀγαθὸν δοκείη εἶναι, καὶ κολάζειν εἴ τι ἁμαρτάνοιεν. τοῦτο δὲ ποιήσας, διέπραξε

cum verberibus castigabat, qui deprehendebatur? Nimirum ideo, mea quidem sententia, quod aliis etiam in rebus, quas homines docent, non recte aliquid exsequentem plectant. Quamobrem illi quoque in deprehensos, in parum peritos fures, animaduertunt.

10. Quumque ingeniosum esse statuisset, si qui plurimum tritici raperent; eos tamen ab aliis ad aram Orthiae flagris caedi iussit. Quo quidem significare voluit, quod is, qui exiguo tempore dolores persert, diuturna voluptate cum gloria frui possit. Praeterea significatur hoc ipso, mollem ac ignavum hominem, quum celeritate opus est, vtilitatis minimum capere, molestiae plurimum.

11. Vt autem pueri etiam moderatore suo absente, nunquam aliquo destituerentur, qui eis praeesset: instituit, vt ex ciuibus, quicumque praesens quouis esset tempore, potestatem haberet tum imperandi pueris, quod ex vsu esse videretur, tum plectendi, si quid delinquerent. Quare

* Lege cum Leuncl. πυροὺς καλὸν θεὶς, παρ' Ορθίας μαστιγοῦν. vt vero constet emendationis ratio, consule Pausaniam in Laconicis, et Plutarchum in Lycurgo.

διέπραξε καὶ αἰδημονεστέρους εἶναι τοὺς παῖδας. οὐδὲν γὰρ ὅτως αἰδοῦνται ὅτε παῖδες, ὅτε ἄνδρες, ὡς τοὺς ἄρχοντας.

ιβ'. Ὡς δὲ καὶ, εἴ ποτε μηδεὶς τύχοι ἀνὴρ παρὼν, μηδ' ὡς ἔρημοι οἱ παῖδες ἄρχοντος εἶεν, ἐθηκε τῆς ἴλης ἑκάστης τὸν τορώτατον τῶν ἀρρένων ἄρχειν· ὥστε οὐδέποτε ἐκεῖ οἱ παῖδες ἔρημοι ἄρχοντός εἰσι.

ιγ'. Λεκτέον δέ μοι δοκεῖ εἶναι καὶ περὶ τῶν παιδικῶν ἐρώτων. ἔστι γάρ τι καὶ τοῦτο πρὸς παιδείαν. οἱ μὲν τοίνυν ἄλλοι Ελληνες ἢ (ὥσπερ Βοιωτοὶ) ἀνὴρ καὶ παῖς συζυγέντες ὁμιλοῦσιν, ἢ (ὥσπερ Ηλεῖοι) διὰ χαρίτων τῇ ὥρᾳ χρῶνται. εἰσὶ δὲ καὶ οἳ παντάπασι τοῦ διαλέγεσθαι τοὺς ἐρασὰς ἐξίστασιν ἀπὸ τῶν παίδων.

ιδ'. Ο δὲ Λυκοῦργος ἐναντία καὶ τούτοις πᾶσι γνοὺς, εἰ μέν τις αὐτὸς ὢν οἷον δεῖ, ἀγαθοῦ ψυχὴν παιδὸς, πειρῶτο ἄμεμπτον φίλον ἀποτελέσασθαι καὶ συνεῖναι, ἐπῄνει, καὶ καλλίστην παιδείαν ταύτην ἐνόμιζεν.

ιέ. Εἰ

re perfecit, vt etiam pueri verecundiores essent. Quippe nihil ita neque pueri, neque viri reuerentur, atque praefectos suos.

12. Vt autem ne tunc quidem, vbi forte nullus aetatis virilis adesset, rectore pueri suo carerent: fanxit, vt is qui esset in classe qualibet acerrimus, maribus imperaret. Quo fit, vt illic pueri nunquam rectore careant.

13. Etiam de puerorum amoribus dicendum mihi videtur; quod hoc quoque ad institutionem pertineat. Aliis in more Graecis est, vt vel coniuncti vir ac puer degant, quod fit apud Boeotos; vel formae venustate muneribus potiantur, quod Eleis in vsu est. Nonnulli sunt, qui prorsus amatores cum pueris etiam colloqui vetant.

14. Lycurgus autem his omnibus contraria statuens, si quis vir esset eiusmodi, qualem esset deceret, indolemque pueri admiratus, amicum sibi sincerum efficere cuperet, et cum eo versari: hoc ipsum laudabat, eamque putabat institutionem esse optimam.

ιέ. Εἰ δέ τις παιδὸς σώματος ὀρεγόμενος φανείη, αἴσχιστον τοῦτο θεὶς, ἐποίησεν ἐν Λακεδαίμονι μηδὲν ἧττον ἐραστὰς παιδικῶν ἀπέχεσθαι, ἢ γονεῖς παίδων, ἢ καὶ ἀδελφοὶ ἀδελφῶν εἰς ἀφροδίσια ἀπέχονται. τὸ μέντοι, ταῦτα ἀπιστεῖσθαι ὑπό τινων, ἃ θαυμάζω. ἐν πολλαῖς γὰρ τῶν πόλεων οἱ νόμοι ἂν ἐναντιῶνται ταῖς πρὸς τὰς παῖδας ἐπιθυμίαις.

ΚΕΦ. γ'.

Ἡ μὲν δὴ παιδεία εἴρηται ἥτε Λακωνικὴ, καὶ ἡ τῶν ἄλλων Ελλήνων. ἐξ ὁποτέρας δ' αὐτῶν καὶ εὐπειθέστεροι, καὶ αἰδημονέστεροι, καὶ ὧν δεῖ ἐγκρατέστεροι ἄνδρες ἀποτελῶνται, ὁ βουλόμενος καὶ ταῦτα ἐπισκοπεῖσθω.

β'. Οταν γεμὴν ἐκ παίδων εἰς τὸ μειρακιοῦσθαι ἐκβαίνωσι, τηνικαῦτα οἱ μὲν ἄλλοι παύουσι μὲν ἀπὸ παιδαγωγῶν, παύουσι δὲ καὶ ἀπὸ διδασκάλων, ἄρχουσι δὲ

15. Sin aliquem pueri corpore duntaxat capi adpareret, id vero turpissimum esse statuit: adeoque perfecit, vt apud Lacedaemonios nihilo vtique minus amatores a puerorum amatorum congressu abstinerent, quam vel parentes a filiis, vel a fratribus fratres venereis in rebus abstinent. Quae sane fidem apud quosdam non mereri, nihil miror. Nam leges in plerisque ciuitatibus libidines eiusmodi non coërcent.

CAP. III.

Atque hactenus de institutione tam Laconica, quam caeterorum Graecorum dictum est. Vtra vero promtiores ad parendum, et verecundiores, et continentiores in iis, vbi necesse est, viros efficiat; id etiam conlideret, qui volet.

2. Enimuero policaquam e pueritia transeunt ad adolescentiam, tum Graeci quidem caeteri paedagogis magistrisque liberos suos committere desinunt, neque

δὲ ἀδένες ἔτι αὐτῶν, ἀλλ' αὐτονόμως ἀφιᾶσιν. ὁ δὲ Λυκοῦργος καὶ τούτων τἀναντία ἔγνω.

γ'. Καταμαθὼν γὰρ τοῖς τηλικούτοις μέγιστον μὲν φρόνημα ἐμφυόμενον, μάλιστα δὲ ὕβριν ἐπιπολάζουσαν, ἰσχυροτάτας δὲ ἐπιθυμίας τῶν ἡδονῶν παρισαμένας, τηνικαῦτα πλείστας μὲν πόνους αὐτοῖς ὑπέβαλε, πλείστην δὲ ἀσχολίαν ἐμηχανήσατο.

δ'. Ἐπιθεὶς δὲ, καὶ εἴ τις ταῦτα φύγοι, μηδενὸς ἔτι τῶν καλῶν τυγχάνειν, ἐποίησε μὴ μόνον τοὺς ἐκ δημοσίᾳ, ἀλλὰ καὶ τοὺς κηδομένους ἑκάστων ἐπιμελεῖσθαι, ὡς μὴ ἀποδειλιάσαντες ἀδόκιμοι παντάπασιν ἐν τῇ πόλει γένοιντο.

ε. Πρὸς δὲ τούτοις τὸ αἰδεῖσθαι ἰσχυρῶς ἐμφῦσαι βουλόμενος αὐτοῖς, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐπέταξεν ἐντὸς μὲν τῶν ἱματίων τὼ χεῖρε ἔχειν, σιγῇ δὲ πορεύεσθαι, περιβλέπειν δὲ μηδαμοῦ, ἀλλ' αὐτὰ τὰ πρὸ τῶν ποδῶν ὁρᾶν. ἔνθα δὴ καὶ δῆλον γεγένηται, ὅτι τὸ ἄῤῥεν φῦλον καὶ εἰς τὸ σωφρονεῖν ἰσχυρότερόν ἐστι τῶν τῆς θηλείας φύσεως.

ς'. Εἰσ-

neque quiſquam amplius eis imperat, ſed iuris ſui ſunt: Lycurgus autem his quoque contraria ſtatuit.

3. Nam quod animaduerteret, illis, qui hac eſſent aetate, ſpiritus a natura maximos ineſſe, maximamque petulantiam redundare, cupiditates denique voluptatum vehementiſſimas adeſſe: idcirco tunc plurimis eos laboribus ſubiecit, et occupationes eorum plurimas excogitauit.

4. Quumque addidiſſet, eum, qui haec fugeret, expertem fore deinceps rerum egregiarum omnium: perfecit, vt non tantum publice conſtituti, ſed illi etiam, qui gererent priuatim curam ſingulorum, operam darent, ne prae ignauia contemtui ciuibus vniuerſis eſſent.

5. Praeterea quum vehementer animis eorum pudorem inſerere cuperet, inſtituit, vt in via manum vtramque intra veſtem continerent, incederent taciti, miſquam circumſpicerent ea tantum intuerentur, quae ante pedes eſſent. Vnde patuit, ſexum marem etiam foemineo ſe modeſtius poſſe gerere.

ς'. Ἐκείνων γ' ἂν ἧττον μὲν ἂν φωνὴν ἀκούσαις, ἢ τῶν λιθίνων, ἧττον δ' ἂν ὄμματα μεταστρέψαις, ἢ τῶν χαλκῶν, αἰδημονεστέρας δ' ἂν αὐτὰς ἡγήσαιο καὶ αὐτῶν τῶν *ἐν τοῖς θαλάμοις παρθένων. καὶ ἐπειδὰν εἰς τὸ ** φιλιτίον γε ἀφίκωνται, ἀγαπητὸν αὐτῶν καὶ τὸ ἐρωτηθὲν ἀκοῦσαι. καὶ τῶν μὲν αὖ παιδικῶν ὅτως ἐπεμελήθη.

ΚΕΦ. δ'.

Περὶ γε μὴν τῶν ἡβώντων πολὺ μάλιστα ἐσπούδασε, νομίζων, τούτους, εἰ γένοιντο οἵους δεῖ, πλεῖστον ῥέπειν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν τῇ πόλει.

β'. Ὁρῶν δή, οἷς ἂν μάλιστα φιλονεικία ἐγγένηται, τούτων καὶ χορὰς ἀξιακουστοτάτους γιγνομένους, καὶ γυμνικοὺς ἀγῶνας ἀξιοθεατοτάτους, ἐνόμιζεν, εἰ καὶ τοὺς ἡβῶντας συμβάλλοι εἰς ἔριν περὶ ἀρετῆς, ὅτως ἂν καὶ τούτους ἐπὶ πλεῖστον ἀφικνεῖσθαι ἀνδραγαθίας. ὡς δ' ἂν τοῦτο αὖ συνέβαλεν, ἐξηγήσομαι.

γ'. Αἰ-

6. Sane vocem illorum minus audias, quam ſi lapidei; minus oculos flexeris, quam ſi eſſent ahenei: denique verecundiores eſſe duxeris, quam ſint eae, quae in thalamis degunt, virgines. Quod ſi etiam ad philitium veniant, ſatis habendum hoc ex eis audiri, de quo interrogati ſunt. Atque hanc Lycurgus aetati puerili curam adhibuit.

CAP. IV.

Caeterum multo maximam diligentiam puberibus impendit, quod eos duceret, ſi tales euaderent, quales eſſe conveniret, plurimum momenti ciuitatis commodis allaturos.

2. Itaque quum videret, quibuſcunque maxime ſtudium contentionis innatum eſſet, horum et choros auditu, et certamina gymnica ſpectatu eſſe digniſſima; arbitrabatur, ſi puberes in contentionem virtutis inter ſe committeret, etiam illos hoc modo euaſuros eſſe fortiſſimos. Exponam autem, quo modo inter ſe hos commiſerit.

3. Eli-

* Al. ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς.

** Al. φιδίτιον.

γ'. Αἱρȣ̃νται τοίνυν αὐτῶν οἱ Εφοροι ἐκ τῶν ἀκμαζόντων τρεῖς ἄνδρας. ȣ̃τοι δὲ Ιππαγρέται καλȣ̃νται. τȣ́των δὲ ἕκαστος ἄνδρας ἑκατὸν καταλέγει, διασαφηνίζων ὅτȣ ἕνεκα τȣ̀ς μὲν προτιμᾷ, τȣ̀ς δὲ ἀποδοκιμάζει.

δ'. Οἱ ȣ̃ν μὴ τυγχάνοντες τῶν καλῶν, πολεμȣ̃σι τοῖς τε ἀποστείλασιν αὐτȣ̀ς, καὶ τοῖς αἱρεθεῖσιν ἀνθ' αὐτῶν, καὶ παραφυλάττȣσιν ἀλλήλȣς, ἐάν τι παρὰ τὰ καλὰ νομιζόμενα ῥᾳδιȣργῶσι.

ε'. Καὶ αὕτη δὴ γίγνεται ἡ θεοφιλεστάτη τε, καὶ πολιτικωτάτη ἔρις, ἐν ᾗ ἀποδεδεικται μὲν, ἃ δεῖ ποιεῖν τὸν ἀγαθὸν· χωρὶς δ' ἑκάτεροι ἀσκȣ̃σιν, ὅπως ἀεὶ κράτιστοι ἔσονται· ἐὰν δέ τι δεῃ, καθ' ἕνα ἀρήξȣσι τῇ πόλει παντὶ σθένει.

ϛ'. Ανάγκη δ' αὐτοῖς καὶ εὐεξίας ἐπιμελεῖσθαι. καὶ γὰρ πυκτεύȣσι διὰ τὴν ἔριν, ὅπȣ ἂν συμβάλωσι· διαλύειν μέντοι τȣ̀ς μαχομένȣς πᾶς ὁ παραγενόμενος κύριος.

ἢν

3. Eligunt Ephori ex eorum numero, qui aetate sunt vegeta, tres viros, quos Hippagretas vocant. Eorum quisque centum sibi viros deligit, ac simul declarat, quamobrem alios praeferat, alios reiiciat.

4. Itaque illi, qui honorem hunc non consequuntur, inimici fiunt tam iis, a quibus reiecti sunt, quam his in electione sibi praelatis; seque observant mutuo, num aliquid adversus ea quae honesta ducuntur, nequiter committant.

5. Atque haec est Diis acceptissima, et imprimis vtilis reipublicae contentio; qua demonstratur, quid viro forti faciendum sit; et vtrique semet in eo seorsum exercent, vt semper sint praestantissimi; ac res si postulet, singillatim reipublicae totis viribus opitulentur.

6. Praeterea necesse est, vt bonae constitutioni studeant. Nam vbicunque congressi fuerint, ob hanc inter se rixam colluctando pugnant. Et dirimere pugnantes cuiusuis est in potestate, qui forte interuenerit.

 Quod

ἢν δέ τις ἀπειθῇ τῷ διαλύοντι, ἄγει αὐτὸν ὁ παιδονόμος ἐπὶ τὰς Ἐφόρας· οἱ δὲ ζημιῶσι, μεγαλείως καθισᾶναι βουλόμενοι, εἰς τὸ μήποτε ὀργὴν τῷ μὴ πείθεσθαι τοῖς νόμοις κρατῆσαι.

ζ'. Τοῖς γεμὴν τὴν ἡβητικὴν ἡλικίαν πεπερακόσιν (ἐξ ὧν ἤδη καὶ αἱ μέγισται ἀρχαὶ καθίστανται) οἱ μὲν ἄλλοι Ἕλληνες ἀφελόντες αὐτῶν τὸ ἰσχύος ἔτι ἐπιμελεῖσθαι, στρατεύεσθαι ὅμως αὐτοῖς ἐπιτάττουσιν.

η'. Ὁ δὲ Λυκοῦργος τοῖς τηλικούτοις νόμιμον ἐποίησε, κάλλιστον εἶναι τὸ θηρᾶν, εἰ μή τι δημόσιον κωλύοι, ὅπως δύναιντο καὶ ὅτοι μηδὲν ἧττον τῶν ἡβώντων στρατιωτικὰς πόνους ὑποφέρειν.

ΚΕΦ. ε.

Ἃ μὲν ἓν ἑκάστῃ ἡλικίᾳ ἐνομοθέτησεν ὁ Λυκοῦργος ἐπιτηδεύματα, σχεδὸν εἴρηται. οἵαν δὲ καὶ πᾶσι δίαιταν κατεσκεύασε, νῦν πειράσομαι διηγεῖσθαι.

β'. Λυκοῦργος τοίνυν παραλαβὼν τὰς Σπαρτιάτας, ὥσπερ

Quod si quis dirimenti non obtemperet, eum moderator iuventutis ad Ephoros deducit: a quibus ille multatur, accerrimo studio id efficere volentibus, ne quis vnquam ab ira superatus impediatur, quo minus legibus pareat.

7. Qui vero iam pubertatis annos excesserunt, e quorum numero magistratus summi creantur, eos Graeci caeteri, detracta virium exercendarum cura, in militiam nihilominus proficisci iubent.

8. Lycurgus autem introduxit, vt illa in aetate quam honestissimum habeatur, venationi operam dare, nisi quod publicum munus impediat: vt etiam hi non minus quam puberes, perferre labores militares possint.

CAP. V.

Ac prope iam explicatum est, quae cuilibet aetati studia Lycurgus praescripserit. Qualem vero victus rationem vniuersis instituerit, iam exponere conabor.

2. Quum igitur Lycurgus Spartanos accepisset, pro Graecorum

ὥσπερ τὰς ἄλλας Ἕλληνας, οἴκοι σκηνῶντας, γυὰς ἐν τούτοις πλείστας ῥαδιεργεῖσθαι, εἰς τὸ φανερὸν ἐξήγαγε τὰ συσκήνια, ὅτως ἡγέμενος ἥκιστ' ἂν παραβαίνεσθαι τὰ προσατλόμενα.

γ'. Καὶ σῖτόν γε ἔταξεν αὐτοῖς, ὡς μήτε ὑπερπληρῶσθαι, μήτε ἐνδεεῖς γίγνεσθαι. πολλὰ δὲ καὶ παράλογα γίγνεται ἀπὸ τῶν ἀγρευομένων. οἱ δὲ πλήσιοι ἐσιν ὅτε καὶ ἄγραν ἀντιπαραβάλλεσιν· ὥσε ὅτε ἔρημός ποτε ἡ τράπεζα βρωτῶν γίγνεται, ἐς' ἂν διασκηνῶσιν, ὅτε πολυδάπανος.

δ'. Καὶ μὴν τῷ πότῳ ἀποπαύσας τὰς ἀκ ἀναγκαίας πόσεις, αἳ σφάλλσι μὲν σώματα, σφάλλσι δὲ γνώμας, ἐφῆκεν ὁπότε διψώη ἕκασος πίνειν· ὅτω νομίζων ἀβλαβέσατόν τε, καὶ ἥδισον ποτὸν γίγνεσθαι. ὅτω γεμὴν * σκηνάντων, πῶς ἄν τις ἢ ὑπὸ λιχνείας, ἢ οἰνοφλυγίας ἢ αὐτὸν, ἢ οἶκον διαφθείρειεν;

ε. Καὶ

corum reliquorum conſuetudine domi ſuae victitantes: quumque animaduertiſſet, in his plurimos nequiter ſe gerere, conuictus illos in publicum eduxit, quod ea ratione futurum exiſtimaret, vt minime imperata tranſgrederentur.

3. Cibum etiam eis ita inſtituit, vt neque nimium replerentur, neque penuria laborarent. Multa vero etiam praeter expectationem fiunt de illis, quae venando capiuntur. Et locupletes nonnunquam praedam venatu captam in commune conferunt. Quo fit, vt menſa nunquam careat iis rebus, quibus veſcantur, quam quidem diu conuictus ille durat; nec tamen ſumtuoſa ſit.

4. Sublatis etiam potationibus non neceſſariis, quae tum corpora, tum animos labefactant, poteſtatem eis bibendi reliquit, vbi quiſque ſitiret. Nam hac ratione putabat potum minime noxium, et longe ſuauiſſimum effici. Quamobrem qui fieri poteſt, vt aliquis ex iis, qui ſimul hoc modo victitant, vel gula, vel temulentia ſe, remue ſuam familiarem perdat?

5. Etenim

* Reſius συσκηνάντων.

ε΄. Καὶ γὰρ δὴ ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ὡς τὸ πολὺ οἱ ἥλικες ἀλλήλοις σύνεισι, μεθ' ὧνπερ καὶ ἐλαχίστη αἰδὼς παραγίγνεται. ὁ δὲ Λυκοῦργος ἐν τῇ Σπάρτῃ ἀνέμιξε παιδεύεσθαι τὰ πολλὰ τοὺς νεωτέρους ὑπὸ τῆς τῶν γεραιτέρων ἐμπειρίας.

ϛ΄. Καὶ γὰρ δὴ ἐπιχώριον ἐν τοῖς Φιλιτίοις λέγεσθαι ὅ, τι ἂν καλῶς τις ἐν τῇ πόλει ποιήσῃ· ὥϛ' ἐκεῖ ἥκιστα μὲν ὕβριν, ἥκιστα δὲ παροινίαν, ἥκιστα δὲ αἰσχρουργίαν καὶ αἰσχρολογίαν ἐγγίγνεσθαι.

ζ΄. Αγαθὰ γεμὴν ἀπεργάζεται καὶ τάδε ἡ ἔξω σίτισις. περιπατεῖν τε γὰρ ἀναγκάζονται ἐν τῇ οἴκαδε ἀφόδῳ, καὶ μὴν τὸ ὑπὸ οἴνου μὴ σφάλλεσθαι ἐπιμελεῖσθαι, εἰδότας ὅτι οὐκ ἐνθάπερ ἐδείπνουν, καταμενοῦσι, καὶ τῇ ὄρφνῃ ὅσα ἡμέρᾳ χρήστεον. οὐδὲ γὰρ ὑπὸ φανοῦ τὸν ἔτι ἐμφρουρον ἔξεστι πορεύεσθαι.

η΄. Καταμαθὼν γεμὴν ὁ Λυκοῦργος καὶ ὅτι ἀπὸ τῶν σίτων οἱ μὲν διαπονούμενοι, εὔχροοί τε, καὶ εὔσαρκοι, καὶ εὔρωστοί εἰσιν, οἱ δ' ἄπονοι, πεφυσημένοι τε,

5. Etenim aliis in vrbibus plerumque aequales inter se versantur, inter quos minimum est pudoris. Lycurgus vero Spartae sic omnia miscuit, vt illic iuniores ab experientia seniorum vt plurimum erudiantur.

6. Nam, more patrio, commemoretur in publicis illis epulis quidquid in republica quisque praeclare fecerit. Quo fit, vt istic minime vel iniuria, vel ex vino petulantia, vel factum turpe, vel turpe dictum interueniat.

7. Etiam ad hoc vtiles sunt epulae foris publicae, quod obambulare cogantur, vbi domum discedere volunt; atque operam dare, ne prae vino titubent: quippe qui sciant se non ibi mansuros, vbi coenauerint, et tenebris perinde sibi vtendum ac die. Non enim cum face licet ei, qui necdum militiae vacationem impetrauit, incedere.

8. Quum autem animaduertisset Lycurgus, eos, qui a cibo se laboribus exercent, et boni coloris et succulentos et robustos esse; qui vero a laboribus abstinerent, tumentes,

τε, καὶ αἰσχροὶ, καὶ ἀσθενεῖς ἀναφαίνονται, οὐδὲ τούτου ἠμέλησεν, ἀλλ' ἐννοῶν, ὅτι καὶ ὅταν αὐτός τις τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ φιλοπονῇ, * ἀρκοῦν τὸ σῶμα ἔχων ἀναφαίνεται, ἐπέταξε τὸν ἀεὶ προσεύτατον ἐν τῷ γυμνασίῳ ἑκάστῳ ἐπιμελεῖσθαι, ὡς μήποτε αὐτοὶ ἐλάττους ** τῶν σιτίων γίγνεσθαι.

θ'. Καὶ ἐμοὶ μὲν δοκεῖ ἐν τούτῳ σφαλῆναι. οὐκ ἂν ἔν ῥᾳδίως γέ τις εὕροι Σπαρτιατῶν ἄνευ ὑγιεινοτέρους, οὔτε τοῖς σώμασι χρησιμωτέρους. ὁμοίως γὰρ ἀπό τε τῶν σκελῶν, καὶ ἀπὸ χειρῶν, καὶ ἀπὸ τραχήλου γυμνάζονται.

ΚΕΦ. ς'.

Ἐναντία γεμὴν ἔγνω καὶ τάδε τοῖς πλείστοις. ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις πόλεσι τῶν ἑαυτοῦ ἕκαστος καὶ παίδων, καὶ οἰκετῶν, καὶ χρημάτων ἀρχουσιν· ὁ δὲ Λυκοῦργος, κατασκευάσαι βουλόμενος, ὡς ἂν μηδὲν βλάπτοντες, ἀπολαύοιέν τι οἱ πολῖται ἀλλήλων ἀγαθὸν, ἐποιησε

tes, ac de formes imbecilloſque conſpici: ne id quidem neglexit, ſed conſiderans, eum qui ſponte ſua labores ſuſciperet, exhibere corpus adquacuis idoneum ac ſufficiens: praecepit, vt ſemper is, qui quolibet eſſet in gymnaſio natu maximus, curam adhiberet, ne vnquam ipſi deteriores euaderent inter eos, qui conuictu eodem vterentur.

9. Qua in re mihi quidem non aberraſſe videtur. Nec enim facile quis homines inueniat, qui Spartanis aut bona valetudine, aut corporis viribus praeſient. Nam pariter et cruribus, et manibus, et ceruicibus exercentur.

CAP. VI.

Praeterea ſecus hac etiam in parte iudicabat, quam alii plurimi. Nam caeteris in vrbibus quiſque ſuis liberis, ſeruis, facultatibus praeſt. Lycurgus autem, qui efficere vellet, vt cives, nullo ſibi inuicem damno dato, etiam commodis quibusdam opera mutua fruerentur, inſtituit,

* Al. ἀρκέντως.

** Leuncl. non male pro σιτίων legit συσσίτων. Poteſt quidem retineri vulg. lectio, atque ita reddi: ne quando vinceretur a cibis.

σε παίδων ἕκαστον ὁμοίως τῶν ἑαυτῷ καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἄρχειν.

β'. Ὅταν δέ τις εἰδῇ, ὅτι ἤτοι πατέρες εἰσὶ τῶν παίδων, ὧν αὐτὸς ἄρχει, ἀνάγκη ὅτως ἄρχειν, ὥσπερ ἂν καὶ τὸν ἑαυτῷ ἄρχεσθαι βέλοιτο. ἢν δέ τις παῖς ποτὲ πληγὰς λαβὼν ὑπ' ἄλλου, κατείπῃ πρὸς τὸν πατέρα, αἰσχρόν ἐστι μὴ ἂν ἄλλας πληγὰς ἐμβάλλειν τῷ υἱεῖ. ἵνα πιστεύσιν ἀλλήλοις μηδὲν αἰσχρὸν προσάπτειν τοῖς παισίν.

γ'. Ἐποίησε δὲ καὶ οἰκέτας, εἴ τις δεηθείη, χρῆσθαι καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις· καὶ κυνῶν δὲ θηρευτικῶν συνῆψε κοινωνίαν· ὥστε οἱ μὲν δεόμενοι παρακαλοῦσιν ἐπὶ θήραν· ὁ δὲ μὴ αὐτὸς σχολάζων, ἡδέως ἐκπέμπει. καὶ ἵπποις δὲ ὡσαύτως χρῶνται. ὁ γὰρ ἀσθενήσας, ἢ δεηθεὶς ὀχήματος, ἢ ταχύ πῃ βεληθεὶς ἀφικέσθαι, ἢν πῃ ἴδῃ ἵππον ὄντα, λαβὼν καὶ χρησάμενος καλῶς, ἀποκαθίστησιν.

δ'. Οὐ μὴν δ' ἐκεῖνο τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰθισμένον ἐποίησεν

instituit, vt quisque tam suis quam alienis liberis imperaret.

2. Quod si quis sciat, eos pueros, in quos imperium ipse sibi sumit, hos vel illos habere patres: necesse est sic eis imperet, quemadmodum et suo velit imperari. Si quis autem puer verberibus aliquando caesus ab alio, patri suo id enuntiet: turpe est, non eidem alias insuper plagas addere. Vtque adeo fidem sibi inuicem habent, nequaquam futurum vt turpia pueris praecipiant.

3. Sanxit etiam, vt famulis, si eorum opera quis egeat, alienis vti liceat: instituta venaticorum quoque canum communione. Itaque si qui canibus egent, ad venationem alios inuitant; ac si cui non sit otium, lubenter canes concedit. Itidem vtuntur et equis. Nam qui aeger est, aut vehiculo indiget, vel celeriter aliquo pergere cupit, siquibi equum videat, eum sumit; ac postea quam illo recte vsus est, restituit.

4. Ne id quidem apud suos fieri voluit, quod caeteris est in

ἐποίησεν ἐπιτηδεύεσθαι. ὅπῃ γὰρ ἂν ὑπὸ θήρας ὀφιεθέντες δεηθῶσι τῶν ἐπιτηδείων, ἢν μὴ συνεσκευασμένοι τύχωσι, καὶ ἐντεῦθα ἐθήκε τοὺς μὲν πεπαυμένους καταλείπειν τὰ πεποιημένα, τοὺς δὲ δεομένους, ἀνοίξαντας τὰ σήματρα, λαβόντας ὅσων ἂν δέωνται, σημηναμένους καταλιπεῖν. τοιγαροῦν ἅτε μεταδιδόντες ἀλλήλοις, καὶ οἱ τὰ μικρὰ ἔχοντες μετέχουσι πάντων τῶν ἐν τῇ χώρᾳ, ὁπόταν τινὸς δεηθῶσιν.

ΚΕΦ. ζ.

Ἐναντία γεμὴν καὶ τάδε τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι κατέστησεν ὁ Λυκοῦργος ἐν τῇ Σπάρτῃ νόμιμα. ἐν μὲν γὰρ δήπου ταῖς ἄλλαις πόλεσι πάντες χρηματίζονται ὅσοι δύνανται. ὁ μὲν γὰρ γεωργεῖ, ὁ δὲ ναυκληρεῖ, ὁ δ' ἐμπορεύεται, οἱ δὲ καὶ ἀπὸ τεχνῶν τρέφονται.

β. Ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ ὁ Λυκοῦργος τοῖς μὲν ἐλευθέροις τῶν μὲν ἀμφὶ χρηματισμὸν ἀπεῖπε μηδένος ἅπτεσθαι· ὅσα

in vſu. Quippe quum praevenandi ſtudio ita nox eos oppreſſit, vt neceſſariis ad victum egeant, eorumque paratum nihil habeant: ſanxit, vt illi, qui venari deſierunt, inſtructa relinquant; qui vero iis egent, apertis ſigillis, et acceptis neceſſariis, caetera rurſus obſignata relinquant. Atque hoc modo communicatis inter ſe rebus, etiam illi, qui pauca poſſident, participes omnium ſunt. quae regio illa fert, vbi quid ſuum ad vſum requirunt.

CAP. VII.

Etiam hoc ratione quadam, diuerſa reliquorum a Graecorum conſuetudine, Lycurgus Lacedaemone ſanxit. Nam aliis in vrbibus omnes, quocunque modo poſſunt, rem faciunt. Hic agrum colit, ille nauiculatoriae deditus eſt: hic mercatura, ille opificio exercendo ſe alit.

2. Spartae vero Lycurgus ingenuis interdixit, quominus ea, quibus rem facere poſſint, attingant;

ὅσα δ' ἐλευθερίαν ταῖς πόλεσι παρασκευάζει, ταῦτα ἔταξε μόνα ἔργα αὐτῶν νομίζειν.

γ'. Καὶ γὰρ δὴ τί πλῆτος ἐκεῖ γε σπουδατέος, ἔνθα ἴσα μὲν φέρειν εἰς τὰ ἐπιτήδεια, ὁμοίως δὲ διαιτᾶσθαι τάξας, ἐποίησε μὴ ἡδυπαθείας ἕνεκα χρημάτων ὀρέγεσθαι; ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἱματίων γε ἕνεκα χρηματιστέον. οὐ γὰρ ἐσθῆτος πολυτελείᾳ, ἀλλὰ σώματος εὐεξίᾳ κοσμοῦνται.

δ'. Οὐδὲ μὴν τῶ γε εἰς τὰς συσκήνους ἕνεκα ἔχειν δαπανᾶν, χρήματα ἀθροιστέον. ἐπεὶ τὸ τῷ σώματι πονοῦντα ὠφελεῖν τὰς συνόντας εὐδοξότερον ἐποίησεν, ἢ τὸ δαπανῶντας· ἐπιδείξας τὸ μὲν ψυχῆς, τὸ δὲ πλούτου ἔργον.

ε. Τὸ γεμὴν ἐξ οἰκίων χρηματίζεσθαι καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις διενόλυσε. πρῶτον μὲν γὰρ νόμισμα τοιοῦτον κατεστήσατο, ὃ δέκα μνῶν μόνον ἂν εἰς οἰκίαν εἰσελθὸν, ὅποτε δεσπότας ὅτε οἰκέτας λάθοι. καὶ γὰρ

gant: inſſitque vt illa tantum ad ſe pertinere ducerent, quaecunque ad libertatem ciuitatibus parandam faciant.

3. Nam cur iſtic opes aliquis adfectaret, vbi quum ipſe inſtituiſſet, vt omnes ex aequo rebus ad vitam neceſſariis potirentur, eademque ratione victus vterentur, hoc ipſum effectum erat, vt opes voluptatis cauſſa non expeterentur? Ne veſtium quidem cauſſa pecuniae ſtudendum. Non enim magni pretii veſte, ſed corporis egregia conſtitutione ornantur.

4. Non item propterea, vt contubernalium cauſſa facere ſumtus poſſint, pecuniae ipſis cogendae ſunt. Sanxit enim, vt glorioſius habeatur, corporis labore prodeſſe ſodalibus, quam faciendis ſumtibus: quorum alterum ab animo, alterum ab opulentia proficiſci demonſtrabat.

5. Etiam per nefas rem facere, his ipſis rebus vetuit. Nam primum eiusmodi monetam inſtituit, cuius ſi tantum decem minae in domum inferrentur, nec dominos nec ſeruos latere poſſent. Etenim

et

γὰρ χώρας μεγάλης, καὶ ἁμάξης ἀγωγῆς δέοιτ' ἄν.

ε'. Χρυσίον γεμὴν, καὶ ἀργύριον ἐρευνᾶται· καὶ ἄν τί πᾳ φανῇ, ὁ ἔχων ζημιᾶται. τί ἂν οὖν ἐκεῖ χρηματισμὸς σπουδάζοιτο, ἔνθα ἡ κτῆσις πλείας λύπας, ἢ ἡ χρῆσις εὐφροσύνας παρέχει;

ΚΕΦ. ή.

Ἀλλὰ γὰρ ὅτι μὲν ἐν Σπάρτῃ μάλιστα πείθονται ταῖς ἀρχαῖς τε καὶ τοῖς νόμοις, ἴσμεν ἅπαντες. ἐγὼ μέντοι καὶ ἐγχειρῆσαι οἶμαι πρότερον τὸν Λυκοῦργον ταύτην τὴν εὐεξίαν καθίσαι, πρὶν ὁμογνώμονας ἐποιήσατο τὰς κρατίστας τῶν ἐν τῇ πόλει.

β'. Τεκμαίρομαι δὲ ταῦτα, ὅτι ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν οἱ δυνατώτεροι ὅτε βούλονται δοκεῖν τὰς ἀρχὰς φοβεῖσθαι, ἀλλὰ νομίζουσι τοῦτο ἀνελεύθερον εἶναι. ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ οἱ κράτιστοι καὶ ὑπέρχονται μάλιστα τὰς ἀρχὰς, καὶ τῷ ταπεινοὶ εἶναι μεγαλύνονται, καὶ τῷ, ὅταν καλῶνται,

et amplo id collocari ſpatio, et plaustro neceſſe eſſet vehi.

6. Aurum autem argentumque perquiri ſolet, ac ſicubi conſpectum fuerit, poſſeſſor multatur. Cur igitur iſtic quaerendis opibus opera detur, vbi comparatio plus moleſtiae, quam vſus voluptatis exhibeat?

CAP. VIII.

Enimuero cives Spartanos inprimis et magiſtratibus et legibus parere, ſcimus omnes. At ego Lycurgum ne quidem adgreſſum arbitror egregiam illam reipublicae conſtitutionem, prius quam ciuitatis optimates ſuam in ſententiam adduxiſſet.

3. Eius rei hoc argumentum habeo, quod, qui aliis in vrbibus potentiores ſunt, ne videri quidem volunt metuere magiſtratus: adeoque ducunt hoc eſſe ab homine libero alienum. Spartae vero praeſtantiſſima dignitate viri maxime magiſtratus obſeruant, ac ſibi glorioſum putant, ſi humiles ſint; et arceſſiti non gradatim

 ince-

καλῶνται, τρέχοντες, ἀλλὰ μὴ βαδίζοντες ὑπακούειν· νομίζοντες, ἢν αὐτοὶ κατάρχωσι τὸ σφόδρα πείθεσθαι, ἕψεσθαι καὶ τὰς ἄλλας· ὅπερ καὶ γεγενηται.

γ. Εἰκὸς δὲ καὶ τὴν τῆς Εφορείας δύναμιν τὰς αὐτὰς τάττας συγκατασκευάσαι, ἐπείπερ ἔγνωσαν τὸ πείθεσθαι μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι καὶ ἐν πόλει, καὶ ἐν στρατιᾷ, καὶ ἐν οἴκῳ. ὅσῳ γὰρ μείζω δύναμιν ἔχει ἡ ἀρχή, τοσούτῳ μᾶλλον ἂν ἡγήσατο αὐτὴν καὶ καταπλήξειν τὰς πολίτας, τῷ ὑπακούειν.

δ'. Εφοροι ἂν ἱκανοὶ μέν εἰσι ζημιῶν ὃν ἂν βάλωνται, κύριοι δ' ἐκπράττειν παραχρῆμα, κύριοι δὲ καὶ ἀρχοντας μεταξὺ καὶ καταπαῦσαι, καὶ εἴρξαί γε, καὶ περὶ τῆς ψυχῆς εἰς ἀγῶνα καταστῆσαι. τοσαύτην δὲ ἔχοντες δύναμιν, οὐχ (ὥσπερ αἱ ἄλλαι πόλεις) ἐῶσι τὸν αἱρεθέντα ἀεὶ ἄρχειν τὸ ἔτος ὅπως ἂν βάλωνται, ἀλλ' ὥσπερ οἱ τύραννοι, καὶ οἱ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν ἐπισάται, ἤν τινα

incedendo, ſed currendo dictis ſint audientes. Exiſtimant enim, ſi ad ſummam obedientiam praeſtandam duces ipſi fuerint, etiam alios ipſorum exemplum ſequuturos: quod quidem ita accidit.

3. Et conſentaneum vero eſt, hos ipſos Ephororum poteſtatem vna [cum Lycurgo] inſtituiſſe: quod animaduerterent, obedientiam ſummum et in vrbe, et apud exercitum, et in familia bonum eſſe. Nam quanto maior magiſtratus poteſtas eſſet, tanto plus terroris ciuibus adlaturam arbitrabatur ad hoc, vt dicto eſſent audientes.

4. Igitur Ephoris poteſtas eſt mulctandi, quem velint, et ſubito multam exigendi, atque etiam magiſtratus. dum adhuc cum imperio ſunt, loco mouendi, vel carceribus conſtringendi. vel in iudicium de vita vocandi. Tanta quum eorum poteſtas ſit, non quemadmodum aliis ſit in vrbibus. magiſtratus creatos ex animi arbitratu toto anno vti permittunt imperio ſuo: ſed regum inſtar. eorumve praeſidum, qui certaminibus gymnicis moderantur, ſi quem

τινα αἰσθάνωνται παρανομοῦντά τι, εὐθὺς παραχρῆμα κολάζουσι.

ε. Πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων ὄντων μηχανημάτων καλῶν τῷ Λυκούργῳ εἰς τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις ἐθέλειν τοὺς πολίτας, ἐν τοῖς καλλίστοις καὶ τοῦτό μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι ἃ πρότερον ἀπέδωκε τῷ πλήθει τοὺς νόμους, πρὶν ἐλθὼν σὺν τοῖς κρατίστοις εἰς Δελφοὺς ἐπήρετο τὸν θεόν, εἰ λῷον καὶ ἄμεινον εἴη τῇ Σπάρτῃ πειθομένῃ οἷς αὐτὸς ἐθήκε νόμοις. ἐπεὶ δὲ ἀνεῖλε τῷ παντὶ ἄμεινον εἶναι, τότε ἀπέδωκεν, ἃ μόνον ἄνομον, ἀλλὰ καὶ ἀνόσιον θεὶς τὸ πυθοχρήστοις νόμοις μὴ πείθεσθαι.

ΚΕΦ. δ'.

Ἄξιον δὲ τοῦ Λυκούργου καὶ τόδε ἀγαθοῦ ἀνδρός, τὸ κατεργάσασθαι ἐν τῇ πόλει, αἱρετώτερον εἶναι τὸν καλὸν θάνατον ἀντὶ τοῦ αἰσχροῦ βίου. καὶ γὰρ ἂν ἐπισκοποῦντι τις ἂν εὕροι μείους ἀποθνήσκοντας τούτων, τῶν ἐκ τοῦ φοβεροῦ ἀποχωρεῖν αἱρουμένων.

β'. Ωφ'

quem in leges aliquid committere animaduertunt, eum mox puniunt.

5. Quumque multa praeclare Lycurgus excogitauerit, vt ciues legibus obtemperare vellent: in primis hoc pulchrum equidem statuo, quod multitudini leges non prius tradiderit, quam cum optimatibus Delphos profectus, Apollinem consuluisset, an Spartae status melior feliciorque futurus esset, si legibus, quas tulisset ipse, pareret. Is vero quum oraculo respondisset, omnino id ex vsu fore: tum demum eas tradidit, non modo contra leges, sed etiam pietatem, facturos statuens, si legibus oraculo Pythio comprobatis non obtemperassent.

CAP. IX.

Hoc etiam in Lycurgo admiratione dignum est, quod in ciuitate sua perfecerit, vt vitae turpi mors honesta praeferretur. Nam si quis rem consideret, inueniet pauciores ex his perire, quam ex illis, qui e periculo subducere se malunt.

β'. Ὡς' ἀληθὲς εἰπεῖν, καὶ ἕπεται τῇ ἀρετῇ σώζεσθαι εἰς τὸν πλείω χρόνον μᾶλλον, ἢ τῇ κακίᾳ. καὶ γὰρ ῥᾴων, καὶ ἡδίων, καὶ εὐπορωτέρα, καὶ ἰσχυροτέρα. δῆλον δὲ, ὅτι καὶ εὔκλεια μάλιστα ἕπεται τῇ ἀρετῇ· καὶ γὰρ συμμαχεῖν πως πάντες τοῖς ἀγαθοῖς βόλονται.

γ'. Ηι μέντοι, ὥστε ταῦτα γίγνεσθαι, ἐμηχανήσατο, καὶ τῶτο καλὸν μὴ παραλιπεῖν. ἐκεῖνος τοίνυν σαφῶς παρεσκεύασε τοῖς μὲν ἀγαθοῖς εὐδαιμονίαν, τοῖς δὲ κακοῖς κακοδαιμονίαν.

δ'. Εν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, ὁπόταν τις κακὸς γενηται, ἐπίκλησιν μονον ἐχει κακὸς εἶναι· ἀγοράζει δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ὁ κακὸς τἀγαθῷ, καὶ κάθηται, καὶ γυμνάζεται, ἐαν βόληται. ἐν δὲ τῇ Λακεδαιμονι πᾶς μὲν ἄν τις αἰσχυνθειη τὸν κακὸν σύσκηνον παραλαβεῖν, πᾶς δ' ἂν ἐν παλαίσμασι συγγυμνασήν.

ε. Πολλάκις δὲ ὁ τοιῶτος, καὶ διαιρεμένων τὰς ἀντισφαιριῶντας,

2. Adeo verum vt dicam, magis virtutem comitatur incolumitas diuturnior, quam ignauiam. Nam [virtus] et facilior eli, et fuauior, et expeditior, et firmior. Etiam hoc manifestum eli, gloriam imprimis comitem virtutis esse. Etenim viris fortibus omnes in bello socii esse volunt.

3. Qua vero arte consequutus sit, vt hoc efficeret; id quoque rectum erit haud omittere. Nimirum Lycurgus plane praestitit, vt viri fortes beatam, ignaui miseram vitam agerent.

4. Nam aliis in vrbibus, quum ignauiter aliquis se gerit, duntaxat hominis ignaui cognomento notatur: ac nihilominus negotiatur in eodem foro vir ignauus, quo strenuus; ibidem et sedet, et exerceret se, si velit. At Lacedaemone quinis pudendum duxerit, hominem ignauum vel in idem contubernium, vel ad eadem exercitia in luctis admittere.

5. Saepenumero etiam vir huiusmodi, quum diuiduntur, qui pila ex aduerso ludant, neutram ad partem admissus, pro supervacaneo

ριῶντας, ἀχώριστος περιγίγνεται· καὶ ἐν χοροῖς δ' εἰς τὰς ἐπονειδίστως χώρας ἀπελαύνεται· καὶ μὲν ἐν ὁδοῖς παραχωρητέον αὐτῷ, καὶ ἐν θάκοις, καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις ὑπανασατέον· καὶ τὰς μὲν προσηκούσας κόρας οἴκοι θρεπτέον, καὶ ταύταις τῆς ἀνανδρείας αἰτίαν ὑφεκτέον· γυναικὸς δὲ κενὴν ἑστίαν ὁ περιοπτέον, καὶ ἅμα τούτῳ ζημίαν ἀποτιστέον. λιπαρὸν δὲ ὁ πλανητέον. ὁδὲ μιμητέον τὰς ἀνεγκλήτους, ἢ πληγὰς ὑπὸ τῶν ἀμεινόνων ληπτέον.

ς'. Ἐγὼ μὲν δή, τοιαύτης τοῖς κακοῖς ἀτιμίας ἐπικειμένης, οὐδὲν θαυμάζω τὸ προαιρεῖσθαι ἐκεῖ θάνατον ἀντὶ τοῦ ζῆν ἀτίμως τε καὶ ἐπονειδίστως βίον.

ΚΕΦ. ί.

Καλῶς δέ μοι δοκεῖ ὁ Λυκοῦργος νομοθετῆσαι καὶ ἢ μέχρι γήρως ἀτκοῖτ' ἂν ἀρετή. ἐπὶ γὰρ τῷ τέρματι τοῦ βίου τὴν κρίσιν τῆς γερουσίας προθεὶς, ἐποίησε, μηδὲ ἐν τῷ γήρᾳ ἀμελεῖσθαι τὴν καλοκαγαθίαν.

β'. Ἀξιά-

vacaneo relinquitur: itidemque in choris ad ignominiosa loca reiicitur. In via quoque aliis vt cedat necesse habet, et in consessibus, et inter iuniores vt adsurgat. Praeterea vt puellas ad se pertinentes alat domi, quae et ipsae culpam alienae ignauiae sustineant: vt caueat, ne domo prodeat vxor, eoque nomine multam persolvat: vt vnctus nitidusque non obambulet, honestae famae homines non imitetur, nisi a melioribus verberari velit.

6. Huiusmodi quum ignauos infamia premat, nihil miror, istic mortem adeo probrosae infamique vitae anteferri.

CAP. X.

Videtur etiam mihi Lycurgus egregie sanxisse, qua ratione virtus ad senectutem vsque possit exerceri. Nam quia iudicium de senatoribus ad vitae metam retulit, hoc ipso effecit, vt ne quidem in senecta laudis et honesti studium negligeretur.

β'. Λξιάγαστον δ' αὐτὸ καὶ τὸ ἐπικρῆναι τῷ τῶν ἀγαθῶν γήρᾳ. θεὶς γὰρ τὸς γέροντας κυρίους τῆ περὶ τῆς ψυχῆς ἀγῶνος, διέπραξεν ἐντιμότερον εἶναι τὸ γῆρας τῆς τῶν ἀκμαζόντων ῥώμης.

γ'. Εἰκότως δέ τοι καὶ σπουδάζεται ὅτος ὁ ἀγὼν μάλιστα τῶν ἀνθρώπων. καλοὶ μὲν γὰρ καὶ οἱ γυμνικοὶ, ἀλλ' ὅτοι μὲν σωμάτων εἰσίν· ὁ δὲ περὶ τῆς γεροντίας ἀγὼν ψυχῶν ἀγαθῶν κρίσιν παρέχει. ὅσῳ ἂν κρεῖττον ψυχὴ σώματος, τοσούτῳ καὶ οἱ ἀγῶνες οἱ τῶν ψυχῶν, ἢ οἱ τῶν σωμάτων ἀξιοσπουδαστότεροι.

δ'. Τόδε γεμὴν τῷ Λυκούργῳ πῶς οὐ μεγάλως ἄξιον ἀγαθῆναι; ὃς ἐπειδὴ κατέμαθεν, ὅτι οἱ μὴ βουλόμενοι ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἀρετῆς, οὐχ ἱκανοί εἰσι τὰς πατρίδας αὔξειν, ἐκεῖνος ἐν τῇ Σπάρτῃ ἠνάγκασε δημοσίᾳ πάντας, πάσας ἀσκεῖν τὰς ἀρετάς. ὥσπερ ἂν ἰδιῶται τῶν ἰδιωτῶν διαφέρωσιν ἀρετῇ, οἱ ἀσκοῦντες τῶν ἀμελούντων, οὕτω καὶ ἡ Σπάρτη εἰκότως

2. Hoc quoque dignum admiratione, quod fortium virorum senectuti consuluerit. Quia enim sanxit vt iudicandi de animo ius penes seniores esset: perfecit, vt hominum vegetorum robore senectus sit honoratior.

3. Ac merito sane certamini huic inter alia mortalium certamina studium maximum adhibetur. Nam et ludi gymnici sunt illi quidem egregii, verum ad corpora pertinent; quum in hoc de ordine senum certamine, iudicium de fortibus animis exhibetur. Quanto igitur animus corpore praestat, tanto maioris animorum certamina, quam corporum, fieri debent.

4. Iam illud etiam in Lycurgo qui non insignem admirationem meretur? quod quum animaduertisset, eos, qui virtutis studiosi non sunt, non posse patriam maiorem ad potentiam euehere; omnes Spartae coëgerit in omni se genere virtutum publice exercere. Itaque vt homines priuati priuatis virtute praestant, et studiosi negligentibus: sic vrbibus haud dubie cunctis

εἰκότως πασῶν τῶν πόλεων ἀρετῇ διαφέρει, μόνη δημοσίᾳ ἐπιτηδεύσα τὴν καλοκαγαθίαν.

ε. Οὐ γὰρ κἀκεῖνο καλὸν, τὸ τῶν ἄλλων πόλεων κολαζόντων ἤν τίς τι ἕτερος ἕτερον ἀδικῇ, ἐκεῖνον ζημίας μὴ ἐλάττους ἐπιθεῖναι, εἴ τις φανερὸς εἴη ἀμελῶν τὸ ὡς βέλτιστος εἶναι;

ς'. Ενόμιζε γὰρ, ὡς ἔοικεν, ὑπὸ μὲν τῶν ἀνδραποδιζομένων τινὰς, ἢ ἀποστερόντων τι, ἢ κλεπτόντων, τὰς βλαπτομένας μόνον ἀδικεῖσθαι, ὑπὸ δὲ τῶν κακῶν καὶ ἀνάνδρων ὅλας τὰς πόλεις προδίδοσθαι. ὥστε εἰκότως ἔμοιγε δοκεῖ τούτοις μεγίστας ζημίας ἐπιθεῖναι.

ζ'. Επέθηκε δὲ καὶ τὴν ἀνυπόστατον ἀνάγκην ἀσκεῖν ἅπασαν πολιτικὴν ἀρετήν. τοῖς μὲν γὰρ τὰ νόμιμα ἐκτελοῦσιν ὁμοίως ἅπασι τὴν πόλιν οἰκείαν ἐποίησε, καὶ οὐδὲν ὑπελογίσατο ὅτε σωμάτων ὅτε χρημάτων ἀσθενειαν. εἰ δέ τις ἀποδειλιάσειε τοῦ τὰ νόμιμα διαπονεῖσθαι, τοῦτον ἐκεῖ

cunctis Sparta virtute praestat, quippe quae sola publice honesti studio teneatur.

5. An non enim hoc quoque praeclarum, quod quum vrbes caeterae plectant, si quis in alium iniurius extiterit; Lycurgus nihilo minus in eum animaduertat, qui se negligentem in hoc declarat, vt sit vir optimus?

6. Existimabat scilicet, vti quidem apparet, a plagiariis, vel fraudatoribus, vel furibus, tantum eos iniuria adfici, qui damnum accipiunt: ab ignauis autem, effeminatisque totas ciuitates prodi. Quo fit, vt, mea sententia, maximas his poenas iure constituerit.

7. Praeterea suis necessitatem quandam, quae' recusari nequeat, colendi omnem virtutem ciuilem imposuit. Nam iis, qui praescripta legibus perficerent, pariter vniuersis rempublicam propriam esse voluit; nulla neque corporum imbecillitatis, neque tenuitatis facultatum habita ratione. At si quis praeignauia defugeret labores in obeundis iis, quae leges iubent; eum Lacedaemone in

ἐκεῖ ἀπέδειξε μήτε νομίζεσθαι ἔτι τῶν ὁμοίων εἶναι.

ἡ. Ἀλλὰ γὰρ ὅτι μὲν παλαιότατοι ἔτοι οἱ νόμοι εἰσὶ, σαφές. ὁ γὰρ Λυκοῦργος κατὰ τὰς Ἡρακλείδας λέγεται γενέσθαι. ὅτω δὲ παλαιοὶ ὄντες, ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἄλλοις καινότατοί εἰσι. καὶ γὰρ, τὸ πάντων θαυμαστότατον, ἐπαινοῦσι μὲν πάντες τὰ τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα, μιμεῖσθαι δὲ αὐτὰ ἀδημία πόλις ἐθέλει. καὶ ταῦτα μὲν δὴ κοινὰ ἀγαθὰ καὶ ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἐν πολέμῳ.

ΚΕΦ. ιά.

Εἰ δέ τις βούλεται καταμαθεῖν, ὅτι καὶ εἰς τὰς στρατιὰς * βέλτιον τῶν ἄλλων ἐμηχανήσατο, ἐξεστι καὶ τούτων ἀκούειν. πρῶτον μὲν τοίνυν οἱ Ἔφοροι προκηρύττουσι τὰ ἔτη, εἰς ἃ δεῖ στρατεύεσθαι καὶ ἱππεύσι, καὶ ὁπλίταις, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς χειροτέχναις.

β'. Ὡστε ὅσοις περ ἐπὶ πόλεως χρῶνται ἄνθρωποι, πάντων τούτων καὶ ἐπὶ στρατιᾶς οἱ Λακεδαιμόνιοι εὐπορεῖσι. καὶ

numero parium ne quidem haberi debere decreuit.

8. Iam quod hae leges antiquissimae sint, patet. Nam Lycurgus temporibus Herculeorum nepotum vixisse perhibetur. Sed licet antiquae sint, tamen nunc adhuc maxime nouae sunt aliis. Etenim, quod admiratione dignissimum est, huiusmodi vitae studia collaudant omnes, imitari nulla ciuitas cupit. Atque haec quidem communia sunt pacis ac belli bona.

CAP. XI.

Si quis autem cognoscere vult, Lycurgum bellicis etiam in rebus quiddam inuenisse rectius, quam caeteri; de eo licet haec audiat. Primum Ephori annos aetatis indicant publice, quibus in militiam tum equitibus tum peditibus armatis, atque etiam opificibus eundum sit.

2. Quo fit, vt quorumcunque opera in vrbibus homines vtuntur, eorum omnium Lacedaemonii copiam incaliris habeant. Itidem

* Al. στρατείας.

καὶ ὅσα δὲ ὀργάνων ἡ στρατιὰ κοινῇ δεηθείη ἂν ἁπάντων, τὰ μὲν ἁμάξῃ προστάκται παρέχειν, τὰ δὲ ὑποζυγίῳ. ὅτω γὰρ ἥκιστ' ἂν τὸ ἐκλεῖπον διαλάθοι.

γ'. Εἰς γε μὴν τὸν ἐν τοῖς ὅπλοις ἀγῶνα τοιάδ' ἐμηχανήσατο. στολὴν μὲν ἔχειν φοινικίδα, καὶ χαλκῆν ἀσπίδα· ταύτην νομίζων ἥκιστα μὲν γυναικεία κοινωνεῖν, * πολεμικωτάτην δ' εἶναι. καὶ γὰρ τάχιστα λαμπρύνεται, καὶ σχολαιότατα ῥυπαίνεται. ἐφῆκε δὲ καὶ κομᾶν τοῖς ὑπὲρ τὴν ἡβητικὴν ἡλικίαν· νομίζων ὅτω καὶ μείζως ἂν, καὶ ἐλευθεριωτέρως, καὶ γοργοτέρως φαίνεσθαι.

δ'. Οὕτω γε μὴν κατεσκευασμένων, μόρας μὲν διεῖλεν ἓξ καὶ ἱππέων καὶ ὁπλιτῶν. ἑκάστη δὲ τῶν πολιτικῶν τούτων μορῶν ἔχει πολέμαρχον ἕνα, λοχαγοὺς τέσσαρας, πεντηκοντῆρας ὀκτὼ, ἐνωμοτάρ-

. χους

Itidem quibuſcunque inſtrumentis exercitui communiter opus eſt, ea partim plauſtris ſuppeditari mandatum eſt, partim iumentorum ſubuectione. Nam ea ratione, ſi quid deeſt, obſcurum minus eſſe poſſit.

3. Ad armorum certamina, huiusmodi quaedam excogitavit: Veſtem eos puniceam habere voluit, et ſcutum aereum. Exiſtimabat enim, illam minime cum muliebri commune quidquam habere, hoc autem bello aptiſſimum eſſe. Nam et celerrime niteſcit, et ſordes haud facile contrahit. Fecit etiam illis, qui pubertatis annos exceſſiſſent, comam alendi copiam: quod eos hoc pacto grandiores, ac vultu magis liberali, terribiliores-que viſum iri arbitraretur.

4. Quibus in hunc modum inſtructis, in ſex cohortes equitatum ac grauem armaturam diſtribuit. Quaelibet autem ciuium cohors polemarchum vnum habet, centuriones quatuor, quinquagenum praefectos octo.

* Scribendum videtur πολεμικωτάτην δ' τήνδε εἶναι, et vocab. τήνδ' (quod periit propter ſimilitudinem cum literis proxime praecedentibus) ad ἀσπίδα referendum. Nec enim video, cur rationem redderet Xenophon inſtituti veſtimenti punicei, non item ſcuti aerei: certe verba proxime ſequentia ſcrupulum omnino eximunt, quum non poſſint niſi de ſcuto aeneo intelligi.

χας ἑκκαίδεκα. ἐκ δὲ τούτων τῶν μορῶν διὰ παρεγγυήσεως καθίστανται τοτὲ μὲν εἰς ἐνωμοτίας, τοτὲ δὲ εἰς τρεῖς, τοτὲ δὲ εἰς ἕξ.

ε. Ὁ δὲ οἱ πλεῖστοι οἴονται, πολυπλοκωτάτην εἶναι τὴν ἐν ὅπλοις Λακωνικὴν τάξιν, τὸ ἐναντιώτατον ὑπειλήφασι τοῦ ὄντος. εἰσὶ μὲν γὰρ ἐν τῇ Λακωνικῇ τάξει οἱ πρωτοστάται ἄρχοντες, καὶ ὁ ςίχος ἕκαστος πάντ' ἔχων, ὅσα δεῖ παρεχεσθαι.

ς'. Οὕτω δὲ ῥᾴδιον ταύτην τὴν τάξιν μαθεῖν, ὡς ὅστις τὰς ἀνθρώπους δύναται γιγνώσκειν, οὐδεὶς ἂν ἁμάρτοι. τοῖς μὲν γὰρ ἡγεῖσθαι δέδοται, τοῖς δὲ ἕπεσθαι τέτακται. αἱ δὲ παραγωγαὶ, ὥσπερ ὑπὸ κήρυκος, ὑπὸ τοῦ ἐνωμοτάρχου λόγῳ δηλοῦνται, ἀραιαί τε καὶ βαθύτεραι αἱ φάλαγγες γίγνονται· ὧν δὴ οὐδ' ὁπωστιοῦν χαλεπὸν μαθεῖν.

ζ'. Τὸ μέντοι, κἂν ταραχθῶσι, μετὰ τοῦ παρατυχόντος ὁμοίως

octo, manipulorum duces sexdecim. Ex his vero cohortibus, vbi hic imperatur, nonnunquam milites per manipulos disponuntur, nonnunquam in ternos, nonnunquam in senos.

5. Quod autem complures existimant, armatorum aciem Laconicam valde implicatam esse: ii vero sequius opinantur quam sese res habeat. Nam in acie Laconica praefecti loco principe constituunt, et series quaelibet habet omnia, quibus suppeditatis opus est.

6. Tam facile est autem, hanc aciei rationem intelligere; vt nemo, qui homines queat agnoscere, possit vnquam errare. Nam aliis praecedendi munus datum est, aliis imperatum, vt sequantur. Ordinum vero promotiones, tanquam a praecone, manipularis praefecti verbis indicantur; fiuntque phalanges tum rariores dum densiores: quarum rerum nihil omnino cognitu est difficile.

7. Quod autem haec acies, etiamsi turbata fuerit, cum obvio

ὁμοίως μάχεσθαι ταύτην τὴν τάξιν, ἀκέτι ῥᾴδιόν ἐστι μαθεῖν, πλὴν τοῖς ὑπὸ τῶν Λυκόργω νόμων πεπαιδευμένοις.

ἡ Εὐπορώτατα δὲ καὶ ἐκεῖνα Λακεδαιμόνιοι ποιοῦσι, τὰ τοῖς ὁπλομάχοις πάνυ δοκοῦντα χαλεπὰ εἶναι. ὅταν μὲν γὰρ ἐπὶ κέρως πορεύωνται, κατ' ἀρὰν δήπου ἐνωμοτία ἕπεται. ἐὰν δ' ἐν τῷ τοιούτῳ ἐκ τοῦ ἐναντίου πολεμία Φάλαγξ ἐπιφανῇ, τῷ ἐνωμοτάρχῃ παρεγγυᾶται εἰς μέτωπον † παρ' ἀσπίδα καθίστασθαι· καὶ διὰ παντὸς ὅτως, ἐς' ἂν ἡ Φάλαγξ ἐναντία καταστῇ. ἢν γεμὴν ὅτως ἐχόντων ἐκ τοῦ ὄπισθεν οἱ πολέμιοι ἐπιφανῶσιν, ἐξελίττεται ἕκαστος ὁ στίχος, ἵνα οἱ κράτιστοι ἐναντίοι ἀεὶ τοῖς πολεμίοις ὦσιν.

θ'. Οτε δὲ ὁ ἄρχων εὐώνυμος γίγνεται, ἀδ' ἐν τούτῳ μειονεκτεῖν ἡγοῦνται, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ πλεονεκτεῖν. εἰ γάρ τινες κυκλοῦσθαι ἐπιχειροῖεν, ἀκ ἂν κατὰ τὰ γυμνά, ἀλλὰ κατὰ τὰ ὡπλισμένα περιβάλλοιεν ἄν. ἢν δέ ποτε ἑνεκά τινος

vio quonis similiter dimicari possit: id intellectu facile non est, extraquam iis, qui Lycurgi legibus instituti fuerint.

8. Facillima sunt et ea Lacedaemoniis factu, quae vel gladiatoribus per esse difficilia videntur. Nam quum in cornu pergunt, sequitur a tergo manipularia series. At si phalanx hostilis ex aduerso interea se ostentauerit, manipulario duci denuntiatur, vt ad frontem clypeum versus conferat; atque ita fit penitus, donec phalanx hostibus aduersa fieterit. Iam si, acie ipsorum hoc pacto disposita, hostes a tergo venientes apparuerint; quaelibet series euoluitur, vt fortissimi quique semper hostibus oppositi sint.

9. Quod si aliquando dux agminis ad latus laeuum sit, ne tum quidem conditione se deteriore esse putant, immo nonnunquam meliore. Nam si qui eos vndique cingere conarentur, non versus partes nudas, sed armis munitas, eos circumdarent. Si certa de caussa visum aliquando

† Hoc est: *Sinistram versus.*

τινος δοκῇ συμφέρειν τὸν ἡγεμόνα δεξιὸν κέρας ἔχειν, στρέψαντες τὸ ἄγημα ἐπὶ κέρας, ἐξελίττουσι τὴν φάλαγγα, ἕως ἂν ὁ μὲν ἡγεμὼν δεξιὸς ᾖ, ἡ δὲ ὀρθὴ εὐώνυμος γένηται.

ι. Ην δ' αὖ ἐκ τῶν δεξιῶν πολεμίων τάξις ἐπιφαίνηται ἐπὶ κέρως πορευομένων, ὀδὲν ἄλλο πραγματεύονται, ἢ τὸν λόχον ἕκαστον, ὥσπερ τριήρη, ἀντίπρωρον τοῖς ἐναντίοις στρέφσι· καὶ ἕως αὖ γίνεται ὁ κατ' ὀρθὴν λόχος † παρὰ ὅρυ. ἢν γεμὴν κατὰ τὰ εὐώνυμα πολέμιοι προσίωσιν, ὀδὲ τοῦτο ἐῶσιν, ἀλλ' ἀπωθῶσιν, ἢ ἐναντίως ἀντιπάλοις τὰς λόχως στρέφσι· καὶ ἕως αὖ ὁ κατ' ὀρθὴν λόχος παρ' ἀσπίδα καθίσταται.

ΚΕΦ. β'.

Ερῶ δὲ καὶ ἢ στρατοπεδεύεσθαι ἐνόμισε χρῆναι Λυκοῦργος. διὰ μὲν γὰρ τὸ τὰς γωνίας τοῦ τετραγώνου ἀχρήστους εἶναι, κύκλον ἐστρατοπεδεύσατο, εἰ

quando sit expedire, vt cornu dextrum ductor obtineat; verso in cornu agmine phalangem euoluunt, donec ad dextram sit ductor, et agmen extremum ad laeuam.

10. Rursus si ab hostibus ad dextram constitutis acies sese ostenderit progredientium in cornu, nihil agunt aliud, quam quod centurias singulas, triremis instar, hostibus velut obiecta prora, conuertunt; qua ratione series ea, quae extremo est in agmine, hastam versus constituitur. At si a laeuo latere accesserint hostes, ne hoc quidem permittunt; sed repellunt eos, vel aduersas series aduersariis obuertunt. Qua ratione fit, vt extremi agminis series clypeum versus constituatur.

CAP. XII.

Dicam etiam, quo pacto Lycurgus castra esse metanda censuerit. Nam quia quadrati agminis anguli sunt inutiles, in orbem castra ponebat, extra-

† Intelligendum est: *versus dextram.*

εἰ μὴ ὄρος ἀσφαλὲς εἴη, ἢ τεῖχος, ἢ ποταμὸν ὄπισθεν ἔχοιεν.

β'. Φύλακας γεμὴν ἐποίησε μεθημερινὰς τὰς μὲν πρὸς τὰ ὅπλα εἴσω βλεπούσας· ἃ γὰρ πολεμίων ἕνεκα, ἀλλὰ φίλων αὗται καθίστανται. τὰς γεμὴν πολεμίας ἱππεῖς φυλάττουσιν ἀπὸ χωρίων, ὧν ἂν ἐκ πλείστου προορῶεν.

γ'. Εἰ δέ τις προΐοι νύκτωρ ἔξω τῆς φάλαγγος, ἐνόμισεν ὑπὸ Σκιριτῶν προφυλάττεσθαι, νῦν δ' ἤδη καὶ ὑπο ξένων, αὐτῶν τινων συμπαρόντων.

δ'. Τὸ δὲ, ἐχοντας τὰ ὅπλα ἀεὶ περιέναι, εὖ καὶ τοῦτο δεῖ εἰδέναι, ὅτι τῷ αὐτὸ ἕνεκά ἐστιν, ὅπερ καὶ τὰς δάλας εἴργουσιν ἀπὸ τῶν ὅπλων. καὶ τὰς ἐπὶ τὰ ἀναγκαῖα ἀπιόντας ἃ δεῖ θαυμάζειν, ὅτι ὅτε ἀλλήλων, ὅτε τῶν ὅπλων πλέον, ἢ ὅσον μὴ λυπεῖν ἀλλήλας, ἀπέρχονται. καὶ γὰρ ταῦτα ἀσφαλείας ἕνεκα ποιοῦσιν.

ε. Μεταστρατοπεδεύονται γεμὴν πυκνὰ, καὶ τῷ σίνεσθαι

extraquam si monte tuti essent, vel a tergo murum fluuiumue haberent.

2. Excubias quidem diurnas instituit, quae interius castra versus spectarent. Nam amicorum, non hostium caussa, illae constituuntur. Hostes ab equitibus obseruantur iis e locis, de quibus prospici longissime potest.

3. Quod si quis noctu extra phalangem progrediatur, a Sciritis ea de caussa institui habendas excubias; et hoc tempore praestant id mercenarii milites, quibus aliqui Lacones adsunt.

4. Iam quod cum hastis semper obuersantur, id scien-dum eadem de caussa fieri, ob quam seruos etiam ab armis arcent. Praeterea mirum videri non debet, eos, qui ad naturae necessaria secedunt, neque ab se inuicem, neque ab exercitu longius progredi, quam vti caueant, ne sibi mutuo molestiam creent. Haec enim securitatis caussa faciunt.

5. Castra saepius mutant, partim

σίνεσθαι τὰς πολεμίας ἕνεκα, καὶ τὰ ὠφελεῖν τὰς φίλας· καὶ γυμνάζεσθαι δὲ προαγορεύεται ὑπὸ τῶ νόμω ἅπασι Λακεδαιμονίοις, ὅσοιπερ ἂν στρατεύωνται· ὥστε μεγαλοπρεπεστέρας μὲν αὐτὰς ἐφ' ἑαυτοῖς γίγνεσθαι, ἐλευθεριωτέρας δὲ τῶν ἄλλων φαίνεσθαι. δεῖ δὲ εἴτε περίπατον, εἴτε δρόμον ἐλάσσω ποιεῖσθαι, ἢ ὅσον ἂν ἡ μόρα ἐφήκη, ὅπως μηδεὶς τῶν αὐτῶ ὅπλων πόῤῥω γίγνηται.

ς'. Μετὰ δὲ τὰ γυμνάσια καθίζειν μὲν ὁ πρῶτος πολέμαρχος κηρύττει· (ἔστι δὲ τοῦτο ὥσπερ ἐξέτασις) ἐκ τούτου δὲ ἀριστοποιεῖσθαι, καὶ ταχὺ τὸν πρόσκοπον ὑπολύεσθαι. ἐκ τούτου δ' αὖ διατρίβαι καὶ ἀναπαύσεις πρὸ τῶν ἑσπερινῶν γυμνασίων.

ζ'. Μετὰ γεμὴν ταῦτα δειπνοποιεῖσθαι κηρύττεται, καὶ, ἐπειδὰν ἄσωσιν εἰς τοὺς θεοὺς οἷς ἂν κεκαλλιερηκότες ὦσιν, ἐπὶ τῶν ὅπλων ἀναπαύεσθαι. ὅτι δὲ πολλὰ γράφω, ἃ δεῖ θαυμάζειν. ἥκιστα γὰρ

sint vt hostibus detrimentum adferant, partim vt amicis prosint. Etiam a lege mandatur Lacedaemoniis omnibus, qui expeditionibus interfunt, vt exercitiis vtantur. Quo fit, vt ipsi magis inter se magnanimi euadant, ac supra caeteros indole magis esse liberali videantur. Locus exercitationis et cursus intra id spatium necessario describitur, quousque cohors ipsa pertinet, ne quis ab suis armis recedat longius.

6. Peractis exercitiis, polemarchus primus, vti sedeant, per praeconem edicit: quod quidem lustrationis cuiusdam instar est: deinde prandium vti sumant, ac speculatorem mox dimittant. Hinc inter se conuersantur milites, ac se quiescendo recreant ante vespertina exercitia.

7. Secundum haec per praeconem denuntiatur, sumendam esse coenam: et posteaquam hymnos Diis cecinerint, quibus est facta res sacra, armis incubando quietem capiendam. Nemo vero miretur, tam multa me scribere. Nam

γὰρ Λακεδαιμονίοις εὕροι ἄν τις παραλελειμμένα ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς, ὅσα δεῖ ἐπιμελείας.

ΚΕΦ. ιγ'.

Διηγήσομαι δὲ καὶ ἣν ἐπὶ στρατιᾶς ὁ Λυκοῦργος βασιλεῖ δύναμιν καὶ τιμὴν παρεσκεύασε. πρῶτον μὲν γὰρ ἐπὶ Φρουρᾷ τρέφει ἡ πόλις βασιλέα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. συσκηνοῦσι δὲ αὐτῷ οἱ πολέμαρχοι, ὅπως ἀεὶ συνόντες, μᾶλλον καὶ κοινοβουλῶσιν, ἤν τι δέωνται. συσκηνοῦσι δὲ καὶ ἄλλοι τρεῖς ἄνδρες τῶν ὁμοίων· ὅτοι τούτοις ἐπιμελοῦνται πάντων τῶν ἐπιτηδείων, ὡς μηδεμία ἀσχολία ἡ αὐτοῖς τῶν πολεμικῶν ἐπιμελεῖσθαι.

β'. Ἐπαναλήψομαι δὲ ὡς ἐξορμᾶται σὺν στρατιᾷ ὁ βασιλεύς. θύει μὲν γὰρ πρῶτον οἴκοι ὢν Διὶ ἀγήτορι, καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ· ἢν δὲ ἐνταῦθα καλλιερήσῃ, λαβὼν

Nam minime quis a Lacedaemoniis omissum aliquid reperiat in re militari, quod quidem curandum veniat.

CAP. XIII.

Commemorabo etiam, quam Lycurgus regi potestatem et dignitatem in exercitu assignauerit. Primo regem cinctum satellitio, cum iis qui adsunt regi, ciuitas alit. In eius contubernio sunt polemarchi, vt semper illi praesto sint communicandorum consilio-

rum caussa, si quidem vsus ita postulet. In eodem regis contubernio viri praeterea tres ex parium numero degunt, qui quidem eis omnia necessaria procurant; ne ab vlla impediantur occupatione, quominus res bellicas studiose tractent.

2. Repetam vero altius, quo pacto Rex cum copiis in expeditionem domo proficiscatur. Primum domi adhuc sacrum Ioui ductori, et ad unctis ei Diis facit; ac si litatum illic fuerit, ignifer

[siue

λαβὼν ὁ πυρφόρος πῦρ ἀπὸ τᾶ βωμᾶ, προηγεῖται ἐπὶ τὰ ὅρια τᾶς χώρας. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκεῖ αὖ θύεται Διὶ καὶ Ἀθηνᾷ.

γ'. Ὅταν δὲ ἀμφοῖν τούτοιν τοῖν θεοῖν καλλιερηθῇ, τότε διαβαίνει τὰ ὅρια τᾶς χώρας. καὶ τὸ πῦρ μὲν ἀπὸ τούτων τῶν ἱερῶν προηγεῖται ἄποτε ἀποσβεννύμενον, σφάγια δὲ παντοῖα ἕπεται. ἀεὶ δέ, ὅταν θύηται, ἄρχεται μὲν τούτω τῷ ἔργω ἔτι κνεφαῖος, προλαμβάνειν βουλόμενος τὴν τᾶ Θεᾶ εὔνοιαν.

δ'. Πάρεισι δὲ περὶ τὴν θυσίαν πολέμαρχοι, λοχαγοί, πεντηκοσῆρες, ξένων στρατίαρχοι, στρατᾶ σκευοφορικᾶ ἄρχοντες, καὶ τῶν ἀπὸ τῶν πόλεων δὲ στρατηγῶν ὁ βουλόμενος.

ε. Πάρεισι δὲ καὶ τῶν ἐφόρων δύο, οἱ πολυπραγμονᾶσι μὲν οὐδέν, ἢν μὴ ὁ βασιλεὺς προσκαλῇ· ὁρῶν δὲ ὅ, τι ποιεῖ ἕκαστος, πάντας σωφρονίζουσιν, ὡς τὸ εἰκός.

ς'. Ὅταν δὲ τελεσθῇ τὰ ἱερά, ὁ βασιλεὺς προσκαλέσας πάντας, παραγγέλλει τὰ ποιητέα· ὥστε ὁρῶν

[siue fecialis] sublato ab ara igne, ad regionis fines praecedit, vbi Rex Ioui Mineruaeque rursum sacrificat.

3. Vbi Diis hisce litatum ambobus est, tum deinde limites regionis transit. Atque ab his sacris sublatus ignis praefertur, et nunquam extinguitur, sequente omni hostiarum genere. Quoties autem Rex sacrificat, primo id crepusculo facere occipit, quasi benenolentiam Dei cupiens auteuertere.

4. Adsunt sacrificio polemarchi, centuriones, quinquagenum praefecti, militum stipendiariorum duces, impedimentis praefecti, ex ciuitatum denique praetoribus cui lubet.

5. Adsunt praeterea duo Ephori, qui nihil illi quidem agunt curiosius, nisi a rege adhibiti: sed considerantes tamen, quid quisque faciat, omnes (ceu fieri par est) modestiores reddunt.

6. Posteaquam facta est res sacra, Rex, arcessitis omnibus, quid faciendum sit, imperat. Quo

ρῶν ταῦτα, ἡγήσαιο ἂν τὰς μὲν ἄλλας αὐτοσχεδιαστὰς εἶναι τῶν στρατιωτικῶν, Λακεδαιμονίους δὲ μόνους τῷ ὄντι τεχνίτας τῶν πολεμικῶν.

5'. Ἐπειδὰν γεμὴν ἡγῆται ὁ βασιλεύς, ἢν μὲν μηδεὶς ἐναντίος φαίνηται, ᾄδεις αὐτῷ πρόσθεν πορεύεται, πλὴν Σκιρῖται, καὶ οἱ προερευνώμενοι ἱππεῖς· ἢν δέ ποτε μάχην οἴωνται ἔσεσθαι, λαβὼν τὸ ἔγημα τῆς πρώτης μόρας ὁ βασιλεὺς, ἄγει συσσείσας πὶ δόρυ, ἔστ' ἂν γένηται ἐν μέσῳ δυοῖν μόραιν, καὶ δυοῖν πολεμάρχοιν.

ζ'. Οὓς δὲ δεῖ ἐπὶ τούτοις τετάχθαι, ὁ πρεσβύτατος τῶν περὶ δημοσίαν συντάξει. εἰσὶ δὲ ὅτοι, ὅσοι ἂν σύσκηνοι ὦσι τῶν ὁμοίων, καὶ μάντεις, καὶ ἰατροὶ, καὶ αὐληταὶ, οἱ τῷ * στρατῷ . . . . ἄρχοντες, καὶ ἐθελόσιοι

Duo fit, vt ſi haec videas, xiſtimes caeteros quidem homines ſtudio ſubitario rem ilitarem tractare; Lacedaemonios autem ſolos reapſe ellicorum operum artifices ſſe.

6. Poſteaquam Rex ducere opias coepit, ſi quidem hois ſe nullus oſtendat; nemo ſum praecedit, praeter Scitas, et equites exploratores. in proelium committendum ſe putant, Rex, agmine primae cohortis ſecum ſumto, conuerſoque ad haſtam, pergit, donec medio inter duas cohortes ac duos polemarchos loco ſit.

7. Qui vero poſt hos collocandi ſunt, illos maximus natu inter eos, qui ad tabernaculum publicum pertinent, ordinat. Sunt autem hi, quicunque contubernio cum paribus eodem vtuntur, et haruſpices, et medici, et tibicines, et copiarum apud impedimenta praefecti, et ſi qui ſponte

* Polemarchi profecto non poſt haruſpices, medicos, tibicines, recenſendi erant. Quapropter alios minorum gentium praefectos hoc loco fuiſſe poſitos a Xenophonte ſtatuendum eſt, adeoque ſupplendum, quod deeſt ex pag. praeced. med. vbi leguntur στρατῷ σκηνοφορικῷ ἄρχοντες.

σιοι ἦν τινες παρῶσιν· ὥστε τῶν δεομένων γίγνεσθαι, δόξειν ἀπορεῖται· δόξειν γὰρ ἀπρόσκεπτόν ἐστι.

ή. Καλὰ δὲ καὶ ὠφέλιμα τάδε, ὡς ἐμοὶ δοκῶ, ἐμηχανήσατο Λυκοῦργος εἰς τὸν ἐν ὅπλοις ἀγῶνα. ὅταν γὰρ, ὁρώντων ἤδη τῶν πολεμίων, χιμαιρα σφαγιάζηται, αὐλεῖν τε πάντας τοὺς παρόντας αὐλητὰς νόμος, καὶ μηδένα Λακεδαιμονίων ἀστεφάνωτον εἶναι· καὶ ὅπλα δὲ λαμπρύνεσθαι προαγορεύεται.

θ'. Ἐξεστι δὲ τῷ νέῳ, καὶ κεκριμένῳ εἰς μάχην συνιέναι, καὶ φαιδρὸν εἶναι, καὶ εὐδόκιμον. καὶ παρακελεύονται δὲ τῷ ἐνωμοτάρχῃ. ἑδ' ἀκέεται γὰρ εἰς ἑκάστην πᾶσαν τὴν ἐνωμοτίαν ἀφ' ἑκάστῃ ἐνωμοτάρχῃ ἔξω. ὅπως δὲ καλῶς γίγνηται, πολεμάρχῳ δεῖ μέλειν.

ί. Οταν γεμὴν καιρὸς δοκῇ εἶναι στρατοπεδεύεσθαι, τότε μὲν κύριος βασιλεὺς, καὶ τὸ δεῖξαι γε, ὅπου δεῖ. τὸ μέντοι πρεσβείας ἀποπέμπεσθαι καὶ φιλίας καὶ πολεμίας

sponte sua expeditioni adsunt. Quo fit, vt eorum, quae fieri neceſſe eſt, nihil deſideretur: quippe quod nihil non ante proſpectum ſit.

8. Etiam haec praeclare Lycurgus vtiliterque, mea ſane ſententia, ad armatum certamen excogitauit. Nam quum iam hoſtium in conſpectu capra mactatur, lege conſtitutum eſt, vt omnes, quotquot adſunt, tibicines tibia canant, ac nemo Lacedaemoniorum ſerto careat. Etiam vt arma polita niteant, edicitur.

9. Iuueni quoque, ac delecto ad pugnam ineundam permittitur, vt hilarem et egregium ſe gerat. Atque hi etiam manipularium praefectum incitando cohortantur. Nam a quouis manipularium praefecto exterius ad vnumquemque manipulum nihil auditur. Vt autem omnia recte fiant, polemarchi curae committitur.

10. Quodnam tempus eſſe metandi caſtra videatur, regis eſt in arbitrio ſitum: itemque locum commonſtrandi. Praeterea ſiue foederatorum, ſeu hoſtium dimittere legationes,

ad

μίας, τῦτ' αὖ βασιλέως. καὶ ἄρχονται μὲν πάντες ἀπὸ βασιλέως, ὅταν βάλωνται πρᾶξαί τι.

ιά. Ην δ' ἄν δίκης δεόμενός τις ἔλθῃ, πρὸς Ελλανοδίκας τῦτον ὁ βασιλεὺς ἀποπέμπει· ἢν δὲ χρημάτων, πρὸς ταμίας· ἢν δὲ ληΐδα ἄγων, πρὸς λαφυροπώλας. ἅτω δὲ πραττομένων, βασιλεῖ ὀδὲν ἄλλο ἔργον καταλείπεται ἐπὶ φρεσὰς, ἢ ἱερσὶ μὲν, τὰ πρὸς τὺς θεὺς εἶναι, στρατηγῷ δὲ, τὰ πρὸς τὺς ἀνθρώπυς.

ΚΕΦ. ιδ'.

Εἰ δέ τις με ἔροιτο, εἰ ἔτι καὶ νῦν μοι δοκῦσιν οἱ Λυκύργυ νόμοι ἀκίνητοι διαμένειν, τῦτο μὰ Δια οὐκ ἂν ἔτι θρασέως εἴποιμι.

β'. Οἶδα γὰρ πρότερον μὲν Λακεδαιμονίυς αἱρυμένυς οἶκοι τὰ μέτρια ἔχοντας ἀλλήλοις συνεῖναι μᾶλλον, ἢ ἀρμόζοντας ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ κολακευομένυς διαφθείρεσθαι.

γ'. Καὶ

ad regem pertinet. Quoties aliquid agendum eſt, omnes a rege initium ſumunt.

11. Si quis iudicio diſceptaturus ad regem veniat, ad Hellanodicas [ſiue Graecorum iudices] a rege remittitur: ſi pecunia quis egeat, ad quaeſtores: ſin praedam adferat, ad manubiarum diſtractores. Quae quum ita gerantur, regi nihil aliud in exercitu reſtat negotii, quam vt rerum diuinarum eſpectu ſit ſacerdos, humanarum vero, imperator.

CAP. XIV.

Quod ſi quis me roget, an hac etiam tempeſtate Lycurgi leges immotae mihi permanere videantur; id profecto non audacter dixero.

2. Nam ſcio Lacedaemonios pridem maluiſſe, domi modicis cum facultatibus conſuetudine mutua vti, quam in praefecturis ciuitatum per adſentationes degenerare.

γ'. Καὶ πρόσθεν μὲν οἶδα αὐτοὺς φοβουμένους, χρυσίον ἔχοντας φαίνεσθαι· νῦν δ' ἔστιν ὃς καὶ καλλωπιζομένους ἐπὶ τῷ κεκτῆσθαι.

δ'. Ἐπίσταμαι δὲ καὶ πρόσθεν τοῦτο ἕνεκα ξενηλασίας γιγνομένας, καὶ ἀποδημεῖν οὐκ ἐξὸν, ὅπως μὴ ῥᾳδιουργίας οἱ πολῖται ἀπὸ τῶν ξένων ἐμπίπλαντο· νῦν δ' ἐπίσταμαι τοὺς δοκοῦντας πρώτους εἶναι, ἐσπουδακότας, ὡς μηδέποτε παύωνται ἀγωνίζοντες ἐπὶ ξένης.

ε. Καὶ ἦν μὲν ὅτε ἐπεμελοῦντο, ὅπως ἄξιοι εἶεν ἡγεῖσθαι· νῦν δὲ πολὺ μᾶλλον πραγματεύονται, ὅπως ἄρξουσιν, ἢ ὅπως ἄξιοι τούτων ἔσονται.

ς'. Τοιγαροῦν οἱ Ἕλληνες πρότερον μὲν ἰόντες εἰς Λακεδαίμονα, ἐδέοντο αὐτῶν ἡγεῖσθαι ἐπὶ τοὺς δοκοῦντας ἀδικεῖν· νῦν δὲ πολλοὶ παρακαλοῦσιν ἀλλήλους

3. Scio metuisse antehac eos sibi, ne aurum possidere deprehenderentur; iam nonnulli sunt, qui hoc ipso semet ostentant, quod aurum possideant.

4. Praeterea scio peregrinos ob eam causam olim eiectos fuisse, neque concessas peregrinationes; ne ab exteris cives improbitatem haurirent. Nunc mihi constat, eos, qui loco videntur apud ipsos esse principe, studiose in hoc incubuisse; vt nunquam non apud exteros vrbium praefecti essent.

5. Fuit item aliquando tempus, quum in id operam dabant, vt principatu digni essent: nunc id magis enituntur, vt imperent, quam vt imperio digni sint.

6. Itaque fit, vt Graeci, qui olim Spartam profecti Lacedaemonios orabant, vt duces adversus illos essent, qui iniuste agere viderentur, nunc magna ex parte seipsos ad impediendum cohortentur, ne ad Lacedaemonios

λήλας ἐπὶ τὸ διακωλύειν ἄρξαι πάλιν αὐτός.

ζ'. Οὐδὲν μέντοι δεῖ θαυμάζειν τούτων τῶν ἐπιψόγων αὐτοῖς γιγνομένων, ἐπειδὴ φανεροί εἰσιν ὅτε τῷ θεῷ πειθόμενοι, ὅτε τοῖς Λυκούργου νόμοις.

ΚΕΦ. ιέ.

Βούλομαι δὲ καὶ, ἃς βασιλεῖ πρὸς τὴν πόλιν συνθήκας ὁ Λυκοῦργος ἐποίησε, διηγήσασθαι. μόνη γὰρ δὴ αὕτη ἀρχὴ διατελεῖ οἵαπερ ἐξ ἀρχῆς κατεστάθη· τὰς δὲ ἄλλας πολιτείας εὕροι ἄν τις μεταπεπτωκυίας, καὶ ἔτι καὶ νῦν μεταπιπτούσας.

β'. Εθηκε γὰρ θύειν μὲν βασιλέα πρὸ τῆς πόλεως τὰ δημόσια ἅπαντα, ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὄντα· καὶ στρατιὰν ὁποι ἂν ἡ πόλις ἐκπέμπῃ, ἡγεῖσθαι.

γ'. Εδωκε

daemonios rerum fumma redeat.

7. Neque vero mirum videri debet, quod in has reprehenfiones incurrant; quando palam eſt, eos neque Apollini, neque Lycurgi legibus parere.

CAP. XV.

Lubet etiam commemorare, quae pacta Lycurgus inter regem et ciuitatem conſtituit. Nam ſolus hic principatus in eodem permanet ſtatu, quo fuit ab initio: caeteras adminiſtrationum publicarum formas vel immutatas, vel etiam nunc aliquis mutari comperiat.

2. Sanxit igitur, vt Rex pro ſalute ciuitatis rem diuinam in omnibus ſacris publicis faceret, veluti ortus a Deo: vt, quocunque ciuitas militum copias mitteret, ducis munere fungeretur.

γ'. Εδωκε δὲ καὶ γέρα ἀπὸ τῶν θυομένων λαμβάνειν, καὶ γῆν τε ἐν πολλαῖς τῶν περιοίκων πόλεων ἀπέδειξεν ἐξαίρετον τοσαύτην, ὥστε μήτε δεῖσθαι τῶν μετρίων, μήτε πλάτῳ ὑπερφέρειν.

δ'. Οπως δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς ἔξω σκηνοῖεν, σκηνὴν αὐτοῖς δημοσίαν ἀπέδειξε· καὶ δημοσία γε ἐπὶ τῷ δείπνῳ ἐτίμησεν, ἀχ ἵνα διπλάσια καταφάγοιεν, ἀλλ' ἵνα καὶ ἀπὸ τῶδε τιμῆσαι ἔχοιεν εἴ τινα βάλοιντο.

ε. Εδωκε δ' αὖ καὶ συσκήνους δύω ἑκατέρῳ προσελέσθαι, οἳ δὴ καὶ Πύθιοι καλῶνται. ἔδωκε δὲ καὶ πασῶν τῶν συῶν ἀπὸ τόκα χοῖρον λαμβάνειν, ὡς μήποτε ἀπορήσαι βασιλεὺς ἱερῶν, ἤν τι δεηθῇ θεοῖς συμβουλεύσασθαι.

ς'. Καὶ πρὸς τῇ οἰκίᾳ δὲ λίμνη ὕδατος ἀφθονίαν

3. Adtribuit hoc quoque, vt de victimis caesis honoris causa quaedam ipse caperet. Praeterea tantum agri eximii multis in vrbibus finitimis secreuit, vt mediocrium quidem illi facultatum copia non desit, non tamen opibus antecellat.

4. Atque vti reges etiam foris vti contubernio possent, ad hoc eis tabernaculum publicum ordinauit, eumque honorem illic addidit, vt in coena duplex ipsis portio cederet: non id quidem, vt duplo plus, quam alii, vorarent; sed vt aliquid inde honoris causa dare possent, cui libuisset.

5. Praeterea regi vtrique potestatem deligendi contubernales binos concessit, quos Pythios vocant. Permisit etiam, vt de omnium scrofarum partu porcum acciperet, ne vnquam Rex victimis careret, si qua in re Dii consulendi essent.

6. Propter domum regiam stagnum

ἀφθονίαν παρέχει. ὅτι δὲ καὶ τοῦτο πρὸς πολλὰ χρήσιμον, οἱ μὴ ἔχοντες αὐτὸ μᾶλλον γιγνώσκουσι. καὶ ἕδρας δὲ πάντες ὑπανίστανται βασιλεῖ, πλὴν ἐκ Ἐφόρων οἱ ἀπὸ τῶν Ἐφορικῶν δίφρων.

ζ'. Καὶ ὅρκους δὲ ἀλλήλοις κατὰ μῆνα ποιοῦνται, Ἔφοροι μὲν ὑπὲρ τῆς πόλεως, βασιλεὺς δ' ὑπὲρ ἑαυτοῦ. ὁ δὲ ὅρκος ἐστὶ τῷ μὲν βασιλεῖ, κατὰ τοὺς τῆς πόλεως κειμένους νόμους βασιλεύσειν· τῇ δὲ πόλει, ἐμπεδορκοῦντος ἐκείνου ἀσυφέλικτον τὴν βασιλείαν παρέξειν.

η'. Αὗται μὲν οὖν αἱ τιμαὶ οἵοι ζῶντι βασιλεῖ δέδονται, οὐδέν τι πολὺ ὑπερφέρουσαι τῶν ἰδιωτικῶν. οὐ γὰρ ἐβουλήθη ὅτε τοῖς βασιλεῦσι τυραννικὸν φρόνημα παρασῆσαι, ὅτε τοῖς πολίταις φθόνον ἐμποιῆσαι τῆς δυνάμεως.

θ'. Αἱ δὲ τελευτήσαντι τιμαὶ βασιλεῖ δέδονται, τῇδε βέλονται δηλοῦν οἱ Λυκούργου νόμοι, ὅτι

gnum aquae copiam ſuppediſtat. Quod quidem ad multa per eſſe vtile, magis intelligunt ii qui eo carent. Etiam de ſella regi adſurgunt omnes, praeterquam Ephori de ſellis Ephoricis.

7. Menſibus ſingulis iureiurando ſe inuicem adſtringunt, Ephori quidem nomine ciuitatis, Rex autem ſuo. Regis iusiurandum eſt, regnum ſe geſturum ex praeſcripto legum latarum; ciuitatis, conſeruaturam ſe regnum ipſius inconcuſſum, ſi quidem iusiurandum hoc ſancte ſeruaret.

8. Atque hi honores in patria regi, quamdiu viuit, conceſſi ſunt; non multum priuatorum honoribus potiores. Etenim neque regibus animos addere tyrannicos voluit, neque ciuibus eorum poteſtatem inuiſam reddere.

9. Qui autem regi mortuo conceſſi ſunt honores, iis Lycurgi leges indicare volunt,

ὅτι ἀχ ὡς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὡς ἥρωας τὸς Λακεδαιμονίων βασιλεῖς προτετιμήκασιν.

ΞΕΝΟ-

non se Lacedaemoniorum reges vt homines, sed tanquam heroas honore eximio adfecisse.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

ΚΕΦ. ά.

Περὶ δὲ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας, ὅτι μὲν εἵλοντο τοῦτον τὸν τρόπον τῆς πολιτείας, οὐκ ἐπαινῶ διὰ τόδε, ὅτι ταῦθ' ἑλόμενοι, εἵλοντο τοὺς πονηροὺς ἄμεινον πράττειν ἢ τοὺς χρηστούς. διὰ μὲν οὖν τοῦτο οὐκ ἐπαινῶ. ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως ἔδοξεν αὐτοῖς, ὡς εὖ διασώζονται τὴν πολιτείαν, καὶ τἆλλα διαπράττονται, ἃ δοκοῦσιν ἁμαρτάνειν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι, τοῦτ' ἀποδείξω.

β'. Πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο ἐρῶ, ὅτι δικαίως αὐτόθι καὶ οἱ πένητες καὶ ὁ δῆμος πλέον ἔχει τῶν γενναίων καὶ τῶν πλουσίων,

XENOPHONTIS

ATHENIENSIUM RESPUBLICA.

CAP. I.

Iam de Atheniensium republica, quod eam reipublicae formam secuti sint, propterea non laudo; quia dum illam voluerunt, voluerunt improbos homines meliori esse conditione, quam probos. Hanc itaque ob causam non laudo. Quia vero ita eis visum est, equidem offendam, rempublicam eos suam incolumem conseruare, atque etiam alia perficere, in quibus aberrare Graecis caeteris existimentur.

2. Primum igitur hoc dicam, merito pauperes ac plebem ibi plus esse, quam nobiles et diuites, idque ob hanc

πλεσίων, διὰ τόδε, ὅτι ὁ δῆμός ἐστιν ὁ ἐλαύνων τὰς ναῦς, καὶ ὁ τὴν δύναμιν περιτιθεὶς τῇ πόλει· καὶ οἱ κυβερνῆται, καὶ οἱ κελευσταὶ, καὶ οἱ πεντηκόνταρχοι, καὶ οἱ πρῳρᾶται, καὶ οἱ ναυπηγοί· ἅτοί εἰσιν οἱ τὴν δύναμιν περιτιθέντες τῇ πόλει πολὺ μᾶλλον, ἢ οἱ πολῖται καὶ οἱ γενναῖοι καὶ οἱ χρηστοί. ἐπειδὴ ἂν ταῦτα ἅτως ἔχει, δοκεῖ δίκαιον εἶναι πᾶσι τῶν ἀρχῶν μετεῖναι, ἔν τε τῷ κλήρῳ, καὶ ἐν τῇ χειροτονίᾳ· καὶ λέγειν ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ τῶν πολιτῶν.

γ'. Ἔπειτα ὁπόσαι μὲν σωτηρίαν φέρουσι τῶν ἀρχῶν, χρηταὶ ἅσαι καὶ μὴ χρηταὶ, ἢ κίνδυνον τῷ δήμῳ ἅπαντι, τούτων μὲν τῶν ἀρχῶν οὐδὲν δεῖται ὁ δῆμος μετεῖναι, ἅτε τῶν στρατηγικῶν κλήρων οἴονται σφίσι χρῆναι μετεῖναι, ἅτε τῶν ἱππαρχιῶν. γιγνώσκει γὰρ ὁ δῆμος, ὅτι πλείω ὠφελεῖται ἐν τῷ μὴ αὐτὸς ἄρχειν ταύτας τὰς ἀρχὰς, ἀλλ' ἐᾶν τὰς δυνατωτάτας ἄρχειν. ὁπόσαι δ' εἰσὶν ἀρχαὶ μισθοφορίας ἕνεκα καὶ ὠφελείας εἰς τὸν οἶκον, ταύτας ζητεῖ ὁ δῆμος ἄρχειν.

δ'. Ἔπειτα

causam, quod plebs et naues agat, et potentiam ciuitati conciliet: adeoque gubernatores, et incitatores nauium, et quinquaginta remigibus praefecti, et proretae, et nauium fabricatores, hi sunt, qui multo magis reipublicae potentiam amplificant, quam ciues, quam nobiles, quam homines frugi. Haec quum ita se habeant, aequum esse videtur, vt omnes magistratuum participes fiant, siue per sortem, seu per suffragium; vtque cuiuis ciuium dicere liceat, qui quidem velit.

3. Deinde quotquot magistratus, siue superiores seu inferiores, vniuerso populo vel salutis vel periculorum auctores sunt, eorum vti particeps sit vulgus, non est necesse: neque plebs sortes praetorias, neque praefecturas equitum ad se pertinere putat. Animaduertit enim, se plus emolumenti capere, tum magistratus hosce non obt. sed illis relinquit gerendos, qui plurimum pollunt. Quotquot vero magistratus habent stipendia, reique familiari conducunt, hos etiam vulgus ambit,

4. Quod

δ'. Επειτα δὲ, ὅ ἔνιοι θαυμάζουσιν, ὅτι πανταχοῦ πλέον νέμουσι τοῖς πονηροῖς, καὶ πένησι, καὶ δημοτικοῖς, ἢ τοῖς χρηστοῖς, ἐν αὐτῷ τούτῳ φανοῦνται τὴν δημοκρατίαν διασώζοντες. οἱ μὲν γὰρ πένητες καὶ οἱ δημόται καὶ οἱ χείρους εὖ πράττοντες, καὶ πολλοὶ οἱ τοιοῦτοι γιγνόμενοι, τὴν δημοκρατίαν αὔξουσιν. ἐὰν δὲ εὖ πράττωσιν οἱ πλούσιοι καὶ οἱ χρηστοὶ, ἰσχυρὸν τὸ ἐναντίον σφίσιν αὐτοῖς καθιστᾶσιν οἱ δημοτικοί.

ε'. Εστι δὲ πάσῃ γῇ τὸ βέλτιστον ἐναντίον τῇ δημοκρατίᾳ. ἐν γὰρ τοῖς βελτίστοις ἔνι ἀκολασία τε ὀλιγίστη καὶ ἀδικία, ἀκρίβεια δὲ πλείστη εἰς τὰ χρηστά· ἐν δὲ τῷ δήμῳ ἀμαθία τε πλείστη καὶ ἀταξία καὶ πονηρία. ἥτε γὰρ πενία αὐτοὺς μᾶλλον ἄγει ἐπὶ τὰ αἰσχρὰ, καὶ ἡ ἀπαιδευσία καὶ ἡ ἀμαθία δι' ἔνδειαν χρημάτων * ἐνίοις τῶν ἀνθρώπων.

ϛ'. Εἴποι δ' ἄν τις, ὡς ἐχρῆν αὐτοὺς μὴ ἐᾶν λέγειν πάντας ἑξῆς, μηδὲ βουλεύειν, ἀλλὰ τοὺς δεξιωτάτους καὶ

4. Quod autem nonnulli mirantur, vbique plus eos hominibus nullius momenti, et pauperibus, et plebeiis, quam egregiis viris tribuere; in hoc ipso popularem ciuitatis statum aperte conseruant. Quippe dum pauperes, et plebeii, et nauci homines bene agunt, et ad aliquem numerum excrescunt, statum ciuitatis popularem augent. Sin diuitibus et egregiis hominibus bene sit; tum vero plebeii contrariam sibi partem corroborant.

5. Sunt autem vbique terrarum optimates dominatui plebeio contrarii. Nam in optimatibus petulantiae ac iniustitiae minimum est, studium vero rerum honestarum accuratissimum: contra, in plebe plurimum inscitiae, confusionis, improbitatis. Etenim paupertas magis eos adducit ad turpia, et plerique mortalium propter penuriam neque liberaliter educari, neque recte institui possunt.

6. Fortasse dixerit aliquis, non permittendum esse, vt omnes vel dicendi potestatem habeant, vel consulendi: sed peritissimos tantum et praestantissimos

* Desideratur vocab. ἔνεστιν (aut aliquod tale) ante ἐνίοις.

καὶ ἄνδρας ἀρίστους. οἱ δὲ καὶ ἐν τούτῳ ἄριστα βουλεύονται, ἐῶντες καὶ τοὺς πονηροὺς λέγειν. εἰ μὲν γὰρ οἱ χρηστοὶ ἔλεγον καὶ ἐβουλεύοντο, τοῖς ὁμοίοις σοφοῖς αὐτοῖς ἦν ἀγαθά, τοῖς δὲ δημοτικοῖς οὐκ ἀγαθά· νῦν δὲ λέγων ὁ βουλόμενος ἀνασὰς ἄνθρωπος πονηρὸς, ἐξευρίσκει τὸ ἀγαθὸν αὑτῷ τε καὶ τοῖς ὁμοίοις αὐτῷ.

ζ'. Εἴποι τις ἄν, τί ἂν ἔν γνοίη ἀγαθὸν αὑτῷ ἢ τῷ δήμῳ τοιοῦτος ἄνθρωπος; οἱ δὲ γιγνώσκουσιν, ὅτι ἡ τούτου ἀμαθία καὶ πονηρία καὶ εὔνοια μᾶλλον λυσιτελεῖ, ἢ ἡ τοῦ χρηστοῦ ἀρετὴ καὶ σοφία καὶ κακόνοια.

η'. Εἴη μὲν οὖν ἂν πόλις οὐκ ἀπὸ τοιούτων διαιτημάτων ἡ βελτίστη, ἀλλ' ἡ δημοκρατία μάλιστ' ἂν σώζοιτο αὐτός. ὁ γὰρ δῆμος οὐ βούλεται εὐνομουμένης τῆς πόλεως αὐτὸς δουλεύειν, ἀλλ' ἐλεύθερος εἶναι, καὶ ἄρχειν· τῆς δὲ κακονομίας αὐτῷ ὀλίγον μέλει. ὃ γὰρ σὺ νομίζεις οὐκ εὐνομεῖσθαι, αὐτὸς ἀπὸ τούτου ἰσχύει ὁ δῆμος, καὶ ἐλεύθερός ἐστι.

θ'. Εἰ

stantissimos viros. At illi in hoc quoque sibi rectissime consulunt, dum futilibus etiam dicendi potestatem faciunt. Nam si duntaxat egregii viri et orationes haberent, et sententias dicerent, sui similibus prodessent, non autem plebeiis: nunc quum surgat [ad concionandum] aliquis nullius pretii, quicunque voluerit; facile tum sibi, tum sui similibus quod expediat, inuenit.

7. At inquiet aliquis, ecquid huiusmodi homo boni vel sibi vel populo pollit excogitare? Nimirum intelligunt illi, huius imperitiamac futilitatem, cum benevolentia, plus sibi prodesse, quam viri egregii virtutem ac sapientiam, cum malevolentia.

8. Potest igitur fieri, vt his moribus ciuitas non efficiatur optima: sed status tamen popularis hac ratione conseruabitur. Populus enim non vult rempublicam bene constitutam, in qua sibi sit seruiendum; sed liber esse vult, et imperio potiri, ac malum interim ciuitatis statum flocci pendit. Nam quod tu non recte constitutum existimas, id ipsum potentiam plebis libertatemque sustinet.

9. Quod

θ'. Εἰ δ' εὐνομίαν ζητεῖς, πρῶτα μὲν ὄψει τὰς δεξιωτάτας αὐτοῖς τὰς νόμους τιθέντας· ἔπειτα κολάσουσιν οἱ χρηστοὶ τὰς πονηρούς, καὶ βουλεύσουσιν οἱ χρηστοὶ περὶ τῆς πόλεως, καὶ οὐκ ἐάσουσι μαινομένους ἀνθρώπους βουλεύειν, οὐδὲ λέγειν, οὐδὲ ἐκκλησιάζειν. ἀπὸ τούτων τοίνυν τῶν ἀγαθῶν τάχιστ' ἂν ὁ δῆμος εἰς δουλείαν καταπέσοι. τῶν δούλων δ' αὖ καὶ τῶν μετοίκων πλείστη ἐστὶν Ἀθήνησιν ἀκολασία, καὶ ὅτε πατάξαι ἔξεστιν αὐτόθι, ὅτε ὑπεκρήσεταί σοι ὁ δοῦλος. ὃ δ' ἕνεκέν ἐστι τοῦτο ἐπιχώριον, ἐγὼ φράσω.

ι'. Εἰ νόμος ἦν τὸν δοῦλον ὑπὸ τοῦ ἐλευθέρου τύπτεσθαι, ἢ τὸν μέτοικον, ἢ τὸν ἀπελεύθερον, πολλάκις ἂν οἰηθεὶς εἶναι τὸν Ἀθηναῖον δοῦλον, ἐπάταξεν ἄν. ἐσθῆτα τε γὰρ οὐδὲν βελτίων ὁ δῆμος αὐτόθι, ἢ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ μέτοικοι· καὶ τὰ εἴδη οὐδὲν βελτίους εἰσίν.

ια'. Εἰ δέ τις καὶ τοῦτο θαυμάζει, ὅτι ἐῶσι τοὺς δούλους τρυφᾶν αὐτόθι καὶ μεγαλοπρεπῶς διαιτᾶσθαι ἐνίους, καὶ τοῦτο γνώμῃ φανεῖεν ἂν ποιοῦντες. ὅπου γὰρ ναυτικὴ δύναμις ἐστιν ἀπὸ χρημάτων, ἀνάγκη τοῖς ἀνδραποδοις δουλεύειν,

9. Quod si bonam reipublicae statum requiris, primum videbis in eo peritissimos leges ferre; deinde boni malos punient, deque republica consultabunt, et homines insanos neque consiliis adesse, neque orationem habere, neque concionari permittent. Quapropter ex his bonis celerrime plebs ad seruitutem recideret. Seruorum autem et aduenarum maximae est Athenis petulantia, neque pulsandi eos cuiquam illic ius est, neque seruus tibi cedet. Cur autem hoc moribus illic ita receptum sit, equidem exponam.

10. Si consuetudo ferret seruum hominem ab ingenuo verberari, vel aduenam, vel libertum; saepe quis Athenienſem pulsaret, seruum esse ratus. Nam neque vestitu, neque forma, quidquam istic plebs seruis aduenisue praestat.

11. Iam siquis etiam miratur, quod istic et delicate seruos et splendide quidem nonnullos viuere patiantur, hoc quoque certo eos iudicio facere constat. Nam vbi potentia naualis ab opibus pendet, ibi posthabitis hominibus liberis, seruire

δουλεύειν, ἵνα * λαμβάνων μὲν πράττῃ τὰς ἀποφορὰς, καὶ ἐλευθέρους ἀφιέναι. ὅπου δ' εἰσὶ πλούσιοι δοῦλοι, οὐκέτι ἐνταῦθα λυσιτελεῖ τὸν ἐμὸν δοῦλον σὲ δεδιέναι. ἐν δὲ τῇ Λακεδαίμονι ὁ ἐμὸς δοῦλος σὲ δέδοικεν. ἂν δὲ δεδίῃ ὁ σὸς δοῦλος ἐμὲ, κινδυνεύσει καὶ τὰ χρήματα διδόναι τὰ ἑαυτοῦ, ὥστε μὴ κινδυνεύειν περὶ ἑαυτοῦ.

ιβ'. Διὰ τοῦτ' οὖν ἰσηγορίαν καὶ τοῖς δούλοις πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐποιήσαμεν, καὶ τοῖς μετοίκοις πρὸς τοὺς ἀστοὺς, διότι δεῖται ἡ πόλις μετοίκων, διά τε τὸ πλῆθος τῶν τεχνῶν, καὶ διὰ τὸ ναυτικόν. διὰ τοῦτο οὖν καὶ τοῖς μετοίκοις εἰκότως τὴν ἰσηγορίαν ἐποιήσαμεν.

ιγ'. Τοὺς δὲ γυμναζομένους αὐτόθι, καὶ τὴν μουσικὴν ἐπιτηδεύοντας καταλέλυκεν ὁ δῆμος, νομίζων τοῦτο ** οὐ καλὸν εἶναι, γνοὺς ὅτι οὐ δυνατὰ ταῦτά ἐστιν ἐπιτηδεύειν. ἐν ταῖς χορηγίαις αὖ καὶ γυμνασιαρχίας καὶ τριηραρχίαις

seruire mancipiis oportet, vt, qui ea capit, quaestum faciat; vbi vero serui opulenti sunt, ibi meus vt seruus te metuat, non expedit. Lacedaemone quidem meus seruus te metuit. Iam si me seruus tuus metuat, sane verendum, vt res suas mihi det, ne quo ipse sit in periculo.

12. Quamobrem aequalitatem quandam seruis et liberis concessimus, itemque aduenis et ciuibus, quod aduenarum egeat opera ciuitas, cum propter opificiorum multitudinem, tum ob rem naualem. Igitur hac de causa merito quaedam aequalitas inter ciues et aduenas a nobis facta est.

13. Caeterum eos, qui corporum exercitiis ibi Musicaeque dediti sunt studiis, plebs non sustulit; quod existimaret id expedire, ac ne posse quidem ab se his dari operam sentiret. In chori vero principatu, ac gymnasiorum triremiumque prae-

* Locum hunc ita legendum esse censet Leuncl. ἵνα λαμβάνωμεν ὡς πράττει (scil. τὰ ἀνδράποδα) ἀπηφοράς.

** Vocab. οὐ deletum ante καλὸν, reponendum est ante καταλέλυκεν, quo minus sibi contradicat Auctor, qui infra Κεφ. β'. ι. exercitia corporum etc. minime sublata dicit ab Atheniensibus.

χίαις γιγνώσκουσιν, ὅτι [6] χορηγοῦσι μὲν οἱ πλούσιοι, χορηγεῖται δὲ ὁ δῆμος· καὶ τριηραρχοῦσι καὶ γυμνασιαρχοῦσιν οἱ πλούσιοι, ὁ δὲ δῆμος τριηραρχεῖται καὶ γυμνασιαρχεῖται. ἀξιοῖ ἂν ἀργύριον λαμβάνειν ὁ δῆμος, καὶ ᾄδων, καὶ τρέχων, καὶ ὀρχούμενος, καὶ πλέων ἐν ταῖς ναυσίν· ἵνα αὐτός τε ἔχῃ, καὶ οἱ πλούσιοι πενέστεροι γίγνωνται. ἔν τε τοῖς δικαστηρίοις ὰ τῷ δικαίᾳ αὐτοῖς μέλει μᾶλλον, ἢ τῷ αὐτοῖς συμφέροντος.

ιδ'. Περὶ δὲ τῶν συμμάχων, ὅτι ἐκπλέοντες συκοφαντοῦσιν, ὡς δωκοῦσι, καὶ μισοῦσι τοὺς χρηστούς, γιγνώσκοντες ὅτι μισεῖσθαι μὲν ἀνάγκη τὸν ἄρχοντα ὑπὸ τῶν ἀρχομένων. εἰ δὲ ἰσχύουσιν οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἰσχυροὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, ὀλίγιστον χρόνον ἡ ἀρχὴ ἔσται τῷ δήμῳ τῷ Αθηναίων. διὰ ταῦτα οὖν τοὺς μὲν χρηστοὺς ἀτιμοῦσι, καὶ χρήματα ἀφαιροῦνται, καὶ ἐξελαύνουσι, καὶ ἀποκτείνουσι, τοὺς δὲ πονηροὺς αὔξουσιν. οἱ δὲ χρηστοὶ Αθηναίων τοὺς χρηστοὺς ἐν ταῖς συμμαχίσι πόλεσι σώζουσι, γιγνώσκοντες ὅτι σφίσιν

praefecturis, intelligunt penes opulentos esse chori principatum, vulgus vero in choris versari: eodemque modo locupletes triremibus et gymnasiis praeesse, vulgus autem in triremibus et gymnasiis parere. Vult igitur pecuniam accipere vulgus, atque ita canere, currere, saltare, nauigare; vt et ipsum habeat aliquid, et diuites reddantur tenuiores. Nec in iudiciis quidem magis eius quod iustum est, quam commodi sui rationem habent.

14. De sociis autem, quod nauigiis eos adeuntes, calumniari et odisse videntur egregios illic viros, ita sentiunt, fieri non posse, quin qui sub imperio est, oderit eum, qui est cum imperio: ac si maiores locupletum et potentium vires sint in ciuitatibus, imperium populi Athenienlis haud diu duraturum. Ob has inquam causas viris egregiis honores adimunt, facultates auferunt, exilia capitisque poenas irrogant, dum nihili homines euehunt. Contra qui Athenienses frugi sunt, ii salutem virorum egregiorum in ciuitatibus sociis tuentur, quod animaduertant sibi

[6] Leuncl. male accipit act. χορηγεῖν in primaria sua significatione, et pass. χορηγεῖσθαι in secundaria; vtrumque enim eodem sensu hic loci accipiendum esse, ex Antithesi constat.

σιν ἀγαθον ἐστι τὰς βελτίστας σώζειν ἀεὶ ἐν ταῖς πόλεσιν.

ιέ. Εἰποι δέ τις ἂν, ὅτι ἰσχύς ἐστιν αὕτη Ἀθηναίων, ἐὰν οἱ σύμμαχοι δυνατοὶ ὦσι χρήματα εἰσφέρειν. τοῖς δὲ δημοτικοῖς δοκεῖ μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι, τὰ τῶν συμμάχων χρήματα ἕνα ἕκαστον ἔχειν Ἀθηναίων, ἐκείνας δὲ ὅσον ζῆν καὶ ἐργάζεσθαι, ἀδυνάτους ὄντας ἐπιβουλεύειν.

ις'. Δοκεῖ δὲ ὁ δῆμος Ἀθηναίων καὶ ἐν τῷδε κακῶς βουλεύεσθαι, ὅτι τὰς συμμάχους ἀναγκάζουσι πλεῖν ἐπὶ δίκας Ἀθήναζε. οἱ δὲ ἀντιλογίζονται ὅσα ἐν τούτῳ ἐνι ἀγαθὰ τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων. πρῶτον μὲν, ἀπὸ τῶν πρυτανείων τὸν μισθὸν δι' ἐνιαυτὸν λαμβάνειν. εἶτ' οἶκοι καθήμενοι, ἄνευ νεῶν ἔκπλους, διοικοῦσι τὰς πόλεις τὰς συμμαχίδας, καὶ τοὺς μὲν τῷ δήμῳ σώζουσι, τοὺς δ' ἐναντίους ἀπολλύουσιν ἐν τοῖς δικαστηρίοις. εἰ δὲ οἶκοι εἶχον ἕκαστοι τὰς δίκας, ἅτε ἀχθόμενοι Ἀθηναίοις, τούτους ἂν σφῶν αὐτῶν ἀπώλλυσαν, οἵτινες φίλοι μάλιστα ἦσαν Ἀθηναίων τῷ δήμῳ.

ις'. Πρὸς

sibi ex vsu esse, conseruari semper in vrbibus optimates.

15. At dixerit aliquis, in eo potentiam Atheniensium esse sitam, si pecunias eorum socii conferre possint. At plebeiis hominibus magis expedire videtur, vt Atheniensium vnusquisque facultates sociorum obtineat; illi, quantum opus sit ad victum et opera, ne possint insidiari.

16. Hac etiam in parte populus Atheniensis vti consilio malo existimatur, quod socios Athenas nauigare ad petendum ius cogant. Verum illi contra ratiocinantur, quantum in hoc inlit Atheniensium populo commodi. Primum est, quod e Prytaneis anno toto mercedem percipiant. Deinde, quod domi residentes, nullis emissis nauibus, ciuitates socias administrent; plebeioque statui addictos incolumes seruent, aduersariis eorum in iudiciis oppressis. Quod si iudicia singuli exercerent in patria, nimirum Atheniensibus infensi, eos ipsos de numero suorum opprimerent, quicunque populo Atheniensium imprimis amici essent.

17. Praeterea

ιζ'. Πρὸς δὲ τούτοις, ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων τάδε κερδαίνει τῶν δικῶν Ἀθήνησιν ἐσῶν τοῖς συμμάχοις. πρῶτον μὲν γὰρ ἡ ἑκατοστὴ τῇ πόλει πλείων ἡ ἐν Πειραιεῖ· ἔπειτα εἴ τῳ συνοικία ἐστὶν, ἢ ἀνδράποδον μισθοφορεῖν· ἔπειτα οἱ κήρυκες ἄμεινον πράττουσι διὰ τὰς ἐπιδημίας τὰς τῶν συμμάχων.

ιή. Πρὸς δὲ τούτοις, εἰ μὲν μὴ ἐπὶ δίκας ἦεσαν οἱ σύμμαχοι, τὰς ἐκπλέοντας Ἀθηναίων ἐτίμων ἂν μόνος, τούς τε στρατηγοὺς, καὶ τοὺς τριηράρχους, καὶ πρέσβεις. νῦν δ' ἀνάγκαι τὸν δῆμον κολακεύειν τῶν Ἀθηναίων εἷς ἕκαστος τῶν συμμάχων, γιγνώσκων, ὅτι δεῖ μὲν ἀφικόμενον Ἀθήναζε δίκην δοῦναι καὶ λαβεῖν ἃ ἐν ἄλλοις τισὶν, ἀλλ' ἐν τῷ δήμῳ· ὃς ἐστὶ δὴ νόμος Ἀθήνησι. καὶ ἀντιβολῆσαι ἀναγκάζεται ἐν τοῖς δικαστηρίοις, καὶ εἰσιόντος τε, ἐπιλαμβάνεσθαι τῆς χειρός. διὰ τοῦτο δὴ οἱ σύμμαχοι δῆλοι τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων καθεστᾶσι μᾶλλον.

ιθ'. Πρὸς δὲ τούτοις διὰ τὴν κτῆσιν τὴν ἐν τοῖς ὑπερορίοις, καὶ

17. Praeterea populus Athenienſis, dum ius Athenis ſocii petunt, haec lucratur. Primum e centeſima in Piraeo ciuitati prouentus maior accedit. Deinde [lucrum percipit,] cui vel coenaculis inſtructa domus eſt, vel iumentum meritorium. Itidem ſociorum aduentus emolumentum praeconibus adfert.

18. Praeterea ſi [Athenas] ſocii ius petitum non irent, ſolos ex Athenienſibus illos honoribus adnicerent, qui ad ipſos nauigant; nimirum praetores, triremium praefectos, legatos. Nunc vero ſociorum vnuſquiſque populum Athenienſem blandiendo demereri cogitur: quippe qui intelligat, Athenas ſibi proficiſcendum, cauſamque agendam, non apud alios, quam apud populum: quae lane lex Athenis eſt. Etiam in iudiciis ſupplicare cogitur, et ſi quis ingrediatur, manum eius prenſare. Quae cauſſa eſt, quamobrem ſocii multo magis populo Athenienſi ſerviant.

19. Praeterea propter id quod extra fines patriae poſſident, et

καὶ διὰ τὰς ἀρχὰς τὰς εἰς τὴν ὑπεροψίαν, λελήθασι μανθάνοντες ἐλαύνειν τῇ κώπῃ αὐτοί τε καὶ οἱ ἀκόλουθοι. ἀνάγκη γὰρ ἄνθρωπον πολλάκις πλέοντα κώπην λαβεῖν καὶ αὐτὸν, καὶ τὸν οἰκέτην, καὶ ὀνόματα μαθεῖν τὰ ἐν τῇ ναυτικῇ.

κ'. Καὶ κυβερνῆται ἀγαθοὶ γίγνονται, δι' ἐμπειρίαν τε τῶν πλοίων, καὶ διὰ μελέτην. ἐμελέτησαν δὲ οἱ μὲν, πλοῖον κυβερνῶντες, οἱ δὲ, ὁλκάδα. οἱ δ' ἐντεῦθεν ἐπὶ τριήρη κατέστησαν. οἱ δὲ πολλοὶ * ἐλαύνειν εὐθὺς ὡς οἷόν τε εἰσβάντες εἰς ναῦς, ἅτε ἐν παντὶ τῷ βίῳ προμεμελετηκότες.

ΚΕΦ. β'.

Τὸ δὲ ὁπλιτικὸν αὐτοῖς, ὃ ἥκιστα δοκεῖ εὖ ἔχειν Ἀθήνησιν, ὅτω καθέστηκε. καὶ τῶν μὲν πολεμίων ἥτ[τ]ους τε σφᾶς αὐτὸς ἡγῶνται εἶναι, καὶ μείζους. τῶν δὲ συμμάχων, οἳ φέρουσι τὸν φόρον, καὶ κατὰ γῆν κρατίστοι εἰσὶ, καὶ νομίζουσι

propter magiſtratus gerendos apud exteros, ſenſim remo navem agere, tum ipſi, tum comites, diſcunt. Eſt enim neceſſe, vt, qui ſaepius nauigat, remum in manus ſumat, tam ipſe, quam famulus, reique nauali adpellationes diſcat.

20. Etiam boni gubernatores fiunt, partim propter vſum nauigiorum, partim propter exercitationem. Exercent autem ſeſe alii nauigium minus gubernando, alii nauim onerariam: ad nonnulli ac triremes hinc tranſeunt. Complures ſtatim in ipſo ingreſſu in naves, remigare poſſunt, exercitati iam ita nimirum in hoc per omnem vitam.

CAP. II.

Caeterum terreſtris militiae, quae Athenis non ſatis bene comparata eſſe videtur, haec eſt ratio: Arbitrantur Athenienſes, hoſtibus ſe et inferiores, et ſuperiores eſſe: Sociis vero, qui tributum eis pendunt, longe etiam terra praeſtant, ac ſe

* Hunc locum ſic emendat Leuncl. ἐλαύνειν εὐθὺς οἷοί τ' εἰσὶν εἰσβάντες; malim ego: ἐλαύνειν εὐθὺς οἷοί τ' εἰσὶν εἰσβάντες.

νομίζωσι τὸ ὁπλιτικὸν ἄρχειν, εἰ τῶν συμμάχων κρείττονές εἰσι.

β'. Πρὸς δὲ καὶ κατὰ τύχην τι αὐτοῖς τοιῶτον καθέστηκε. τοῖς μὲν κατὰ γῆν ἀρχομένοις οἷόντ' ἐστὶν ἐκ μικρῶν πόλεων συνοικισθέντας, ἀθρόους μάχεσθαι· τοῖς δὲ κατὰ θάλατταν ἀρχομένοις, ὅσοι νησιῶταί εἰσιν, οὐκ οἷόν τε συνάραθαι εἰς τὸ αὐτὸ τὰς πόλεις. ἡ γὰρ θάλαττα ἐν τῷ μέσῳ, οἱ δὲ κρατοῦντες θαλασσοκράτορες εἰσίν. εἰ δὲ οἷόν τε καὶ λαθεῖν συνελθοῦσιν εἰς ταυτὸ τοῖς νησιώταις εἰς μίαν νῆσον, ἀπολοῦνται λιμῷ.

γ'. Ὁπόσαι δὲ ἐν τῇ ἠπείρῳ εἰσὶ πόλεις ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀρχόμεναι, αἱ μὲν μεγάλαι διὰ δεος ἄρχονται, αἱ δὲ μικραὶ πάνυ διὰ χρείαν. οὐ γάρ ἐστι πόλις οὐδεμία, ἥτις οὐ δεῖται εἰσάγεσθαί τι ἢ ἐξάγεσθαι. ταῦτα τοίνυν οὐκ ἔσται αὐτῇ, ἐὰν μὴ ὑπήκοος ᾖ τῶν ἀρχόντων τῆς θαλάττης.

δ'. Ἐπειτα δὲ τοῖς ἄρχουσι τῆς θαλάττης οἷόντ' ἐστὶ ποιεῖν, ἅπερ οὐ τοῖς τῆς γῆς, ἐνίοτε τέμνειν τὴν γῆν τῶν κρειττ-

se terrestribus copiis praecipue valere putant, si sociis sint superiores.

2. Praeterea fortuna quadam talis ipsorum est conditio. Possunt subditi in continenti parvis ex oppidis coire, coniunctisque copiis pugnare. At vero maritimorum subditorum, hominum videlicet insularium, oppida coniungere vires non possunt. Est enim in medio mare, quique rerum potiuntur, etiam maris imperium obtinent. Quod si etiam fieri possit, vt insulares eam in vnam conueniant insulam, fame peribunt,

3. Quotquot autem ciuitates subiectae Athenienſium imperio, in continenti sitae sunt; earum quae maiusculae sunt, metus caussa parent: quae minores, propter penuriam. Nec enim oppidum vllum est, cui non opus sit aliquid vel importari, vel exportari. Nequit autem haec consequi, si non iis obtemperet, qui maris imperio potiuntur.

4. Deinde possunt ii, qui mare sua in potestate habent, ea facere, quae rerum terra domini non possunt, nimirum nonnunquam vastare agrum etiam potentiorum. Possunt

κρειττόνων. παραπλεῖν γὰρ ἔξεστιν, ὅπου ἂν μηδεὶς ᾖ πολέμιος, ἢ ὅπου ἂν ὀλίγοι· ἐὰν δὲ προσίωσιν, ἀναβάντα ἀποπλεῖν. καὶ τοῦτο ποιῶν ἧττον ἀπορεῖ, ἢ ὁ πεζῇ παραβοηθῶν.

έ. Επειτα δὲ τοῖς μὲν κατὰ θάλατταν ἄρχουσιν οἷόντ' ἀποπλεῦσαι ἀπὸ τῆς σφετέρας αὐτῶν, ὁπόσον βούλει πλοῦν, τοῖς δὲ κατὰ γῆν οὐχ οἷόν τε ἀπὸ τῆς σφετέρας αὐτῶν ἀπελθεῖν πολλῶν ἡμερῶν ὁδόν. βραδεῖαί τε γὰρ αἱ πορεῖαι, καὶ σῖτον οὐχ οἷόν τε ἔχειν πολλοῦ χρόνου πεζῇ ἰόντα. καὶ τὸν μὲν πεζῇ ἰόντα δεῖ διὰ φιλίας ἰέναι, ἢ νικᾷν μαχόμενον· τὸν δὲ πλέοντα, οὗ μὲν ἂν ᾖ κρείττων, ἔξεστιν ἀποβῆναι· * . . . . ταύτης τῆς γῆς ἅλα παραπλεῦσαι, ἕως ἂν ἐπὶ φιλίαν χώραν ἀφίκηται, ἢ ἐπὶ ἥττους αὐτοῦ.

ϛ΄. Επειτα νόσους τῶν καρπῶν, αἳ ἐκ Διός εἰσιν, οἱ μὲν κατὰ γῆν κράτιστοι χαλεπῶς φέρουσι, οἱ δὲ κατὰ θάλατταν, ῥᾳδίως. οὐ γὰρ ἅμα πᾶσα

enim propter ea loca naues adpellere, vbi vel nullus sit hostis, vel pauci: at si hostes adcurrant, conscensis nauibus, discedere licet. Atque hoc qui facit, minori est in difficultate, quam qui terrestribus cum copiis expeditionem suscipit.

5. Deinde possunt ii, qui maris imperium tenent, suis a finibus quamlibet longo itinere nauigare: quum iis, quibus est potentia terrestris, non liceat multorum dierum itinere ab agro suo discedere. Sunt enim tardi progressus, et fieri non potest, vt is, qui terra facit iter, commeatum longo tempore sufficientem secum ferat. Itidem qui pedes incedit, necesse habet, vti vel per amicorum fines eat, vel pugnando vincat: qui autem nauigat, vbi superior est, de nauibus potest egredi; vbi inferior, praeterlegere licet mare proximum ei terrae, donec vel amicorum ad fines peruenerit, vel eorum qui sunt ipso inferiores.

6. Deinde frugum labes, quae a Ioue sunt, graues illis accidunt, qui terra rerum potiuntur: qui vero mari, facile has ferunt. Non enim omnes vna

* Locus hic ita cum Leuncl. in integrum restituendus est, ἀποβῆναι. οὗ δ' ἥττων ταύτης etc.

πᾶσα γῆ νοσεῖ· ὥστε ἐκ τῆς εὐθηνίας ἀφικνεῖται τῆς τῆς θαλάσσης ἄρχουσιν.

ζ'. Εἰ δὲ δεῖ καὶ σμικροτέρων μνησθῆναι, διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης πρῶτον μὲν τρόπους εὐωχιῶν ἐξεῦρον ἐπιμισγόμενοι ἀλλήλοις. ὅ, τι ἐν Σικελίᾳ ἡδύ, ἢ ἐν Ἰταλίᾳ, ἢ ἐν Κύπρῳ, ἢ ἐν Αἰγύπτῳ, ἢ ἐν Λυδίᾳ, ἢ ἐν τῷ Πόντῳ, ἢ ἐν Πελοποννήσῳ, ἢ ἄλλοθί πᾳ, ταῦτα πάντα εἰς ἓν * ἠθροῖσθαι, διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης.

η'. Ἔπειτα φωνὴν τὴν πᾶσαν ἀκούοντες, ἐξελέξαντο τοῦτο μὲν ἐκ τῆς, τοῦτο δ' ἐκ τῆς. καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἰδίᾳ μᾶλλον καὶ φωνῇ, καὶ διαίτῃ, καὶ σχήματι χρῶνται· Ἀθηναῖοι δὲ κεκραμένῃ ἐξ ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων.

θ'. Θυσίας δὲ, καὶ ἱερὰ, καὶ ἑορτὰς, καὶ τεμένη, γυὰξ ὁ δῆμος ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐστιν ἑκάστῳ τῶν πενήτων θύειν, καὶ εὐωχεῖσθαι, καὶ κτᾶσθαι ἱερὰ; καὶ πόλιν οἰκεῖν καλὴν καὶ μεγάλην, ἐξεῦρεν ὅτῳ τρόπῳ ἔσαι ταῦτα. θύουσιν

ὃν

vna regiones iis laborant. Quo fit, vt ex ea, quae fructus vberes tulit, commeatus ad illos perueniat, quibus mare paret.

7. Quod si etiam leuiorum quorundam facienda est mentio, primum propter imperium maris Athenienses ex commerciis mutuis varios epulandi modos inuenerunt. Quidquid rei suauis vel in Sicilia, vel in Italia, vel Cypro, vel Aegypto, vel Lydia, vel Ponto, vel Peloponneso, vel alibi erat: haec omnia in vnum congesta sunt, propter maris imperium.

8. Deinde quum linguas omnes audiant, aliud ex alia delegerunt. Et Graeci quidem magis peculiari tum lingua, tum victus ratione, tum habitus, vtuntur: Athenienses vero mista quadam ex omnibus, tum Graecis, tum barbaris.

9. Iam sacrificia, fana, festa, lucos et delubra quod attinet, quia populus intelligebat, non posse quemuis pauperem sacrificare, epulari, fana sua possidere, ciuitatem pulchram et amplam incolere: quo pacto haec quoque fierent, excogitauit. Itaque

* Rectius ἠθροίσθη.

ἂν δημοσίᾳ μὲν ἡ πόλις ἱερεῖα πολλά· ἔστι δὲ ὁ δῆμος ὁ εὐωχούμενος, καὶ διαλαγχάνων τὰ ἱερεῖα.

ι. Καὶ γυμνάσια, καὶ λουτρὰ, καὶ ἀποδυτήρια, τοῖς μὲν πλουσίοις ἔστιν ἴδια ἐνίοις, ὁ δὲ δῆμος αὐτὸς αὑτῷ οἰκοδομεῖται ἰδίᾳ παλαίστρας πολλὰς, ἀποδυτήρια, λουτρῶνας. καὶ πλείω τούτων ἀπολαύει ὁ ὄχλος, ἢ οἱ ὀλίγοι, καὶ οἱ εὐδαίμονες.

ια. Τὸν δὲ πλοῦτον μόνοι οἴοιτ' ἔχειν τῶν Ελλήνων καὶ τῶν βαρβάρων. εἰ γάρ τις πόλις πλουτεῖ ξύλοις ναυπηγησίμοις, ποῖ διαθήσεται, ἐὰν μὴ πείσῃ τὸν ἄρχοντα τῆς θαλάσσης; εἰ δέ τις σιδήρῳ, ἢ χαλκῷ, ἢ λίνῳ πλουτεῖ πόλις, ποῖ διαθήσεται, ἐὰν μὴ πείσῃ τὸν ἄρχοντα τῆς θαλάττης; ἐξ αὐτῶν μέντοι τούτων καὶ δὴ νῆες μοι εἰσὶ, παρὰ μὲν τοῦ, ξύλα· παρὰ δὲ τοῦ, σίδηρος· παρὰ δὲ τοῦ, χαλκός· παρὰ δὲ τοῦ, λῖνον· παρὰ δὲ τοῦ, κηρός.

ιβ. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄλλοσε ἄγειν ἐκ ἐάσουσιν οἵτινες ἀντίπαλοι ἡμῖν εἰσὶν, ἢ ἃ χρήσονται τῇ θαλάττῃ. καὶ ἐγὼ μὲν ἅδην ποιῶν ἐκ τῆς γῆς, πάντα ταῦτα ἔχω διὰ τὴν

ciuitatis sumtu multae hostiae publice mactantur: et populus est is, qui epulatur, et sorte victimas inter se partitur.

10. Gymnasia, lauacra, apodyteria, priuatim homines quidam opulenti habent: at populus sibi peculiariter multas palaestras, apodyteria, lauacra aedificat: eorumque pluribus fruitur vulgus, quam pauci ac beati.

11. Diuitias etiam soli ex Graecis ac barbaris Athenienses habere possunt. Nam si qua ciuitas lignis abundat ad naues fabricandas, vbinam ea vendet, si non dominum maris prius sibi conciliauerit? Rursum si qua ciuitas ferri, vel aeris, vel lini copiam habeat, vbinam ea vendet, si non prius eum, qui mari potitur, sibi conciliauerit? Atqui ab his ipsis naues mihi sunt, et ab vno ligna, ferrum ab alio, ab alio aes, ab alio linum, ab alio cera.

12. Praeterea non patientur, qui aduersarii nobis sunt, haec exportari alio, vel mari non vtentur. Equidem qui nihil ex terra comparo, per mare omnia haec habeo. Nul-

la

τὴν θάλατταν· ἄλλη δ' ἀδεμία πόλις δύο τούτων ἔχει, ἀλλ' ἔστι τῇ αὐτῇ ξύλα καὶ λῖνον. ἀλλ' ὅπου λῖνόν ἐστι πλεῖστον, λεία χώρα καὶ ἄξυλος, ἀδὲ χαλκὸς καὶ σίδηρος ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως, ἀδὲ τἆλλα δύο, ἢ τρία, μιᾷ πόλει· ἀλλὰ τὸ μὲν τῇ, τὸ δὲ τῇ.

ιγ'. Ετι δὲ πρὸς τούτοις παρὰ πᾶσαν ἤπειρόν ἐστιν ἡ ἀκτὴ προέχουσα, ἡ νῆσος προκειμένη, ἡ στενόπορόν τι· ὥστε ἐξεστιν ἐνταῦθα ἐφορμοῦσι τοῖς τῆς θαλάττης ἄρχουσι λωβᾶσθαι τοὺς τὴν ἤπειρον οἰκοῦντας.

ιδ'. Ενὸς δὲ ἐνδεεῖς εἰσιν· εἰ γὰρ νῆσον οἰκοῦντες θαλασσοκράτορες ἦσαν Αθηναῖοι, ὑπῆρχεν ἂν αὐτοῖς ποιεῖν μὲν κακῶς, εἰ ἠβούλοντο, πάσχειν δὲ μηδέν, ἕως τῆς θαλάττης ἦρχον, μηδὲ τμηθῆναι τὴν ἑαυτῶν γῆν, μηδὲ προσδέχεσθαι τοὺς πολεμίους. νῦν δὲ οἱ γεωργοῦντες καὶ εἰ πλέοσιοι Αθηναίων ὑπέρχονται τοὺς πολεμίους μᾶλλον· ὁ δὲ δῆμος, ἅτε εὖ εἰδὼς, ὅτι ἀδὲν τῶν σφῶν ἐμπρήσουσιν, ἀδὲ τεμοῦσιν, ἀδεῶς ζῇ, καὶ οὐχ ὑπερχόμενος αὐτούς.

ιέ. Πρὸς

la vero ciuitas alia vtrumque horum habet, nec ſuppetunt eidem ligna et linum: ſed vbi maxima lini eſt copia, ibi regio laeuis eſt, et ſyluis caret. Ne quidem aes, ac ferrum, ex eadem eſt ciuitate: neque alterius generis duo, vel tria, oppido vni ſuppetunt; ſed hoc huic, illud iſti.

13. Praeterea iuxta quamuis continentem, vel littus eſt porrectum, vel adiacet inſula, vel fretum aliquod. Itaque domini maris iſtis in locis adpellere poſſunt, ac illos qui continentem incolunt, damno adficere.

14. Vnum tamen eis deeſt: Nam ſi Athenienſes inſulam incolerent, ſimulque maris imperio potirentur, facultatem haberent ex arbitratu ſuo laedendi alios, neque tamen detrimenti quidquam acciperent, quam quidem diu mari dominarentur, neque vaſtationem agri paterentur, neque hoſtis aduentum metuerent. Nunc vero cultores agrorum, et quotquot ex Athenienſibus locupletes ſunt, hoſtibus ſe ſummittunt; plebs autem, quod ſciat eos nihil rerum ſuarum, neque igni neque ferro vaſtaturos, ab omni metu libera viuit, nec hoſtibus ſe ſummittit.

ιέ. Πρὸς δὲ τέτοις, καὶ ἑτέρᾳ δέᾳ ἀπηλλαγμένοι ἂν ἦσαν, εἰ νῆσον ᾤκεν, μηδέποτε προδοθῆναι τὴν πόλιν ὑπ' ὀλίγων, μηδὲ πύλας ἀνοιχθῆναι, μηδὲ πολεμίᾳς ἐπεισπεσεῖν. πῶς γὰρ νῆσον οἰκέντων ταῦτ' ἐγίγνετο; μηδ' αὖ σασιάσαι τῷ δήμῳ μηδέν, εἰ νῆσον ᾤκεν. νῦν μὲν γὰρ, εἰ σασιάσαιεν, ἐλπίδα ἂν ἔχοιτε τοῖς πολεμίοις σασιάσειαν, ὡς κατὰ γῆν ἀπαξόμενοι. εἰ δὲ νῆσον ᾤκεν, καὶ ταῦτα ἂν ἀδεῶς αὐτοῖς εἶχεν.

ιϛ'. Επειδὴ ἔν ἐξ ἀρχῆς ἐκ ἔτυχον οἰκήσαντες νῆσον, νῦν τάδε ποιῶσι· τὴν μὲν ὑσίαν ταῖς νήσοις παρατίθενται, πισεύοντες τῇ ἀρχῇ τῇ κατὰ θάλατταν, τὴν δὲ Ατλικὴν γῆν περιορῶσι τεμνομένην· γιγνώσκοντες, ὅτι εἰ αὐτὴν ἐλεήσασιν, ἑτέρων ἀγαθῶν μειζόνων σεχήσονται.

ιξ'. Ετι δὲ συμμαχίας καὶ τὰς ἔχθρας ταῖς μὲν ὀλιγαρχμέναις πόλεσιν ἀνάγκη ἐμπεδᾶν. ἢν δὲ μὴ ἐμμένωσι ταῖς συνθήκαις, * ἢ ὑφ' ὅτῳ ἀδικεῖν ὀνόματα ἀπὸ τῶν

17. Praeterea si insulam incolerent, ab alio etiam metu essent liberi: nimirum vt nunquam ciuitas a paucis proderetur, neque portae aperirentur, neque hostes vna irrumperent. Nam quo pacto haec insulam incolentibus accideret? Nec populus inter se dissideret, si insulam habitarent. Nunc enim, si exsisterent inter eos seditiones, hac spe tumultuarentur, quod terra hostes arcessituri essent. At vero si incolerent insulam, nihil esset cur illud metuerent.

16. Posteaquam igitur ab initio insulam non habitarunt, nunc id agunt, vt facultates suas committant insulis, maris imperio freti; atque interim vastari agrum Atticum patiantur. Animaduertunt enim se, si eius misereantur, alia quaedam maiora bona amissuros.

17. Praeterea necesse est, vt in societatibus ac foederibus ciuitates eae constanter persint, quaecunque paucos rerum administrationi praeficiunt. Quod si pactis conventis non steterint, a quonam profecta esse iniuria putari possit, quam ab illis paucis,

* Vitiosum hunc locum ita corrigas, ἢ ὑφ' ὅτῳ ἀδικεῖσθαι νομίσει τις, ἢ ὑπὸ τῶν ὀλίγων etc.

τῶν ὀλίγων, οἳ συνέθεντο; ἅσσα δὲ ἂν ὁ δῆμος συνθῆται, ἔξεσιν αὖ τῷ * ἐνὶ ἀνατιθέντι τὴν αἰτίαν τῷ λέγοντι, καὶ τῷ ἐπιψηφίσαντι, ἀρνεῖσθαι τοῖς ἄλλοις ὅτι οὐ παρῆν, οὐδὲ ἤρεσκε, οἵ γε τὰ συγκείμενα συνθάνονται ἐν πλήρει τῷ δήμῳ. καὶ εἰ μὴ δόξαι εἶναι ταῦτα, προφάσεις μυρίας ἐξεύρηκε τὸ μὴ ποιεῖν ὅσον ἂν μὴ βέλωνται. καὶ ἂν μέντοι** κακοῦ ἀναβαίνῃ ἀπὸ ὧν ὁ δῆμος ἐβούλευσεν, αἰτιᾶται ὁ δῆμος, ὡς ὀλίγοι ἄνθρωποι αὐτὸ ἀντιπράξαντες διέφθειραν· ἐὰν δέ τι ἀγαθὸν, σφίσιν αὐτοῖς τὴν αἰτίαν ἀνατιθέασι.

ιή. Κωμῳδεῖν δ' αὖ, καὶ κακῶς λέγειν τὸν μὲν δῆμον οὐκ ἐῶσιν, ἵνα μὴ αὐτοὶ ἀκούσωσι κακῶς· ἰδίᾳ δὲ κελεύουσιν, εἴ τις τινὰ βούλεται, εὖ εἰδότες, ὅτι οὐχὶ τῶ δήμῳ ἐστὶν, οὐδὲ τῶ πλήθους ὁ κωμῳδούμενος ὡς ἐπιτοπολύ, ἀλλ' ἢ πλούσιος, ἢ γενναῖος, ἢ δυνάμενος. ὀλίγοι δέ τινες τῶν πενήτων καὶ τῶν δημοτικῶν κωμῳδῶνται· καὶ οὐδὲ ὅτι, ἐὰν μὴ διὰ πολυπραγμοσύνην, καὶ διὰ τὸ ζητεῖν πλέον τι ἔχειν τῶ δήμῳ·

cis, qui pepigere? At quae populus pepigerit, in iis licet ei conferenti culpam in illum, qui vel fuaferit, vel decretum fecerit, negare se aliis adfuiffe, neque fententiam illorum probaffe, qui de iis, de quibus convenerit, populum frequentem feifcitantur. Idem fi aliter fentiat, praetextus innumeros invenerit, quominus id faciat, quod nolint. Quod fi mali quiddam acciderit ex eo quod populus fciuit; queritur populus, paucos quofdam homines, adueriantes fibi, rem totam corrupiffe: fin boni quid euenerit, eius cauſam ad ſeipſum refert.

18. Salibus comicis in populum agi, eumque profcindi conviciis non patiuntur, ne ipſimet male audiant, ſed priuatim praecipiunt, ſiquis aliquem velit. Norunt enim plerumque non e populo, neque de plebe illum eſſe, qui in comoediis exagitetur: ſed vel opulentum, vel nobilem, vel potentem. Nimirum pauci ex egentibus ac plebeiis exagitantur; ac ne illi quidem aliam ob cauſam, quam propter curioſitatem, et quod populo eſſe potiores quaerant.

* Alii αὐτῷ vno verbo. ** Al. μέν τι pro μέντοι.

μα· ὥσε ἐδὲ τὰς τοιάτας ἄχθονται κομῳδαμένας.

ιθ'. Φημὶ μὲν ἔγωγε τὸν δῆμον τὸν Αθήνησι γιγνώσκειν, οἵτινες χρηστοί εἰσι τῶν πολιτῶν, καὶ οἵτινες πονηροί. γιγνώσκοντες δὲ, τὰς μὲν σφίσιν αὐτοῖς ἐπιτηδείας καὶ συμφόρας φιλοῦσι, κἂν πονηροὶ ὦσι, τὰς δὲ χρηστὰς μισοῦσι μᾶλλον. ἃ γὰρ νομίζουσι τὴν ἀρετὴν αὐτοῖς πρὸς τῷ σφετέρῳ ἀγαθῷ πεφυκέναι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κακῷ. καὶ τἀναντίον γε τούτου, ἔνιοι ὄντες ὡς ἀληθῶς τὰ δήμου τὴν φύσιν, ἃ δημοτικοί εἰσι.

κ'. Δημοκρατίαν δ' ἐγὼ μὲν αὐτῷ τῷ δήμῳ συγγινώσκω· αὐτὸν μὲν γὰρ εὖ ποιεῖν παντὶ συγγνώμη ἐστίν. ὅστις δὲ μὴ ὢν τοῦ δήμου εἵλετο ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει οἰκεῖν μᾶλλον, ἢ ἐν ὀλιγαρχουμένῃ, ἀδικεῖν παρεσκευάσατο, καὶ ἔγνω, ὅτι μᾶλλον οἷόν τε διαλαθεῖν κακῶ ὄντι ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει, ἢ ἐν ὀλιγαρχουμένῃ.

ΚΕΦ.

Quo fit vt homines huiusmodi exagitari molestiae non ferant.

19. Equidem dico, intelligere populum Athenienſem, qui ſint egregii ciues, qui nullius momenti. Quumque hoc intelligant, amant eos qui ſunt vtiles ipſis, et commodi, licet nullius pretii ſint: egregios autem potius odere. Non enim exiſtimant, virtutem multitudini vtilem eſſe, ſed damnoſam. Contra, quum nonnulli natura ſint ex plebe, idque reipſa; non tamen indole plebeia praediti ſunt.

20. Ac populi quidem dominatum ipſi populo condono. Nam cuiuis conceſſum eſt ſibi ipſi benefacere. Verum qui, quum ex populo non ſit, mauult habitare in vrbe populi dominatui ſubiecta, quam in ea quae a paucis regatur; is iniuſtiae agere conſtituit. et ſcit facilius latere ſe poſſe, ſi malus ſit, in republica populari, quam quae a paucis adminiſtretur.

CAP.

ΚΕΦ. ιγ'.

Καὶ περὶ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας τὸν μὲν τρόπον οὐκ ἐπαινῶ· ἐπειδὴ δὲ παρέδοξεν αὐτοῖς δημοκρατεῖσθαι, εὖ μοι δοκοῦσι διασώζεσθαι τὴν δημοκρατίαν, τούτῳ τῷ τρόπῳ χρώμενοι, ᾧ ἐγὼ ἐπέδειξα. ἔτι δὲ καὶ τῶνδέ τινας ὁρῶ μεμφομένους Ἀθηναίους, ὅτι ἐνίοτε οὐκ ἔστιν αὐτόθι χρηματίσαι τῇ βουλῇ, οὐδὲ τῷ δήμῳ, ἐνιαυτὸν καθημένῳ ἀνθρώπῳ. καὶ τοῦτο Ἀθήνησι γίγνεται οὐδὲν δι' ἄλλο, ἢ ὅτι διὰ τὸ πλῆθος τῶν πραγμάτων οὐχ οἷοί τε πάντας ἀποπέμπειν εἰσὶ χρηματίσαντες.

β'. Πῶς γὰρ ἂν καὶ οἷοί τε εἶεν; ὅς τινας πρῶτον μὲν δεῖ ἑορτάσαι ἑορτὰς, ὅσας οὐδεμία τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἐν δὲ ταύταις ἥτ[τ]όν τινα δυνατόν ἐστι διαπράτ[τ]εσθαι τῶν τῆς πόλεως. ἔπειτα δὲ δίκας, καὶ γραφὰς, καὶ εὐθύνας ἐκδικάζειν, ὅσας οὐδὲ οἱ σύμπαντες ἄνθρωποι ἐκδικάζουσι. τὴν δὲ βουλὴν βουλεύεσθαι πολλὰ μὲν περὶ τοῦ

CAP. III.

De Athenienſium republica inſtitutum quidem non probo: ſed quia ſic viſum eſt ipſis, vt imperio populi pareant, recte mihi fiatum popularem ciuitatis incolumem ſeruare videntur, idque hoc pacto quo demonſtraui. Praeter hoc, video nonnullos eam ob cauſſam Athenienſes reprehendere, quod interdum illic reſponſum nec a ſenatu aliquis, nec a populo poſſit impetrare, qui totum iſtic annum haeret. Fitque hoc Athenis nullam aliam ob cauſſam, quam quod ob negotiorum multitudinem omnes, reſponſo dato, dimittere non poſſint.

2. Nam qui poſſint? quum eos neceſſe ſit primum tot dies feſtos celebrare, quot nulla Graeci nominis ciuitas celebrat; quibus occupati minus expedire reipublicae negotia poſſunt. Deinde de tot litibus, cauſſis publicis, actorum rationibus cognoſcere, de quot ne homines quidem vniuerſi cognoſcunt. Itidem ſenatus neceſſario multa de bello

τȣ̃ πολέμȣ, πολλὰ δὲ περὶ πόρȣ χρημάτων, πολλὰ δὲ περὶ νόμων θέσεως, πολλὰ δὲ περὶ τῶν κατὰ πόλιν ἀεὶ γιγνομένων, πολλὰ δὲ καὶ τοῖς συμμάχοις, καὶ φόρον δέξασθαι, καὶ νεωρίων ἐπιμεληθῆναι, καὶ ἱερῶν. ἆρα δή τι θαυμαστόν ἐστιν, εἰ τοσȣ́των ὑπαρχόντων πραγμάτων μὴ οἷοί τ' εἰσὶ πᾶσιν ἀνθρώποις χρηματίσαι;

γ'. Λέγȣσι δέ τινες, ἤν τις ἀργύριον ἔχων προσίῃ πρὸς βȣλὴν ἢ δῆμον, χρηματίσαι. ἐγὼ δὲ τȣ́τοις ὁμολογήσαιμ' ἂν, ἀπὸ χρημάτων πολλὰ διαπράττεσθαι Αθήνησι, καὶ ἔτι ἂν πλείω διαπράττεσθαι, εἰ πλείȣς ἐπεδίδοσαν ἀργύριον. τȣ̃το μέντοι εὖ οἶδα, διότι πᾶσι διαπράττεσθαι ἡ πόλις τῶν δεομένων ȣ̓χ ἱκανὴ, ȣ̓δ' εἰ ὁποσονȣ̃ν χρυσίον καὶ ἀργύριον διδοίη τις αὐτοῖς.

δ'. Δεῖ δὲ καὶ τάδε διαδικάζειν, εἴ τις τὴν ναῦν μὴ ἐπισκευάζει, ἢ κατοικοδομεῖ τι τὸ δημόσιον. πρὸς δὲ τȣ́τοις, χορηγοῖς διαδικάσαι εἰς Διονύσια, καὶ Θαργήλια, καὶ Παναθήναια, καὶ Προμήθεια, καὶ Ηφαίστεια, ὅσα

bello deliberat, multa de ratione pecuniae conficiundae, multa de legum latione, multa de iis, quae in vrbe quouis tempore accidunt, multa sociorum agit in negotiis, tributum exigit, naualium pariter et templorum curam gerit. An vero fuerit mirandum, si, quum tot sint negotia, dare omnibus responsa nequeant?

3. Verum dicunt nonnulli, dari responsa, siquis cum pecunia vel senatum vel populum adeat. His ego fatebor, multa posse Athenis pecunia impetrari; atque etiam futurum, vt plura impetrentur, si plures pecuniam numerent. Sed scio tamen, ciuitatem non posse sufficere ad hoc, vt omnibus ea conficiantur, quae requirunt: ne quidem si multo plus auri et argenti quis eis donet.

4. De his etiam cognosci necesse est, si quis nauim non reficit, vel si publicum aliquid inaedificat. Praeterea danda iudicia choragis ad Bacchanalia, Thargelia, Panathenaea, Promethealia, Vulcanalia, idque

ὅσα ἔτη. καὶ τριήραρχοι καθίστανται τετρακόσιοι ἑκάστου ἐνιαυτοῦ, καὶ τούτων τοῖς βουλομένοις διαδικάσαι ὅσα ἔτη. πρὸς δὲ τούτοις ἀρχὰς δοκιμάσαι καὶ διαδικάσαι, καὶ ὀρφανοὺς δοκιμάσαι, καὶ φύλακας δεσμωτῶν καταστῆσαι.

ε΄. Ταῦτα μὲν οὖν ὅσα ἔτη. διὰ δὲ χρόνου διαδικάσαι δεῖ στρατιας, καὶ ἐάν τι ἄλλο ἐξαπιναῖον ἀδίκημα γίγνηται, ἐάν τε ὑβρίζωσί τινες ἄηθες ὕβρισμα, ἐάν τε ἀσεβήσωσι. πολλὰ ἔτι πάνυ παραλείπω· τὸ δὲ μεγιστον εἴρηται, πλὴν αἱ τάξεις τοῦ φόρου. τοῦτο δὲ γίγνεται ὡς τὰ πολλὰ δι' ἔτους πέμπτου.

ϛ΄. Φέρε δὴ τοίνυν, ταῦτα οὐκ οἴεσθαι χρὴ διαδικάζειν ἅπαντα; εἰπάτω γάρ τις, ὅτι οὐ χρῆν αὐτόθι διαδικάζεσθαι. εἰ δ' αὖ ὁμολογεῖν δεῖ ἅπαντα χρῆναι διαδικάζειν, ἀνάγκη δι' ἐνιαυτοῦ. ὡς οὐδὲ νῦν δι' ἐνιαυτοῦ δικάζοντες * ὑπάρχουσιν, ὥστε παύειν τοὺς ἀδικοῦντας ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων.

ζ΄. Φέρε

que quotannis. Et triremibus quadringenti singulis annis praeficiuntur, quibus petentibus iudicia quotannis danda sunt. Praeterea in magistratus examina iudiciaque habenda sunt, inquirendae caussae pupillares, custodes captiuorum constituendi.

5. Et haec quidem singulis annis. Interdum et caussae militares disceptandae sunt, et si quod aliud iniustum facinus repente exstiterit, et si nonnulli petulantiam insolitam et impium facinus commiserint. Praeter haec valde multa sunt, quae silentio praetereo. Maxima vero pars commemorata est, exceptis tributorum indictionibus. Eae plerumque quinto quolibet anno fiunt.

6. Age igitur, nonne existimandum est, de his omnibus cognosci debere? Dicat aliquis, ibi non esse cognoscendum. At si fateri oportet, omnino cognoscendum esse de omnibus; necesse est, per annum id fieri. Sed nunc ne quidem ad hoc anno toto iudicando sufficiunt, vt iniuste agentes coërceant, idque prae hominum multitudine.

7. Age

* Lege ἐπαρκοῦσιν.

ζ'. Φέρε δή, ἀλλά φησί τις χρῆναι δικάζειν μὲν, ἐλάττους δὲ δικάζειν. ἀνάγκη τοίνυν, ἐὰν μὲν ὀλίγα ποιῶνται δικαστήρια, ὀλίγοι ἐν ἑκάστῳ ἔσονται τῷ δικαστηρίῳ, ὥστε καὶ διασκευάσασθαι ῥᾴδιον ἔσται πρὸς ὀλίγους δικασὰς, καὶ συνδικάσαι * πολὺ ἧττον δικαίως δικάζειν.

η'. Πρὸς δὲ τούτοις οἴεσθαι χρὴ, καὶ ἑορτὰς ἄγειν χρηναι Ἀθηναίους, ἐν αἷς οὐχ οἷόι τε δικάζειν. καὶ ἄγουσι μὲν ἑορτὰς διπλασίας ἢ οἱ ἄλλοι· ἀλλ' ἐγὼ μὲν τίθημι ἴσας τῇ ὀλιγίστας ἀγούσῃ πόλει. τούτων τοίνυν τοιούτων ὄντων, ἃ φημι οἷόν τ' εἶναι ἄλλως ἔχειν τὰ πράγματα Ἀθηναίοις, ἢ ὥσπερ νῦν ἔχει· πλὴν εἰ κατὰ μικρόν τι οἷόν τε τὸ μὲν ἀφελεῖν, τὸ δὲ προσθεῖναι.

θ'. Πολὺ δ' οὐχ οἷόν τε μετακινεῖν, ὥστε μὴ οὐχὶ τῆς δημοκρατίας ἀφαιρεῖν τι. ὥστε μὲν γὰρ βέλτιον ἔχειν τὴν πολιτείαν, οἷόν τε πολλὰ ἐξευρεῖν· ὥστε μέντοι ὑπάρχειν, δημοκρατίαν μὲν εἶναι, ἀρκούντως δὲ τοῦτο ἐξευρεῖν. ὅπως δὴ βέλτιον πολιτεύσονται, οὐ ῥᾴδιον· πλὴν (ὅπερ ἄρτι εἶπον) κατὰ μικρόν τι προσθέντα, ἢ ἀφελόντα.

ι'. Δοκοῦσι

7. Age vero, dixerit aliquis, iudicare quidem debent, sed pauciores. Ergo necesse est, si tribunalia pauca instituant, vt quolibet in iudicio pauci sint. Itaque facile fiet, vt ad paucos iudices machinatio quaedam instituatur, et per aduocationes sententiae ferantur iniustiores.

8. Praeterea cogitandum est, necessarium esse Atheniensibus, vt festos dies agant, quibus exerceri iudicia non possint. Et agunt illi dies festos duplo plures, quam alii; quamquam ego pares ponam ciuitati, quae paucissimos agit. Quae quum ita se habeant, nego posse rerum Athenis alium esse statum, quam qui modo sit: nisi paullatim tolli hoc, illud addi queat.

9. Multum certe immutari non potest, vt non aliquid de populi potestate decedat. Nam vt respublica melius adfecta sit, excogitari multa possunt: vt autem forma popularis maneat, et simul hoc idonee reperiantur; quo melius administretur, id facile non est: extra quam, si paullatim, vt modo aiebam, vel aliquid addatur, vel detrahatur.

10. In

* Forte ἢ τὸ πολύ.

ί. Δοκοῦσι δὲ Ἀθηναῖοι καὶ τοῦτό μοι οὐκ ὀρθῶς βουλεύεσθαι, ὅτι τοὺς χείρους αἱροῦνται ἐν ταῖς πόλεσι ταῖς στασιαζούσαις. οἱ δὲ τοῦτο γνώμην ποιοῦσιν. εἰ μὲν γὰρ ἤρουντο τοὺς βελτίους, ἤρουντ' ἂν οὐχὶ τοὺς ταυτὰ γιγνώσκοντας σφίσιν αὐτοῖς. ἐν ὀλεμιᾷ γὰρ πόλει τὸ βέλτιστον εὔνουν ἐστὶ τῷ δήμῳ, ἀλλὰ τὸ κάκιστον ἐν ἑκάστῃ ἐστὶ πόλει εὔνουν τῷ δήμῳ. οἱ γὰρ ὅμοιοι τοῖς ὁμοίοις εὖνοί εἰσι.

ιά. Διὰ ταῦτα ἂν Ἀθηναῖοι τὰ σφίσιν αὐτοῖς προσήκοντα αἱροῦνται. ὁπόσακις δ' ἐπεχείρησαν αἱρεῖσθαι τοὺς βελτίους, οὐ συνήνεγκεν αὐτοῖς, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ὁ δῆμος ἐδούλευσεν· τὸ μὲν Βοιωτοῖς· τοῦτο δέ, ὅτε Μιλησίων εἵλοντο τοὺς βελτίους, ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἀποστάντες τὸν δῆμον κατέκοψαν· τοῦτο δέ, ὅτε εἵλοντο Λακεδαιμονίους ἀντὶ Μεσσηνίων, ἐντὸς ὀλίγου χρόνου Λακεδαιμόνιοι καταστρεψάμενοι Μεσσηνίους, ἐπολέμουν Ἀθηναίοις.

ιβ'. Ὑπο-

10. In hoc quoque Athenienſes non rectum mihi ſequi conſilium videntur, quod in oppidis ſeditione agitatis deteriores aliis praeferant. Faciunt hoc autem certo iudicio. Nam ſi meliores anteferrent, anteferrent eos, qui non in eadem cum ipſis eſſent ſententia. Quippe nulla in ciuitate benevoli ſunt optimates vulgo, ſed deterrimini quique ſingulis in vrbibus vulgo bene volunt. Exiſtit enim in paribus erga pares benenolentia.

11. Quapropter etiam Athenienſes ſibi congruentia praeferunt. Quoties autem partes optimatum ſequi conſtituerunt, nequaquam hoc eis profuit, ſed breui plebs in ſeruitutem redacta fuit. Id a Boeotis contigit. Rurſus vbi Mileſiorum optimates amplexi fuiſſent, intra modicum tempus illi defecerunt, et plebem trucidarunt. Itidem quum Lacedaemonios Meſſeniis praetuliſſent, non multo poſt ſubactis Lacedaemonii Meſſeniis, bellum aduerſus Athenienſes ſuſceperunt.

12. For-

ιβ'. Υπολάβοι δὲ τις ἂν, ὡς ἀδεὶς ἄρα ἀδίκως ἠτίμωται Αθήνησιν. ἐγὼ δέ φημι τινας εἶναι οἳ ἀδίκως ἠτίμωνται, ὀλίγοι μέντοι τινές. ἀλλ' ἐκ ὀλίγων δεῖ τῶν ἐπιθησομένων τῇ δημοκρατίᾳ τῇ Αθήνησιν. ἐπεὶ τοι καὶ ὅτως ἔχει, ἀδὲν ἐνθυμεῖσθαι ἀνθρώπους, οἵτινες δικαίως ἀτιμῶνται, ἀλλ' οἵτινες ἀδίκως.

ιγ'. Πῶς ἂν ἔν ἀδίκως οἴοιτό τις ἂν τὲς πολλὲς ἠτιμῶσθαι Αθήνησιν, ὅπε ὁ δῆμός ἐσιν ὁ ἄρχων τὰς ἀρχὰς; ἐκ δὲ τῦ μὴ δικαίως ἄρχειν, μηδὲ λέγειν τὰ δίκαια, ἢ πράτ̃ειν, ἐκ τοιύτων ἄτιμοί εἰσιν Αθήνησι. ταῦτα χρὴ λογιζόμενον μὴ νομίζειν εἶναι τι δεινὸν ἀπὸ τῶν ἀτίμων Αθήνησιν.

ΞΕΝΟ-

12. Fortaſſis autem ſuſpicetur aliquis, neminem Athenis iniuſte ſuis honoribus ſpoliari. Ego vero quoſdam eſſe dico, qui per iniuriam ab honoribus remoti fuerint, ſed paucos. At paucos eſſe non oportet, qui popularem Athenis ſtatum adgredi velint. Quippe ſic ſe res habet, vt nihil animis ii concipiant, quibus iure honores adempti ſunt, ſed quibus iniuria.

13. Quonam autem modo putare poſſit aliquis, multos Athenis infamia notari, quum illic vulgus hominum magiſtratus gerat? Ex eo vero quod non iuſte gerant imperia, neque iuſta dicant aut faciant, ex his, inquam, cauſis Athenis ſint inhonorati. Haec qui ſecum expendit, non eſt quod cogitet; Athenis quidquam eſſe periculi ab inhonoratis.

XENO-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΠΟΡΟΙ,

Η ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΟΔΩΝ.

ΚΕΦ. ά.

Ἐγὼ τᾶτο μὲν ἀεί ποτε νομίζω, ὁποῖοί τινες οἱ προστάται ὦσι, τοιαύτας καὶ τὰς πολιτείας γίγνεσθαι. ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθήνησι προεστηκότων ἐλέγοντό τινες, ὡς γιγνώσκοσι μὲν τὸ δίκαιον ὄντες τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, διὰ δὲ τὴν τᾶ πλήθους πενίαν ἀναγκάζεσθαι ἔφησαν ἀδικώτεροι εἶναι περὶ τὰς πόλεις· ἐκ τούτου ἐπεχείρησα σκοπεῖν, εἴ πη δύναιντ' ἂν οἱ πολῖται διά-

XENOPHONTIS

RATIONES, REDITVVM,

SEV DE PROVENTIBVS.

CAP. I.

Equidem in hac ſententia ſum perpetuo, quales ſint praeſides, tales et reſpublicas eſſe. Quia vero nonnulli ex iis qui hactenus Athenienſium reipublicae praeſunt, ſcire quidem illi, quid iuſtum ſit, non minus quam homines caeteri, perhibentur, ac propter inopiam plebis cogi, vt paulo ſe gerant erga ciuitates ſuas iniquius: conſiderare mecum ipſe adgreſſus ſum, an aliqua ratione ciues ſuis

διατρέφεσθαι ἐκ τῆς ἑαυτῶν, ὅθεν περ καὶ δικαιότατον· νομίζων, εἰ τοῦτο γένοιτο, ἅμα τῇ τε πενίᾳ αὐτῶν ἐπικεκουρῆσθαι ἄν, καὶ τὸ ἀνυπόπτους τοῖς Ελλησιν εἶναι.

β'. Σκοποῦντι δέ μοι ἃ ἐπενόησα, τοῦτο μὲν εὐθὺς ἀνεφαίνετο, ὅτι ἡ χώρα πέφυκεν οἷα πλείστας προσόδους παρέχεσθαι. ὅπως δὲ γνωσθῇ, ὅτι ἀληθὲς τοῦτο λέγω, πρῶτον διηγήσομαι τὴν φύσιν τῆς Αττικῆς.

γ'. Οὐκοῦν τὸ μὲν τὰς ὥρας ἐνθάδε πραοτάτας εἶναι, καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα μαρτυρεῖ. ἃ γοῦν πολλαχοῦ οὐδὲ βλαστάνειν δύναιτ' ἄν, ἐνθάδε καρποφορεῖ. ὥσπερ δὲ ἡ γῆ, οὕτω καὶ ἡ περὶ τὴν χώραν θάλαττα παμφορωτάτη ἐστί. καὶ μὴν ὅσα περ οἱ θεοὶ ἐν ταῖς ὥραις ἀγαθὰ παρέχουσι, καὶ ταῦτα πάντα ἐνταῦθα πρωιαίτατα μὲν ἄρχεται, ὀψιαίτατα δὲ λήγει.

δ'. Οὐ μόνον δὲ κρατεῖ τοῖς ἐπ' ἐνιαυτὸν θάλλουσι τε καὶ

ex finibus ali possint: quae quidem ratio esset iustissima. Existimabam enim, si id accideret, eadem opera consultum inopiae ipsorum esse; ipsosque Graecis aliis minime suspectos euadere.

2. Consideranti vero mihi ea, quae cogitaram, primum visa est ipsa regio esse talis a natura, quae maximam proventuum vim suppeditare possit. Atque vt intelligatur, hoc vere me dicere; primum, quae Atticae natura sit, commemorabo.

3. Anni ergo tempora heic admodum esse mitia, fructus ipsi, qui proueniunt, testantur. Etenim multa, quae alibi ne pullulare quidem possent, heic fructus suos proferunt. Atque vt solum ipsum, ita etiam mare, quod regionem ambit, omnium rerum feracissimum est. Quinetiam quaecunque bona Dei singulis anni temporibus suppeditant, ea bona omnia heic et tempestiue admodum incipiunt, et tardissime deficiunt.

4. Neque tantum potior est iis, quae in annos singulos et florent,

καὶ γηράσκουσιν, ἀλλὰ καὶ ἀΐδια ἀγαθὰ ἔχει ἡ χώρα. πέφυκε μὲν γὰρ * λίθος ἐν αὐτῇ ἄφθονος, ἐξ ἧς κάλλιστοι μὲν ναοί, κάλλιστοι δὲ βωμοὶ γίγνονται, εὐπρεπέστατα δὲ θεοῖς ἀγάλματα. πολλοὶ δ' αὐτῆς καὶ Ελληνες καὶ βάρβαροι προσέδονται.

ε. Εστι δὲ καὶ γῆ, ἣ σπειρομένη μὲν φέρει καρπὸν, ὀρυσσομένη δὲ πολλαπλασίως τρέφει, ἤ εἰ σῖτον ἔφερε. καὶ μὴν ὑπάργυρός ἐστι σαφῶς θεία μοῖρα. πολλῶν γὰρ πόλεων παροικουσῶν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, εἰς ὀδεμίαν τούτων ὀδὲ μικρὰ φλὲψ ἀργυρίτιδος διήκει.

ς'. Οὐκ ἂν ἀλόγως δέ τις οἰηθείη τῆς Ελλάδος καὶ πάσης δὲ τῆς οἰκουμένης ἀμφὶ τὰ μέσα ᾠκῆσθαι τὴν πόλιν. ὅσῳ γὰρ ἄν τινες πλεῖον ἀπεχωσιν αὐτῆς, τοσούτῳ χαλεπωτέρους ἢ ψύχεσιν ἢ θάλπεσιν ἐντυγχάνουσιν· ὁπόσοι τ' ἂν ἐν βουληθῶσιν ἀπ' ἐσχάτων τῆς Ελλάδος ἐπ' ἐσχατα ἀφικέσθαι, πάντες ἤτοι ὥσπερ κύκλῳ τορνοῦν τὰς Αθήνας ἢ παραπλέουσιν, ἢ παρέρχονται.

ζ'. Καὶ

rent, et feneſcunt: ſed habet etiam haec regio perpetua quaedam bona. Nam ſaxi natiui prennis eſt in ea copia, de quo ſana pulcherrima, pulcherrimae arae, ſigna Deorum maxime decora fiunt: quod quidem ſaxum complures et Graeci et barbari deſiderant.

5. Praeterea ſolum quoddam eſt, quod aratum non ferret fructum: at ſi fodiatur, multo plures alit, quam ſi frumenti ferax eſſet. Etenim diuino quodam munere haud dubie ſub eo eſt argentum. Quumque multae ſint vrbes tum terra tum mari finitimae, ne quidem in vllam earum vel exigua terrae argentiferae vena pertinet.

6. Neque vero abſque ratione quis exiſtimet, vrbem hanc Graeciae, immo vero totius terrarum orbis in medio ſitam eſſe. Quanto ſcilicet longius abſunt aliqui ab ea, tanto moleſtiora vel frigora vel aeſtus experiuntur. Quotquot item ab extremis Graeciae finibus ad alios itidem extremos pergere voluerint, omnes tanquam circuli vmbilicum Athenas vel praeternauigant, vel praetereunt.

† Marmor Hymetti montis in Attica.

ζ'. Καὶ μὴν οὐ περίῤῥυτός γε οὖσα, ὅμως (ὥσπερ νῆσος) πᾶσιν ἀνέμοις προσάγεταί τε ὧν δεῖται, καὶ ἀποπέμπεται ἃ βούλεται· ἀμφιθάλασσος γάρ ἐστι. καὶ κατὰ γῆν δὲ πολλὰ δέχεται ἐμπόρια· ἤπειρος γάρ ἐστι.

η'. Ετι δὲ ταῖς μὲν πλείσταις πόλεσι βάρβαροι προσοικοῦντες πράγματα παρέχουσιν, Αθηναίοις δὲ γειτονεύουσιν αἱ καὶ αὐταὶ πλεῖστον ἀπέχουσι τῶν βαρβάρων.

ΚΕΦ. β'.

Τούτων μὲν οὖν ἁπάντων (ὥσπερ εἶπον) νομίζω αὐτὴν τὴν χώραν αἰτίαν εἶναι. εἰ δὲ * πρὸς τοῖς αὐτοφυέσιν ἀγαθοῖς πρῶτον μὲν τῶν μετοίκων ἐπιμέλεια γένοιτο. αὕτη γὰρ ἡ πρόσοδος τῶν καλλίστων ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, ἐπείπερ αὐτοὺς τρέφοντες, καὶ πολλὰ ὠφελοῦντες τὰς πόλεις, οὐ λαμβάνουσι μισθὸν, ἀλλὰ μετοίκιον προσφέρουσιν.

β'. Επιμέλεια γεμὴν ἥδ' ἂν ἀρκεῖν μοι δοκεῖ,

7. Ac tametsi aquis non circumfusa est, nihilominus (tanquam insula) quouis vento, quae necessaria sunt, adfert; et quae vult, exportat; quippe quae a mari vtrinque ambiatur. Etenim terra mercatus multos admittit, quod terra sit continens.

8. Praeterea quum barbari plurimis vrbibus vicini negotia facessant. Athenienses vicinas illas habent ciuitates, quae maximo a barbaris interuallo distant.

CAP. II.

Horum igitur omnium caussam (vt dixi) positam in ipso esse solo arbitror. Quod si ad natiua bona, primum accedat aduenarum cura. Nam hic mihi prouentus ex optimis esse videtur. Quippe quum illi seipsos alant, et multis commodis ciuitates adficiant; non tamen vllam mercedem accipiunt, sed potius etiam pensionem aduenis impositam offerunt.

2. Existimo autem curam eam suffecturam,

* Stephanus malit ἔτι δὲ etc. Camerarius vertit: *quid vero, si accedat etc.*

κεῖ, εἰ ἀφέλοιμεν μὲν ὅσα μηδὲν ὠφελοῦντα τὴν πόλιν ἀτιμίας δοκεῖ τοῖς μετοίκοις παρέχειν, ἀφέλοιμεν δὲ καὶ τὸ συστρατεύεσθαι ὁπλίτας μετοίκους τοῖς ἀστοῖς. μέγα μὲν γὰρ ὁ κίνδυνος ἀπὼν, μέγα δὲ καὶ τὸ ἀπὸ τῶν τέκνων καὶ τῶν οἰκιῶν ἀπιέναι.

γ'. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ πόλις γ' ἂν ὠφεληθείη, εἰ οἱ πολῖται μετ' ἀλλήλων στρατεύοιντο μᾶλλον, ἢ εἰ συντάττοιντο αὐτοῖς (ὥσπερ νῦν) Λυδοὶ, καὶ Φρύγες, καὶ Σύροι, καὶ ἄλλοι παντοδαποὶ βάρβαροι. πολλοὶ γὰρ τοιοῦτοι τῶν μετοίκων.

δ'. Πρὸς δὲ τῷ ἀγαθῷ τῷ τάττεσθαι ἐκ τοῦ συντάττεσθαι ἀφεθῆναι, καὶ κόσμος ἂν τῇ πόλει εἴη, εἰ δοκοῖεν Ἀθηναῖοι εἰς τὰς μάχας αὐτοῖς μᾶλλον πιστεύειν, ἢ ἀλλοδαποῖς.

ε. Καὶ μεταδιδόντες δ' ἄν μοι δοκοῦμεν τοῖς μετοίκοις τῶν ἄλλων, ὧν καλὸν μεταδιδόναι, καὶ τὴν ἱππικὴν, εὐνοϊκωτέρους ἂν ποιεῖσθαι, καὶ ἅμα ἰσχυροτέραν ἂν καὶ μείζω τὴν πόλιν ἐπιδεικνύναι.

ς'. Εἶτα,

fuffecturam, ſi adimamus illa, quaecunque reipublicae nulli ſunt vſui, ac potius aduenis infamiae notam inurere videntur; itemque ſi adimamus id, quod aduenae vna cum ciuibus armati pedites militatum eant. Etenim magnum quiddam eſt, ſi periculum ab eis abſit; magnum, liberis et domo quemque ſua diſcedere.

3. Quinetiam vtile ciuitati fuerit, ſi potius ciues vna militatum eant, quam ſi (quod modo fit) eorum ordinibus adiungantur Lydi, Phryges, Syri, aliique diaerſi generis barbari, cuiuſmodi plerique ſunt aduenae.

4. Praeter hoc vero bonum, quod, his ordinum militarium ſocietate liberatis, exiſteret, etiam ornamento eſſet ciuitati, ſi viderentur Athenienſes in proeliis ſibimet ipſis potius fidere, quam exteris.

5. Quod ſi cum aduenis communicemus praeter alia, quae communicari conuenit, etiam rei equeſtris vſum: arbitror nos id effecturos, vt magis benuolo ſint animo, et ciuitas viribus augeatur maiorque reddatur.

ς'. Εἶτα, ἐπειδὴ καὶ πολλὰ οἰκιῶν ἐρημά ἐστιν ἐντὸς τῶν τειχῶν, καὶ οἰκόπεδα, εἰ καὶ ἡ πόλις διδοίη οἰκοδομησαμένοις ἐγκεκτῆσθαι, οἳ ἂν αἰτούμενοι ἄξιοι δοκῶσιν εἶναι, πολὺ ἂν οἶμαι καὶ διὰ ταῦτα πλείους τε καὶ βελτίους ὀρέγεσθαι τῆς Ἀθήνησιν οἰκήσεως.

ζ'. Καὶ εἰ μετοικοφύλακάς γε, ὥσπερ ὀρφανοφύλακας, ἀρχὴν καθιζάνομεν, καὶ τούτοις τιμή τις ἐπείη, οἵτινες πλείους μετοίκους ἀποδείξειαν, καὶ τοῦτο εὐνοϊκωτέρους ἂν τοὺς μετοίκους ποιοίη, (ὡς τὸ εἰκὸς) πάντες ἂν οἱ ἀπόλιδες τῆς Ἀθήνηθεν μετοικίας ὀρέγοιντο. καὶ τὰς προσόδους ἂν αὔξοιεν.

ΚΕΦ. γ'.

Ὡς γεμὴν ἐμπορεύεσθαι ἡδίστη τε καὶ κερδαλεωτάτη ἡ πόλις, νῦν ταῦτα λέξω. πρῶτον μὲν γὰρ

6. Deinde quum magna pars vrbis intra muros, et areae domorum vacuae sint, si decreto ciuitatis concederetur, vt domos exstructas possiderent, quicunque hoc petentes digni esse viderentur: multo plures ac praestantiores etiam ob has causas arbitror expetituros, vt Athenis habitent.

7. Quod si etiam magistratum institueremus, qui, vt pupillorum sunt custodes, ita et ipse inquilinorum custos diceretur, atque illis praemium quoddam proponeretur, quorum opera plures inquilini existerent: hoc quoque inquilinos efficeret magis benenolos: et omnes (vti quidem consentaneum est) quotquot alibi ciues non essent, Athenis consequi ius inquilinorum cuperent, et prouentus augerent.

CAP. III.

Vrbem vero hanc nostram ad exercendam mercaturam tum optatissimam esse, tum maxime quaestuosam, nunc exponam. Primum enim nauis

γὰρ δήπου ναῦς καλλίστας καὶ ἀσφαλεστάτας ὑποδοχὰς ἔχει, ὅπου γ' ἐστὶν εἰσορμισθέντας ἡδέως ἕνεκα χειμῶνος ἀναπαύεσθαι.

β'. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς ἐμπόροις ἐν μὲν ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων ἀντιφορτίζεσθαί τι ἀνάγκη· νομίσμασι γὰρ ὠνοῦνται χρησίμοις ἔξω χρῶντας· ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις πλεῖστα μέν ἐστιν ἀντεξάγειν, ὧν ἂν δέωνται ἄνθρωποι. ἢν δὲ μὴ βάλωνται ἀντιφορτίζεσθαι, καὶ οἱ ἀργύριον ἐξάγοντες καλὴν ἐμπορίαν ἐξάγουσιν. ὅπου γὰρ ἂν πωλῶσιν αὐτό, πανταχοῦ πλεῖον τοῦ ἀρχαίου λαμβάνουσιν.

γ'. Εἰ δὲ καὶ τῇ τοῦ ἐμπορίου ἀρχῇ ἆθλα προτιθείη τις, ὅστις δικαιότατα καὶ τάχιστα διαιροίη τὰ ἀμφίλογα, ὡς μὴ ἀποκωλύεσθαι ἀποπλεῖν τὸν βαλόμενον, πολὺ ἂν καὶ διὰ ταῦτα πλείους τε καὶ ἡδίον ἐμπορεύοιντο.

δ'. Ἀγαθὸν δὲ καὶ καλὸν καὶ προεδρίαις τιμᾶσθαι ἐμπόρους καὶ ναυκλήρους, καὶ ἐπὶ ξενίᾳ γ' ἔστιν ὅτε καλεῖσθαι,

nauis quaelibet heic pulcherrimos ac tutissimos receptus habet, vbi licet adpulsis tempestatis caussa suauiter quiescere.

2. Praeterea mercatores plurimis in ciuitatibus commutare oneribus onera necesse est; quod nummis illae foris inutilibus vtantur. Athenis vero maxima rerum est ad exportandum copia, quibus homines egent: sin onerare nauem mercibus permutatis nolint, egregias auehunt merces, quicunque argentum auehunt. Nam vbicunque tandem illud vendiderint, vbique plus recipiunt, quam prius habebant.

3. Quod si quis mercaturae praefecto praemia proponat, qui aequissime celerrimeque diiudicet ea, de quibus controvertitur, vt non impediantur ii, qui navigiis discedere volunt: etiam has ob caussas, longe plures, et quidem libentius heic negotiarentur.

4. Esset etiam tum vtile, tum honestum, mercatores et naucleros loco magis honorato in consessibus ornari; atque illos etiam ad hospitii necessitudinem inuitari,

θμ, οἱ ἂν δοκῶσιν ἀξιολόγοις καὶ πλοίοις καὶ ἐμπορεύμασιν ὠφελεῖν τὴν πόλιν. ταῦτα γὰρ τιμώμενοι, ὐ μόνον τῦ κέρδυς ἀλλὰ καὶ τῆς τιμῆς ἕνεκεν πρὸς φίλυς ἐπισπεύδοιεν ἄν.

ε. Οσῳ γεμὴν πλείονες εἰσοικίζοιντό τε, καὶ ἀφικνοῖντο, δῆλον ὁτι τοσύτῳ ἂν πλεῖον καὶ εἰσάγοιτο, καὶ ἐξάγοιτο, καὶ ἐκπέμποιτο, καὶ πωλοῖτο, καὶ μισθοφορῶτο, καὶ τελεσφοροίη.

ς'. Εἰς μὲν ἂν τὰς τοιαύτας αὐξήσεις τῶν προσόδων ὐδέ πως δαπανῆσαι δεῖ ὐδὲν, ἀλλὰ ψηφίσματά τε φιλάνθρωπα καὶ ἐπιμελείας. ὁσαι δ' ἂν ἄλλαι δοκῶσί μοι πρόσοδοι γίγνεσθαι, γιγνώσκω ὁτι ἀφορμῆς δεήσει εἰς αὐτάς.

ζ'. Οὐ μέντοι δύσελπίς εἰμι, τὸ μὴ ὐχὶ προθύμως ἂν τὺς πολίτας εἰς τὰ τοιαῦτα εἰσφέρειν, ἐνθυμέμενος ὡς πολλὰ μὲν εἰσήνεγκεν ἡ πόλις, ὅτε Λρκάσιν ἐβοήθει ἐπὶ Λυσιστράτυ ἡγυμένυ, πολλὰ δὲ ἐπὶ Ηγησίλεω.

η. Επισταμαι δὲ καὶ τριήρεις πολλάκις ἐκπεμπομένας σὺν πολλῇ δαπάνῃ, καὶ ταύτας γιγομένας, τότε μὲν οὐδὲν

qui nauibus ac mercibus egregiis ciuitati prodeſſe viderentur. Hoc enim honore adfecti, non tam quaeſius, quam honoris cauſſa redire ad amicos properarent.

5. Enimuero quo plures in vrbem admitterentur, Athenasque venirent, eo plus mercium importaretur, exportaretur, emitteretur, venderetur, tributi acciperetur.

6. Nec ad haec prouentuum incrementa ſumtus vlli requirerentur, praeter decreta humanitatis plena, et ipſam diligentiam. Quotquot autem proventus alios nobis accedere poſſe puto, ad eos impenſis opus fore animaduerto.

7. Neque tamen deſpero, quin ciues perlubenter ad has collaturi ſint, quum mecum cogito, ciuitatem hanc multa contuliſſe, quum Lyſiſtrato duce opem Arcadibus ferret: multa item, duce Hegeſilao.

8. Scio item, ſaepenumero triremes magno ſumtu emiſſas eſſe, quum quidem, illis effectis, eſſet obſcurum, vtrum id profuturum

ἀδήλου ὄντος, εἴτε βέλτιον εἴτε κάκιον ἔσται· ἐκεῖνο δὲ δῆλον, ὅτι οὐδέποτε ἀπολήψονται ἃ ἂν εἰσενέγκωσιν, οὐδὲ μεθέξουσιν ὧν ἂν εἰσενέγκωσιν.

θ'. Κτῆσιν δὲ ἀπ' οὐδενὸς ἂν οὕτω καλὴν κτήσαιντο, ὥσπερ ἀφ' ἧς ἂν προτελέσωσιν εἰς τὴν ἀφορμήν. ᾧ μὲν γὰρ ἂν δέκα μναῖ εἰσφορὰ γένηται, ὥσπερ ναυτικὸν σχεδὸν ἐπίπεμπτον αὐτῷ γίγνεται τριώβολον τῆς ἡμέρας λαμβάνοντι· ᾧ δὲ γ' ἂν πέντε μναῖ, πλεῖον ἢ ἐπίτριτον.

ι'. Οἱ δέ γε πλεῖστοι Ἀθηναίων πλείονα λήψονται κατ' ἐνιαυτὸν, ἢ ὅσα ἂν εἰσενέγκωσιν. οἱ γὰρ μνᾶν προτελέσαντες, ἐγγὺς δυοῖν μναῖν πρόσοδον ἕξουσι, καὶ ταῦτα ἐν πόλει· ὃ δοκεῖ τῶν ἀνθρωπίνων ἀσφαλέστατόν τε καὶ πολυχρονιώτατον εἶναι.

ια'. Οἶμαι δὲ ἔγωγε, εἰ μέλλοιεν ἀναγραφήσεσθαι εὐεργέται εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, καὶ ξένους ἂν πολλοὺς εἰσενεγκεῖν· ἔστι δὲ ἃς ἂν καὶ πόλεις, τῆς ἀναγραφῆς ὀρεγομένας. ἐλπίζω δὲ καὶ βασιλέας ἄν τινας, καὶ

profuturum potius, quam obfuturum esset: minime autem dubitaretur, nunquam recepturos quae contulissent, nec participes futuros eorum, quae contribuissent.

9. Neque vero tam egregium aliunde lucrum parauerint, quam ex illis ipsis, in quae factae prius impensae fuerint. Etenim qui decem minas contribueret, is singulos in dies sesquiquintum velut tribolum nauticum reciperet: qui vero quinque minas, amplius sesquitertio.

10. Plurimi autem Athenienses quotannis plura recepturi essent, quam contribuerent. Nam qui minam prius expenderint, prope duarum minarum prouentum habituri sunt, et eum quidem in vrbe; quod humanis in rebus tutissimum esse, maximeque durabile videtur.

11. Atque arbitror equidem, si litteris mandaturi simus eorum nomina, qui beneficium reipublicae praestituri sint, ad omnem posteritatem: etiam multos hospites contributuros, et quidem vrbes quoque nonnullas id expetituras, vt monumentis litterarum inferantur. Quinetiam reges quos-

καὶ τυράννους, καὶ σατράπας ἐπιθυμῆσαι μετασχεῖν ταύτης τῆς χάριτος.

ιβ'. Οπότε γεμὴν ἀφορμὴ ὑπάρχοι, καλὸν μὲν καὶ ἀγαθὸν ναυκλήροις οἰκοδομεῖν καταγώγια περὶ λιμένας πρὸς τοῖς ὑπάρχουσι, καλὸν δὲ καὶ ἐμπόροις ἐπὶ προσήκοντας τόπους ὠνῇ τε καὶ πράσει, καὶ τοῖς εἰσαφικνουμένοις δὲ δημόσια καταγώγια.

ιγ'. Εἰ δὲ καὶ τοῖς ἀγοραίοις οἰκήσεις τε, καὶ πωλητήρια κατασκευασθείη, καὶ ἐν Πειραιεῖ, καὶ ἐν τῷ ἄστει, ἅμα τ' ἂν κόσμος εἴη τῇ πόλει, καὶ πολλαὶ ἂν ἀπὸ τούτων πρόσοδοι γίγνοιντο.

ιδ'. Αγαθὸν δέ μοι δοκεῖ εἶναι πειραθῆναι, εἰ καὶ, ὥσπερ τριήρεις δημοσίας ἡ πόλις κέκτηται, οὕτω καὶ ολκάδας δημοσίας δυνατὸν ἂν γένοιτο κτήσασθαι, καὶ ταύτας ἐκμισθοῦν ἐπ' ἐγγυητῶν, ὥσπερ καὶ τἆλλα δημόσια. εἰ γὰρ καὶ τοῦτο οἷόν τε ὂν φανείη, πολλὴ ἂν καὶ ἀπὸ τούτων πρόσοδος γίγνοιτο.

ΚΕΦ.

dam, et tyrannos, et ſatrapas fore ſpero, qui deſideraturi ſint, vt huius beneficii participes fiant.

12. Caeterum, vbi iam ſubſidium comparatum erit, bonum atque vtile fuerit, nauclevis diuerſoria quaedam, praeter illa, quae iam facta ſunt, exſtrui propter ipſos portus: bonum item mercatoribus, ad loca emtioni ac venditioni opportuna: denique publica diverſoria venientibus [Athenas] adſignari.

13. Quod ſi etiam nundinatoribus habitationes et tabernae, vendendis mercibus idoneae, tum in Piraeeo tum in vrbe parentur; ſimul id et ciuitati ornamento foret, et multi prouentus inde perciperentur.

14. Videtur etiam mihi conducere, vt periculum fiat, num, quemadmodum triremes publicas habet ciuitas, ita et onerarias naues publicas parare poſſit, vt eas, acceptis fideiuſſoribus, locet, velut alia quoque publica. Nam ſi hoc fieri poſſe videretur, magnus etiam hinc prouentus accederet.

CAP.

ΚΕΦ. δ'.

Τὰ γεμὴν ἀργυρεῖα εἰ κατασκευασθείη ὡς δεῖ, πάμπολλα ἂν νομίζω χρήματα ἐξ αὐτῶν καὶ ἄνευ τῶν ἄλλων προσόδων προσιέναι. βούλομαι δὲ καὶ τοῖς μὴ εἰδόσι τὴν τούτων δύναμιν δηλῶσαι. ταύτην γὰρ γνόντες, καὶ ὅπως χρῆσθαι δεῖ αὐτοῖς, ἄμεινον ἂν βουλεύοισθε.

β'. Οὐκοῦν ὅτι μὲν παλαιὰ ἐνεργά ἐστι, πᾶσι σαφές. οὐδεὶς γοῦν οὐδὲ πειρᾶται λέγειν, ἀπὸ ποίου χρόνου ἐπεχειρήθη. οὕτω δὲ πάλαι ὀρυσσομένης τε καὶ ἐκφορουμένης τῆς ἀργυρίτιδος, κατανοήσατε τί μέρος οἱ ἐκβεβλημένοι σωροὶ τῶν αὐτοφυῶν τε καὶ ὑπαργύρων λόφων.

γ'. Οὐδὲ μὴν ὁ ἀργυρώδης τόπος εἰς μεῖόν τι συστελλόμενος, ἀλλ' ἀεὶ ἐπὶ πλεῖον ἐκτεινόμενος φανερός ἐστιν. ἐν ᾧ γεμὴν χρόνῳ οἱ πλεῖστοι ἄνθρωποι ἐγένοντο ἐν αὐτοῖς, οὐδεὶς πώποτε ἔργου ἠπόρησεν, ἀλλ'

CAP. IV.

Praeterea si argenti fodinae instruerentur, ita vt debebant, existimarem ex iis insignem pecuniae vim, praeter fructus caeteros, prouenturam. Lubet autem ignaris, quae potissimum vis atque commoditas earum sit, exponere; qua cognita, rectius etiam intri a vobis ratio poterit, quo pacto sit eis vtendum.

2. Ignotum autem nemini est, et veteres illas esse, et operas in eas fieri: ac ne conatur quidem indicare quisquam a quo tempore coeptae sint. Quum audem hoc modo iam ab antiquo argentifera terra fodiatur, et egeratur; velim consideretis, quantula pars sint eiecti hactenus acerni collium sponte nascentium, quique subargentei sunt.

3. Neque locum illum argento abundantem diminui constat, sed amplius semper extendi. Quo etiam tempore maxima hominum in eis copia fuit, nemini vnquam defuit, quod ageret: sed

ἀλλ' ἀεὶ τὰ ἔργα τῶν ἐργαζομένων περιῆν.

δ'. Καὶ νῦν δὲ οἱ κεκτημένοι ἐν τοῖς μετάλλοις ἀνδράποδα, οὐδεὶς τὸ πλῆθος ἀφαιρεῖ, ἀλλ' ἀεὶ προσκτῶνται, ὁπόσα ἂν πλεῖστα δύνηνται. καὶ γὰρ δὴ, ὅταν μὲν ὀλίγοι ὀρύσσωσι καὶ ζητῶσιν, ὀλίγα (οἶμαι) καὶ τὰ χρήματα εὑρίσκεται· ὅταν δὲ πολλοὶ, πολλαπλασία ἡ ἀργυρῖτις ἀναφαίνεται· ὥστε ἐν μόνῳ τούτῳ ᾧ * ἐγὼ οἶδα ἔργων οὐδὲ φθονεῖ οὐδεὶς τοῖς ἐπισκευαζομένοις.

ε. Ἔτι δὲ οἱ μὲν ἀγροὺς κεκτημένοι πάντες ἔχοιεν ἂν εἰπεῖν, ὁπόσα ζεύγη ἀρκεῖ εἰς τὸ χωρίον, καὶ ὁπόσοι ἐργάται· ἢν δ' ἐπὶ πλεῖον τῶν ἱκανῶν ἐμβάλλῃ τις, ζημίαν λογίζονται. ἐν δὲ τοῖς ἀργυρείοις ἔργοις πάντας δή φασιν ἐνδεῖσθαι ἐργατῶν.

ς'. Καὶ γὰρ οὐδὲ ὥσπερ, ὅταν πολλοὶ χαλκοτύποι γένωνται, ἀξίων γενομένων τῶν χαλκευτικῶν ἔργων, καταλύονται οἱ χαλκοτύποι, καὶ οἱ σιδηρεῖς γε ὡσαύτως· καὶ ὅταν γε πολὺς σῖτος καὶ οἶνος γένηται, ἀξίων

sed semper ea, quae agenda erant, operarum numerum superabant.

4. Et nunc quoque illorum, qui in metallis habent mancipia, nemo diminuere numerum cupit: sed plura potius, quantum potest, adquirit. Etenim quum pauci fodiunt et quaerunt, etiam paucae (vt equidem arbitror) opes reperiuntur: sin multi, multis partibus copiosior argenti materies prodit. Quo fit, vt hoc solo in opere, quod quidem sciam, nemo fabricas nouas instituentibus inuideat.

5. Praeterea qui agros possident, norunt omnes dicere, quot iumentorum iuga, quot operarii ad fundum colendum satis sint: ac si plures, quam sufficiant, adhibeantur, hoc ipsum in damno ponunt. At in his eruendi argenti operibus omnes operariis egere dicunt.

6. Nec enim heic idem accidit, quod in artificum aerariorum copia, vbi quum facta ex aere opera vili venduntur, euerti fortunae horum solent, et ferrariorum similiter: itemque vbi magna frumenti vinique copia prouenit, fructibus

* Steph. leg. ὅν.

ἀξίων ὄντων τῶν καρπῶν, ἀλυσιτελεῖς αἱ γεωργίαι γίγνονται· ὥστε πολλοὶ ἀφιέμενοι τὸ τὴν γῆν ἐργάζεσθαι, ἐπ' ἐμπορίας καὶ καπηλείας καὶ τοκισμὸς τρέπονται.

ζ'. Ἀργυρίτις δὲ ὅσῳ ἂν πλείων φαίνηται, καὶ ἀργύριον πλεῖον γίγνηται, τοσούτῳ πλείονες ἐπὶ τὸ ἔργον τοῦτο ἔρχονται. καὶ γὰρ δὴ ἔπιπλα μὲν ἐπειδὰν ἱκανά τις κτήσηται τῇ οἰκίᾳ, ἃ μάλα ἔτι προσωνοῦνται· ἀργύριον δὲ ὁδεὶς πω ὅτῳ πολὺ ἐκτήσατο, ὥστε μὴ ἔτι προσδεῖσθαι· ἀλλ' ἢν τισι γένηται παμπληθὲς, τὸ περιττεῦον κατορύττοντες, ὁδὲν ἧττον ἥδονται ἢ χρώμενοι αὐτῷ.

η'. Καὶ μὴν ὅταν γε εὖ πράττωσιν αἱ πόλεις, ἰσχυρῶς οἱ ἄνθρωποι ἀργυρίου δέονται. οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες ἀμφὶ ὅπλα τε καλὰ, καὶ ἵππους ἀγαθούς τε, καὶ οἰκίας, καὶ κατασκευὰς μεγαλοπρεπεῖς βάλλονται δαπανᾶν· αἱ δὲ γυναῖκες εἰς ἐσθῆτα πολυτελῆ, καὶ χρυσὸν κόσμον τρέπονται.

θ'. Ὅταν τε αὖ νοσήσωσι πόλεις ἢ ἀφορίαις καρπῶν ἢ πολέμῳ, ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον ἀργὸ τῆς γῆς γίγνο-

fructibus vili vaeneuntibus, agrorum culturae fiunt inutiles; adeo quidem, vt multi, relicta soli cultione, ad mercaturam, ad cauponariam, ad vsuras se conuertant.

7. Nimirum argenti materies quanto copiosior extiterit, et argenti plus fuerit, tanto plures ad illud opus se conferre solent. Etenim supellectili familiae necessaria comparata, non multum vlterius coëmi solet: at argenti nemo adhuc tam multum habuit, vt nihil amplius requireret: sed si qui permultum nacti fuerint, quod redundat, defodiunt: quo quidem non minus delectantur, quam si eo vterentur.

8. Quinetiam quum ciuitates secunda vtuntur fortuna, tum ciuibus maxime argento est opus. Viri enim in arma elegantia, et generosos equos, in aedes et structuras magnificas pecuniam impendere volunt: mulieres vero ad cultum sumtuosum, et mundum aureum animos adiiciunt.

9. Rursus quum ciuitates caritate annonae laborant, aut bello, quia terra nullo cultu adhibito

γιγνομένης, καὶ εἰς ἐπιτήδεια καὶ εἰς ἐπικύρους νομίσματος δέονται.

ι. Εἰ δέ τις φήσειε καὶ χρυσίον μηδὲν ἧσσον χρήσιμον εἶναι ἢ ἀργύριον, τοῦτο μὲν οὐκ ἀντιλέγω· ἐκεῖνο μέντοι οἶδα, ὅτι καὶ χρυσίον, ὅταν πολὺ παραφαίνῃ, αὐτὸ μὲν ἀτιμότερον γίγνεται, τὸ δὲ ἀργύριον τιμιώτερον ποιεῖ.

ια. Ταῦτα μὲν δὴ ἐδήλωσα τούτου ἕνεκα, ὅπως θαρσοῦντες μὲν ὀτιοῦν εἰσιόντας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰ ἀργυρεῖα ἀγώμεν, θαρσοῦντες δὲ κατασκευαζώμεθα ἐν αὐτοῖς, ὡς ὅτε ἐπιλείψοντός ποτε ἀργυρίτιδος, ὅτε τοῦ ἀργυρίου ἀτιμωθησομένου.

ιβ. Δοκεῖ δέ μοι καὶ ἡ πόλις πρότερα ἐμοῦ ταῦτα ἐγνωκέναι· παρέχει γοῦν ἐπὶ ἰσοτελείᾳ καὶ τῶν ξένων τῷ βουλομένῳ ἐργάζεσθαι ἐν τοῖς μετάλλοις.

ιγ. Ἵνα δὲ καὶ σαφέστερον περὶ τῆς τροφῆς εἴπω, νῦν διηγήσομαι ὡς κατασκευασθέντα τὰ ἀργυρεῖα ὠφελιμώτατ' ἂν εἴη τῇ πόλει. ἀπ' αὐτῶν μὲν δὴ ἔγωγε, ἀφ' ὧν μέλλω λέγειν, οὐδέν τι ἄξιῶ θαυμάζεσθαι,

habitoſ otioſa eſt, tum ad commeatum, tum ad auxiliares copias nummos requirunt.

10. Quod ſi quis dixerit, aurum nihilo eſſe minus vtile quam argentum; huic non repugnabo. Illud tamen ſcio, quod etiam aurum, ſi magna eius eſſe copia videatur, minoris eſſe ſoleat aeſtimationis, et argentum reddat pretioſius.

11. Atque haec a me idcirco explicata ſunt, vt fidenter quamplurimos homines in argenti fodinas mittamus, atque illic ſubſtruamus haud dubitanter; quum neque argentifera terra defectura, neque futurum ſit, vt argentum vllo vnquam tempore vileſcat.

12. Videtur autem mihi ciuitas ipſa haec ante me perſpexiſſe. Nam peregrinis etiam, ſi qui velint, excolendi metalla poteſtatem facit aequali penſione.

13. Vt autem etiam apertius de adquirendo victu loquar, nunc exponam, qua ratione inſtauratae argenti fodinae ciuitati poſſint eſſe vtiliſſimae. Nec ex iis, quae dicturus ſum, vllam quaero mei admirationem.

ζεσθαι, ὡς δυσεύρετόν τι ἐξευρηκώς. τὰ μὲν γὰρ ὧν λέξω, καὶ νῦν ἔτι πάντες ὁρῶμεν, τὰ δὲ παροιχόμενα τῶν πραγμάτων κατὰ ταῦτα ἂν ἀκούοιμεν.

ιδ'. Τῆς μέντοι πόλεως πάνυ ἄξιον θαυμάσαι, τὸ ἀιθανομένην πολλὰς πλουτιζομένας ἐξ αὐτῆς ἰδιώτας, μὴ μιμεῖσθαι τάτας. πάλαι μὲν γὰρ δήπου οἷς μεμέληκεν, ἀκηκόαμεν, ὅτι Νικίας ποτὲ ὁ Νικηράτου ἐκτήσατο ἐν τοῖς ἀργυρείοις χιλίους ἀνθρώπους, ὃς ἐκεῖνος Σωσίᾳ τῷ Θρᾳκὶ ἐξεμίσθωσεν, ἐφ' ᾧ ὀβολὸν μὲν ἀτελῆ ἑκάστου τῆς ἡμέρας ἀποδιδόναι, τὸν δ' ἀριθμὸν ἴσως ἀεὶ παρέχειν.

ιε. Ἐγένετο δὲ καὶ Ἱππονίκῳ ἑξακόσια ἀνδράποδα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον ἐκδεδομένα, ἃ προσέφερε μνᾶν ἀτελῆ τῆς ἡμέρας· Φιλημονίδῃ δὲ τριακόσια ἡμιμναῖον, ἄλλοις δέ γε, ὡς (οἶμαι) δύναμις ἑκάστοις ὑπῆρχεν.

ιϛ'. Ἀτὰρ τί τὰ παλαιὰ δεῖ λέγειν; καὶ γὰρ νῦν πολλοὶ εἰσιν ἐν τοῖς ἀργυρείοις ἄνθρωποι ἐκδεδομένοι.

ιζ'. Περιι-

tionem, quasi aliquid difficile repertu inuenerim. Nam quae dicturus sum, partim etiam nunc omnes cernimus, partim vero eadem ratione se habere praeterita, licet audiendo cognoscere.

14. Illud admodum admiratione dignum est, quod quum sentiat ciuitas multos priuatos ex se locupletatos esse, tales non imitetur. Iampridem enim de iis, quibus ea res curae fuit, audiuimus; Niciam, Nicerati filium, in argenti fodinis mille homines habuisse, quos Sosiae Thraci locarit, qui vltra impensas obolum pro singulis quotidie persolueret, numerumque semper parem exhiberet.

15. Fuerunt et Hipponico sexcenta mancipia eodem illo modo elocata, quae quotidie minam ferebant vltra impensas: et Philemonidi mancipia trecenta minae semissem: aliis, vt ciuique facultates suppetebant.

16. Sed quid necesse est vetera commemorare? quum et hoc tempore multi sint homines in argenti fodinis ista ratione locati.

17. Et

ιζ'. Περαινομένων γεμὴν ὧν λέγω, τᾶτ' ἂν μόνον καινὸν γένοιτ', εἰ, ὥσπερ οἱ ἰδιῶται κτησάμενοι ἀνδράποδα, πρόσοδον ἀένναον κατεσκευασμένοι εἰσὶν, ἕτω καὶ ἡ πόλις κτῶτο δημοσία ἀνδράποδα, ἕως γίγνοιτο τρία ἑκάστῳ Ἀθηναίων.

ιή. Εἰ δὲ δυνατὰ λέγομεν, καθ' ἓν ἕκαστον αὐτῶν σκοπῶν ὁ βελόμενος κρινέτω. ἐκᾶν τιμὴν μὲν ἀνθρώπων εὔθηλον ἔτι μᾶλλον ἂν τὸ δημόσιον δύναιτο, ἢ οἱ ἰδιῶται παρασκευάσαθαι· τῇ γεμὴν βελῇ ῥᾴδιον καὶ κηρύξαι, ἄγειν τὸν βελόμενον ἀνδράποδα, καὶ τὰ προσαχθέντα ρίαθαι.

ιθ'. Ἐπειδὰν δὲ ὠνηθῇ, τί ἂν ἧττον μισθοῖτό τις παρὰ τᾶ δημοσίᾳ, ἢ παρὰ τᾶ ἰδιάτα, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς μέλλων ἕξειν; μισθῆνται γᾶν καὶ τεμένη, καὶ ἱερὰ, καὶ οἰκίας, καὶ τέλη ὠνῆνται παρὰ τᾶς πόλεως.

κ'. Ὅπως γεμὴν τὰ ὠνηθέντα σώζηται, τῷ δημοσίῳ ἔστι λαμβάνειν ἐγγύας παρὰ τῶν μισθωμένων, ὥσπερ καὶ

17. Et haec quidem, quae a me dicuntur, si peragantur; illud tantum noui fit, vt, quemadmodum priuati, comparatis mancipiis, prouentum sibi perennem adquisiuerunt; ita coëmat et ipsa ciuitas mancipia publica, donec vnicuique Athenienſium tria contigerint.

18. An haec autem, quae dicimus, fieri possint; secum de singulis cogitans, qui volet, iudicet. Hoc quidem plane perspicuum est, posse fiscum facilius, quam priuatos, pretium mancipiorum cogere. Senatui quidem certe facile est, per praeconem edicere, vt qui volet, adducat sua mancipia; atque ita quae oblata fuerint, pretio redimere.

19. Posteaquam autem coëmta fuerint, cur aliquis minus velit a republica conducere, quam a priuato, quum iisdem conditionibus obtenturus sit? Conducunt enim a republica lucos, sacra, domos; et ab eadem vectigalia redimunt.

20. Vt autem redemtae res saluae sint, licet fisco ideoneos conductoribus accipere, quemadmodum

καὶ παρὰ τῶν ὠνημένων τὰ τέλη. ἀλλὰ μὴν καὶ ἀδικῆσαί γε ῥᾷον τῷ τέλος πριαμένῳ, ἢ τῷ ἀνδράποδα μισθωμένῳ.

κά. Ἀργύριον μὲν γὰρ πῶς καὶ φωράσειεν ἄν τις τὸ δημόσιον ἐξαγόμενον, ὁμοιᾳ τᾷ ἰδίᾳ ὄντος αὐτῷ; ἀνδράποδα δὲ σεσημασμένα τῷ δημοσίῳ σημάντρῳ, καὶ προσκειμένης ζημίας τῷ τε πωλοῦντι καὶ τῷ ἐξάγοντι, πῶς ἄν τις ταῦτα κλέψειεν; ἀκὴν μέχρι μὲν τούτου δυνατὸν ἐφάνη τῇ πόλει εἶναι, τὸ ἀνθρώπους καὶ κτήσασθαι καὶ φυλάξαι.

κβ'. Εἰ δ' αὖ τις τοῦτ' ἐνθυμεῖται, ὡς ἐπειδὰν πολλοὶ ἐργάται γένωνται, πολλοὶ φανῶνται καὶ οἱ μισθωσόμενοι, ἐκεῖνο κατανοήσας θαῤῥείτω, ὅτι πολλοὶ μὲν τῶν κατεσκευασμένων προσμισθώσονται τὰς δημοσίας (πολλὰ γάρ ἐστι τὰ ὑπάρχοντα,) πολλοὶ δ' εἰσὶ καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς ἔργοις γηρασκόντων, πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι Ἀθηναῖοί τε καὶ ξένοι, οἱ τῷ σώματι μὲν ὅτε βάλοιντ' ἄν, ὅτε δύναιντ' ἂν ἐργάζεσθαι, τῇ δὲ γνώμῃ ἐπιμελόμενοι ἡδέως ἂν τὰ ἐπιτήδεια ποριζοιντο.

κγ'. Ην

admodum etiam ab iis qui vectigalia redimunt. Immo vero facilius est emtori vectigalis fraudare, quam conductori mancipiorum.

21. Nam quo pacto deprehendere quis possit, argentum publicum auerti, quum sit huic simile priuatum? Mancipia vero signo publico notata, si poena constituta sit et vendenti et exportanti, quomodo subduci furto possint? Atque hactenus ciuitatem et comparare huiusmodi homines, et conseruare posse patuit.

2. Si quis rursus cogitet, existentibus multis operariis, extituros etiam multos, qui mancipia locare velint; illud animadvertat et confidat fore vt multi, iam a mancipiis instructi, alios insuper homines publicos conducant (nam magnae sunt opum facultates) et in ipsis operibus multi senescunt, et multi quoque alii tum Athenienses, tum peregrini, corpore quidem illi nec velint nec possint opus facere; sed animi tamen adhibita cura, libenter necessaria sibi adquisiuerint.

κγ'. Ην γε μέντοι τὸ πρῶτον συχ̃ διακόσια καὶ χίλια ἀνδράποδα, εἰκὸς ἤδη ἀπ' αὐτῆς τῆς προσόδου ἐν ἔτεσι πέντε ἢ ἐξ μὴ μεῖον αὐτῇ ἑξακισχιλίων γενέσθαι· ἀπὸ γεμὴν τούτου τοῦ ἀριθμοῦ, ἢν ὀβολὸν ἕκαστος ἀτελῆ τῆς ἡμέρας φέρῃ, ἡ μὲν πρόσοδος ἑξήκοντα τάλαντα τοῦ ἐνιαυτοῦ.

κδ'. Ἀπὸ δὲ τούτων ἢν εἰς ἄλλα ἀνδράποδα τίθηται εἴκοσι, τοῖς τεσσαράκοντα ἤδη ἐξέσται τῇ πόλει χρῆσθαι εἰς ἀλλ' ὅ, τι ἂν δέῃ. ὅταν δέ γε μύρια ἀναπληρωθῇ, ἑκατὸν τάλαντα ἡ πρόσοδος ἔσαι.

κε. Οτι δὲ δέξεται πολλαπλάσια τούτων, μαρτυρήσαιεν ἄν μοι εἴ τινες ἔτι εἰσὶ τῶν μεμνημένων, ὅσον τὸ τέλος εὕρισκε τῶν ἀνδραπόδων πρὸ τῶν ἐν Δεκελείᾳ· μαρτυρεῖ δὲ καὶεῖνο, ὅτι εἰργασμένων ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἀργυρείοις ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ ἀναριθμήτων, νῦν δὲν διαφέρει τὰ ἀργυρεῖα, ἢ ἃ οἱ πρόγονοι ἡμῶν ὄντα ἐμνημόνευον αὐτά.

κς'. Καὶ

23. Itaque si primum cogantur mille ducenta mancipia, coniici potest, intra quinque annos, aut sex, de hoc ipso prouentu ciuitatem non pauciora sex millibus habituram. Iam ex hoc numero, si obolum vnusquisque diebus singulis immunem adferat, sexaginta talentorum prouentus annuus erit.

24. Ex iis autem si viginti talenta in alia mancipia impendantur, reliqua quadraginta, prout res postulabit, in alium aliquem vsum conferre ciuitati licebit. Quumque numerus ad decem millia excreverit, iam centum talentorum prouentus exsiet.

25. Verum longe plus accepturam rempublicam, testes mihi esse possunt, si qui sunt adhuc, qui meminere, quantum vectigal ex mancipiis ciuitas ante res ad Deceleam gestas perceperit. Illud quoque testimonio est, quod quum innumerabiles omni tempore in argentifodinis opus fecerint, nihil hae tamen ab illis hoc tempore differant, quarum mentionem maiores nostri fecerunt.

26. Et

κϛ'. Καὶ τὰ νῦν δὲ γιγνόμενα πάντα μαρτυρεῖ, ὅτι οὐκ ἄν ποτε πλείω ἀνδράποδα ἐκεῖ γένοιτο, ἢ ὅσων ἂν τὰ ἔργα δεῖται. οὔτε γὰρ βάθους πέρας, οὔτε ὑπόνομον * οἱ ὀρύσσοντες εὑρίσκουσι.

κζ'. Καὶ μὴν καινοτομεῖν γε οὐδὲν ἧττον ἔξεστι νῦν, η πρότερον. οὐ τοίνυν οὐδ' εἰπεῖν ἂν ἔχοι εἰδὼς οὐδεὶς, πότερον ἐν τοῖς κατατετμημένοις πλείων ἀργυρῖτις, ἢ ἐν τοῖς ἀτμήτοις ἐστί.

κη'. Τί δῆτα, Φαίη ἄν τις, οὐ καὶ νῦν, ὥσπερ ἔμπροσθεν, πολλοὶ καινοτομοῦσιν; ὅτι πενέστεροι μὲν εἰσιν οἱ περὶ τὰ μέταλλα. νεωστὶ γὰρ πάλιν κατασκευάζονται.

κθ'. Κίνδυνος δὲ μέγας τὸ καινοτομοῦντι. ὁ μὲν γὰρ εὑρὼν ἀγαθὴν ἐργασίαν, πλούσιος γίγνεται· ὁ δὲ μὴ εὑρὼν, πάντα ἀπόλλυσιν, ὅσα ἂν δαπανήσῃ. εἰς τοῦτον οὖν τὸν κίνδυνον οὐ μάλα πως ἐθέλουσιν οἱ νῦν ἰέναι.

λ'. Εγὼ μέντοι ἔχειν μοι δοκῶ καὶ περὶ τούτου συμ-

21. Et ea quidem, quae nunc fiunt; omnia testantur; nunquam plura mancipia illic esse posse, quam ipsa requirant opera. Nec enim illi, qui fodiunt, vel profunditatis vel cuniculorum finem inueniunt.

27. Atqui licet hoc tempore nihilo minus nouum opus facere, quam prius. Neque quisquam certo se scire possit dicere, num in locis hactenus excisis plus argenteae materiei sit, an necdum apertis.

28. Cur igitur, dicat aliquis, non nunc etiam, sicut antea, multi nouum opus faciunt? Quia pauperiores sunt, qui res metallicas faciunt, non ita pridem instaurari coeptas.

29. Operis etiam noui adgressio periculosa est. Nam qui fructuosum opus excolendum inuenit, copiosus et diues efficitur: qui vero non inuenit, ei sumptus impensi pereunt. Itaque periculum illud non admodum adire huius aetatis homines volunt.

30. Mihi tamen habere videor, quod dem, consilium in hoc quo-

* Leunel. coniicit ὑπονόμων scil. πέρας.

συμβαλεῦσαι, ὡς ἂν ἀσφαλέστατα καινοτομοῖτο. εἰσὶ μὲν γὰρ δήπου Ἀθηναίων δέκα φυλαί· εἰ δὲ ἡ πόλις δοίη ἑκάστῃ αὐτῶν ἴσα ἀνδράποδα, αἱ δὲ κοινωσάμεναι τὴν τύχην καινοτομεῖεν, ἴσως ἄν, εἰ μία εὕροι, πάσαις ἂν λυσιτελὲς ἀποδείξειεν.

λα'. Εἰ δὲ δύο, ἢ τρεῖς, ἢ τέτταρες, ἢ αἱ ἡμίσειαι εὕροιεν, δῆλον ὅτι λυσιτελέστερα ἂν τὰ ἔργα ταῦτα γίγνοιτο. τὸ γεμὴν πάσας ἀποτυχεῖν, οὐδενὶ τῶν παρελθυθότων ἐοικός.

λβ'. Οἷόν τε δὲ ἴσως καὶ ἰδιώτας συνιοῦσαμένους καὶ κοινωσαμένους τὴν τύχην ἀσφαλέστερον κινδυνεύειν· μηδὲν μέντοι τοῦτο φοβείσθω, ὡς ἢ τὸ δημόσιον ἴσως κατασκευαζόμενον παραλυπήσῃ τοὺς ἰδιώτας, ἢ οἱ ἰδιῶται τὸ δημόσιον· ἀλλ' ὥσπερ σύμμαχοι, ὅσῳ ἂν πλείους συνιῶσιν, ἰσχυροτέρους ἀλλήλους ποιοῦσι, ἴσως καὶ ἐν τοῖς ἀργυρείοις ὅσῳ περ ἂν πλείους ἐργάζονται, τόσῳ πλεῖον τἀγαθὰ εὑρήσουσί τε καὶ φορήσουσι.

λγ'. Καὶ ἐμοὶ μὲν δὴ εἴρηται, ὡς ἂν ἡγοῖμαι κατασκευα-

θείσης

quoque negotio, quomodo nouum opus tutissime instituatur. Athenis enim decem sunt tribus; quarum cuique si ciuitas parem mancipiorum numerum concederet, ipsae vero fortuna communi nouum opus adgrederentur; ita fieret, vt inuentum ab vna quidpiam, vniuersis vtilitatem exhiberet.

31. Sin duae, aut tres, aut quatuor, aut etiam dimidia pars tribuum inueniret, haud dubie maiores ex eiusmodi operibus vtilitates caperentur. Omnes enim spe sua frustrari, praeteritorum exemplo caret.

32. Possent etiam priuati eadem ratione se coniungendo et consociando, fortunam tutius periclitari. Neque vero metuendum est, ne vel fiscus ita constitutus priuatos laedat, vel priuati fiscum: sed vt armorum ac belli socii, quo plures coniuncti fuerint, hoc se mutuo firmiores reddunt, sic in argenti fodinis, quo plures erunt, qui faciant opus, eo plus bonorum et reperient et reportabunt.

33. Expositum, qua ratione constituta republica, vniuersis

Athe-

θείσης τῆς πόλεως ἱκανὴν ἂν πᾶσιν Ἀθηναίοις τροφὴν ἀπὸ κοινῆ γενέσθαι.

λδ'. Εἰ δέ τινες, λογιζόμενοι παμπόλλης ἂν δεῖν ἀφορμῆς εἰς ταῦτα πάντα, ἠχ ἡγῆνται ἱκανὰ ἂν ποτε χρήματα εἰσενεχθῆναι, μηδὲ ἔτως ἀθυμεῖντων.

λέ. Οὐ γὰρ ἔτως ἔχει, ὡς ἀνάγκη ἅμα πάντα ταῦτα γίγνεσθαι, ἢ μηδὲν ὄφελος αὐτῶν εἶναι· ἀλλ' ὁπόσα ἂν ἢ οἰκοδομηθῇ, ἢ ναυπηγηθῇ, ἢ ἀνδράποδα ὠνηθῇ, εὐθὺς ταῦτα ἐν ὠφελείᾳ ἔσαι.

λς'. Ἀλλὰ μὴν καὶ τῇ γε * συμφορώτερον τὸ κατὰ μέρος, ἢ τὸ ἅμα πάντα πράττεσθαι. οἰκοδομοῦντές τε γὰρ ἀθρόοι, πολυτελέστερον ἂν καὶ ὁ κάλλιον, ἢ κατὰ μέρος ἀποτελοῖμεν. ἀνδράποδα δὲ παμπληθῆ ζητοῦντες ἀναγκαζοίμεθ' ἂν καὶ χείρω καὶ τιμιώτερα ὠνεῖσθαι.

λζ'. Κατὰ γεμὴν τὸ δυνατὸν περαίνοντες, τὰ μὲν καλῶς γνωσθέντα καὶ αὖθις ἂν μιμοίμεθα. εἰ

Athenienſibus de publico ad victum neceſſaria ſuppeditari poſſe arbitrer.

34. Quod ſi qui exiſtiment, ad haec conficienda permagnis impenſis opus eſſe, nec vnquam ſatis magnam pecuniam conferri poſſe; ne ſic quidem animum deſpondere debent.

35. Non enim ita comparata res eſt, vt aut ſimul omnia fieri, aut ex eis vtilitatem nullam capi neceſſe ſit; ſed vbi quaeque primum aedificata fuerint, vel domus, vel naues, vel emta fuerint mancipia, ſtatim haec vtilitatem adlatura ſunt.

36. Quin etiam vel ob hanc cauſam vtilius erit haec particulatim, quam ſimul omnia fieri. Nam ſi ſubito aedificemus multi, maiori cum ſumtu, et peius abſoluemus, quam ſi res particulatim fiat. Mancipiorum autem permagnum quaerentes numerum, et deteriora, et carius emere cogemur.

37. Sin vero pro ratione facultatum rem conficiemus, quae erunt recte inſtituta, rurſus imitari

* Stephanus legit τῇδέ γε.

εἰ δέ τι ἁμαρτηθείη, ἀπεχοίμεθα ἂν αὐτῆ.

λή. Ἔτι δὲ, πάντων ἅμα γιγνομένων, ἡμᾶς ἂν ἅπαντα δέοι ἐμποριζεσθαι *· εἰ δὲ τὰ μὲν περαίνοιτο, τὰ δὲ μέλλοι, ἡ ὑπάρξασα πρόσοδος τὸ ἐπιτήδειον συγκατασκευάζοι ἄν.

λθ. Ὁ δὲ ἴσως φοβερώτατον δοκεῖ πᾶσιν εἶναι, μὴ, εἰ ἄγαν πολλὰ κτήσαιτο ἡ πόλις ἀνδράποδα, ὑπεργεμισθῆ ἂν τὰ ἔργα, καὶ τούτῳ τῷ φόβῳ ἀπηλλαγμένοι εἴημεν, εἰ μὴ πλείονας ἀνθρώπους, ἢ ὅσους αὐτὰ τὰ ἔργα προσαιτοίη, κατ' ἐνιαυτὸν ἐμβάλοιμεν.

μ. Οὕτως ἔμοιγε δοκεῖ, ἥπερ ῥᾷστον, ταύτῃ καὶ ἄριστον εἶναι ταῦτα πράσσειν. εἰ δ' αὖ διὰ τὰς ἐν τῷ νῦν πολέμῳ γεγενημένας εἰσφορὰς νομίζετ' ἂν μηδ' ὁτιῶν δύνασθαι εἰσενεγκεῖν, ὑμεῖς δὲ, ὅσα μὲν πρὸ τῆς εἰρήνης χρήματα εὕρισκε τὰ τέλη, ἀπὸ τοσούτων καὶ τὸ ἐπιὸν ἔτος διοικεῖτε τὴν πόλιν· ὅσα δ' ἂν ἐφευρίσκῃ διὰ τὸ εἰρήνην τε εἶναι, καὶ διὰ τὸ θεραπεύεσθαι μετοίκους καὶ ἐμπόρους, καὶ διὰ τὸ πλειόνων συναγειρομένων ἀνθρώπων πλείω εἰσα-

tari licebit: fin autem in aliquo peccatum fuerit, ab eo abstinebimus.

38. Praeterea si omnia simul fierent, paranda quoque nobis esset omnium copia. Sin alia perficiantur, alia differantur; adquisitus iam ante prouentus necessaria suppeditabit.

39. Illud fortasse videri possit summopere metuendum, ne, si ciuitas valde multa mancipia compararit, etiam opera nimis magna copia onerentur. Verum hoc quoque metu liberati erimus, si non plures, quam ipsa requirunt opera, singulis annis immittemus.

40. Ita mihi quidem videtur in his rebus eam sequi rationem optimum esse, quae sit facillima. Quod si rursus existimatis, ob tributa, hoc bello exacta, ne tantulum quidem posse contribui: sane quantum ante factam pacem vectigalia reddebant, tantum in administratione reipublicae anno proximo impendite: quae vero amplius illa reddent, tum propterea quia pax est, tum quia inquilinorum et mercatorum ratio habebitur, ac pluribus huc confluentibus et

* Stephanus legit ἐκπορίζεσθαι.

εἰσάγεσθαι καὶ ἐξάγεσθαι, καὶ διὰ τὸ ἐν λιμένι καὶ τὰς ἀγορὰς αὐξάνεσθαι, ταῦτα λαμβάνοντες κατασκευάσθαι, ὡς ἂν πλεῖστοι πρόσοδοι γίγνοιντο.

μα΄. Εἰ δέ τινες αὖ φοβοῦνται, μὴ ματαία ἂν γένοιτο αὕτη ἡ κατασκευὴ, εἰ πόλεμος ἐγερθείη, ἐννοησάτω ὅτι τούτων γιγνομένων πολὺ φοβερώτερος ὁ πόλεμος τοῖς ἐπιφέρουσιν, ἢ τῇ πόλει.

μβ΄. Τι γὰρ δὴ εἰς πόλεμον κτῆμα χρησιμώτερον ἀνθρώπων; πολλὰς μὲν γὰρ ναῦς πληροῦν ἱκανοὶ ἂν εἶεν δημοσίᾳ, πολλοὶ δ' ἂν καὶ πεζοὶ δημοσίᾳ δύναιντ' ἂν βαρεῖς εἶναι τοῖς πολεμίοις, εἴ τις αὐτοὺς θεραπεύοι.

μγ΄. Λογίζομαι δ' ἔγωγε καὶ πολέμου γιγνομένου οἷόν τ' εἶναι μὴ ἐκλείπεσθαι τὰ ἀργυρεῖα. ἔστι μὲν γὰρ δήπου περὶ τὰ μέταλλα ἐν τῇ πρὸς μεσημβρίαν θαλάττῃ τεῖχος ἐν *Αναφαύστῳ, ἔστι δ' ἐν τῇ πρὸς ἄρκτον τεῖχος ἐν Θορικῷ, ἀπέχει δὲ ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων ἀμφὶ τὰ ἑξήκοντα στάδια.

μδ΄. Εἰ οὖν καὶ ἐν μέσῳ τούτων γένοιτο ἐπὶ τῷ ὑψηλοτάτῳ

et importabuntur, et exportabuntur plurima, et ad portum mercatus erunt frequentiores; haec, inquam, recipientes, vt quam maximi sint prouentus, efficere debetis.

41. At si quis est, qui vereatur, ne, si bellum ingruat, hoc sit inane institutum: is cogitare debebit, siquidem haec efficiantur, bellum fore formidolosius iis ipsis, qui inferent, quam civitati nostrae.

42. Quid enim ad belli vsum hominum multitudine vtilius? Nimirum hi multis reipublicae nauibus explendis idonei fuerint, multi terra graues hostibus esse pro republica possint, modo quis eorum curam suscipiat.

43. Mea quoque fert ratio, belli etiam tempore fieri posse, vt argentifodinae non deserantur: quum non procul a metallis ad mare, quod meridiem versus extenditur, vna sit munitio in Anaphausto, altera vero in Thorico, versus mare aquilonale: quorum locorum alter ab altero stadiis circiter LX distat.

44. Si igitur inter haec duo ter-

* Leuncl. mallet legere Αναφλύστῳ.

τάτῳ βήσσης τρίτον ἔρυμα, συνήκοιτ' ἂν τὰ ἔργα εἰς ἓν ἐξ ἁπάντων τῶν τειχῶν· καὶ εἴ τι αἰθάνοιτο πολεμικὸν, βραχὺ ἂν εἴη ἑκάτῳ εἰς τὸ ἀσφαλὲς ἀποχωρῆσαι.

μέ. Εἰ δὲ καὶ ἔλθοιεν πλείους πολέμιοι, δηλονότι εἰ μὲν σῖτον ἢ οἶνον ἢ πρόβατα ἔζω εὕρσιεν, ἀφέλοιντ' ἂν ταῦτα. ἀργυρίτιδος δὲ κρατήσαντες, τί ἂν μᾶλλον, ἢ λίθοις ἔχοιεν χρῆσθαι;

μς'. Πῶς δὲ καὶ ὁρμήσειάν ποτε πολέμιοι πρὸς τὰ μέταλλα; ἀπέχει μὲν γὰρ δήπου τῶν ἀργυρείων ἐγγύτατα πόλις Μέγαρα πολὺ πλεῖον τῶν πεντακοσίων σταδίων· ἀπέχει δὲ ἡ μετὰ ταῦτα πλησιαίτατα Θῆβαι πολὺ πλεῖον τῶν ἑξακοσίων.

μζ'. Ην δ' ἂν πορεύωνται ἐντεῦθέν ποθεν ἐπὶ τὰ ἀργυρεῖα, παριέναι αὐτὸς δεήσει τὴν πόλιν· καὶ ἂν μὲν ὦσιν ὀλίγοι, εἰκὸς αὐτοὺς ἀπόλλυσθαι καὶ ὑπὸ ἱππέων καὶ ὑπὸ περιπόλων. πολλῇ γεμὴν δυνά-

tertium aliquod caſtellum in editiſſimo ſaltus loco excitetur, in vnum locum ex omnibus his caſtellis operas conuenire licebit; ac ſi quid hoſtile ſenſerint, breue ſpatium quilibet ad tutum receptum habebit.

45. Quod ſi maiores hoſtium copiae irruerint, ac frumentum, aut vinum, aut pecudes inuenerint extra munitiones; ea nimirum ſecum auferent. Si maxime argenti metallis potiti fuerint, quid aliud habituri ſunt, quo vtantur, nili ſaxa?

46. Et quo tandem modo in metalla hoſtes irruptionem facere poſſint? Abeſt enim a metallis ex interuallo proximo vrbs Megara multo longius quingentis ſtadiis: abſunt deinde proximo ex interuallo Thebae multo amplius ſexcentis.

47. Itaque ſi ad argenti fodinas illinc alicunde venerint, vt ipſam vrbem praetereant, neceſſe eſt: ac ſi pauci fuerint, ab equitibus, et illis, qui praeſidii cauſſa regionem circumeunt, eos interemtum iri conſentaneum eſt. Vt vero, deſerta

δυνάμει πορεύεσθαι ἐξερημῶντας τὰ ἑαυτῶν χαλεπόν. πολὺ γὰρ ἐγγύτερον ἂν εἴη ταῖς πόλεσιν αὐτῶν τὸ τῶν Ἀθηναίων ἄστυ, ἢ αὐτοὶ οἱ πρὸς τοῖς μετάλλοις ὄντες.

μή. Εἰ δὲ καὶ ἔλθοιεν, πῶς ἂν καὶ δύναιντο μένειν, μὴ ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια; ἐπισιτίζεσθαι γεμὴν μέρει μὲν κίνδυνος καὶ περὶ τῶν μετιόντων καὶ περὶ ὧν ἀγωνίζονται· πάντες δὲ ἀεὶ μετιόντες πολιορκοῖντ' ἂν μᾶλλον, ἢ πολιορκοῖεν.

μβ'. Οὐ τοίνυν μόνον ἡ ἀπὸ τῶν ἀνδραπόδων εἰσφορὰ τὴν διατροφὴν τῇ πόλει αὔξοι ἄν, ἀλλὰ πολυανθρωπίας περὶ τὰ μέταλλα ἀθροιζομένης, καὶ ἀπ' ἀγορᾶς τῆς ἐκεῖ ὕσης, καὶ ἀπ' οἰκιῶν περὶ ταργυρεῖα δημοσίων, καὶ ἀπὸ καμίνων, καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων πρόσοδοι ἂν πολλαὶ γίγνοιντο.

ν'. Ἰσχυρῶς γὰρ καὶ αὕτη πολυάνθρωπος γένοιτο πόλις, εἰ ὅτω κατασκευασθείη. καὶ οἵ γε χῶροι οὐδὲν ἂν εἶεν

ferta regione ſua, cum magnis copiis e finibus ſuis excant, non facile fuerit; propterea quod vrbs Athenienſis ita longe propior eſſet futura ciuitatibus eorum, quam illi ipſi, qui ad metalla ſe conferrent.

48. Si tamen accedant, quonam modo illic manere poſſint, a commeatu deſtituti? Quod ſi copiarum aliqua cum parte pabulando neceſſaria parare velint, erint in periculo tum pabulatores, tum res ipſae, de quibus contendendum; ſin exeant ſemper omnes, non tam oppugnabunt alios, quam ipſi oppugnabuntur.

49. Non igitur illa tantum de mancipiis penſio ciuitati ad alendos ſuos incrementum adferet, verum etiam vbi magnus hominum ad metalla concurſus erit, plures et ex foro, quod illic inſtituetur, et ex publicis ad argenti fodinas aedificiis, et ex fornacibus, et omnibus aliis, prouentus accedent.

50. Fiet enim et illic ciuitas admodum populoſa, ſi ad hunc modum inſtructa fuerit: nec fundi minoris erunt iſtic domi-

εἶεν μείονος ἄξιοι τοῖς κεκτημένοις ἐνταῦθα, ἢ τοῖς περὶ τὸ ἄστυ.

να'. Πραχθέντων γεμὴν ὧν εἰρηκα, ξύμφημι ἐγὼ ἃ μόνον ἂν χρήμασιν εὐπορωτέραν τὴν πόλιν εἶναι, ἀλλὰ καὶ εὐπειθεστέραν, καὶ εὐτακτοτέραν, καὶ εὐπολεμωτέραν γενέσθαι.

νβ'. Οἵ τε γὰρ ταχθέντες γυμνάζεσθαι, πολὺ ἂν ἐπιμελέστερον πράττοιεν τὰ ἐν τοῖς γυμνασίοις, τὴν τροφὴν ἀπολαμβάνοντες πλείω ἢ ἐν ταῖς λαμπάσι γυμνασιαρχήμενοι· οἵ τε Φρεαρεῖν ἐν τοῖς Φρεαρίοις, οἵ τε πελτάζειν, καὶ περιπολεῖν τὴν χώραν, πάντα ταῦτα μᾶλλον ἂν πράσσοιεν, ἐφ' ἑκάστοις τῶν ἔργων τῆς τροφῆς ἀποδιδομένης.

ΚΕΦ. ε'.

Εἰ δὲ σαφὲς δοκεῖ εἶναι, ὡς εἰ μέλλοσι πᾶσαι αἱ πρόσοδοι ἐκ πολεως προσιέναι, ὅτι εἰρήνην δεῖ ὑπάρχειν, ἆρ' οὐκ ἄξιον καὶ εἰρηνοφύλακας καθιστάναι; πολὺ γὰρ ἂν καὶ αὕτη αἱρεθεῖσα ἡ ἀρχὴ προσφιλεστέραν καὶ πυκνοτέραν εἰσαφικνεῖσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις ποιήσειε τὴν πόλιν.

β'. Εἰ

nis suis, quam heic ad vrbem fundos pollidentibus.

51. Itaque, si quae dixi, facta fuerint, non solum pecuniis copiosiorem, verum etiam magis obedientem, magisque studiosam ordinis, et bellicosiorem fore ciuitatem nostram confirmo.

52. Nam qui se iussi fuerint exercere, multo diligentius obibunt in exercitiis peragenda, si victus eis copiosior suppetet, quam qui gymnasiarchae parent in decurrione cum facibus: itidemque constituti ad praesidia castellorum, et gestare parmas, et regionem obire iussi, haec omnia maiore studio facient, si victus cuique pro laboribus suis tribuatur.

CAP. V.

Quod si euidens esse videtur, pace ad hoc opus fore, si prouentibus hisce potiri ciuitas velit: an non par fuerit, etiam pacis custodes quosdam constitui? Nam delectus hic magistratus efficiet, vt omnes mortales et lubentius et frequentius ciuitatem adeant.

2. Si

β'. Εἰ δέ τινες ὕτω γιγνώσκουσιν, ὡς ἐὰν ἡ πόλις εἰρήνην ἄγουσα διατελῇ, ἀδυνατωτέρα τε, καὶ ἀδοξοτέρα, καὶ ἧττον ὀνήσεται ἐν τῇ Ἑλλάδι ἔσαι, καὶ ὅτοί γε, ὡς ἐμῇ δόξῃ παραλόγως σκοπεῦσιν. εὐδαιμονέσταται μὲν γὰρ δήπου πόλεις λέγονται, αἳ ἂν πλεῖστον χρόνον ἐν εἰρήνῃ διατελῶσι. πασῶν δὲ πόλεων Ἀθῆναι μάλιστα πεφύκασιν ἐν εἰρήνῃ αὔξεσθαι.

γ'. Τίνες γὰρ, ἡσυχίαν ἀγούσης τῆς πόλεως, ἂ προσδέοιντ' ἂν αὐτῆς; ἀρξάμενοι ἀπὸ ναυκλήρων καὶ ἐμπόρων, ἆρ' οἱ πολύσιτοι, ἆρ' οἱ πολύοινοι, ἆρ' οἱ ἡδύοινοι; τί δὲ οἱ πολυέλαιοι; τί δὲ οἱ πολυπρόβατοι; οἱ δὲ γνώμῃ καὶ ἀργυρίῳ δυνάμενοι χρηματίζεσθαι;

δ'. Καὶ μὴν χειροτέχναι γε, καὶ σοφισταὶ, καὶ φιλόσοφοι, οἱ δὲ ποιηταὶ, οἱ δὲ τὰ τούτων μεταχειριζόμενοι, οἱ δὲ ἀξιοθεάτων ἢ ἀξιακούστων, ἱερῶν ἢ * ὁσίων ἐπιθυμοῦντες. ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ δεόμενοι πολλὰ ταχὺ ἀποδίδοσθαι ἢ πρίασθαι, ἢ ἀ τούτων μᾶλλον ἂν τύχοιεν Ἀθήνησιν;

ε. Εἰ

2. Si qui vero iudicant, eandem ciuitatem in pace perpetua minus potentiae, gloriae, celebritatis habituram in Graecia: hi sane rem opinione mea non rite considerant. Nam beatissimae dicuntur respublicae, quae longissimo tempore in pace permanserint. Et Athenarum ea ratio est, vt in pace supra ciuitates alias omnes incrementum sumant.

3. Quis est enim omnium, qui huius vrbis, si quieta sit, adiumento non indigeat? Atque vt a naucleris et mercatoribus ordiamur, annon qui frumento, vino, eoque suaui, oleo, pecudibus abundant, item qui et consilio, et re quaestum facere possunt.

4. His addantur opifices, sapientiae professores, philosophi, poëtae, quique istorum opera tractant, et qui rerum spectatu, qui auditu dignarum, qui sacrarum et religiosarum studio tenentur. Praeterea si qui multa cito vendere vel emere velint, vbi facilius, quod cupiunt, adsequantur, quam Athenis?

5. Quod

* Forte δημοσίων.

ε. Εἰ δὲ πρὸς ταῦτα μὲν ἀδεὶς ἀντιλέγει, τὴν δὲ ἡγεμονίαν βελόμενοί τινες ἀναλαβεῖν τῇ πόλει, ταύτην διὰ πολέμου μᾶλλον, ἢ δι' εἰρήνης ἡγῆνται ἂν καταπραχθῆναι, ἐννοησάτωσαν πρῶτον μὲν τὰ Μηδικά, πότερον βιαζόμενοι ἢ εὐεργετοῦντες τὰς Ἑλληνας ἡγεμονίας τε τῶν ναυτικῶν καὶ Ἑλληνοταμίας ἐτύχομεν.

ς'. Ἔτι δ', ἐπεὶ ὡμῶς ἄγαν δόξασα προσατεύειν ἡ πόλις ἐστερήθη τῆς ἀρχῆς, ἆ καὶ τότ', ἐπεὶ τῶν ἀδικεῖν ἀπεχόμεθα, πάλιν ὑπὸ τῶν νησιωτῶν ἑκόντων προστάται τῶν ναυτικῶν ἐγενόμεθα;

ζ'. Οὐκοῦν καὶ Θηβαῖοι εὐεργετούμενοι, ἡγεμονεύειν αὐτῶν ἔδωκαν Ἀθηναίοις; ἀλλὰ μὴν καὶ Λακεδαιμόνιοι ἆ βιαθέντες ὑφ' ἡμῶν, ἀλλ' εὖ πάσχοντες, ἐπέτρεψαν Ἀθηναίοις περὶ τῆς ἡγεμονίας θέσθαι ὅπως βέλοιντο.

η. Νῦν δέ γε διὰ τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι ταραχὴν παραπεπλωκέναι μοι δοκεῖ τῇ πόλει, ὥστε καὶ ἄνευ πόνων, καὶ ἄνευ κινδύνων, καὶ ἄνευ δαπάνης ἀνακτᾶσθαι τὰς

5. Quod si nemo his contradicit, sed nonnulli dum civitati principatum recuperare cupiunt, bello magis, quam pace, id effici posse arbitrantur: ii velim primum Medica mihi bella considerent, vtrum vi potius, an nostris erga Graecos beneficiis et maris principatum, et Graeciae quaesturam adepti simus.

6. Praeterea quum saevius vti hac praefectura visa ciuitas, imperium amisisset; annon tum quoque ab iniuriis abstinentes, rursus ab insulanis, ad hoc sponte sua permotis, nauales praefecturam consequuti sumus?

7. Quid? an non Thebani quoque prouocati beneficiis imperii summam Athenienſibus concesserunt? Quin et Lacedaemonii non vi coacti a nobis, sed beneficiis adfecti, Athenienſibus, vt quod vellent de principatu constituerent, permiserunt.

8. Nunc vero propter hanc rerum in Graecia perturbationem hoc accidisse ciuitati nostrae videtur, vt nullo negotio, sine periculo, sine sumtu, Graecos sibi rursus adiungere

τὰς Ἕλληνας. ἔστι μὲν γὰρ πειρᾶσθαι διαλλάττειν τὰς πολεμούσας πρὸς ἀλλήλας πόλεις, ἔστι δὲ συναλλάττειν εἴ τινες ἐν αὐταῖς σταιάζουσιν.

θ'. Εἰ καὶ ὅπως τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν αὐτόνομον (ὥσπερ πρόσθεν) γένοιτο, φανεροὶ εἴητε ἐπιμελούμενοι, μὴ συμπολεμοῦντες, ἀλλὰ πρεσβεύοντες ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἂν οἶμαι θαυμαστὸν εἶναι, εἰ καὶ πάντας τοὺς Ἕλληνας ὁμογνώμονάς τε, καὶ συνόρκους, καὶ συμμάχους λάβοιτε ἐπ' ἐκείνους, οἵτινες ἐκλιπόντων Φωκέων τὸ ἱερὸν καταλαμβάνειν ἐπειρῶντο.

ι'. Εἰ δὲ καὶ, ὅπως ἀνὰ πᾶσαν γῆν καὶ θάλατταν εἰρήνη ἔσται, φανεροὶ εἴητε ἐπιμελόμενοι, ἐγὼ μὲν οἶμαι πάντας ἂν εὔχεσθαι, μετὰ τοὺς ἑαυτῶν πατρίδας, Ἀθήνας μάλιστα σώζεσθαι.

ια'. Εἰ δέ τις αὖ εἰς χρήματα κερδαλεώτερον νομίζει εἶναι τῇ πόλει πόλεμον, ἢ εἰρήνην, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη, ἢ εἴ τις τὰ προγεγενημένα ἔτι ἀνασκοποίη τῇ πόλει πῶς ἀποβεβηκεν.

ιβ'. Εὐ-

adiungere possit. Ciuitates enim, quae inter se bella gerunt, niti licet vt reconciliemus: licet etiam, si qui in illis dissideant, in gratiam vt reducant, efficere.

9. Si declaretis vobis esse curae, vt templo Delphico libertas pristina restituatur, idque efficiatis non belli cum aliis societate, sed mittendis per Graeciam legatis: nihil erit mirum, si Graecos omnes vobiscum vnanimes, confoederatos, socios habebitis aduersus illos, qui templum Delphicum a Phocensibus desertum occupare conati sunt.

10. Quod si etiam aperte detis operam, vt terra marique omnia pacata sint: equidem cunctos existimo votis expetituros, vt Athenae, secundum patriam cuiusque suam, maxime saluae sint.

11. Si rursus quisquam est, qui existimet, bellum, quam pacem, esse reipublicae nostrae magis fructuosum ad pecuniam conficiundam; non video, qua ratione haec melius diiudicari possint, quam si quis res ante gestas consideret, qui fuerint earum euentus ciuitati nostrae.

12. Re-

ιβ'. Εὑρήσει γὰρ τό, τε παλαιὸν ἐν εἰρήνῃ μὲν πάνυ πολλὰ χρήματα εἰς τὴν πόλιν ἀνενεχθέντα, ἐν πολέμῳ δὲ ταῦτα πάντα καταδαπανηθέντα· γνώσεται δὲ, ἢν σκοπῇ, καὶ ἐν τῷ νῦν χρόνῳ διὰ μὲν τὸν πόλεμον καὶ τῶν προσόδων πολλὰς ἐκλειπούσας, καὶ τὰς εἰσελθούσας εἰς παντοδαπὰ [πολλὰ] καταδαπανηθείσας. ἐπεὶ δὲ εἰρήνη κατὰ θάλατταν γεγένηται, νύξημέρους τε προσόδους, καὶ ταύταις ἐξὸν τοῖς πολίταις χρῆσθαι ὅ, τι βούλοιντο.

ιγ'. Εἰ δέ τις με ἐπερωτῴη, εἰ καὶ, ἄν τις ἀδικοίη τὴν πόλιν, λέγεις ὡς χρὴ καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν; οὐκ ἂν φαίην· ἀλλὰ μᾶλλον λέγω, ὅτι πολὺ θᾶττον ἂν τιμωροίμεθα αὐτὸς, εἰ μηδένα παρέχοιμεν ἀδικοῦντα· εὖ γὰρ ἂν ἔχοιεν σύμμαχον.

ΚΕΦ. ς'.

Ἀλλ' εἰ γεμὴν τῶν εἰρημένων ἀδύνατον μὲν μηδὲν ἐστι, μηδὲ χαλεπὸν, πραττομένων δὲ αὐτῶν προσφιλεστεροι μὲν τοῖς Ελλησι γενησόμεθα, ἀσφαλέστερον δὲ εἰκήσομεν,

12. Reperiet enim, quondam in pace permultum pecuniae in vrbem inuectum, quae omnis bello abſumta fuerit. Intelliget etiam, ſi conſiderare volet, hoc quoque tempore multos prouentus bello defeciſſe; et eos, qui percepti ſint, in omnis generis vſus exhauſtos eſſe. Iam vero pacato mari, eoſdem et auctos eſſe, et iis vti licere ciuibus arbitratu ſuo.

13. Si quis autem me roget, an etiam, aliquo iniuria ciuitatem hanc adficiente, cenſeam cum eo pacem colendam? equidem id dicere nolim; ſed hoc potius adfirmo, nos hoſtes facilius vlciſci poſſe, ſiquidem a nobis auctor iniuriae nullus exiſtat. Quippe ſic aduerſarii nullos habebunt belli ſocios.

CAP. VI.

Sed enim ſi nihil eſt eorum, quae a me dicta ſunt, quod fieri non poſſit, et quidem facile; ac iſtaec agendo ſi Graecis amiciores et gratiores erimus, vrbem tutius incolemus, glo-

μεν, εὐκλεέστεροι δὲ ἐσόμεθα, καὶ ὁ μὲν δῆμος τροφῆς εὐπορήσει, οἱ δὲ πλούσιοι τῆς εἰς τὸν πόλεμον δαπάνης ἀπαλλαγήσονται· περιουσίας δὲ πολλῆς γενομένης, μεγαλοπρεπέστερον μὲν ἔτι ἢ νῦν ἑορτὰς ἄξομεν, ἱερὰ δὲ ἐπισκευάσομεν, τείχη δὲ καὶ νεώρια ἀνορθώσομεν, ἱερεῦσι δὲ καὶ βουλῇ, καὶ ἀρχαῖς, καὶ ἱππεῦσι τὰ πάτρια ἀποδώσομεν· πῶς οὐκ ἄξιον ὡς τάχιστα τούτοις ἐγχειρεῖν, ἵνα ἔτι ἐφ' ἡμῶν ἐπιδῶμεν τὴν πόλιν μετ' ἀσφαλείας εὐδαιμονοῦσαν;

β'. Εἰ γεμὴν ταῦτα δόξειεν ὑμῖν πράττειν, συμβουλεύσαιμ' ἂν ἐγωγε πέμψαντας καὶ εἰς Δωδώνην καὶ εἰς Δελφοὺς, ἐπέρεσθαι τοὺς θεούς, εἰ λῷον καὶ ἄμεινον εἴη ἂν τῇ πόλει οὕτω κατασκευαζομένῃ, καὶ αὐτίκα καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον.

γ'. Εἰ δὲ ταῦτα συναινοῖεν, τότ' ἂν αὖ φαίην χρῆναι ἐπερωτᾶν, τίνας θεῶν προσποιούμενοι, ταῦτα κάλλιστα καὶ ἄριστα πράττοιμεν ἄν. ὃς δ' ἂν ἕλοιεν θεούς,

gloria maiore fruemur, plebs rebus omnibus ad victum neceſſariis abundabit, locupletes impenſis bellicis liberabuntur: quumque futura ſit maior omnium rerum copia, magnificentius etiam quam nunc dies feſtos celebrabimus et templa inſtaurabimus, itemque muros et naualia reficiemus; ſacerdotibus, ſenatui, magiſtratibus, equitibus more patrio praebere ſolita reſtituemus: quo pacto non fuerit operae pretium, nos haec quam primum adgredi, vt etiam nobis adhuc ſuperſtitibus rempublicam in tuto collocatam felicemque videamus?

2. Quod ſi vobis haec agenda placuerit, equidem id conſilii dederim, vt, aliquibus Dodonam Delphoſque miſſis, deos illos conſulatis: an ſatius meliuſue ſit huic ciuitati, tam in praeſentia, quam in poſterum, hanc eius formam inſtitui.

3. Si adnuerint, cenſerem rurſus interrogandos, quosnam deos nobis conciliando, quam rectiſſime atque optime ſimus haec effecturi. Quoscunque vero deos illi ſelegerint,

θεὸς, τούτοις εἰκὸς καλλιερήσαντας ἄρχεσθαι τοῦ ἔργου. σὺν γὰρ θεῷ πραττομένων εἰκὸς καὶ τὰς πράξεις προϊέναι ἐπὶ τῷ λῷον καὶ ἄμεινον ἀεὶ τῇ πόλει.

rint, iis litando placatis, rem ordiri par erit. Nam quae res numine propitio fuſcipiuntur, eas ſemper reipublicae melius feliciuſque ceſſuras, conſentaneum eſt.

PA
4494
A4
1804

Xenophon
De Cyri minoris expeditione
libri VII

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY